

L

L, l, s.m. **1.** A cincisprezecea literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (consoană sonantă lichidă laterală dentală). [Pr.: *el, le, li*. — Pl. și: (1, n.) *l-ur*].

LA¹ prep. **A. I.** (Introduce complementele circumstanțiale de loc sau atribute care arată locul) **1.** (Complementul indică direcția sau ținta unei mișcări, a unei acțiuni) *S-a dus la el*. **2.** (Complementul indică limita în spațiu) *Apa i-a ajuns la umeri*. **3.** (Complementul indică distanța) *Cade la doi metri de casă*. **4.** (Complementul indică locul, poziția unde are loc o acțiune, o stare) *Locuiește la munte*. ♦ (Atributul indică poziția) *Han la drumul mare*. **II.** (Introduce un complement circumstanțial de timp) **1.** (Complementul indică perioada, momentul, ocazia în prezent, trecut sau viitor) *Plecăm la începutul primăverii*. ♦ Expr. *La mulți ani!* = (ca urare făcută cuiva, de obicei cu prilejul aniversării zilei de naștere) îți doresc să trăiești încă mulți ani! **2.** (Complementul indică periodicitatea) *Festivalul are loc o dată la doi ani*. **III.** (Introduce un complement circumstanțial de scop) *S-a dus la vânatoare*. ♦ Loc. adv. (Pop. și fam.) *La ce?* = în ce scop? ce rost are? **IV.** (Introduce un complement circumstanțial de cauză) *Tresărea la orice zgomot*. **V.** (Introduce un complement circumstanțial de mod) *Caii aleargă la galop*. ♦ Expr. *La preț* (sau *la prețului*) *de...* = cu prețul, contra prețului; în schimbul prețului... ♦ (Complementul indică măsura) *Mătasea se vinde la metru*. **VI.** (Introduce un complement circumstanțial instrumental) *Cântă la pian*. **VII.** (Introduce un complement circumstanțial de relație) *Este rău la suflet*. ♦ (În legătură cu verbul „a împărți”) *Între² (5)*. **VIII.** (Introduce un complement indirect) *Nu răspunzi la întrebări*. **IX. 1.** (Cu valoare de num. nehot., exprimă o cantitate mare) *Bea la apă*. **2.** (Adverbial) Cam, aproximativ, circa. *Erău la 30 de oameni*. **B.** (În prepoziții compuse) **I. De la. 1.** (Introduce un complement circumstanțial de loc care indică punctul de plecare al unei acțiuni în spațiu) *Coboară de la munte*. **2.** (Introduce un complement circumstanțial de timp care indică punctul de plecare al unei acțiuni în timp) *Doarme de la prânz*. ♦ Loc. adv. *De la o vreme* = începând cu un moment dat, după un timp, într-un târziu. **3.** (Introduce un complement circumstanțial de mod; în loc. adj.) *De la sine* = fără ajutorul sau intervenția nimănui. **4.** (Introduce un complement indirect) *De la cine ai primit scrisoarea?* **5.** (Introduce un atribut care indică locul existenței, proveniența sau apartenența) *Flori de la munte. Degetele de la mână*. **6.** (Introduce un atribut care indică timpul) *Ședința de la ora 12*. **II. Pe la.** (Dă o nuanță de aproximație) **1.** (Introduce un complement circumstanțial de loc) *Vino pe la noi*. **2.** (Introduce un complement circumstanțial de timp) *Pleacă pe la amiază*. **III. Până la. 1.** (Introduce un complement circumstanțial de timp) *Așteaptă până la vară*. **2.** (Introduce un complement circumstanțial de loc) *Îl conduce până la ușă*. **3.** (Introduce un complement circumstanțial de mod) *Îi chinuiește până la exasperare*. ♦ Expr. *Până la unul* = absolut toți. — Lat. *illic*.

LA², *la*, s.m. Treapta a șasea din gama do major; sunetul și nota corespunzătoare. — Din it. *la*.

LA³, *lau*, vb. I. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) spăla (pe cap); a (se) scălda, a (se) îmbăia. ♦ Compus: *lă-mă-mamă* subst. = om prost, lălău. [Prez. ind.: *lau, lai, lă, lăm, laji, lau*] — Lat. *lavare*.

LABÂN, *labani*, s.m. Specie de chefal din familia mugilidelor, de culoare cenușie-albăstruie, cu capul mare (*Mugil cephalus*). — Din rus. *loban*.

LABARUM s.n. Stindard imperial roman, purpuriu, pe care Constantin cel Mare a pus crucea și monograma lui Isus Hristos. — Cuv. lat.

LĂBĂ, *labe*, s.f. **1.** Parte a piciorului de la gleznă în jos la animalele ptrupede și la om; partea piciorului pe care calcă păsările (palmipe);

p. gener. picior (al unor animale). ♦ Compuse: *laba-mâței* = **a**) ciupercă comestibilă de culoare albă, care crește prin pădurile umbroase și umede (*Clavaria coralloides*); **b**) ciupercă comestibilă mare cu tulpina albă, groasă și cărnoasă; creasta-cocoșului (*Clavaria flava*); *laba-ursului* = **a**) nume dat mai multor specii de ciuperci de pădure (*Clavaria*); **b**) crucea-pământului; *laba-gâștei* = **a**) mică plantă erbacee cu flori roșii-purpuriu (*Geranium dissectum*); **b**) ridurile formate în jurul ochilor (la persoanele în vârstă); **c**) (fam.) scris dezordonat, urât. ♦ (Mar.) *Labă-de-pisică* = încrețitură abia vizibilă a apei mării, semn al unui început de vânt. **2.** (Fam. și depr.) Mână. ♦ Expr. *A pune laba* (pe cineva sau pe ceva) = a apuca, a înhăța (pe cineva sau ceva). *A-i încăpea* (sau *a-i cădea*) *în labă* = a ajunge la mâna sau la discreția cuiva. — Din magh. *láb*.

LABFERMENT, *labfermenți*, s.m. (Biochim.) Cheag (1). — Din fr. *labferment*.

LABIAL, **-Ă**, *labiali*, *-e*, adj. Care aparține buzelor, privitor la buze. *Mușchi labial*. ♦ (Despre sunete) Care se articulează cu participarea buzelor. „O” și „u” sunt vocale labiale, iar „b”, „f”, „m”, „p” și „v” consoane labiale. ♦ (Substantivat, f.) „O” este o labială. ♦ (Adverbial) „B” se articulează labial. [Pr.: *-bi-a*] — Din fr. *labial*.

LABIALIZĂ, *labializez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) pronunța printr-o mișcare suplimentară de rotunjire a buzelor. [Pr.: *-bi-a*] — Din fr. *labialiser*.

LABIALIZĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *labializa* și rezultatul ei. [Pr.: *-bi-a*] — V. *labializa*. Cf. fr. *labialisation*.

LABIAT, **-Ă**, *labiați*, *-te*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre corole și calicii) Care are forma unei pâlnii cu marginea tăiată în doi lobi principali, așezați unul deasupra altuia ca niște buze. ♦ (Despre plante) Care are corola și caliciul de forma definită mai sus. **2.** S.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate cu tulpina în patru munchii, cu frunze opuse și cu flori în inflorescențe compuse; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. [Pr.: *-bi-a*] — Din fr. *labié*.

LABIE, *labii*, s.f. **1.** (Bot.) Formațiune caracteristică florilor unor plante alcătuită din petale dispuse sub forma unor buze. **2.** (Anat.) Element constitutiv al vulvei. [Pr.: *-bi-e*] — Din lat. *labium*.

LABIL, **-Ă**, *labili*, *-e*, adj. Nestatornic, schimbător, instabil. ♦ (Despre un sistem fizic) Care se află în stare de echilibru instabil. — Din fr. *labile*, lat. *labilis*.

LABILITATE s.f. Însușirea de a fi labil. ♦ (Fiz.) Însușirea unui sistem mecanic de a se afla în echilibru instabil. ♦ (Biol.) Însușirea materiei vii de a-și modifica starea în funcție de diverși factori. — Din fr. *labilité*. Cf. germ. *Labilität*.

LABIODENTĂL, **-Ă**, *labiodentali*, *-e*, adj. (Despre sunete) Care se articulează prin atingerea buzei inferioare de dinții incisivi superiori. ♦ (Substantivat, f.) ♦ și *v sunt labiodentale*. [Pr.: *-bi-o*] — Din fr. *labiodentale*.

LABIOLECTURĂ s.f. Aptitudine de a înțelege vorbirea după mișcările buzelor. [Pr.: *-bi-o*] — *Lab[ia] + lectură*.

LABIOVELĂR, **-Ă**, *labiovelari*, *-e*, adj. (Despre consoane) A cărei articulare se realizează concomitent prin rotunjirea buzelor și atingerea limbii de vâlu palatului. ♦ (Substantivat, f.) *În cuvântul latinesc „aqua” qu este o labiovelară*. [Pr.: *-bi-o*] — Din fr. *labiovélaire*.

LABIRINT, *labirinturi*, s.n. **1.** Construcție cu un mare număr de camere și de galerii, în care orientarea este extrem de dificilă; dedal. ♦ Grup decorativ de arbuști care alcătuiesc alei întortocheate. ♦ Fig. Încercătură, încâlcitură de drumuri în care te orientezi cu greutate; *p. ext.* problemă, situație încurcată, fără ieșire. **2.** (Tehn.) Dispozitiv format din camere și

compartimente foarte înguste, folosit în diverse instalații pentru a lungi parcursul unui fluid și a-i diminua astfel viteza. **3.** Totalitatea cavităților (și a organelor) care formează urechea internă. — Din fr. **labyrinth**, lat. **labyrinthus**.

LABIRÍNȚIC, -Ă, labirintici, -ce, adj. Care aparține labirintului, privitor la labirint, ca de labirint; întortocheat. — Din fr. **labyrinthique**.

LABIRINTĂ, labirintite, s.f. Boală care constă în inflamația acută sau cronică a labirintului urechii. — Din fr. **labyrinthite**.

LABIRINTODONT, labirintodonți, s.m. (La pl.) Grup de amfibieni fosili din triasic, ai căror dinți au încrețituri sinuoase; (și la sg.) animal din acest grup. — Din fr. **labyrinthodonte**, engl. **labyrinthodonta**.

LÁBIU s.n. v. **labium**.

LÁBIUM s.n. Buza inferioară a insectelor și a unor miriapode. [Pr.: -*bi-um*. — Var.: **lábiu** s.n.] — Din fr. **labium**.

LABORÁNT, -Ă, laboranți, -te, s.m. și f. Persoană cu pregătire medie, specializată în experiențe și lucrări (mai simple) de laborator. — Din germ. **Laborant**.

LABORÁTOR, laboratoare, s.n. Local sau încăpere prevăzută cu instalații speciale, aparate și instrumente pentru experiențe științifice și lucrări practice în domeniul științelor experimentale sau aplicate. [Var.: (înv.) **laborátoriu** s.n.] — Din germ. **Laboratorium**, fr. **laboratoire**.

LABORÁTORIU s.n. v. **laborator**.

LABORIÓS, -OÁSĂ, laborioși, -oase, adj. **1.** (Despre manifestările, creațiile etc. oamenilor) Care cere multă muncă, care necesită încordare, efort și osteneală. **Cercetări laborioase**. **2.** (Despre oameni) Care lucrează (și produce) mult; sărguincios. [Pr.: -*ri-os*] — Din fr. **laborieux**, lat. **laboriosus**.

LABORIOZITÁTE, laboriozități, s.f. (Rar) Faptul, calitatea de a fi laborios; hârnicie. [Pr.: -*ri-o-*] — Din fr. **laboriosité**.

LABRADÓR¹, labradori, s.m. Rasă de câini prepelicari, de talie mare, negru sau roșcat, folosit la vânătoare sau ca însoțitor al persoanelor cu handicap. — Din engl., fr. **labrador**.

LABRADÓR² s.n. Mineral din grupul feldspaților, cu reflexe albăstrii și verzui, folosit ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **labrador**.

LÁBRU, labri, s.m. Pește marin comestibil care trăiește pe lângă țărnișurile stâncoase ale mărilor calde (**Labrus**). — Din fr. **labre**.

LÁBRUM s.n. (Anat.) Structură anatomică în formă de buză. ♦ Buză superioară la insecte și la mamifere. — Din lat. **labrum**.

LABURÍST, -Ă, laburiști, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (În sintagma) *Partid laburist* = denumire a unor partide politice de orientare social-democrată din Marea Britanie, Australia. ♦ Care aparține acestui partid sau ideologiei, politicii lui, privitor la acest partid, care susține acest partid. **2.** S.m. și f. Membru al unui partid laburist. — Din engl. **labourist**, it. **laborista**.

LAC¹, lacuri, s.n. Întindere mai mare de apă stătătoare, închisă între maluri, uneori cu scurgere la mare sau la un râu. ♦ *Lac de acumulare* = lac (artificial) situat în amonte de o hidrocentrală, care constituie rezerva de apă necesară producerii energiei. ♦ Expr. *A sări* (sau *a cădea, a da* etc.) *din lac în puț* = a da de un râu mai mare, încercând să scape de alt râu. ♦ Fig. Cantitate mare de apă sau de alt lichid. — Lat. **lacus**.

LAC², lacuri, s.n. **1.** Preparat lichid obținut prin dizolvarea într-un solvent volatil a unor rășini, uleiuri sau a altor substanțe și care, ținând pe suprafața unui obiect, formează în urma evaporării solventului o pojghiță solidă, dură, care ferește obiectul de influența aerului și a umezelii, dându-i totodată un aspect plăcut. **2.** Piele (sau imitație de piele) cu fața netedă, lucioasă, acoperită cu un strat de lac² (**1**). — Din germ. **Lack**.

LÁCÁT, lacâte, s.n. Încuietorie alcătuită dintr-un corp care conține mecanismul de încuiere cu cheia și o toartă care se petrece prin două belciuge (unul prins în partea fixă și celălalt în partea mobilă a obiectului care trebuie închis). ♦ Expr. *A avea (sau a-și pune) lacăt la gură* = a-și impune tăcere. [Var.: (reg.) **lăcăt** s.f., **lăcăt** s.n.] — Din magh. **lakat**.

LACERÁ, lacerez, vb. I. Tranz. (Livr.) A sfășia, a rupe în bucăți. — Din fr. **lacerer**.

LACERÁRE, lacerări, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *lacara*. — V. **lacera**.

LACERÁT, -Ă, lacerări, -te, adj. (Livr.) Rupt în bucăți. — V. **lacera**.

LACERTILIÁN, lacertilieni, s.m. (La pl.) Subordin de reptile ovipare, cu corpul alungit și acoperit cu solzi cornoși; (și la sg.) reptilă din acest subordin. [Pr.: -*li-an*] — Din fr. **lacertilien**.

LACHÉRDÁ, lacherde, s.f. Pălămidă (cu greutatea de peste două kilograme) care, după sărare și afumare, este conservată în ulei. — Din ngr. **lakérda**.

LACHÉU, lachei, s.m. **1.** Servitor în casele aristocrate îmbrăcat în livree; fecior, valet. **2.** Fig. Persoană slugarnică, servilă. — Din fr. **laquais**.

LÁCOM, lacomi, -e, adj. **1.** (Adesea adverbial) Care mănâncă și bea cu o poftă exagerată; căruia îi place să mănânce mult; mândăcios. **2.** Fig. (Urmat de determinări introduse prin prep. „la”, „de”, „după”) Avid, nesățios. — Din sl. **lakomŭ**.

LACÓNIC, -Ă, laconici, -ce, adj. (Despre vorbire, stil) Care se exprimă în puține cuvinte; scurt, succint, concis, lapidar. ♦ (Despre oameni) Care vorbește puțin (și precis). — Din fr. **laconique**.

LACONISM s.n. Însușirea de a fi laconic; exprimare laconică; concizie. — Din fr. **laconisme**.

LÁCOVIȘTE s.f. v. **lăcoviște**.

LÁCRĂ s.f. v. **racă**.

LÁCRĂMĂ s.f. v. **lacrimă**.

LÁCRIMA-CHRÍSTI s.n. Vin muscat care provine din viile de la poalele Vezuviului. ♦ Soi de viță-de-vie italiană care produce vinul cu același nume. [Pr.: -*crísti*] — Cuv. lat.

LACRIMÁL, -Ă, lacrimali, -e, adj. Care se referă la lacrimi. ♦ *Glandă lacrimală* = glandă din cavitatea orbitală care produce lichidul ce umezește ochiul. *Canal lacrimal* = canal prin care lichidul produs de glandele lacrimale se scurge din orbita ochiului în fundul gurii. — Din fr. **lacrymal**.

LÁCRIMĂ, lacrimi, s.f. **1.** Secreție lichidă, incoloră, sărată, alcalină, produsă de glandele lacrimale, care umezește suprafața globilor oculari și care se poate scurge în afară, în urma unor tulburări în starea psihofizică a omului. ♦ Expr. *Cu lacrimi de sânge* = cu mare durere. ♦ Fig. Strop, picătură. **2.** (La pl.) Plâns. ♦ Expr. *În lacrimi* = plângând (de durere). *Până la lacrimi* = până la cel mai înalt grad de induioșare, de emoție etc. [Var.: (pop.) **lăcrămă** s.f.] — Lat. **lacrima**.

LACRIMOGÉN, -Ă, lacrimogeni, -e, adj. (Despre substanțe) Care provoacă secreția lacrimilor. ♦ Fig. (lr. și depr.) Care emoționează, produce plânsul (cu mijloace facile). *Film lacrimogen*. — Din fr. **lacrymogène**.

LACTALBUMÍNĂ s.f. Albumină prezentă în lapte. — Din fr. **lactalbumine**.

LACTAMĂ, lactame, s.f. Compus organic obținut din aminoacizi și folosit ca materie primă pentru fabricarea unor fibre sintetice. — Din fr. **lactame**, germ. **Laktam**.

LACTÁRIU, lactarii, s.n. (Med.) Centru de colectare și distribuire a laptelui de mamă. — Din fr., lat. **lactarium**.

LACTÁT¹, lactați, s.m. Sare a acidului lactic. ♦ (Farm.) *Lactat de calciu* = sare de calciu a acidului lactic folosită în tratamentul spasmodiei, tetaniei, rahitismului etc. — Din fr. **lactate**.

LACTÁT², lactați, -te, adj., s.n. pl. **1.** Adj. Făcut din lapte, care conține lapte, bazat pe lapte (și pe derivatele lui). **2.** S.n. pl. Produse alimentare fabricate pe bază de lapte. — Din fr. **lacté**.

LACTÁȚIE s.f. **1.** Proces de formare și de secreție a laptelui prin glandele mamare ale femelelor mamiferelor. **2.** Acțiunea de a alăpta un copil; perioadă cât o mamă își poate alăpta copilul. [Var.: **lactățune** s.f.] — Din fr. **lactation**.

LACTÁȚIUNE s.f. v. **lactație**.

LACTÁZĂ s.f. (Biol.) Enzimă care transformă lactoza în glucoză și galactoză. — Din fr. **lactase**.

LÁCTIC adj. (În sintagma) *Acid lactic* = acid organic care se găsește în laptele acru, în varza acră, în murături etc. — Din fr. **lactique**.

LACTO- Element de compunere însemnând „cu lapte”, „pentru lapte”, „din lapte”, care servește la formarea unor adjective și substantive. — Din fr. **lacto-**.

LACTOBÁR, lactobaruri, s.n. Local unde se servesc produse lactate sau lacto-vegetariene. — **Lacto-** + **bar**.

LACTOBÍOZĂ s.f. (Chim.) Lactoză. [Pr.: -*bi-o-*] — Din fr. **lactobiose**.

LACTODENSIMÉTRU, lactodensimetre, s.n. (Tehn.) Lactometru pentru determinarea densității laptelui. — Din fr. **lactodensimètre**.

LACTODÚC, lactoducuri, s.n. Conductă specială pentru transportul laptelui. — Din fr. **lactoduc**.

LACTOFERMÉNT, lactofermenți, s.m. Cheag (**1**). — Din fr. **lactoferment**.

LACTOFERMÉNTÁTOR, lactofermentatoare, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se stabilește calitatea laptelui. — Din fr. **lacto-fermentateur**.

LACTOFÍLTRU, lactofiltre, s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se determină impuritățile din lapte. — **Lacto-** + **filtru**.

LACTOFLAVÍNĂ s.f. Numele științific al vitaminei B₂ care se găsește în lapte. — Din fr. **lactoflavine**.

LACTOFRÚCT s.n. Produs alimentar dietetic, fabricat pe bază de lapte amestecat cu sucuri de fructe, zahăr etc. — **Lacto-** + **fruct**.

LACTOGÉN, -Ă, lactogeni, -e, adj., s.n. (Biol.) (Hormon) care stimulează lactația. — Din fr. **lactogène**.

LACTOGENÉTIC, -Ă, *lactogenetic*, -ce, adj. (Biol.) Referitor la lactogeneză, care ține de lactogeneză. — Din fr. *lactogénétique*.

LACTOGENEZĂ, *lactogeneze*, s.f. (Biol.) Fenomen de producere naturală a laptelui. — Din fr. *lactogénese*.

LACTOMÉTRU, *lactometre*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se determină calitatea laptelui. — Din fr. *lactomètre*.

LACTOSÉR, *lactoseruri*, s.n. Partea lichidă din lapte, rămasă după înlăturarea cheagului. — Din fr. *lactosérum*.

LACTO-VEGETARIÁN, -Ă, *lacto-vegetarieni*, -e, adj. (Despre regimuri alimentare) Care se compune numai din produse lactate, legume și fructe.

◆ (Substantivat, n.) Restaurant în care se consumă exclusiv (sau în primul rând) produse lactate, legume și fructe. [Pr.: -ri-an] — **Lacto-** + **vegetarian**.

LACTÓZĂ s.f. Substanță organică incoloră, solidă, cu gust dulce, care se extrage din zer, folosită în industria de medicamente. — Din fr. *lactose*.

LACTOZURIE, *lactozurii*, s.f. (Med.) Prezență a lactozei în urină; cantitate de lactoză prezentă în urină. — Din fr. *lactosurie*.

LACUNĂR, -Ă, *lacunari*, -e, adj. Care prezintă lacune, goluri. — Din fr. *lacunaire*.

LACUNĂ, *lacune*, s.f. Spațiu gol în interiorul unui corp; gol, lipsă în continuitatea, în integritatea unui lucru. ◆ Întrerupere involuntară și penibilă într-un text, în înlănțuirea unor fapte, a unor idei. ◆ Fig. Ceea ce lipsește pentru ca un lucru să fie bun, desăvârșit. — Din fr. *lacune*, lat. *lacuna*.

LACŪSTRU, -Ă, *lacustri*, -e, adj. Privitor la lacuri¹, care trăiește sau care crește în lacuri¹. ◆ *Locuință* (sau *așezare* etc.) *lacustră* = locuință (sau *așezare* etc.) clădită pe stâlpi la suprafața apei unor lacuri¹, specifică în epoca preistorică. — Din fr. *lacustre*, lat. *lacustris*.

LĂDĂ, *lăzi*, s.f. Cutie mare de scânduri, de tablă, de carton etc. în care se păstrează sau se transportă diferite lucruri. — Din germ. *Lade*.

LĂDIN¹ s.m. (Înv.) Specie de rășină plăcut mirositoare, extrasă dintr-o plantă exotică. — Din ngr. *lădanon*.

LĂDIN², -Ă, *ladini*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație extinsă pe o arie cuprinsă între Alpii Centrali și vestul Mării Adriatice; p. ext. retoroman. 2. Adj. Care aparține ladinilor² (1), privitor la ladinii² ◆ (Substantivat, f.) Limbă de origine romanică vorbită de ladinii² (1); retoromană. — Din it. *ladino*.

LĂDINO s.n. Limba religioasă a sefarzilor, calchiată, în vocabular și sintaxă, după textele biblice ebraice. — Din fr. *ladino*.

LADY, *lady*, s.f. Titlu dat în Anglia soției unui lord sau a unui cavaler; p. ext. doamnă nobilă din Anglia. ◆ Epitet dat unei femei distinse, manierate. [Pr.: *lédj*] — Cuv. engl.

LAF, *lafuri*, s.n. (Rar; de obicei la pl.) Palavră. ◆ Loc. vb. A *șede*a (cu cineva) *la lafuri* = a pălăvrăgi (cu cineva), a sta (cu cineva) la taifas. ◆ Expr. *A tăia frunză verde și lafuri* = a spune minciuni. — Din tc. *laf*.

LĂGĂR, *lagăre*, s.n. 1. Loc de staționare a trupelor în corturi sau în barăci; tabără, campament. 2. Loc în care sunt ținuți închiși și sub supraveghere prizonierii de război sau, în regimurile totalitare, persoanele considerate ostile regimului. 3. (În trecut) Totalitatea statelor și a persoanelor care luptau pentru aceeași idee social-politică. II. Organ de mașină pe care se sprijină și se ghidează o axă, o osie, un arbore. — Din germ. *Lager*.

LAGUNĂR, -Ă, *lagunari*, -e, adj. Care aparține lagunelor, privitor la lagune, format din lagune. — Din fr. *lagunaire*.

LAGUNĂ, *lagune*, s.f. Porțiune din bazinul unei mări sau al unui ocean separată aproape complet de rest printr-o fâșie îngustă de pământ. — Din it. *laguna*.

LAI, **LĂIE**, *lăi*, adj. (Pop.) Negru sau negru amestecat cu alb. ◆ Expr. *Că e laie, că-i bălaie* sau *ba e laie, ba-i bălaie* = ba una, ba alta; așa și pe dincolo. *Ori laie, ori bălaie* = ori una, ori alta; alege! *Nici laie, nici bălaie* = nici așa, nici așa. — Cf. alb. *la j*.

LĂIBĂR, *laibăre*, s.n. 1. (Pop.) Haină țărănească (de postav) scurtă până în talie, strânsă pe corp și de obicei fără mâneci; lăibărac. 2. (Reg.) Manta lungă și largă pe care o purtau în trecut boierii și negustorii. — Din sâs. *leibel*.

LĂIBĂRĂȘ s.n. v. *lăibăraș*.

LĂIC, -Ă, *laici*, -ce, adj. (Adesea substantivat) Care este din afara religiei și a tagmei bisericesti, specific acestui domeniu; mirean, lumesc. ◆ Fig. (Fam.) Care nu cunoaște, nu este inițiat într-un anumit domeniu. [Pr.: *la-ic*] — Din fr. *laïque*, lat. *laicus*.

LĂICISM s.n. Mișcare anticlericală, de sorginte iluministă, susținând independența față de autoritatea ecleziastică, care a apărut la sfârșitul sec. XVIII. [Pr.: *la-ic*] — Din fr. *laïcisme*.

LĂICIZĂ, *laicizez*, vb. I. Tranz. A reorganiza o instituție cu caracter religios după principiile laice, a da caracter laic. [Pr.: *-la-i-*] — Din fr. *laïciser*. **LĂICIZĂRE**, *laicizări*, s.f. Acțiunea de a *laiciza* și rezultatul ei. [Pr.: *la-i-*] — V. *laiciza*.

LĂIE s.f. (Pop. și peior.) 1. Ceată de romi (nomazi). 2. Ceată dezorganizată și zgomotoasă (de copii, de oameni). — Din ucr. *laja*, „haită de câini”, cf. pol. *łaja* idem.

LĂINIC, -Ă, *lainici*, -ce, s.m. și f. (Reg.) Om care umblă fără niciun rost; haimana, pierde-vară. — **Lăie** + suf. -*nic*.

LĂITMOTIV, *leitmotive*, s.n. Motiv ritmic, melodic sau armonic dintr-o compoziție muzicală, care caracterizează un personaj, o situație etc. și care revine ori de câte ori apare în scenă personajul sau situația dată; p. gener. fragment sau motiv muzical repetat. ◆ Fig. Idee călăuzitoare a unei lucrări științifice, literare etc., repetată și subliniată în mai multe rânduri. [Scris și: *leit-motiv*] — Din germ. *Leitmotiv*.

LĂIȚĂ s.f. v. *lavită*.

LĂIV adj. invar., adj. v. *live*.

LĂLEĂ, *lalele*, s.f. Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu bulb alungit, ascuțit la vârf, cu frunze lanceolate, groase și late, cu tulpina înaltă, care face o singură floare mare, de diverse culori; tulpă (*Tulipa gesneriana*) — Din tc. *lăle*.

LĂMA¹, *lama*, s.m. Preot-călugăr budist (în Tibet, în Mongolia și la kalmăci). ◆ *Marele lama* sau *Lama cel mare* = șeful suprem al religiei budiste; dalai-lama. — Din fr. *lama*.

LĂMĂ², *lamez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A prelucra suprafața frontală, circulară a unei găuri cu ajutorul unei lame speciale, când strunjirea este dificilă. — Din fr. *lamer*.

LĂMAISM s.n. Doctrină religioasă a unei secte budiste, răspândită în special în Tibet și în Mongolia. — Din fr. *lamaïsme*.

LĂMAIST, -Ă, *lamaiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al lamaismului. 2. Adj. Care aparține lamaismului, privitor la lamaism. — Din fr. *lamaïste*.

LĂMANTIN, *lamantini*, s.m. Gen de mamifere cetacee asemănătoare cu foca, care trăiesc în regiunile tropicale din America Centrală și din Africa, vânați pentru carnea, grăsimea și pielea lor (*Manatus*); animal care face parte din acest gen. — Din fr. *lamantin*.

LĂMARCKISM s.n. Teorie biologică după care evoluția viețuitoarelor se explică prin influența variațiilor de mediu asupra comportamentului și morfologiei lor și care consideră că însușirile astfel dobândite se transmit ereditar. [Pr.: -*chism*] — Din fr. *lamarckisme*.

LĂMARCKIST, -Ă, *lamarckști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al lamarckismului. [Pr.: -*chisț*] — Din fr. *lamarckiste*.

LĂMĂRE, *lamări*, s.f. Acțiunea de a *lama* și rezultatul ei. — V. *lama*².

LĂMARTINIÁN, -Ă, *lamartinieni*, -e, adj. Referitor la Lamartine, al lui Lamartine; în maniera lui Lamartine; lamartinist (2). [Pr.: -*ni-an*] — Din fr. *lamartinien*.

LĂMARTINIST, -Ă, *lamartinști*, -ste, s.m., adj. 1. S.m. Poet care cultivă motive lirice lui Lamartine. 2. Adj. Lamartinian. — **Lamartine** (n. pr.) + suf. -*ist*.

LĂMASERIE, *lamaserii*, s.f. Mănăstire pentru lama¹ (în Tibet). — Din fr. *lamaserie*.

LĂMĂ¹, *lame*, s.f. 1. Placă subțire de metal, de material plastic etc., cu diverse întrebuințări (în aparatura tehnică). ◆ Spec. Mică placă dreptunghiulară, subțire și de obicei cu tășuri pe ambele laturi lungi, care se montează la un aparat de ras. 2. Partea metalică și tăioasă a unui instrument. 3. Placă mică și subțire de sticlă pe care se așază substanțele ce urmează a fi examinate la microscop. 4. Strat foarte subțire de lichid, liber sau cuprins între doi pereți. — Din fr. *lame*.

LĂMĂ², *lame*, s.f. Gen de mamifere rumegătoare asemănătoare cu cămilele, dar mai mici și fără cocoasă, care trăiesc pe platourile înalte din America de Sud și care, domestice, sunt folosite ca animale de povară (*Lama*); animal care face parte din acest gen. — Din fr. *lama*.

LĂMBĂDA, *lambade*, s.f. Dans modern de perechi, de origine sud-americană, caracterizat prin mișcarea rapidă și ritmică a șoldurilor; melodie după care se execută acest dans. [Var.: *lambádă* s.f.] — Din it. *lambada*.

LĂMBĂDĂ s.f. v. *lambada*.

LĂMBĂ, *lambe*, s.f. 1. Lanț care leagă crucea proțapului unui car cu capetele osiei; vâtrai. 2. Partea proeminentă a unei piese de lemn sau de metal care se îmbucă în scobitura corespunzătoare a altei piese pentru a asigura o îmbinare perfectă; feder. 3. Vergea lată de lemn care se introduce (cu fiecare jumătate din lățimea ei) în ulucele a două scânduri pentru a le îmbina. — Din tc. *lamba*.

LÁMBDA, *lambda*, s.m. Numele celei de a unsprezecea litere a alfabetului grecesc, corespunzând sunetului l. — Din ngr. **lambda**.

LAMBÉRT, *lamberți*, s.m. (Fiz.) Unitate (tolerată) de măsură a luminanței. [Abr.: L] — Din fr. **lambrert**, germ. **Lambert**.

LAMBLIÁZĂ, *lambliaze*, s.f. Boală parazită determinată de prezența în organism a lambliei. [Pr.: -bli-a-] — Din fr. **lambliaze**.

LÁMBLIE, *lamblii*, s.f. Animal protozoar care trăiește parazit în intestinul subțire și în căile biliare la om și la unele animale, unde ajunge prin intermediul apei, al fructelor și al zarzavaturilor nespălate (*Lamblia intestinalis*). — Din fr. **lamblia**.

LAMBRECHÍN, (1, 2) *lambrechine*, s.n., (3) *lambrechini*, s.m. 1. S.n. Draperie așezată în partea superioară a unei deschideri (ușă, fereastră etc.). 2. S.n. Element decorativ de construcție al cornișelor, al balustradelor etc. 3. S.m. Ornament în formă de panglică pe care este scrisă o deviză, care împodobește un scut sau o stemă. — Din fr. **lambréquin**.

LAMBRISÁ, *lambrisez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu lambriuri. — Din fr. **lambrisser**.

LAMBRISÁRE, *lambrisări*, s.f. Operație de executare a unui lambriu. — V. **lambrisa**.

LAMBRISÁT, -Ă, *lambrisați*, -te, adj. (Despre pereți) Care este acoperit cu lambriuri. — V. **lambrisa**.

LAMBRÍU, *lambrui*, s.n. Îmbrăcăminte de marmură, de lemn sau de stuc, cu care se acoperă total sau parțial pereții unei încăperi. — Din fr. **lambris**.

LAMÉ, (2) *lameuri*, s.n. 1. Material textil din mătase, bumbac sau lână cu fire metalice. 2. Sortiment de lame (1). — Din fr. **lamé**.

LAMELÁ, *lamelez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A prelucra un material în lamele. — Din **lamelă**.

LAMELÁR, -Ă, *lamelari*, -e, adj. Care are formă de lamele, a cărei structură se prezintă sub formă de lamele; format din lamele. — Din fr. **lamellaire**.

LAMELÁRE, *lamelări*, s.f. Acțiunea de a *lamela*. — V. **lamela**.

LAMELÁT, -Ă, *lamelați*, -te, adj. (Despre materiale) Care a fost prelucrat în lamele. — V. **lamela**.

LAMELĂ, *lamele*, s.f. 1. Mică placă subțire de metal, de sticlă sau de lemn, cu diferite utilizări, tehnice. 2. Foiță subțire în structura unor corpuri sau a unor organe. — Din fr. **lamelle**.

LAMELIBRANHÍAT, -Ă, *lamelibranhiati*, -te, adj., s.f. 1. Adj. (Despre unele moluște) Cu branhiile în formă de lamele. 2. S.f. (La pl.) Clasă de moluște cu corpul turtit lateral, pe care-l acoperă o cochilie formată din două valve, și cu branhiile în formă de lamele (*Lamelibranchiata*); (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Pr.: -hi-a] — Din lat. **lamelibranchiata**.

LAMELICÓRN, -Ă, *lamelicorni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. (La pl.) Familie de insecte coleoptere care au antenele scurte terminate prin prelungiri lamelare; (și la sg.) insectă din această familie. 2. Adj. (Despre insecte) Care are antenele terminate prin prelungiri lamelare. — Din fr. **lamellicorne**.

LAMELIFÓRM, -Ă, *lameliformi*, -e, adj. În formă de lamelă. — Din fr. **lameliforme**.

LAMELÓS, -OÁSĂ, *lameloși*, -oase, adj. (Rar) Care este format din lamele. — Din fr. **lamelleux**.

LAMENTÁ, *lamentez*, vb. I. Refl. A se plânge (în mod zgomotos și adesea exagerat) de cineva sau de ceva; a se tânguie, a se jeli. — Din fr. **lamentar**, lat. **lamentari**.

LAMENTÁBIL, -Ă, *lamentabili*, -e, adj. 1. Care este vrednic de plâns, deplorabil; care inspiră milă. 2. (Adesea adverbial) Prost, rău, mizerabil. *Purtare lamentabilă*. — Din fr. **lamentable**, lat. **lamentabilis**.

LAMENTÁRE, *lamentări*, s.f. Acțiunea de a se *lamenta* și rezultatul ei; tânguire, văicăreala, lamentație. — V. **lamenta**.

LAMENTÁȚIE, *lamentății*, s.f. Lamentare. — Din fr. **lamentation**, lat. **lamentatio**.

LAMÉNTO, *lamentouri*, s.n. Piesă muzicală populară sau cultă, preponderent vocală, cu caracter de tânguire. — Din it. **lamento**.

LAMINÁ, *laminez*, vb. I. Tranz. 1. A prelucra un material (în special un metal) prin deformare plastică, cu ajutorul laminorului. 2. A întinde, a paraleliza și a omogeniza cu laminorul fibrele textile în procesul de filare în vederea toarcerii lor. 3. A reduce secțiunea de curgere a unui fluid. — Din fr. **laminer**.

LAMINÁJ s.n. Indice care caracterizează gradul de subțiere prin laminare a unei înșirui de fibre textile. — Din fr. **laminage**.

LAMINÁR, -Ă, *laminari*, -e, adj. Care este alcătuit din lamele sau straturi paralele. ⇨ *Curgere laminară* = curgere a unui fluid care are loc prin

deplasarea pe traiectorii paralele a straturilor componente. — Din fr. **laminaire**.

LAMINÁRE, *laminări*, s.f. Acțiunea de a *lamina* și rezultatul ei; laminat¹. — V. **lamina**.

LAMINÁRIA s.f. Gen de algă marină brună care crește în mările reci, folosită în farmacie, în medicină și ca îngrășământ organic (*Laminaria*); plantă care face parte din acest gen. [Pr.: -ri-a] — Cuv. lat.

LAMINÁT¹ s.n. Laminare. — V. **lamina**.

LAMINÁT², -Ă, *laminați*, -te, adj., s.n. 1. Adj. Care a fost supus operației de laminare. 2. S.n. Produs metalic obținut prin laminare. — V. **lamina**.

LAMINATÓR, -OÁRE, *laminatori*, -oare, s.m. și f. Muncitor calificat care lucrează la operația de laminare; laminorist. — **Lamina** + suf. -*tor*.

LAMINÁȚIE, *laminății* s.f. (Anat.) Așezare a unor elemente anatomice în straturi suprapuse sau concentrice. — Cf. lat. *lamina*.

LAMÍNÁ, *lamine*, s.f. 1. (Bot.) Limb (1). 2. Strat subțire care face parte din structura unei formațiuni anatomice. 3. (Tehn.) Corp în formă de lamă sau de fir. — Din lat., engl. **lamina**.

LAMINÓR, *laminoare*, s.n. 1. Instalație care transformă un material (metalic) în lame, fire etc. 2. Mașină care întinde un material textil aflat în formă de bandă pentru a-i uniformiza grosimea și a-i face firele paralele. 3. Mașină care macină sau sfărâmă anumite materiale pentru a pregăti pasta de argilă, nisipul de concosor etc. — Din fr. **laminor**.

LAMINORÍST, -Ă, *laminoriști*, -ste, s.m. și f. Laminator. — **Laminor** + suf. -*ist*.

LÁMOSTE s.f. (Pop.) Diaree. — Cf. rus. *domo t.a.*

LAMPADÁR, *lampadare*, s.n. Suport vertical care susține sau pe care sunt montate una sau mai multe lămpi sau becuri. — Din fr. **lampadaire**, it. **lampadario**.

LAMPAGÍU, *lampagii*, s.m. (Înv.) Persoană însărcinată cu aprinderea și stingerea felinarelor de pe străzi; fanaragiu. — **Lampă** + suf. -*agiu*.

LAMPÁNT adj. (În sintagma) *Petrol lampant* = produs lichid obținut în procesul de distilare a țițeiului și folosit drept combustibil în lămpi, la unele motoare etc.; gaz². — Din fr. **lampant**.

LÁMPAS, *lampasuri*, s.n. Fâșie îngustă de postav, panglică sau șnur cusută pe latura exterioră, în lungimea pantalonilor, la unele uniforme; viușcă. [Acc. și: *lampás*] — Din rus. **lampas**.

LÁMPĂ, *lămpi*, s.f. Aparat ori dispozitiv care produce lumină prin arderea unui combustibil sau cu ajutorul curentului electric. ⇨ *Lampă fulger* = blitz. *Lampă cu halogen* = lampă cu incandescență în balonul căreia se introduce un amestec de gaze inerte care conține halogeni, în scopul măririi duratei de funcționare și a strălucirii. *Lampă de radio* = tub electronic. *Lampă de sudat* (sau de *lipit*) = aparat care produce o flăcără foarte puternică, necesară în operația de lipire a unor piese metalice. — Din germ. **Lampe**, rus. **lampa**, fr. **lampe**.

LAMPÍON, *lampioane*, s.n. Felinar făcut din hârtie colorată, pergament, material textil translucid etc., adesea plisate ca un acordeon, folosit pentru iluminat în împrejurări festive; lanternă venețiană. [Pr.: -pi-on] — Din fr. **lampion**.

LAMPÍST, *lampiști*, s.m. Lucrător care întreține, distribuie și primește lămpile într-o mină. — Din fr. **lampiste**.

LAMPISTERIE, *lampisterii*, s.f. (Rar) Lămpărie. — Din fr. **lampisterie**.

LAMPROFÍR, *lamprofire*, s.n. (Min.) Rocă eruptivă cu structură porfirică, bogată în fier și magneziu. — Din fr. **lamprophyre**.

LÁMURÁ s.f. Partea cea mai bună, mai curată și mai aleasă dintr-un lucru; floarea, fruntea, crema unui lucru. — Lat. *lamina* sau ***lam(i)nula**.

LAN, *lanuri*, s.n. Suprafață de teren agricol semănată cu același fel de plante (în special cereale); holdă; p. ext. plantele semănată pe acest teren (și aflate într-un stadiu înaintat de creștere). — Din ucr. **lan**.

LANAMÉTRU, *lanametre*, s.n. Aparat cu care se determină finețea fibrelor textile. — Din fr. **lanamètre**.

LANCASTERÍAN, -Ă, *lancasterieni*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Înv.; în sintagma) *Sistem lancasterian* = sistem de învățământ bazat pe ajutorul elevilor mai avansați, folosiți ca monitori. 2. Adj., s.m. și f. (Adept) al sistemului lancasterian (1). [Pr.: -ri-an] — Din engl. **Lancasterian**.

LÁNCE, *lânci*, s.f. Veche armă de atac, formată dintr-o vergea lungă de lemn prevăzută cu un vârf metalic ascuțit; sulită. — Din it. **lancia**.

LANCEOLÁT, -Ă, *lanceolați*, -te, adj. (Bot.; mai ales despre frunze) Care are forma unui vârf de lance. [Pr.: -ce-o] — Din fr. **lancéolé**.

LANCINÁNT, -Ă, *lancinanți*, -te, adj. (Livr.; despre dureri) Care se manifestă prin junghii și zvâcnituri. — Din fr. **lancinant**.

LAND, *landuri*, s.n. (În Austria și în Germania) Unitate administrativă autonomă, cu organ legislativ și guvern propriu. — Din germ. **Land**.

LÂNDĂ, *lande*, s.f. Șes întins pentru pe țărurile Atlanticului, format din nisipuri marine neproductive fixe sau mișcătoare. — Din fr. **lande**.

LANDGRĂF, *landgrafi*, s.m. Titlu dat unui principe suveran german în Evul Mediu. — Din fr. **landgrave**.

LANDGRAFIÁT, *landgrafiata*, s.n. Domeniu condus de un landgraf. [Pr.: -fi-af] — Din fr. **landgraviat**.

LÄNDLER, *ländlere*, s.n. Dans național german și austriac, asemănător cu valsul lent; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *lëndlär*] — Din germ. **Ländler**.

LANDÓU, *landouri*, s.n. 1. Trăsură luxoasă cu patru locuri așezate față în față și cu capota formată din două părți mobile. 2. Cărucior pentru copii mici, mare și acoperit. — Din fr. **landau**.

LÂNDRAS s.m. Rasă de porci de culoare albă și cu corpul foarte lung, crescuți pentru carne; porc din această rasă. — Din engl. **landrace**.

LÂNDSMÁL s.n. Una dintre cele două limbi literare norvegiene moderne, creată pe baza dialectelor. [Pr.: *landsmol*] — Din fr. **landsmal**.

LÂNDȘAFT, *landșafturi*, s.n. Porțiune din mediul geografic cu trăsături proprii. — Din germ. **Landschaft**.

LÂNDTAG s.n. Nume dat unor adunări sau organe reprezentative ori legislative dintr-un land. — Cuv. germ.

LANGURÓS, **-OÁSÁ**, *langurosi*, *-oase*, adj. (Adesea peior. sau ir.; și adverbial) Plin de sentimentalism; gales, sentimental. — Din fr. **langoureux**.

LANGŪSTÁ, *languste*, s.f. Animal crustaceu de mare, asemănător cu racul, dar lipsit de clești, cu antene foarte lungi și cu carapacea spinoasă, de culoare violacee, a cărui carne este foarte gustoasă (*Palinurus vulgaris*). — Din fr. **langouste**.

LANITÁL s.n. Fibră textilă fabricată din cazeină, folosită ca înlocuitor al lânii. — Din germ. **Lanital**, fr., it. **lanital**.

LANOLINÁ, *lanoline*, s.f. Substanță grasă obținută prin prelucrarea lânii brute de oi și folosită în industrie, în medicină și în cosmetică. — Din fr. **lanoline**.

LANSÁ, *lansez*, vb. I. 1. Tranz. A pune (pentru prima oară) în circulație, a difuza, a răspândi, a face (larg) cunoscut. ♦ Spec. A da drumul pe apă unui vas nou construit sau reparat, a-l face să plutească pentru prima oară (după construire sau reparare). ♦ A emite un decret, un mandat de arestare etc. 2. Tranz. A arunca, a azvârli (spre un obiectiv). ♦ A arunca, a îndrepta spre țintă un anumit fel de armament. 3. Refl. A se arunca cu putere, a face o săritură îndrăznească. ♦ Fig. A se angaja cu îndrăzneală într-o acțiune. — Din fr. **lancer**.

LANSÁJ s.n. 1. Lansare la apă a unei nave. 2. Oscilație verticală a șasiului unui automobil. — Din fr. **lançage**.

LANSÁRE, *lansări*, s.f. Acțiunea de a (se) *lansa* și rezultatul ei. — V. **lansa**.

LANSÁT, **-Ă**, *lansați*, *-te*, adj. Pus în circulație, difuzat, răspândit. — V. **lansa**.

LANSATÓR, *lansatoare*, s.n. Dispozitiv folosit pentru lansarea bombelor, a rachetelor sau a torpilelor. — **Lansa** + suf. *-tor*.

LANSÉTÁ, *lansete*, s.f. Undiță prevăzută cu mulineta, cu care se poate arunca náluca la mare distanță. — Din fr. **lancette**.

LANTÁN s.n. Element chimic din grupa pământurilor rare. — Din fr. **lanthane**.

LANTANIDÁ, *lantanide*, s.f. (La pl.) Nume dat mai multor elemente chimice care fac parte din grupa pământurilor rare; (și la sg.) element chimic aparținând acestei grupe. — Din fr. **lanthanide**.

LANTERNÁ, *lanterne*, s.f. 1. Felinar. ♦ *Lanterna venețiană* = lampion. *Lanterna magică* = aparat care proiectează pe un ecran, cu ajutorul unei surse luminoase și al unui sistem de lentile, imaginea mărită a unei figuri desenate pe o placă de sticlă sau imprimate pe o placă fotografică. 2. Lampă mică, portativă, care funcționează cu baterie electrică. 3. Lanternou. — Din fr. **lanterne**.

LANTERNÓU, *lanternouri*, s.n. Porțiune din acoperișul unei hale, al unei săli etc. mai ridicată, prevăzută cu numeroase ferestre, pentru a permite pătrunderea aerului și a luminii; lanternă (3), luminator. — Din fr. **lanterneau**.

LANT, *lanțuri*, s.n. 1. Șir de verigi, de plăci, de zale etc. metalice, unite între ele pentru a forma un tot, care servește spre a lega ceva, a transmite o mișcare etc. ♦ Instrument format dintr-un șir de vergele groase, cu care se măsoară lungimile de teren. ♦ Lucrătură simplă făcută cu croșeta, care constă dintr-un șir de ochiuri înlănțuite. 2. Lanț (1) mic, de obicei din metal prețios, servind ca podoabă (la mână, la gât). 3. Fig. Tot ceea ce constituie o legătură puternică; ceea ce încâtușează libertatea, independența cuiva. 4. Șir continuu de elemente, ființe, lucruri, stări asemănătoare. ♦ *Reacție*

în lanț = reacție care, producându-se într-un anumit punct al unui corp, se propagă în toată masa lui, dând naștere unei succesiuni de reacții elementare. *Lanț causal închis* = feedback. ♦ Expr. *A se ține lanț* = a se succeda (în număr mare). ♦ Șir format din mai mulți atomi legați între ei; catenă. — Din bg. **lanec**.

LANTÉTÁ, *lanțete*, s.f. 1. Instrument chirurgical format dintr-o lamă cu două tășuri foarte ascuțite, care se folosește la vaccinare, incizii etc. 2. Mic instrument în formă de lopățiță, cu care se netezesc și se rectifică țiparele în turnătorile de fontă. — Din germ. **Lanzette**, fr. **lancette**.

LANTÚG s.n. v. **lântug**.

LANÚGO s.n. 1. (Biol.) Păr fin care acoperă unele regiuni ale corpului la făt. ♦ Fire de păr din alte regiuni decât din cele obișnuite. 2. Puf (la plante, fructe etc.) — Din lat., fr. **lanugo**.

LAOLÁLTÁ adv. Împreună, la un loc. — **La**¹ + **o** + **alta**.

LAOTIÁN, **-Ă**, *laoțieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Laosului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Laosului sau laoțienilor (1), privitor la Laos ori la laoțieni. [Pr.: -fi-an] — Din fr. **laotien**.

LAPALISÁDÁ, *lapalisade*, s.f. Afirmație a cărei evidență naivă provoacă râsul. — Din fr. **lapalissade**.

LAPAROSCÓP, *laparoscopes*, s.n. (Med.) Instrument pentru examinarea cavității abdominale; peritoneoscop. — Din fr. **laparoscope**.

LAPAROSCOPÍE, *laparoscopii*, s.f. Metodă de investigație a cavității abdominale și a organelor abdominale cu un instrument optic. — Din fr. **laparoscopie**.

LAPAROTOMÍE, *laparotomie*, s.f. Operație chirurgicală care constă în deschiderea peretelui abdominal și a peritoneului; celiotomie. — Din fr. **laparotomie**.

LAPIÁZ s.n. v. **lapiez**.

LAPIDÁ, *lapidez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A ucide pe cineva prin lovituri de pietre; a arunca în cineva cu pietre (ca pedeapsă sau ca răzbunare). — Din fr. **lapider**, lat. **lapidare**.

LAPIDÁR, **-Ă**, *lapidari*, *-e*, adj. 1. (Despre inscripții, ornamente) Săpat în piatră. 2. (Despre stil, vorbire) Care evocă prin concizie (și vigoare) stilul inscripțiilor latine; laconic, scurt, concis. — Din fr. **lapidaire**.

LAPIDÁRE, *lapidări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *lapida* și rezultatul ei; lovire (cu pietre); fig. oprobriu. — V. **lapida**.

LAPIDARITÁTE s.f. (Rar) Caracter lapidar. — **Lapidar** + suf. *-itate*.

LAPIDÁRIU, *lapidarii*, s.n. Colecție de pietre mari sculptate sau gravate (basorelieful, statui, pietre de mormânt etc.); loc în care se păstrează o astfel de colecție. [Var.: **lapidárium** s.n.] — Din lat. **lapidarium**.

LAPIDÁRIUM s.n. v. **lapidariu**.

LAPIÉZ, *lapiezuri*, s.n. Formă de relief rezultată prin coroziunea rocilor solubile de către apele de șiroire. [Pr.: -pi-ez. — Var.: **lapiáz** s.n.] — Din fr. **lapié**, **lapiaz**.

LAPÍLI s.m. pl. Pietricele poroase, fragmente de lavă etc. azvârlite de vulcanii în erupție. — Din fr. **lapilli**.

LAPÍS s.n. (Min.) Lazurit. — Din fr., lat. **lapis**.

LAPISLAZÚLI s.n. (Min.) Lazurit. — Din fr. **lapis-lazuli**.

LAPÍT, *lapiți*, s.m. (La pl.) Populație legendară de războinici din mitologia greacă, care trăia în Thessalia; (și la sg.) persoană aparținând acestei populații. — Din lat. **Lapithae**, fr. **lapithes**.

LAPÓN, **-Ă**, *laponi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație băștinașă din regiunile extrem-nordice ale Europei. 2. Adj. Care aparține laponilor (1), care se referă la laponi, caracteristic laponilor. ♦ (Substantivat, f.) Limbă fino-ugrică vorbită de laponi. — Din fr. **lapon**.

LAPOVIȚÁ, pers. 3 *lapovițează*, vb. I. Intrans. impers. (Rar) A cădea ploaie amestecată cu zăpadă. — Din **lapoviță**.

LÁPOVIȚÁ s.f. Ploaie amestecată cu ninsoare; *p. ext.* zăpadă apoasă. — Din bg., sb. **lapavica**.

LÁPUSUS, *lapsusuri*, s.n. Incapacitate momentană a cuiva de a-și aduce aminte de un lucru știut. ♦ Eroare, inadvertență comisă din neatenție de o persoană care vorbește sau scrie ceva. — Din fr., lat. **lapsus**.

LÁPTE, (2) *lăpturi*, s.n. 1. Lichid alb-gălbui cu gust dulceag, foarte hrănitor, secretat de glandele mamare ale femelelor mamiferelor (care constituie hrana exclusivă a sugarului și a puilului de animal). ♦ *Purcel* (sau *vițel*) *de lapte* = purcel (sau vițel) care nu a fost întărcat. *Lapte-de-pasăre* = desert preparat din lapte, ouă și zahăr. (Astron.) *Calea-Laptelui* = Calea-Lactee. ♦ Loc. adj. *De lapte* = (despre animale) crescut pentru producția de lapte, care produce mult lapte. ♦ Compuse: (Bot.) *laptele-câinelui* = plantă erbacee răspândită prin locuri necultivate, a cărei tulpină conține un suc lăptos; alior (*Euphorbia cyparissias*); *laptele-cucului* =

plantă erbacee cu flori galbene, a cărei tulpină conține un suc lăptos; alior (*Euphorbia helioscopia*); *laptele-stâncii* = lăptișor. **2.** (Rar; la pl.) Diferite sortimente de lapte (**1**) sau de produse alimentare preparate din (sau cu) lapte. **3.** Suc care se găsește în unele plante sau fructe ori se prepară din acestea și este asemănător la aspect cu laptele (**1**). ⇨ Expr. (*A fi*) în lapte = (despre plante și părți ale lor, mai ales despre cereale) (a fi) necopt, crud. **4.** (În sintagmele) *Lapte de malț* = malț măcinat și amestecat cu apă, folosit la prepararea berii. *Lapte de var* = amestec de var stins și apă, folosit la zgrăvit și în industrie; apă de var. *Lapte de ciment* = amestec format din praf de ciment și apă, folosit în lucrările de asfaltare, de construcții etc. — Lat. **lac, -ctis.**

LAPTOP, *laptopuri*, s.n. Computer personal, portabil, cu baterii sau curent electric. [Pr.: *léptop*] — Din engl. **laptop.**

LAPTI s.m. pl. Glande sexuale masculine la pești, cu aspect de masă gelatinoasă alb-lăptoasă. — Lat. **lactes.**

LAR, *lari*, s.m. **1.** Divinitate în mitologia romană, considerată a fi protector al casei și al familiei. **2.** Fig. Cămin, casă (părintească). — Din lat. **Lar, Laris.**

LARĂRIU, *lararii*, s.n. Încăpere în casele romane unde se păstrau statuetele larilor și penajilor. — Din lat. **lararium.**

LARD s.n. (Reg.) Slănină grasă. — Lat. **lardum.**

LARG, **-Ă**, (I) *largi*, adj. (II) *larguri*, s.n. I. Adj. **1.** Care ocupă o suprafață mare, care este extins în toate direcțiile; întins, vast. ⇨ Expr. În lumea largă = **a**) în locuri depărtate, departe; **b**) pretutindeni. **2.** De dimensiuni mari; lat. ⇨ Loc. adv. *Pe larg* = în mod amplu, amănunțit. ◆ (Despre recipiente sau cavități) Cu dimensiunea transversală mare; *p. ext.* cuprinzător, încăpător. ⇨ Expr. *Mână largă*, se zice despre un om generos sau chelțuitor. ◆ (Despre veșminte) De o croială bogată, care permite mișcarea liberă a corpului; care este prea mare față de dimensiunile unei persoane. ⇨ Expr. *A da (ceva) cu mânăci largi* = a da bucuros, cu voie bună; a fi darnic. ◆ (Despre gesturi, mișcări etc.) Desfășurat în toată amploarea. ◆ Fig. Care nu este meschin, care este liber, generos, înaintat. *Vederi largi*. II. S.n. **1.** (Articulat; urmat de determinări în genitiv care indică o suprafață) Întreaga suprafață (a unui loc); partea mai largă (a unui loc). ◆ Loc pe mare depărtat de țarm. ⇨ Loc. adv. În larg = departe de țarm, pe apă. **2.** Loc deschis care se întinde departe în toate direcțiile; întindere mare, spațiu vast. ⇨ Expr. *A fi (sau a se simți) la (sau în) largul său* = a fi (sau a se simți) în deplină libertate, nestingherit. — Lat. **largus.**

LARGĂ, *larghez*, vb. I. Tranz. A desprinde un obiect (balast, lest) dintr-o aeronavă în zbor, prin aruncare sau cu ajutorul unui mecanism. — Din fr. **larguer**, it. **largare.**

LARGĂRE, *largări*, s.f. Acțiunea de a *largă* și rezultatul ei. — V. **largă.**

LARGHETTO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Într-un tempo intermediar între *largo* și *andante*. ◆ (Substantivat, n.) Compoziție sau parte dintr-o compoziție muzicală creată în acest tempo. — Cuv. it.

LARGHETE s.f. Dărnicie, generozitate. — Din it. **larghezza.**

LARGO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Într-un tempo foarte lent. ◆ (Substantivat, n.) Compoziție sau parte dintr-o compoziție muzicală creată în acest tempo. — Cuv. it.

LĂRICE, *larici*, s.f. (Bot.) Zadă. [Var.: *lăriță* s.f.] — Din it. **larice**, lat. **larix, -cis.**

LARIFORMĂ, *lariforme*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări acvatice palmipede, din care fac parte pescărușii; (și la sg.) pasăre din acest ordin. — Din fr. **lariforme.**

LARINGĂL, **-Ă**, *laringali*, -e, adj. (Despre sunete) Care se articulează în regiunea laringelui. — Din fr. **laryngal.**

LARINGE, *laringe*, s.n. (Anat.) Partea superioară a traheii, formată din mai multe cartilaje, în structura căreia intră și coardele vocale; beregată. — Din it. **laringe**. Cf. fr. **larynx.**

LARINGECTOMIE, *laringectomii*, s.f. (Med.) Incizie, extirpare a laringelui. — Din fr. **laryngectomie.**

LARINGIAN, **-Ă**, *laringieni*, -e, adj. Care ține de laringe, al laringelui. [Pr.: -*gi-an*] — Din fr. **laryngien.**

LARINGITĂ, *laringite*, s.f. Boală care constă în inflamația (mucoasei) laringelui. — Din fr. **laryngite.**

LARINGOFON, *laringofoane*, s.n. Microfon care se aplică pe gât, în dreptul laringelui, folosit mai ales în transmisiunile din tanc sau din avion. — Din fr. **laryngophone.**

LARINGOLOG, **-Ă**, *laringologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Medic specializat în laringologie. — Din fr. **laryngologue.**

LARINGOLÓGIC, **-Ă**, *laringologici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la laringologie. — Din fr. **laryngologique.**

LARINGOLOGIE s.f. Parte a medicinei care se ocupă cu studiul laringelui și al bolilor lui. — Din fr. **laryngologie.**

LARINGOPATIE, *laringopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru bolile laringelui. — Din fr. **laryngopathie.**

LARINGOSCÓP, *laringoscoape*, s.n. Instrument alcătuit dintr-o oglindă prevăzută cu coadă lungă, folosit la examinarea laringelui. — Din fr. **laryngoscope.**

LARINGOSCÓPIC, **-Ă**, *laringoscopici*, -ce, adj. Referitor la laringoscop, de laringoscop. — Din fr. **laryngoscopique.**

LARINGOSCOPIE, *laringoscopii*, s.f. Examinare medicală a laringelui cu ajutorul laringoscopului. — Din fr. **laryngoscopie.**

LARINGOSPĂSM, *laringospasme*, s.n. (Med.) Spasm al mușchilor glotici. — Din fr. **laryngospasme.**

LARINGOSTROBOSCÓP, *laringostroboscoape*, s.n. (Fon.) Stroboscop specializat pentru studiul coardelor vocale în timpul fonației. — Din fr. **laryngostroboscope.**

LARINGOSTROBOSCÓPIE, *laringostroboscopii*, s.f. (Fon.) Observare a coardelor vocale cu laringostroboscopul. — Din fr. **laryngostroboscopie.**

LARINGOTOMIE, *laringotomii*, s.f. Operație chirurgicală care constă în deschiderea sau secționarea laringelui. — Din fr. **laryngotomie.**

LĂRIȚĂ s.f. v. **larice.**

LĂRMĂ s.f. **1.** Zgomot mare; gălăgie. ◆ Fig. (Rar) Frământare, zburcuc. **2.** (Înv.) Alarmă. — Din magh. **lárma**, sb. **larma.**

LĂRVĂR, **-Ă**, *larvari*, -e, adj. Care este în stare de larvă; referitor la larvă. ◆ Fig. Ascuns, latent, nevăzut². — Din fr. **larvaire.**

LĂRVĂ, *larve*, s.f. Stadiu în dezvoltarea individuală a unor animale la ieșirea din ou, deosebit prin formă și mod de viață de stadiul adult. — Din fr. **larve.**

LARVICID, *larvicide*, s.n. Substanță care ucide larvele unor insecte. ⇨ (Adjectival) *Substanță larvicidă*. — Din fr. **larvicide.**

LASCIV, **-Ă**, *lascivi*, -e, adj. (Despre gesturi, cuvinte etc.) Care atâță la plăceri senzuale; senzual, voluptuos; obscen, imoral. — Din fr. **lascif**, lat. **lascivus.**

LASCIVITATE s.f. Caracterul a ceea ce este lasciv; înclinare spre senzualism; senzualitate, voluptate; obscenitate, imoralitate. — Din fr. **lascivité.**

LĂSER, *lasere*, s.n. Dispozitiv pentru amplificarea sau generarea undelor electromagnetice din domeniul optic pe baza efectului de emisie forțată a sistemelor atomice, care permite o concentrare de energie corespunzătoare unei temperaturi de zeci de mii de grade. — Din engl., fr. **laser.**

LĂSETĂ, *lasete*, s.f. Cordon îngust, drept sau rotund, utilizat la confecționarea unor dantele. ◆ Obiect de decorație interioară lucrat cu acest cordon. — Din fr. **lacet.**

LASITUDINE s.f. (Livr.) Stare sau senzație de oboseală psihică, plictiseală, dezgust etc. — Din fr. **lassitude.**

LĂSOU, *lasouri*, s.n. Cureau sau frânghie lungă, terminată la un capăt cu un laț, folosită în America pentru prinderea animalelor sălbatice. — Din fr. **lasso.**

LĂSTEX, *lastexuri*, s.n. Fir de cauciuc, de obicei îmbrăcat în fibre textile, care se folosește în industria confecțiilor; *p. ext.* țesătură, obiect de îmbrăcăminte care cuprinde asemenea fire. ◆ Porțartier elastic. — Din fr., it. **lastex.**

LĂSTIC s.n. (Înv.) Stofă de lână asemănătoare cu satinul. [Acc. și: *lăstic*] — Din fr., engl. **lasting.**

LĂSTRĂ, *lastre*, s.f. (Înv.) Stofă scumpă de lână. — Et. nec.

LAȘ, **-Ă**, *lași*, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Om) lipsit de curaj și de sentimentul onoarei; (om) fricos, mișel. **2.** Adj. Care demonstrează, trădează lipsă de curaj și de sentiment al onoarei. — Din fr. **lâche.**

LAȘITATE, (2) *lașități*, s.f. **1.** Faptul de a fi laș; starea celui laș. **2.** (Concr.) Faptă, atitudine de om laș. — **Laș** + suf. **-itate** (după fr. *lâcheté*).

LAT, **-Ă**, (1) *lați*, -te, adj, (2) *laturi*, s.n. **1.** Adj. Care are o lățime (relativ) mare. ⇨ Loc. adj. *Lat în spate* (sau *în spete*) = bine legat, volnic. ⇨ Expr. *A spune vorbe mari și late* = a spune vorbe pompoase, dar fără conținut. (Fam.) *A fi lată (râu sau de tot)*, se spune pentru a arăta că o situație a luat proporții grave, îngrijorătoare. (Fam.) *A o face lată (râu sau de tot) = a*) a petrece strașnic, a face un mare cheif; **b**) a face (fără voie) o pozna, o gafă, o prostie. ◆ (Fam.) Întins la pământ (fără simțire sau mort). ⇨ Expr. *A lăsa* (pe cineva) *lat = a*) a bate (pe cineva) foarte tare (lăsându-l în nesimțire); **b**) a uimi, a impresiona puternic (pe cineva). **2.** S.n. Partea lată (**1**) a unui

obiect; lățime. ⇨ *Un lat de palmă* (sau *de mână*) = măsură populară de lungime, egală cu lățimea unei palme obișnuite cu degetele lipite. ⇨ Loc. adv. *De-a latul* = în curmeziș. — Lat. **latus**.

LATÉNT, **-Ă**, *latenți*, *-te*, adj. Care există, dar nu se manifestă în exterior, putând izbucni oricând. — Din fr. **latent**, lat. **latens**, **-ntis**.

LATENȚĂ, *latențe*, s.f. Stare latentă. — Din fr. **latence**.

LATERÁL, **-Ă**, *lateral*, *-e*, adj. **1.** Situat pe (una dintre) laturi, pe o parte a unui lucru; situat la margine, la periferie, departe de un centru; lăaturalnic. ⇨ *Arie* (sau *suprafață*) *laterală* = mărimea suprafeței unui corp prismatic, fără suprafețele bazelor lui. *Arie laterală* = zonă situată la periferia teritoriului unde se vorbește un dialect sau o limbă. ◆ Fig. Secundar. **2.** (În sintagma) *Consoană laterală* (și substantivat, f.) = consoană articulată prin atingerea vârfului limbii de palatul tare sau de alveolele incisivilor superiori, în timp ce suflul de aer iese prin cele două deschizături lăsate de marginile limbii. „L” este o consoană laterală. **3.** (În sintagma) *Gândire laterală* = proces specific gândirii creatoare, având ca scop obținerea a cât mai multe variante posibile ale obiectului sau fenomenului cercetat. — Din fr. **latéral**, lat. **lateralis**.

LATERÍT, *laterite*, s.n. Depozit bogat în hidroxizi de aluminiu și de fier, format prin alterarea unor roci din zona tropicală umedă. — Din fr. **latérite**.

LATERÍTIC, **-Ă**, *lateritici*, *-ce*, adj. (Min.) Referitor la laterit; care conține laterit. — Din fr. **latéritique**.

LATERITIZĂRE, *lateritizări*, s.f. (Geol.) Proces de formare a solurilor lateritice. — După fr. **latéritisation**.

LÁTEX, *latexuri*, s.n. Suc lăptos secretat de anumite plante. — Din fr., lat. **latex**.

LATICIFÉR, *laticifere*, s.n. Vas, tub, țesut ramificat al unor plante prin care este secretat latexul. ⇨ (Adjectival) *Vase laticifere*. — Din fr. **laticifère**.

LATICLĂVĂ, *laticlave*, s.f. Fășie lată de purpură care împodobește tunica senatorilor romani. — Din fr. **laticlave**.

LATIFUNDIAR, **-Ă**, *latifundiar*, *-e*, s.m. și f. Persoană care posedă întinse domenii agricole; mare moșier, mare bogătaș. [Pr.: *-di-ar*] — **Latifundiu** + suf. *-ar*.

LATIFUNDIE s.f. v. **latifundiu**.

LATIFUNDIU, *latifundii*, s.n. Mare proprietate funciară particulară, moșie foarte întinsă; domeniu. [Var.: (inv.) **latifundie** s.f.] — Din lat. **latifundium**.

LATÍN, **-Ă**, *latini*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Populație indo-europeană stabilită la sfârșitul milen. II î.H. în provincia Latium din Italia Centrală; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. **2.** Adj. Care aparține Latiumului sau latinilor (**1**), privitor la Latium ori la latini; *p. ext.* care se referă la limba și la literatura romanilor sau care aparține acestora; latinesc. ⇨ *Limba latină* (și substantivat, f.) = limba indo-europeană vorbită de romani. — Din lat. **latinus**, fr. **latin**.

LATINÉSC, **-EĂSCĂ**, *latinești*, adj. Latin (**2**). — Latin + suf. *-esc*.

LATINÉȘTE adv. În limba latină. — Latin + suf. *-ește*.

LATINISM, (**1**) *latinisme*, s.n. **1.** Cuvânt, formă sau construcție sintactică împrumutate (fără necesitate) din limba latină (și neasimilate încă în limba care a făcut împrumutul). **2.** Curent apărut în lingvistica și în filologia românească din sec. XIX, care, pentru a demonstra caracterul latin al limbii române, a încercat să elimine din ea cuvintele de alte origini și să modifice astfel forma celor latine, încât să le apropie cât mai mult de forma originară; a contribuit la generalizarea scrierii cu caractere latine și a adus noi argumente în sprijinul originii latine a limbii române. — Din fr. **latinisme**. Cf. **latin**.

LATINÍST, **-Ă**, *latiniști*, *-ste*, s.m. și f. **1.** Specialist în filologia latină și în Antichitatea romană. **2.** Adept al latinismului (**2**). ⇨ (Adjectival) *Curent latinist* sau *școală latinistă* = latinism (**2**). — Din fr. **latiniste**.

LATINITATE s.f. Faptul de a avea origine latină sau caracter latin. ◆ Nume dat culturii și civilizației latine. — Din fr. **latinité**, lat. **latinitas**, **-atis**.

LATINIZĂ, *latinizez*, vb. I. Tranz. A introduce pe cale savantă și în mod masiv cuvinte latine într-o limbă sau a reface forma cuvintelor de origine latină din acea limbă pentru a le face cât mai apropiate de forma originară. — Din fr. **latiniser**.

LATINIZĂNT, **-Ă**, *latinizanți*, *-te*, adj. Care urmărește latinizarea limbii, care lucrează în acest scop; (despre cuvinte, texte etc.) latinizat. — Din fr. **latinisant**.

LATINIZĂRE, *latinizări*, s.f. Acțiunea de a *latiniza* și rezultatul ei. — V. **latiniza**.

LATINIZĂT, **-Ă**, *latinizați*, *-te*, adj. (Despre cuvinte, texte etc.) Care a căpătat o formă, un aspect apropiat de limba latină. — V. **latiniza**.

LATINIZĂTOR, **-OĂRE**, *latinizatori*, *-oare*, s.m. și f. (Rare) Persoană care latinizează (cu orice pret). — **Latiniza** + suf. *-tor*.

LATÍNO s.n. Gen de muzică foarte ritmată originară din America de Sud. ⇨ (Adjectival) *Muzică latino*. — Din fr. **latino**.

LATINOAMERICÁN, **-Ă**, *latinoamericani*, *-e*, adj. Care aparține Americii Latine, privitor la America Latină. — Din fr. **latino-américain**.

LATÍR s.m. Plantă erbacee furajeră din familia leguminoaselor, cu tulpina târătoare și ramificată, cu frunzele terminate cu un cărcel și cu flori albastre, violete, roz, albe sau galbene (*Lathyrus sativus*). — Din lat. **lathyrus** (denumirea științifică a plantei).

LATITÚDINE, *latitudini*, s.f. **1.** Distanța unghiulară a unui punct de pe glob față de ecuator, măsurată pe meridianul care trece prin acel punct și exprimată în grade, minute și secunde. **2.** Fig. Libertate de acțiune, posibilitate de a acționa după voie. — Din fr. **latitude**, lat. **latitudo**, **-inis**.

LATRÍNĂ, *latrine*, s.f. Closet (rudimentar), privată, hazna. — Din lat. **latrina**, fr. **latrine**.

LĂTURĂ, *laturi*, s.f. **1.** Parte laterală, margine a unui obiect. ◆ Spec. Fiecare dintre cele două părți laterale ale corpului unei ființe, în dreptul coastelor. ◆ Parte, sens, direcție. ⇨ Loc. adv. *În lături* = la o parte, într-o parte. *Pe lături* = într-o parte și în alta. *Pe de lături* = alături, pe lângă; *fig.* pe ocolite, indirect. ⇨ Loc. prep. *Pe de lături*... = pe marginile... ⇨ Expr. *A (nu) se da în lături* = a (nu) ezita să facă sau să spună ceva. ◆ (Inv. și pop.) Bucată, zonă de la marginea unei întinderi de pământ, a unui ținut. ⇨ Expr. *A bate laturile* = a umbla fugar. **2.** Aspect sub care se poate prezenta sau sub care poate fi analizat un lucru. **3.** Fiecare dintre semidreptele care formează un unghi sau dintre liniile care mărginesc un poligon. [Pl. și: *lături*. — Var.: **lăture** s.f.] — Lat. ***latora** (= *latera*, pl. lui *latus*, *-eris*).

LĂTURE s.f. v. **latură**.

LĂȚI, *lațuri*, s.n. **1.** Nod larg la capătul unei sfori, făcut în așa fel încât să se poată strânge în jurul unui punct fix. **2.** Instrument pentru prins păsări sau animale, constând dintr-un ochi de sfoară, de sârmă etc. — Lat. ***laceus** (= *laqueus*).

LĂȚ s.n. v. **leaț**.

LĂȚE s.f. pl. Șuvițe de lână netoarse și nepieptănate (de pe un animal); *p. anal.* (la om) șuvițe de păr care atârnă în mod dezordonat; mițe. — Et. nec.

LAUDÁNUM s.n. Substanță narcotică din opiu, folosită ca medicament. — Din fr., lat. **laudanum**.

LAUDATIO s.f. Discurs în care se elogiază cineva sau ceva; panegiric. [Pr. *laudătio*] — Cuv. lat.

LAUDATÍV, **-Ă**, *laudativi*, *-e*, adj. Care laudă; favorabil, elogios. [Pr.: *la-u*] — Din fr. **laudatif**.

LĂUDĂ, *laude*, s.f. Expresie în cuvinte a prețuirii față de cineva sau ceva; cuvinte prin care se exprimă această prețuire; elogiu. ◆ (În propoziții exclamative) Mărire! slavă! cinste! glorie! — Din **lăuda** (derivat regresiv).

LĂUR, *lauri*, s.m. **1.** Dafin. ◆ (La pl.) Frunzele dafinului (cu care se încununau odinioară eroii, poeții, oratorii); *fig.* glorie, victorie. ⇨ Expr. *A culege lauri* = a avea succese, a deveni celebru. *A se culca pe lauri* = a se mulțumi cu succesele obținute și a nu duce activitate mai departe. **2.** Arbust cu frunze persistente și lucioase, cu flori mici și cu fructe roșii (*Ilex aquifolium*). **3.** Plantă veninoasă cu miros neplăcut, cu flori mari albe și cu fructul o capsulă țepoasă; ciunăfaie (*Datura stramonium*). ⇨ Expr. (Fam.; în fraze interrogative sau exclamative) *Am mâncat laur(i)* sau *doar n-am mâncat laur(i)* = doar nu-s nebun. — Lat. **laurus**.

LURACÉE, *lauracee*, s.f. (La pl.) Familie de arbori și arbuști din regiunile calde, cu frunzele persistente, bogate în uleiuri eterice; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: *la-u*] — Din fr. **lauracée**.

LAUREÁT, **-Ă**, *laureați*, *-te*, s.m. și f. Persoană, colectiv etc. care a obținut un premiu pentru merite remarcabile în domeniul științei, al literaturii, al artei etc. ⇨ (Adjectival) *Colectiv laureat*. [Pr.: *la-u-re-aț*] — Din fr. **lauréat**, lat. **laureatus**.

LURĂȘCĂ s.f. v. **lăuruscă**.

LAVÁBIL, **-Ă**, *lavabil*, *-e*, adj. (Despre țesături) Care se poate spăla fără a-și pierde calitățile. — Din fr. **lavable**.

LAVABILITATE s.f. Înșușire de a fi lavabil. — Din fr. **lavabilité**.

LAVABÓU, *lavabouri*, s.n. Încăpere în cămine, internate etc., utilată cu chiuvete și cu alte instalații sanitare, servind ca spălător comun. ◆ Lavoar; chiuvetă. — Din fr. **lavabo**.

LAVÁJ, *lavajuri*, s.n. (Rare) Spălare; spălătură. [Pl. și: *lavaje*] — Din fr. **lavage**.

LAVALIÉRĂ, *lavalieri*, s.f. **1.** Cravată lată înnodată în formă de fundă, ale cărei capete, scurte, atârnă în jos. **2.** Microfon care se atașează la rever sau la buzunar. [Pr.: *-li-e-*] — Din fr. **lavallière**.

LAVĂNDĂ, *lavande*, s.f. 1. (Bot.) Levănțică. ♦ Parfum extras din levănțică. 2. (Cin.) Pozitiv intermediar alb-negru, folosit în contrapondere. — Din fr. *lavande*.

LĂVĂ, *lave*, s.f. Masă minerală în stare lichidă incandescentă, aruncată la suprafața pământului de un vulcan în erupție (și care, prin răcire, dă naștere la diverse roci vulcanice). — Din fr. *lave*, it. *lava*.

LAVETĂ, *lavete*, s.f. Cărpă de spălat (motoarele, vasele de bucătărie etc.). — Din fr. *lavette*.

LAVINĂ, *lavine*, s.f. Masă mare de zăpadă care se desprinde din munți și se prăbușește la vale; avalanșă. — Din it. *lavina*, germ. *Lawine*.

LĂVIȚĂ, *lavite*, s.f. Scândură lată fixată pe țărșuși de-a lungul unei perete în casele țărănești, pe care se stă. ♦ Bancă fixată afară (la poarta caselor țărănești). ♦ (Rar) Scândură pe care se stă în căruță, în sanie. [Var.: *lăiță* s.f.] — Din bg. *lavica*.

LAVIU, (2) *laviuri*, s.n. Mod de a colora monocrom un desen prin tente cu tuș diluat sau cu o culoare de apă. 2. (Concr.) Desen executat în acest mod. — Din fr. *lavis*.

LAVOAR, *lavoare*, s.n. 1. Mobilă de toaletă, pe care se află ligheanul și celelalte obiecte necesare pentru spălat. 2. Recipient montat într-o încăpere prevăzută cu o sursă de apă și cu un canal de evacuare, care servește la spălatul curent al oamenilor; lavabou, chiuveță. — Din fr. *lavoir*.

LAVRĂC, *lavraci*, s.m. Pește marin răpitor, asemănător cu șalăul, de culoare cenușie-argintie, cu o dentiție foarte dezvoltată, apreciat pentru carnea sa; lup-de-mare (*Morone labrax*). — Din ngr. *lavrax*, -akos.

LĂVRĂ, *lavre*, s.f. Mănăstire mare din unele țări ortodoxe, unde călugării locuiesc în chilii construite la distanță unele de altele, în felul caselor unui sat. — Din sl. *lavra*.

LAWRÉNȚIU s.n. Element chimic transuranic, obținut pe cale artificială. [Pr.: *lorénțiu*] — Din fr. *lawrencium*.

LAX, -Ă, *laxși*, -xe, adj. Care nu este strâns, întins sau încordat; destins, lejer. — Din lat. *laxus*.

LAXATIV, -Ă, *laxativi*, -e, adj., s.n. (Substanță, medicament) care posedă ușoare proprietăți purgative. — Din fr. *laxatif*.

LAXISM s.n. Sistem, atitudine teologică, filosofică, politică tolerantă. — Din fr. *laxisme*.

LAXIST, -Ă, *laxiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al laxismului. — Din fr. *laxiste*.

LAXITĂTE s.f. (Med.) Mobilitate crescută a unei articulații. — Din fr. *laxité*.

LAYOUT, *layoturi*, s.n. 1. Dispozitiv al elementelor grafice ale unei tipărituri. 2. Schemă a instrucțiunilor de lucru. 3. Reprezentare grafică și planimetrică a unei construcții industriale. [Pr.: *lăiout*] — Cuv. engl.

LAZ, *lazuri*, s.n. (Reg.) Teren de curând despădurit, transformat în loc arabil sau în pășune. — Din sb, ucr. *laz*.

LAZARÉT, *lazarete*, s.n. (Astăzi rar) Spital izolat pentru persoane presupuse a fi contaminate de o boală contagioasă. ♦ Infirmerie. [Pl. și: *lazareturi*. — Var.: *lăzărét* s.n.] — Din fr. *lazaret*.

LAZULÍT s.n. Fosfat natural hidratat de aluminiu, de magneziu, de fier și de calciu, cristalizat, de culoare albăstrie, abraziv, folosit la confecționarea lentilelor. — Din fr. *lazulite*.

LAZURÍT s.n. Silicat natural de aluminiu și de sodiu, asociat cu sulfură de sodiu, de culoare albastră intensă, cristalizat, folosit la confecționarea unor obiecte de artă, la prepararea unor vopsele; lapis, lapislazuli. — Din fr. *lazurite*.

LĂBĂRTĂ, *lăbărțez*, vb. I. Refl. (Adesea fig.) A se lărgi excesiv, a se deforma; a se întinde în lături. — Et. nec.

LĂBĂRTĂRE, *lăbărțări*, s.f. Faptul de a se lăbărța; lărgire (excesivă). — V. *lăbărța*.

LĂBĂRTĂT, -Ă, *lăbărțați*, -te, adj. 1. (Despre haine) Care și-a stricat forma, lărgindu-se prea mult; deformat. ♦ (Despre scris) Cu litere prea mari, nelegate între ele sau prea distanțate. 2. Fig. (Despre stil) Cu dezvoltări prea mari, lipsit de concizie, prolix, diluat. ♦ (Despre felul de a vorbi) Prea rar, tărăgănat. ♦ (Despre gesturi) Care arată lipsă de vioiciune, încetineală, lene. — V. *lăbărța*.

LĂBOAIE, *lăboae*, s.f. Augmentativ al lui *lăbă*; lăbă mare; p. ext. (fam. și peior.) mână grosolană, mare. — *Labă* + suf. -oaie.

LĂBÓS, -OĂSĂ, *lăboși*, -oase, adj. (Rar) Cu labe mari. — *Labă* + suf. -os.

LĂBŪȚĂ, *lăbuțe*, s.f. Diminutiv al lui *lăbă*. — *Labă* + suf. -uță.

LĂCĂR, *lăcari*, s.m. Gen de păsări călătoare și cântătoare, de mărimea unei vrăbii, de culoare brună pe spate și alb-brună pe pantece, care trăiesc în stufărișul din jurul lacurilor și al mlaștinilor (*Acrocephalus*); pasăre din acest gen. — *Lac* + suf. -ar.

LĂCĂȘ s.n. v. *locaș*.

LĂCĂT s.n. v. *lăcăt*.

LĂCĂTĂ s.f. v. *lăcăt*.

LĂCĂRIE s.f. Lăcărie. — *Lac* + suf. -ărie.

LĂCĂRIE s.f. (Pop.) Cantitate mare de apă care acoperă un loc în urma ploilor, a inundațiilor; apă multă vărsată de cineva pe jos; apăraie, lăcăriaie. — *Lac* + suf. -ărie.

LĂCĂRIȚ s.n. Procedeu de extragere a țigheului cu ajutorul unei linguri cilindrice, folosit în sondele mai puțin adânci. — Et. nec. Cf. *lac* 1.

LĂCĂTÓI, *lăcătoaie*, s.n. (Fam.) Augmentativ al lui *lăcăt*. — *Lăcăt* + suf. -oi.

LĂCĂTUȚI, *lăcătuiesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A încuia cu lăcătul. — *Lăcăt* + suf. -uț.

LĂCĂTUIRE, *lăcătuiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a lăcătuși și rezultatul ei. — V. *lăcătuși*.

LĂCĂTUȚI, -Ă, *lăcătuțiți*, -te, adj. (Rar) Încuiat cu lăcătul. — V. *lăcătuși*.

LĂCĂTUȘ, *lăcătuși*, s.m. Meșteșugar, lucrător care face sau repară lăcăte, broaște, chei etc. sau care efectuează operații de ajustare, de asamblare etc. a pieselor mecanice. — Din magh. *lakatos*.

LĂCĂTUȘĂRIE, (2) *lăcătușării*, s.f. 1. Meseria lăcătușului. 2. Atelierul lăcătușului. [Var.: *lăcătușerie* s.f.] — *Lăcătuș* + suf. -ărie.

LĂCĂTUȘĂRIE s.f. v. *lăcătușărie*.

LĂCĂȚEL, *lăcățele*, s.n. Diminutiv al lui *lăcăt*. — *Lăcăt* + suf. -el.

LĂCOMÊȘTE adv. (Rar) Cu lăcomie, în mod lăcom. — *Lacom* + suf. -ește.

LĂCOMÍ, *lăcomesc*, vb. IV. Intrans. și refl. A pofti ceva cu lăcomie; a râvni la ceea ce aparține altuia. ♦ Refl. A se lăsa cuprins, stăpânit de lăcomie, a se arăta necumpătat. — Din *lacom*.

LĂCOMÍE, *lăcomii*, s.f. Poftă pe care o are cineva de a mânca sau de a bea mult; fig. dorință exagerată de câștig, de avere etc.; aviditate. ♦ Loc. adv. *Cu lăcomie* = lăcom. — *Lacom* + suf. -ie.

LĂCOMÍRE, *lăcomiri*, s.f. Acțiunea de a (se) lăcomi și rezultatul ei. — V. *lăcomi*.

LĂCOVÍȘTE, *lăcoviști*, s.f. (Reg.) Loc apăsător, mociros, mlaștinos. [Var.: *lăcoviște* s.f.] — Cf. bg., sb. *lokva* „băltoacă”.

LĂCRĂMĂ¹ vb. I v. *lăcrima*.

LĂCRĂMĂ² vb. I v. *reclama*.

LĂCRĂMĂRE s.f. v. *lăcrimare*.

LĂCRĂMĂȚIE s.f. v. *reclamație*.

LĂCRĂMĂTOR, -OĂRE adj. v. *lăcrimător*.

LĂCRĂMIOARĂ s.f. v. *lăcrimioară*.

LĂCRĂMÓS, -OĂSĂ adj. v. *lăcrimos*.

LĂCRĂMUȚĂ s.f. v. *lăcrimuță*.

LĂCRIMĂ, *lăcrimez*, vb. I. 1. Intrans. (Despre oameni) A-i curge lacrimile (de durere, jale, înduioșare etc.); a plânge (ușor), a înlăcrima. 2. Intrans. și refl. (Despre ochi) A se umple (continuu) de lacrimi (ca urmare a unei dureri, a înduioșării, a unei boli etc.); a (se) înlăcrima. [Var.: *lăcrămă* vb. I] — Lat. *lacrimare*.

LĂCRIMĂR, *lăcrimare*, s.n. (Arh.) Proeminență la cornișa unui acoperiș care împiedică prelingerea pe zidul construcției a apei de ploaie; piesă de lemn ori de metal fixată în același scop pe partea exterioară de la cerceveaua ușilor și a ferestrelor. — *Lăcrima* + suf. -ar.

LĂCRIMĂRE, *lăcrimări*, s.f. Faptul de a lăcrima. [Var.: *lăcrămăre* s.f.] — V. *lăcrima*.

LĂCRIMĂT, -Ă, *lăcrimați*, -te, adj. Cu lacrimi (în ochi); înlăcrimat. — V. *lăcrima*.

LĂCRIMĂTOR, -OĂRE, *lăcrimători*, -oare, adj. (Rar) Care lăcrimează, care plânge; întristat. [Var.: *lăcrămător*, -oare adj.] — *Lăcrima* + suf. -ător.

LĂCRIMEĂ, *lăcrimele*, s.f. (Reg.) Lăcrimioară (1). — *Lacrimă* + suf. -ea.

LĂCRIMIOARĂ, *lăcrimioare*, s.f. 1. Diminutiv al lui *lacrimă*; lăcrimea, lăcrimiță, lăcrimuță. 2. (În forma *lăcrămioară*) Mică plantă erbacee cu flori mici, albe, plăcut mirositoare, de forma unor clopoței; mărgăritar, mărgăritărel, cerceșuși (*Convallaria majalis*). [Var.: *lăcrămioară* s.f.] — *Lacrimă* + suf. -ioară.

LĂCRIMÍȚĂ, *lăcrimițe*, s.f. (Reg.) Lăcrimioară (1). — *Lacrimă* + suf. -iță.

LĂCRIMÓS, -OĂSĂ, *lăcrimoși*, -oase, adj. (Pop.) 1. Plin de lacrimi, din care picură lacrimi; înlăcrimat. 2. Care plânge ușor. 3. Fig. Care provoacă lacrimi; jalnic, impresionant, de plăns. [Var.: *lăcrămós*, -oasă adj.] — Lat. *lacrimosus*.

LĂCRIMUȚĂ, *lăcrimuțe*, s.f. (Pop.) Lăcrimioară (1). [Var.: *lăcrămúță* s.f.] — *Lacrimă* + suf. -uță.

LĂCȘOR s.n. v. **lăcușor**.

LĂCUI, *lăcuiesc*, vb. IV. Tranz. A aplica un strat de lac², a vopsi cu lac² (suprafața unui obiect). — **Lac²** + suf. *-ui*.

LĂCUIȚĂ s.f. v. **locuință**.

LĂCUIRE, *lăcuiri*, s.f. Acțiunea de a *lăcui* și rezultatul ei. — V. **lăcui**.

LĂCUIȚ, *-Ă, lăcuiți, -te*, adj. Vopsit cu lac², acoperit cu un strat de lac². — V. **lăcui**.

LĂCUIȚOR¹, *-OĂRE* s.m. și f. v. **locuitor**.

LĂCUIȚOR², *-OĂRE, lăcuitori, -oare*, s.m. și f. Lucrător specializat în lucrări de lăcuire. [Pr.: *-cu-i-*] — **Lăcui** + suf. *-tor*.

LĂCULÉȚ, *lăculețe*, s.n. Lăcușor. — **Lac¹** + suf. *-uleț*.

LĂCUSTĂR, *lăcustari*, s.m. Pasăre migratoare cu pene trandafirii pe corp și negre-violete pe cap, pe picioare și la coadă, care se hrănește mai ales cu lăcuste (*Sturnus roseus*). — **Lăcustă** + suf. *-ar*.

LĂCUSTĂ, *lăcuste*, s.f. Nume dat mai multor specii de insecte din ordinul opterelor, dăunătoare agriculturii, care se caracterizează prin lungimea antenelor și prin picioarele posterioare foarte lungi, adaptate pentru sărit; insectă care aparține uneia dintre aceste specii. [Var.: **locustă** s.f.] — Lat. **lacusta** (= *locusta*).

LĂCUȘOR, *lăcușoare*, s.n. Diminutiv al lui *lac¹*; lăculeț. [Var.: **lăcșor** s.n.] — **Lac¹** + suf. *-ușor*.

LĂDĂȚUIE, *lădățui*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *lădiță*. — **Lădiță** + suf. *-uie*.

LĂDIȘOARĂ, *lădișoare*, s.f. (Rar) Lădiță. — **Ladă** + suf. *-ișoară*.

LĂDIȚĂ, *lădițe*, s.f. Diminutiv al lui *ladă*; lădișoară, lăduță. — **Ladă** + suf. *-iță*.

LĂDOÍ, *lădoaie*, s.n. Augmentativ al lui *ladă*; ladă mare. — **Ladă** + suf. *-oi*.

LĂDŪȚĂ, *lăduțe*, s.f. (Rar) Lădiță. — **Ladă** + suf. *-uță*.

LĂFĂÍ, *lăfăiesc*, vb. IV. Refl. 1. A sta comod pe ceva sau undeva, întinzându-și corpul în voie. 2. A trăi comod, în belșug; a huzuri, a se desfăta. [Prez ind. și: *lăfăi*] — Din magh. **leffenni** „a bălăbăni, a atârna”.

LĂFĂIRE s.f. Faptul de a se *lăfăi*. — V. **lăfăi**.

LĂFĂIT, *-Ă, lăfăiți, -te*, adj. Comod, destins; în huzur, îmbelșugat. — V. **lăfăi**.

LĂHŪZĂ s.f. v. **lăuză**.

LĂHUZIE s.f. v. **lăuzie**.

LĂIBĂRĂC, *lăibărace*, s.n. (Pop.) Laibăr. — **Laibăr** + suf. *-ac*.

LĂIBĂRĂȘ, *lăibărașe*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *laibăr* (1); lăibăruț. [Var.: **laibărăș** s.n.] — **Laibăr** + suf. *-aș*.

LĂIBĂRŪȚ, *lăibăruțe*, s.n. (Pop.) Lăibăraș. — **Laibăr** + suf. *-uț*.

LĂICÉR, *lăicere*, s.n. (Reg.) Covor țărănesc de lână care se așterne pe jos sau cu care se împodobesc la țară lavițele și pereții. [Pr.: *lă-i-*. — Var.: **lăvicér** s.n.] — **La(v)ăi** + suf. *-ar*.

LĂIEȘ, *lăieși*, s.m. Lăieț. [Pr.: *lă-ieș*] — **Laie** + suf. *-aș*.

LĂIÉȚ, *-IĂȚĂ, lăieți, -e*, s.m. și f., adj. (Pop și peior.) (Rom nomad) care face parte dintr-o laie; *p. ext.* (om) cu înfățișare neîngrijită, cu părul lung și nepieptănat. — **Laie** + suf. *-eț*.

LĂINICÍ, *lăinicesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A umbla fără rost, a hoinări. — Din **lăinic**.

LĂLĂÍ, *lălăiesc*, vb. IV. Tranz. A cânta (monoton, la nesfârșit) o melodie, înlocuind de obicei cuvintele cu silaba „la” (repetat). — Formație onomatopeică.

LĂLĂIRE, *lălăiri*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a *lălăi* și rezultatul ei. — V. **lălăi**.

LĂLĂIT, *lălăituri*, s.n. (Fam.) Faptul de a *lălăi*. — V. **lălăi**.

LĂLĂU, *-ĂIE, lălăi*, adj. (Fam.) Care are mișcări greoaie, leneșe, lipsite de grație; *p. ext.* care este neglijent, neîngrijit, rău (și murdar) îmbrăcat. [Pl. și: (f.) *lălăie*] — Probabil formație onomatopeică.

LĂMĂÍ, *lămăi*, s.m. Arbust din țările calde, cu frunze ovale lucitoare și florile albe, cultivat pentru fructele lui comestibile (*Citrus limon*). — Din **lămăie** (derivat regresiv).

LĂMĂIE, *lămăi*, s.f. Fructul lămăiului, de formă sferică alungită, cu coaja galbenă, aromată și cu miezul acru, bogat în vitamine. [Pr.: *-mă-ie*. — Var.: (reg.) **alămăie** s.f.] — Din ngr. **lemóni**.

LĂMĂIOARĂ, *lămăioare*, s.f. Mic arbust din familia labiatelor, cu flori foarte aromate, care se folosește drept condiment (*Thymus vulgaris*). [Pr.: *-mă-ioa-*] — **Lămăie** + suf. *-ioară*.

LĂMĂIȚĂ, *lămăițe*, s.f. 1. Arbust ornamental cu flori mici de culoare albă, ale cărui frunze, frecate în mână, răspândesc un miros de lămăie (*Philadelphus coronarius*). 2. Floare artificială de ceară albă, din care se fac coronite și buchețele pentru mirese și cocarde pentru cei care participă la nuntă. — **Lămăie** + suf. *-iță*.

LĂMPĂRIE, *lămpării*, s.f. Încăpere în mine, în gări etc., în care se păstrau și se întrețineau lămpile sau felinarele de întrebuințare curentă; lampisterie. — **Lampă** + suf. *-ărie*.

LĂMPIȘOARĂ, *lămpișoare*, s.f. (Rar) Lămpiță. — **Lampă** + suf. *-ișoară*.

LĂMPIȚĂ, *lămpițe*, s.f. Diminutiv al lui *lampă*; lămpișoară. — **Lampă** + suf. *-iță*.

LĂMURÍ, *lămuresc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A ajuta pe cineva să înțeleagă sau a înțelege, a ajunge să înțeleagă ceva. ♦ Refl. recipr. A ajunge la o concluzie, la înțelegerea unui lucru în urma unei discuții în care s-au dezbătut aspectele neclare, contradictorii. 2. Tranz. A face să fie clar, înțeles de cineva; a clarifica, a desluși. ♦ Refl. A deveni limpede, clar, explicit pentru cineva. 3. Refl. (Despre obiecte) A apărea vederii în mod distinct; a se contura cu claritate. 4. Tranz. și refl. (Înv.) A face să devină sau a deveni curat, lipsit de corpuri străine, pur. — Din **lămură**.

LĂMURIRE, *lămuriri*, s.f. Acțiunea de a (se) *lămuri* și rezultatul ei; clarificare, deslușire, explicație (suplimentară). — V. **lămuri**.

LĂMURÍT, *-Ă, lămurii, -te*, adj. (Adesea adverbial) 1. (Despre oameni) Care a înțeles clar ceva; limpezit². 2. (Despre idei, probleme etc.) Care este ușor de înțeles pentru cineva; explicit, clar, limpede. 3. (Despre obiecte) Care apare vederii cu claritate. — V. **lămuri**.

LĂMURITÓR, *-OĂRE, lămuritori, -oare*, adj. Care lămurește, explică, care ajută la lămurirea cuiva. — **Lămuri** + suf. *-tor*.

LĂNCÉR s.m. v. **lăncier**.

LĂNCIER, *lăncieri*, s.m. Soldat din vechea cavalerie a unor țări, care era înarmat cu lance. [Pr.: *-ci-er*. — Var.: **lăncér** s.m.] — Din fr. **lancier** (după *lance*).

LĂNȚIȘÓR, *lănțișoare*, s.n. Diminutiv al lui *lanț*; lanț mic de metal prețios, servind ca podoabă; lanțug, lăntuș, lăntușor. ♦ Lucrătură sau împletitură cu un singur fir, făcută cu acul sau cu croșeta, care are forma unui lanț mic. — **Lanț** + suf. *-ișor*.

LĂNȚÚC s.n. v. **lăntuș**.

LĂNȚÚG, *lănțuguri*, s.n. (Pop.) Lanț (1); lăntușor. [Var.: **lănțúc, lăntúg** s.n.] — Din ucr. **lancuh**.

LĂNȚÚȘ, *lănțușe*, s.n. Lăntușor. — **Lanț** + suf. *-uș*.

LĂNȚUȘÓR, *lănțușoare*, s.n. (Rar) Lăntușor. — **Lanț** + suf. *-ușor*.

LĂÓR s.n. Firele de cânepă sau de in care rezultă după melițare și din care se extrage fuiorul. — Et. nec.

LĂPĂDĂ vb. I v. **lepăda**.

LĂPĂÍ vb. IV v. **lipăi**.

LĂPTĂR, *lăptari*, s.m. Bărbat care se ocupă cu vânzarea sau colectarea laptelui. — **Lapte** + suf. *-ar*.

LĂPTĂȘ, *lăptașe*, s.n. Unealtă de pescuit alcătuită din una sau mai multe plase legate în formă de sac cu gura foarte largă. — Din bg. **laptas**.

LĂPTĂREĂSĂ, *lăptărese*, s.f. Femeie care se ocupă cu vânzarea laptelui. — **Lăptar** + suf. *-easă*.

LĂPTĂRIE, *lăptării*, s.f. Magazin unde se vând lapte și produse lactate; local de consumație unde se servesc produse lactate. ♦ (La pl.) Produse lactate; mâncăruri preparate din lapte. ♦ (Fam. și peior.) Sâni (mari). — **Lăptar** + suf. *-ie*.

LĂPTÍC s.n. (Fam.; în limbajul copiilor) Lapte. — **Lapte** + suf. *-ic*.

LĂPTIȘÓR, (1, 2) s.n., (3) *lăptișori*, s.m. 1. S.n. (Rar) Diminutiv al lui *lapte*. 2. S.n. (În sintagma) *Lăptișor de matcă* = produs secretat de glandele faringiene ale albinelor doici, care constituie hrana larvelor de matcă, utilizat în medicină și în cosmetică. 3. S.m. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu mai multe rozete de frunze lanceolate, cu flori albe, răspândită în regiunea alpină; laptele-stâncii (*Androsace chamaejasme*). — **Lapte** + suf. *-ișor*.

LĂPTÓC, *lăptoace*, s.n. (Reg.) Jgheab de scânduri prin care trece apa la moară, pentru a învărti roata; scoc, uluc. [Var.: (reg.) **lătóc** s.n.] — Din ucr. **lotók** (prin etimologie populară).

LĂPTÓȘ, *-OĂSĂ, lăptoși, -oase*, adj. 1. (Pop.; despre animale, mai ales despre vaci) Care are sau produce lapte mult. ♦ Expr. *A le crede toate lăptoase* = a le crede pe toate adevărate; a fi nesne crezător. 2. De culoarea sau cu aspectul laptelui. — **Lapte** + suf. *-os*.

LĂPTŪCĂ, *lăptuci*, s.f. Plantă erbacee leguminoasă ale cărei frunze (dispuse în formă de rozetă, alcătuită din unele varietăți o căpățână) sunt comestibile; salată, marulă (*Lactuca sativa*). — Lat. **lactuca**.

LĂRGÍ, *lărgesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) face (mai) larg; a da sau a căpăta largime; a (se) întinde. ♦ Tranz. Fig. A da amploare, a extinde. ♦ Refl. Fig. A se împrăști, a se răspândi. — Din **larg**.

LĂRGÍME, *lărgimi*, s.f. 1. Însușirea de a fi larg; întindere în toate direcțiile; lățime, amploare; dimensiunea transversală a unui recipient, a unei cavități.

⇨ Expr. *Lărgime de vederi* = orizont intelectual deschis, înțelegere cuprinzătoare. **2.** Loc larg deschis; spațiu larg în care cineva se poate mișca nestingerit. — **Larg** + suf. *-ime*.

LĂRGIRE, *lărgiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *lărgi* și rezultatul ei. — V. **lărgi**.

LĂRGIT¹ s.n. Faptul de a (se) *lărgi*. — V. **lărgi**.

LĂRGIT², *-Ă, lărgiți, -te*, adj. Care a devenit mai larg, mai cuprinzător, mai amplu. — V. **lărgi**.

LĂRGITÖR, *lărgitoare*, s.n. Nume dat mai multor unelte care servesc la lărgirea unui obiect, a unei piese, a unei găuri etc. — **Lărgi** + suf. *-tor*.

LĂRGUȚ, *-Ă, lărguți, -e*, adj. Diminutiv al lui *larg*; destul de larg, de lejer. — **Larg** + suf. *-uț*.

LĂRMĂLĂU, *lărmălaie*, s.n. (Pop.) Hărmălaie, gălăgie, zarvă. — **Larmă** + suf. *-ălău*.

LĂRMUI, *lărmuiesc*, vb. IV. Intrans. (Înv. și pop.) A face larmă, a produce zgomot mare. — **Larmă** + suf. *-ui*.

LĂRMUIRE, *lărmuiri*, s.f. (Înv. și pop.) Acțiunea de a *lărmui* și rezultatul ei; larmă. — V. **lărmui**.

LĂSĂ, *las*, vb. I. **1.** Tranz. A da drumul unui lucru sau unei ființe ținute strâns. ⇨ Expr. *A lăsa (cuiva) sânge* = a face să curgă din corpul cuiva, printr-o incizie, o cantitate de sânge. *Lasă-mă să te las*, se spune despre un om indiferent, lipsit de energie, neglijent, comod. ♦ Spec. A da drumul să cadă; a lepăda. ♦ A pune, a depune ceva undeva. **2.** Tranz. A permite, a îngădui, a admite, a nu opri; spec. a accepta ca cineva sau ceva să rămână într-o anumită stare, într-o anumită situație, a nu interveni pentru a modifica, a schimba sau a întreprinde ceva. ⇨ Expr. *A lăsa (pe cineva) cu zile sau a-lăsa (cuiva) zilele* = a cruța viața cuiva. *A lăsa (pe cineva) în pace (sau încolo)* = a nu deranja pe cineva, a nu-l supăra, a-l lăsa să facă ce vrea; a se dezinteresa de cineva. *A lăsa (pe cineva) în boii (sau în banii, în apele) lui* = a nu se amesteca în treburile cuiva, a lăsa pe cineva în situația în care se află, a nu contraria în planurile, în ideile lui pe cineva. *A lăsa (pe cineva) în voie* = a da cuiva multă libertate sau întreaga libertate. *A lăsa (pe cineva) rece* = a nu impresiona, a-l face să rămână indiferent. (Refl.) *A (nu) se lăsa (mai) pe (sau pre) jos* = a (nu) îngădui să fie întrecut de cineva; a (nu) se strădui să ajungă pe cineva. *A nu se lăsa (cu una, cu două, odată cu capul etc.)* = a nu admite să cedeze, a se împotrivi cu îndârjire. *A se lăsa păgubaș* = a renunța la ceva. ♦ Refl. A-și îngădui o anumită ținută. ♦ A nu face ceva imediat, a amâna; a aștepta, a pășui¹. **3.** Tranz. A se îndepărta de cineva sau de ceva, a părăsi (plecând); p. ext. a nu se mai interesa, a nu se mai preocupa de cineva sau de ceva. ⇨ Expr. *A lăsa pe cineva (sau, refl., a se lăsa) în (sau pe) seama (sau grija, voia) sau pradă cuiva* = a (se) da în seama (sau în grija, voia) sau pradă cuiva; a (se) încredința cuiva. *Lasă (sau, refl., lasă-te) pe mine (sau pe noi)!* = ai încredere în mine (sau în noi)! *A lăsa (pe cineva sau ceva) la naiba (sau naibii, dracului, focului)* = a nu se mai gândi la... ♦ A nesocoti; a omite, a elimina, a trece cu vederea.

♦ Intrans. (La imper., urmat de o propoziție care cuprinde o concesie, o îngăduință sau o amenințare) Așteaptă să vezi! ⇨ Expr. *Las' dacă = a)* desigur că nu; **b)** (în legătură cu o negație) nu mai încape îndoială că... *Lasă că...* = în afară de faptul că... ♦ (Despre facultăți fizice sau intelectuale ori despre obiecte care se uzează prin folosință) A nu mai ajuta, a nu mai servi pe cineva (decât într-o mică măsură). ♦ (Despre dureri) A înceta, a trece. ♦ (Determinat prin „în urmă”; adesea fig.) A trece înaintea cuiva sau a ceva; a depăși, a întrece. ♦ Refl. A se dezbăra de un obicei rău, de un nărav. ♦ Refl. A renunța la o întreprindere proiectată. **4.** Tranz. A ceda un bun cuiva; a transmite ceva prin moștenire. ♦ A face să rămână, să persiste, să se mențină în urma sa; a degaja, a răspândi în urmă; a provoca, a pricinui. ♦ A da o poruncă, a transmite o dispoziție (în momentul plecării, la despărțire); (despre divinitate) a rândui, a statonici, a hotărî. ⇨ Expr. *A lăsa cu limbă de moarte (sau cu jurământ)* = a da, în ultimele momente ale vieții, dispoziții care să fie îndeplinite după moarte. **5.** Refl. A merge la vale, a coborî o pantă. ♦ A se așeza pe ceva venind din zbor. ♦ Fig. (Despre întuneric, ger, căldură etc.) A începe, a se produce, a veni. ⇨ Expr. (Tranz.) *A lăsa sec(ul) = a)* a începe zilele de post (al Paștelui); **b)** a petrece cu ocazia ultimele zile dinaintea postului (Paștelui). **6.** Tranz. A da (mai) jos; a coborî, a apleca. ♦ Intrans. A reduce din preț, a vinde mai ieftin; a ieftini. **7.** Refl. A se îndoi, a se apleca (sub o povară); a se așeza; a se culca. ⇨ Expr. *A se lăsa greu = a)* a apăsa cu toată greutatea corpului; **b)** a consimți cu mare greutate să facă ceva. — Lat. *laxare*.

LĂSĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *lăsa* și rezultatul ei. — V. **lăsa**.

LĂSĂT¹ s.n. Faptul de a *lăsa*. ⇨ *Lăsata* (sau *Lăsata*)-*secului* = (în practica religioasă creștină) ultima zi înainte de începerea unui post (îndeosebi a postului Paștelui); petrecere care are loc cu acest prilej. [Var.: *lăsăta* s.f. art.] — V. **lăsa**.

LĂSĂT², *lăsați, -te*, adj. **1.** (Despre obiecte) Căruia i s-a dat drumul sau a fost scăpat din mână. **2.** La care s-a renunțat, care a fost părăsit. **3.** (Despre bunuri) Care a fost primit ca moștenire. **4.** (Despre mirosuri, căldură etc.) Care a rămas în urma cuiva sau a ceva, care a fost degajat de cineva sau de ceva. **5.** (Despre întuneric, ger, căldură) Care s-a statonici undeva. **6.** Care a fost coborât, care a fost dat mai jos. **7.** Încovoiat. — V. **lăsa**.

LĂSĂTA s.f. art. v. **lăsat¹**.

LĂSĂTÖR, *-OĂRE, lăsători, -oare*, adj. (Rar) Care lasă, care amână treburile de azi pe mâine, care își neglijează îndatoririle. — **Lăsa** + suf. *-ător*.

LĂSĂTÜRĂ, *lăsături*, s.f. (Rar) Loc în care s-a produs o denivelare. — **Lăsa** + suf. *-ătură*.

LĂSCĂIE, *lăscăi*, s.f. Monedă de aramă valorând o jumătate de para, care a circulat în Țările Române în a doua jumătate a sec. XVIII; p. gener. monedă de valoare foarte mică. ⇨ Expr. *A nu avea (nicio) lăscăie (frântă sau chioară)* = a nu avea absolut niciun ban. [Pr.: *-ca-ie*. — Var.: *lescăie, leicăie, liicăie* s.f.] — Din ucr. *ljackyj*.

LĂSNICÖR, *lăsniciori*, s.m. Plantă cu tulpina agățătoare, cu flori violete, cu fructe în formă de boabe roșii la maturitate, a cărei tulpină se întrebuințează în ceaiuri medicinale (*Solanum dulcamara*). — Cf. sb. *lasina*.

LĂSTĂR, *lăstari*, s.m. (Adesea fig.) Ramură tânără care se dezvoltă din rădăcina sau tulpina unei plante lemnoase. ♦ (La pl.) Copăcei tineri, crescuți după tăierea unei păduri (din cioturile rămase). [Pl. și: (n.) *lăstare*] — Din bg. *lastar*.

LĂSTĂRAȘ, *lăstărași*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *lăstar*; lăstărel. [Pl. și: (n.) *lăstărașe*] — **Lăstar** + suf. *-aș*.

LĂSTĂREL, *lăstărei*, s.m. (Pop.) Lăstăraș. [Pl. și: (n.) *lăstărele*] — **Lăstar** + suf. *-el*.

LĂSTĂRI, *lăstăresc*, vb. IV. (Pop.) **1.** Intrans. (La pers. 3) A da lăstari; a înfrăți; fig. a încolți. **2.** Tranz. A suprima lăstarii de prisos. — Din **lăstar**.

LĂSTĂRIRE, *lăstării*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *lăstări* și rezultatul ei. — V. **lăstări**.

LĂSTĂRIȘ, *lăstărișuri*, s.n. Mulțime de lăstari: p. ext. pădurea tânără și deasă. — **Lăstar** + suf. *-iș*.

LĂSTÜN, *lăstuni*, s.m. Pasăre migratoare mică, asemănătoare cu rândunica (*Delichon urbica*). ♦ *Lăstun de apă (sau de mal)* = pasăre migratoare cu penajul cenușiu-cafeniu pe spate și alb pe abdomen, care trăiește pe lângă ape (*Riparia riparia*). ♦ Expr. (Adverbial) *A sta lăstun pe capul cuiva* = a plictisi pe cineva, a se ține scai de cineva. [Var.: (pop.) *lostün* s.m.] — Din sl. *lastunŭ*.

LĂSTUNĂȘ, *lăstunași*, s.m. Diminutiv al lui *lăstun*. — **Lăstun** + suf. *-aș*.

LĂTĂRÉT, *-EĂȚĂ, lătăreți, -e*, adj. Care are o formă lată și turtită. — **Lat** + suf. *-ăreț*.

LĂTĂUȘ, *lătăuși*, s.m. Mic crustaceu care trăiește în apele dulci, cu capul turtit lateral și încovoiat (*Gammarus pulex*). — Din **lat**.

LĂTÖC s.n. v. **lăptoc**.

LĂTRĂ, *lătru*, vb. I. Intrans. **1.** (Despre câini; la pers. 3) A scoate sunete scurte, sacadate, caracteristice speciei; a hămăi, a bate. ♦ Tranz. A se repezi asupra cuiva cu lătrături furioase. **2.** (Depr.; despre oameni) A vorbi întruna, zadarnic și pe un ton răstit, a-și bate gura. — Lat. *latrare*.

LĂTRĂRE, *lătrări*, s.f. (Înv.) Lătrat. — V. **lătra**.

LĂTRĂT, *lătrături*, s.n. Faptul de a *lătra* (**1**); sunete caracteristice scoase de câini când lătră; lătrare, lătrătură, hămăit, hămăitură, hămăială. — V. **lătra**.

LĂTRĂTÖR, *-OĂRE, lătrători, -oare*, adj. (Rar; despre câini) Care lătră. ♦ Fig. (Despre felul de a vorbi al cuiva) Asemănător cu un lătrat. ♦ (Substantivat, m.) Câine. — **Lătra** + suf. *-ător*.

LĂTRĂTÜRĂ, *lătrături*, s.f. Lătrat. — **Lătra** + suf. *-ătură*.

LĂTUNOĂIE, *lătunoaie*, s.f. **1.** (Pop.) Gaură, răitură care se produce la marginile pânzei în timpul țesutului manual prin ruperea unor fire din urzeală. **2.** Scândură plană pe o parte și convexă pe cealaltă, tăiată de la marginea unui buștean. [Var.: (**2**) *lătunoi* (pl. *lătunoi*) s.m.] — **Latură** + suf. *-oăie*.

LĂTUNÖI s.n. v. **lătunoale**.

LĂTUNÖIÖS, *-OĂSĂ, lătunoioși, -oase*, adj. (Înv.; despre pânză) Care are lătunoi (**1**); (despre fire) care a produs lătunoi. — **Lătunoi** + suf. *-os*.

LĂTŪRA vb. I v. **alătura**.

LĂTURĂLNIC, *-Ă, lăturalnici, -ce*, adj. Care este așezat, se află la o parte, la o margine; lateral; colateral; (despre drumuri, străzi etc.) izolat, dosnic; lăturaș. ♦ Fig. (Rar) Ocolit, tainic, ascuns. ♦ Fig. Incorrecț, necinstit. — **Latură** + suf. *-alnic*.

LĂTURĂȘ, -Ă, *lăturași*, -e, adj. 1. (Înv.; despre cai; adesea substantivat) Înhamat în afara hulubelor, la dreapta sau la stânga cailor dintre hulube. 2. (Rar) Lăturalnic, dosnic. — **Latură** + suf. -aș.

LĂTURĂ, *lături*, s.f. (Mai ales la pl.) Apă murdară rămasă după spălat. ♦ Resturi de mâncare muiate în apă, folosite ca hrană pentru porci. ♦ (Depr.) Mâncare rău gătită, fără gust, urâtă la aspect, de proastă calitate. — Probabil lat. ***lavaturae** (< *lavare* „a spăla”) sau din **la**³.

LĂTURĂȘ adv. (Reg.) Dintr-o (sau într-o) parte, lateral, pieziș. — **Latură** + suf. -iș.

LĂȚI, *lățesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) face mai lat, mai larg sau mai turtit. ♦ A (se) întinde în toate direcțiile, a face să devină sau a deveni (mai) întins; a (se) mări. ♦ Refl. Fig. A se răspândi, a se împrăști, a se propaga. — Din lat.

LĂȚIME, *lățimi*, s.f. Însușirea de a fi lat; cea mai mică dintre cele două dimensiuni liniare ale unei suprafețe plane dreptunghiulare; întindere opusă lungimii. ♦ Dimensiunea mijlocie a unui corp paralelipipedic. — **Lat** + suf. -ime.

LĂȚIRE, *lățiri*, s.f. Faptul de a (se) lăți. — V. **lății**.

LĂȚIȘ s.n. (Pop.: în expr. *În lățiş și în curmeziș* = în lung și în lat, în toate direcțiile; pretutindeni. — **Lat** + suf. -iș.

LĂȚIȘOR, *lățişoare*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui **lății**. — **Lat**¹ + suf. -ișor.

LĂȚIT, -Ă, *lățiti, -te*, adj. Devenit mai lat sau mai plat; care are un aspect lat sau plat. ♦ Întins². — V. **lății**.

LĂȚÓS, -OĂSĂ, *lățoși, -oase*, adj. (Despre animale și despre coama sau blana lor; p. ext. despre lucruri confecționate din blană sau din lână) Cu lațe multe, cu păr ori fir lung și mițos. ♦ (Despre părul sau barba oamenilor) Cu șuvițe lungi, care atarnă în dezordine; neîngrijit; (despre oameni) care are părul sau barba lăsată să crească lungi și neîngrijite. — **Lațe** + suf. -os.

LĂUDA, *laud*, vb. I. Tranz. A exprima prin cuvinte prețuirea, stima față de cineva sau ceva; a aduce laude, a elogia. ♦ Refl. A spune despre sine însuși cuvinte de laudă; a se mândri, a se fâli. ♦ Expr. (Fam.) *Cum te mai lauzi?* = ce mai faci? cum te mai simți? ♦ Refl. A face pe grozavul; a se grozăvi. [Pr.: *lă-u-*] — Lat. **laudare**.

LĂUDABIL, -Ă, *laudabili, -e*, adj. Care este vrednic de laudă. [Pr.: *lă-u-*] — Din lat. **laudabilis**.

LĂUDĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *lauda* și rezultatul ei. [Pr.: *lă-u-*] — V. **lauda**.

LĂUDĂT, -Ă, *laudați, -te*, adj. Care a fost prețuit, apreciat prin cuvinte elogiase. [Pr.: *lă-u-*] — V. **lauda**.

LĂUDĂCIÓS, -OĂSĂ, *laudăciosi, -oase*, adj. (Rar) Lăudăros. [Pr.: *lă-u-*] — **Lăuda** + suf. -ăcios.

LĂUDĂRÓS, -OĂSĂ, *laudăroși, -oase*, adj. Care are obiceiul de a se lauda, căruia îi place să se laude cu orice prilej; fanfaron, lăudăcios. [Pr.: *lă-u-*] — **Lăuda** + suf. -ăros.

LĂUDĂROȘÉNIE, *laudăroșenie*, s.f. Exagerare (sistematică) a meritelor proprii; laudă de sine; lăudăroșie, fanfaronadă. [Pr.: *lă-u-*] — **Lăudăros** + suf. -enie.

LĂUDĂROȘIE s.f. (Rar) Lăudăroșenie. [Pr.: *lă-u-*] — **Lăudăros** + suf. -ie.

LĂUDĂTOR, -OĂRE, *laudători, -oare*, s.m. și f. Persoană care laudă. ♦ Expr. *A-i fi murit* (cuiva) *laudătorii*, se spune ironic despre cineva sau cuiva care se laudă singur. [Pr.: *lă-u-*] — Lat. **laudatorius** sau **lauda** + suf. -ător.

LĂUNTRIC, -Ă, *lăuntrici, -ce*, adj. (Adesea fig.) Care se află în interior. — [În] **lăuntru** + suf. -ic.

LĂURÚSCĂ, *lăuruște*, s.f. (Reg.) Viță sălbatică al cărei fruct este un ciorchine cu boabe mici, negre (*Vitis silvestris*). [Pr.: *lă-u-*] — Var.: **laurúscă**, **răurúscă** s.f.] — Lat. **labrusca**.

LĂUT s.n. (Pop.) Acțiunea de a (se) *la*³; spălat (pe cap); lăutoare. — V. **la**³.

LĂUTĂR, *lăutari*, s.m. Muzicant popular care cântă la un instrument cu coarde sau, p. gener., la orice instrument, de obicei dintr-un taraf; scripcar. [Pr.: *lă-u-*] — **Lăută** + suf. -ar.

LĂUTĂ, *lăute*, s.f. Instrument muzical cu coarde asemănător cu cobza; p. gener. instrument muzical cu coarde. [Var.: **alăută** s.f.] — Din tc. **lăuta**, ngr. **laúto**.

LĂUTĂRÉSC, -EĂSCĂ, *lăutărești*, adj., s.f. 1. Adj. Caracteristic lăutarilor, de lăutar. 2. S.f. art. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *lă-u-*] — **Lăutar** + suf. -esc.

LĂUTĂREȘTE adv. În felul lăutarilor, ca lăutarii. [Pr.: *lă-u-*] — **Lăutar** + suf. -ește.

LĂUTOĂRE, *lăutori*, s.f. (Reg.) Lăut, lăutură; apă (fiartă cu leșie) pentru spălat pe cap. [Pr.: *lă-u-*] — **Lăut** + suf. -oare.

LĂUTŪRĂ, *lăuturi*, s.f. (Reg.) Lăut, lăutoare. [Pr.: *lă-u-*] — **Lăut** + suf. -ură.

LĂUZĂ, *lăuze*, s.f. Femeie care se află în primele 6-8 săptămâni după o naștere. [Var.: **lăhúză**, **lehúză** s.f.] — Din ngr. **lehúsa**.

LĂUZÍ, *lăuzesc*, vb. IV. Intrans. A se afla în perioada lăuziei. [Pr.: *lă-u-*] — Var.: **lehuzi** vb. IV] — Din **lăuză**.

LĂUZIE s.f. Starea lăuzei; timpul cât femeia este lăuză. [Pr.: *lă-u-*] — Var. **lăhuzie**, **lehuzie** s.f.] — **Lăuză** + suf. -ie.

LĂVICÉR s.n. v. **lăicer**.

LĂZĂRÉT s.n. v. **lazaret**.

LĂNĂ, (3) *lănuri*, s.f. 1. Părul lung și moale care acoperă corpul unor animale, mai ales al oilor, și care se prelucurează pentru obținerea de fibre. ♦ Cantitate de lână (1) scoasă la o tunsoare de pe o oaie. 2. (În sens larg) Fibră naturală de origine animală, cu proprietăți textile, folosită la fabricarea și confecționarea țesăturilor, a tricotelajelor și a pășelilor. < Loc. adj. *Lână în lână* = a) (despre țesături) care are urzeala și bățătura din lână; b) fig. de calitate superioară; veritabil, autentic. ♦ *Lână artificială* = fibră textilă obținută din cazeină, având aspectul și unele proprietăți asemănătoare cu lână (2); obiecte de lână. 4. (În sintagma) *Lână de lemn* = produs constituit din fășii subțiri de lemn uscat, tăiat în mașini speciale, folosit la fabricarea plăcilor ușoare de construcție, ca material izolan, în tapițerie, pentru ambalaje etc. — Lat. **lana**.

LĂNĂRÍCĂ s.f. (Bot.) Bumbăcăriță. — **Lână** + suf. -ărică.

LĂNĂRIE, *lănării*, s.f. Filatură de lână. ♦ Prăvălie în care se vinde lână. ♦ (La pl.) Obiecte (de îmbrăcăminte) făcute din lână. — **Lână** + suf. -ărie.

LĂNĂRÍTĂ, *lănărițe*, s.f. (Bot.) Bumbăcăriță. — **Lână** + suf. -ăriță.

LĂNCED, -Ă, *lâncezi, -de*, adj. 1. (Înv.) Slăbit de boală, sleit de puteri. 2. Lipsit de vigoare sau de energie; moale. — Lat. **languidus**.

LĂNCZEALĂ s.f. Stare de moleșală trupească și sufletească; toropeală, lănczire. ♦ Fig. Lipsă de activitate; stagnare. — **Lâncezi** + suf. -eală.

LĂNCZÍ, *lâncezesc*, vb. IV. Intrans. (Despre oameni) A se afla într-o stare de slăbiciune sau de moleșală; a nu avea chef de nimic. ♦ Fig. (Despre activități) A stagna. — Din **lânced**.

LĂNCZIRE s.f. Acțiunea de a *lâncezi*; lănczeală, moleșeală. ♦ Fig. Stagnare. — V. **lâncezi**.

LĂNGĂ prep. 1. (Introduce un complement circumstanțial de loc) În preajma..., în apropiere de... *Acolo lângă fântână, te aștept*. 2. (În prep. compuse) *De lângă* = din preajma..., din apropierea..., din vecinătatea... *Pe lângă* = a) (introduce un complement indirect) la (cineva); b) (introduce un complement circumstanțial de loc) prin preajma..., prin apropierea...; de-a lungul...; c) (introduce un complement circumstanțial de mod) alături de..., față de...; în comparație cu...; d) (introduce un complement circumstanțial cumulativ) în afară de..., în plus de...; e) (urmat de „că” și precedat de „pe”, cu valoare de conj.) în afară de faptul că..., abstracție făcând... — Lat. **longum ad**.

LĂNGOĂRE s.f. v. **lingoare**.

LĂNICĂ s.f. (Pop.) 1. Diminutiv al lui *lână*. 2. (Colectiv) Fire subțiri de lână de diferite culori, care servesc la brodat. — **Lână** + suf. -ică.

LĂNÓS, -OĂSĂ, *lănoși, -oase*, adj. (Despre animale) Bogat în lână (1), cu multă lână. ♦ (Despre părul oamenilor sau al unor animale) Ca lână, asemănător la aspect cu lână: p. ext. moale. — **Lână** + suf. -os.

LEAC, *leacuri*, s.n. (Pop.) 1. Mijloc folosit în tratarea unei boli; medicament, doctorie, tratament, remediu. < *larbă* (sau *buruiănă*) *de leac* = plantă medicinală. < Expr. *A căuta* (pe cineva sau ceva) *ca iarba de leac* sau *a umbra* (după cineva sau ceva) *ca după iarba de leac* = a căuta cu înfrigurare, pretutindeni. *A da de leac* = a descoperi medicamentul, tratamentul eficace. *A găsi* (cuiva) *leacul* = a găsi mijlocul de a stăpâni pe cineva, de a rezolva ceva, a găsi ac de cojocul cuiva. 2. (În expr.) *Fără (de) leac de...* = fără niciun pic de... (În construcții negative) *(Nici) de leac* = câtuși de puțin, deloc. — Din sl. **lěkŭ**.

LEACĂ adv. v. **oleacă**.

LEAFĂ¹, *lefi*, s.f. (Pop.) 1. Partea scobită a unei linguri; găvan. 2. Taișul, lama sapei, a bârzii, a toporului. — Din sâs. **le(l)fel** (= germ. *Löffel*), „lingură”.

LEAFĂ², *lefuri*, s.f. 1. Salariu. 2. Soldă pe care o primesc soldații mercenari. < Expr. *În leafă* = ca mercenar. [Pl. și: *lefi*] — Din tc. **ulöfe**. Cf. sb. (u) *lefa*, bg. *lefe*.

LEAGÂN, *leagâne*, s.n. 1. Pat mic de lemn sau de nulele împletite (care se poate balansa) pentru copiii mici. < *Cântec de leagăn* = cântec cu care

se adorm copiii. ⇨ Expr. *Din leagăn* = din fragedă copilărie; de la început.
2. Fig. Loc de origine, de baștină. **3.** Instituție de stat sau asociație filantropic unde sunt crescuți copiii abandonati sau orfani. ⇨ (Impr.) Creșă.
4. Scaun sau scândură suspendată cu frânghii, pe care se așază cineva ca să se balanseze; *p. ext.* scrânciob. ⇨ Loc. vb. *A se da în leagăn* = a se balansa. — Din *legăna* (derivat regresiv).

LEAH, -Ă, leși, s.m. și f. (Înv.) Polonez. [Var.: *leş* s.m.] — Din ucr. *ljach*.

LEAL, -Ă, leali, -e, adj. Care își respectă cuvântul, care este fidel față de angajamentul luat; corect, cinstit; sincer, franc³. [Pr.: *le-a*] — Din it. *leale*.

LEALITATE s.f. Însușirea de a fi leal; corectitudine, cinste; sinceritate, franchețe. [Pr.: *le-a-*] — *Leal* + suf. *-itate*. Cf. it. *lealtà*.

LEÂNDRU, leandri, s.m. Arbust mediteranean, înalt până la cinci metri, cu frunze lanceolate și cu flori albe, gălbui sau roșii plăcut mirositoare, cultivat la noi ca plantă ornamentală (*Nerium oleander*). [Pr.: *le-an-*. — Pl. și: *leandri*. — Var.: *oleândru* s.m.] — Din it. *leandro*.

LEAPȘĂ, lepșe, s.f. Lovitură dată cuiva cu palma. ⇨ *De-a leapșa* = numele unui joc de copii. — Formație onomatopeică.

LEASĂ¹, lese, s.f. Împletură de nuiel în formă de grătar, de gard, de coș etc., folosită (singură sau ca element component) în numeroase scopuri practice. — Din bg. *lesa*, sb. *ljesa*.

LEASĂ², lese, s.f. Desiș mare într-o pădure. ⇨ Desiș format din ramurile unui copac. — Din sl. *lěsū*.

LEASING s.n. Operațiune în care un locator (**1**) se obligă ca, la solicitarea unui utilizator, să cumpere sau să preia de la un furnizor un bun mobil ori imobil și să transmită utilizatorului posesia sau folosința asupra acestuia, contra unei plăți, numite devență, în scopul exploatarei ori, după caz, al achiziționării bunului. [Pr.: *lizing*] — Cuv. engl.

LEAT, (1, 2) leaturi, s.n., (3) s.m. 1. S.n. (Înv.) An. **2.** S.n. (Pop.) Contingent. ⇨ Expr. *A fi leat cu cineva* = a fi de aceeași vârstă cu cineva. **3.** S.m. Denumire familiară (de adresare) dată unui soldat. — Din sl. *lěto*.

LEAȚ, leațuri, s.n. Despicătură lungă și îngustă de lemn, adesea fasonată (în patru muchii), folosită în tâmplărie. [Var.: *leaț* s.n.] — Din magh. *léc*.

LEBADEĂ s.f. v. *libadea*.

LÉBADĂ, lebede, s.f. **1.** Gen de păsări acvatice, mai mari decât gâsca, cu pene albe sau (rar) negre și cu gâtul lung și arcuit (*Cygnus*); pasăre care face parte din acest gen. ⇨ *Cântecul lebedei* = ultima operă sau manifestare (înainte de moarte) a unui mare creator sau interpret. **2.** (Art.) Constelație din emisfera boreală; Crucea. — Din sl. *lebedi*.

LEBADÓI, lebădoi, s.m. (Rar) Masculul lebedei. — *Lebădă* + suf. *-oi*.

LÉBĂR s.n. Lebvurst. — Abr. de la *Lebvurst*.

LÉBĂRVURST s.n. (Rar) Preparat alimentar din pateu de ficat de porc; lebră. [Pr.: *-vurst*. — Var.: *lebvărvuršt* (pl. *lebvărvurști*) s.n.] — Din germ. *Leberwurst*.

LÉBĂRVURȘT s.n. v. *lebvurst*.

LECIT s.n. v. *lectid*.

LECITĂ, lecite, s.f. Vas grecesc de ceramică, de formă cilindrică alungită, cu gâtul strâmt, cu gura în formă de pâlnie și cu o singură toartă, folosit pentru păstrarea parfumurilor și a uleiurilor. [Var.: *lectf* s.n.] — Din fr. *lécythe*.

LECITINĂ, lecitine, s.f. Substanță organică fosforată, care se găsește în organismele vii, mai ales în țesutul nervos și în gălbenușul de ou. — Din fr. *lécithine*.

LECTICĂ, lectici, s.f. Pat sau scaun, purtat de cai sau de oameni, folosit ca mijloc de locomoție în Antichitatea romană, în Evul Mediu și (astăzi) în unele țări orientale; litiară. [Acc. și: *lectică*] — Lat. *lectica*.

LÉCTOR¹, -Ă, lectori, -e, s.m. și f. (Rar la f.) **1.** Grad în unele instituții de învățământ superior, mai mare decât asistentul și mai mic decât conferențiarul; persoană care are acest grad. **2.** Membru al unui lectorat (**2**). **3.** (leşit din uz) Persoană care ținea lecții sau care conducea seminariile în învățământul politic, în universitățile populare etc. — Din germ. *Lektor*.

LÉCTOR², lectori, s.m. **1.** (Livr.) Cititor. **2.** (Inform.) Dispozitiv periferic care permite introducerea informației după o cartelă perforată într-un sistem de prelucrare automată a datelor; cititor de cartelă. — Din fr. *lecteur*, lat. *lector, -oris*.

LECTORĂȚ, lectorate, s.n. **1.** Funcția de lector¹ (**1**) într-o instituție de învățământ superior. **2.** Catedră în învățământul superior în care se predă limba (și cultura) unui popor străin, adesea cu profesori din țara respectivă. — Din germ. *Lektorat*.

LECTURĂ, lecturez, vb. I. Tranz. (Rar) A citi. — Din *lectură*.

LECTURĂ, lecturi, s.f. Faptul de a citi; citit¹, citire. ⇨ *Sală de lectură* = încăpere amenajată pe lângă o bibliotecă, în care publicul poate citi cărți,

reviste etc. *Lectură particulară* = cărțile citite de un elev în afara manualelor. ⇨ (Inform.) Culegere a informațiilor înregistrate în memoria calculatoarelor electronice. — Din fr. *lecture*, lat. *lectura*.

LÉCȚIE, lecții, s.f. **1.** Formă de bază a învățământului, desfășurată cu o clasă de elevi, într-un timp determinat, sub conducerea unui învățător sau a unui profesor în conformitate cu programa de învățământ; oră școlară consacrată unui obiect de studiu. ⇨ Expr. *A da lecții* = a medita (elevii) în particular. *A lua lecții* = a studia o disciplină cu ajutorul unui profesor, în afara unei instituții de învățământ. *A leși* (sau *a scoate*) *la lecție* = a ieși sau a fi chemat în fața învățătorului sau a profesorului pentru a fi ascultat. **2.** Ceea ce este obligat să învețe și să scrie un elev (acasă) la recomandarea învățătorului sau a profesorului. ⇨ Expr. *A spune lecția* = a expune în fața învățătorului sau a profesorului cunoștințele însușite. *A-și face lecțiile* = a-și pregăti temele școlare. **3.** (În forma *lecțiune*) Forma sub care se prezintă un text, în diferitele lui manuscrise sau ediții, datorită modului în care a fost citit și interpretat de un copist sau de un editor; citire comparativă a unui text în scopul de a-i stabili versiunea autentică. **4.** Sfat, povată, regulă de conduită care se recomandă cuiva pe un ton dojenitor; *p. ext.* muștrare, dojană. **5.** Învățătura folositoare trasă de cineva în urma unei întâmplări neplăcute. [Var.: *lecțiune* s.f.] — Din germ. *Lektion*, lat. *lectio, -onis*.

LECȚIUNE s.f. v. *lecție*.

LECUÍ, lecuiesc, vb. IV. **1.** Tranz. și refl. A (se) îngriji, a (se) trata, a da sau a lua medicamente spre a (se) face sănătos; *p. ext.* a (se) vindeca, a (se) însănătoși. **2.** Refl. Fig. A nu mai dori cu niciun preț să facă ceva (în urma unei întâmplări neplăcute). — *Leac* + suf. *-ui*.

LECUIRE, lecuiri, s.f. Acțiunea de a (se) *lecu* și rezultatul ei; vindecare, tămăduire, însănătoșire. — V. *lecu*.

LECUÍT, -Ă, lecuíți, -te, adj. Care s-a vindecat (de o boală, de o suferință); însănătoșit, tămăduit, vindecat. — V. *lecu*.

LECUITÓR, -OĂRE, lecuitori, -oare, adj. Care vindecă; tămăduitor, vindecător. [Pr.: *-cu-i-*] — *Lecu* + suf. *-tor*.

LED, leduri, s.n. (Electron.) Diodă emițătoare de lumină. — Din engl. *led*.

LEFEGIU, lefegii, s.m. **1.** Nume dat mercenarilor din Țările Române în Evul Mediu. **2.** (Pop. și fam.) Salariat; funcționar. — Din tc. *ulüfec*.

LEFȘOARĂ s.f. v. *lefușoară*.

LEFT, (1) lefti, s.m., (2) lefturi, s.n. (Înv.) 1. S.m. Monedă de aur sau argint (în valoare de cinci ducați), din care se făceau salbe. **2.** S.n. Obiect de podoabă femeiască în formă de colier sau de medalion. — Din ngr. *leftó(n)* „monedă mică”.

LÉFTER, -Ă, lefteri, -e, adj. (Fam.) Care nu are niciun ban, care este fără lăscăie (în pungă). ⇨ Expr. *A rămâne* (sau *a lăsa* pe cineva) *lefter* = a rămâne (sau a lăsa pe cineva) fără niciun ban. — Din ngr. *(e)lëfteros* „liber”.

LEFTERI, lefteresc, vb. I. Tranz. și refl. (Fam.) A face pe cineva să-și piardă sau a-și piardă toți banii, a lăsa sau a rămâne fără niciun ban. — Din *lefter*.

LEFTERIE, lefterii, s.f. (Rar) Credit; încredere. ⇨ Expr. *A-și mânca* (sau *a-și pierde*) *lefteria* = a-și pierde reputația de om cinstit față de cineva. — Din ngr. *(e)lëfteria* „libertate”.

LEFUȘOARĂ, lefușoare, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *leafă*². [Var.: *lefușoară* s.f.] — *Leafă*² + suf. *-ușoară*.

LEGĂ¹, leg, vb. I. I. Tranz. **1.** A împreuna, a uni strâns (prin-un nod, o fundă) capetele de sfoară, de ață, de sârmă, de lanț etc. (astfel încât să formeze un tot). ⇨ Expr. *A lega* (sau *a strânge*) *băierile de la pungă* (sau *pungii*) = a face economii, a deveni (mai) econom. **2.** A închide la gură un sac, o pungă, o boccea etc., adunând marginile și înnoțându-le sau petrecând în jurul lor o sfoară ale cărei capete se înnoțau; a strânge, a împacheta un obiect sau un material într-o învelitoare (basma, sac, pungă etc.) și a o închide în felul arătat. ⇨ Expr. *A lega paraua cu zece noduri* = a fi zgârcit. ⇨ A uni diferite lucruri într-un mănunchi, într-un tot (prinzându-le laolaltă). ⇨ Expr. (Pop.) *A (nu) lega două în trei* = a (nu) pune la o parte ceva din câștigul obținut. **3.** A fixa, a strânge ceva cu o funie, cu un șiret etc. ca să nu se desfășoare sau să nu se clatine. ⇨ A strânge cu un cerc piesele care alcătuiesc un obiect pentru a realiza un tot. **4.** A prinde una de alta foile unei cărți și a-i pune coperți; a broșa, a cartona; *p. restr.* a coperta. **II. 1.** Tranz. A prinde, a agăța, a atârna un obiect de altul cu ajutorul unei frânghii, al unui lanț etc. **2.** Tranz. Fig. A înlănțui între ele sunete sau cuvinte pentru a vorbi. **3.** Tranz. A stabili o legătură între două puncte (îndepărtate) în spațiu sau în timp. ⇨ (Tehn.) A stabili o legătură între două elemente ale unei instalații sau între o instalație și o sursă de forță (care-i asigură funcționarea). **4.** Tranz. și refl. Fig. A (se) înfiripa sau a (se) stabili relații (din punctul de vedere al ideilor, al sentimentelor). ⇨ Refl. A se ocupa cu răvnă de ceva, a simți un mare atașament pentru o anumită preocupare,

meserie. **5.** Refl. Fig. A plictisi pe cineva (căutând ceartă); a se agăța de cineva. **III.** Tranz. **1.** A imobiliza pe cineva cu ajutorul unei frânghii, al unui lanț etc.; a pune în lanțuri, în fiare; a înlănțui, a încătușa. ⇨ Expr. *Nebun de legat = a)* nebun furios; *b)* persoană care se poartă ca un nebun. *A lega pe cineva de mâini și de picioare = a* împiedica pe cineva să acționeze. *A lega limba (sau gura) cuiva = a* împiedica pe cineva să vorbească. (Refl.) *A i se lega limba = a* nu mai putea vorbi sau a vorbi cu mare greutate. *A i se lega picioarele = a* nu mai putea umbla sau a umbla cu mare greutate. **2.** A prinde un animal (de ceva) cu ajutorul unei legături pentru a-l împiedica să fugă; a prizoni. **IV.** Fig. **1.** Refl. A se obliga să facă ceva; a se angaja, a se îndatora. **2.** Tranz. (În superstiții și în basme) A opri, a împiedica de la ceva prin vrăji. **V.** Tranz. și refl. A(-și) înfășura sau a(-și) acoperi o parte a corpului (reînnoțând, prințând); *spec. a (se) pansa, a (se) bandaja.* ⇨ Expr. (Tranz.) *A lega la ochi pe cineva = a* înșela pe cineva. (Refl.) *Fiecare se leagă unde-l doare = fiecare își cunoaște greutățile proprii. A se lega la cap (când nu-l doare) = a*-și crea complicații inutile. **VI.** **1.** Intrans. (Despre plante) A face rod; a rodi. **2.** Refl. și intrans. (Despre sosuri, dulceturi etc.) A se îngroșa, a se încheaga. — Lat. **ligare.**

LEGĂ², leghez, vb. I. Tranz. (Înv.) A lăsa ceva prin legat², prin testament; a testa¹. — Din fr. **léguer**, lat. **legare.**

LEGĂL, -Ă, legali, -e, adj. Care există sau se face în temeiul unei legi, care este prevăzut de o lege, conform cu legea; licit. — Din fr. **légal**, lat. **legalis.**

LEGALITATE s.f. Caracterul a ceea ce este legal, conform cu legea; principii generale de drept potrivit cărora autoritățile, instituțiile publice și cetățenii sunt obligați să respecte legea. ⇨ Expr. *A intra în legalitate = a* se conforma legilor în vigoare. *A fi în legalitate = a* fi, a lucra sub ocrotirea și cu respectarea legilor în vigoare. ♦ Organizarea unui stat pe bază de legi; ansamblul legilor unei țări. — Din fr. **légalité.**

LEGALIZĂ, legalizez, vb. I. Tranz. A atesta autenticitatea; a da formă legală unui act, unui document. ♦ A da caracter legal unui fapt, unei situații, a face să fie recunoscut în mod oficial. — Din fr. **légaliser.**

LEGALIZĂRE, legalizări, s.f. Acțiunea de a *legaliza* și rezultatul ei. ♦ Atestare de către un notar public a autenticității semnăturii unui înscris sau a conformității unei copii, a unei traduceri etc. cu originalul. — V. **legaliza.**

LEGALIZĂT, -Ă, legalizați, -te, adj. Devenit legal, întărit prin autentificare; autentificat. — V. **legaliza.**

LEGALMÉNTÉ adv. (Rar) În mod legal, din punct de vedere legal. — Din fr. **légalement.**

LEGĂRE, legări, s.f. Acțiunea de a (se) *lega*¹ și rezultatul ei. — V. **lega**¹.

LEGĂT¹ s.n. Faptul de a (se) *lega*¹. **1.** Strângere cu ajutorul unei legături a unor lucruri pentru a le împiedica să se desfacă. **2.** Broșare, cartonare a unei cărți. **3.** Rodire. — V. **lega**¹.

LEGĂT², legate, s.n. Dispoziție testamentară prin care se lasă cuiva o moștenire, un bun etc. ♦ (Concr.) Bun lăsat cuiva prin dispoziție testamentară. — Din lat. **legatum.**

LEGĂT³, legați, s.m. **1.** Trimis al senatului, al împăratului etc. într-o provincie a Imperiului Roman. ♦ Comandant al unei legiuni. **2.** Reprezentant diplomatic al Sfântului Scaun. — Din fr. **légat**, lat. **legatus.**

LEGĂT⁴, -Ă, legați, -te, adj., adv. **1.** Adj. (Despre oameni) Zdrăvăn, vânos, voinic. **2.** Adj. (Despre sosuri, dulceturi etc.) Îngroșat, devenit consistent. **3.** Adj. Imobilizat printr-o legătură. ♦ Fig. Obligat, constrâns. **4.** Adv. În mod coerent, cu înțeles logic. — V. **lega**¹.

LEGĂTĂR, -Ă, legatari, -e, s.m. și f. Persoană în favoarea căreia se face un legat². — Din fr. **légitaire**, lat. **legatarius.**

LEGĂTO adv. (Indică modul de executare a unui grup de note muzicale) Fără nicio întrerupere între sunete, în mod continuu. — Cuv. it.

LEGĂȚIE, legații, s.f. Misiune diplomatică pe lângă un stat străin, inferoară în rang unei ambasade, condusă de un ministru plenipotențiar sau de un însărcinat cu afaceri. ♦ Localul, sediul acestei misiuni. [Var.: **legațiune** s.f.] — Din fr. **légation**, lat. **legatio.**

LEGAȚIUNE s.f. v. **legație.**

LEGĂMĂNT, legăminte, s.n. **1.** Promisiune solemnă, angajament de a face ceva. **2.** Învoială, convenție. — Lat. **ligamentum.**

LEGĂNĂ, légăn, vb. I. **1.** Tranz. A mișca lin într-o parte și în alta un copil (cu leagănul sau pe brate) pentru a-l adormi. ♦ Refl. Fig. A se lăsa purtat, amăgit de speranțe deșarte. **2.** Tranz. și refl. A (se) mișca într-o parte și în alta; a (se) clătina, a (se) balansa. ♦ Refl. A se da în leagăn (4). **3.** Refl. (Despre oameni) A se mișca ritmic (în mers, în pas de dans etc.). [Prez. ind. și: *leagăn*] — Probabil lat. ***liginare** (< *ligare* „a lega”).

LEGĂNĂRE, legănări, s.f. Acțiunea de a (se) *lega*nă și rezultatul ei; clătinare, balansare, legănătură. — V. **legană.**

LEGĂNĂȘ, legănașe, s.n. (Pop.) Legănel. — **Leagăn** + suf. -aș.

LEGĂNĂT¹ s.n. Faptul de a (se) *lega*nă. — V. **legană.**

LEGĂNĂT², -Ă, legănați, -te, adj. **1.** Care se mișcă ritmic într-o parte și în alta; bălbăniț. **2.** Fig. (Despre voce, vorbe) Tărăgănat. — V. **legană.**

LEGĂNĂTOR, -OĂRE, legănători, -oare, adj. Care (se) leagănă. — **Legăna** + suf. -ător.

LEGĂNĂTURĂ, legănături, s.f. Legănare. — **Legăna** + suf. -ătură.

LEGĂNEL, legănele, s.n. (Fam.) Diminutiv al lui *leagăn*; legănaș, legănuș, legănuț. — **Leagăn** + suf. -el.

LEGĂNÚȘ, legănușe, s.n. (Fam.) Legănel. — **Leagăn** + suf. -uș.

LEGĂNÚȚ, legănuțe, s.n. (Fam.) Legănel. — **Leagăn** + suf. -uț.

LEGĂTOR, -OĂRE, (I) legători, -oare, s.m. și f., (II) *legători*, s.f. I. S.m. și f. **1.** Persoană specializată în legatul cărților. **2.** Persoană care leagă snopii. II. S.f. Obiect cu care sau în care se leagă ceva. ♦ Spec. Mănușchi de paie sau de spice cu care se leagă snopii. ♦ Spec. Basma. ♦ Spec. (Înv.) Cravată. ♦ Spec. (Înv.) Fular. — **Leга** + suf. -ător.

LEGĂTOREĂȘĂ, legătorese, s.f. Femeie specializată în legatul cărților. — **Legător** + suf. -easă.

LEGĂTORIE, (1) legătorii, s.f. **1.** Atelier sau secție dintr-o întreprindere în care se cartonează sau se broșează cărți, reviste etc. **2.** Meseria legătorului de cărți. **3.** Ramură a industriei poligrafice care se ocupă cu legarea materialului tipărit. — **Legător** + suf. -ie.

LEGĂTURĂ, legături, s.f. **1.** Legare; mod de a uni două corpuri, prin care se limitează mobilitatea lor relativă și care permite de obicei transmiterea unor mișcări de la unul la celălalt; joncțiune. ♦ Spec. Mod de împletire a firelor de urzeală cu firele de bățură. ♦ Conectare a mai multor elemente de circuit electric. ♦ Unire a unor particule care constituie o moleculă, un atom, un nucleu etc. ⇨ *Forță de legătură =* forță care leagă între ei atomii unei molecule. *Energie de legătură =* energie eliberată la formarea unui sistem material. **2.** Mijloc de comunicare (aeriană, telegrafică etc.). **3.** Piesă, dispozitiv, obiect (flexibil) care unește sau fixează două sau mai multe obiecte, cu care este fixat, imobilizat cineva sau ceva. **4.** Basma. ♦ (Înv.) Cravată. ♦ Fașă, bandaj. **5.** Copertile și cotorul în care se fixează filele unei cărți, ale unui caiet etc. **6.** Grup de obiecte legate împreună (într-o pânză sau cu o sfoară, o curea etc.) spre a se păstra sau a se transporta mai ușor; sarcină, boccea; mănușchi. II. Fig. **1.** Relație între fenomene, persoane, colectivități etc. **2.** Relație de rudenie, de dragoste sau de prietenie. ♦ (Mai ales la pl.) Relație, cunoștință printre oameni de seamă sau influenți. **3.** Contact stabilit și menținut între diferite persoane, instituții, state etc. ⇨ *Agent de legătură =* agent care ține un contact permanent între două unități militare, între două grupuri de comandă etc. *Om de legătură =* om care asigură contactul permanent între două instituții, două întreprinderi etc. **4.** (Înv.) Acord, înțelegere, convenție. **5.** Concor-danță între părțile unei expuneri, ale unei argumentări. **6.** (În loc. prep.) În *legătură cu...* = referitor la... — Lat. **ligatura.**

LEGĂTURICĂ, legăturici, s.f. Diminutiv al lui *legătură*. [Pl. și: *legăturile*] — **Legătură** + suf. -ică.

LÉGE, legi, s.f. I. Regulă imperativă stabilită de autoritatea supremă. ♦ Modificare cu caracter regulat care intervine într-un fenomen, într-un proces etc., exprimând esența lui. ⇨ *Lege fonetică =* modificare regulată a unui sunet de-a lungul evoluției unei limbi. II. **1.** (Jur.) Act normativ care emană de la orgaul legislativ al statului și prin care sunt reglementate anumite relații sociale; *p. gener.* orice act normativ. ⇨ *Lege necrisă =* tradiție, obicei al pământului. *Lege fundamentală =* constituție. *Omul legii = a)* reprezentant al autorității de stat; *b)* persoană care respectă cu strictețe prevederile legale. *Om de lege =* jurist, avocat. ⇨ Loc. adj. *Fără (de) lege =* păcătos; mișel. ⇨ Loc. adv. *După lege =* just, legal. *În lege =* de-a binelea, cu totul; strâns. ⇨ Expr. *Vorba (sau cuvântul) cuiva = lege =* vorba lui se respectă cu strictețe. *Cum e legea =* cum se cuvine, cum se cade. (Nu) *e lege =* (nu) este neapărat așa. *În numele legii,* formulă folosită atunci când se invocă autoritatea legală. *În baza legii =* în conformitate cu prevederile legale. **2.** (Pop.) Proces, judecată. **3.** Legalitate; constituționalitate. III. Religie, credință. ⇨ Expr. *Pe legea mea! =* zău! pe conștiința mea! ♦ Datină, obicei. ⇨ Expr. *În legea cuiva =* în felul cuiva, cum se pricepe cineva. — Lat. **lex, legis.**

LEGĂTURICĂ, legăturici, s.f. Diminutiv al lui *legătură*. [Pl. și: *legăturile*] — **Legătură** + suf. -ică.

LEGĂTURICĂ, legăturici, s.f. Diminutiv al lui *legătură*. [Pl. și: *legăturile*] — **Legătură** + suf. -ică.

LEGENDĂR, -Ă, legendari, -e, adj. De legendă, de domeniul legendei, care constituie o legendă. ♦ Care a intrat în legendă datorită faptelor sale excepționale. — Din fr. **légendaire.**

LEGENDĂ, legende, s.f. **1.** Povestire în proză sau în versuri care conține elemente fantastice sau miraculoase, prin care se explică geneza unui lucru, a unei ființe etc., caracterul aparte al unui eveniment (istoric), al unui erou (mitic) sau al unui fenomen. ♦ Compoziție muzicală, vocală sau instrumentală, care are ca subiect o legendă. **2.** (Rar) Inscripție pe o

monedă sau pe o medalie. **3.** Text, inscripție prin care se explică semnele convenționale de pe o hartă, de pe un plan, o imagine fotografiată sau desenată ♦ Completare sub formă de memoriu anexată la o schemă, la o hartă etc., privind unele date care nu se pot exprima grafic. — Din fr. **légende**, lat. **legenda**.

LÉGHE, *leghe*, s.f. Unitate de măsură pentru distanțele terestre sau maritime, variind între 4 și 5,5 km. — Din it. **lega**.

LEGHORN n.pr. n. Rasă de găini cu penajul variat colorat, bune producătoare de ouă. [Pr.: *legórn*] — Cuv. engl.

LÉGIC, *-Ă, legici*, *-ce*, adj. Care are caracter de lege obiectivă. — **Lege** + suf. *-ic* (după rus. *zakonomernii*).

LEGIFERĂ, *legiferez*, vb. I. Tranz. A elabora și a adopta o lege; a stabili ceva prin lege. — Din fr. **légiférer**.

LEGIFERĂRE, *legiferări*, s.f. Acțiunea de a *legifera* și rezultatul ei. — V. **legifera**.

LEGIOANĂ s.f. v. **legiune**.

LEGIONĂR, *-Ă, legionari*, *-e*, s.m., s.f., adj. **1.** S.m. Soldat care făcea parte dintr-o legiune romană. **2.** S.m. și f. Membru al mișcării social-politice de extrema dreaptă, reprezentată de partidul Garda de Fier; gardist. **3.** S.m. Soldat în Legiunea străină. **4.** Adj. Referitor la legionari (**2**), de legionar. *Mișcarea legionară*. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **légonnaire**, lat. **legionarius**.

LEGLĂ, *legislez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face legi. — Din **legislație** (derivat regresiv).

LEGLATIV, *-Ă, legislativi*, *-e*, adj. Referitor la legi, la legiferarea legilor, la elaborarea și la adoptarea lor. ♦ *Organ legislativ* (și substantivat, n.) = organ care are împuternicirea de a elabora și a adopta legile. *Putere legislativă* = parte a puterii de stat, care, prin parlament, realizează conducerea țării. *Consiliu legislativ* = consiliu care cercetează proiectele de lege și contribuie la îmbunătățirea și definitivarea lor. — Din fr. **législatif**.

LEGLATĂTOR, *legislatori*, s.m. Legiuitor. ♦ Fig. Persoană care stabilește regulile unei arte sau ale unui curent artistic. — Din fr. **législateur**, lat. **legislator**.

LEGLATĂTURĂ, *legislaturi*, s.f. Perioadă de timp pentru care este ales sau în care funcționează un organ legislativ. — Din fr. **législatiure**.

LEGLĂȚIE, *legislații*, s.f. Totalitatea legilor unei țări sau ale unui domeniu juridic. — Din fr. **législation**, lat. **legislatio**.

LEGIȘT, *legiști*, adj. (În sintagma *Medic legist* (și substantivat, m.) = medic însărcinat cu lămurirea unor aspecte medicale care interesează justiția. — Din fr. **légitiste**.

LEGITĂTE, *legități*, s.f. (Fil.) Însușire a fenomenelor de a se desfășura în conformitate cu anumite legi (obiective); ansamblul legilor din natură, din societate și din gândire. — **Lege** + suf. *-itate* (după rus. *zakonomernost'*).

LEGITIM, *-Ă, legitimi*, *-e*, adj. **1.** Care este întemeiat pe lege, care se justifică prin lege, care este recunoscut conform unui drept. ♦ *Legitimă apărare* = situație a unei persoane care, pentru a înlătura un atac direct, injust și deosebit de grav, îndreptat împotriva sa, săvârșește o faptă prevăzută de legea penală, dar neconsiderată, în acest caz, infracțiune. ♦ (Despre căsătorii) Realizat cu îndeplinirea formelor legale; (despre soți) căsătorii legal; (despre copii) născut din părinți căsătorii sau recunoscut de tată. **2.** Care este justificat, îndreptățit; just, echitabil. [Acc. și: *legitim*] — Din fr. **légitime**, lat. **legitimus**.

LEGITIMĂ, *legitimez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A(-și) stabili identitatea pe baza unui document legal. **2.** Tranz. A recunoaște unui copil născut în afara căsătoriei drepturile de copil legitim. **3.** Tranz. A justifica, a îndreptăți. — Din fr. **légitimer**.

LEGITIMĂRE, *legitimări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *legitima* și rezultatul ei. — V. **legitima**.

LEGITIMĂT, *-Ă, legitimați*, *-te*, adj. **1.** Căruia i s-a cerut să se legitimeze cu un document legal. **2.** (Despre copii născuți în afara căsătoriei) Care a fost recunoscut ca legitim. **3.** Care a fost considerat just, echitabil, îndreptățit. — V. **legitima**.

LEGITIMĂȚIE, *legitimații*, s.f. Act, document personal eliberat de o autoritate și cu care cineva își dovedește identitatea. — Din fr. **légitimation**.

LEGITIMISM s.n. Principiu monarhic afirmat în timpul mișcărilor revoluționare ale burgheziei din Europa, care proclamă dreptul inalienabil la tron al monarhiilor legitime. — Din germ. **Legitimismus**.

LEGITIMIST, *-Ă, legitimiști*, *-ste*, s.m. și f., adj. (Persoană) care susține o dinastie sau un suveran, considerați drept singurii îndreptății să ocupe tronul. — Din fr. **légitimiste**.

LEGITIMITĂTE, *legimități*, s.f. Însușire a ceea ce este legitim. — Din fr. **légitimité**.

LEGIUI, *leguiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și pop.) A hotărî prin lege; a legifera. — **Lege** + suf. *-ui*.

LEGIUIRE, *legiui*, s.f. (Înv. și pop.) Acțiunea de a *legui* și rezultatul ei. ♦ Lege (juridică). ♦ Legislație. — V. **legui**.

LEGIUIT, *-Ă, legiuiți*, *-te*, adj. (Înv. și pop.) Care este în conformitate cu legea, bazat pe lege sau cerut de lege; legal, legitim. — V. **legui**.

LEGIUITOR, *-OĂRE, legiuitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care elaborează legi. [Pr.: *-giu-i-*] — **Legui** + suf. *-tor*.

LEGIUNE, *legiuni*, s.f. **1.** Unitate de bază a armatei romane, cu efectiv variind între 4 200 și 6 000 de oameni; *p. gener.* denumire dată unor formațiuni militare sau paramilitare din diferite epoci. ♦ *Legiune străină* = formațiune militară franceză ai cărei membri sunt recrutați voluntar, în urma unei selecții dure, în cea mai mare parte, dintre străini. **2.** Fig. Multime; ceată, gloată. [Pr.: *-gi-u-*. — Var.: (Înv.) **legioană** s.f.] — Din fr. **légion**, lat. **legio**, *-onis*.

LEGUÂN, *leguani*, s.m. Șopârlă cu creastă din regiunea tropicală a Americii. [Pr.: *-gu-an*] — Din engl. **leguan**.

LEGUMĂ, *legume*, s.f. **1.** Nume generic dat unor vegetale (fasole, cartofi, ceapă etc.) cultivate pentru hrana omului; zarzavat. ♦ (Rar; de obicei la pl.) Mâncare, hrană. **2.** Fig. Persoană redusă la o existență vegetativă. — Lat. **legumen**.

LEGUMĂLĂ, *legumeli*, s.f. (Reg.) Faptul de a *legumi*. — **Legumi** + suf. *-eală*.

LEGUMI, *legumesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A mânca sau a bea câte puțin; a mânca sau a bea cu măsură sau fără poftă; a ciuguli. ♦ A degusta, a savura. — Din **legumă**.

LEGUMICOL, *-Ă, legumicoli*, *-e*, adj. Care aparține culturilor de legume sau legumiculturii, privitor la culturile de legume sau la legumicultură. — **Legumă** + suf. *-icol* (după *pomicol*, *vinicol* etc.).

LEGUMICULTOR, *-OĂRE, legumicultori*, *-oare*, s.m. și f. Cultivator de legume. — Din **legumicultură** (după *pomicultor*—*pomicultură*).

LEGUMICULTURĂ s.f. Ramură a agriculturii care se ocupă cu teoria și practica cultivării legumelor; cultivarea legumelor. — **Legumă** + **cultură** (după *pomicultură* etc.).

LEGUMINĂ s.f. Globulină care se găsește în semințele leguminoaselor. — Din fr. **legumine**.

LEGUMINÓS, *-OĂSĂ, leguminoși*, *-oase*, adj. (Despre plante) Al cărui fruct este o păstăie. ♦ (Substantivat, f. pl.) Familie de plante dicotiledonate al căror fruct este o păstăie; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **legumineux**.

LEGUMIRE, *legumiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *legumi* și rezultatul ei. — V. **legumi**.

LEHĂMETE s.f. v. **lehamite**.

LEHĂMITE s.f. (Fam.) Oboesală, plectiseală, dezgust, silă (față de cineva sau de ceva). ♦ (În expr.) *A-i fi* (sau *a i se face*) *cuiva lehamite* (de ceva) = a-i fi (cuiva) silă, a se dezgusta, a se scârbi (de ceva). [Var.: **lehămete** s.f.] — Din bg. **liha mi ti** „mi-e silă, m-am săturat”.

LEHĂI, *lehăiesc*, vb. IV. Intranz. și tranz. (Reg.) A vorbi mult și fără rost; a flecări, a trâncâni. [Var.: **lihăi** vb. IV] — Et. nec.

LEHĂIT s.n. (Reg.) Faptul de a *lehăi*. — V. **lehăi**.

LEHĂMETI, *lehămetesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se sătura, a se plictisi, a se dezgusta, a se scârbi total (de ceva sau de cineva); a se lehametisi, a se lehametui. [Var.: **lehămeti** vb. IV] — Din **lehamete**.

LEHĂMETISI, *lehămetisesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se lehametui. — **Lehamete** + suf. *-isi*.

LEHĂMETIT, *-Ă, lehametiți*, *-te*, adj. (Reg.) Plictisit, scârbit, dezgustat, lehametuit. — V. **lehametui**.

LEHĂMETUI, *lehămetuiesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se lehametui. — **Lehamete** + suf. *-ui*.

LEHĂMETUIT, *-Ă, lehametuiți*, *-te*, adj. (Reg.) Lehametit. — V. **lehametui**.

LEHĂMETI vb. IV v. **lehametui**.

LEHĂU, *lehăi*, s.m. (Reg.) Om mincinos sau flecar. — **Lehăi** + suf. *-ău*.

LEHĂME s.f. (Înv.) Totalitatea leșilor; multime de leși. — **Leah** + suf. *-ime*.

LEHĂZĂ s.f. v. **lăuză**.

LEHUZI vb. IV v. **lăuzi**.

LEHUZIE s.f. v. **lăuzie**.

LÉICĂ¹ s.f. (Pop.); adesea însoțit de numele persoanei la care se referă Lele (1). — Cf. bg. **lélka** „cumnată”.

LÉICĂ², *leici*, s.f. (Reg.) Pâlnie. — Din rus. **leika**. Cf. ucr. **lijka**.

LEICULIȚĂ, *leiculite*, s.f. (Pop.) Leicuță¹ — **Leică¹** + suf. *-uliță*.

LEICUȘOĂRĂ, *leicușoare*, s.f. (Pop.) Leicuță². — **Leică¹** + suf. *-ușoară*.

LEICUȚĂ¹, *leicuțe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *leică¹*; leiculită, leicușoară. — *Leică¹* + suf. *-uță*.

LEICUȚĂ², *leicuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *leică²*; pâlnioară. — *Leică²* + suf. *-uță*.

LEIȚ, *-Ă, leiți, -te*, adj. (Adesea adverbial) **1.** (În expr.) *A fi* (sau *a semăna* etc.) *leit* (sau *leit-poleit*) *cu...* = a fi întocmai, la fel, asemenea cu... **2.** (Înv.; despre îmbrăcăminte) Care cade perfect pe corpul cuiva. ♦ (Despre oameni) Îmbrăcat într-o haină care cade perfect pe corp. **3.** (Înv.; despre păr) Răsfirat pe spate și pe umeri. — Din sl. **lejon, lejați**.

LEIȚĂ, *leițe*, s.f. (Înv. și pop.) Monedă de valoare mică (egală cu 20 de parale), care a circulat în trecut. — *Leu²* + suf. *-iță*.

LEJÉR, *-Ă, lejeri, -e*, adj. (Mai ales despre îmbrăcăminte) Care este ușor, comod de purtat. — Din fr. **léger**.

LEJERITĂȚE s.f. Ușurință. ♦ Comoditate. — *Lejer* + suf. *-itate* (după fr. *légèreté*).

LÉLA adv. (Pop.; în expr.) *A umbla lela* = a hoinări, a vagabonda, a bate drumurile. — Cf. *lele*.

LÉLE s.f. (Pop.) **1.** Termen de respect cu care se adresează la țară un copil sau o persoană mai tânără unei femei în vârstă sau cu care vorbește despre ea; leică¹. ♦ (În poezia populară) Femeie (tânără) iubită; mândră. **2.** Femeie rea sau imorală. ♦ Expr. *Fecior* (sau *pui, fiu*) *de lele* = om șmecher, șiret, ticălos. *A umbla frunza* (sau *în dorul lelei*) = a umbla fără rost, degeaba. — Din bg. *lelja*.

LELICĂ s.f. (Pop.) Leliță. — *Lele* + suf. *-ică*.

LELICUȚĂ, *lelicuțe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *lelică*. — *Lelică* + suf. *-uță*.

LELIȘOARĂ, *lelișoare*, s.f. (Pop.) Leliță. — *Lele* + suf. *-ișoară*.

LELIȚĂ, *lelițe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *lele*; lelică, lelișoară, dadă. [Var.: (reg.) *liță* s.f.] — *Lele* + suf. *-iță*.

LÉMA, *leme*, s.f. **1.** (Mat.) Propoziție preliminară a cărei concluzie ușurează demonstrația unei teoreme. **2.** (Log.) Propoziție preliminară a unei demonstrații, care trebuie demonstrată la rândul ei. **3.** (Rar) Titlu sau sumar al unei lucrări. — Din fr. **lemme**.

LÉMING, *lemingi*, s.m. Nume dat mai multor genuri de mamifere rozătoare asemănătoare cu hârciogul, cu coada scurtă și cu blana deasă, brună-roșcată, care trăiesc în regiunile nordice (*Lemmus*); animal care aparține unuia dintre aceste genuri. — Din fr. **lemming**.

LEMN, (**2, 3**) *lemn*, s.n. **1.** Țesut conducător al unor plante superioare, alcătuit din trahee, parenchim și fibre cu lignină, folosit ca material de construcție, drept combustibil etc. ♦ Expr. *A fi de lemn* (sau *ca lemnul*) = a nu simți nimic, a fi insensibil. *A se face de lemn* = a înțepeți; a deveni dur. *A rămâne ca de lemn* = a înlemni, a încremeni (din cauza unei surprize, unei emoții etc.) *A îngheta lemn* = a înțepeți de frig, a îngheta tun. **2.** Tulpina și ramurile unui arbore (sau arbust) tăiat, servind pentru construcții, drept combustibil etc.; bucată ruptă sau tăiată din trunchiul sau din ramurile unui arbore (sau unui arbust). ♦ Expr. *Doarme de poți să tai lemne pe el*, se spune despre cineva care doarme adânc. *E ger de crapă lemnele*, se spune când e foarte frig. **3.** (Înv. și pop.) Copac, arbust. ♦ Compuse: *lemn-câinesc* = arbust cu frunze mici și groase, cu flori albe și fructe negre, cultivat prin grădini, ca gard viu (*Ligustrum vulgare*); *lemn-dulce* = plantă erbacee cu flori mici, liliacii; plutitoare-dulce (*Glycyrrhiza echinata*); *lemnul-Domnului* = subarbust din familia compozeeilor, cu flori galbene și cu miros de lămâie; lemnuș (*Artemisia abrotanum*). — Lat. **lignum**.

LEMNACÉE, *lemnacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante monocotiledonate de tipul linteii; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **lemnacée**.

LEMNĂR, (**1**) *lemnari*, s.m. (**2, 3**) *lemnare*, s.n. **1.** S.m. Muncitor, meseriaș care se ocupă cu prelucrarea lemnului; dulgher, tâmplar, bărdăș. **2.** S.n. Butuc pe care se așază lemnele pentru a fi despicate. **3.** S.n. Daltă cu care se scobește în lemn. — *Lemn* + suf. *-ar*.

LEMNĂRIE¹, *lemnării*, s.f. **1.** Cantitate, grămadă (mare) de lemne. **2.** Material lemnos care intră într-o construcție. **3.** (Reg.) Magazin de lemne. — *Lemn* + suf. *-ărie*.

LEMNĂRIE², (**2**) *lemnării*, s.f. **1.** Meseria lemnarului (**1**); lemnărit. **2.** Atelierul lemnarului (**1**); tâmplărie. — *Lemn* + suf. *-ie*.

LEMNĂRIT s.n. Meseria lemnarului (**1**); lemnărie². — *Lemn* + suf. *-it*.

LEMNȘÓR, *lemnșoare*, s.n. Diminutiv al lui *lemn*. — *Lemn* + suf. *-ișor*.

LEMNÓS, *-OĂȘĂ, lemnoși, -oase*, adj. (Despre țesuturile vegetale) De natura lemnului. ♦ Format din *lemn*; care are aspectul și structura lemnului. — *Lemn* + suf. *-os*.

LEMNÚȘ, *lemnúșe*, s.n. (Reg.) **1.** Chibrit. **2.** (Bot.) Lemnul-Domnului. [Pl. și: *lemnúșuri*] — *Lemn* + suf. *-uș*.

LEMPÍRĂ, *lempire*, s.f. Unitate monetară principală în Honduras. — Din fr. **lempira**.

LEMÚRI s.m. pl. (În mitologia romană) Suflete ale morților care băntuiau noaptea sub formă de stafii, căutându-și fostele cămine. — Din lat. **lemures**, fr. **lémures**.

LEMURIÁN, *lemurieni*, s.m. (La pl.) Subordin de mamifere primare, asemănătoare la înfățișare cu maimuțele; (și la sg.) animal care face parte din acest subordin. < (Adjectival) *Mamifer lemurian*. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **lémurien**.

LENÁJ, *lenajuri*, s.n. Țesătură subțire de lână. — Din fr. **lainage**.

LENCHI, *lenchiuri*, s.n. Situație favorabilă în jocul cu arșice. [Var.: **lenghi** s.n.] — Cf. tc. *lenk* „șchiop, schilod”.

LÉNE s.f. Faptul de a se complăce în inactivitate; înclinația celui căruia nu-i place, care nu dorește, nu vrea să muncească, căruia îi place să stea fără să muncească; trândăvie; lăncezeală. — Din sl. **lěni**.

LÉNEȘ, *-Ă, leneși, -e*, adj., s.m., s.f. **1.** Adj., s.m. și f. (Om) căruia îi lipsește dorința, plăcerea de a munci, de a fi activ, căruia îi e lene; (om) trândav. **2.** Adj. Care trădează, exprimă lene. *Gesturi leneșe*. ♦ Care este domol, încet. *Mersul leneș al melcului*. **3.** S.m. (La pl.) Familie de mamifere din America de Sud, cu corp robust, cu membre prevăzute cu gheare puternice și arcuite, care se mișcă încet și stau zile întregi agățate pe aceeași creangă (*Bradypodidae*); (și la sg.) animal din această familie. — *Lene* + suf. *-eș*. (**2**) Calc după fr. **pareseux**, germ. **Faultier**.

LENEVÍ, *lenevesc*, vb. IV. Intrans. și refl. A se afla, a rămâne sau a-i plăcea să rămână în inactivitate, a se lăsa cuprins de lene, a trândăvi. — Din **leniv** sau **leaniv** (înv. „leneș” < sl.) + sl.

LENEVÍE s.f. Starea omului leneș; *p. ext.* lene, trândăvie. — *Lenevi* + suf. *-ie*.

LENEVIÓR, *-OĂRĂ, leneviori, -oare*, adj. (Cam) leneș. — **Leniv** sau **leaniv** (înv. „leneș” < sl.) + suf. *-ior*.

LENEVIRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *lenevi* și rezultatul ei. — V. **lenevi**.

LENEVÍT s.n. Faptul de a *lenevi*. — V. **lenevi**.

LENEVÓS, *-OĂȘĂ, lenevoși, -oase*, adj. (Înv. și pop.) Leneș. — *Lenevi* + suf. *-os*.

LENGHI s.n. v. **lenchi**.

LENINÍSM s.n. Doctrina lui Lenin bazată pe marxism. — Din rus. **leninizm**, fr. **léninisme**.

LENINÍST, *-Ă, leniniști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține leninismului, privitor la leninism, care este creat de Lenin. **2.** S.m. și f. Adept al leninismului. — Din rus. **leninist**, fr. **léniniste**.

LENITÍV, *-Ă, lenitivi, -e*, adj., s.n. (Substanță, medicament) care calmează, care alină durerile. — Din fr. **lénitif**, lat. **lenitivus**.

LENJEREĂȘĂ, *lenjerese*, s.f. Persoană care confecționează articole de lenjerie. — *Lenjerie* + suf. *-easă*.

LENJERIE s.f. Rufărie de corp și de pat. [Var.: *lingerie* s.f.] — Din fr. **lingerie**.

LÉNJURI s.n. pl. Rufărie de corp; lenjerie. — Din fr. **linge**.

LENÓS, *-OĂȘE, lenoși, -oase*, adj. (Rar) Leneș. — *Lene* + suf. *-os*.

LENT, *-Ă, lenți, -te*, adj. Încet, domol. — Din fr. **lent**, lat. **lentus**.

LÉNTĂ, *lente*, s.f. Panglică lată de mătase pe care o poartă regii, demnitarii, cei decorați etc. la solemnități. — Din rus. **lenta**.

LENTICÉLĂ, *lenticel*, s.f. Fiecare dintre porii care străbat scoarța arborilor, permițând respirația țesuturilor interne. — Din fr. **lenticelle**.

LENTICULĂR, *-Ă, lenticulari, -e*, adj. Care are forma unei lentile. — Din fr. **lenticulaire**, lat. **lenticularis**.

LENTÍGO s.n. (Med.) Pată pigmentară a pielii cu aspect de nev. ♦ Pistrui. — Din fr., lat. **lentigo**.

LENTÍLĂ, *lentile*, s.f. **1.** Piesă optică transparentă, de obicei mărginită de două suprafețe curbate (sau de una sferică și de una plană), care dă imaginea reală sau virtuală a unui obiect. < *Lentilă de contact* = lentilă fină aplicată direct pe globul ocular în dreptul irisului, pentru corectarea vederii. **2.** Inel metalic care asigură legătura între două țevi de metal sau între o țevă și un perete de metal. **3.** (În siderurgie) Lupă. **4.** (În sintagma) *Lentilă electronică* = dispozitiv format din sisteme de electrozi sau din combinații de magneți, care servește la focalizarea fasciculelor de electroni și se utilizează în construcția microscopului electronic. — Din fr. **lentille**.

LÉNTO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Încet, lin, lent. ♦ (Substantivat) Compoziție sau parte dintr-o compoziție muzicală executată în acest fel. — Cuv. it.

LENTOÁRE s.f. Încetineală. — Din fr. **lenteur**.

LEOÁICĂ, *leoaiice*, s.f. Femela leului¹. [Pr.: *le-oai*] — *Leu¹* + suf. *-oaică*.

LEOÁRBĂ, *leoarbe*, s.f. (Reg.; depr.) Gură (ca organ al vorbirii). — Formație onomatopeică.

LEOÁRCĂ adj. invar., adv. (Fam.) Foarte ud, plin de apă; bleașcă. [Pr.: *leor-că*]. — **LIUR** + suf. -că.

LEONIN¹, -Ă, *leonini*, -e, adj. Care aparține leului¹, privitor la leu¹; ca al leului¹. ⇨ *Contract leonin* = contract prin care una dintre părți își rezervă beneficiul cel mai mare sau contract prin care una dintre părți este scutită de a participa la pierdere. [Pr.: *le-o*] — Din lat. **leoninus**, fr. **léonin**.

LEONIN², -Ă, *leonini*, -e, adj. (În sintagma) *Versuri leonine* = versuri ale căror emistihuri rimează. *Rimă leonină* = rimă în care două sau trei silabe sunt asemănătoare. [Pr.: *le-o*] — Din fr. **léonin**.

LEOP interj. Cuvânt care imită sunetul produs de un corp moale când cade pe o suprafață netedă. — Onomatopee.

LEOPÁRD, *leopardzi*, s.m. Animal carnivor din familia felidelor, cu blana de culoare galbuie cu pete roșcate sau negre, care trăiește în Asia și în Africa; panteră (*Felis pardus*). ♦ Blana acestui animal. ⇨ *Leopardul zăpezilor* = irbis. [Pr.: *le-o*] — Din fr. **léopard**, lat. **leopardus**.

LEOPÁI vb. IV v. **lipái**.

LEORBÁI, *leorbái*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A flecări, a trâncâni, a sporovâi. [Prez. ind. și: *leorbáiesc*] — **Leorbái** + suf. -ái.

LEORBÁIÁLÁ, *leorbáieli*, s.f. (Reg.) Faptul de a *leorbái*; flecăreala, trâncâneală, sporovâială. [Pr.: -bá-ia-] — **Leorbái** + suf. -ealá.

LEORBÁU, *leorbái*, s.m. (Reg.) Om flecar. — **Leorbái** + suf. -áu.

LEORCÁI, *leorcái*, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) face leorcă, a (se) uda (tare) cu apă. [Prez. ind. și: *leorcáiesc*] — **Leorcái** + suf. -ái.

LEORDÁ s.f. v. **leurdá**.

LEORPÁI, *leorpái*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A mânca sau a bea ceva sorbind cu zgomot. [Prez. ind. și: *leorpáiesc*] — Formație onomatopeică.

LEORPÁIT, *leorpáituri*, s.n. (Reg.) Faptul de a *leorpái*; zgomot (neplăcut) produs de cel care mănâncă sau bea ceva cu lăcomie. — V. **leorpái**.

LEPÁDÁ, *lepád*, vb. I. (Pop.) I. 1. Tranz. A lăsa ceva din mână; a arunca. ♦ A arunca un obiect nefolositor sau fără valoare, renunțând la el. ⇨ Expr. *A nu fi de lepádát* = a fi vrednic de luat în seamă; a avea preț, valoare. 2. Tranz. A dăruí, a da cuiva ceva de mică valoare. 3. Tranz. A-și dezbrăca un veșmânt, a-și scoate haina, încălțăminte etc. ⇨ Expr. *A(-și) lepáda masca* = a înceta de a se mai preface, a se arăta sub adevărata înfățișare morală. *A-și lepáda potcoavele* = a muri. ♦ (Despre animale) A-și schimba părul, pielea, penele; a năpârli. 4. Intrans. (Despre femei și despre femelele animalelor) A naște înainte de termen un făt mort; a avorta. ♦ Tranz. (Despre pești) A depune icrele. II. Fig. 1. Tranz. A lăsa ceva sau pe cineva undeva; a îndepărta, a alunga. 2. Tranz. A părăsi ceva (pentru totdeauna și de bunăvoie), a renunța la... ♦ Refl. A se lăsa de... 3. Refl. A rupe orice legătură cu cineva. ♦ A nu recunoaște ceva; a tăgăduí. [Prez. ind. și: *lepád*. — Var.: (reg.) *lepádát* vb. I.] — Probabil lat. **lapidare** „a arunca cu pietre”.

LEPÁDÁRE, *lepádári*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *lepáda* și rezultatul ei; părăsire; renegare. ⇨ *Lepádare de sine* = renunțare la interesele sau la ideile personale (pentru binele obștească). ♦ (Bis.) Decizie de diavol și de faptele sale în ritualul creștin al botezului — V. **lepáda**.

LEPÁDÁT¹ s.n. (Pop.) Faptul de a *lepáda*; spec. avort. — V. **lepáda**.

LEPÁDÁT², -Ă, *lepádáți*, -te, adj. (Pop.; despre copiii nou-născuți) Părăsit de mamă; abandonat. — V. **lepáda**.

LEPÁDÁTÚRÁ, *lepádáturi*, s.f. (Pop. și fam.) 1. Copil născut înainte de termen (și adesea cu mari deficiențe fizice sau psihice); stărpitură. 2. Fig. Om lipsit de caracter; persoană depravată, coruptă, decăzută. — **Lepáda** + suf. -áturá.

LEPÁI vb. IV v. **lipái**.

LEPEDÉU, *lepedeie*, s.n. (Reg.) Cearșaf. — Din magh. **lepedő**.

LEPIDODÉDRON, *lepidodendron*, s.m. Arbore fosil din grupul cripto-gamelor vasculare, cu coroana în formă de umbrelă, ale cărei resturi s-au păstrat în straturile de huiilă. — Din fr. **lépidodendron**.

LEPIDOLÍT, *lepidoliți*, s.m. Specie de mică bogată în litiu și fluor, de culoare albă sau roz. — Din fr. **lépidolithe**.

LEPIDOPTÉR, *lepidoptere*, s.n. (La pl.) Ordin de insecte care cuprinde fluturii; (și la sg.) fluture. ⇨ (Adjectival) *Insectă lepidopteră*. [Var.: **lepidoptérá** s.f.] — Din fr. **lépidoptère**.

LEPIDOPTÉRÁ s.f. v. **lepidopter**.

LÉPRÁ, (2) *lepre*, s.f. 1. Boală contagioasă cronică, frecventă mai ales în regiunile tropicale, produsă de un bacil specific și caracterizată prin leziuni localizate pe piele, pe sistemul nervos periferic, mucoase, viscere etc. ♦ Fig. Neajuns care macină, subminează; răcilă, plagă. 2. Fig. Om lipsit de conștiință, de caracter, fără scrupule. — Din ngr. **lépra**.

LEPRÓS, -OÁSE, *leproși*, -oase, adj., s.m. și f. (Om) bolnav de lepră. — Din fr. **lépreux**.

LEPROZERIE, *leprozerii*, s.f. Colonie sau spital special în care sunt izolați și îngrijii leproși. — Din fr. **léproserie**.

LEPSÍ, *lepszesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A da cuiva palme, a palmui; a turti prin lovituri cu palma. — Din **leapsá**.

LEPSÍT, -Ă, *lepsiți*, -te, adj. (Reg.; despre lucruri) Turtit (prin-o lovitură), pleostit; fig. (despre oameni; adesea substantivat) smintit, țicnit. — V. **lepsi**.

LEPTOMENÍNGE, *leptomeninge*, s.n. (Med.) Denumire pentru arahnoidă și pia mater considerate împreună. — Din fr. **leptoméninge**.

LEPTOMENINGÍTÁ, *leptomeningite*, s.f. (Med.) Meningită în care se inflamează mai ales pia materul. — Din fr. **leptoméningite**.

LEPTÓN, *leptoni*, s.m. (Fiz.) Particulă elementară cu masa de repaus mai mică decât cea a unui nucleon. — Din fr. **lepton**.

LEPTOSPÍRÁ, *leptospire*, s.f. Gen de bacterii în formă de filament spiralat, terminat la ambele capete cu câte un cârlig, foarte răspândit în natură. — Din fr. **leptospire**.

LEPTOSPIRÓZÁ, *leptospiroze*, s.f. Boală infecțioasă, comună animalelor și omului, provocată de leptospiră și care se manifestă prin febră, icter etc. — Din fr. **leptospirose**.

LEPUÍ, *lepuiesc*, vb. IV. Tranz. A netezi extrem de fin suprafața unei piese metalice cu ajutorul unei substanțe abrazive speciale. — Et. nec.

LEPUÍRE, *lepuiri*, s.f. Acțiunea de a *lepuí* și rezultatul ei. — V. **lepuí**.

LEPUÍT¹, *lepuíturi*, s.n. Faptul de a *lepuí*. — V. **lepuí**.

LEPUÍT², -Ă, *lepuíți*, -te, adj. (Despre piese metalice) Care a fost supus operației de lepuire. — V. **lepuí**.

LER interj. Cuvânt care apare ca refren în colinde, cărora le dă un anumit colorit eufonic. [Var.: **léroi**, **léroloi**, **léruí**, **lérulul** interj.] — Probabil lat. [Ha]llelu[ia]h, Domine].

LÉROI interj. v. **ler**.

LÉROLOI interj. v. **ler**.

LERPENEÁ s.f. (Reg.) Efort, trudă pe care o depune cineva pentru a face ceva. — Et. nec.

LÉRUÍ interj. v. **ler**.

LÉRULUI interj. v. **ler**.

LÉSÁ, *lese*, s.f. Cureauă cu care se leagă sau cu care sunt purtați câinii. — Din fr. **laisse**.

LESBIÁN, -Ă, *lesbieni*, -e, s.m., s.f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din insula Lesbos. 2. Adj. Care aparține Lesbosului sau lesbienilor (1), privitor la Lesbos ori la lesbieni. 3. S.f., adj. (Femeie) care practică lesbianismul. [Pr.: -bi-an] — Din fr. **lesbien**.

LESBIANISM s.n. Atracție sexuală între persoanele de sex feminin; safism, tribadism. [Pr.: -bi-a-] — **Lesbian** + suf. -ism.

LESÁIE s.f. v. **lăscaie**.

LESIVÁRE, *lesivári*, s.f. (Geol.) Dizolvare și spălare a sărurilor solubile din sol de către apa din precipitații. — După fr. **lessivage**.

LÉSNE adv. (Inv. și pop.) Ușor, cu ușurință; comod. ⇨ Loc. adj. *Lesne-crezător* = credul. — Din bg. **lesno**.

LESNICÍOS, -OÁSÁ, *lesniciosi*, -oase, adj. (Rar) Care este ușor de făcut sau de urmat; care înlănește efectuarea unei munci, a unei acțiuni etc. — **Lesne** + suf. -icios.

LESNICÍUNE, *lesniciuni*, s.f. (Rar) Ușurință, facilitate de a face ceva. — **Lesne** + suf. -iciune.

LESOTHIÁN, -Ă, *lesothieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația regatului Lesotho sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține regatului Lesotho sau lesothienilor (1), referitor la Lesotho sau la lesothian. — Din engl. **lesothian**.

LÉSPEDE, *lespezi*, s.f. Placă poligonală de piatră naturală (prelucrată), de dimensiuni mari, cu care se acoperă mormintele, se pavează interiorul unor edificii, aleile etc. — Et. nec.

LESPEGIOÁRÁ, s.f. v. **lespejoară**.

LESPEJOÁRÁ, *lespejoare*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *lespede*. [Var.: **lespejoará** s.f.] — **Lespede** + suf. -ioară.

LEST, *lesturi*, s.n. Încărcătură formată din nisip, pietriș, plumb etc. care asigură stabilitatea navelor de apă sau aeriene; balast, savură. — Din fr. **lest**.

LESTÁ, *lestez*, vb. I. Tranz. A încărcă cu lest o navă sau o aeronavă pentru a le asigura stabilitatea. — Din fr. **lester**.

LESTÁRE, *lestári*, s.f. Acțiunea de a *lestá* și rezultatul ei. — V. **lestá**.

LEȘ¹, *leşuri*, s.n. Cadavru, hoit, stârv. — Din tc. **leș**.

LEȘ² s.m. v. **leah**.

LEȘESC, -EASCĂ, *leșesti*, adj., s.f. art. 1. Adj. (Înv.) Polonez. 2. Adj. (În sintagma) *Rață leșească* = rasă de rațe domestice, cu penele albe sau negre, cu carnea gustoasă. 3. S.f. art. Dans popular din Moldova; melodie după care se execută acest dans. — **Leș**² + suf. *-esc*.

LEȘESTE adv. (Înv.) Ca polonezii, ca leșii², în felul polonezilor. — **Leș**² + suf. *-este*.

LEȘIĂLĂ, *leșieli*, s.f. (Pop.) Stare de slăbiciune, de sfârșeală; leșiuală. [Pr.: *-și-a-*] — **Leșie** (Înv. „sfârșeală”) + suf. *-eală*.

LEȘIATIC, -Ă, adj. v. **leșietic**.

LEȘIE s.f. Soluție alcalină (folosită la spălatul rufelor, în diverse procese industriale etc.) obținută prin dizolvarea în apă a sodiei sau a hidroxidului de potasiu sau prin fierbere cu apă a cenușii de lemn. — Lat. *lixiva*.

LEȘIÉTIC, -Ă, *leșiétici*, *-ce*, adj. Cu gust sau cu miros (neplăcut) de leșie, ca leșia; leșios. ♦ Fig. Cenușiu, întunecat, mohorât. *Cer leșiétic*. [Pr.: *-și-e-*. — Var.: **leșiatic**, *-ă*, adj.] — **Leșie** + suf. *-etic*.

LEȘIN, leșinuri, s.n. 1. Pierdere subită și trecătoare a cunoștinței, caracterizată prin răirea băților inimii și a mișcărilor respiratorii și cauzată de scăderea bruscă a irigației cerebrale; lipotimie. 2. Stare de slăbiciune, de lipsă de putere, de vlagă, provocată de foame, de sete etc.; sfârșeală. [Acc. și: *leșin*] — Din **leșina** (derivat regresiv).

LEȘINĂ, *leșin*, vb. I. Intrans. A suferi un leșin (1), a-și pierde cunoștința. ♦ Expr. *A leșina de răs* = a râde foarte tare. — Et. nec.

LEȘINĂT, -Ă, *leșinați*, *-te*, adj. 1. Care se află în stare de leșin (1), în nesimțire. 2. Extrem de slab; lipsit de vlagă, extenuat; moleșit (de foame, de sete, de oboseală etc.); sfârșit². — V. **leșina**.

LEȘINĂTŪRĂ, *leșinături*, s.f. (Fam.) Ființă foarte slabă, lipsită cu totul de vlagă, de putere. — **Leșina** + suf. *-ătură*.

LEȘIÓS, -OĂSĂ, *leșiosi*, *-oase*, adj. Leșietic. [Pr.: *-și-os*] — **Leșie** + suf. *-os*.

LÉȘNIC, *leșnice*, s.n. (Reg.) Plasă de pescuit. [Var.: **léșniec** s.n.] — Din bg. **lešnik** „alun”.

LÉȘNIEC s.n. v. **leșnic**.

LEȘUI, *leșuiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A provoca o stare de slăbiciune, de sfârșeală. — Cf. **leșin**.

LEȘUIĂLĂ, *leșuieli*, s.f. (Reg.) Leșiuală. — **Leșui** + suf. *-eală*.

LEȘUIT, -Ă, *leșuiți*, *-te*, adj. (Reg.) Sfârșit², slăbit (de foame). — V. **leșui**.

LETĂL, -Ă, *letal*, *-e*, adj. (Med.) Care provoacă moartea; mortal, de moarte. — Din fr. **letal**, lat. **letalis**.

LETALITĂTE s.f. (Med.) Mortalitate. — Din fr. **letalité**.

LETĂRGIC, -Ă, *letargici*, *-ce*, adj. Care ține de letargie, privitor la letargie. ♦ *Encefalită letargică* = boală infecțioasă a encefalului, caracterizată prin febră, somnolență și paralizie. — Din fr. **létargique**.

LETĂRGIE s.f. Stare patologică caracterizată printr-un somn adânc, de lungă durată, însoțit de diminuarea funcțiilor vitale. ♦ Fig. Apatie, amorțeală, inactivitate totală. — Din fr. **létargie**.

LÉTCA, *letci*, s.f. (Reg.) Unealtă manuală care servește la depănatul firelor pe mosoare. — Din bg. **letka**.

LÉTCON, *letcoane*, s.n. Unealtă în formă de ciocan pentru încălzirea pieselor metalice în vederea lipirii lor cu cositor, cu plumb etc.; ciocan de lipit. — Din germ. **LötKolben**.

LETÓN, -Ă, *letoni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Letoniei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Letoniei sau letonienilor (1), privitor la Letonia ori la letonieni. ♦ (Substantivat, f.) Limba letonă. — Din fr. **leton**.

LETOPISET, *letopisește*, s.n. 1. Scriere veche cu caracter istoric, în care evenimentele sunt prezentate în ordine cronologică; cronică, hronic. [Acc. și: *letopiseși*] — Din sl. **lětopisěci**.

LETRASÉT, *letraseturi*, s.n. Set de litere, cifre și semne de punctuație de diferite culori și caractere, aflate pe un suport transparent și care pot fi transferate, prin apășare, pe diferite suprafețe. [Pl. și: *letrasete*] — Denumire comercială.

LETRÍNĂ, *letrine*, s.f. (Tipogr.) Literă majusculă (de obicei ornată) folosită la început de capitol în ediții bibliofile. — Din fr. **letrine**.

LETRÍSM s.n. Teorie literară și artistică formalistă, care consideră că esența poeziei constă în simpla sonoritate a sunetelor, dispuse mai mult sau mai puțin arbitrar. — Din fr. **letrisme**.

LETURGHIE s.f. v. **liturghie**.

LEȚĂCIE s.f. v. **lăscăie**.

LEU¹, *lei*, s.m. 1. Mamifer carnivor de talie mare din familia felidelor, cu corpul acoperit cu blană scurtă de culoare gălbuie și cu o coamă bogată în jurul capului, deosebit de puternic și de vorace, care trăiește în Africa și în Asia Meridională (*Panthera leo*). ♦ (În basme) *Leu-paraleu* = leu mare și cu

o putere extraordinară; fig. om curajos, viteaz. ♦ Expr. *Partea leului* = partea cea mai mare, cea mai valoroasă din împărțea unui bun și pe care și-o însușește cel mai puternic dintre părtași. ♦ Compose: *leu-de-mare* = mamifer carnivor acvatic asemănător cu foca, având o coamă pe gât, piept și omoplat (*Otaria byronia*); *leu-furnicilor* = insectă asemănătoare cu libelula, ale cărei larve se hrănesc cu insecte (*Myrmeleon formicarius*). ♦ Fig. Om puternic, viteaz. 2. N. pr. art. Numele unei constelații. ♦ Al cincilea semn zodiacal, între Rac și Fecioară, corespunzând perioadei 22 iulie – 23 august. — Cf. lat. **leo**.

LEU², *lei*, s.m. Unitate bănească oficială a României începând din 1867 și a Republicii Moldova din 1993. — Din **leu¹** (cu sensul după tc. *arslanly*). **LÉUCĂ**, *leuci*, s.f. Parte a carului formată dintr-un lemn încovoiat, cu un capăt îmbucată în osie și cu celălalt prins de loitră, pentru a o sprijini. ♦ Expr. *A fi lovit* (sau *bătut*, *pălit*, *trăsnit*) cu *leucă* (în cap) = a) a fi zăpăcit, prostănac, idiot; b) a fi beat. — Din bg. **levka**.

LEUCÉMIE s.f. Boală de sânge caracterizată prin creșterea patologică a numărului de leucocite din organism și prin apariția unor leucocite imature; leucoză, mieloză. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucémie**.

LEUCÍT s.n. Silicat natural de aluminiu și de potasiu, de culoare cenușie sau albă, cu luciu sticlos, folosit mai ales ca îngrășământ agricol. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucite**.

LEUCOBĂZĂ, *leucobaze*, s.f. (Chim.) Leucoderivat. [Pr.: *le-u-*] — Din germ. **Leukobase**, fr. **leucobase**.

LEUCOCÍT, *leucocite*, s.n. Globulă albă din sânge, care are un rol important în protejarea organismului împotriva microbilor. [Pr.: *le-u-*. — Var.: **leucocită** s.f.] — Din fr. **leucocyte**.

LEUCOCITĂR, -Ă, *leucocitari*, *-e*, adj. Care ține de leucocite, privitor la leucocite. ♦ *Formulă leucocitară* = repartizarea diferitelor categorii de leucocite în sânge. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucocytaire**.

LEUCOCITĂ s.f. v. **leucocit**.

LEUCOCITOGENÉZĂ s.f. (Biol.) Proces de formare a leucocitelor. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucocyto-genèse**.

LEUCOCITOLIZĂ, *leucocitolize*, s.f. (Med.) Distrugere a leucocitelor din sânge. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucocytolyse**.

LEUCOCITÓZĂ, *leucocitoze*, s.f. Creștere patologică a numărului de globule albe din sânge (în procesul de apărare a organismului împotriva bolilor infecțioase). [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucocytose**.

LEUCOCITURIE, *leucocituri*, s.f. Prezență a leucocitelor în urină; cantitate de leucocite prezente în urină. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucocyturie**.

LEUCODERIVĂT, *leucoderivați*, s.m. (Chim.) Compus obținut prin reducerea unor coloranți și care prin oxidare formează materia colorantă inițială; leucobază. [Pr.: *le-u-*] — Din germ. **Leucoderivat**, fr. **leucodérivé**.

LEUCODERMIE, *leucodermii*, s.f. Decolorare a pielii cauzată de absența sau de dispariția locală a unor pigmenți. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucodermie**.

LEUCOGRAMĂ, *leucogramme*, s.f. Examen de laborator prin care se determină numărul leucocitelor din sânge. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucogramme**.

LEUCÓM, *leucoame*, s.n. Boală de ochi constând în formarea unei pete albe pe corne și care poate duce la orbire; albeață. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucome**.

LEUCOPENIE, *leucopenii*, s.f. Scădere patologică a numărului globulelor albe din sânge cauzată de virusuri, malnutriție etc. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucopénie**.

LEUCOPLĂST, *leucoplaste*, s.n. Fâșie de pânză acoperită cu o substanță adezivă, folosită la fixarea pe piele a pansamentelor. [Pr.: *le-u-*. — Pl. și: *leucoplasturi*] — Din germ. **Leukoplast**, fr. **leucoplaste**.

LEUCOPLAZIE, *leucoplazii*, s.f. (Med.) Transformare patologică a unei mucoase în țesut cornos de culoare albicioasă. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucoplasie**.

LEUCOPOIÉZĂ s.f. (Biol.) Proces de formare și de maturare a leucocitelor din măduva osoasă, splină și ganglionii limfatici. [Pr.: *le-u-co-po-ie-*] — Din fr. **leucopoiése**.

LEUCORÉE, *leucoree*, s.f. Scurgere vaginală de lichid albicios, mucos, uneori purulent; poală-albă. [Pr.: *le-u-co-re-e-*] — Din fr. **leucorrhée**.

LEUCORÉIC, -Ă, *leucoreici*, *-ce*, adj., s.f. (Med.) (Bolnavă) de leucoree. [Pr.: *le-u-co-re-ic-*] — **Leucoree** + suf. *-ic*.

LEUCÓZĂ, *leucoze*, s.f. (Med.) Leucemie. ♦ *Leucoza găinilor* = boală virală și transmisibilă, răspândită prin ouăle infectate ale găinilor. [Pr.: *le-u-*] — Din fr. **leucose**.

LEURDĂ, *leurde*, s.f. Plantă erbacee bulboasă comestibilă din familia liliaceelor, cu flori albe, cu miros și gust de usturoi (*Allium ursinum*). [Pr.: *le-ur-*. — Var.: **leórdă** s.f.] — Cf. bg. **le v u r d a**.

LEUȘOR¹, *leușori*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *leu¹*; *leu¹*. [Pr.: *le-u-*. — Pl. și: *leușori*] — **Leu¹** + suf. *-ușor*.

LEUȘOR², *leușori*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *leu²*; *leu²*. [Pr.: *le-u-*. — Pl. și: *leușori*] — **Leu²** + suf. *-ușor*.

LEUȘTEAN s.m. Plantă erbacee aromată, cu miros pătrunzător, din familia umbelifereelor, ale cărei frunze sunt folosite drept condiment (*Levisticum officinale*). [Pr.: *le-uș-*] — Et. nec.

LEÚT¹, *leuți*, s.m. Leușor¹. — **Leu¹** + suf. *-uț*.

LEÚT², *leuți*, s.m. (Fam.) Leușor². — **Leu²** + suf. *-uț*.

LÉVA s.f. Unitate monetară în Bulgaria. [Var.: *lévã* s.f.] — Din bg. *leva*.

LEVANTIN, *-Ă*, *levantini*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Levant; *p. restr.* negustor originar din Levant. **2.** Adj. Care aparține Levantului sau levantinilor, privitor la Levant ori la levantini. ♦ (Depr.) Necinstit, ipocrit, intrigant. — Din fr. *levantin*.

LEVĂTĂ, *levate*, s.f. **1.** Operație de scoatere a mosoarelor sau a țevilor pline de pe mașinile de semitori sau de filat dintr-o filatură. ♦ Cantitate de fire toarse obținută prin această operație. **2.** (La jocul de cărți) Totalitatea cărților pe care unul dintre jucători le poate ridica de pe masă pe baza unei cărți mai mari sau a unui atu. — După fr. *levée*.

LÉVÁ s.f. v. *leva*.

LEVĂNȚICĂ s.f. Plantă erbacee din familia labiatelor, cu flori albastre plăcut mirositoare, folosită în medicină și în industria parfumurilor; lavandă (*Lavandula angustifolia*). [Var.: *levențică*, *livănțică* s.f.] — **Levantă** (inv. „levănțică” < ngr.) + suf. *-ică*.

LEVĒNT, *-Ă*, *levenți*, *-te*, s.m., adj. **1.** S.m. Marinar turc din flota de război a Imperiului Otoman, originar din Levant. **2.** S.m. Mercenar moldovean din oastea Țării Românești. **3.** Adj. (Inv.) Darnic, generos. **4.** Adj. (Inv.) Voinic, viteaz. [Var.: *levînt*, *-ã* adj.] — Din tc. *levant*.

LEVĒNȚICĂ s.f. v. *levănțică*.

LEVIATÁN, *leviatane*, s.n. (Text.) Agregat pentru spălarea industrială a lânii. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. *léviathan*.

LEVIÉR, *leviere*, s.n. **1.** Bară rigidă basculată în jurul unui punct de sprijin și folosită pentru a ridica greutatea. **2.** Tijă de comandă a unui mecanism. **3.** Fig. Ceea ce servește la depășirea unui obstacol, a unei rezistențe. [Pr.: *-vi-er*] — Din fr. *levier*.

LEVIGĂ, *levighez*, vb. I. Tranz. A transforma un material în praf fin prin fărâmițarea în apă (sau într-un lichid) și printr-o sedimentare fracționată a materialului. — Din fr. *leviger*.

LEVIGĂRE, *levigări*, s.f. Acțiunea de a *leviga* și rezultatul ei; levigație. — V. *leviga*.

LEVIGĂȚIE, *levigații*, s.f. Levigare. — După fr. *levigation*.

LEVĒNT, *-Ă* adj. v. *levant*.

LEVITĂȚIE s.f. Ridicare corporală în aer sau ridicarea diverselor corpuri prin voință, fără mijloace mecanice, atribuită mai ales unor ființe mitice, sfinți, asceți, iluzioniști. [Var.: *levitațiune* s.f.] — Din fr. *lévitation*.

LEVITAȚIUNE s.f. v. *levitație*.

LEVIZITĂ s.f. Substanță toxică cu acțiune vezicantă folosită ca gaz de luptă. — Din fr., engl. *lewisite*.

LEVOGÍR, *-Ă*, *levogiri*, *-e*, adj. (Despre unele substanțe optice) Care deviază planul de polarizare a luminii spre stânga (în raport cu observatorul care privește lumina din față). — Din fr. *lévogyre*.

LEVRIÉR, *levrieri*, s.m. Câine de vânătoare cu pânțelele supt și cu picioarele înalte și puternice, foarte rapid, specializat în vânarea iepurelui. [Pr.: *-vri-er*] — Din fr. *lévrier*.

LEVULÓZĂ s.f. (Biol.) Fructoză. — Din fr. *lévulose*.

LEXÉM, *lexeme*, s.n. Unitate de bază a lexicului, având o semnificație autonomă. — Din fr. *lexème*.

LEXEMÁTIC, *-Ă*, *lexematici*, *-ce*, adj. (Lingv.) Referitor la *lexem*. — Din fr. *lexématique*.

LÉXIC s.n. Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă; vocabular. ♦ P. restr. Totalitatea cuvintelor caracteristice limbii unei epoci, unei regiuni, unui scriitor etc. — Din fr. *lexique*.

LEXICAL, *-Ă*, *lexicali*, *-e*, adj. Care aparține lexicului, privitor la *lexic*, de *lexic*. — Din fr. *lexical*.

LEXICOGRAF, *-Ă*, *lexicografii*, *-e*, s.m. și f. Specialist în lexicografie. — Din fr. *lexicographe*.

LEXICOGRAFIC, *-Ă*, *lexicografici*, *-ce*, adj. Care aparține lexicografiei, privitor la lexicografie, de lexicografie. — Din fr. *lexicographique*.

LEXICOGRAFIE s.f. Disciplină a lingvisticii care stabilește principiile și metodele practice de întocmire a dicționarelor. ♦ Totalitatea dicționarelor (dintr-o țară, dintr-o epocă, dintr-un domeniu etc.). — Din fr. *lexicographie*.

LEXICOLÓG, *-Ă*, *lexicologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în lexicologie. — Din fr. *lexicologue*.

LEXICOLÓGIC, *-Ă*, *lexicologici*, *-ce*, adj. Care aparține lexicologiei, privitor la lexicologie, de lexicologie. — Din fr. *lexicologique*.

LEXICOLOGIE s.f. Disciplină a lingvisticii care se ocupă cu studiul lexicului. — Din fr. *lexicologie*.

LEXICÓN, *lexicoane*, s.n. Dicționar. ♦ (Rar) Enciclopedie (pe domeniu de specialitate). — Din lat., fr. *lexicon*.

LEXICOTECĂ, *lexicoteci*, s.f. (Rar) Colecție de dicționare. — Din germ. *Lexikotek*.

LEZÁ, *lezez*, vb. I. Tranz. **1.** A vătăma, a răni. ♦ Fig. A ofensa. **2.** A aduce (cuiva) un prejudiciu, a păgubi (pe cineva). — Din fr. *lésér*.

LEZÁRD s.n. (Rar) Piele de șopărlă tăbăcită. [Pr.: *lezar*] — Din fr. *lézard*.

LEZÁRDĂ, *lezarde*, s.f. Panglică folosită în tapiserie, pentru acoperirea locului de prindere al tapiseriei (**2**). — Din fr. *lézarde*.

LEZÁRE, *lezări*, s.f. Acțiunea de a *leza* și rezultatul ei; vătămare, rănire; ofensă; prejudiciu. — V. *leza*.

LEZIUNE, *leziuni*, s.f. **1.** Rană (câpătată prin lovire, rănire etc. sau ca urmare a unei boli). **2.** (Jur.) Prejudiciu material al unei părți dintr-un contract. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. *lésion*, lat. *laesio*, *-onis*.

LEZMAIESTĂTE s.f. (În statele monarhice; în sintagma) *Crimă de lezmaiestate* = crimă care constă în ofense aduse persoanei monarhului. [Var.: *lezmajestăte* s.f.] — Din fr. *lèse-majesté*.

LEZMAJESTĂTE s.f. v. *lezmaiestate*.

LIÂNĂ, *liane*, s.f. Nume generic dat plantelor cu tulpina foarte lungă, subțire și flexibilă, care se agată sau se încolăcesc pe trunchiurile sau ramurile copacilor, pe ziduri etc. [Pr.: *li-a-*] — Din fr. *liane*.

LIÁNT, *lianți*, s.m. **1.** Material fluid sau adus în stare fluidă, care are proprietatea de a lega prin întărire bulgării sau granulele unui material solid cu care a fost amestecat; aglomerant. **2.** Substanță care servește la fixarea unui pigment pe fibra textilă. [Pr.: *li-anț*] — Din fr. *liant*.

LIBADEÁ, *libadea*, s.f. (Inv.) Haină bărbătească lungă. [Var.: *lebedeá* s.f.] — Din tc. *libade*.

LIBANÉZ, *-Ă*, *libanezi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Libanului sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Libanului sau libanezilor (**1**), privitor la Liban ori la libanezi. — **Liban** (n. pr.) + suf. *-ez*. Cf. fr. *libanais*, it. *libanese*.

LIBÁRCĂ, *libărca*, s.f. Gândac de noapte din ordinul ortoptereelor, de culoare brună-roșcată, care trăiește mai ales prin bucătării; șvab (*Blatta germanica*). — Din bg. *hlábarka*.

LIBÁȚIE, *libații*, s.f. (În practicile religioase din Antichitate) Act ritual care consta în gustarea și apoi vărsarea unei cupe de vin, lapte etc. ca omagiu adus divinității. ♦ P. ext. Închinare a paharului cu băutura în cinstea cuiva la o petrecere. [Var.: *libațiune* s.f.] — Din fr. *libation*, lat. *libatio*, *-onis*.

LIBAȚIUNE s.f. v. *libație*.

LİBELĂ, *libelez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A redacta (corect) un act juridic sau administrativ. — Din fr. *libeller*.

LİBELŪLĂ, *libelule*, s.f. (La pl.) Ordin de insecte cu corpul lung și subțire, cu cap mare și cu aripile străvezii, care trăiesc de obicei pe lângă ape; (și la sg.) insectă din acest ordin; calul-dracului. — Din fr. *libellule*.

LİBER¹, *libere*, s.n. Complex de vase din țesutul plantelor prin care circulă seva elaborată; parte a scoarței plantelor lemnoase care cuprinde aceste vase și în care se află țesuturile de nutriție, de susținere etc. ♦ (Cu sens colectiv) Fibre extrase din scoarța unor arbori. — Din fr. *liber*.

LİBER², *-Ă*, *liberi*, *-e*, adj. **1.** (Despre oameni) Care se bucură de libertate, de independență individuală și cetățenească, care are drepturi politice și cetățenești depline. ♦ (Despre popoare, state, orașe) Independent, neatârnat, nesupus (unei puteri străine), autonom. **2.** (Despre oameni) Care are posibilitatea de a acționa după voința sa, de a face sau de a nu face ceva; care nu este supus niciunei constrângeri; slobod. ♦ *Liber-arbitru* = capacitate a unei persoane de a se detașa de orice constrângere interioară și de a alege un curs al acțiunii din mai multe variante posibile. **3.** (Despre acțiuni) Care nu este supus unei restricții cu caracter arbitrar. ♦ *Traducere liberă* = traducere care redă conținutul originalului în formele proprii limbii în care se traduce, fără să respecte riguros forma originalului.

Versuri libere = rânduri de poezie neprozodică, în care normele prozodice, dacă apar, sunt aplicate necanonice, după dorința autorului. *Intrare liberă* = intrare fără plată într-o sală de spectacol, pe un stadion etc. *Lovitură liberă* = (la unele jocuri sportive cu mingea) lovitură acordată unei echipe drept compensație pentru o infracțiune sau o greșeală comisă de echipa adversă. *Profesie liberă* = profesie exercitată de o persoană pe cont propriu (fără să fie angajată permanent într-o instituție sau întreprindere). ♦

Compus: s.m. și f. *liber-profesionist* = persoană care exercită o profesie fără a fi angajat pe baza unui contract de muncă; *liber-cugetător* = persoană care promovează o atitudine independentă față de orice tradiție și autoritate, cu deosebire religioasă. **4.** (Despre timp) De care se poate dispune la bunul-plac, care este în afara obligațiilor (profesionale). ⇨ Expr. (Substantivat) *A avea liber* = a se afla în afara obligațiilor (mai ales profesionale) pe o perioadă de timp; a fi scutit pentru un timp oarecare de obligațiile (profesionale) pe care le are în mod obișnuit, a putea dispune de timpul său. **5.** (Despre bănci, scaune, locuințe etc.) Care nu este ocupat, gol; neînchiriat. **6.** (Despre oameni) Care nu are obligații față de alții; neangajat, disponibil. **7.** Care este lipsit de artificialitate, natural, degajat, armonios, ușor. ⇨ Expr. (Adverbial) *A vorbi liber* = **a**) a ține un discurs, o prelegere etc. fără a citi un text; **b**) a fi sincer, a spune deschis ceea ce gândește; **c**) a vorbi fără perdea, obscen. (*A vedea*) *cu ochii liberi* = (a vedea) fără ajutorul unui instrument optic. *Desen liber* = desen artistic efectuat fără ajutorul vreunui instrument tehnic. **8.** (În loc. adv.) *În aer liber* = în plin aer, în mijlocul naturii. *Sub cerul liber* = afară, într-un loc descoperit. — Din fr. *libre*, lat. *liber*.

LIBERĂ, *liberez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. (Pop.) A da drumul sau a pleca acasă după efectuarea stagiului militar, a unei concentrări etc. **2.** Tranz. (Înv.) A elibera (o țară, un popor). **3.** (Jur.) A ierta un debitor de datorie. — Din fr. *libérer*, lat. *liberare*.

LIBERABIL, *-Ă*, *liberabili*, *-e*, adj. (Despre imobile) Care poate fi eliberat (imediat). — Din fr. *libérable*.

LIBERĂL, *-Ă*, *liberali*, *-e*, adj., s.m. I. Adj. **1.** Care aparține liberalismului, privitor la liberalism. ⇨ *Burghezie liberală* = parte a burgheziei adeptă a liberalismului. *Partid liberal* = partid având doctrina liberalistă. **2.** (Înv.) Iubitor de libertate. **3.** Înțeleghător; generos; care are vederi largi. **II.** S.m. Adept, membru al unui partid liberal. — Din fr. *libéral*, lat. *liberalis*.

LIBERALISM s.n. **1.** Doctrină politică și economică bazată pe ideea dreptului individului la egalitate, proprietate, libertate de expresie și acțiune, care proclamă principiul neintervenției statului în economie, existența economiei de piață etc. **2.** Atitudine de îngăduință excesivă față de greșelile altora. — Din fr. *libéralisme*.

LIBERALIST, *-Ă*, *liberaliști*, *-ste*, adj. Care susține liberalismul, care aderă la liberalism. — **Liberal** + suf. *-ist*.

LIBERALITATE, *liberalități*, s.f. (Livr.) Mărinimie, generozitate. ⇨ (Jur.) Act juridic prin care o persoană dispune de un bun al său în favoarea alteia, fără a urmări să primească un echivalent. — Din fr. *libéralité*, lat. *liberalitas*, *-atis*.

LIBERALIZĂ, *liberalizez*, vb. I. Tranz. A face mai liberal, mai liber. *A liberaliza comerțul*. — Din fr. *libéraliser*.

LIBERALIZARE s.f. Acțiunea de a *liberaliza* și rezultatul ei. F. Eliberarea piețelor de reglementările care îngreună schimbul liber de mărfuri, servicii și capital. — V. *liberaliza*.

LIBERALIZĂT, *-Ă*, *liberalizați*, *-te*, adj. Care a devenit liber, care nu mai este dirijat, frânat. — V. *liberaliza*.

LIBERĂRE, *liberări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (*se*) *libera* și rezultatul ei; eliberare; lăsare la vatră. ⇨ (Jur.) *Liberație condiționată* = punerea în libertate a unui deținut, înainte de executarea în întregime a pedepsei, cu condiția să fie muncitor, disciplinat și să dea dovezi de îndreptare. — V. *libera*.

LIBERĂTOR, *-OĂRE*, *liberatori*, *-oare*, s.m. și f., adj. (Înv. și pop.) Eliberator. — Din fr. *libérateur*, lat. *liberator*, *-oris*.

LIBERIAN¹, *-Ă*, *liberieni*, *-e*, adj. **1.** (Despre țesăturile, vasele etc. plantelor) Prin care circulă substanțele organice din frunze spre diverse părți ale plantei. **2.** (Despre fibrele plantelor) Care formează țesutul liberian (**1**), vasele liberiene etc. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. *libérien*.

LIBERIAN², *-Ă*, *liberieni*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Liberiei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Liberiei sau liberienilor (**1**), privitor la Liberia ori la liberieni. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. *libérien*.

LİBER-SCHIMBISM s.n. Politică economică, opusă protecționismului, caracterizată prin neamestecul statului în viața economică privind schimbul de mărfuri. — **Libere²** + **schimb** + suf. *-ism* (după fr. *libre-échange*).

LİBER-SCHIMBİST, *-Ă*, *liber-schimbști*, *-ste*, s.m., adj. **1.** S.m. Adept al liber-schimbismului. **2.** Adj. Care aparține liber-schimbismului, referitor la liber-schimbism. — **Libere²** + **schimb** + suf. *-ist* (după fr. *libre-échangiste*).

LİBERT, *liberți*, s.m. (În Roma antică) Sclav eliberat care primea cetățenia romană, prenumele și numele stăpânului. — Din lat. *libertus*.

LIBERTATE, (**4**) *libertăți*, s.f. **1.** Posibilitatea de a acționa după propria voință sau dorință. ⇨ Loc. adv. *În libertate* = după bunul-plac, nestingherit. ⇨ Expr. *A-și lua libertatea să...* (sau *de a...*) = a-și îngădui, a-și permite să... **2.** Starea

unei persoane care se bucură de deplinătatea drepturilor politice și civile în stat. ⇨ Starea celui care nu este supus unui stăpân. ⇨ Situația unei persoane care nu se află închisă sau întemnițată. ⇨ Expr. *A pune în libertate* = a elibera din închisoare, din arest etc. **3.** Independență, neatarnare (a unui stat față de o putere străină). **4.** (La pl.) Drepturi fundamentale recunoscute prin Constituție cetățenilor, de dezvoltare și liberă manifestare a personalității (libertatea cuvântului, a presei etc.). ⇨ *Libertate individuală* = dreptul care garantează inviolabilitatea persoanei. *Libertate de conștiință* = principiu formal în societatea modernă pluralistă, care face posibilă acțiunea în conformitate cu propria conștiință, în principal în ce privește religia. *Libertate de gândire* = drept al cetățeanului prevăzut de constituțiile democratice, de a-și exprima modul propriu de gândire. — Din fr. *liberté*, lat. *libertas*, *-atis*.

LIBERTIN, *-Ă*, *libertini*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) Care sfidează regulile decenței și ale moralei; indecent, ușuratic, desfrânat. — Din fr. *libertin*, lat. *libertinus*.

LIBERTINAJ s.n. Comportare, viață de libertin; desfrâu, destrăbălare. — Din fr. *libertinage*.

LIBERTINISM s.n. Comportare, viață de libertin; desfrâu, destrăbălare, libertinaj. — **Libertin** + suf. *-ism*.

LIBIAN, *-Ă*, *libieni*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Libiei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Libiei sau libienilor (**1**), privitor la Libia ori la libieni. [Pr.: *-bi-an*] — Din fr. *libyen*.

LIBIDINISM, *libidinisme*, s.n. Însușire a unei persoane libidinoase. ⇨ Comportare, atitudine libidinoasă. — **Libidin[os]** + suf. *-ism*.

LIBIDINOS, *-OĂSĂ*, *libidinoși*, *-oase*, adj. Care se lasă stăpânit de pofta plăcerilor senzuale, înclinat spre lascivitate. — Din fr. *libidineux*, lat. *libidinosus*.

LIBIDINOZITATE, *libidinozități*, s.f. (Rar) Înclinare lipsită de pudoare spre plăcerile senzuale, spre lascivitate. — Din fr. *libidinosité*.

LIBIDÓ s.n. (Fiziol., Psih.; la Freud) Energie psihică legată de impulsurile vitale, în special de cel sexual. ⇨ (La Jung) Orice formă de energie psihică. — Din lat., fr. *libido*.

LIBRĂR, *librari*, s.m. Proprietar al unei librării; negustor de cărți; *p. ext.* vânzător într-o librărie. ⇨ (Înv.) Editor. — Din fr. *libraire*, lat. *librarius*.

LIBRĂȚIE, *librații*, s.f. (Astron.) Oscilație periodică a Lunii față de poziția sa medie, care permite observarea de pe Pământ a mai mult de jumătate din suprafața ei totală. — Din fr. *libration*.

LIBRĂRIE, (**1**) *librării*, s.f. **1.** Magazin în care se vând cărți. **2.** (Înv.) Ocupația librărilor. — **Librar** + suf. *-ărie* (după fr. *librairie*).

LIBRÉT, *librete*, s.n. **1.** Textul unei opere muzicale, al unei operete sau al unui oratoriu. **2.** Carnet eliberat de casele de economii persoanelor care își depun aici economiile și pe baza căruia depunătorii își pot retrage (cu dobânda legală) banii depuși. [Pl. și: *libreturi*] — Din it. *libretto*.

LIBRETIST, *libretiști*, s.m. Autor de librete (**1**). — Din it. *librettista*.

LİCĂR, *licăre*, s.n. Sclipire, scânteiare, licărire; ceea ce sclipiște; scânteițe. [Var.: *licur* s.n.] — Din *licări* (derivat regresiv).

LİCĂRI, pers. **3** *licărește*, vb. IV. Intrans. **1.** A răspândi o lumină slabă, de-abia întrezărită sau cu sclipiri ușoare și intermitente. **2.** A sclipi, a luci. [Prez. ind. pers. **3** sg.: *licăre*. — Var.: *licură* vb. I, *licuri* vb. IV] — Et. nec.

LİCĂRIRE, *licăriri*, s.f. Faptul de a *licări*; licărit, licăriș. **1.** Lumină slabă, de-abia întrezărită sau cu sclipiri ușoare și intermitente. **2.** Sclipire, licuire. [Var.: *licurire* s.f.] — V. *licări*.

LİCĂRIȘ, *licăririșuri*, s.n. (Rar) Licărire. — **Licări** + suf. *-iș*.

LİCĂRIȚ, *licăririți*, s.n. Licărire. — V. *licări*.

LİCĂRIȚÓR, *-OĂRE*, *licăritori*, *-oare*, adj. Care licărește. — **Licări** + suf. *-tor*.

LİCEĂL, *-Ă*, *liceali*, *-e*, adj. Care aparține liceului, privitor la liceu. [Pr.: *-ce-al*] — Din it. *liceale*.

LİCEĂN, *-Ă*, *liceeni*, *-e*, s.m. și f. Elev de liceu. [Pr.: *-ce-an*] — Din fr. *lycéen*.

LİCENȚĂ, *licențe*, s.f. **1.** Titlu obținut la trecerea examenului de absolvire a învățământului superior; examen dat pentru obținerea acestui titlu; *p. ext.* diplomă care conferă acest titlu. **2.** Autorizație eliberată de administrație prin care se permite practicarea unei anumite activități. **3.** Contract de transmitere a drepturilor aferente unui brevet de invenție prin care titularul unei mărci autorizează o terță persoană să o folosească. **4.** Atitudine, ținută care depășește limitele bune-cuviințe; lipsă de respect pentru formele obișnuite. **5.** (În sintagma) *Licență poetică* = abateră ușoară de la regulile gramaticale ale limbii, cerută de necesitatea rimei, ritmului sau din dorința de a realiza o notă stilistică particulară. — Din fr. *licence*, lat. *licentia*.

LİCENTIĂ, *licențiez*, vb. I. Tranz. (Rar) A concedia pe cineva dintr-un serviciu. [Pr.: *-ți-a*] — Din fr. *licencier* (după *licență*).

LICENȚIAT, -Ă, licențiat, -te, s.m. și f. 1. Persoană care a obținut o licență (1). 2. (Jur.) Persoană autorizată printr-un contract de licență să utilizeze un brevet de invenție sau o marcă, de către titularii acestora. [Pr.: -ți-aț] — Din fr. **licencié**, it. **licenziato**.

LICENȚIERE, licențier, s.f. (Rar) Acțiunea de a licenția și rezultatul ei. [Pr.: -ți-e-] — V. **licenția**.

LICENȚIOS, -OASĂ, licențios, -oase, adj. Care calcă regulile bune-cuviințe și ale moralei; indecent, impudic, imoral. [Pr.: -ți-os] — Din fr. **licencieux**, lat. **licentiosus**.

LICENȚIOZITATE, licențiozități, s.f. Caracterul, însușirea a ceea ce este licențios; comportare, faptă, vorbă etc. licențioasă. [Pr.: -ți-o-] — **Licențios** + suf. **-itate**.

LICÉU, licee, s.n. Ciclu de învățământ urmând ciclului gimnazial în care se predau cunoștințele necesare continuării studiilor în învățământul superior sau diverse specialități pentru pregătirea cadrelor medii. — Din fr. **lycée**, lat. **lyceum**.

LICHEĂ, lichele, s.f. Om fără caracter, lipsit de demnitate, netrebnic; secătură. — Din tc. **leke** „nerușinare”.

LICHEFIĂ, lichiefiez, vb. I. Tranz. A face să devină lichid, a trece un corp gazos în stare lichidă. ♦ Refl. *Gazul metan se lichiefiază.* [Pr.: -fi-a] — Din fr. **liquéfier**.

LICHEFIABIL, -Ă, lichiefiabil, -e, adj. (Despre substanțe gazoase) Care poate fi lichefiat. [Pr.: -fi-a-] — Din fr. **liquéfiable**.

LICHEFIANT, -Ă, lichefianți, -te, adj. Care poate produce o lichiefiere. [Pr.: -fi-anț] — Din fr. **liquéfiant**.

LICHEFIAT, -Ă, lichefiați, -te, adj. (Despre corpuri gazoase) Care a fost adus în stare lichidă, care a devenit lichid. [Pr.: -fi-aț] — V. **lichefia**.

LICHEFIÉRE, lichefieri, s.f. Acțiunea de a (se) lichefia și rezultatul ei. [Pr.: -fi-e-] — V. **lichefia**.

LICHELISM s.n. Atitudine, comportare de lichea; lipsă de demnitate și de corectitudine. — **Lichea** + suf. **-ism**.

LICHELUTA, licheluțe, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui **lichea**. — **Lichea** + suf. **-eluță**.

LICHÉN, licheni, s.m. 1. (La pl.) Grup de plante inferioare al căror tal este compus dintr-o ciupercă și o algă aflate în simbioză, care cresc pe scoarța arborilor bătrâni, pe ziduri, pe stânci etc.; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup. 2. Boală de piele cu evoluție cronică, caracterizată prin apariția pe piele a unor proeminente care provoacă mâncărime, prin îngroșarea și pigmentarea excesivă a pielii etc. — Din fr. **lichen**.

LICHÉNIC, -Ă, lichenici, -ce, adj. (Bot.) Referitor la licheni. — Din fr. **lichénique**.

LICHENIFICARE s.f. (Med.) Proces constând din îngroșarea exagerată a cutelor naturale ale pielii, care devine aspră, striată. — După fr. **lichenification**.

LICHENOLOG, -Ă, lichenologi, -ge, s.m. și f. Specialist în lichenologie. — Din **lichenologie** (derivat regresiv).

LICHENOLOGIE s.f. Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul lichenilor. — Din fr. **lichénologie**, engl. **lichenologie**.

LICHID, -Ă, lichizi, -de, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Corp, substanță) care se află într-o stare de agregare intermediară între starea gazoasă și starea solidă, care nu are o formă stabilă proprie, ci curge sub greutatea proprie și ia forma vasului în care se află. 2. Adj. (Despre bani) De care se poate dispune oricând; (despre creanțe, efecte etc.) care poate fi transformat în bani prin vânzare imediată. 3. Adj. (În sintagma) *Consoană lichidă* (și substantivat, f.) = nume dat consoanelor laterale și celor vibrante. — Din fr. **liquide**, lat. **liquidus**.

LICHIDĂ, lichidez, vb. I. Tranz. 1. A termina, a pune capăt unei acțiuni, unui fapt, unei activități etc. 2. Spec. A îndeplini toate formele necesare pentru încetarea unei situații juridice sau financiare. ♦ A plăti (o datorie). 3. (Arg.) A omorî; a asasina. — Din fr. **liquider**.

LICHIDABIL, -Ă, lichidabil, -e, adj. Care poate fi lichidat. — Din fr. **liquidable**.

LICHIDĂRE, lichidări, s.f. Acțiunea de a lichida. ♦ Operație juridică și economică prin care elementele active ale unui patrimoniu se transformă, de regulă, în lichidități servind la plata creditorilor. ♦ Loc. adj. și adv. *În lichidare* = (care este) în curs de desființare. — V. **lichida**.

LICHIDATĂTOR, -OĂRE, lichidatori, -oare, s.m. și f. Persoană fizică sau juridică autorizată conform legii să lichideze bunurile din averea debitorului și să distribuie sumele realizate prin lichidarea unei societăți comerciale. — Din fr. **liquidateur**.

LICHIDATORISM s.n. (În trecut) Curent de dreapta în Partidul Social-Democrat din Rusia, care preconiza dizolvarea partidului

revoluționar ilegal și limitarea activității lui la formele legale. — **Lichidator** + suf. **-ism** (după rus. *likvidatorstvo*).

LICHIDIÁN, -Ă, lichidieni, -e, adj. (Rar) De natură lichidă. [Pr.: *di-an*] — Din fr. **liquidien**.

LICHIDITĂTE, (2) lichidități, s.f. 1. Însușirea de a fi lichid (1). 2. (Fin.) Disponibilitate de active suficiente pentru a face față obligațiilor de plată, când acestea ajung la scadență. — Din fr. **liquidité**.

LICHIOR, lichioruri, s.n. Băutură alcoolică preparată din spirt, sirop de zahăr și esențe aromatice. — Din fr. **liqueur**.

LICIT, -Ă, liciti, -te, adj. Care este îngăduit, încuviințat de lege; legal. — Din fr. **licite**, lat. **licitus**.

LICITĂ, licitez, vb. I. Intrans. și tranz. A face oferte în cadrul unei licitații, a vinde ceva prin licitație. — Din fr. **liciter**, lat. **licitari**.

LICITĂNT, -Ă, licitanți, -te, s.m. și f. Persoană care face oferte în cadrul unei licitații. — Din germ. **Lizitant** (după *licita*).

LICITĂRE, licitari, s.f. Acțiunea de a licita și rezultatul ei. — V. **licita**.

LICITĂȚIE, licitații, s.f. Vânzare a unui bun făcută în public, după reguli speciale, având drept rezultat atribuirea obiectului de vânzare persoanei care a oferit prețul cel mai mare sau condițiile cele mai avantajoase, în cazul serviciilor; mezat. [Var.: *licitațiune* s.f.] — Din fr. **licitation**, lat. **licitatio, -onis**.

LICITAȚIUNE s.f. v. **licitație**.

LICOARE, licori, s.f. 1. Băutură fină, savuroasă. ♦ Lichid (medicamentos). 2. Lichid folosit ca reactiv în anumite reacții chimice. — Din fr. **liqueur**, lat. **liquor, -oris**.

LICOPODIU s.n. Pulbere galbenă obținută din sporii unei criptogame, folosită în farmacie, pirotehnie etc. — Din fr. **lycopode**.

LICORIN s.m. v. **licurin**.

LICORN, licorni, s.m. (Livr.) Inorog. — Din fr. **licorne**.

LICORÓS, -OASĂ, licoroși, -oase, adj. (Rar) Ca o licoare. — Din fr. **liqueureux**.

LICTĂR s.n. (Reg.) Marmeladă de prune; magiun. — Din magh. **lekvár**.

LICTOR, licitori, s.m. (În Roma antică) Persoană care însoțea, în anumite ocazii, pe înalții demnitari, mergând înaintea lor și purtând fasciile. — Din lat. **licitor, -oris**.

LICUAȚIE, licuații, s.f. (Metal.) Fenomen de separare a compozițiilor sau a elementelor cu puncte de topire diferite dintr-un amestec sau dintr-un aliaj. [Pr.: *-cu-a-*] — Din fr. **liquation**.

LICUR s.n. v. **licăr**.

LICURĂ vb. I v. **licări**.

LICURĂ vb. IV v. **licări**.

LICURICI, licurici, s.m. Insectă din ordinul coleoptelor, care are pe ultimele segmente abdominale niște organe care emit lumină fosforescentă (*Lampyrus noctiluca*). — **Licuri** + suf. **-ici**.

LICURIN, licurini, s.m. Varietate de chefal afumat. [Var.: *licorin* s.m.] — Et. nec.

LICURIRE s.f. v. **licărire**.

LIDER, lideri, s.m. 1. Conducător al unui partid, al unei organizații etc. ♦ Personalitate dominantă dintr-un grup. 2. Sportiv sau echipă sportivă care se găsește în fruntea unei competiții. — Din engl., fr. **leader**.

LIDIÁN, -Ă, lidieni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația Lidiei antice sau era originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Lidiei sau lidienilor (1), privitor la Lidia ori la lidieni. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **lydien**.

LIDITĂ, lidite, s.f. 1. Exploziv fabricat pe bază de acid picric, folosit în mine. 2. Rocă sedimentară cu granulație fină, de obicei neagră-cenușie, alcătuită mai ales din cuarț și calcedonie. — Din fr. **lydite**.

LIECHTENSTEINIÁN, -Ă, liechtensteinieni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația statului Liechtenstein sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Liechtenstein sau liechtensteinienilor (1), privitor la Liechtenstein sau la liechtensteinieni. [Pr.: *lihtânstainián*] — **Liechtenstein** (n.pr.) + suf. **-an**.

LIED, lieduri, s.n. Compoziție muzicală (vocală) cu caracter liric, cu acompaniament muzical (de obicei la pian). [Pr.: *liđ*] — Din germ. **Lied**.

LIÉN, lienuri, s.n. (Anat.) Splină. [Pr.: *li-en*] — Din lat. **lien**.

LIENÁL, -Ă, lienali, -e, adj. (Anat.) Al splinei. [Pr.: *li-e-*] — Din lat. **lienal**.

LIENOGRAFIE, lienografii, s.f. Radiografie a splinei cu ajutorul unei substanțe de contrast. [Pr.: *li-e-*] — **Lien** + [rad] **ografie**.

LIFT, lifturi, s.n. Ascensor. — Din engl., fr. **lift**.

LIFTĂ, *liftez*, vb. I. **1.** Tranz. (La tenis) A trimite mingea imprimându-i anumite efecte. **2.** A scoate la suprafață țigeliul acumulat în sonde. — Din fr. **lifter**.

LIFTĂRE, *liftări*, s.f. Acțiunea de a *lifta*. — V. **lifta**.

LIFTĂT, *-Ă, liftați, -te*, adj. **1.** (Despre mingea, la tenis) Căreia i s-a imprimat, prin aruncare sau lovire, anumite efecte. **2.** (Despre țigeli) Care a fost scos la suprafață. — V. **lifta**.

LIFTĂ, *lifte*, s.f. **1.** Termen peiorativ dat în trecut de românii ortodocși celor de altă religie; *p. ext.* denumire atribuită cotropitorilor. **2.** Termen depreciativ pentru un om rău, căinos sau, *p. ext.*, pentru un animal rău. — Din sl. **Litva** „Lituania”.

LIFTIER, *-Ă, liftieri, -e*, s.m. și f. Conducător de lift, persoană care manevrează (și întreține) liftul. [Pr.: *-ti-er*] — Din fr. **liftier**.

LIFTING, *liftinguri*, s.n. Intervenție chirurgical-estetică de redresare a structurilor cutanate lăsate. — Cuv. engl.

LIGAMÉNT, *ligamente*, s.n. Fascicul de fibre conjunctive, variabil ca formă și mărime, rezistent și puțin extensibil, realizând legătura între oase la nivelul articulațiilor sau fixând anumite organe. — Din fr. **ligament**, lat. **ligamentum**.

LIGAMENTOPLASTIE, *ligamentoplastii*, s.f. (Med.) Procedeu chirurgical de refacere a ligamentelor rupte sau relaxate ale unei articulații. — **Ligament + plastie**.

LIGAMENTÓS, *-OĂSĂ, ligamentoși, -oase*, adj. (Anat.) De natura ligamentului. — Din fr. **ligamenteux**.

LIGATURĂ, *ligaturi*, s.f. **1.** Legare provizorie sau definitivă a unui vas sangvin, a intestinului, a ureterului etc., pentru a închide orificiul lor. ♦ Fir de ață, mătase, catgut, cu care se face o legătură (**1**). **2.** Reunire a mai multor litere într-un singur semn grafic; logotip. — Din fr. **ligature**, lat. **ligatura**.

LIGAV, *-Ă* adj. v. **lingav**.

LIGĂ, *ligi*, s.f. Uniune, asociație sau coaliție de state, de orașe, de societăți sau de persoane fizice ori juridice, constituită în vederea realizării unui țel comun. — Din fr. **ligue**, it. **liga**.

LIGHEAN, *ligheane*, s.n. Vas de metal, de porțelan etc. larg și puțin adânc, folosit la spălătură corpului, al vaselor, al rufelor etc. ♦ Conținutul unui asemenea vas. [Pl. și: *lighene*] — Din tc. **liĝen, legen**.

LIGHENĂȘ, *lighenașe*, s.n. Diminutiv al lui *lighean*. — **Lighean** + suf. *-aș*.

LIGHIOAIE s.f. v. **lighioană**.

LIGHIOANĂ, *lighioane*, s.f. **1.** Animal (sălbatic). ♦ Spec. Pasăre de curte; orătanie. ♦ Spec. Insectă, găză (vătămatoare). **2.** Fig. Epitet dat unui om de nimic; mișel. ♦ Calificativ glumeț dat unui copil sau unui om matur. [Var.: **lighioaie** s.f.] — Din sl. **leogonŭ**.

LIGNÍCOL, *-Ă, lignicoli, -e*, adj. (Biol.; despre organisme animale sau vegetale) Care trăiește pe lemne sau pe putregaiuri. — Din fr. **lignicole**.

LIGNIFICĂ, *lignific*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) transforma în lemn; a (se) impregna cu lignină. — După fr. **lignifier**.

LIGNIFICĂRE, *lignificări*, s.f. Faptul de a (se) *lignifica*. — V. **lignifica**. Cf. fr. **lignification**.

LIGNINĂ, *lignine*, s.f. Substanță organică complexă care se găsește în țesuturile plantelor lemnoase, dându-le impermeabilitate și rigiditate. — Din fr. **lignine**.

LIGNÍT¹, *ligniți*, s.m. Cărbune natural de calitate inferioară, de culoare brună-negricioasă, sfărâmicios. — Din fr. **lignite**.

LIGNÍT², *-Ă* v. **lihnit**.

LIGNOFÓL s.n. (Tehn.) Fanerit. [Var.: **lignofóliu** s.n.] — Din germ. **Lignofol**.

LIGNOFÓLIU s.n. v. **lignofól**.

LIGNÓZĂ, *lignoze*, s.f. (Tehn.) Celuloză. — Din germ. **Lignose**.

LIGULÁT, *-Ă, ligulați, -te*, adj. (Bot.; despre corola compozeeilor) Cu ligulă; ca o ligulă. — Din fr. **ligulé**.

LIGULĂ, *ligule*, s.f. (Bot.) Appendice situat între limb și teacă la frunzele gramineelor. — Din fr. **ligule**.

LIGŪR, *-Ă, liguri, -e*, s.m. și f. (La pl.) Populație străveche așezată în nord-vestul Italiei și în sud-estul Franței și asimilată de celți și de romani; (și la sg.) persoană care aparține acestei populații. — Din fr. **Ligures**, it. **ligure**.

LIHÁI vb. IV v. **lehăi**.

LIHNEĂLĂ, *lihneli*, s.f. (Înv.) Sfârșeală, slăbiciune (din cauza foamei). [Var.: **alincăală** s.f.] — **Lihni** + suf. *-eală*.

LIHNÍ, *lihnesc*, vb. IV. Intrans. (Mai ales la part.) A avea o senzație de sfârșeală, de slăbiciune (mai ales din cauza foamei). ♦ Expr. (Refl.) *A i se lihni* *cuiva* = a-i veni cuiva rău (de foame, de oboseală etc.) [Var.: **aligni** vb. IV] — Et. nec.

LIHNÍT, *-Ă, lihniți, -te*, adj. (Fam.) Foarte flămând, chinuit de foame; hămesit. — [Var.: (reg.) **lignít, -ă** adj.] — V. **lihni**.

LILĂ adj. invar., s.n. **1.** Adj. invar. Violet, liliachiu. **2.** S.n. Culoare lila (**1**). — Din fr. **lilas**.

LILIÁC¹, *lilieci*, s.m. Arbust înalt cu frunze ovale, cu flori plăcut mirositoare, albe sau colorate în diferite nuanțe de violet sau albastru-violet, crescute în formă de buchete, cultivat ca plantă ornamentală; iorgovan, mălin (*Syringa vulgaris*). ♦ Floarea acestui arbust. [Pr.: *-li-ac*] — Din tc. **leylák**. Cf. bg. **liuleak**.

LILIÁC², *lilieci*, s.m. Animal mamifer insectivor, asemănător cu șoarecele, cu aripi adaptate la zbor, formate dintr-o membrană care leagă degetele membrilor anterioare cu cele posterioare și cu coada, și care trăiește prin locuri întunecoase, de unde iese numai noaptea (*Plecotus auritus* și *Nyctalus noctula*). [Pr.: *-li-ac*] — Din bg. **liljak**.

LILIACÉE, *liliecee*, s.f. Familie de plante erbacee monocotiledonate, cu bulbi, rizomi sau tuberculi, cu frunze întregi, având nervuri paralele, și cu fructul de obicei o capsulă sau o bacă; (și la sg.) plantă din această familie. ♦ (Adjectival) *Plante lilicee*. [Pr.: *-li-a*] — Din fr. **lilacée**.

LILIACHÍU, *-IE, liliachii*, adj. De culoarea florii de liliac¹; violet(-deschis). [Pr.: *-li-a*] — **Liliac**¹ + suf. *-iu*.

LILIAL, *-Ă, liliali, -e*, adj. (Rar) De culoarea crinului alb. [Pr.: *-li-a*] — Din fr. **lilial**.

LILIPŪT adj. invar. (Rar) Mic; pitic². *Dicționar liliput*. — Din **Liliput** (n. pr.). Cf. rus. **liliput**.

LILIPUTÁN, *-Ă, liliputani, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f., adj. Pitic². **2.** Adj. De dimensiuni foarte mici; minuscul, liliput. — **Liliput** + suf. *-an* (după fr. *liliputien*).

LIKE, *like-uri*, s.n. (Inform.) Apreciere. ♦ Loc. vb. A da sau a primi like-uri = a-și exprima aprecierea, acordul etc. în legătură cu o anumită postare pe o rețea de socializare de pe internet. [Pr.: *laic*] — Cuv. engl.

LIMÁN, *limanuri*, s.n. **1.** Țărm, mal; (înv.) port. ♦ Expr. *A ieși la liman* = a scăpa dintr-o primejdie; a ajunge la o situație mai bună. *A duce* (sau *a scoate*) *la (un) liman* (sau *la liman bun*) = a scăpa (pe cineva) dintr-o situație grea; a salva. *A ajunge la (un) liman* sau *a ajunge limanul* = a atinge ținta dorită. ♦ Fig. Adăpost, refugiu. **2.** Lac rezultat prin bararea cu aluviuni a guri de vărsare a unui râu. [Pl. și: *limane*] — Din (**1**) tc. **liman**, (**2**) rus. **liman**, ucr. **lyman**.

LIMÁX, *limacși*, s.m. Nume dat mai multor moluște gasteropode cu corpul alungit, lipsit de cochilie. — Din fr. **limace**, lat. **limax**.

LIMBĂ, *limbez*, vb. I. Tranz. A descărca o navă pentru a-i permite trecerea prin locurile mai puțin adânci și a o reîncărca după ce ea ajunge la o adâncime mai mare. — Din **limb**.

LIMBĂJ, *limbaje*, s.n. **1.** Sistem de comunicare alcătuit din sunete articulate, specific oamenilor, prin care aceștia își exprimă gândurile, sentimentele și dorințele; limbă, grai. **2.** Limba unei comunități umane istorice constituită. **3.** Mod specific de exprimare a sentimentelor și a gândurilor în cadrul limbii comune sau naționale. ♦ *Limbaj comun* = **a)** fel de a se exprima simplu, nepretențios; limbă obișnuită; **b)** mijloc, bază de înțelegere. ♦ Sistem de semne, socialmente codificate, care nu fac apel la cuvinte sau la scriere. *Limbajul surdo-mutilor*. ♦ Fig. Mijloc de exprimare a ideilor sau a sentimentelor prin culoare, sunete muzicale etc. **4.** Mod de folosire a unei limbi, în special a lexicului, specific anumitor profesii, grupuri sociale etc. **5.** (Inform.) Sistem de caractere și simboluri folosit în programare. [Pl. și: *limbajuri*] — **Limbă** + suf. *-aj* (după fr. *langage*).

LIMBĂRE, *limbări*, s.f. Acțiunea de a *limba* și rezultatul ei. ♦ Transportare a unei încărcături cu o navă fluvială până la o navă maritimă. — V. **limba**.

LIMBĂREȚ, *-Ă, limbareți, -e*, adj. (Fam.) Limbut, vorbăreț, flecar. — **Limbă** + suf. *-areț*.

LIMBĂRIȚĂ, *limbarițe*, s.f. **1.** Plantă cu tulpina dreaptă, ramificată, cu flori mici, albe sau trandafirii, care crește prin locuri umede (*Alisma plantago-aquatica*). **2.** Fig. (Fam.) Tendință, înclinație de a vorbi mult (și fără rost), de a flecări, de a trâncăni. — **Limbă** + suf. *-ariță*.

LIMBĂ, *limbi*, s.f. I. Organ musculos mobil care se află în cavitatea bucală, servind la perceperea gustului, la mestecarea și la înghițirea alimentelor, la om fiind și organul principal de vorbire. ♦ Expr. *A-și înghiți limba* = **a)** a mânca cu poftă; **b)** a se abține de a spune ceva nepotrivit; **c)** a fi foarte tăcut. *A alerga* (sau *a umbla*) *după ceva* (sau *după cineva*) *cu limba scoasă* = a căuta cu orice preț să obțină sau să găsească ceva sau pe cineva de care are mare nevoie. *A scoate* (sau *a-i ieși*) *limba de-un cot* = **a)** a-și pierde respirația, a găfâi; **b)** a munci mult, a fi foarte ostenit. *A avea limbă de aur* = a avea darul de a vorbi frumos, elocvent. *A fi cu limba (fagure) de miere* = a vorbi frumos, prietenos, amabil. *A avea limbă lungă*

sau a fi lung de limbă (sau limbă lungă) = a vorbi prea mult, a fi flecar. A avea mâncărime de (sau vierme la) limbă = a fi limbut, a nu păstra o tăină. A fi slobod la limbă (sau limbă slobodă) = a spune multe cu sinceritate și fără prudență, a spune și ce nu trebuie. A-și scurta limba = a vorbi mai puțin. A scurta (sau a tăia, a lega) limba cuiva = a opri, a împiedica pe cineva să vorbească. A prinde (la) limbă = a căpăta curaj, a începe să vorbească. A i se lua (sau a-i pieri, a i se încurca, a i se îngroșa cuiva) limba sau a nu avea limbă (de grăit) = a nu avea curajul să vorbească. A-și pune frâu la limbă sau a-și ține (sau băga) limba (în gură) = a se feri de a spune ceea ce nu trebuie, a tăcea. (A avea) limbă ascuțită (sau rea, de șarpe) = (a fi) răutăcios, malițios în tot ce spune. A înțepa cu limba = a fi ironic, a batjocori. A trage pe cineva de limbă = a descoase pe cineva, a căuta să afle tainele cuiva. A fi cu două limbi sau a avea mai multe limbi = a fi mincinos, fățarnic, prefăcut. A-și mușca limba = a regreta că a vorbit ceea ce nu trebuia. A-i sta (sau a-i umbla, a-i veni) pe limbă = a nu-și putea aminti pe loc de ceva cunoscut. II. 1. Sistem de comunicare alcătuit din sunete articulate, specific oamenilor, prin care aceștia își exprimă gândurile, sentimentele și dorințele; limbaj, grai. 2. Limbajul unei comunități umane, istoric constituită, caracterizat prin structură gramaticală, fonetică și lexicală proprie. ⇨ *Limbă comună* = a) stadiu în evoluția unei limbi, anterior diferențierii dialectale; b) koine. ⇨ Fel de exprimare propriu unei persoane, în special unui scriitor. 3. Totalitatea altor mijloace și procedee (decât sunetele articulate) folosite spre a comunica oamenilor idei și sentimente. *Limba surdormitorilor*. 4. (Înv. și reg.) Vorbă, cuvânt; grai, glas. ⇨ Expr. *Cu limbă de moarte* = ca ultimă dorință (exprimată pe patul morții). A lega pe cineva cu limbă de moarte = a obliga pe cineva (prin jurământ) să-și îndeplinească o ultimă dorință, exprimată înainte de moarte. 5. (Înv.) Prizonier folosit ca informator asupra situației armatei inamice. 6. (Înv.) Comunitate de oameni care vorbesc aceeași limbă; popor, neam, națiune. III. Nume dat unor obiecte, instrumente etc. care seamănă formal sau funcțional cu limba (l). 1. Bară mobilă de metal, agățată în interiorul clopotului, care, prin mișcare, lovește pereții lui, făcându-l să sune. 2. Fiecare dintre arătătoarele ceasornicului. ⇨ Pendulul unui orologiu. 3. Obiect de metal, de os, de material plastic etc. care înlesnește încălzirea pantofilor; încălzător. 4. Bucată de piele, de pânză etc. lungă și îngustă, care acoperă deschizătura încălțămîntei în locul unde aceasta se încheie cu șiretul. 5. Lama de metal a unui cuțit, a unui briceag etc. 6. Flacăra de formă alungită. ⇨ Fâșie de lumină care străbate întunericul. 7. Fâșie lungă și îngustă de pământ, de pădure etc. 8. Deschizătură, gură lăsată la cotețul de pescuit. 9. Compuse: (Bot.) *limba-apei* = broscariță; *limba-boului* = plantă erbacee acoperită cu peri aspri și teptoși, cu flori albastre, roz sau albe (*Anchusa officinalis*); *limba-cucului* = a) ferigă mică cu rizom scurt și târător, de obicei cu o singură frunză penată compusă (*Botrychium lunaria*); b) plantă erbacee cu flori de culoare albăstruie-liliachie, care crește în regiunile subalpine (*Gentiana bulgarica*); *limba-mielului* (sau *mielușelului*) = plantă erbacee acoperită cu peri aspri, cu flori albastre sau albe; arieli (*Borago officinalis*); *limba-oi* = a) plantă erbacee cu frunze dințate și spinoase, cu flori purpurii, care crește prin locuri umede și mlăștinoase (*Cirsium canum*); b) mică plantă erbacee cu frunzele dispuse în rozetă și cu flori roz grupate în spice (*Plantago gentianoides*); *limba-pestelui* = plantă erbacee cu frunzele verzi-albăstrui și cu flori violete (*Limonium vulgare*); *limba-soacrei* = nume dat mai multor specii de plante înrudite cu cactusul, cu tulpina spinoasă și flori roșii, albe sau galbene; *limba-șarpelui* = ferigă mică cu rizomul lung, cu o singură frunză, de formă ovală, răspândită prin locurile umede, prin tufișuri și păduri (*Ophioglossum vulgatum*); *limba-vrabiei* = plantă erbacee cu tulpina dreaptă, cu frunze lanceolate și cu flori mici, verzui (*Thymelaea passerina*); (Iht.) *limbă-de-mare* = pește marin cu corpul oval și asimetric, cu ambii ochi situați pe o singură parte (*Solea nasuta*). — Lat. *lingua*.

LIMBÍSTICĂ s.f. (Înv.) Lingvistică. — **Limbă** + suf. *-istică* (după fr. *linguistique*).

LIMBRÍC, *limbrici*, s.m. Gen de viermi paraziți, cu corpul de formă cilindrică, care trăiesc în intestinul subțire al omului și al unor animale, putând provoca tulburări grave; ascaridă; vierme aparținând acestui gen. — Lat. *lumbricus*.

LIMBRICĂRIȚĂ, *limbricarițe*, s.f. (Med.; pop.) Ascaridioză. — **Limbric** + suf. *-ariță*.

LIMBUȘOARĂ, *limbușoare*, s.f. (Pop.) Iberis. — **Limbă** + suf. *-ușoară*.

LIMBŪȚI, *-Ă, limbuți, -te*, adj., s.m. și f. (Om) care vorbește mult (și fără rost); vorbăreț, guraliv, flecar, locvace. — Lat. *linguutus* (după *limbă*).

LIMBŪȚĂ, *limbuțe*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *limbă*. — **Limbă** + suf. *-uță*.

LIMBŪȚI, *limbuțesc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A vorbi prea mult; a flecări, a trăncăni. — Din **limbut**.

LIMBŪȚIE s.f. Înclinare, tendință de a vorbi mult și fără rost; vorbărie, flecăreală, locvacitate. — **Limbut** + suf. *-ie*.

LIMES s.n. Sistem de apărare folosit de romani, care consta dintr-un zid de piatră sau dintr-un val de pământ, construit la granițele provinciilor. — Cuv. lat.

LIMFADENIE, *limfadenii*, s.f. (Med.) Hipertrofie a ganglionilor limfatici. — Din fr. **lymphadénie**.

LIMFADENITĂ, *limfadenite*, s.f. Boală care constă în inflamarea ganglionilor limfatici. — Din fr. **lymphadénite**.

LIMFADENÓM, *limfadenoma*, s.n. (Med.) Tumoare a ganglionilor limfatici. — Din fr. **lymphadénome**.

LIMFANGIÓM, *limfangioame*, s.n. (Med.) Tumoare benignă congenitală a vaselor limfatice. [Pr.: *-gi-om*] — Din fr. **lymphangiome**.

LIMFANGIOPLASTIE, *limfangioplastii*, s.f. (Med.) Operație de refacere a circulației limfatice prin drenaj în țesutul subcutanat. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **lymphangioplastie**.

LIMFANGÍTĂ, *limfangite*, s.f. Boală care constă în inflamarea acută sau cronică a vaselor limfatice. — Din fr. **lymphangite**.

LIMFÁTIC, *-Ă, limfatici, -ce*, adj. 1. Care aparține limfei, privitor la limfă; (despre vase) prin care circulă limfa. ⇨ *Sistem limfatic* = totalitatea țesuturilor, vaselor și glandelor care servesc pentru trecerea limfei din țesuturi în circuitul sângelui. *Ganglioni limfatici* = ganglioni mici, care se găsesc mai ales în jurul articulațiilor și care constituie un mijloc de apărare împotriva infiltrării microbilor și a slabei rezistențe la infecții. 2. (Despre oameni; și substantivat) Care suferă de limfatism. — Din fr. **lymphatique**.

LIMFATÍSM s.n. Stare patologică (frecventă la copii) caracterizată prin mărirea volumului organelor limfatice și însoțită de paloare, lipsă de energie, slabă rezistență la infecții. — Din fr. **lymphatisme**.

LIMFĂ, *limfe*, s.f. Lichid transparent, incolor sau gălbui, care circulă prin vasele și ganglionii limfatici și în spațiile intercelulare ale organismului vertebratelor, transportând diferite substanțe între sânge și țesuturi. — Din fr. **lympe**, lat. **lympha**.

LIMFOBLÁST, *limfoblaste*, s.n. (Biol.) Celulă embrionară, precursora a limfocitelor. — Din fr. **lymphoblaste**.

LIMFOCÍT, *limfocite*, s.n. Leucocit cu nucleu foarte voluminos, care se găsește în limfă și în sânge și are un rol important în imunitatea organismului. [Var.: **limfocită** s.f.] — Din fr. **lymphocyte**.

LIMFOCÍTĂ s.f. v. **limfocit**.

LIMFOCITEMIE, *limfocitemii*, s.f. (Med.) Creștere a numărului limfocitelor din sânge. — Din fr. **lymphocytémie**.

LIMFOCITÓZĂ, *limfocitoze*, s.f. Creștere a numărului limfocitelor din sânge peste valorile normale în unele boli infecțioase. — Din fr. **lymphocytose**.

LIMFOGRAFIE, *limfografii*, s.f. (Med.) Radiografiere a vaselor și a ganglionilor limfatici cu ajutorul unei substanțe de contrast. — Din fr. **lymphographie**.

LIMFOGRANULOMATÓZĂ, *limfogranulomatoze*, s.f. Boală care se manifestă prin hipertrofia ganglionilor limfatici. — Din fr. **lymphogranulomatose**.

LIMFOID, *-Ă, limfoizi, -de*, adj. (Despre țesuturi) În care se formează limfocitele. ⇨ *Organ limfoid* = organ bogat în țesuturi limfoide. — Din fr. **lymphoïde**.

LIMFÓM, *limfoame*, s.n. (Med.) Nume generic pentru proliferarea, adesea malignă, a unui țesut limfoid. — Din fr. **lymphome**.

LIMFOPATIE, *limfopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică a bolilor sistemului limfatic. — Din fr. **lymphopathie**.

LIMFOPENIE, *limfopenii*, s.f. Scădere sub procente normale a numărului limfocitelor din sânge. — Din germ. **Lymphopenie**.

LIMFOSARCÓM, *limfosarcoame*, s.n. (Med.) Tumoare malignă a ganglionilor limfatici. — Din fr. **lymphosarcome**.

LIMFOTRÓP, *-Ă, limfotropi, -e*, adj. (Med.; despre virusuri) Care are afinitate pentru țesutul limfatic. — Din fr. **lymphotrope**.

LIMCOL, *-Ă, limicoli, -e*, adj. (Despre animale) Care trăiește în sau pe mărul de pe fundul apelor, pe malul râurilor, în locurile mlăștinoase etc. — Din fr. **limicole**.

LIMIÉR, *limieri*, s.m. Câine de vânătoare care adulmecă și abate vânatul în direcția dorită de vânători; copoi. [Pr.: *-mi-er*] — Din fr. **limier**.

LIMINÁR, *-Ă, liminari, -e*, adj. (Livr.) Inițial, introductiv. — Din fr. **liminaire**.

LIMITĂ, *limitez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) fixa între anumite limite sau granițe; a (se) mărgini, a (se) restrânge, a (se) îngri. — Din fr. **limiter**, lat. **limitare**.

LIMITĂRE, *limitări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) limita și rezultatul ei; restrângere, îngărare. 2. (Rad.) Menținere a nivelului unui semnal electric în limite prestabilite. — V. **limita**.

LIMITĂT, *-Ă, limitați, -te*, adj. 1. Restrâns între anumite limite. 2. Fig. (Despre oameni) Cu posibilități intelectuale reduse; mărginit. — V. **limita**. Cf. fr. *limité*.

LIMITATIV, *-Ă, limitativi, -e*, adj. Care limitează, care restrânge între anumite limite. — Din fr. **limitatif**.

LIMITATOR, *limitatoare*, s.n. 1. Dispozitiv, aparat etc. care împiedică automat ca o mărime fizică să depășească o limită dată; limitor. 2. (Rad.) Circuit electronic cu ajutorul căruia se realizează limitarea semnalelor. — **Limita** + suf. *-tor*.

LIMITĂ, *limite*, s.f. 1. Punct extrem, margine (a unei suprafețe, a unui obiect etc.); capăt. ♦ Tonul cel mai înalt sau cel mai profund pe care îl poate emite o voce sau un instrument. ♦ (Mat.) Valoare fixă către care tind valorile unei măriri variabile. 2. (În sintagma) *Limită teritorială* = linie care delimitează teritoriul unui stat, al unei provincii, al unei regiuni etc.; graniță, hotar. *Limită silabică* = locul unde se termină o silabă și începe alta în fluxul vorbirii. 3. Fig. Punct până la care pot ajunge posibilitățile, facultățile intelectuale, mijloacele etc. cuiva. ♦ *Limită de vârstă* = vârsta până la care cineva poate ocupa în mod legal o funcție publică. — Din fr. **limite**, lat. **limes, -itis**.

LIMITOR, *limitoare*, s.n. Limitator. — Din fr. **limiteur**.

LIMITROF, *-Ă, limitrofi, -e*, adj. Care se află în limita, la hotarul unei țări, unui ținut, unei suprafețe etc.; vecin, învecinat. — Din fr. **limitrophe**.

LIMNIGRAF, *limnigrafe*, s.n. Aparat care înregistrează automat variațiile de nivel ale unui curs de apă, ale unui lac sau ale unui rezervor. — Din fr. **limnigraphe**.

LIMNIMÉTRIC, *-Ă, limnimetrici, -ce*, adj. Referitor la limnometrie. — Din fr. **limnimétrique**.

LIMNIMETRIE s.f. Studiul variației nivelului unei ape curgătoare, unui lac, unui rezervor etc. — Din fr. **limnimétrie**.

LIMNIMÉTRU, *limnimetre*, s.n. Instrument cu care se măsoară nivelul apei unui lac, al unui curs de apă, al unui rezervor. — Din fr. **limnimètre**.

LIMNOLOGIE s.f. 1. Disciplina care se ocupă cu studiul apelor continentale, modul în care aspectele fizice și chimice ale acestora influențează viața organismelor acvatice. 2. Ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul regimului hidrologic, termic și hidrochimic al lacurilor. — Din fr. **limnologie**.

LIMONADĂ, *limonade*, s.f. Băutură răcoritoare făcută din zeamă de lămâie (sau de un înlocuitor al ei), apă și zahăr; citronadă. ♦ P. gener. Băutură răcoritoare gazoasă preparată cu sirop de fructe. [Var.: (pop.) **limonată** s.f.] — Din fr. **limonade**, germ. **Limonade**.

LIMONAGIU, *limonagii*, s.m. (Înv.) Fabricant sau vânzător (ambulant) de limonadă. — Din tc. **limonataci**.

LIMONATĂ s.f. v. **limonadă**.

LIMONIT s.n. Minereu de fier cristalizat sau amorf, de culoare galbenă-brună sau roșcată până la neagră, alcătuit din oxid de fier hidratat, argilă și puțin fosfor. — Din fr. **limonite**.

LIMONIU, *-IE, limonii*, adj. (Înv.) Galben ca lămâia. — Din tc. **limoni**.

LIMOTERAPIE, *limoterapii*, s.f. (Med.) Tratament constând în reducerea substanțială a alimentației. — Din fr. **limothérapie**.

LIMPEDE, *limpezi*, adj. 1. (Despre lichide) Curat și străveziu, transparent, clar. ♦ Fig. (Despre suflet, conștiință etc.) Cinstit, onest, curat. 2. (Despre cer, timp, atmosferă) Senin, lipsit de nori, de ceață; luminos. 3. (Despre ochi, privire) Pur; luminos. 4. (Despre sunete; p. ext. despre glas) Care răsună distinct; clar, deslușit. 5. (Despre minte, spirit; p. ext. despre oameni) Care vede, înțelege și expune lucrurile în mod lămurit, deslușit; lucid. 6. (Despre idei sau felul de exprimare al cuiva) Ușor de înțeles, clar, lămurit, deslușit; explicit. ♦ (Despre fapte, afirmații etc.) Neîndoios, sigur, evident. — Lat. **limpidus**.

LIMPEJÓR, *-OARĂ, limpejori, -oare*, adj. (Pop.) Diminutiv al lui **limpede**; destul de limpede. — **Limpede** + suf. *-ior*.

LIMPEZEALĂ, *limpezeali*, s.f. 1. Limpezire. 2. Calitatea a ceea ce este limpede; transparență; luminozitate; claritate. ♦ Fig. Vreme senină. — **Limpezi** + suf. *-eală*.

LIMPEZI, *limpezesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A face sau a deveni limpede, transparent, a (se) curăța de impurități. ♦ Tranz. A clăti cu apă (rece) limpede ceea ce fusese spălat cu săpun, leșie etc. 2. Refl. (Despre cer, timp, atmosferă) A deveni (mai) senin; a se lumina, a se însenina. ♦ Expr. *A se limpezi la minte* = a se calma, a se liniști. 3. Refl. (Despre ochi) A deveni limpede, clar, curat. 4. Refl. (Despre lucruri care se află la mare

distanță) A apărea mai distinct. 5. Refl. (Despre voce, glas) A se face limpede, deslușit, a răsună distinct. 6. Tranz. și refl. A (se) clarifica, a (se) desluși, a (se) lămurii. — Din **limpede**.

LIMPEZICIÚNE, *limpeziciuni*, s.f. (Rar) Limpezime. — **Limpezi** + suf. *-iciune*.

LIMPEZIME, *limpezimi*, s.f. 1. Calitatea de a fi limpede; claritate, limpeziciune. 2. Întinderea limpede a văzduhului, seninul cerului; limpeziș. 3. Claritate, precizie (în scris, în exprimare); explicitate. — **Limpezi** + suf. *-ime*.

LIMPEZIRE, *limpeziri*, s.f. Acțiunea de a (se) limpezi și rezultatul ei; limpezeală. — V. **limpezi**.

LIMPEZISȘ, *limpezisșuri*, s.n. (Rar) 1. Întindere de apă limpede. 2. Suprafață de teren netedă, lipsită de vegetație; loc deschis. 3. Întinderea limpede a cerului; limpezime. — **Limpezi** + suf. *-iș*.

LIMPEZIT¹, *limpezituri*, s.n. Faptul de a (se) limpezi. — V. **limpezi**.

LIMPEZIT², *-Ă, limpeziti, -te*, adj. 1. Care a fost clătit cu apă limpede (rece) după spălare. 2. (Despre oameni) Lămurit, edificat. — V. **limpezi**.

LIMPID, *-Ă, limpizi, -de*, adj. (Livr.) Limpede. — Din lat. **limpidus**, fr. **limpide**, it. **limpido**.

LIMPIDITATE, *limpidități*, s.f. (Livr.) Limpezime, claritate. — Din fr. **limpidité**, lat. **limpiditas, -atis**.

LIMUZINĂ, *limuzine*, s.f. 1. Automobil de lux, închis, nedecapotabil, cu trei geamuri laterale și patru uși. 2. Caroserie închisă la autoturismele superioare, la care spațiul din față, destinat șoferului, este separat de spațiul pasagerilor printr-un perete de sticlă; p. ext. automobil cu astfel de caroserie. — Din fr. **limousine**.

LIN¹, *lini*, s.m. Pește cu solzi mărunți, cu corpul gros, acoperit de mucus, care trăiește prin băiți cu apă limpede și nu prea adâncă (*Tinca tinca*). — Din bg. **lin**.

LIN², *linuri*, s.n. 1. Vas de lemn, de tablă sau de beton în formă de jgheab, în care se adună și se storc strugurii. 2. Vas de lemn, de tablă sau de beton în care se pune la fermentat materia primă folosită la fabricarea berii, a spirtului etc.; vas, cadă de doage unde se pun la fermentat prunele din care se face țuică. — Din ngr. **linós**.

LIN³, *-Ă, lini, -e*, adj. 1. Care se mișcă sau se desfășoară în mod egal, fără salturi și treceri bruște (și în ritm moderat); domol, liniștit, potolit. 2. (Despre drumuri, pante etc.) Cu înclinație mică, ușor de urcat sau de străbătut. ♦ (Rar; despre suprafețe) Neted. 3. (Despre sunete) Lipsit de intensitate; blând, potolit. ♦ (Poetic; despre lumină) Cu o strălucire domoală, blândă, odihnită. 4. Calm, liniștit. — Lat. **lenus, -a** (= *lenis*).

LINACEE, *linacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, cu frunze întregi, flori hermafrodite și fructe capsule; (și la sg.) plantă din această familie. *Inul este o linacee*. — Din fr. **linacée**.

LINĂRIȚĂ, *linarițe*, s.f. Plantă erbacee cu frunze asemănătoare cu cele de in, cu flori galbene și cu fructe în formă de capsule, conținând semințe aripate; inșor-de-alior (*Linaria vulgaris*). [Var.: **linăriță** s.f.] — Cf. lat. *Linaria*, denumirea științifică a plantei.

LINĂRIȚĂ s.f. v. **linariță**.

LINCA interj. (Înv.; repetat) Cuvânt care imită sunetele unui clopot sau clopoțel; cling. — Onomatopee.

LINCĂI, pers. 3 *lincăie*, vb. IV. Intrans. (Rar; despre pânza unei corăbii) A se umfla de vânt. — Cf. sl. *lenkti*.

LINCHÍ, *linchesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A mânca un aliment lichid lingându-l (și făcând un zgomot caracteristic cu limba). ♦ A mânca fără poftă, în silă, abia atingând mâncarea. — Formație onomatopeică.

LINCIURI, *linciuresc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se băga în apă bălâncindu-se, împrôscând apa etc. — Formație onomatopeică.

LINDENĂ s.f. v. **lindină**.

LINDINĂ, *lindini*, s.f. (Pop.) Ou de păduche. [Var.: **lindenă** s.f.] — Lat. **lens, lendinem** (= *lendem*).

LINDINÓS, *-OASĂ, lindinoși, -oase*, adj. (Înv. și pop.) Plin de lindini; p. ext. murdar, nespălat, neîngrijit. — **Lindină** + suf. *-os*.

LINEAL, *lineale*, s.n. 1. Instrument metalic de forma unei bare, folosit pentru trasare, măsurare sau verificare de dimensiuni. ♦ (Rar) Riglă. 2. Dispozitiv (acționat mecanic sau electric) format din piese paralelipipedice de oțel forjat, care servește la conducerea materialului de laminat la intrarea în unele laminoare. ♦ Bară de oțel așezată în lungul unuia dintre valurile preseii tipografice pentru a forma jgheabul de cerneală. 3. Dispozitiv al mașinii de cusut, care servește la formarea cusăturilor paralele cu marginea materialului. 4. Element al unei mașini de cardat bumbac, folosit la pieptănarea fibrelor scurte de pe tobă. [Pr.: *-ne-ă*] — Din germ. **lineal**.

LINEAR, -Ă adj. v. **liniar**.

LINEARITATE s.f. v. **liniaritate**.

LÍNGAV, -Ă, *lingavi*, -e, adj. (Pop.) 1. Mofuros la mâncare; care abia se atinge de mâncare. 2. Slab, plâpând, bolnăvicios. [Var.: **lígav, -ă** adj.] — Cf. bg. lígav, sb. lǐgav.

LÍNGĂREALĂ, *lingăreli*, s.f. (Înv. și reg.) Faptul de a (se) *lingări*; comportarea, atitudinea omului slugarnic și lingușitor. — **Lingări** + suf. -eală.

LÍNGĂRI, *lingăresc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Înv. și reg.) A flata, a linguși pe cineva cu slugărnicie. — **Linge** + suf. -ări.

LÍNGĂU, *lingăi*, s.m. (Fam.) 1. Om căruia îi place să mănânce mult (mai ales de la alții). 2. (Adesea adjectival) Om lingușitor și slugarnic. — **Linge** + suf. -ău.

LÍNGE, *ling*, vb. III. Tranz. 1. (Despre animale) A trece cu limba peste ceva; a șterge sau a netezi cu limba ceva. 2. A atinge cu limba (în mod repetat) ceva de mâncare, a lua cu limba mâncarea. ♦ Expr. *A-și linge degetele* (sau *buzele*) ori (refl.) a *se linge pe degete* (sau *pe buze*) = a trece cu limba peste buze sau degete (pentru a lua și ultimele resturi după ce a mâncat ceva bun sau ca manifestare a unei poftes mari, a unei senzații de plăcere etc.). ♦ Compus: *linge-blide* (sau -*talgere, -talere*) s.m. și f. = (pop. și fam.) om care trăiește pe socoteala altora; parazit, om de nimic. 3. (Fam.) A linguși cu slugărnicie. — Lat. **lingere**.

LINGERIE s.f. v. **lenjerie**.

LINGOÁRE s.f. (Înv. și pop.) Febră tifoidă. [Var.: **lungoáre, langoáre** s.f.] — Lat. **languor, -oris**.

LINGOTIÉRĂ, *lingotiere*, s.f. Formă metalică (de obicei din fontă) în care se toarnă metalele sau aliajele topite pentru obținerea lingourilor. [Pr.: -*ti-e-*] — Din fr. **lingotière**.

LÍNGÓU, *lingouri*, s.n. Bloc de metal sau de aliaj, obținut prin turnare în lingotieră, care urmează să fie prelucrat ulterior. — Din fr. **lingot**.

LÍNGUÁL, -Ă, *linguali*, -e, adj. 1. (Anat.) Care aparține limbii, referitor la limbă. *Nerv lingual*. 2. (Despre sunete; și substantivat f.) La articularea căruia limba (l) are rolul principal. — Din fr. **lingual**.

LÍNGUÍST, -Ă s.m. și f. v. **lingvist**.

LÍNGUÍSTIC, -Ă s.f., adj. v. **lingvistic**.

LÍNGURÁR, (l) lingurari, s.m., (II) *lingurare*, s.n. I. S.m. Meșter care lucrează (sau vinde) linguri de lemn. 2. Rom (care confecționează linguri). II. S.n. Poliță specială pe care se țin (la tară) lingurile și alte accesorii de masă sau de bucătărie. — **Lingură** + suf. -ar.

LÍNGURĂ, *linguri*, s.f. I. 1. Obiect de metal sau de lemn pentru uzul casnic, alcătuit dintr-o parte ovală scobită și dintr-o coadă. ♦ Expr. (Fam.) *A atârna* (sau *a pune, a lega cuiva*) *lingurile de gât* (sau *în, de brâu*) = a lăsa pe cineva nemâncat fiindcă a venit târziu la masă. *A(-și) mânca banii* (sau *averea*) *cu lingura*, se spune despre un om (bogat) care cheltuiește prea mult, care risipește. 2. Conținutul unei linguri (I 1). 3. (Reg.; în sintagma) *Lingura pieptului* = furca pieptului. 4. Compus: *lingura-zânelor* = ciupercă lemnoasă, brună-roșcată, ce crește pe trunchiul și pe rădăcinile arborilor; linguriță, lingurița-zânei (*Ganoderma lucidum*). II. Nume dat unor unelte sau unor părți de instrumente sau de mașini asemănătoare cu o lingură (I 1). 1. Tub cilindric închis la capătul de jos cu unul sau cu două ventile, folosit la extracția țiteiului, la curățarea găurii de sondă sau la cimentat. 2. Unealtă de rotărie sau de dogărie, folosită la găurirea butucului roții sau la efectuarea vranelor butoaielor. 3. Nălucă metalică folosită la pescuit. — Lat. **lingula**.

LÍNGUREÁ, -ICĂ, *lingurile*, s.f. 1. Mică plantă medicinală din familia cruciferelor, cu frunze crestate, cu flori albe grupate în ciorchini, folosită în combaterea afecțiunilor scorbutice, pulmonare etc. (*Cochlearia officinalis*). 2. (Pop.) Furca pieptului, lingura pieptului. ♦ Cavitate situată în partea inferioară a furcii pieptului. — **Lingură** + suf. -ea, -ică.

LÍNGURITĂ, *lingurițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *lingură* (I 1); lingură mică, folosită pentru a bea ceai, lapte etc. 2. Conținutul unei lingurițe (I). 3. Compus; *lingurița-zânei* = *lingura-zânelor*. — **Lingură** + suf. -iță.

LÍNGURÓI, *linguroaie*, s.n. (Fam.) Augmentativ al lui *lingură* (I 1). ♦ Polonic. ♦ Expr. *A mânca banii* (sau *paralele, averea*) *cu linguroiul* = a cheltui fără măsură. — **Lingură** + suf. -oi.

LÍNGUȘEÁLĂ, *lingușeli*, s.f. Lingușire. — **Linguși** + suf. -eală.

LÍNGUȘÍ, *lingușesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A căuta să câștige bunăvoința, favoarea etc. cuiva satisfăcându-i vanitatea, a se pune bine cu cineva prin atitudini și vorbe măgulitoare la adresa lui, prin laude exagerate și ipocrizie; a flata, a măguli, a peria. — Cf. *linge*.

LÍNGUȘÍRE, *lingușiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *linguși* și rezultatul ei; vorbă, atitudine lingușitoare; adulare, lingușeală, lingușitură. — V. **linguși**.

LÍNGUȘÍTÓR, -OÁRE, *lingușitori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care (se) lingușește, căruia îi place să lingușească; adulator. — **Linguși** + suf. -tor.

LÍNGUȘÍTURĂ, *lingușituri*, s.f. (Rar) Lingușire. — **Linguși** + suf. -tură.

LÍNGVÍST, -Ă, *lingviști, -ste*, s.m. și f. Specialist în lingvistică. [Var.: **linguist, -ă** s.m. și f.] — Din fr. **linguiste**.

LÍNGVÍSTIC, -Ă, *lingvistici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. Știință care studiază limba (II) și legile ei de dezvoltare. ♦ *Lingvistică generală* = domeniu al lingvisticii care studiază limba din punctul de vedere al trăsăturilor ei generale, de mijloc de comunicare specific omului. *Lingvistică diacronică* = studiu al faptelor de limbă privite în evoluția lor. *Lingvistică sincronică* = studiu al faptelor de limbă așa cum se prezintă ele la un moment dat. 2. Adj. Care aparține lingvisticii (I), privitor la lingvistică. [Var.: **linguistic, -ă** s.f., adj.] — Din fr. **linguistique**.

LÍNIÁ, *linie*, vb. I. Tranz. A trage, a trasa linii (drepte și regulate) pe hârtie. [Pr.: -*ni-a*] — Din **linie**.

LÍNIAMÉNT, liniamente, s.n. 1. Linie (I), trăsătură. 2. Prima schiță a unei lucrări. [Pr.: -*ni-a*] — Din fr. **linéament** (după *linie*).

LÍNIÁR, -Ă, *liniari, -e*, adj. 1. Care este în formă de linie dreaptă; format din linii geometrice trasate cu ajutorul unor instrumente speciale (linie, compas etc.). ♦ *Desen liniar* = desen în linii geometrice. *Mișcare liniară* = mișcare rectilinie. ♦ (Adverbial) În linie dreaptă; rectiliniu. ♦ Fig. Simplu; simplist; uniform, plictisitor. 2. (Despre ecuații) De gradul întâi; (despre funcții) care conține o anumită variabilă numai la puterea întâi. [Pr.: -*ni-ar*. — Var. **lineár, -ă** adj.] — Din fr. **linéaire**, lat. **linearis**.

LÍNIARITÁTE s.f. Înșușirea de a fi liniar. [Pr.: -*ni-a*. — Var. **linearitate** s.f.] — Din fr. **linéarité**.

LÍNIÁTÍ, *liniaturi*, s.n. Faptul de a *linia*. [Pr.: -*ni-ați*] — V. **linia**.

LÍNIÁT, -Ă, *liniați, -te*, adj. Cu linii drepte și regulate (trasate într-un anumit scop). [Pr.: -*ni-ați*] — V. **linia**.

LÍNIÁTURĂ, *liniaturi*, s.f. Ansamblul liniilor orizontale sau verticale imprimate pe o foaie, un caiet, un registru etc. [Pr.: -*ni-a*] — Din germ. **Lineatur**.

LÍNIE, *linii*, s.f. 1. Trăsătură simplă și continuă (de forma unui fir) făcută pe o suprafață cu tocul, cu creta, cu creionul etc. ♦ (Mat.) Traiectoria descrisă de un punct material într-o mișcare continuă sau de intersecția a două suprafețe. 2. Trăsătură reală sau imaginară care indică o limită, o direcție sau leagă (pe o hartă, pe un plan etc.) diferite puncte în spațiu. ♦ *Linie de plutire* = nivelul apei pe suprafața exterioară a unei nave în timpul plutirii. ♦ Loc. prep. *La* (sau *în*) *linia*... = în dreptul..., la nivelul... 3. (Fam.) Fiecare dintre subdiviziunile gradelor marcate pe un termometru; liniuță. 4. Rigiă. 5. Unitate de măsură de lungime folosită în Țările Române, egală cu a zecea parte dintr-un deget. 6. (În loc.) *În linie* = în șir drept, în rând, în aliniere. 7. (Livr.) Rând de cuvinte într-o pagină scrisă. 8. Succesiune, serie a strămoșilor sau a descendenților; filiație. 9. Sistem (sau parte a unui sistem) de fortificații, de adăposturi și de baraje militare destinate să întărească apărarea unui teritoriu, a unui punct strategic etc. ♦ *Linie de bătaie* (sau *de luptă*) = desfășurare sistematică a unor forțe militare în vederea luptei; întindere a frontului ocupat de trupele care luptă. *Linie de apărare* = întărire alcătuită din fortificații și trupe. 10. (Adesea urmat de determinări care arată felul) Ansamblu al instalațiilor și al rețelei de șine pe care circulă trenurile, tramvaiele sau metrourele; porțiune delimitată dintr-o asemenea rețea. 11. Itinerar, traseu (al unui serviciu de transport). ♦ Direcție, sens. 12. Ansamblu de fire, de cabluri etc. care fac legătura între două sau mai multe puncte. ♦ *Linie electrică* = ansamblul conductelor, dispozitivelor și construcțiilor care asigură transmiterea la distanță a energiei electrice. *Linie telefonică* (sau *de telefon*) = ansamblu de conducte care fac legătura între mai multe posturi telefonice sau între posturi și centralele telefonice. *Linie telegrafică* = totalitatea conductelor și instalațiilor dintre un emițător și un receptor telegrafic. *Linie de întârziere* = dispozitiv folosit pentru întârzierea semnalelor electrice. ♦ *Linie tehnologică* = a) organizare a procesului de fabricație, în care operațiile sunt efectuate la locuri de muncă dispuse în ordinea succesiunii operațiilor de fabricare; b) ansamblu de mașini de lucru, instalații și mijloace de transport dintr-o fabrică sau uzină, dispuse în ordinea succesiunii operațiilor prevăzute de procesul tehnologic. *Linia automată* = complex de mașini-unelte sau agregate care execută în mod automat operațiile de prelucrare a unor piese, organe de mașini, produse etc. și care asigură transportul acestora de la o mașină la alta fără intervenția muncitorului. 13. (Mai ales la pl.) Trăsătură caracteristică ce dă forma, aspectul, caracterul unui obiect, al unui tot, în special al unei figuri; contur, profil. ♦ Fig. Trăsătură fundamentală, punct esențial (ale unei probleme). ♦ Loc. adv. *În linii generale* (sau *mai*) = în ansamblu, fără a intra în detalii. 14. Fig. Orientare

principală, direcție a unui curent, a unei opinii etc. **15.** (Urmărit de determinări introduse prin prep. „de”) Fel, chip, mod; criteriu. *Linie de conduită.* — Din lat. *linea*, it. *linea*, germ. *Linie*, fr. *ligne*.

LINIÉRE, *linieri*, s.f. Acțiunea de a *linia* și rezultatul ei. [Pr.: -ni-e-] — V. *linia*.

LINIMÉNT, *linimente*, s.n. Preparat farmaceutic lichid sau semisolid, cu aspect limpede sau lăptos, folosit pentru fricțiuni sau aplicații locale. — Din fr. *liniment*.

LINIOARĂ, *linioare*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *linie*; liniuță. **2.** Liniuță de unire; cratimă. **3.** Fiecare dintre fragmentele unui metru pliabil. [Pr.: -ni-oa-] — *Linie* + suf. -ioară.

LINIOMÉTRU, *liniometre*, s.n. (Tipogr.) Riglă de metal, gradată după sistemul corpurilor tipografice, care servește pentru măsurarea liniilor (**7**). [Pr.: -ni-o-] — După fr. *liniometre*.

LINIȘOR, **-OARĂ**, *linișori*, *-oare*, adj. (Pop.) Diminutiv al lui *liniș*. — *Lin*³ + suf. -ioară.

LINIȘTE s.f. **1.** Lipsă de zgomot; tăcere; calm, acalmie. **2.** Stare (sufletească) lipsită de zbucium, de frământări; tihnă, pace, seninătate. ♠ Loc. adv. *În liniște* = liniștit, netulburat; fără zgomot. — *Lin*³ + suf. -iște.

LINIȘTÍ, *liniștesc*, vb. IV. Refl. și tranz. **1.** A înceta sau a face să înceteze zgomotele; a înceta sau a face să înceteze o acțiune, un proces (intens); a (se) calma, a (se) potoli, a (se) alina. **2.** A deveni sau a determina să fie lipsit de griji, de frământări. — Din *liniște*.

LINIȘTÍRE, *liniștiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *liniști* și rezultatul ei; liniște. — V. *liniști*.

LINIȘTÍT, **-Ă**, *liniștíți*, *-te*, adj. **1.** Lipsit de zgomot, de intensitate, de agitație. **2.** Lipsit de griji, de frământări; calm, stăpânit; flegmatic, imperturbabil, placid. — V. *liniști*.

LINIȘTÍTÓR, **-OÁRE**, *liniștítóri*, *-oare*, adj. Care liniștește, care calmează. — *Liniști* + suf. -tor.

LINIUȚĂ, *liniuțe*, s.f. Linioară. ♠ *Liniuță de unire* = **a**) semn ortografic care servește pentru a marca rostirea împreună a două sau a mai multor cuvinte sau pentru a despărți cuvintele în silabe; **b**) semn de punctuație folosit pentru a uni două sau mai multe cuvinte legate între ele printr-un strâns raport lexical, morfologic sau sintactic; linioară, cratimă. ♠ (Fam.) Fiecare dintre subdiviziunile gradelor marcate pe un termometru. [Pr.: -ni-u-] — *Linie* + suf. -uță.

LINK, *linkuri*, s.n. Adresă prin care se conectează fie modulele unui program, fie modulele hardware ale unei rețele de calcul. — Cuv. engl.

LINÓ s.n. v. *linon*.

LINOGRÁF, *linografe*, s.n. Mașină tipografică de cules și de turnat rânduri, asemănătoare cu linotipul. — Din fr. *linographe*.

LINOGRÁVURĂ, *linogravuri*, s.f. Tehnică a gravurii în care imaginea este obținută prin imprimarea unei plăci de linoleum; (concr.) imagine obținută prin acest procedeu. — Din fr. *linogravure*.

LINOLEÁT, *linoleați*, s.m. (Chim.) Nume dat sărurilor de plumb, de mangan etc., folosite în prepararea uleiurilor sicative. [Pr.: -le-át] — Din engl. *linoleate*.

LINOLÉUM, *linoleumuri*, s.n. Țesătură textilă pe care s-a aplicat un amestec de substanțe grase, plastifiante, coloranți etc. și care se utilizează în industrie ca izolanț, în gospodărie pentru acoperit mese, dușurile etc. [Pr.: -le-um] — Din fr. *linoléum*.

LINÓN, (**2**) *linonuri*, s.n. **1.** Olandă subțire pentru batiste, bluze, lenjerie de damă etc. **2.** Sort de linon (**1**). [Var.: *linó*, *linóu* s.n.] — Din fr. *linon*.

LINOTÍP, *linotipuri*, s.n. Mașină tipografică care (prin apăsarea unor clape) culege și toarnă literele în rânduri întregi. — Din fr. *linotype*.

LINOTÍPIE, (**2**) *linotipii*, s.f. **1.** Culegere tipografică cu ajutorul linotipului; meseria de linotipist. **2.** Atelier (sau secție tipografică) unde se lucrează cu linotipul. — Din fr. *linotypie*.

LINOTÍPIST, **-Ă**, *linotipiști*, *-ste*, s.m. și f. Muncitor tipograf care lucrează la linotip. — Din fr. *linotypiste*.

LINÓU s.n. v. *linon*.

LINS, **-Ă**, *linși*, *-se*, adj. **1.** (Despre păr) Bine netezit, întins², fără bucle. **2.** (Fam.; despre oale sau farfurii) Din care s-a mâncat tot, în care n-a mai rămas nicio urmă de mâncare. — V. *linge*.

LINȘĂ, *linșez*, vb. I. Tranz. A ucide pe cineva prin linșaj. — Din fr. *lyncher*.

LINȘÁJ, *linșaje*, s.n. Ucidere fără judecată a cuiva de către o mulțime agitată, ațâțată; linșare. — Din fr. *lynchage*.

LINȘÁRE, *linșări*, s.f. Acțiunea de a *linșa* și rezultatul ei; linșaj. — V. *linșa*.

LÍNTE, (**1, 2**) s.f., (**3**) *linți*, s.m. pl. **1.** S.f. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori albe-albăstrui și fructul o păstăie cu semințe plate, comestibile (*Lens culinaris*); *p. restr.* fructul și sămânța acestei plante. ♠

Expr. *Până la un bob de linte* = absolut tot. *Pentru un blid de linte*, se spune despre cineva care a comis un act josnic (de trădare), chiar și pentru un profit material neînsemnat. **2.** S.f. (Med. vet.; pop.) Cisticercoză. **3.** S.m. pl. (Zool.; pop.) Cisticerci. — Lat. *lens*, *-ntis*.

LÍNTERS s.n. Puf dens care rămâne pe semințele de bumbac după egrenare, folosit la fabricarea vatei, a mătăsii artificiale și a nitrocelulozei. — Din germ. *Linters*.

LÍNTIȚĂ, *lintițe*, s.f. Nume dat mai multor plante acvatice lipsite de frunze și adesea de rădăcini, cu tulpina lățită, care formează colonii pe suprafața apelor stătătoare sau care curg lin (*Lemna*). [Pl.: și *lintiți*] — *Linte* + suf. -iță.

LÍNTÓU, *lintouri*, s.n. Element de construcție monolit, dispus orizontal deasupra unei deschideri, pentru a prelua greutatea zidăriei de deasupra; buiandrug. — Din fr. *linteau*.

LÍNTÓLIU, *lințolii*, s.n. Giulgiu. — Din lat. *linteolum*, it. *lenzuolo*, fr. *linceul*.

LÍNX, *linșci*, s.m. (Zool.) Râs². — Din fr., lat. *lynx*.

LÍOFIL, **-Ă**, *liofili*, *-e*, adj. (Despre particulele coloidale) Care are afinitate pentru moleculele mediului de dispersie. [Pr.: li-o-] — Din fr. *lyophile*.

LÍOFÍLIE s.f. (Chim.) Însușirea și starea substanțelor liofile. [Pr.: li-o-] — Din fr. *lyophilie*.

LÍOFÍLIZÁ, *liofilizez*, vb. I. Tranz. A supune evaporării în vid și la temperaturi foarte scăzute o soluție sau o suspensie apoasă conținând un vaccin, plasmă sangvină etc. pentru a le putea păstra timp îndelungat. [Pr.: li-o-] — Din fr. *lyophiliser*.

LÍOFÍLIZÁRE, *liofilizări*, s.f. Acțiunea de a *liofiliza* și rezultatul ei. [Pr.: li-o-] — V. *liofiliza*.

LÍOFÍLIZÁTÓR, *liofilizatoare*, s.n. (Tehn.) Aparat folosit pentru liofilizare. [Pr.: li-o-] — Din fr. *lyophilisateur*.

LÍOFÓB, **-Ă**, *liofobi*, *-e*, adj. (Despre particule coloidale) Care nu are afinitate pentru moleculele mediului de dispersie. [Pr.: li-o-] — Din fr. *lyophobe*.

LÍOP interj. Cuvânt care imită sunetul produs de un lucru ud care se lipește de ceva sau de un corp care cade pe un loc ud ori alunecos. — Onomatopee.

LÍOPCIOFLEÁNDURÁ, *liopciofleandure*, s.f. (Rar; depr.) Lacheu. — Et. nec.

LÍOTĂ, *liote*, s.f. (Pop. și fam.) Grămadă, mulțime (de ființe), gloată. — Din bg., sb. *lihotá*.

LÍP¹ s.n. (Reg.) Strat (gros) de murdărie care se formează pe piele sau pe îmbrăcăminte; jeg. — Din ucr. *lep*.

LÍP² interj. v. *lipa*.

LÍPA interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită zgomotul produs de o lovitură dată cu palma sau de picioarele cuiva care umblă desculț sau în papuci. [Var.: *lip* interj.] — Onomatopee.

LÍPÁN¹, *lipani*, s.m. Pește asemănător cu păstrăvul, cu corpul argintiu și alungit, cu capul mic, care trăiește în zona inferioară a apelor de munte (*Thymallus thymallus*). — Cf. sb. *lipan*, *lipen*.

LÍPÁN², *lipani*, s.m. (Bot.) Brusture. — Din bg. *lepjan*.

LÍPÁZÁ, *lipaze*, s.f. (Biol.) Enzimă din sucurile digestive care hidratează grăsimile, descompunându-le în glicerină și în acizi grași. — Din fr. *lipase*.

LÍPÁI, *lipái*, vb. IV. Intrans. **1.** A face un zgomot caracteristic, mergând desculț sau în papuci ori lovind cu palma; a cepăi. **2.** (Despre animale) A bea sau a mânca ceva făcând un zgomot caracteristic cu limba. [Prez. ind. și: *lipăiesc*. — Var.: *lăpái*, *lepái*, *leopái* vb. IV] — *Lipa* + suf. -ái. Cf. bg. *l a p a m*.

LÍPÁÍT s.n. Faptul de a *lipái*. ♠ Zgomot caracteristic produs de cineva care umblă desculț sau în papuci ori de o lovitură dată cu palma; cepăit. ♠ Zgomot caracteristic pe care îl fac (cu limba) unele animale când beau sau când mănâncă ceva. — V. *lipái*.

LÍPCÁN, *lipcani*, s.m. (Inv.) Curier oficial (turc sau tătar) care făcea legătura între Țările Române și Constantinopol sau în interiorul țării; curier, ștafetă (călare) în timp de război. — Din tc. *lipkan*.

LÍPCÁ adv. (Reg.; în expr.) A *sta* (sau a *șede* etc.) *lipcă* (undeve) = a sta undeve neclintit, a nu se mișca (dintr-un loc), stingherind pe cineva. A *sta lipcă pe capul cuiva* = a insista mult pe lângă cineva. A *se ține lipcă de cineva* = a însoți pe cineva peste tot (stingherindu-l cu prezența sa). A *umbra lipcă după ceva* = a căuta să obțină ceva cu orice preț; a dori ceva foarte mult. — Din ucr. *lypykj* „lipicios”.

LÍPEMIE s.f. **1.** (Biol.) Prezență a lipidelor în sânge; cantitate de lipide prezentă în sânge. **2.** (Med.) Creștere anormală a numărului lipidelor din sânge. — Din fr. *lipémie*.

LÍPI, *lipesc*, vb. IV. **1.** Tranz. **1.** A împreuna, a uni, a îmbina, a asambla între ele două sau mai multe obiecte (sau părți de obiecte) cu ajutorul unei

materii cleioase sau printr-un procedeu tehnic, realizând un tot nedemontabil. ♦ Spec. A închide un pic, umezindu-i marginea cleioasă și suprapunând-o peste cealaltă margine. ♦ Refl. (Despre ochi, pleoape) A nu se putea deschide din cauza unor secreții patologice; *fig.* a se închide fără voie de somn. **2.** Refl. Fig. (Despre privire) A se fixa, a se pironi. **3.** Refl. (Despre materii) A fi lipicios, cleios, a se prinde de ceva; a adera. **4.** Refl. (Despre alimente, medicamente etc.) A produce un efect favorabil; a prii. ♦ Expr. *A se lipi învățătura* (de cineva) = a asimila ușor învățătura, a putea învăța ușor. **5.** Tranz. și refl. A (se) apropia strâns, a (se) alătura, a (se) atinge de cineva sau de ceva. ♦ Expr. (Tranz.) *A lipi cuiva o palmă* = a trage, a da cuiva o palmă. ♦ Refl. Fig. A se apropia sufletește (de cineva sau de ceva), a intra în relații strânse (cu cineva). **6.** Tranz. A întinde, netezind cu palma udă, un strat de lut pe podeaua sau pe pereții caselor, pe cuptor etc. spre a astupa crăpăturile, a nivela etc. — Din sl. **lěpiti**.

LIPICI, (**1**, **3**) *lipicuri*, s.n. (**2**) *lipici*, s.m. **1.** S.n. Materie, substanță care servește la lipit (hârtia); clei. **2.** S.m. Nume dat mai multor plante erbacee care secretă o substanță lipicioasă. **3.** S.n. Fig. (Pop. și fam.) Ceea ce atrage, încântă sau seduce în înfățișarea sau felul de a fi al cuiva; farmec. ♦ Loc. adj. și adv. *Cu lipici* = încântător, atrăgător, fermecător, seducător. ♦ Loc. vb. *A avea lipici* = a atrage, a fermeca, a seduce pe cineva (prin înfățișare sau fel de a fi). ♦ Expr. (Rar) *A prinde lipici de cineva* = a se îndrăgosti de cineva. — **Lipi** + suf. *-ici*.

LIPICIOS, **-OASĂ**, *lipiciosi*, *-oase*, adj. **1.** Care se lipește, care se prinde ușor de ceva sau de cineva; cleios, năclăit. **2.** (Pop.; despre boli) Molipsitor, contagios. **3.** (Despre oameni sau despre chipul, înfățișarea lor) Atrăgător, seducător. — **Lipi** + suf. *-icios*.

LIPIDĂ, *lipide*, s.f. (Mai ales la pl.) Substanță organică grasă, insolubilă în apă, componentă a materiei vii. — Din fr. **lipide**.

LIPIE, *lipii*, s.f. Pâine rotundă și plată, puțin crescută, cu coajă multă și miez puțin. — Cf. sb. *lepinja*.

LIPIRE, *lipiri*, s.f. Faptul de a (se) lipi; lipit¹. — V. **lipi**.

LIPIT¹ s.n. Lipire. — V. **lipi**.

LIPIT², **-Ă**, *lipiți*, *-te*, adj. **1.** Prins, unit, împreunat, îmbinat cu ajutorul unei materii cleioase sau printr-un procedeu tehnic. ♦ (Despre pleoape sau despre ochi) Care nu se poate deschide din cauza unor secreții patologice; *fig.* care se închide fără voie din cauza somnului. **2.** (Și adv.) Foarte apropiat, alăturat strâns de cineva sau de ceva. ♦ Expr. *A fi lipit de foame* sau *a avea coastele lipite* = a fi foarte flămând. *Sărac* (sau *calic*) *lipit(-pământului)* = foarte sărac. — V. **lipi**.

LIPITÓR, **-OÁRE**, *lipitori*, *-oare*, s.m., s.f. **1.** S.f. Specie de vierme anelid din apele dulci, cu corpul alungit, prevăzut la cele două capete cu câte o ventuză, care se hrănește cu sângele animalelor de al căror corp se lipește (*Hirudo medicinalis*). ♦ Fig. Exploatator; parazit. **2.** S.f. Pasăre călătoare arboreolă, nocturnă, de culoare brună-cenușie, cu pete brune sau roșietice, care se hrănește cu insecte; mulge-capre (*Caprimulgus europaeus*). **3.** S.m. și f. Persoană care are meseria de a lipi. — **Lipi** + suf. *-tor*.

LIPITURĂ, *lipituri*, s.f. **1.** Unire, îmbinare, asamblare a două lucruri cu ajutorul unei materii cleioase sau printr-un procedeu tehnic. ♦ (Concr.) Locul unde s-a făcut o lipire. **2.** Pământ, lut frământat cu apă care servește la lipitul podelei, pereților etc. caselor. — **Lipi** + suf. *-tură*.

LIPITÁN, *lipitani*, s.m. Rasă de cai de talie înaltă, folosită îndeosebi la călărie, la tracțiune ușoară și la dresaj. — Din germ. **Lipitzaner**.

LIPOBLÁST, *lipoblaste*, s.n. (Biol.) Celulă adipoasă. — Din engl. **lipoblast**.

LIPOCRÓM, *lipocromi*, s.m. (Biol.) Pigment de culoare galbenă care se găsește în țesutul adipos. — Din fr. **lipochrome**.

LIPODISTROFIE, *lipodistrofii*, s.f. (Med.) Distrofie a țesutului adipos. — Din fr. **lipodystrophie**.

LIPOFIBRÓM, *lipofibroame*, s.n. (Med.) Tumoare mixtă, formată din țesut adipos și țesut fibros. — Din fr. **lipofibrome**.

LIPOIDĂ, *lipoide*, s.f. Lipidă complexă, insolubilă în acetonă, având proprietăți diferite de ale lipidelor simple. — Din fr. **lipoide**.

LIPOLÍZĂ, *lipolize*, s.f. (Biol.) Descompunere a grăsimilor în acizi grași și glicerină în procesul digestiei. — Din fr. **lipolyse**.

LIPÓM, *lipoame*, s.n. Tumoare benignă formată din țesut adipos. [Pl. și *lipomuri*] — Din fr. **lipome**.

LIPOMATÓZĂ, *lipomatoze*, s.f. Depunere anormală de grăsime în diferite regiuni ale corpului. — Din fr. **lipomatose**.

LIPOSARCÓM, *liposarcoame*, s.n. Tumoare malignă formată în țesutul eric gras. [Pl. și *liposarcomuri*] — Din fr. **liposarcome**.

LIPOSCLERÓZĂ, *liposcleroze*, s.f. (Med.) Scleroză a unui țesut adipos. — Din fr. **liposclérose**.

LIPOSOLÚBIL, **-Ă**, *liposolubili*, *-e*, adj. (Despre substanțe) Care este solubil în grăsimi sau în uleiuri. — Din fr. **liposoluble**.

LIPOTIMIE, *lipotimii*, s.f. (Med.) Leșin. — Din fr. **lipothymie**.

LIPOTRÓP, **-Ă**, *lipotropi*, *-e*, adj. (Biol.; despre substanțe) Care se fixează pe grăsimi și facilitează metabolismul; care previne acumularea de grăsimi. — Din fr. **lipotrope**.

LIPOVEÁN, **-Ă**, *lipoveni*, s.m. Persoană care face parte dintr-o populație de origine rusă stabilită în regiunea Deltei Dunării și care se ocupă mai ales cu pescuitul. — Din rus. **lipovanin** (dial. **lipovan**).

LIPOVEÁNCĂ, *lipovence*, s.f. Femeie care face parte dintr-o populație de origine rusă stabilită în regiunea Deltei Dunării. — **Lipovean** + suf. *-că*.

LIPOVENÉSC, **-EÁSCĂ**, *lipovenești*, adj. Care aparține lipovenilor, privitor la lipoveni. — **Lipovean** + suf. *-esc*.

LIPOVENÉȘTE adv. În felul lipovenilor. — **Lipovean** + suf. *-ește*.

LIPOVENÍME s.f. (Rar) Mulțime de lipoveni; totalitatea lipovenilor. — **Lipovean** + suf. *-ime*.

LIPSĂ, *lipsuri*, s.f. **1.** Faptul de a nu se afla într-un loc (unde ar fi trebuit să fie în mod obișnuit); absență. ♦ Loc. adv. (Jur.) *În lipsă* = în contumacie. ♦ Loc. prep. *În* (sau *din*) *lipsă de...* = nefiind, neavând ceva, din cauză că lipește. *În lipsa* (cuiva sau a ceva) = cât timp (sau în timp ce) cineva sau ceva lipește. ♦ Expr. *Mai bine lipsă* = mai bine deloc, mai bine renunț. *A duce lipsă* (de ceva) = a nu avea ceva (în cantitate suficientă). ♦ (Adjectival) Care lipește, absent. *Lipsă la apel*. **2.** Lucru care lipește dintr-un ansamblu. **3.** Faptul de a avea lacune, scăderi, deficiențe, defecte; lacună, scădere, deficiență, defect al cuiva sau a ceva. **4.** Faptul de a-i lipsi cuiva cele necesare; nevoie, sărăcie. **5.** (Înv. și reg.) Necesitate, trebuință. ♦ Loc. adj. *De lipsă* = necesar, indispensabil. *Am înșirat toate cele ce-mi sunt de lipsă*. [Pl. și: (Înv.) *lipse*] — Din **lipsi** (derivat regresiv).

LIPSCÁN, *lipscani*, s.m. (Înv.) Negustor care vindea pe piețele românești mărfuri aduse de la Lipsca. — **Lipsca** (n. pr. = *Leipzig*) + suf. *-an*.

LIPSCĂNIE, *lipscăanii*, s.f. (Înv.) **1.** Prăvălie de lipscan. **2.** Marfă vândută de lipscani. — **Lipscan** + suf. *-ie*.

LIPSÍ, *lipsesc*, vb. IV. **1.** Intrans. A nu (mai) fi, a nu (mai) exista, a nu se (mai) găsi (acolo unde în mod normal trebuia să se afle). ♦ (Construit cu dativul) A nu avea ceva. *Ce-ți lipește?* **2.** Intrans. (Despre oameni) A nu fi de față, a nu se găsi undeva într-un anumit moment; a absenta. ♦ (Mai ales la imper.) A se da la o parte, a dispărea, a fugi. **3.** Intrans. A fi nevoie de ceva, a mai trebui ceva, a nu ajunge, a fi neîndestulător. ♦ Expr. *Puțin lipește* (sau *a lipsi*) (*ca*) *să* (sau *că*)... = cât pe-aici, aproape să... *Asta* (sau *atâta*) (*ii*) *lipește*, se zice în fața unei perspective neplăcute, adăugată la o neplăcere deja existentă. **4.** Intrans. (Mai ales în construcții negative) A se da în lături (de la ceva), a nu îndeplini o obligație, o datorie; a se codi, a ezita. **5.** Refl. A se dispensa de ceva; a se priva, a renunța. ♦ Tranz. A lua cuiva ceva de care are nevoie, a-l face să ducă lipsă de ceva; a priva. — Din ngr. **lipso** (viit. lui *lipó*).

LIPSIRE, *lipsiri*, s.f. (Înv.) Faptul de a (se) lipsi. — V. **lipsi**.

LIPSÍT, **-Ă**, *lipsiți*, *-te*, adj. Căruia îi lipește, care nu are ceva; privat de... ♦ *Lipsit* (de mijloace) = sărac. — V. **lipsi**.

LIPURIE, *lipurii*, s.f. (Med.) Eliminarea de lipide prin urină întâlnită în boli ale ficatului, pancreasului și rinichilor; cantitate de lipide prezentă în urină. — Din fr. **lipurie**.

LIRÁ, *lire*, s.f. **1.** Instrument muzical format din două brațe în formă de coarde și mai multe coarde, folosit în Antichitate și în Evul Mediu, mai ales la acompaniere, când se recitau poeme. ♦ Fig. Simbol al talentului, al inspirației și al creației poetice, al poeziei (lirice). **2.** (Astron.; art.) Numele unei constelații din emisfera boreală; Ciobanul-cu-Oile, Oierul. **3.** (În sintagma *Liră de dilatație* = dispozitiv în formă de liră¹ (1) sau de buclă, care permite dilatarea unei conducte pentru fluide fierbinți. — Din fr. **lyre**, lat. **lyra**.

LIRĂ², *lire*, s.f. Unitate monetară în Cipru, Egipt, Liban, Malta, San Marino, Siria, Turcia. ♦ *Liră sterlină* = unitate monetară în Marea Britanie. — Din it. **lira**.

LÍRIC, **-Ă**, *lirici*, *-ce*, adj. **1.** (Mai ales despre poezii) Care exprimă direct stări afective personale, sentimente intime. ♦ (Substantivat, f.) Poezie lirică (1), genul poetic liric. ♦ (Substantivat, f.) Totalitatea operelor lirice (1) ale unui poet, ale unui popor, ale unei epoci etc. **2.** Care aparține poeziei (sau literaturii) lirice (1), care este caracteristic poeziei lirice, privitor la poezia lirică. ♦ (Despre scriitori; adesea substantivat) Care scrie poezii lirice (1) sau literatură lirică. ♦ Fig. Sentimental, emotiv, sensibil; plin de entuziasm, exaltat. **3.** Care aparține muzicii de operă, referitor la muzica de operă. ♦ (Despre voce) Care se caracterizează prin sonoritate dulce, lipsită de încordare, prin mobilitate; (despre cântăreți) care are o astfel de voce. — Din fr. **lyrique**.

LIRICIZĂ, *liricizez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A reflecta în mod excesiv liric un obiect, un fapt, un sentiment. — Din **liric**.

LIRICIZĂRE, *liricizări*, s.f. (Rar) Faptul de a *liriciza*. — V. **liriciza**.

LIRICIZĂT, **-Ă**, *liricizați*, *-te*, adj. (Rar) Care este plin de lirism. — V. **liriciza**.

LIRÍSM s.n. Conținutul liric (1) al unei opere; inspirație, atitudine lirică; mod exaltat de a simți sau de a exprima sentimentele. — Din fr. **lyrisme**.

LISĂ, *lisez*, vb. I. Tranz. A spăla și a netezi lâna pieptănată. — Din fr. **lisser**.

LISĂRE, *lisări*, s.f. Acțiunea de a *lisa*. — V. **lisa**.

LISĂ, *lise*, s.f. 1. Bară orizontală de lemn, de beton sau de oțel fixată între stâlpii unei balustrade. 2. Bară metalică sau de lemn fixată perpendicular pe cadrele fuzelajului sau pe nervurile aripii unui avion, cu rol de fixare și de susținere a învelișului acestuia. — Din fr. **lisse**.

LISÉZĂ, *liseze*, s.f. Mașină pentru spălat și netezit lâna după laminare. — Din fr. **lisseuse**.

LISTĂ, *listez*, vb. I. Tranz. 1. A înscrie într-o listă. 2. (Fin.) A înscrie o companie, o societate etc. pe lista oficială tranzacționată la bursă². 3. (Inform.) A întocmi o listă. • A imprima (2), a printa. — Din fr. **lister**, engl. **list**.

LISTĂRE, *listări*, s.f. Acțiunea de a *lista* și rezultatul ei. — V. **lista**.

LÍSTĂ, *liste*, s.f. Foaie, document, act (scris de mână sau tipărit) care conține o enumerare de persoane, ființe, obiecte, date etc.; înșirare, într-o anumită ordine, a unor nume de persoane sau de obiecte, a unor date etc. ⇨ *Listă de bucate* sau (rar) *de mâncare* = foaie pe care sunt înscrise mâncărurile și băuturile care se servesc într-un local de consum. ◆ *Listă civilă* = sumă pe care o poate cheltui anual din fondurile statului o familie monarhică sau șeful statului pentru nevoile personale. ◆ Fig. Enumerare orală. — Din fr. **liste**.

LÍȘETĂ s.f. v. **lișiță**.

LÍȘIȚĂ, *lișițe*, s.f. Pasăre călătoare acvatică, cu pene negre și cu o pată albă între ochi, având carnea comestibilă (*Fulica atra*). [Var.: (reg.) **lișeță** s.f.] — Cf. bg. *liska*, ucr. *lysucha*.

LÍȘTAL adv. (Reg.) Întocmai, aidoma, exact. — Et. nec.

LITÂNIE, *litanii*, s.f. 1. Rugăciune dialogată (vorbită sau cântată alternativ de preot și de credincioși), constând în scurte invocații. 2. Fig. Expunere, înșirare lungă, monotonă, plictisitoare. — Din sl. **litanija**.

LITĂRGĂ s.f. Oxid de plumb cristalizat, obținut prin trecerea unui curent de aer peste plumb topit, folosit în vopsitorie, industria petrolului etc. — Din fr. **litharge**.

LITERĂ, *literez*, vb. I. Tranz. A pronunța cuvinte (străine) prin litera inițială a unor cuvinte obișnuite, de obicei nume proprii. — Din **literă**.

LITERĂL, **-Ă**, *literali*, *-e*, adj. 1. Care se face, se reproduce etc. cuvânt cu cuvânt, literă cu literă; textual, exact. 2. (Mat.) Care conține mărimi notate cu litere. — Din fr. **littéral**, lat. **litteralis**.

LITERALMÊNTE adv. În adevăratul înțeles al cuvântului, în sens strict, exact; de tot, cu totul. — Din fr. **littéralement**.

LITERĂR, **-Ă**, *literari*, *-e*, adj. Care aparține literaturii, care se referă la literatură, care corespunde cerințelor literaturii. ⇨ *Limbă literară* = aspectul cel mai corect al limbii naționale, produs al unei continue prelucrări a limbii din partea scriitorilor, a publiciștilor, a oamenilor de știință etc. și constituind o sinteză a posibilităților de exprimare ale limbii întregului popor la un moment dat. — Din fr. **littéraire**, lat. **litterarius**.

LITERĂRE, *literări*, s.f. Acțiunea de a *litera*. — V. **litera**.

LITERARIZĂ, *literarizez*, vb. I. Tranz. A da aspect literar unui cuvânt, unui text, unei construcții etc.; a literariza. — **Literar** + suf. *-iza*.

LITERARIZĂRE, *literarizări*, s.f. Faptul de a *literariza*; literarizare. — V. **literariza**.

LITERARIZĂT, **-Ă**, *literarizați*, *-te*, adj. (Despre cuvinte, construcții, texte etc.) Căruia i s-a dat o înfățișare literară. — V. **literariza**.

LITERĂT, **-Ă**, *literați*, *-te*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu literatura; scriitor, literator. — Din lat. **litteratus**.

LITERĂTOR, **-OĂRE**, *literatori*, *-oare*, s.m. și f. (Înv.) Literat. — Din fr. **littérateur**, lat. **litterator**, **-oris**.

LITERĂTURĂ, *literaturi*, s.f. 1. Artă sau creație artistică al cărei mijloc de exprimare este limba; beletristică. ⇨ *Literatura populară* = literatură (1) anonimă, care, transmisă pe cale orală, devine, dintr-o operă individuală la origine, o creație colectivă. *Literatură cultă* = literatură (1) care aparține unor autori individuali cunoscuți ca atare și transmisă prin scris. ⇨ Expr. (Peior.) *A face literatură* = a ocoli esențialul unei probleme prin artificii de exprimare. 2. Totalitatea operelor beletristice ale unei epoci, ale unei țări, ale unui grup social etc. 3. Totalitatea operelor scrise care se referă la un

anumit domeniu (al cunoașterii). *Literatură muzicală*. 4. Totalitatea lucrărilor cu privire la o anumită problemă, la un anumit subiect; bibliografie. — Din fr. **littérature**, lat. **litteratura**.

LITERATURIZĂ, *literaturizez*, vb. I. Tranz. A literariza. — **Literatură** + suf. *-iza*.

LITERATURIZĂRE, *literaturizări*, s.f. Literarizare. — V. **literariza**.

LITERĂ, *litere*, s.f. 1. Semn grafic din alfabetul unei limbi, corespunzând în general unui fonem; slovă. ⇨ *Literă mare* = majusculă. *Literă mică* = minusculă. ◆ Caracter tipografic în forma unui mic bloc paralelipipedic, reprezentând în relief o literă (1), o cifră etc. 2. Fig. Înțelesul strict, textual al unui fragment, al unui paragraf, al unui articol (de lege) etc. ⇨ Expr. *Literă cu literă* = până în cele mai mici amănunte; întocmai, aidoma. *Litera legii* (sau *a cărții*) = exact cum scrie într-o lege (sau într-o carte); *p. ext.* mecanic, rigid. *A rămâne* (sau *a deveni* etc.) *literă moartă* = (despre un tratat, o lege etc.) a nu se mai aplica, a nu mai fi luat în seamă, a nu mai avea valoare. 3. (La pl.) Studiul literaturii. ⇨ *Om de litere* = scriitor. 4. (La pl.) Științele umanistice. — Din lat. **littera**.

LITIAZĂ, *litiaze*, s.f. Afecțiune caracterizată prin formarea patologică de nisip sau de calculi în anumite organe sau în canalele excretorie; calculoză. *Litiază biliară*. *Litiază renală*. [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. **lithiase**.

LITIAZIC, **-Ă**, *litiastici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de litiază. [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. **lithiasique**.

LITIE, *litii*, s.f. 1. Slujbă religioasă ortodoxă pentru obținerea unor roade bogate și pentru binecuvântarea celor aduse ca jertfă de credincioși. 2. Pâine care se sfințește cu prilejul litiei (1). — Din sl. **litija**.

LITIERĂ, *litiere*, s.f. Lectică. [Pr.: *-ti-e-*] — Din fr. **litière**.

LITIGĂNTĂ, *litigante*, adj. (În sintagma) *Parte litigantă* = fiecare dintre părțile care se află în litigiu, în fața unui organ de jurisdicție. — Din fr. **litigant**.

LITIGIÓS, **-OĂSĂ**, *litigiosi*, *-oase*, adj. Care provoacă un litigiu, care este sau poate fi obiectul unui litigiu ori este supus unor discuții în contradictoriu. [Pr.: *-gi-os-*] — Din fr. **litigieux**, lat. **litigiosus**.

LITIGIU, *litigii*, s.n. Conflict între persoane, instituții, state etc. care poate forma obiectul unui proces, unui arbitraj etc. — Din fr. **litige**, lat. **litigium**.

LITISPENDENȚĂ s.f. (Jur.) Situație în care același litigiu a fost supus spre soluționare în fața a două organe de jurisdicție de același grad. — Din fr. **litispendance**.

LITIU s.n. Element chimic din familia metalelor alcaline, de culoare argintie, moale și foarte ușor, existent în natură numai sub formă de săruri și utilizat în medicină, fotografie, electrotehnică etc. — Din fr. **lithium**.

LITOCÉRAS s.n. (Zool.) Gen de amoniți fosili caracterizat prin cochilie larg răsucită și cu deschidere circulară. — Din fr. **lithoceras**.

LITOCROMIE s.f. Procedeu tipografic de reproducere a picturii în culori. — Din fr. **lithochromie**.

LITOFĂG, **-Ă**, *litofagi*, *-ge*, adj. (Zool.; despre unele animale) Care se hrănesc cu nisip sau pietriș. — Din fr. **lithophage**.

LITOFÍT, **-Ă**, *litofiti*, *-te*, adj. (Bot.; despre plante) Care crește pe stânci, roci sau bolovănișuri. — Din fr. **lithophyte**.

LITOGENÉZĂ s.f. Ansamblu de procese care au dus la formarea rocilor sedimentare. — Din fr. **lithogénèse**.

LITOGRAF, **-Ă**, *litografi*, *-e*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu litografia. — Din fr. **lithographe**.

LITOGRAFIA, *litografie*, vb. I. Tranz. A multiplica prin litografie. [Pr.: *-fi-a-*] — Din fr. **lithographier**.

LITOGRAFIÁT, **-Ă**, *litografiati*, *-te*, adj. Imprimat, multiplicat prin litografie. [Pr.: *-fi-at-*] — V. **litografia**.

LITOGRAFIC, **-Ă**, *litografici*, *-ce*, adj. Care se folosește în litografie, care ține de litografie, privitor la litografie. — Din fr. **lithographique**.

LITOGRAFIE, (2, 3) *litografii*, s.f. 1. Metodă de reproducere și de multiplicare pe hârtie a textelor, desenelor, figurilor etc., prin utilizarea de negative imprimate sau desenate pe o piatră specială, calcaroasă. 2. Atelier, secție sau întreprindere unde se multiplică prin litografie (1). 3. Desen sau tablou multiplicat prin litografie (1). — Din fr. **lithographie**.

LITOGRAFIÉRE s.f. Acțiunea de a *litografia*. [Pr.: *-fi-e-*] — V. **litografia**.

LITOLÓGIC, **-Ă**, *litologici*, *-ce*, adj. Referitor la litologie. — Din fr. **lithologique**.

LITOLÓGIE s.f. 1. Ramură a geologiei care se ocupă cu studiul rocilor sedimentare. 2. Compoziția unei roci sedimentare. — Din fr. **lithologie**.

LITOMETEÓR, *litometeori*, s.m. (Met.) Particulă de rocă în suspensie sau transportată de vânt, aflată în compoziția atmosferei. [Pr.: *-te-or-*] — Din engl. **littometeor**.

LITOPÓN s.n. Pigment alb mineral, compus din sulfat de bariu și sulfură de zinc, folosit în pictură, în cosmetică etc. — Din fr. **lithopone**.

LITORÁL, -Ă, (1) *litoraluri*, s.n., (2) *litorali*, -e, adj. 1. S.n. Porțiune de teren situată de-a lungul țărmului oceanului, mării sau al unui lac. 2. Adj. Care se află pe litoral (1), care formează litoralul, privitor la litoral; care se află (în apă) aproape de țărm. — Din fr. *littoral*, lat. *litoralis*.

LITOSFERĂ s.f. Învelișul exterior solid al globului pământesc. — Din fr. *lithosphère*.

LITOTĂ, *litote*, s.f. Figură de stil care constă în a spune cât mai puțin și a face să se înțeleagă cât mai mult. — Din fr. *litote*.

LITOTIPOGRAFIE s.f. Reproducerea litografică a unei planșe imprimate cu caractere tipografice obișnuite. — Din fr. *lithotypographie*.

LITOTOMIE, *litotomie*, s.f. (Med.) Operație chirurgicală pentru extragerea calculilor din organul care îi conține. — Din fr. *lithotomie*, engl. *lithotomy*.

LITOTRITIE, *litotritii*, s.f. (Med.) Operație de spargere și extragere a calculilor vezicali, pe cale endoscopică. [Acc. și: *litotritie*] — Din fr. *lithotritie*.

LITOTRITÓR, *litotritoare*, s.n. (Med.) Instrument care servește la efectuarea litotritiei. — Din fr. *lithotriteur*.

LITRÁJ, *litraje*, s.n. Capacitate a unui recipient măsurată în litri. ♦ Capacitate cilindrică a unui motor cu ardere internă exprimată în litri. *Automobil de mic litraj*. — Din fr. *litrage*.

LITRÁ, *litre*, s.f. 1. (Pop.) Măsură de capacitate sau de greutate egală cu un sfert de litru sau de kilogram. ♦ Vas care are această capacitate; conținutul acestui vas. 2. Măsură de capacitate sau de greutate folosită în trecut, egală cu circa o treime de litru sau de kilogram. ♦ Vas care avea această capacitate; conținutul acestui vas. — Din ngr. *litra*.

LITRU, *litri*, s.m. 1. Unitate de măsură pentru capacitate, egală cu volumul ocupat de un kilogram de apă pură la temperatura de plus patru grade Celsius și la presiunea de o atmosferă. 2. Vas care are această capacitate. 3. Cantitate de lichid egală cu un litru (1). — Din fr. *litre*.

LITUANIÁN, -Ă, *lituanieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Lituaniei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Lituaniei sau lituanienilor (1), privitor la Lituania ori la lituanieni. ♦ (Substantivat, f.) Limba lituaniană. [Pr.: -ni-an] — Din fr. *lituanien*.

LITURGHIE, *liturghii*, s.f. Serviciu divin creștin (ortodox) în cadrul căruia are loc săvârșirea Sfințelor Taine duminică și la sărbătorile religioase, iar în mănăstiri zilnic. ♦ Expr. *A da (o) liturghie* = a aduce preotului o ofrandă pentru a pomeni numele persoanelor (în viață sau decedate) din familie cu prilejul oficerii liturghiei. [Var.: *leturghie* s.f.] — Din sl. *liturgija*.

LITURGHIER, *liturghiere*, s.n. Carte cuprinzând rânduiala slujbei liturghiei. [Pr.: -ghi-er] — *Liturghie* + suf. -ar.

LITÚRGIC, -Ă, *liturgici*, -ce, adj. s.f. 1. Adj. Care aparține liturghiei, privitor la liturghie. 2. S.f. Ramură a teologiei care studiază istoria, formele și interpretarea cultului divin. — Din fr. *liturgique*.

LITÁ, *lițe*, s.f. Fascicul de fire subțiri de metal, răsucite sau nerăsucite, folosit drept conductor electric. — Din germ. *Litze*.

LITÁ² s.f. v. *leliță*.

LITÁIE s.f. v. *lăscăie*.

LIUDE, (1) *liuzi*, s.m., (2) *liude*, s.n. (În Evul Mediu) 1. S.m. Om de rând (adesea străin) în raport cu fiscal, fie că era imposabil, fie că era scutit de impozite. 2. S.n. (Mai ales în Țara Românească) Unitate fiscală în sistemul de impunere, cuprinzând două sau patru familii. [Pl. și: (1) *liude*. — Var.: *lúde* s.m., s.n.] — Din sl. *lude*.

LIULEÁ s.f. v. *lulea*.

LIUR s.n. (Reg.) Vin slab (amestecat cu apă); poșircă. — Din ucr. *ljura*.

LIVÁDÁ, *livezi*, s.f. 1. Suprafață de teren plantată cu pomi fructiferi. 2. Întindere de pământ pe care se lasă să crească iarbă pentru cosit sau pentru pășunat. [Var.: (reg.) *livéde* s.f.] — Din bg. *livada*, ucr. *levada*.

LIVÁN, (1) *livani*, s.m., (2) *l. s.n.* 1. S.m. Arbore exotic cu frunze albe, cu flori alburii și cu fructe drupe, din a cărui scoarță se extrage tămăia (*Boswellia serrata*, *carteri* etc.). 2. S.n. Tămăie. — Din sl. *livan*.

LIVÁNTICÁ s.f. v. *levănțică*.

LIVE adj. invar., adv. (Care este) realizat, transmis în direct, pe scenă, în fața publicului. [Pr.: *laiv*] — Cuv. engl.

LIVÉDE s.f. v. *livadă*.

LIVÍD, -Ă, *livizi*, -de, adj. (Despre fața omului) Vănat, învețit (de emoție, de frig, de oboseală). ♦ Fig. (Despre lumină) Slab, palid. — Din fr. *livide*, lat. *lividus*.

LIVIDITÁTE s.f. Culoare vânăta a feței; paloare extremă. — Din fr. *lividité*.

LIVÍNG, *livinguri*, s.n. Cameră de zi folosită de (întreaga) familie pentru relaxare, urmărirea programelor la televizor etc. — Din engl. *living* [room].

LIVRÁ, *livrez*, vb. I. Tranz. A furniza, a preda mărfuri, a presta servicii etc. — Din fr. *livrer*.

LIVRÁBIL, -Ă, *livrabili*, -e, adj. Care se poate livra, furniza. — Din fr. *livrable*.

LIVRÁRE, *livrări*, s.f. Acțiunea de a *livra* și rezultatul ei; predare, furnizare. — V. *livra*.

LIVRÁ, *livre*, s.f. 1. Unitate de măsură pentru greutate de aproximativ 0,500 kg, folosită în special în țările anglo-saxone. 2. Veche monedă franceză. — Din fr. *livre*.

LIVREÁ, *livrele*, s.f. Uniformă (împodobită cu galoane și fireturi) purtată de personalul de serviciu din marile hoteluri, din restaurante sau din unele case particulare. — Din fr. *livrée*.

LIVRÉSC, -Ă, *livrești*, adj. Întemeiat numai pe informația din cărți. ♦ (Despre cuvinte, expresii) Folosit numai în cărți și în limbajul oamenilor culti. — Din fr. *livresque*.

LIVRÉT, *livrete*, s.n. 1. (În sintagma) *Livret militar* = document eliberat persoanelor care au satisfăcut serviciul militar, cuprinzând situația militară și alte date privitoare la titular. 2. (Tehn.; în sintagma) *Livret al utilajului* = document de evidență care cuprinde date referitoare la un utilaj (denumire, anul fabricației, producătorul, caracteristici tehnice, reparații etc.). — Din fr. *livret*.

LIZÁ¹, *lize*, s.f. Dezintegrare și dizolvare a unor celule sub acțiunea agenților fizici, chimici sau biologici. — Din fr. *lyse*.

LIZÁ², *lize*, s.f. Cărucior cu două roți, folosit în fabricile de hârtie și în întreprinderile poligrafice pentru transportul topurilor, baloturilor și sulurilor de hârtie. — Et. nec.

LIZEUZÁ, *lizeuze*, s.f. Bolerou purtat de femei peste cămașa de noapte. [Pr.: -zǒ-] — Din fr. *liseuse*.

LIZIBIL, -Ă, *lizibili*, -e, adj. Care poate fi citit (cu ușurință); citeț. — Din fr. *lisible*.

LIZIBILITÁTE, *lizibilități*, s.f. Calitate a ceea ce este lizibil. — Din fr. *lisibilité*.

LIZIERÁ, *liziere*, s.f. 1. Zonă de interferență la marginea pădurii cu terenul neîmpădurit. 2. Fâșie îngustă de stofă, de mătase etc. aplicată ca garnitură la cusăturile sau la îndoiturile unui obiect de îmbrăcăminte. 3. Margine longitudinală a unei bucăți de țesătură, pe care se imprimă marca fabricii și calitatea țesăturii. [Pr.: -zi-e-] — Din fr. *lisière*.

LIZIGÉN, -Ă, *lizigeni*, -e, adj. Care provoacă o disociere sau o distrugere a celulelor. — Din fr. *lysigène*.

LIZIMÉTRU, *lizimetre*, s.n. Instalație specială cu ajutorul căreia se colectează și se măsoară cantitatea de apă infiltrată într-un anumit volum de sol în vederea studierii capacității de înmagazinare a apei pe diferite tipuri de sol. — Din fr. *lysimètre*.

LIZINÁ, *lizine*, s.f. Aminoacid esențial cu înalte calități nutritive, conținut în cantități variabile în majoritatea proteinelor vegetale și animale. — Din fr. *lysine*.

LIZOL s.n. Dezinfecțant extern, preparat din săpun și crezoli. — Din germ. *Lisol*.

LIZOZIMÁ, *lizozime*, s.f. Proteină cristalizabilă prezentă în salivă, în lacrimi și în albușul de ou, cu puternică activitate enzimatică asupra unor germeni patogeni. — Din fr. *lysozyme*.

LOAIÁL, -Ă adj. v. *loial*.

LOAIÁLÍSM s.n. v. *loialism*.

LOAIÁLÍST, -Ă, s.m. și f. v. *loialist*.

LOAIÁLITÁTE s.f. v. *loialitate*.

LOÁZÁ, *loaze*, s.f. (Reg.) 1. Viță-de-vie. ♦ Ramură verde; vlăstar. 2. Fig. Om ștrengar, șmecher; om de nimic, secătură. — Din sl. *loza*.

LOB¹, *lobi*, s.m. 1. Diviziune anatomică și funcțională a unui organ intern, de obicei despărțită de rest prin cute adânci. ♦ Partea inferioară a urechii externe. 2. Diviziune, prelungire, excrescență a unei frunze, a unei petale sau a unei sepale, separată de rest prin creștături adânci. 3. (Arhit.) Element de construcție în formă de arc de cerc, care, combinat cu alte elemente asemănătoare, formează un arc compus. — Din fr. *lobe*.

LOB², *loburi*, s.n. Lovitură la jocul de tenis, care constă în trimiterea mingii pe deasupra capului adversarului atât de sus, încât acesta nu o poate ajunge cu racheta pentru a o trimite înapoi. — Din engl., fr. *lob*.

LOBÁ, *lobez*, vb. I. Tranz. A executa un lob². — Din fr. *lober*.

LOBÁR, -Ă, *lobari*, -e, adj. Care aparține lobului¹, privitor la lob¹. — Din fr. *lobaire*.

LOBÁT, -Ă, *lobați*, -te, adj. Care are lobi¹; alcătuit din lobi¹. — Din fr. *lobé*.

LOBBY s.n. Grup de persoane care influențează în parlament, în guvern etc. adoptarea unor hotărâri; grup de presiune (politică, diplomatică etc.). [Pr.: *lobj*] — Cuv. engl.

LOBBYISM s.n. Sistem de influențare a parlamentarilor sau funcționarilor superiori de stat de către grupuri de interese prin agenți, pentru adoptarea unor hotărâri favorabile acestor grupuri. [Pr.: *lobism*] — Cuv. engl.

LÓBDÁ s.f. v. **lobdă**.

LOBECTOMIE, *lobectomii*, s.f. (Med.) Ablație chirurgicală a unui lob practică pe un plămân, ficat sau pe creier. — Din fr. **lobectomie**.

LOBÉLIE, *lobelii*, s.f. Plantă exotică din familia campanulaceelor, cu flori frumoase colorate, din care se extrage lobelina (*Lobelia inflata*). — Din lat. **Lobelia** [inflata], denumirea științifică a plantei.

LOBELINĂ, *lobeline*, s.f. Alcaloid extras din lobelie, care are o acțiune excitantă asupra respirației și care este utilizat în tratamentul astmei, dispneei etc. — Din fr. **lobéline**.

LOBITĂ, *lobite*, s.f. (Med.) Inflație a unui lob pulmonar. — Din fr. **lobite**.

LÓBODÁ, *lobode*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante erbacee anuale, dintre care una, cu frunzele comestibile, este cultivată (*Atriplex hortensis*). ⇨ Expr. (Pop.) *A se plimba* (sau *a umbla*) *ca vodă prin lobodă* = a umbla fără grijă (dându-și importanță). — Din sl. **loboda**.

LOBÓNT, *lobonți*, s.m. Ostaș care lupta pentru cauza Imperiului Habsburgic în timpul mișcării anti-habsburgice din Ungaria și din Transilvania. [Acc. și: *lobonți*] — Cf. magh. *lobanc*.

LOBŪL, *lobuli*, s.m. Subdiviziune anatomică și funcțională a unui lob; lob¹ mic. — Din fr. **lobule**.

LOBULĂR, *-Ă, lobulari, -e*, adj. Care are forma unui lobul; care este împărțit în lobuli; care aparține unui lobul. — Din fr. **lobulaire**.

LOC, *locuri*, s.n. I. 1. Punct, porțiune determinată în spațiu. ⇨ Loc. adv. *Din* (sau *de pe*) *loc* = de acolo de unde este sau se află cineva, stând nemișcat, fără a se deplasa. *În* (sau *pe*) *loc* = a) pe aceeași bucată de pământ, acolo unde se află cineva sau ceva; b) neclintit; c) imediat, într-o clipă. (Expr.) *Pe loc repaus* = comandă militară indicând ieșirea din poziția de nemișcare a soldatului și adoptarea unei poziții mai libere. *A-i sta cuiva mintea în loc*, se spune când cineva se află în fața unui lucru de neînțeles, pe care nu-l poate cuprinde cu mintea. *A sta pe loc* = a se opri (din mers). *La loc* = acolo unde era mai înainte, unde stătea de obicei. (Expr.) *A-i veni* (cuiva) *inima* (sau *sufletul*) *la loc* = a i se potoli (cuiva) emoția, a se liniști; a-i trece spaima. *A pune pe cineva la locul lui* = a-i da cuiva o lecție de bună-cuviință, a arăta cuiva ce se cuvine și ce nu. (Fam.) *La loc comanda* (sau *mișcarea*), se spune pentru a reveni asupra unei dispoziții (sau asupra unei mișcări greșite). *La un loc* = împreună, laolaltă. *Până într-un* (sau *la un*) *loc* = până la un punct sau până la un moment; într-o măsură oarecare. *În* (sau *peste*) *tot locul* = pretutindeni. *Din loc în loc* (sau *dintr-un loc într-altul*) = a) de colo până colo, încoace și încolo; b) din distanță în distanță, ici și colo. *Pe unele* (sau, rar, *une*) *locuri* = ici și colo, pe alocuri. ⇨ Expr. *A o lua* (sau *a porni*) *din loc* = a pleca de undeva. *A nu-și* (mai) *afila* (sau *găsi*) *locul ori a nu-l* (mai) *ține* (sau *încăpea*) *pe cineva* *locul* = a nu mai avea astămpăr sau odihnă; a fi nerăbdător, neliniștit. *A nu* (mai) *avea loc de cineva* = a) a fi incomodat de cineva; b) a se lega mereu de cineva, a-i pricinui neajunsuri. *A sta* (sau *a se ține*, a *rămâne*, a *încrămeni*) *ținutul* *locului* (sau *pe loc*, *în loc*) = a sta neclintit, fără să se miște. *A sta la un loc* = a sta liniștit, a fi cuminte. *A muta din loc* = a duce în altă parte. (*A merge*, *a veni*, *a pleca* etc.) *la fața* *locului* = (a se deplasa) acolo unde s-a întâmplat ceva (pentru a face cercetări). *O palmă de loc* = o distanță mică. ⇨ (Pop.) Bucată de pământ (cultivabil). ⇨ *Loc de casă* = teren destinat pentru construcție. *Loc de veci* = teren într-un cimitir aflat în proprietatea cuiva și destinat pentru morminte sau cavouri. ⇨ Regiune; ținut; p. ext. țară. ⇨ Așezare omenească, localitate; regiunea, țara, localitatea în care s-a născut cineva. ⇨ Expr. (*A fi*) *de loc* (sau *de locul lui ori al ei* etc.) *din...* sau *din partea* *locului* = (a fi) originar din... sau din regiunea unde se află cineva. 2. Spațiu ocupat de cineva sau de ceva. ⇨ *Loc de muncă* (sau *de producție*) = parte din suprafața unei unități economice în care un lucrător sau un grup de lucrători execută anumite operații în vederea obținerii producției, folosind în acest scop utilaj și echipament tehnic corespunzător. *Loc de muncă* = întreprindere sau instituție în care o persoană își desfășoară activitatea în mod obișnuit. ⇨ Expr. *A lua loc* = a se așeza. *la loc!* = șezi! *A-și face loc* = a-și croi un drum, a răzbate. *A face loc* = a se da la o parte pentru a permite trecerea cuiva sau a ceva. (*A fi*) *la locul lui* = (a fi) așa cum se cuvine. 3. Pasaj într-o scrisoare; publicație în care a apărut un anumit lucru. II. 1. Slujbă, post²; funcție. 2. Situație socială a cuiva; p. gener. situație. ⇨ *Loc comun* v. *comun*. ⇨ Expr. (*A se pune*) *în locul* *cuiva* = (a se închui) în situația cuiva (pentru a-l putea înțelege). III. Moment potrivit; prilej, ocazie. ⇨ Expr. *A da loc* *la...* = a avea drept urmare; a determina, a provoca. *A fi* *locul* = a fi cazul, a fi nimerit. *A avea loc* = a se întâmpla, a se produce. *Din capul* *locului* = de la început. IV. (În expr.) *În loc* *de...* sau *în locul...*, se spune pentru a arăta o înlocuire,

o substituție. *În loc* *să...* (sau *de a...*), se spune pentru a arăta raportul de opoziție dintre două idei, două acțiuni etc. — Lat. **locus**.

LOCAL, *-Ă*, (1) *localuri*, s.n., (2) *locali, -e*, adj. 1. S.n. Clădire sau grup de încăperi de utilitate publică (ocupate de o întreprindere, de o instituție etc.).

⇨ Sală special amenajată unde se servește publicului mâncare sau băutură; restaurant, birt, bodegă. 2. Adj. Particular și caracteristic pentru un anumit loc; privitor la un loc determinat; dintr-un anumit loc. ⇨ *Autorități locale* = autorități care exercită funcții administrative pe un teritoriu restrâns, delimitat, potrivit împărțirii teritoriale a statului. *Resurse locale* = resurse ale unei întreprinderi provenind din posibilități proprii sau de pe teritoriul restrâns pe care se află ea. *Tratament local* = tratament care se aplică direct pe locul bolnav. *Anestezie locală* = anestezie făcută numai la partea corpului care trebuie supusă unei intervenții chirurgicale. 3. Adj. (Mat.) Referitor la un singur punct sau la un mic domeniu din plan sau din spațiu. — Din fr. **local**.

LOCALITATE, *localități*, s.f. Așezare omenească formând o unitate administrativă. ⇨ Loc. adj. și adv. *Din localitate* = (care este) din satul sau din orașul despre care este vorba. — Din fr. **localité**.

LOCALIZĂ, *localizez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) limita, a (se) restrânge la un anumit spațiu, la un anumit loc. ⇨ Tranz. A determina în spațiu sau în timp un fapt, o acțiune etc. 2. Tranz. (Cu privire la opere literare) A da un caracter local, a adapta la condițiile specifice, istorice, sociale etc. ale unei epoci, ale unei regiuni etc. — Din fr. **localiser**.

LOCALIZABIL, *-Ă, localizabili, -e*, adj. Care poate fi localizat. — Din fr. **localisable**.

LOCALIZĂRE, *localizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *localiza* și rezultatul ei. ⇨ *Localizări cerebrale* = legarea diverselor procese psihice de anumite regiuni ale scoarței cerebrale. ⇨ (Tehn.) Detectare și precizare a poziției unui obiect, a locului unui defect dintr-o piesă, a unui zăcământ în scoarța terestră, a unui post de radioemisie etc. ⇨ Operă literară adaptată pentru a corespunde anumitor condiții de loc sau de timp. — V. **localiza**.

LOCALIZĂT, *-Ă, localizați, -te, adj.* 1. Care este fixat într-un anumit loc, limitat pe un anumit spațiu. ⇨ Care este determinat în spațiu sau în timp. 2. (Despre opere literare) Adaptat la specificul local, la condițiile istorice, culturale, sociale ale unei țări. — V. **localiza**.

LOCALNIC, *-Ă, localnici, -ce, adj.*, s.m. și f. 1. Adj. Care este din partea locului; care ține de un anumit loc; local (2). 2. S.m. și f. Persoană considerată în raport cu localitatea în care trăiește; om din partea locului. — Din rus. **lokal'niĭ** (după derivatele în *-nic*).

LOCANDĂ s.f. v. **locantă**.

LOCANDIÉR, *-Ă* s.m. și f. v. **locantier**.

LOCANTĂ, *locante*, s.f. (Inv.) Han², local în care se servesc băuturi; ospătarie, birt. [Var.: **locândă** s.f.] — Din it. **locanda**, ngr. **lokánta**.

LOCANTIÉR, *-Ă, locantieri, -e*, s.m. și f. (Înv.) Persoană care ține o locantă. [Pr.: *-ti-er*. — Var.: **locandier, -ă** s.m. și f.] — Din ngr. **lokantiéris**.

LOCAȘ, *locășuri*, s.n. 1. (Astăzi rar) Încăpere, casă; locuință. ⇨ (În forma *lăcaș*) Biserică, mănăstire. *Lăcaș sfânt*. *Lăcaș de cult*. ⇨ Expr. (pop.) *A da cuiva locaș* = a primi pe cineva în casă; a adăposti, a găzdui. 2. Spațiu lăsat liber într-o piesă sau într-un sistem tehnic, în care urmează să intre un element al unei alte piese sau al unui alt sistem tehnic pentru a forma un tot. [Var.: **lăcăș** s.n.] — Din magh. **lakás** (după *loc*).

LOCATĂR, *-Ă, locatari, -e*, s.m. și f. Persoană care locuiește într-o casă (în calitate de chirieaș) pe baza unui contract. — Din fr. **locataire**.

LOCATÍV, *-Ă, locatívi, -e*, s.n., adj. 1. S.n. Caz al flexiunii nominale în unele limbi, care arată locul unde se petrece acțiunea verbului. 2. Adj. Privitor la spațiul locuibil (închiriat); privitor la locație, de locație. ⇨ *Valoare locativă* = venitul pe care îl poate aduce un imobil sau un apartament în cazul închirierii lui. *Spațiu locativ* = ansamblul încăperilor locuite sau destinate a fi locuite de cineva. — Din fr. **locatif**.

LOCATÓR, *-OĂRE, locatori, -oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care dă în locație un lucru. 2. S.n. (În sintagma) *Locator radio* = radiolocator. — Din lat. **locator**.

LOCĂȚIE, *locății*, s.f. 1. Închiriere. ⇨ Chirie plătită pentru anumite lucruri luate în folosință temporară. ⇨ *Taxă de locație* = taxă care se plătește drept sancțiune în caz de depășire a termenului de încercare sau de descărcare a vagoanelor de cale ferată sau a autovehiculelor. 2. (Jur.; în sintagma) *Contract de locațiune* = contract prin care una dintre părți se obligă să procure și să asigure celeilalte părți folosința unui lucru pentru un timp determinat în schimbul unei sume de bani. 3. Un loc anume, precis determinat. [Var.: **locațiune** s.f.] — Din fr. **location**, lat. **locatio, -onis**, engl. **location**.

LOCAȚIUNE s.f. v. **locație**.

LĂCĂ s.f. Denumire dată unui grup de boli infecțioase ale puietului de albine, provocate de un bacil care atacă larvele în vârstă de 3-4 zile. — Din fr. **loque**.

LOCH, *lochuri*, s.n. Instrument cu care se măsoară distanța parcursă de o navă și viteza de deplasare a acesteia. [Pr.: *loc*] — Din fr. **loch**.

LOCK-OUT s.n. (Englezism) Închidere a unei întreprinderi și concedierea în masă a muncitorilor pe timp limitat pentru a-i forța pe muncitori să accepte anumite condiții (renunțarea la grevă, renunțarea la pretenția de mărire a salariilor sau acceptarea reducerii lor, limitarea drepturilor sindicale etc.). [Pr.: *lăcăuț*] — Cuv. engl.

LOCMĂ, *locmale*, s.f. (Înv.) 1. Măncare gustoasă. 2. Căștig, chilipir. — Din tc. **lokma**.

LOCO¹- Element de compunere care înseamnă „loc” și care servește la formarea unor substantive. — Din fr. **loco-**.

LOCO² adv. (Privitor la destinația unei scrisori, a unui colet etc.) În aceeași localitate în care se află și expeditorul. ♦ (În legătură cu achiziția unor mărfuri, precedând un substantiv, ca determinare locală) La locul de producție sau la un punct fix de transport; în, la. — Cuv. lat.

LOCOMOBIL, *-Ă, locomobili, -e*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre mașini) Care poate fi deplasat la locul de utilizare (având roți, tălpi, patine etc.). 2. S.f. Agregat deplasabil pe roți, alcătuit dintr-un generator de abur care folosește combustibil inferior și un motor, care servește la punerea în mișcare a altor mașini (agricole, forestiere etc.). — Din fr. **locomobile**.

LOCOMOTIVĂ, *locomotive*, s.f. Vehicul motor de cale ferată, cu sursă de energie proprie sau străină, folosit pentru a remorca și a deplasa vagoanele. — Din fr. **locomotive**.

LOCOMOTĂR, *-OĂRE, locomotari, -oare*, adj., s.n. 1. Adj. De locomoție, pentru locomoție. 2. S.n. Locomotivă cu motor electric. — Din fr. **locomoteur**.

LOCOMOȚIE s.f. 1. Deplasare, mișcare dintr-un loc într-altul. 2. Funcție a organismelor vii care constă dintr-un complex de mișcări realizate prin mecanisme și organe speciale, datorită căreia animalele și omul se deplasează activ în spațiu. [Var.: **locomoțiune** s.f.] — Din fr. **locomotion**.

LOCOMOȚIUNE s.f. v. **locomoție**.

LOCOTENENT, *locotenenți*, s.m. 1. Grad de ofițer superior sublocotenentului și inferior căpitanului; persoană care are acest grad. *Locotenent-colonel* = grad de ofițer superior mai mare decât maiorul și inferior colonelului; persoană care poartă acest grad. (Înv.) *Locotenent-comandor* = grad de ofițer din aviația sau marina militară, echivalent cu maiorul; persoană care purta acest grad. 2. (Înv.) Persoană care ținea locul unui demnitar. — Din it. **locotenente**.

LOCOTENENȚĂ, *locotenențe*, s.f. (Înv.) Funcția de lociitor. ♦ (În epoca modernă, în Țara Românească și în Moldova) *Locotenență domnească* = formă de guvernământ provizoriu instituită pe timpul cât scaunul domnesc rămânea vacant sau al absenței domnului; căimăcămie. — Din it. **locotenza**.

LOCTRACTĂR, *locotractoare*, s.n. Locomotivă de mică putere, de obicei cu motor diesel, folosită pentru manevre în stații, în triaje, în ateliere etc. — Din fr. **locotracteur**.

LOCȘOR, *locșoare*, s.n. Diminutiv al lui *loc*. [Var.: **locușor** s.n.] — **Loc** + suf. *-ușor*.

LOCTIITOR, *-OĂRE, lociitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care ține locul altuia într-o funcție și îndeplinește o parte din îndatoririle acesteia. [Pr.: *-ți-ți*] — **Loc** + **țitor** (după fr. *lieutenant*).

LOCUI, *locuiesc*, vb. IV. 1. Intrans. A-și avea domiciliul undeva, a fi stabilit cu locuința undeva; a sta, a ședeia undeva, a domicilia. 2. Trans. (Înv.) A așeza pe cineva într-un loc; a stabili, a coloniza. — Din magh. **lakni** (după *loc*).

LOCUIBIL, *-Ă, locuibili, -e*, adj. În care se poate locui, bun de locuit. — **Locui** + suf. *-bil*.

LOCUIȚĂ, *locuițe*, s.f. Loc, casă, construcție în care locuiește sau poate locui cineva; domiciliu. [Var.: (Înv.) **lăcuință** s.f.] — **Locui** + suf. *-ință*.

LOCUIRE s.f. Faptul de a locui undeva. — V. **locui**.

LOCUIȚI, *-Ă, locuiți, -te*, adj. (Despre case, ținuturi etc.) În care locuiește cineva, unde sunt oameni. — V. **locui**.

LOCUITĂR, *-OĂRE, locuitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care are domiciliul obișnuit într-un loc determinat (într-un oraș, într-o regiune, într-o țară etc.). [Pr.: *-cu-i-*. — Var.: (Înv.) **lăcuitor, -oare** s.m. și f.] — **Locui** + suf. *-tor*.

LOCUL, *loculi*, s.m. (Bot.) Cavitate a unui fruct în care se află semințele; lojă (II 1). [Var.: **loculă** s.f.] — Din fr. **locule**.

LOCULĂR, *-Ă, loculari, -e*, adj. (Bot.) Care este împărțit în mai multe loji (II 1). — Din fr. **loculaire**.

LOCULĂ s.f. v. **locul**.

LOCUSTĂ s.f. v. **lăcustă**.

LOCUȘĂR s.n. v. **locșor**.

LOCUTĂR, *locutori*, s.m. (Lingv.) Vorbitor. — Din fr. **locuteur**.

LOCUȚIE s.f. v. **locuțiune**.

LOCUȚIUNE, *locuțiuni*, s.f. Grup de cuvinte cu înțeles unitar, care se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire. ♦ (Înv.) Expresie. [Pr.: *-ți-u-*. — Var.: (Înv.) **locuție** s.f.] — Din fr. **locution**, lat. **locutio, -onis**.

LOCVĂCE adj. invar. (Livr.) Care vorbește mult; vorbăreț, limbut, guraliv. — Din fr. **loquace**, lat. **loquax, -acis**.

LOCVACITĂTE s.f. (Livr.) Înșușirea, pomirea, obișnuința de a fi locvace; limbuție. — Din fr. **loquacit e**, lat. **loquacitas, -atis**.

LĂDBĂ, *lodbe*, s.f. (Reg.) Bucată lungă de lemn, despicată dintr-un trunchi de copac; scândură groasă făcută din despicătura unui trunchi, cioplită numai cu secura. [Var.: **lăbdă** s.f.] — Din ucr. **lodva**.

LĂDEN, (2) *lodene*, s.n. 1. Stofă groasă și p oasă, de obicei impermeabilă. 2. Pardesiu (raglan) confecționat dintr-o astfel de stofă. — Din fr. **loden**, germ. **Loden**.

LOESS, *loessuri*, s.n. Rocă sedimentară neconsolidată, de origine eoliană, de culoare galbenă-cenușie, cu aspect poros, formată mai ales din praf silicos și argilos. [Pr.: *l s*] — Din fr. **loess**.

LOGĂ, *loghez*, vb. I. Refl. (Inform.) A se identifica (prin introducerea unui nume de utilizator și a unei parole unice), în scopul accesării unui site, a unui forum etc. — Cf. engl. *log in*.

LOGĂDIC, *-Ă, logaedici, -ce*, adj. (Despre un sistem de versificație) Care este compus din anapești și iambi sau din dactilii și trohei. — Din fr. **logaedic**.

LOGĂRE, *logări*, s.f. (Inform.) Acțiunea de a se loga și rezultatul ei. — V. **loga**.

LOGĂRĂTM, *logaritmii*, s.m. Putere la care trebuie ridicat un anumit număr pozitiv, numit bază, spre a obține numărul dat. ♦ *Logaritm zecimal* = logaritm a cărui bază este numărul 10. *Tablă* (sau *tabelă*) *de logaritmi* = (carte cuprinzând) tabelele logaritmului unor numere, cu care se pot calcula logaritmii tuturor numerelor. — Din fr. **logarithme**.

LOGĂRĂTMĂ, *logaritmee*, vb. I. Tranz. A găsi logaritmul unui număr sau al unei expresii algebrice. — Din **logaritm**.

LOGĂRĂTMĂRE, *logaritmări*, s.f. (Mat.) Acțiunea de a *logaritmă* și rezultatul ei. — V. **logaritmă**.

LOGĂRĂTMIC, *-Ă, logaritmici, -ce*, adj. Care se referă la logaritmi; care cuprinde logaritmi, care se face cu ajutorul logaritmilor. ♦ *Ecuatie logaritmica* = ecuație în care intră logaritmul necunoscut. — Din fr. **logarithmique**.

LOGĂTĂM, *logatomi*, s.m. Cuvânt artificial monosilabic, fără semnificație, format din trei sunete (consoană-vocală-consoană), folosit pentru aprecierea calității unei transmisii telefonice sau a audierii într-o sală. — Din fr. **logatome**.

LĂGIA s.f. v. **logie**.

LOGHIĂTĂT, *loghiotați*, s.m. (Înv.) Învațat grec; titlu dat dascălilor greci în epoca fanariotă. [Acc. și: *loghiotat*. — Pr.: *-ghi-o-*] — Din ngr. **loghiotatos**.

LĂGIC, *-Ă, logici, -ce*, s.f., adj. I. S.f. 1. Știință a demonstrației, al cărei obiect este stabilirea condițiilor corectitudinii gândirii, a formelor și a legilor generale ale raționării corecte. ♦ *Logică generală* = logică clasică, de tradiție aristotelică, care studiază formele logice fundamentale (noțiunea, judecata, raționamentul), precum și principiile gândirii. *Logică matematică* (sau *simbolică*) = ramură a logicii care cercetează operatorii logici și care are ca obiect aplicarea metodelor matematice în domeniul logicii formale, în electronică, cibernetică, lingvistică; logicistică. *Logică dialectică* = concepție filosofică a logicii de pe pozițiile materialismului dialectic, care studiază dialectica formelor logice, raportul lor cu conținutul. 2. Gândire justă, raționament corect, consecvent și temeinic. ♦ Fel de a gândi al cuiva. 3. Cerință firească, temeii rațional, rațiune. II. 1. Adj. Potrivit cu regulile logicii (I); rațional, just, întemeiat, corect. ♦ *Cap logic* = minte care gândește rațional; persoană care gândește întemeiat, rațional. 2. (Fiz., în sintagma *Circuit logic* = circuit electronic sau electromecanic folosit în calculatoarele electronice, cu ajutorul căruia se pot efectua operații logice elementare. 3. (În sintagmele *Diagramă* (sau *schemă*) *logică* = reprezentare grafică a unui algoritm; organigramă. — Din fr. **logique**.

LOGICĂȘTE adv. (Înv.) În mod logic, din punct de vedere logic. — **Logic** + suf. *-ește*.

LOGICIÁN, -Ă, *logicieni*, -e, s.m. și f. Persoană care cunoaște temeinic logica; specialist în logică; *p. ext.* persoană care judecă cu metodă, cu rigoare, urmând regulile logicii. [Pr.: -*ci-an*] — Din fr. **logicien**.

LOGICISM s.n. Concepție conform căreia matematica poate fi dedusă din logică. — Din fr. **logicisme**.

LOGICIST, -Ă, *logiciști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al logicismului. — Din fr. **logiciste**.

LÓGIE, *logii*, s.f. **1.** (În forma *loggia*) Galerie exterioară încorporată unei clădiri, acoperită și deschisă către exterior printr-un șir de arcade sprijinite pe coloane sau pe stâlpi. **2.** Construcție de tipul loggiei (**1**), independentă sau aparținând parterului unei clădiri, servind și ca tribună. **3.** Balcon mărginit cu panouri, construit pentru a proteja încăperile de arșiță. [Var.: *lóggia*, s.f.] — Din it. **loggia**.

LOGISTIC, -Ă, *logistici*, -ce, s.f., adj. **1.** S.f. Logică simbolică (matematică). **2.** S.f. Ansamblul operațiilor care asigură desfășurarea unei activități (în special militare) de amplasare. **3.** Adj. Referitor la logică. — Din fr. **logistique**.

LOGISTICIAN, -Ă, *logisticieni*, -e, s.m. și f. Specialist în logică. [Pr.: -*ci-an*] — Din fr. **logisticien**.

LOGO¹- Element de compunere însemnând „cuvânt”, „vorbă”, „vorbire”, care servește la formarea unor substantive. — Din fr. **logo-**.

LÓGO², *logouri*, s.n. **1.** Simbol, siglă formată dintr-un ansamblu de semne grafice, care constituie marca unui produs sau a unei firme. **2.** (Inform.) Limbaj de programare cu scop pedagogic și psihologic. — Din fr. **logo**.

LOGOCLONIE, *logoclonii*, s.f. (Med.) Defect al vorbirii constând din repetarea unei silabe la mijlocul sau la finalul unui cuvânt. — Din fr. **logoclonie**.

LOGODI, *logodesc*, vb. IV. Refl. recipr. și tranz. A (se) lega prin logodnă; a (se) angaja solemn pentru o căsătorie viitoare; a (se) credinți. — Din sl. **logoditi**.

LOGODIT, -Ă, *logodiți*, -te, adj. Care s-a legat cu cineva prin logodnă. ◊ Expr. (*Ca un*) *șap* (sau *gâscan*) *logodit*, se spune despre un om mândru, fudul, înfumurat. — V. **logodi**.

LOGÓDNĂ, *logodne*, s.f. Ceremonie (religioasă) prin care un bărbat și o femeie se angajează să se căsătorească; legământ solemn, promisiune de căsătorie între logodnici; credință. ◊ Petrecere organizată cu prilejul acestei ceremonii. ◊ Intervalul de timp dintre această ceremonie și nuntă. — Din sl. **logodnŭ**.

LOGÓDNIC, -Ă, *logodnici*, -ce, s.m. și f. Persoană care s-a logodit cu cineva (considerată în raport cu acesta); (la pl.) perechea logodită. — **Logodnă** + suf. -*nic*.

LOGOFÁT, *logofeți*, s.m. **1.** (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Titlu de mare dregător în ierarhia boierilor români, membru al Sfatului domnesc; persoană care deținea acest titlu. ◊ *Mare logofát* = (în Moldova) întâiul boier de divan, care conducea Cancelaria domnească și, în lipsa domnului sau a mitropolitului, prezida Divanul; (în Muntenia) unul dintre cei mai de seamă boieri de divan, urmând după ban. *Logofát al doilea* = locțiitorul marelui logofát. *Logofát al treilea* = secretarul marelui logofát. *Logofát de obiceiuri* = dregător având atribuții de maestru de ceremonii. *Logofát de taină* (sau *domnesc*) = secretar particular al domnului. *Logofát de vistierie* = secretar al vistieriei domnești. ◊ Șeful Cancelariei domnești. **2.** (Înv.) Secretar, scriitor într-o cancelarie; gramatic, diac, pisar, copist. **3.** Vătaf (la o moșie boierească). — Din ngr. **logothétis**.

LOGOFETEASĂ, *logofetese*, s.f. (Înv.) Soția logofătului. — **Logofát** + suf. -*neasă*.

LOGOFETÉL, *logofețel*, s.m. (Înv.) Diminutiv al lui *logofát*, gramatic, copist. — **Logofát** + suf. -*el*.

LOGOFETIE, *logofeții*, s.f. (Înv.) Demnitate de logofát; cancelaria logofătului. — **Logofát** + suf. -*ie*.

LOGOGRÁF, *logografi*, s.m. Denumire dată primilor istorici greci care încercau să reconstituie istoria triburilor și a orașelor grecești pe baza legendelor și a cronicilor. — Din fr. **logographe**.

LOGOGRÍF, *logogrifuri*, s.n. Joc distractiv care constă în deducerea unui cuvânt din altul prin adăugarea, eliminarea sau inversarea unor sunete sau silabe; *p. ext.* limbaj obscur, inteligibil; lucru greu de descifrat. [Pl. și: *logogrife*] — Din fr. **logogrîphe**.

LOGOGRÍFIC, -Ă, *logogrifici*, -ce, adj. Care se referă la logogrif; *p. ext.* scris ilizibil. — **Logogrif** + suf. -*ic*.

LOGOMAHIE s.f. (Livr.) Discuție, polemică în jurul unor termeni. — Din fr. **logomachie**.

LOGOMÉTRU, *logometre*, s.n. Instrument cu care se măsoară raportul dintre două mărimi electrice. — Din fr. **logomètre**.

LOGONEVRÓTIC, -Ă, *logonevrotici*, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de logonevroză. — Din fr. **logonévrotique**.

LOGONEVRÓZĂ, *logonevroze*, s.f. (Med.) Boală de natură nervoasă care se manifestă prin tulburarea vorbirii. — Din fr. **logonévrose**.

LOGOPÁT, -Ă, *logopați*, -te, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de logopatie. — Din **logopatie** (derivat regresiv).

LOGOPATIE, *logopatii*, s.f. Defect de vorbire care constă în exprimarea neclară, confuză a gândurilor. — Din fr. **logopathie**.

LOGOPÉD, -Ă, *logopezi*, -de, s.m. și f. Persoană specializată în logopedie. — Din fr. **logopède**.

LOGOPÉDIC, -Ă, *logopedici*, -ce, adj. Referitor la logopedie. — Din fr. **logopédique**.

LOGOPÉDIE s.f. Ramură a pedagogiei speciale care studiază, tratează și corectează defectele de pronunțare și de emisie vocală (mai ales la copii). — Din fr. **logopédie**.

LOGOPLÉGIE, *logoplegii*, s.f. (Med.) Imposibilitate de a pronunța unele cuvinte sau sunete; afazie, alalie. — Din fr. **logoplégie**.

LOGORÉE s.f. Vorbire excesivă, rapidă, incoerentă, în stări de excitație psihică (beție, manie etc). ◊ (Fam.) Faptul de a vorbi mult și inutil; limbuție, locvacitate. — Din fr. **logorrhée**.

LOGORÉIC, -Ă, *logoreici*, -ce, adj. Care vorbește mult și uneori incoerent. [Pr.: -*re-ic*] — **Logoree** + suf. -*ic*.

LÓGOS, *logosuri*, s.n. **1.** (Fil.) Termen care denușește ordinea necesară, proprie Cosmosului și gândirii omenești, rațiunea cosmică sau destinul, rațiunea divină, o ipostază a divinității, spiritul și rațiunea universală. **2.** (lr. și fam.) Cuvântare, discurs. — Din ngr. **lógos**, fr. **logos**.

LOGOTÍP, *logotipuri*, s.n. (Tipogr.) Ligatură. — Din fr. **logotype**.

LOHN s.n. **1.** Formă de colaborare economică internațională, care constă în tranzacții desfășurate pe baze contractuale între două firme din țări diferite. **2.** Salariu, leafă. ◊ Recompensă. [Pr.: *lon*] — Cuv. germ.

LOIAL, -Ă, *loiali*, -e, adj. Care își îndeplinește cu cinste obligațiile asumate; sincer, cinstit, leal. [Var.: **loial**, -ă adj.] — Din fr. **loyal**.

LOIALÍSM s.n. Loialitate. [Var.: **loialism** s.n.] — Din fr. **loyalisme**.

LOIALÍST, -Ă, *loialști*, -ste, s.m. și f. Persoană loială. [Var.: **loialist**, -ă s.m. și f.] — Din fr. **loyaliste**.

LOIALITÁTE s.f. Însușirea de a fi loial; sinceritate, lealitate. [Var.: **loialitáte** s.f.] — **Loial** + suf. -*itate*.

LOISIR s.n. Timp liber (al cuiva). ◊ Folosire optimă a timpului liber, potrivit dorințelor și înclinațiilor individului. [Pr.: *loazir*] — Din fr. **loisir**.

LÓITRĂ, *loitre*, s.f. Fiecare dintre cele două părți laterale ale căruței, constând dintr-un fel de scară, care în partea de jos se sprijină de dric, iar în partea de sus se prinde de leuci; draghină. — Din sb. **lo(Ń)tra**.

LÓJĂ, *loji*, s.f. **1.** Compartiment cuprinzând un număr redus de locuri pentru spectatori, așezat, alături de altele, în jurul incintei unei săli de spectacole. ◊ *Loja orchestrei* = spațiul dintre scenă și primul rând de scaune (într-o sală de spectacol), amenajat sub nivelul scenei și al sălii, în care stă orchestra; fosa orchestrei. **2.** Mic compartiment sau cabinet la unele clădiri, comunicând cu exteriorul, destinat unor servicii de îndrumare a publicului sau de pază. **3.** (În sintagma) *Lojă masonică* = asociație de francmasoni. **II. 1.** Cavități în floarea unei plante, în care se găsesc ovulele sau polenul; cavități în fructul unei flori, în care se găsesc semințele. ◊ Fiecare dintre cele două părți ale staminei, care conțin polenul. **2.** Loc ocupat de un organ sau de altă formațiune anatomică. [Pl. și: *loje*] — Din fr. **loge**.

LÓJNITĂ, *lojnițe*, s.f. (Reg.) Leasă de nule pe care se usucă sau se afumă fructele, cașul etc.; cuptor (sau groapă) peste care se pune această leasă. [Var.: **lóșniță**, **lózniță** s.f.] — Cf. ucr. *ložnyč'a*.

LÓLOTĂ, *lolote*, s.f. (Reg.) Zgomot confuz de glasuri; gălăgie. — Et. nec.

LOLOTÍ, *lolotesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A face gălăgie, larmă. — Din **lolota**.

LÓM, *lomuri*, s.n. Rangă specială de oțel, folosită la lucrările de așezare a șinelor de cale ferată. — Din rus. **lom**.

LOMBALGIE, *lombalgii*, s.f. Durere localizată în regiunea lombară, provocată de o afecțiune a coloanei vertebrale lombare, a rinichilor, a organelor genitale feminine etc.; durere de șale. [Var.: **lumbalgie** s.f.] — Din fr. **lombalgie**.

LOMBALIZÁRE, *lombalizări*, s.f. (Med.) Anomalie a coloanei vertebrale, în care unele vertebre iau forma unei vertebre lombare. — După fr. **lombalisation**.

LOMBÁR, -Ă, *lombari*, -e, adj. Care se referă la regiunea șalelor, care ține de șale, din regiunea șalelor. — Din fr. **lombaire**.

LOMBÁRD, *lombarduri*, s.n. 1. Împrumut sau avans de bani având drept garanție efecte publice (titluri de rentă, acțiuni, obligațiuni etc.), obiecte de valoare etc., depuse ca gaj. 2. Instituție de credit care acordă astfel de împrumuturi. — Din germ. **Lombard**, fr. **lombard**, it. **lombardo**.

LOMBARDĂ, *lombardez*, vb. I. Tranz. A depune în gaj efecte publice, obiecte de valoare etc. ca garanție pentru un împrumut. — Din germ. **lombardieren**.

LOMBARDĂRE s.f. Acțiunea de a *lombarda* și rezultatul ei. — V. **lombarda**.

LOMBARTRIE, *lombartrii*, s.f. (Med.) Lombartroză. — Din fr. **lombarthrie**.

LOMBARTRÓZĂ, *lombartroze*, s.f. (Med.) Artroză a articulațiilor vertebrelor lombare; lombartrie. — Din fr. **lombarthrose**.

LOMBOSCIATICĂ s.f. (Med.) Durere lombară cu iradiere pe traiectul nervului sciatic. [Pr.: -sci-a-] — Din fr. **lombo-sciatique**.

LOMBOSTÁT, *lombostate*, s.n. Corset medical pentru imobilizarea regiunii lombare. — Din fr. **lombostat**.

LOMBOTOMIE, *lombotomii*, s.f. (Med.) Incizie a peretelui lojii lombare. — Din fr. **lombotomie**.

LONDONEZ, **-Ă**, *londonezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Londra. 2. Adj. Care aparține Londrei sau londonezilor (1), privitor la Londra ori la londonezi. — Din it. **londonese**.

LONGERÓN s.n. v. **lonjeron**.

LONGEVITATE s.f. Durată excepțională a vieții; viață lungă (a unui individ, a unui grup, a unei specii). — Din fr. **longévité**, lat. **longaevitas**, -atis.

LONGEVÍV, **-Ă**, *longevivi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care trăiește mult, depășind media de viață normală. — Cf. **longevitate**.

LONGILÍN, **-Ă**, *longilini*, -e, adj. (Despre oameni) Care se caracterizează prin lungimea membrilor; cu membrele lungi și subțiri. — Din fr. **longiligne**.

LONGITUDINÁL, **-Ă**, *longitudinali*, -e, adj., s.f. 1. Adj. Care este așezat în direcția lungimii, care se întinde de-a lungul. 2. S.f. Nervură metalică aplicată în sens longitudinal (1) pe fundul unei nave, pe bordaje sau sub punte, pentru a întări tablele învelișului. — Din fr. **longitudinal**.

LONGITÚDINE, *longitudini*, s.f. Distanță în grade, măsurată pe ecuator, dintre meridianul care trece printr-un punct oarecare de pe glob și primul meridian (meridianul 0, care trece prin Greenwich), constituind una dintre cele două coordonate geografice. — Cf. **Longitudine cerească** = una dintre coordonatele ecliptice. — Din fr. **longitude**, lat. **longitudo**, -inis.

LONGOBÁRD, **-Ă**, *longobarzi*, -de, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Triburi migratoare ale germanilor răsăriteni, care au locuit în Antichitate în bazinul inferior al fluviilor Elba și Dunăre, iar în sec. VI s-au stabilit în nordul și în centrul Italiei; (și la sg.) persoană care aparținea acestor triburi. 2. Adj. Care aparține longobarzilor (1), privitor la longobarzi. — Din lat. **Longobardus**, it. **longobardo**.

LONGRINĂ, *longrine*, s.f. Grindă de lemn, de oțel sau de beton armat, folosită drept cofraj lateral pentru o îmbrăcăminte rutieră de beton, în cursul executării acesteia. — Cf. **Longrină de deraiere** = șină de oțel fixată paralel cu șinele căii ferate, pe poduri și la curbe, pentru a reduce pericolul de deraiere. — Din fr. **longrine**.

LÓNJĂ, *lonje*, s.f. Piesă sau instalație mobilă ajutătoare, folosită în procesul de învățare sau de perfecționare a unor mișcări acrobactice în gimnastică, sărituri în apă etc. — Din fr. **longe**.

LONGERÓN, *lonjeroane*, s.n. (Tehn.) Grindă longitudinală din metal sau din lemn, așezată în scheletul sau în cadrul unei mașini, al unei instalații, al unui agregat etc. cu scopul de a le face rigide. [Var.: **longerón** s.n.] — Din fr. **longeron**.

LOOK, *lookuri*, s.n. Înfațișare, aspect, imagine. [Pr.: *luç*] — Cuv. engl.

LOOPING, *loopinguri*, s.n. Evoluție acrobatică complexă a unui avion, constând în executarea unei bucle în plan vertical sau oblic. [Pr.: *lúping*] — Din engl., fr. **looping**.

LOPÁTĂ, *lopeți*, s.f. 1. Unealtă formată dintr-o placă de lemn sau de fier, ușor concavă, montată pe o coadă de lemn, cu care se ridică sau se aruncă pământ, pietriș, nisip etc. — Loc. adv. *Cu lopata* = în cantitate mare, din belșug, din abundență. — Expr. (Fam.) *Sapa și lopata* = moartea. *A da la lopată* = (despre cereale) a vântura. — ♦ Cantitate de material cât se poate lua o dată cu această unealtă. — ♦ Unealtă de lemn cu care se pune pâinea în cuptor. 2. Vâslă¹. — Din sl. **lopata**.

LOPÁTĂ, *lopățez*, vb. I. 1. Intrans. A vâsli. 2. Tranz. A întoarce cerealele cu lopata pentru aerisirea și răciria lor. — Din **lopată**.

LOPĂTĂR, *lopătari*, s.m. I. 1. Vâslaș, barcașii. 2. Lucrător cu lopata. II. Pasăre migratoare din grupul picioroangelor, de culoare albă, cu ciocul lung și lat ca o lopată și cu un moț de pene pe cap; cosar (*Platalea leucorodia*). — **Lopată** + suf. -ar.

LOPĂTĂRE, *lopătări*, s.f. Acțiunea de a *lopăta*. — V. **lopăta**.

LOPĂȚICĂ, *lopățele*, s.f. 1. Diminutiv al lui *lopăta*. 2. Unealtă sau parte a unei unele de forma unei lopeți sau care are o funcție asemănătoare cu a acesteia. — ♦ Scândurică servind la imobilizarea unui membru fracturat sau luxat; atelă. 3. (Reg.) Omoplat. — **Lopată** + suf. -ică.

LORÁN s.n. (Nav.) Sistem de radionavigație pentru distanțe mari, constând în determinarea poziției unei aero(nave) cu ajutorul semnalelor emise de două perechi de stații terestre ale căror coordonate sunt cunoscute. — Din engl., fr. **loran**.

LÓRD, *lorzi*, s.m. (În Anglia) 1. (În Evul Mediu) Mare proprietar funciar; (în prezent) titlu nobiliar ereditar sau conferit de monarh; persoană care poartă acest titlu. 2. Membru al Camerei superioare a Parlamentului. *Camera Lorzilor*. 3. Termen care intră în componența titlului oficial purtat de unii înalți demnitari din Marea Britanie. — Din engl., fr. **lord**.

LORDÓZĂ, *lordoze*, s.f. Curbură cu convexitatea anterioară a coloanei vertebrale în regiunea lombară, care apare în rahitism, malformații etc. — Din fr. **lordose**.

LÓRI, *lori*, s.m. Mamifer lemurian din India și Ceylon, lung de circa 25 cm, care se hrănește mai ales cu fructe și cu semințe (*Loris gracilis*). — Din fr. **loris**.

LORICĂ, *lorice*, s.f. (Latinism) Armură medievală; platoșă, cuirasă. — Din lat. **lorica**.

LORNĚTĂ s.f. v. **lornietă**.

LORNIĚTĂ, *lorniete*, s.f. Binoclu mic, folosit la spectacole. — ♦ Lornion. [Var.: **lornetă** s.f.] — Din fr. **lorgnette**.

LORNIÓN, *lornioane*, s.n. Ochelari plianți, cu mâner, pe care îi folosesc mai ales femeile; lornietă. — ♦ (Rar) Ochelari fixați de nas cu ajutorul unui resort. — Din fr. **lorgnon**.

LOSTOPÁN s.n. v. **lostopană**.

LOSTOPÁNĂ, *lostopane*, s.f. (Reg.) Bucată mare de pământ, de piatră, de gheață etc. [Var.: **lostopán** s.n.] — Et. nec.

LÓSTRİȚĂ, *lostrite*, s.f. Pește răpitor, asemănător cu păstrăvul, cu corpul lung, aproape cilindric, cu gura mare și cu dinții puternici, care trăiește în râurile de munte (*Hucho hucho*). — Cf. ucr., rus. *lo sos' „somon”*.

LOSTÚN s.m. v. **lăstun**.

LOȘNIȚĂ s.f. v. **lojniță**.

LOT, *loturi*, s.n. 1. Fiecare dintre porțiunile în care a fost împărțit un teren sau o pădure; parcelă. 2. Grup de obiecte sau de ființe cu trăsături comune.

♦ Grup de sportivi selecționați în vederea formării unei echipe. ♦ Grup de produse identice sau asemănătoare fabricate simultan sau succesiv; grup de produse identice sau asemănătoare expediate în același timp sau sosite în același timp. 3. (Înv.) Loz; câștig obținut de un loz. — Din fr. **lot**.

LÓTCĂ, *lotci*, s.f. Ambarcațiune de pescuit îngustă, cu prora și pupa ascuțite și ridicate, mânăuită cu ajutorul lopeților. — Din rus. **lotka**.

LOTERIE, *loterii*, s.f. Joc de noroc care constă în emiterea unor bilete prevăzute cu numere sau combinații de numere, dintre care, prin tragere la sorți, unele sunt declarate câștigătoare, dând dreptul posesorilor lor la premii în bani, în obiecte de valoare etc.; loto (2). — ♦ Fig. Hazard, noroc, baftă. — Din fr. **loterie**.

LOTIFÓRM, **-Ă**, *lotiformi*, -e, adj. Care are forma unui boboc de lotus. *Ornamente lotiforme*. — Din fr. **lotiforme**.

LOTIZĂ, *lotizez*, vb. I. Tranz. 1. A împărți un teren în loturi; a parcela. 2. A împărți în loturi, după anumite criterii, o cantitate de material, o mulțime de obiecte etc. — **Lot** + suf. -iza.

LOTIZĂRE, *lotizări*, s.f. Acțiunea de a *lotiza*. — V. **lotiza**.

LÓTO s.n. 1. Joc de societate la care participanții au în față cartonașe imprimate cu diferite numere, pe care le acoperă treptat cu jetoanele corespunzătoare, pe măsură ce acestea sunt scoase, la întâmplare, dintr-o grămadă (sau dintr-un săculeț); totalitatea cartonașelor și jetoanelor folosite la acest joc. 2. Loterie. [Var.: (1) **lotón** s.n.] — Din fr. **loto**.

LOTÓN s.n. v. **loto**.

LOTRÍT s.n. Silicat natural hidratat de calciu, magneziu, aluminiu și fier, cristalin, de culoare verde. — **Lotru** (n. pr.) + suf. -it. Cf. fr. **lotrite**.

LÓTRU, **LOĂTRĂ**, *lotri*, *loatre*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (Înv. și pop.) Hoț, tâlhar. — ♦ (Pop.) Ștrengar, șmecher. 2. Adj. (Reg.) lute în mișcări, sprinten. — ♦ Ager la minte, isteț. — Cf. pol. **lotr**.

LÓTUS, *lotuși*, s.m. Nume dat mai multor plante acvatice cu flori albastre, mari, plăcut mirositoare (*Nymphaea coerulea*), trandafirii (*Nelumbo nucifera*) sau albe (*Nymphaea lotus thermalis*). — Din fr. **lotus**.

LOŢIONĂ, *loționez*, vb. I. Tranz. A spăla, a frecționa cu o loțiune. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **lotionner**.

LOȚIONĂRE, *loționări*, s.f. Acțiunea de a loționa și rezultatul ei. [Pr.: -f-i-o-] — V. loționa.

LOȚIONĂȚ, *-Ă, loționați*, -te, adj. Care a fost spălat, frecționat cu loțiune. [Pr.: -f-i-o-] — V. loționa.

LOȚIUNE, *loțiu*, s.f. Preparat cosmetic sau farmaceutic lichid folosit pentru îngrijirea pielii și a părului. [Pr.: -f-i-u-] — Din fr. *lotion*.

LOVEĂLĂ, *loveli*, s.f. (Rar) Lovitură, izbitură. ♦ (Fam.) Coincidență, potrivire. — Lovi + suf. -eală.

LOVÉLE s.f. pl. (Arg.) Bani¹. — Din țig. *lovo* (pl. *love*).

LOVI, *lovesc*, vb. IV. 1. Tranz., intrans. și refl. A (se) atinge cu putere, a (se) izbi. ♦ Tranz. A bate. ♦ Tranz. Fig. A aduce prejudicii, pagube; a atinge, a leza. 2. Tranz. și refl. A (se) atinge (fără violență). 3. Refl. A da peste o piedică, a se împiedica, a se izbi de...; fig. a întâmpina dificultăți. ♦ Expr. A se lavi cu capul de pragul de sus = a dobândi experiență în urma unor întâmplări nefericite. 4. Tranz. A izbi drept în țintă cu un proiectil, cu o săgeată etc. 5. Refl. recipr. (Înv.; despre țări, terenuri etc.) A se învecina. 6. Tranz. (Despre stări fiziologice, boli etc.) A veni brusc asupra cuiva, a cuprinde, a apuca, a copleși. 7. Refl. recipr. (Înv.) A se asemăna, a se potrivi. ♦ Expr. A se lavi ca nuca-n perete = a nu se potrivi deloc. 8. Tranz. (Înv.) A ataca. ♦ Refl. recipr. A se lupta. — Din sl. *loviti* „a vâna, a prinde, a pescui”.

LOVIRE, *loviri*, s.f. Acțiunea de a (se) lovi și rezultatul ei. ♦ Infrațiune care constă în atingerea corpului unei persoane prin acte de violență fizică. ♦ Fig. (Înv.) Nenorocire, năpastă. — V. lovi.

LOVITURĂ, *lovituri*, s.f. 1. Atingere bruscă și puternică, izbitură; (concr.) zgomot (puternic) cauzat de o asemenea izbitură. ♦ *Lovitură de grație* = (adesea fig.) lovitură finală, care răpune definitiv pe cel lovit. ♦ Bătaie. 2. Fig. Supărare, durere sufletească; necaz; neajuns. 3. (Mil.) Atac puternic executat asupra inamicului în scopul zdrobirii lui și al capturării armamentului său. ♦ Atac îndrăzneț venit prin surprindere. ♦ Expr. A da lovitură = a obține un succes (important și) neașteptat. ♦ Descărcare a unei arme de foc; efect produs de această descărcare. 4. (În sintagmele și expr.) *Lovitură de stat* = acțiune rapidă urmărind răsturnarea regimului politic existent și preluarea, prin forță, a puterii politice de stat de către grupuri de persoane. *Lovitură de trăsnet* = întâmplare, vorbă neașteptată. *Lovitură de teatru* = acțiune, întâmplare bruscă și neașteptată, care șochează, impresionează. 5. (Tehn.; în sintagma) *Lovitură de berbec* = creștere a presiunii unui lichid dintr-o conductă, produsă prin închiderea bruscă a unei supape. 6. (Sport) Ansamblu de mișcări rațional coordonate, folosit pentru manevrarea obiectului de joc, în vederea obținerii unui maxim de eficacitate. ♦ *Lovitură de pedeapsă* = sancțiune acordată de arbitru pentru o incorectitudine comisă de un jucător al unei echipe, care constă într-o lovitură executată de adversar în condiții avantajoase. *Lovitură de colț* = lovitură executată dintr-unul din unghiurile terenului de joc al echipei în apărare de către un jucător al echipei în atac; corner¹. *Lovitură de picior căzută* = droppol. — Lovi + suf. -tură.

LOW-COST, adj. invar. Cu preț redus; economic (2). Cursă aerienă low-cost. [Pr.: *lăucosf*] — Cuv. engl.

LOXODRĂMĂ, *loxodrome*, s.f. Curbă trasată pe o hartă reprezentând globul terestru, care taie toate meridianele sub același unghi. — Din fr. *loxodrome*.

LOXODRĂMIC, *-Ă, loxodromici*, -ce, adj. (Geogr.) Referitor la loxodromă. — Din fr. *loxodromique*.

LOZ, *lozuri*, s.n. Bilet de loterie. — Din germ. *Los*.

LÓZIE, *lozii*, s.f. Specie de salcie sau de răchită din ale cărei ramuri se fac împletituri. — Din ucr. *lozá*.

LOZINCĂRD, *-Ă, lozincarzi*, -de, adj. (Peior.) Care are caracter de lozincă. — *Lozincă* + suf. -ard.

LOZINCĂ, *lozinci*, s.f. Formulă concisă și pregnantă a unei idei, destinată să rețină atenția și utilizată pentru propagandă politică, publicitate etc. ♦ Placardă, afiș etc. pe care se află o inscripție cu un astfel de conținut. — Din germ. *Losung*.

LÓZNIȚĂ s.f. v. lojnită.

LP, *LP-uri*, s.n. Disc cu turația de 33 de rotații pe minut și cu durata între 25 și 30 de minute pe fiecare parte [Pr.: *elp*]. — Abr. din engl. *LP* [laying record].

LUĂ, *iau*, vb. I. Tranz. I. 1. A prinde un obiect în mână spre a-l ține (și a se servi de el) sau spre a-l pune în altă parte. ♦ Expr. A lua altă vorbă = a schimba (cu dibăcie) subiectul unei discuții. A-(și) lua picioarele la spinare = a pleca (repede) de undeva. A lua pușca la ochi (sau la câtare) = a pune arma în poziție de tragere, a se pregăti să tragă cu arma; a ochi. A-(și) lua pălăria (din sau de pe cap) = a saluta. A lua pasărea din zbor, se spune despre un vânător foarte iscusit, bun ochitor. A-(și) lua nădejdea (de la

cineva sau de la ceva) = a renunța la ceva, a nu mai spera. A-(și) lua seama sau (intrans.) a-(și) lua de seamă = a se răzgândi. A nu-și lua ochii de la (sau de pe)... = a privi insistent. A-(și) lua o grijă de pe cap = a scăpa de o grijă, a se elibera. A-i lua cuiva (o suferință) cu mâna = a face să-i treacă cuiva (o suferință) imediat. (Refl.) A i se lua (cuiva) o piatră de pe inimă, se spune când cineva a scăpat de o grijă chinuitoare. ♦ A apuca pe cineva sau ceva cu mâna; a cuprinde cu bratul (de după...); p. ext. a înhăța, a înșfăca. ♦ Expr. (Fam.) A lua porceaua de coadă = a se îmbăta. (Refl. recipr.) *Poți să te iei de mână cu el* = ai aceleași apucături ca el. A se lua de cap (sau de piept) cu cineva = a se încheșta la bătaie cu cineva; a se certa în mod violent cu cineva. A se lua (cu cineva) la trântă = a se lupta (cu cineva) corp la corp. 2. A mânca (pe apucate), a înghiți din ceva; spec. a înghiți o doctorie. ♦ Expr. A (o) lua la măsura = a bea peste măsură. 3. A îmbrăca, a pune pe sine o haină etc. ♦ Expr. A lua hainele la purtare = a îmbrăca în toate zilele hainele de sărbătoare. (Fam.) A-(și) lua nasul la purtare = a se obrăznic. II. 1. A scoate ceva din locul în care se afla; a smulge, a desprinde. ♦ Refl. (Rar) A înceta să mai existe; a dispărea. 2. A scoate ceva în cantitate limitată. ♦ Expr. A lua (cuiva) sânge = a face să curgă printr-o incizie o cantitate de sânge (pentru a obține o descongestionare, pentru analize etc.). 3. A depozeda pe cineva de un lucru (fără intenția de a și-l însuși). ♦ Expr. A-i lua (cuiva) comanda = a înlătura (pe cineva) de la un post de răspundere, în special de la comanda unei unități militare. A-i lua (cuiva) ochii (sau văzul, vederile) = a ferma (pe cineva), a orbi prin strălucire, a impresiona foarte puternic, a zăpăci, a ului pe cineva. A-i lua (cuiva) viața (sau sufletul, zilele) = a omorî. A-(și) lua viața (sau zilele) = a se sinucide. ♦ (Pop.) A face să paralizeze, a paraliza o parte a corpului. III. 1. A-(și) însuși ceea ce i se cuvine, a pune stăpânire pe ceva; p. ext. a primi, a căpăta. 2. A-(și) face rost de ceva; a găsi pe cineva sau ceva. ♦ Expr. *la-l dacă ai de unde* (sau *de unde nu-i*), se spune despre cineva (sau despre ceva) care nu se mai găsește acolo unde era mai înainte. (Fam.) A nu ști de unde să iei pe cineva = a nu-ți aduce aminte în ce împrejurare ai cunoscut pe cineva. 3. A cumpăra. 4. A încasa o sumă de bani. 5. A-(și) însuși un lucru străin. 6. A cuceri; a ocupa. ♦ A ataca într-un anumit fel sau cu o anumită armă. 7. A angaja pe cineva; a folosi un obiect pentru un timp determinat, contra plată. ♦ Expr. A lua (pe cineva) părtaș = a-(și) asocia (pe cineva) într-o întreprindere. A lua (pe cineva) pe procopseală = a angaja (pe cineva) fără salariu, cu promisiunea de a-l căpătu. ♦ A invita pe cineva la joc, la dans. ♦ A primi pe cineva la sine; a contracta o legătură de rudenie cu cineva. ♦ Refl. recipr. A se căsători. 8. A se angaja, a se însărcina (cu ceva). ♦ Expr. A lua comanda = a fi numit la conducerea unei unități sau acțiuni (militare). A lua (un lucru) în primire = a primi un lucru, asumându-și răspunderea pentru buna lui păstrare. A-(și) lua răspunderea = a se declara și a se socoti răspunzător de ceva. (Refl. recipr.) A se lua la sfadă (sau la ceartă etc.) = a se certa. 9. A contracta o boală molipsitoare. 10. (Despre vase) A avea o anumită capacitate, a cuprinde. 11. (În expr. și loc. vb.) A lua măsura (sau măsurii) = a fixa prin măsurători exacte dimensiunile necesare pentru a confecționa un obiect. A lua (ceva) cu chirie = a închiria. A lua (ceva) în arendă = a arenda. A lua parte = a participa. A lua pildă = a imita exemplul altuia. A lua obiceiul (sau nărvul etc.) = a se obișnui să... A lua (pasaje sau idei) dintr-un autor = a reproduce într-o scriere sau într-o expunere proprie idei extrase din alt autor (indicând sursa sau însușindu-și pasajul în mod fraudulos). A lua ființă = a se înființa. A lua sfârșit = a se termina. A lua înfățișarea (sau aspectul etc.) = a părea, a da impresia de... A lua un nou aspect, o nouă formă etc. = a se schimba, a se transforma. A-(și) lua numele de la... = a purta un nume care se leagă de..., care amintește de... A lua o notă bună (sau rea) = a obține o notă bună (sau rea). A lua apă = (despre ambarcațiuni) a avea o spărtură prin care intră apa, a se umple de apă. A lua foc = a se aprinde. (Înv.) A lua veste (sau scrisoare, răspuns etc.) = a primi veste (sau scrisoare, răspuns etc.). IV. 1. A duce cu sine. ♦ Expr. A-(și) lua ziuă bună = a se despărți de cineva, rostind cuvinte de rămas bun. A-(și) lua traista și ciubucul, se zice despre un om foarte sărac care pleacă fără să aibă ce să ducă cu el. A-(și) lua tâlpășița (sau catrafusele etc.) = a pleca repede dintr-un loc; a o șterge. A lua (pe cineva) la (sau în) armată = a înrola un recrut. A lua (pe cineva) pe sus = a lua (pe cineva) cu forța. A lua (pe cineva) pe nepusă masă = a lua (pe cineva) fără veste, cu forța. A-l lua moartea sau Dumnezeu (ori, depr. dracul, naiba) = a muri. L-a luat dracul (sau mama dracului, naiba), se spune când cineva este într-o situație critică sau la capătul puterilor (din cauza unui efort prea mare). (În imprecații) *Lua-l-ar naiba!* ♦ A duce cu sine una sau mai multe persoane, cu rolul de însoțitor. ♦ Expr. A lua (pe cineva) cu binele (sau cu frumosul, cu binisorul, cu încetisorul etc.) = a proceda cu tact, cu blândețe, a trata (pe cineva) cu menajamente. A lua (pe cineva) cu răul = a se purta rău (cu cineva). A lua pe cineva cu măgulele sau (refl.) a se lua pe lângă cineva cu binele = a măguli pe cineva (pentru

a-i câștiga bunăvoința). A *lua* (pe cineva) *sub ocrotirea* (sau *sub aripa*) *sa* = a ocroti (pe cineva). A *lua* (pe cineva sau ceva) *în bațjocură* (sau *în bătaie de joc, în răs, în zeflemea, peste picior* etc.) = a-și bate joc de cineva. A *lua* (pe cineva) *cu amenințări* = a amenința (pe cineva). A *lua* (pe cineva) *la rost* (sau *la trei parole, la refec, la trei păzește, la socoteală* etc.) = a muștra (pe cineva), a-i cere socoteală. A *lua* (pe cineva) *pe departe* = a începe (cu cineva) o discuție pe ocolite cu scopul de a obține ceva de la el sau de a-i comunica ceva neplăcut. *Nu mă lua așa!* = nu mă trata, nu-mi vorbi în felul acesta nepotrivit. A *o lua de bună* = a considera că este așa cum se spune, a primi, a accepta un lucru ca atare. A *lua* (ceva) *de nimic* = a nu lua în serios. A *lua* (ceva) *în nume de bine* (sau *de rău*) = a judeca un lucru drept bun (sau rău). A *lua* (pe cineva sau ceva) *de* (sau *drept*)... = a considera (pe cineva sau ceva) drept altcineva sau altceva; a confunda. A *lua lucrurile (așa) cum sunt* = a se împăca cu situația. ♦ Refl. (Despre vopsele) A se desprinde, a se șterge (și a se lipi pe altceva). **2.** (Despre vehicule) A transporta pe cineva. **V.** A începe, a porni să... ♦ (Despre manifestări fizice sau psihice) A cuprinde (pe cineva). ⇨ Expr. *A-l lua ceva înainte* = a-l cuprinde, a-l coplesii. A *lua frica cuiva* (sau *a ceva*) = a se teme de cineva (sau de ceva). (Refl.) A *se lua de gânduri* = a începe să fie îngrijorată, a se îngrijora; a se neliniști. **VI.** **1.** (Construit cu pronumele „o”, cu valoare neutră) A pleca, a porni. ⇨ Expr. *A o lua din loc* (sau *la picior*) = a pleca repede. A *o lua la fugă* = a porni în fugă, în goană. A *o lua la galop* (sau *la trap, la pas*) = a porni la galop (sau la trap, la pas). (Reg.) A *o lua în porneală* = a porni la păscut. A *o lua înainte* = a merge înaintea altuia sau a altora (pentru a-i conduce). A *i-o lua* (cuiva) *înainte* (sau *pe dinainte*) = a întrece (pe cineva). *A-și lua zborul* = a porni în zbor; *fig.* a pleca repede; a părăsi (o rudă, un prieten) stabilindu-se în altă parte. (Refl.) A *se lua după cineva* (sau *ceva*) = **a)** a porni în urma cuiva (sau a ceva); **b)** a se alătura cuiva; **c)** a urmări, a alunga, a fugări; **d)** a porni undeva orientându-se după cineva sau după ceva; *fig.* a imita pe cineva, a urma sfatul cuiva. (Refl. recipr.) A *se lua cu cineva* = **a)** a pleca la drum cu cineva; **b)** a se întovărăși, a se asocia cu cineva. (Refl.) A *se lua cu cineva* (sau *cu ceva*) = a-și petrece vremea cu cineva (sau cu ceva) și a uita de o grijă, de o preocupare etc., a se distra. A *se lua cu vorba* = a se antrena într-o conversație, uitând de treburi. ♦ A se îndrepta într-o direcție oarecare; a coti spre... A *lua-o la deal*. ♦ (Despre căi de comunicație și ape curgătoare) A-și schimba direcția. *Drumul o ia la dreapta*. **2.** A merge, a parcurge. ⇨ Expr. *A(-și) lua câmpii* = a pleca la întâmplare, fără niciun țel (de disperare, de durere etc.); a ajunge la disperare. [Pr.: *lu-a*. — Prez. ind.: *iau, iei, ia, luăm, luați, iau*; prez. conj. pers. 3: *să ia*] — Lat. **levare**.

LUĂRE, luări, s.f. Acțiunea de a (se) lua. ⇨ *Luare-aminte* = atenție, grijă. *Luare de cuvânt* = vorbire în public. [Pr.: *lu-a*] — V. **lua**.

LŪBENIȚĂ, lubenițe, s.f. (Reg.) Pepene verde. [Acc. și: *lubeniță*] — Din bg., sb. **lubenica**.

LŪBRIC, -Ă, lubrici, -ce, adj. Excesiv de senzual; libidinos. ♦ Care atâță senzualitatea; excitant, lasciv; obscen. — Din fr. **lubrique**, lat. **lubricus**.

LŪBRICĂRE, lubricări, s.f. Operație de introducere a unui lichid într-un sistem tehnic (sondă, conductă etc.) aflat sub presiune. — Cf. lat. **lubricare**.

LŪBRICĂTOR, lubricatoare, s.n. Dispozitiv de forma unui tub montat deasupra instalației de siguranță de la capul sondei, care servește la efectuarea operației de lubricare. — Din germ. **Lubrikator**, fr. **lubricateur**.

LŪBRICITĂTE s.f. (Livr.) Senzualitate excesivă; lascivitate, desfrâu; obsenitate. — Din fr. **lubricité**, lat. **lubricitas, -atis**.

LŪBRIFIĂ, lubrifiaz, vb. I. Tranz. A introduce un lubrifianț între suprafețele de contact ale unor corpuri solide care se freacă între ele; a unge. [Pr.: *-fi-a*] — Din fr. **lubrifier**.

LŪBRIFIĂNT, lubrifianți, s.m. Material vâscos sau praf care se introduce între suprafețele de contact a două corpuri solide cu mișcare relativă, pentru a forma un strat subțire care să înlocuiască frecarea uscată cu una fluidă și să împiedice sau să reducă astfel uzura, încălzirea etc. [Pr.: *-fi-anți*] — Din fr. **lubrifiant**.

LŪBRIFIĂNTĂ s.f. Însușire a unui material de a putea fi folosit ca lubrifianț. [Pr.: *-fi-an-*] — **Lubrifianț** + suf. *-anță*.

LŪBRIFICĂTOR, lubrificatoare, s.n. Dispozitiv de ungere a coroanei șinelor de cale ferată, pentru a reduce uzura. — Din fr. **lubricateur**.

LŪBRIFIÉRE, lubrifieri, s.f. Acțiunea de a lubrifia și rezultatul ei; ungere. [Pr.: *-fi-e-*] — V. **lubrifia**.

LŪCĂRII s.f. pl. Sărbătoare a pădurilor sacre, pe care romanii o celebrau la 19 sau la 21 iulie. — Din lat. **Lucaria**.

LŪCĂRNĂ, lucarne, s.f. Fereastră mică, amenajată în acoperișul cu pantă mare al unei construcții, în scopul luminării și aerisirii podului sau a

încăperilor aflate la nivelul podului; bageac, bageacă. ♦ (Rar) Fierestrucică pe care se poate privi afară. — Din fr. **lucarne**.

LŪCĂFĂR, luceferi, s.m. **1.** Nume popular al planetei Venus și al altor stele strălucitoare. ⇨ *Lucaefărul-de-Dimineată* sau *Lucaefărul-de-Ziuă, Lucaefărul-Porcilor, Lucaefărul-Boului* = planeta Venus (văzută dimineața, înainte de răsăritul soarelui). *Lucaefărul-de-Seară* sau *Lucaefărul-de-Noapte, Lucaefărul-Ciobanilor* = planeta Venus (văzută seara). *Lucaefărul-cel-Mare-de-Miezul-Noptii* sau *Lucaefărul-cel-Frumos* = steaua Vega din constelația Larei. *Lucaefărul-Porcesc* sau *Lucaefărul-Porcar* = steaua Aldebaran din constelația Taurului. *Lucaefărul-cel-Mare-de-Noapte* = steaua Hiperion. **2.** Fig. Epitet dat unui om ilustru cu calități deosebite. — Lat. **Lucifer**.

LŪCERNĂ s.f. Plantă perenă din familia leguminoaselor, cu frunze compuse din câte trei foliole și cu flori albastre-violeace, cultivată ca plantă furajeră (*Medicago sativa*). [Var.: (reg.) **luțămă, luțmă** s.f.] — Din germ. **Luzerne**.

LŪCİ, lucesc, vb. IV. Intrans. **1.** A răspândi lumină; a străluci, a lumina. **2.** A sclipi din cauza luminii; a scânteia. ♦ (Despre ochi) A avea o strălucire deosebită, exprimând o emoție, o dorință etc. **3.** Fig. (Despre idei, sentimente) A apărea în mod brusc sau pentru scurt timp. ♦ A se remarca prin calități deosebite. — Lat. ***lucire** (= *Lucere*).

LŪCİD, -Ă, lucizi, -de, adj. Care are o minte clară, pătrunzătoare, care este conștient de realitate, care înțelege și exprimă clar lucrurile. ♦ (Adverbial) În deplinătatea facultăților mintale, conștient; rațional; treaz. — Din fr. **lucide**.

LŪCIDITĂTE s.f. Însușire a unei persoane sau a unei minți lucide; claritate în gândire. ♦ Deplinătate a funcțiunilor intelectuale; stare de conștiență. — Din fr. **lucidité**.

LŪCIFÉRIC, -Ă, luciferici, -ce, adj. (Livr.) Demonic. — **Lucifer** (n. pr.) + suf. *-ic*.

LŪCIFERINĂ s.f. Substanță proteică secretată de diferite animale (licurici, pești etc.) care, prin oxidare, devine luminoasă. — Din fr. **luciférine**.

LŪCIFÓB, -Ă, lucifobi, -e, adj. (Despre animale) Care se ferește de lumină. — Din fr. **luciphobe**.

LŪCİOLĂ, luciole, s.f. (Livr.) Licurici. [Pr.: *-ci-o-*] — Din it. **luciola**, fr. **luciole**.

LŪCİÓS, -OĂSĂ, lucioși, -oase, adj. **1.** (Despre obiecte) Care lucește; strălucitor, sclipitor, lucitor, luciu. **2.** (Despre surse de lumină) Care răspândește lumină; care strălucește, lucitor. ♦ (Despre ochi) Cu reflexe strălucitoare; lucitor. — **Luciu** + suf. *-os*.

LŪCİRE, luciri, s.f. Faptul de a *luci*; strălucire. — V. **luci**.

LŪCİTOR, -OĂRE, lucitori, -oare, adj. (Despre surse de lumină) Care împrăștie lumină; strălucitor; lucios. ♦ (Despre obiecte) Lucios, sclipitor, scânteietor. ♦ (Despre ochi) Plin de viață, care lucește; lucios. — **Luci** + suf. *-tor*.

LŪCİU, -IE, (I) lucii, adj., (II) luciori, s.n. I. Adj. **1.** (Despre obiecte) Care răstrânge razele de lumină, care lucește (**1**); lucitor, lucios. **2.** Cu lustru¹, lustruit; neted; *p. ext.* alunecos. ⇨ Expr. *Sărăcie lucie* = sărăcie mare; mizerie. (Adverbial) *Sărac luciu* = foarte sărac. ♦ Lipsit de obstacole, neted; deschis. **3.** (Despre terenuri, drumuri etc.) Acoperit de gheață; luncos. **II.** S.n. Aspect al suprafeței unui solid, datorit reflexiei luminii; suprafață strălucitoare a unor obiecte care răstrâng razele de lumină. ♦ Fig. Strălucire, splendoare. ♦ Lustru. — Din **luci** (derivat regresiv).

LŪCŪĂRE, lucori, s.f. (Inv.) Lumină; lucire, strălucire. — Lat. **lucor, -oris**.

LŪCRĂ, lucrez, vb. I. **1.** Intrans. și tranz. A efectua, a presta o muncă, a face un lucru; a munci. ⇨ Expr. (Tranz.) *A nu avea ce lucra* = a face un lucru care putea fi sau trebuia evitat, a nu-și vedea de treabă. **2.** Intrans. A fi în mișcare, în acțiune; a dezvolta o activitate într-o direcție oarecare; a funcționa. **3.** Intrans. A acționa în chip eficace, a avea efectul dorit asupra cuiva, a fi eficient. **4.** Tranz. A da unui material brut altă formă, făcând din el un obiect oarecare; a prelucra un material; a realiza, a executa. ♦ A clădi, a construi. ♦ A face, a confecționa; a fabrica. ♦ A coase, a broda; a împleti. **5.** Tranz. Fig. (Fam.) A unelti împotriva cuiva. [Prez. ind. și: (reg.) *lúcru*] — Lat. **lucubrare**.

LŪCRĂRE, lucrări, s.f. **1.** Acțiunea de a *lucra* și rezultatul ei; muncă, activitate. ⇨ Expr. *A pune în lucrare* = a începe executarea (a ceva), a pune în practică. ♦ (Inv.) Muncă, activitate, efort pentru a realiza ceva. ♦ (Concr.) Lucru realizat printr-o muncă fizică sau intelectuală. ♦ Studiu scris asupra unui anumit subiect; scriere, operă artistică sau științifică. ♦ Spec. Operație sau ansamblu de operații efectuate cu ajutorul mașinilor, utilajelor etc., precum și materialele și manopera respectivă, în vederea realizării, reparării, transformării etc.; sistem tehnic realizat printr-o astfel de operație. ⇨ *Lucrarea solului* = ansamblul lucrărilor de arat, grăpat etc. executate în

vederea creării unor condiții optime de încolțire și de creștere a plantelor. *Lucrarea pământului* = agricultură. **2.** Înfăptuire, realizare. **3.** Fig. (Rar) Lucrătură (2). — V. **lucra**.

LUCRÁT s.n. Faptul de a *lucra*. — V. **lucra**.

LUCRATIV, -Ă, *lucrativi*, -e, adj. Care aduce câștig; profitabil, rentabil; folositor, util. — Din fr. **lucratif**, lat. **lucrātīvus**.

LUCRĂTOR, -OĂRE, *lucrători*, -oare, adj., s.m. și f. I. Adj. **1.** Care lucrează, care muncește. **2.** (Despre zile) În care se lucrează, de lucru. **3.** (Înv.; despre plantațiile de vie) Care dă rod. ♦ (Despre mine) Care poate fi exploatat, care este în activitate. II. S.m. și f. Persoană care muncește (într-un anumit domeniu); *p. gener.* orice om care muncește. — **Lucra** + suf. -ător.

LUCRĂTURĂ, *lucrături*, s.f. **1.** Fel în care a fost executat un lucru făcut cu mâna; execuție; **2.** Fig. (Fam.) Uneltire, intrigă (împotriva cuiva); lucrare (3). — **Lucra** + suf. -ătură.

LUCRU, *lucruri*, s.n. I. Tot ceea ce există (în afară de ființe) și care este conceput ca o unitate de sine stătătoare; obiect. ⇨ *Lucru în sine* = concept din filosofia kantiană care desemnează lucrurile așa cum sunt ele „în sine”, adică independent de cunoaștere, de ceea ce sunt ele „pentru noi”. (Jur.) *Lucru imobil* (sau *nemişcător*) = lucru care, în mod natural sau prin voința omului, nu poate fi strămutat dintr-un loc într-altul. *Lucru mobil* (sau *mischător*) = lucru care poate fi strămutat dintr-un loc într-altul. ⇨ Expr. *Lucru rău* (sau *prost*), se spune, familiar, unei persoane (sau despre o persoană) de care suntem nemulțumiți sau care nu e bună de nimic. ♦ Bun care aparține unei persoane sau unei colectivități; *p. gener.* obiect, bun. II. **1.** Activitate (fizică sau intelectuală) întreprinsă pentru realizarea unui scop; muncă, treabă; acțiune, faptă. ⇨ *Front de lucru* = porțiune dintr-o construcție la care lucrează concomitent mai multe formații de lucru, echipate cu materialele și utilajele necesare. ⇨ Loc. adj. *De lucru = a*) în care se lucrează. *Zile de lucru*; **b**) cu care se lucrează, folosit la treabă. *Haine de lucru*; **c**) întrebuințat la lucru, folosit într-o activitate. *Metodă de lucru*. ⇨ Expr. *A avea de lucru = a*) a avea treabă, a fi (foarte) ocupat; **b**) a avea o ocupație, un serviciu; **c**) (reg.) a avea de luptat, a avea dificultăți (cu cineva). *A nu avea de lucru = a*) a nu avea, a nu găsi ce sau unde să muncească; **b**) se spune când cineva nu-și vede de treabă sau face un lucru nelalocul lui, nepotrivit. *A pune* (pe cineva) *la lucru* = a sili (pe cineva) să muncească. *A-și face de lucru* (cu cineva sau cu ceva) = **a**) a-și pierde vremea cu o treabă lipsită de importanță sau cu o persoană care creează dificultăți; a părea că lucrează; **b**) a-și crea singur încurcături. *A fi în lucru* = a fi în curs de fabricare, de executare, de elaborare. ♦ *Lucru în* (sau *pe*) *bandă* = organizare a producției în care obiectele de realizat se deplasează (continuu sau cu intermitență) cu ajutorul unei benzi rulante. *Lucru în lanț* = mod de organizare a producției în care obiectul care se lucrează se deplasează ritmic în raport cu echipele specializate de muncitori. (Ist.) *Lucru domnesc* = obligație pe care o aveau în Evul Mediu țărani dependenți din Țările Române și care consta în prestații de muncă în folosul domnului. (Fiz.) *Lucru mecanic* = energie dezvoltată de o forță care acționează asupra unui corp, egală cu produsul dintre componenta forței care acționează asupra corpului în direcția deplasării punctului ei de aplicație și mărimea acestei deplasări. **2.** Ceea ce se efectuează, rezultatul muncii. III. **1.** Chestiune, problemă. **2.** Situație, fapt, fenomen; (la pl.) întâmplare, eveniment. ⇨ Expr. *Lucru de nimic* = fapt lipsit de importanță, ceva fără însemnătate. *Lucru mare = a*) ceva rar, deosebit, realizare de valoare; **b**) (adverbial; cu valoare intensivă) *S-a necăjit lucru mare*; **c**) (determinând un adjectiv, îi dă valoare de superlativ) *Frumos, lucru mare*. — Din **lucra** (derivat regresiv).

LUCRUȘOR, *lucrușoare*, s.n. Diminutiv al lui *lucru*. — **Lucru** + suf. -ușor.

LUCTUOS, -OASĂ, *luctuoși*, -oase, adj. (Rar) Lugubru, trist. ⇨ (Med.) *Respirație luctuoasă* = respirație în care expirația este însoțită de gemete. [Pr.: -tu-os] — Din lat. **luctuosus**, fr. **luctueux**.

LUD, -Ă, *luzi*, -de, adj. (Înv. și reg.) Simplu, naiv, fără experiență; *p. ext.* prost, nătâng, nătărău. — Din sl. **ludŭ**.

LUDDISM s.n. Mișcare spontană de protest a muncitorilor englezi din a doua jumătate a sec. XVIII și din prima jumătate a sec. XIX, care s-a manifestat prin distrugerea mașinilor considerate cauza șomajului. — Din fr. **luddisme**.

LUDDIT, -Ă, *luddiți*, -te, s.m. și f., adj. (Adept) al luddismului. — Din fr. **luddite**.

LÚDE s.m., s.n. v. **liude**.

LUDIC, -Ă, *ludici*, -ce, adj. (Livr.) Referitor la joc. — Din fr. **ludique**.

LÚDLOW s.n. (Tipogr.) Mașină de turnat rânduri, asemănătoare cu linotipul, dar fără claviatură și magazie de matrițe, folosită pentru culegerea de titluri, lucrări de ornament etc. — Din engl. **Ludlow**.

LUDOTECĂ, *ludoteci*, s.f. (Rar) Colecție de jucării și de jocuri. — Din fr. **ludothèque**.

LÚDOVIC, *ludovici*, s.m. Numele unei vechi monede de aur franceze, pusă în circulație de Ludovic al XIII-lea, care a circulat și în Țările Române. — Din n. pr. **Ludovic**.

LÚES s.n. (Med.) Sifilis. — Din germ. **Lues**.

LUETĂ, *luete*, s.f. (Anat.) Uvulă. [Pr.: lu-e] — Din fr. **luette**.

LUÉTIC, -Ă, *luetici*, -ce, adj., s.m. și f. (Livr.) Sifilitic. [Pr.: lu-e] — Din germ. **luetisch**.

LUFĂR, *lufari*, s.m. Pește răpitor marin cu corpul alungit și turtit lateral, cu dinți pe ambele maxilare și cu carnea fină și gustoasă (*Pomatomus saltatrix*). — Et. nec.

LUFĂ, *lufe*, s.f. Plantă anuală din familia cucurbitaceelor, originară din India, cu tulpina lungă, cu numeroase flori galbene și cu fructul de formă alungită care, în unele țări (China, Japonia etc.), se consumă ca legumă sau, după uscarea, se folosește ca burete de baie și în industria celulozei (*Luffa cylindrica*). — Din fr. **luffa**.

LUFT, *lufturi*, s.n. **1.** Distanță sau spațiu liber dintre două elemente (piese fixe sau mobile) situate foarte aproape unul de altul; interstițiu. **2.** (Sport) Eroare comisă de un jucător care șutează pe lângă minge, puc etc. — Din germ. **Luft**.

LUFTA, *luftez*, vb. I. Intrans. (Sport) A comite un **luft** (2). — Din **luft**.

LUGOJEAN, -Ă, *lugojeni*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Lugoj. **2.** Adj. Care aparține municipiului Lugoj sau lugojenilor (1), referitor la Lugoj ori la lugojeni. **3.** S.f. art. Numele unui dans popular bănățean; melodie după care se execută acest dans. — **Lugoj** (n. pr.) + suf. -ean.

LUGOJEANCĂ, *lugojenice*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Lugoj. — **Lugojean** + suf. -că.

LUGÓL s.n. (În sintagma) *Soluție lugol* = soluție apoasă care conține iod și iodură de potasiu, utilizată în tratamentul hipertiroidismului. — Din fr. **lugol**.

LUGÚBRU, -Ă, *lugubri*, -e, adj. Care exprimă sau produce groază; care amintește de moarte; înfiorător, macabru, sumbru, sinistru. — Din fr. **lugubre**, lat. **lugubris**.

LÚJER, *lujeri*, s.m. Tulpină sau porțiune de tulpină subțire (la plantele erbacee); ramură tânără (de 1-2 ani) la plantele lemnoase. — Et. nec.

LULEĂ, *lulele*, s.f. Obiect cu care se fumează, alcătuit dintr-o parte mai groasă și scobită, în care se pune tutunul, și dintr-o țevă (îndoită) prin care trece fumul; pipă; *p. restr.* găvanul pipei. ⇨ Expr. (Adverbial) *Îndrăgostit* (sau *amorezat*) *lulea* = foarte îndrăgostit. ♦ Cantitate de tutun cât încapă în găvanul unei pipe. [Var.: (reg.) *liuleă* s.f.] — Din tc. **lüle**.

LUMĂȘEL s.n. Rocă sedimentară calcaroasă, slab cimentată, alcătuită din fragmente de cochilii sau din schelete de organisme. — Din fr. **lumachelle**.

LUMĂNĂRE, *lumânări*, s.f. **1.** Obiect în formă de cilindru subțire, făcut din ceară sau din altă materie grasă solidificată, având la mijloc un fitil de material textil, care, aprins, arde cu flacără, producând lumină. ⇨ Loc. adv. și adj. (*Drept*) *ca lumânarea* = foarte drept. *La lumânare* = la lumina lumânării. ⇨ Expr. *A căuta* (pe cineva sau ceva) *cu lumânarea* = a căuta (pe cineva sau ceva) cu multă stăruință. *A ține* (cuiva) *lumânarea* = a veghea pe cineva în momentul morții (ținându-i lumânarea aprinsă). **2.** (Înv.) Unitate de măsură convențională pentru intensitatea luminii, aproximativ egală cu o candelă. **3.** Plantă erbacee cu flori gălbui, dispuse într-un spic lung (*Verbascum phlomoides*). — Lat. **luminaria**.

LUMĂNĂRĂR, *lumânărari*, s.m. Fabricant, negustor sau vânzător de lumânări. — **Lumânare** + suf. -ar.

LUMĂNĂRĂRIE, *lumânărării*, s.f. (Rar) Lumânărie. — **Lumânare** + suf. -ărie.

LUMĂNĂRICĂ, *lumânărele*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *lumânare* (1). **2.** Plantă erbacee medicinală, cu frunze mari alterne, cele bazale în formă de rozetă, și cu flori galbene dispuse într-un spic (*Verbascum thapsus*). ♦ *Compus: lumânărică-pământului* = plantă erbacee cu tulpina înaltă și cu frunze mari și flori albastre sau albe-gălbui (*Gentiana asclepiadea*). — **Lumânare** + suf. -ică.

LUMĂNĂRIE, *lumânării*, s.f. Local în care se fabrică sau se vând lumânări; lumânărie, muncerie. — **Lumânare** + suf. -ie.

LUMBĂGO s.n. Boală care se manifestă prin dureri localizate la mușchii din regiunea lombară, din cauza unui efort fizic ori expunerii la frig, sau unei leziuni de disc; *p. gener.* orice durere resimțită în regiunea lombară. — Din fr., lat. **lumbago**.

LUMBALGIE s.f. v. **lombalgie**.

LŪME, *lumi*, s.f. I. 1. Tot ce există ca realitate și ca reflectare a ei; univers, cosmos. ⇨ Expr. *De când (e sau cu) lumea (și pământul)* = de (sau din)totdeauna; vreedată; *Cât (e) lumea (și pământul)* = veșnic; (în construcții negative) niciodată, nicăieri. (Reg.) *Până-i lumea* = veșnic; (în construcții negative) niciodată. *Nici pentru toată lumea sau pentru nimic în lume* = cu nici un preț, cu nici un chip. *Că (doar) nu piere lumea*, se spune atunci când vrei să convingi pe cineva că un anumit lucru nu e prea greu de făcut sau că nu cere un sacrificiu sau o grabă prea mare. *Parcă toată lumea e (sau ar fi) a lui*, se spune despre cineva care este foarte fericit.

2. Ansamblu de corpuri cerești format din Pământ și aștrii vizibili, constituind un sistem organizat; sistem solar, sistem planetar. ◆ Vast domeniu al realității care se distinge de altele printr-una sau mai multe însușiri fundamentale. *Lumea organică*. *Lumea anorganică*. **3.** Globul pământesc (cu întreaga lui viață animală și vegetală), pământul locuit de om. ⇨ *Lumea veche* = pământul cunoscut înainte de descoperirea Americii (Asia, Europa și Africa). *Lumea nouă* = cele două Americi și Oceania. *Lumea tăcerii* = universul adâncurilor marine și oceanice. ⇨ Expr. *În (sau prin) toată lumea (sau lumea toată)* = pretutindeni, peste tot. *În (sau din) fundul lumii sau (de) peste lume* = (de) foarte departe. *A se duce (sau a fugi, a pleca) în lume (sau în toată lumea, în lumea largă)* = a pleca departe, fără să se știe unde. *A da cuiva drumul în lume* = a da cuiva libertatea să plece. *A (-și) lua lumea în cap* = a pleca (departe) părăsind totul (mai ales din cauza unor supărări mari, a unor necazuri etc.). *A umbla prin lume sau a cutreiera lumea* = a călători mult și în locuri diferite, a colinda. *A lua lumea de-a lungul (și de-a latul)* = a cutreiera toată lumea. *A dormi (sau a adormi) ca dus (sau ca dușii) de pe lume* = a dormi (sau a adormi) adânc. **4.** (Înv. și reg.) Lumină. ⇨ *Lumea ochiului (sau ochilor)* = pupila ochiului (sau ochilor). ⇨ Expr. (Rar) *A ieși la lume* = a ajunge la lumină, la loc deschis, la larg.

II. 1. Populația globului pământesc, omenirea întreagă; umanitatea. ◆ Majoritatea oamenilor. **2.** Categorie de oameni, grup social considerat din punctul de vedere al profesiunii, al culturii, al felului de viață etc. și care prezintă trăsături specifice. *Lumea artiștilor*. **3.** Oameni, mulțime, public; societate, mediu social. ⇨ *Om de lume* = persoană care are experiența vieții în societate, care cunoaște uzanțele; persoană dornică de petreceri, exuberantă, veselă. ⇨ Loc. adj. *Ca lumea* = cum trebuie, cum se cuvine. ⇨ Expr. *(A fi) în rând cu lumea* = (a fi) la fel cu ceilalți; (a fi) cu rost, așezat, cu o viață chibzuită. *Lume(a) de pe lume sau lumea toată, o lume (toată, întreagă)* = mulțime nenumărată, foarte mulți oameni. *A purta lumea pe degete* = a înșela oamenii; a-și bate joc de ei, a fi șmecher, abil. *A ieși (sau a scoate capul) în lume* = a apărea în societate, a lua contact cu oameni și situații noi, a începe să frecventeze societatea. *A ajunge (sau a fi) de răsul lumii* = a ajunge (sau a fi) într-o situație degradantă; a se face de răs.

III. 1. Mediu în care se desfășoară existența umană; viață, existență. ⇨ Expr. *A veni pe lume* = a se naște. *A se duce (fiecare) în lumea lui* = a-și vedea (fiecare) de treburile sale. *Nu știe pe ce lume e (sau se află)* = nu știe nimic din ce se întâmplă; e foarte fericit. *A-i fi (cuiva) lumea dragă* = a-i plăcea (cuiva) să trăiască; a-i fi foarte plăcut să... *Când țî-e lumea mai dragă* = când te simți mai bine; când nici nu te gândești, când nici nu te aștepți. *Zî-i lume și te mântuie!* = asta e! n-ai ce(-i) face! ◆ *Viață laică; viață veselă, liberă*. ⇨ Loc. adj. *De lume* = care se referă la viața de plăceri, la dragoste. **2.** (În sintagmele) *Lumea albă* = (în basme) viața pământească, în care trăiesc oamenii. *Lumea neagră* = (în basme) viața subpământeană, în care ar trăi duhurile rele. *Lumea de apoi (sau lumea cealaltă, ceea lume)* = **a)** (în concepțiile religioase) viața de dincolo de moarte; **b)** (în basme) regiune imaginată dincolo de acest pământ, celălalt tărâm. — Lat. **lumen**.

LŪMEN, (1) *lumeni*, s.m., (2) *lumene*, s.n. **1.** S.m. Unitate de măsură a fluxului luminos. **2.** S.n. Spațiul din interiorul unui organ tubular (intestin, vas sangvin) sau al unor fibre textile. — Din fr. **lumen**.

LUMENMĒTRU, *lumenmetre*, s.n. Instrument folosit în determinarea fluxului luminos. — Din fr. **lumenmètre**.

LUMĒSC, **-EĂSCĂ**, *lumești*, adj. Care aparține lumii, privitor la lume, din lume. ◆ Pământesc, trupes. ⇨ *Boli lumești* = boli venerice. ◆ Laic; vesel, glumeț; de petrecere. — **Lume** + suf. **-eș**.

LUMĒȚ, **-EĂȚĂ**, *lumeți*, **-e**, adj. (Pop.) Căruia îi place viața, societatea; iubitor de lume, de petreceri; vesel. — **Lume** + suf. **-eș**.

LUMINĂ, *luminez*, vb. I. I. **1.** Intrans. (Despre aștri sau despre alte surse de lumină) A produce, a emite, a răspândi lumină; a fi luminos, a străluci. **2.** Tranz. A revărsa, a arunca lumină asupra unui lucru (pentru a fi văzut mai bine). ◆ (Despre oameni) A însoți pe cineva cu o sursă de lumină spre a-l face să vadă în întuneric, a face cuiva lumină. ⇨ Expr. *A lumina (cuiva) calea (sau drumul)* = a călăuzi, a conduce spre țintă. **3.** Refl. (Despre obiectele pe care cade lumina) A deveni luminos, a se umple de lumină, a căpăta mai multă lumină. ⇨ Expr. *A se lumina de ziua* = a se face ziua. ◆

A se însenina. ⇨ Expr. *A se lumina a ploaie* = (despre cer, văzduh) a căpăta o lumină difuză care anunță venirea ploii. **II.** Fig. **1.** Tranz. și refl. A învăța foarte, a (se) instrui, a (se) informa; a (se) educa, a (se) cultiva. ◆ Tranz. și refl. A (se) lămurii, a (se) clarifica. **2.** Tranz. A călăuzi, a îndrepta, a conduce. **3.** Tranz. A răspândi mulțumire, bucurie; a înveseli, a însenina. ◆ Refl. (Despre față, ochi etc.) A căpăta o expresie de mulțumire, de bucurie. **4.** Intrans. (Despre o idee, o imagine etc.) A apărea, a se ivi, a se înfiripa; a se contura. — Din **lumină**.

LUMINĂL s.n. Medicament care se prezintă sub formă de pulbere albă, cristalină, inodoră, cu gust amar, foarte puțin solubil în apă, cu acțiune hipnotică, folosit mai ales în epilepsie; fenobarbital, acid barbituric. — Din germ. **Luminal**, fr. **luminal**.

LUMINĂNȚĂ s.f. (Fiz.) Strălucire. — Din fr. **luminance**.

LUMINĂNȚMĒTRU, *luminanțmetre*, s.n. (Fiz.) Fotometru pentru măsurarea luminanței. — **Luminanță** + **metru**.

LUMINĂR, *luminare*, s.n. (Tehn.) Corp de iluminat. — Din fr. **luminaire**.

LUMINĂRE s.f. **1.** Acțiunea de a (se) lumina. **2.** Fig. Instruire; educare.

3. (Înv.; însoțit de un adj. pos.) Luminanție. — V. **lumina**.

LUMINĂȚ¹ s.n. Faptul de a lumina. — V. **lumina**.

LUMINĂȚ², **-Ă**, *luminăți*, **-te**, adj. **1.** Care primește lumină, pe care cade lumina; plin de lumină; luminos. **2.** Fig. (Despre oameni) Cu (multă) știință de carte; care înțelege, discernce, care judecă limpede; plin de înțelepciune; instruit, cultivat, învățat. ◆ Cu idei avansate, progresist. *Om luminat*. ◆ Lămurit, edificat. **3.** (Rar) Care răspândește, emite lumină; luminos, strălucitor. ◆ Fig. (Despre față, ochi etc.) Care exprimă, radiază mulțumire, bucurie. **4.** (Înv.; ca termen de reverență, adesea pe lângă cuvinte reprezentând un titlu, o calitate) Înălțat, mărit, slăvit. — V. **lumina**.

LUMINĂTOR, *luminatoare*, s.n. Panou translucid sau transparent care înlocuiește o porțiune dintr-un perete, dintr-un plafon sau din înveltoarea unui acoperiș în scopul asigurării iluminării naturale a unei încăperi. [Var.: (pop.) **luminător** s.n.] — **Lumina** + suf. **-tor**. Cf. rus. **liuminator**.

LUMINĂȚIE, *luminății*, s.f. (Rar) Iluminație. — Din rus. [i]luminății.

LUMINĂ, *lumi*, s.f. I. **1.** Radiație sau complex de radiații electromagnetice emise de corpuri incandescente (cu sau fără flacără) sau luminescente și care impresionează ochiul omensc; efectul acestei radiații. ⇨ *Lumină albă* = lumină mijlocie a zilei, care conține toate radiațiile spectrului vizibil. *Lumină rece* = lumină care conține un număr foarte mic de radiații infraroșii și care are un efect termic redus. *Lumină monocromatică* = lumină formată din radiații de o singură culoare spectrală. *Lumină compusă* = lumină care conține radiații de mai multe lungimi de undă. *Lumină naturală* = lumină complet nepolarizată, caracterizată prin diversitatea direcțiilor de oscilație ale radiațiilor electromagnetice care o compun, distribuite uniform în jurul direcției de propagare. *Lumină polarizată* = lumină alcătuită din radiații electromagnetice ale căror direcții de oscilație nu sunt uniform distribuite în jurul direcției de propagare. (Astron.) *Lumină antisolară* = pată foarte slab luminoasă care se vede noaptea pe cer în locul opus Soarelui. *Lumină zodiacală* = pată luminoasă care, la latitudinea noastră, se vede toamna spre est, înainte de răsăritul Soarelui, și primăvara spre vest, după apusul Soarelui. (Fiziol.) *Lumină animală* = lumină produsă de unele organisme animale pe baza energiei chimice a unor substanțe. ⇨ Loc. adv. *La lumina mare* = fățîș, în văzul tuturor. *Pe lumină* = în timpul zilei, de la răsăritul până la apusul Soarelui, până nu se înserează. ⇨ Loc. prep. *În lumina...* = prin prisma (unei anumite concepții), din punctul de vedere al..., potrivit cu... (Rar) *La lumina...* = a puterea..., cu ajutorul... ⇨ Loc. vb. *A da lumină* = a lumina. ⇨ Expr. *A vedea lumina zilei* = **a)** a fi înzestrat cu simțul văzului; **b)** a se naște. *A răsări* (sau *a se arăta*) *la lumină (sau la lumina zilei)* = a apărea (dintr-o ascunzătoare), a ieși la vedere, a se arăta. *A ieși la lumină* = **a)** a scăpa de primejdie, a ieși dintr-o situație grea; **b)** a ieși la iveală, a deveni evident, a se dezvălui. *A scoate (pe cineva) la lumină* = **a)** a scoate (pe cineva) dintr-o încurcătură; **b)** a ajuta (pe cineva) să dobândească o situație, a emancipa (pe cineva). *A pune (ceva) în lumină* = a scoate (ceva) în evidență; a sublinia. *A pune într-o lumină bună (sau rea, urâtă, etc.)* = a scoate în evidență aspectele pozitive (sau negative) din viața sau din activitatea cuiva. *A prezenta (sau a privi, a aprecia) ceva sau pe cineva într-o lumină oarecare* = a prezenta (sau a privi, a aprecia) ceva sau pe cineva într-un anumit fel sau dintr-un anumit punct de vedere ori prin prisma unei anumite concepții. *A vedea lumina tiparului* sau (înv.) *a ieși la lumină* = a fi publicat, tipărit. (*Limpede*) *ca lumina zilei* = de netăgăduit, clar, evident. ◆ Fig. Strălucire; înseninare. **2.** Izvor, sursă de lumină (I 1). ⇨ *Lumină electrică* = iluminare pe bază de energie electrică. *Lumină de control* = indicație luminoasă care servește la controlul stării și al modului de funcționare a unei instalații de telecomandă, a macazurilor, a semnalelor de cale ferată etc. ◆ Spec. Sursă luminoasă

(de obicei colorată) situată pe o navă, aeronavă etc., folosită la indicarea poziției sau la semnalizare. ♦ Flacăra, flăcăriuie. ♦ (Pop.) Lumânare. ♦ Unitate de măsură pentru fluxul luminos. **3.** (Și în sintagma *lumina ochiului*) Pupila; *p. ext.* ochi, privire. ♦ (Ca termen de comparație) Ființă, lucru, obiect etc. mai drag, mai de preț, mai scump. ♦ Expr. *A-i fi (cuiva) drag ca lumina ochilor* = a-i fi (cuiva) foarte drag. *A îngrijii (sau a păzi) ca (pe) lumina ochilor* = a îngrijii, a feri cu cea mai mare atenție. **II.** Fig. Ceea ce aduce claritate în mintea omenească; învățătură, cultură, educație. ♦ Expr. *A arunca (o) lumină (asupra unei chestiuni) sau a aduce (o) lumină (într-o chestiune)* = a lămuri, a clarifica (o problemă). *A se face lumină în capul (sau în mintea) cuiva* = a pricepe, a înțelege. **III.** **1.** Distanța liberă dintre fețele interioare a două piese vecine ale unui sistem tehnic sau dintre fețele interioare opuse ale unui gol. **2.** (Înv.; urmat de determinării) Suprafață. **3.** Stăvilarul morii. [Pl. și: (înv.) *lumine*] — Lat. *lumina* (< *lumen, -inis*).

LUMINĂTOR¹ s.n. v. **luminator**.

LUMINĂTOR², **-OĂRE**, *luminători, -oare*, adj. Care luminează, care emite lumină. — **Lumina** + suf. *-ător*.

LUMINĂȚIE, *luminății*, s.f. (Înv.; urmat de un adj. pos.) Termen de reverență pentru o persoană de rang înalt, mai ales pentru un domnitor; înălțime, maiestate, mărie, domnie, excelență. *Luminăția Sa. Luminățiile Voastre*. — **Luminat**² + suf. *-ie*.

LUMINESCĂNT, **-Ă**, *luminescenți, -te*, adj. Care prezintă luminescență. [Var.: **luminiscânt, -ă** adj.] — Din fr. **luminescent**.

LUMINESCĂNȚĂ, *luminescențe*, s.f. Proprietate pe care o au unele substanțe de a emite radiații luminoase provenite dintr-o energie netermică; emisiune de raze luminoase reci. [Var.: **luminiscănță** s.f.] — Din fr. **luminescence**.

LUMINIȘM¹ s.n. Varietate de clarobscur contrastant, în artele plastice. — Din fr. **luminisme**.

LUMINIȘM² s.n. Iluminism. — **Lumină** + suf. *-ism* (după *iluminism*).

LUMINIȘT¹, **-Ă**, *luminiști, -ste*, s.m. și f. Pictor care folosește efecte de lumină. — Din fr. **luministe**.

LUMINIȘT², **-Ă**, *luminiști, -ste*, s.m. și f. Adept al luminismului²; iluminist. — **Lumină** + suf. *-ist* (după *iluminist*).

LUMINIȘ, *luminisuri*, s.n. **1.** Suprafață fără arbori în cuprinsul unei păduri; poiană, colnic. **2.** Porțiune de cer senin. ♦ Pată de lumină. **3.** (Rar) Lumină (I 1). — **Lumină** + suf. *-iș*.

LUMINIȚĂ, *luminite*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *lumină*. **2.** (Pop.) Lumânare mică. **3.** Plantă meliferă, cu tulpina dreaptă, înaltă, cu frunze alterne și cu flori mari, mirositoare, de culoare galbenă (*Oenothera biennis*). — **Lumină** + suf. *-iță*.

LUMINOBLÔC, *luminoblocuri*, s.n. Instalație cu generator propriu pentru iluminatul de siguranță în cazul în care se întrerupe curentul de la rețeaua electrică. — **Lumină** + **bloc**.

LUMINOFÔR, **-Ă**, (1) *luminofori, -e*, adj., s.m., (2) *luminofoare*, s.n. **1.** S.m. Substanță care are proprietatea de luminescență, folosită la acoperirea tuburilor fluorescente. **2.** S.n. Semnal luminos. **3.** Adj. (Livr.) Care are semnal luminos. — Din fr., engl. **luminophore**.

LUMINÔS, **-OĂSĂ**, *luminosi, -oase*, adj., s.f. I. Adj. **1.** Care răspândește lumină; strălucitor. **2.** În care pătrunde multă lumină; plin de lumină; luminat². **3.** Fig. Fericit, senin. **4.** Fig. Care călăuzește, îndrumă; demn de urmat. **5.** Fig. Clar, limpede; pătrunzător. **II.** S.f. Plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu tulpina dreaptă și cu flori albe, care crește la marginea pădurilor din regiunile de munte și de deal (*Clematis recta*). — Lat. **luminosus**.

LUMINOSCHĂMĂ, *luminoscheme*, s.f. Tablou schematic luminos prevăzut cu becuri colorate convenționale, care indică, prin semnalizare luminoasă, funcționarea corectă sau defectuoasă a acesteia. — **Lumină** + **schemă**.

LUMINOSCÔP, *luminoscoape*, s.n. (Fiz.) Aparat cu ajutorul căruia se analizează luminescența corpurilor în întineric. — Din fr. **luminoscope**.

LUMINOZITĂTE, *luminozități*, s.f. **1.** Însușire a unui corp de a fi luminos (I 1); strălucire. ♦ (Fiz.) Caracteristică a instrumentelor optice, exprimată prin raportul dintre iluminarea imaginii unui obiect și strălucirea obiectului. ♦ (Astron.) Strălucire a stelelor, exprimată fie prin emisia totală de energie luminoasă, fie în raport cu luminozitatea Soarelui. **2.** Însușirea unui loc, a unei incinte etc. de a fi luminoasă (I 2). **3.** Fig. Seninătate, limpezime; optimism; bucurie. — Din fr. **luminosité**.

LÛMPEN, *lumpeni*, s.m. Lumpenproletar. — Germ. **lumpen**.

LUMPENPROLETĂR, *lumpenproletari*, s.m. Persoană care face parte din lumpenproletariat. — Din **lumpenproletariat** (derivat regresiv).

LUMPENPROLETARIĂT s.n. (În marxism) Categorie socială formată din elemente declassate (cerșetori, vagabonzi, aventurieri) proveniți din diferite grupuri sociale. [Pr.: *-ri-af*] — Din germ. **Lumpenproletariat**.

LUNĂR, **-Ă**, *lunari, -e*, adj. **1.** Referitor la intervalul de timp de o lună (II); (și adv.) care se produce sau apare o dată pe lună; mensual. **2.** (Rar) Propriu Lunii (I), de Lună, ca Luna (de exemplu, de feerie etc.). — Din fr. **lunaire**, lat. **lunaris**.

LUNĂTEC, **-Ă** adj. v. **lunatic**.

LUNĂȚIC, **-Ă**, *lunatici, -ce*, adj. **1.** (Despre oameni, adesea substantivat) Somnambul. ♦ (Despre somn, privire, mers etc.) De somnambul. ♦ (Rar) Care are vedenii; sperios, fricos. **2.** (Rar) Fantastic, halucinant, ireal. ♦ Cu idei ciudate; cu manifestări bizare. **3.** (Pop.) Născut în aceeași lună cu altul (și considerat în raport cu acesta). [Var.: **lunătec, -ă** adj.] — Din lat. **lunaticus**, fr. **lunatique**.

LUNATIȘM s.n. (Med.) Somnambulism. — Din fr. **lunatisme**.

LUNĂȚIE, *lunații*, s.f. Interval de timp între două faze identice ale Lunii (I 1); lună sinodică. — Din lat. **lunatio**. Cf. fr. **lunaison**.

LUNAÛT, *lunauți*, s.m. (Livr.) Explorator al Lunii; selenaut. [Pr.: *-na-uf*] — De la **Lună** (după *astronaut, cosmonaut*).

LUNĂ, (I 3, II) *luni*, s.f. I. **1.** Astru, satelit al Pământului, care se învârtește în jurul acestuia și pe care îl luminează în timpul nopții. ♦ *Lună nouă* = momentul în care Luna este în conjuncție cu Soarele, când se vede o mică porțiune din suprafața sa iluminată de acesta; înfățișarea Lunii în acest moment; crai-nou. *Lună plină* = momentul în care Luna este în opoziție cu Soarele și i se vede întregul disc iluminat de Soare; Luna văzută în întregime. ♦ Expr. *A trăi în lună* sau *a fi căzut din lună* = a nu ști ce se petrece în jurul lui, a nu fi în temă, a fi rupt de realitate, lipsit de simț practic. *A apuca luna cu dinții* sau *a prinde (sau a atinge) luna cu mâna* = a obține un lucru foarte greu de căpătat, a realiza ceva aproape imposibil. *A promite (și) luna de pe cer* = a promite lucruri pe care nu le poate realiza. *A cere (și) luna de pe cer* = a cere foarte mult, a cere imposibilul. *Câte-n lună și-n stele* (sau *în soare*) = tot ce se poate închipui, de toate. *A da cu barda (sau a împușca) în lună* sau *a fi un împușcă-n lună* = a fi nesocotit. *A-i răsări (cuiva) luna în cap* = a cheli. ♦ (Adjectival) Foarte curat, strălucitor. ♦ (Adverbial) *Parchet lustruit lună*. **2.** Lumină reflectată de Lună (I 1). ♦ Loc. adv. *La (sau pe) lună* = la (sau pe) lumina Lunii. **3.** Satelit al unei planete. **II.** **1.** Perioadă de timp care corespunde unei revoluții a Lunii (I 1) în jurul Pământului. ♦ *Lună calendaristică* = fiecare dintre intervalele de timp, apropiate de perioada de revoluție a Lunii (I 1), în care e divizat anul calendaristic. *Lună siderală* = perioadă de revenire a Lunii în dreptul aceleiași stele fixe. *Lună sinodică* = lunație. *Lună solară* = interval de timp egal cu a douăsprezecea parte din anul solar. **2.** (Astron.) Interval de timp egal cu fiecare dintre cele 12 diviziuni ale anului calendaristic, cu o durată de 28 până la 31 de zile. ♦ *Lună de miere* = prima perioadă dintr-o căsătorie considerată a fi cea mai plăcută. ♦ Loc. adv. *Pe lună* = lunar (1). *Cu luna* = (închiriat sau angajat) cu plată lunară. *Cu lunile* sau *luni de-a rândul, luni întregi, luni de zile* = timp de mai multe luni (până într-un an). — Lat. **luna**.

LUNĂCĂ, *lunci*, s.f. **1.** Șes de-a lungul unei ape curgătoare caracterizat prin soluri aluvionare și prin vegetație specifică; regiune inundabilă a unei văi. **2.** Pădure formată din sălcii, răchită, anini, plopi etc. pe malurile unei ape curgătoare; zăvoi. — Din sl. **lonka**.

LUNCÊT, *lunceturi*, s.n. Totalitate a luncilor din preajma unei ape curgătoare. — **Luncă** + suf. *-et*.

LUNCULIȚĂ, *lunculițe*, s.f. Diminutiv al lui *luncă*; luncuță. — **Luncă** + suf. *-uliță*.

LUNCUȚĂ, *luncuțe*, s.f. Lunculiță. — **Luncă** + suf. *-uță*.

LUNECĂ, *lunec*, vb. I. **1.** Intrans. A-și pierde echilibrul călcând pe o suprafață licioasă; a aluneca; *p. ext.* a cădea. **2.** Intrans. A se mișca, a se deplasa cu ușurință, lin, fără zgomot; a se strecura ușor. ♦ (Despre păsări) A zbura lin, cu ușurință. ♦ (Despre mâncăruri sau băuturi) A se deplasa ușor pe gât; a se înghiți ușor, a aluneca. **3.** Refl. Fig. (Înv.) A se lăsa ispitit, a se amăgi, a se înșela; a greși. — Lat. **lubricare**.

LUNECĂRE, *lunecări*, s.f. Acțiunea de a **luneca**. — V. **luneca**.

LUNECÔS, **-OĂSĂ**, *lunecosi, -oase*, adj. **1.** Pe care se lunecă ușor; neted, lustruit. ♦ Care lunecă ușor. **2.** Fig. (Rar) Nestatornic. — **Luneca** + suf. *-os*.

LUNECUȘ, (1) *lunecusuri*, s.n. **1.** Loc (umed sau înghețat) pe care se lunecă. ♦ Ghețuș. **2.** (Rar) Alunecare. — **Luneca** + suf. *-uș*.

LUNETĂ, *lunete*, s.f. **1.** Instrument optic alcătuit din mai multe lentile (și prisme) dispuse într-un tub și servind, în astronomie, în topografie, în tehnica militară etc. la observarea obiectelor depărtate. **2.** Dispozitiv de sprijinire a pieselor lungi și subțiri, în timpul prelucrării lor la strung.

3. Element arhitectonic de forma unei bolți semicilindrice care străpunge partea inferioară a unei cupole. — Din fr. **lunette**.

LUNETÍST, lunetiști, s.m. Trăgător specializat în folosirea armei cu lunetă. — **Lunetă** + suf. *-ist*.

LUNG, -Ă, lungi, adj., adv., s.n. I. Adj. **1.** Care are o lungime mare, ale cărui capete sunt depărtate unul de altul. ◇ Expr. *A avea mâna lungă* (sau *degete lungi*) sau *a fi lung de mână* (sau *de, în degete*) = a avea obiceiul să fure, a fi hoț. *A fi lung în* (sau *de*) *limbă* sau *a avea limbă lungă* = a vorbi prea mult și, mai ales, a spune ce nu trebuie; a fi limbut. ◆ (Substantivat, f. pl.) Unde lungi. **2.** De statură mare; înalt. ◇ Expr. *A cădea cât este de lung* = a cădea lungindu-se pe jos. **3.** (Despre suprafețe) Care se întinde pe o distanță mare; *p. ext. vast*. **4.** (Despre mâncăruri) Apos, diluat. ◇ Expr. *Zeamă* (sau *ciorbă*) *lungă* = a) mâncare slabă, fără gust, proastă; b) vorbire anostă, fără conținut. **5.** Care durează mult timp; îndelungat. ◇ *Silabă* (sau *vocală*) *lungă* = silabă (sau vocală) care are o durată de pronunțare mai mare decât durata medie. ◇ Expr. *Zile* (sau *ani*) *lungi* = timp îndelungat (care s-a scurs greu). *Vorbă lungă* = vorbărie inutilă. II. Adv. Mult, îndelung; adânc. ◇ Expr. *A se uita* (sau *a privi*) *lung* (la cineva sau la ceva) = a privi mirat, nedumerit sau mult și atent, insistent, cu reproș (la cineva sau la ceva). III. S.n. (De obicei articulat) Lungime; întindere. ◇ Loc. adv. și prep. *De-a* (sau *în*) *lung(ul)* = în direcția lungimii; pe lângă, pe marginea...; de la un capăt la altul. ◇ Expr. *În lung și în lat* (sau *larg*) = în toate direcțiile, peste tot, pretutindeni. *A nu-și cunoaște* (sau *vedea*) *lungul nasului* = a fi obraznic. — Lat. **longus**.

LUNGÂN, -Ă, lungani, -e, s.m. și f. (Fam.) Persoană neobișnuit de înaltă (și slabă), om deșirat. — **Lung** + suf. *-an*.

LUNGĂREȚ, -EĂȚĂ, lungăreți, -e, adj. Care are o formă alungită; mai mare în lungime decât în lățime; lunguiet. — **Lung** + suf. *-ăreț*.

LUNGI, lungesc, vb. IV. **1.** Refl. și tranz. A (se) face mai lung; a (se) întinde în lungime. ◇ Expr. (Refl.) *A i se lungi* (cuiva) *urechile* (de foame) = a răbda de multă vreme de foame, a fi foarte flămând. *A i se lungi* (cuiva) *ochii* (sau *căutătura*) *a drum* = a fi dornic de a pleca (departe). *A i se lungi* (cuiva) *nasul* = a se obrăznic. (Tranz.) *A lungi pasul* = a merge mai repede, a se grăbi. ◆ Refl. (Fam.) A se înalta, a crește în înălțime. **2.** Refl. (Fam.) A se întinde pe ceva; a se culca. **3.** Tranz. A subția, a dilua (o mâncare, o băutură) pentru a mări cantitatea. **4.** Tranz. și refl. A face să dureze sau a dura (mai) mult; a (se) mări, a (se) prelungi. ◇ Expr. (Tranz.) *A (nu) lungi vorba* = a (nu) vorbi mai mult decât trebuie, a (nu) lungi discuția. — Din **lung**.

LUNGIME, lungimi, s.f. **1.** Mărimă fizică fundamentală care exprimă întinderea spațială a corpurilor sau fenomenelor; distanța dintre două puncte; dimensiunea cea mai mare a unui corp sau a unei suprafețe plane dreptunghiulare. ◇ *Lungime de undă* = distanță care separă într-o undă două puncte succesive aflate în aceeași fază de oscilație; spațiu parcurs de undă timp de o perioadă. **2.** Timp cât durează ceva; interval mare de timp; durată. **3.** (Inform.; în sintagma) *Lungimea cuvântului* = numărul de biți care compun un cuvânt. — **Lung** + suf. *-ime*.

LUNGIRE, lungiri, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) lungi. ◆ Operație de deformare plastică efectuată pentru a mări lungimea unei piese prin micșorarea dimensiunilor transversale. **2.** (Tehn.) Variație a lungimii unei bare sub acțiunea unor solicitări simple de întindere sau de compresiune. — V. **lungi**.

LUNGIȘ s.n. (Pop.; în loc. și expr.) *În* (sau *de*) *lungiș* sau *de-a lungișul* = în lung, de-a lungul. *În lungiș și în curmeziș* = în toate direcțiile, pretutindeni. — **Lung** + suf. *-iș*.

LUNGIT, -Ă, lungiți, -te, adj. (Despre ființe) Culcat, întins. ◆ (Despre obiecte) Alungit, prelung. — V. **lungi**.

LUNGIMETRAJ, lungmetraje, s.n. Film (care depășește o mie de m). [Pl. și: *lungmetrajuri*] — **Lung** + **metraj** (după fr. *long-métrage*).

LUNGOARE s.f. v. **lingoare**.

LUNGUIET, -IĂȚĂ, lunguieti, -e, adj. Care este mai mare în lungime decât în lățime; ușor alungit; lungăreț. [Pr.: *-gu-ief*] — **Lung** + suf. *-uief*.

LUNGULEȚ, -EĂȚĂ, lunguleți, -e, adj. Lunguț. — **Lung** + suf. *-uleț*.

LUNGUȚ, -Ă, lunguți, -e, adj. Diminutiv al lui *lung*; lunguleț. — **Lung** + suf. *-uț*.

LUNI, luni, s.f. Prima zi a săptămânii, care urmează după duminică. ◆ (Adverbal) În timpul zilei de luni; (în forma *lunea*) în fiecare luni. — Lat. ***lunis** (= *lunae* [dies]).

LUNTRĂȘ, -luntrași, s.m. Bărbat care conduce o luntre; vâslăș, năier, barcagiu. — **Luntre** + suf. *-aș*.

LUNTRĂȘIȚĂ, luntrășițe, s.f. (Pop.) Femeie care conduce o luntre. ◆ Soția unui luntraș. — **Luntraș** + suf. *-iță*.

LUNTRE, luntri, s.f. Ambarcațiune cu fundul plat și cu prora și pupa înclinate, folosite pe ape fără valuri mari; barcă (cu vâsle). ◇ Expr. *A se face* (sau *a se pune, a se așeza*) *luntre și punte* = a încerca pe toate căile și prin toate mijloacele să obțină sau să realizeze ceva sau să împiedice realizarea a ceva. [Pl. și: *luntre*] — Lat. ***lunter, -tris** (= *linter*).

LUNTRĂ, luntresc, vb. IV. Intrans. (Rare) A pluti cu luntrea; a vâsli. — Din **luntre**.

LUNTRICĂ, luntricele, s.f. **1.** Luntrișoară. **2.** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunzele acoperite cu peri, cu tulpina întinsă pe pământ și cu flori galbene-purpuri, violacee sau alburii, dispuse în spice sau capitule (*Oxytropis campestris*). — **Luntre** + suf. *-ică*.

LUNTRIȘOARĂ, luntrișoare, s.f. Diminutiv al lui *luntre*; luntrică, luntriță. — **Luntre** + suf. *-ișoară*.

LUNTRĂȚĂ, luntrițe, s.f. (Pop.) Luntrișoară. — **Luntre** + suf. *-iță*.

LUNULĂ, lunule, s.f. **1.** Figură geometrică formată din două arce de cerc având aceleași extremități și a căror convexitate e situată de aceeași parte. **2.** (Anat.) Zonă albă, în formă de semilună, care se află la baza unghiei (la oameni). — Din fr. **lunule**.

LUNURĂ, lunuri, s.f. Alterație a lemnului care constă în prezența, în cuprinsul zonei de duramen, a unui sau a mai multor inele anuale de culoarea și cu proprietățile albumului. — Din fr. **lunure**.

LUP, lupi, s.m. **1.** Mamifer carnivor din familia canidelor, cu corpul de circa 150 cm lungime, acoperit cu blană sură, cu gâtul gros, cu capul mare, cu botul și urechile ascuțite și cu coada stufoasă (*Canis lupus*). ◇ Expr. *Lup îmbrăcat în piele de oaie* sau *lup în pielea oii*, se spune despre un om șiret, rău și prefăcut. *A intrat lupu-n coșar* = păzește-te de hoț. *Vorbești de lup și lupul la ușă* = vorbești despre cineva și acesta tocmai sosește. *A da oile în paza lupului* = a lăsa pe cineva la discreția dușmanilor, a hoților. *A avea urechi de lup* = a auzi bine. *A închide lupul în stână* = a-și aduce singur dușmani în casă sau în preajmă. *A trăi ca lupul în pădure* = a trăi la largul său. *A înghiți* (sau *a mânca*) *ca* (sau *cât*) *lupul* = a înghiți sau a mânca mult și să lăcomie. *A se duce* (ca) *pe gura lupului* = a dispărea cu repeziune. *A se arunca în gura lupului* = a se expune primejdiilor. *A scăpa* (ca) *din gura lupului* = a (se) salva dintr-o situație foarte grea. *A scoate* (sau *a trage*) *ca din gura lupului* = a salva un lucru aproape pierdut. *Foame de lup* = foame mare. ◆ Fig. Om hrăpăreț și crud. **2.** Compuse: *lupul-bălții* = (Iht.) știucă; *lup-de-mare* = a) numele unei specii de focă; *fig. marinar* experimentat, încercat; b) specie de pasăre acvatică de mărimea unui uliu, de culoare brun-întunecat, cu partea ventrală albă în timpul iernii, care cuibărește în ținuturile nordice (*Stercorarius pomarinus*); c) (Iht.) lavrac; d) pește teleostean marin lung de circa 1 m, cu dinți puternici (*Anarchichas lupus*); *lupul-vrăbiilor* = pasăre cu spinarea cenușie, cu aripile și cu coada de culoare neagră; sfrâncioc (*Lanius excubitor*); *lupul-albinelor* = gândăcel carnivor, frumos colorat cu negru, negru-albăstrui și roșu, care trăiește pe flori (*Trichodes apiarius*). **3.** Buștean susținut de o capră deasupra jilipului, folosit ca frână pentru reducerea vitezei lemnelor. **4.** (Text.; în sintagmele) *Lup amestecător* = mașină de destrămat și de amestecat materia primă, care formează amestecul de fibre în filaturile de lână și de vignonă. *Lup bătător* = mașină de lucru folosită în filaturile de bumbac, care execută destrămarea și curățarea de impurități a bumbacului desfoiat în prealabil. *Lup destrătmător* = mașină de lucru folosită în filaturile de lână și de vignonă pentru destrămarea firelor și a țesăturilor, în vederea recuperării fibrelor și a reintroducerii lor în amestec. — Lat. **lupus**.

LUPÂN, -Ă, lupani, -e, s.m., adj. (Reg.) **1.** S.m. Pui de lup (1). **2.** Adj. (Despre animale) Care este de culoarea blănii lupului; sur, cenușiu. — **Lup** + suf. *-an*.

LUPANĂR, lupanare, s.n. Bordel. — Din fr., lat. **lupanar**.

LUPĂ, lupo, s.f. **1.** Instrument optic alcătuit dintr-o lentilă convergentă sau dintr-un ansamblu convergent de lentile care, fiind așezate în fața unui obiect, dau o imagine mărită a acestuia. **2.** (Siderurgie) Bucată de oțel buretos amestecat cu zgură, obținută prin anumite procedee metalurgice. — Din fr. **loupe**.

LUPĂRIE, lupării, s.f. (Rare) Mulțime de lupi. — **Lup** + suf. *-ărie*.

LUPERCĂLII s.f. pl. Serbări religioase anuale, care se celebră la Roma, la 15 februarie în cinstea lui Pan, zeul păstorilor și al țarinilor. — Din lat. **Lupercalia**.

LUPESC, -EASCĂ, lupoști, adj. Care aparține lupului; ca lupul, ca de lup, ca al lupului; *fig.* cu lăcomie. — **Lup** + suf. *-esc*.

LUPEȘTE adv. Ca lupul, în felul lupului. ◆ Fig. Cu lăcomie. — **Lup** + suf. *-ește*.

LUPÍN s.m. Gen de plante erbacee din familia leguminoaselor, cu frunze compuse din foliole înguste alungite și cu flori albastre, galbene sau albe,

cultivate ca furaj, ca plante ornamentale sau ca îngrășământ verde (*Lupinus*). — Din fr. **lupin**.

LÚPING s.n. v. **looping**.

LUPINÓZĂ, *lupinoze*, s.f. Intoxicație la unele animale (rumegătoare, cai etc.) provocată de consumul unor specii de plante din genul *Lupinus*, manifestată prin febră, icter, diaree, tulburări nervoase etc. — Din fr. **lupinoase**, germ. **Lupinose**.

LUPIU, **-IE**, *lupii*, adj. (Rar; despre blana sau părul unor animale) Care are culoarea părului de lup. — **Lup** + suf. **-iu**.

LUPOAICĂ, *lupoaiice*, s.f. Femela lupului; lupoaiă (1). — **Lup** + suf. **-oaică**.

LUPOAIE, *lupoaiie*, s.f. 1. (Înv. și reg.) Lupoaică. 2. Plantă erbacee parazită, fără clorofilă, cu flori albastrii sau albe-gălbui, cu frunze mici ca niște solzi, dăunătoare culturilor de floarea-soarelui, porumb, cânepă, tutun etc., din care își extrage hrana, provocând reducerea recoltelor (*Orobancha ramosa*). — **Lup** + suf. **-oaie**.

LUPÓI, *lupoj*, s.m. (Fam) Augmentativ al lui *lup*; lup mare sau bătrân. — **Lup** + suf. **-oi**.

LUPOID, **-Ă**, *lupoizi*, **-de**, adj. (Med.) Asemănător cu lupusul. [Pr.: **-po-id**] — Din fr. **lupoide**.

LUPÓN, (2) *lupoane*, s.n. 1. Țesătură sintetică care imită blana de lup. 2. Palton, haină confecționată din lupon (1). — Denumire comercială.

LUPTĂ, *lupt*, vb. I. 1. Refl. recipr. A se bate corp la corp cu cineva. 2. Refl. recipr. și intrans. A se război, a purta război, a fi în război cu cineva. ⇨ Expr. (Refl. recipr.) *Se luptă ziua cu noaptea* = se face ziua. 3. Refl. și intrans. Fig. A se împotrivi, a se strădui să învingă o greutate, un obstacol. 4. Intrans. Fig. A se strădui să obțină ceva. — Lat. **luctare**.

LUPTĂCI, *luptace*, s.n. Voloc. — Et. nec.

LUPTĂRIE, *luptări*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a (*se*) lupta; luptă. — V. **lupta**.

LUPTĂȘ, *luptași*, s.m. (Înv. și reg.) Luptător. — **Luptă** + suf. **-aș**.

LÚPTĂ, *lupte*, s.f. 1. Înfruntare, bătaie între două (sau mai multe) persoane (de obicei fără folosirea armelor), care caută să se învingă una pe alta (sau unele pe altele). ⇨ *Luptă dreaptă* = luptă (1) corp la corp, fără arme și fără viclesugurii. ⇨ (La pl.) Ramură sportivă în care se întrec, după anumite reguli, doi luptători. ⇨ *Lupte clasice* (sau *greco-romane*) = formă de lupte în care procedeele tehnice reglementate se aplică numai la partea superioară a corpului (de la linia de centură în sus). *Lupte libere* = formă de lupte la care procedeele tehnice se aplică la oricare dintre părțile corpului, putând fi executate și cu ajutorul picioarelor. 2. Ciocnire armată între două forțe inamice; bătălie. ⇨ Fig. Efortul a doi adversari sau a două puteri rivale pentru a-și impune voința. ⇨ *Luptă de clasă* = (în teoria marxist-leninistă) luptă desfășurată (pe plan economic, politic și ideologic) între clase cu interese fundamentale opuse. 3. Efort depus de cineva pentru a învinge o greutate, o nevoie sau pentru a se apăra. 4. Străduință depusă de cineva pentru a combate o idee, o concepție, o deprindere; combatere. — Lat. **lucta**.

LUPTĂTOR, **-OĂRE**, *luptători*, **-oare**, s.m. și f. Persoană care (se) luptă; combatant, militant. ⇨ (La m.) Sportiv care practică luptele (libere sau clasice). — **Lupta** + suf. **-ător**.

LÚPUS s.n. Complex de afecțiuni de etiologie variată, cauzând leziuni ale pielii și ale mucoaselor, cu un caracter cronic evolutiv. — Din fr. **lupus**.

LÚREX s.n. Bandă fină de aur, argint sau cupru aurit, folosită în anumite țesături; țesătură sau tricot realizate cu această bandă. — Et. nec.

LUSITÁN, **-Ă**, *lusitani*, **-e**, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Veche populație iberică din sud-vestul Peninsulei Iberice, supusă de romani; (și la sg.) persoană aparținând acestei populații. 2. Adj. Care aparține Lusitaniei (sau, *p. gener.*, Portugaliei) ori populației ei, privitor la Lusitania (sau, *p. gener.*, la Portugalia) ori la populația ei. — Din fr. **Lusitains**.

LUSITANIÁN, **-Ă**, *lusitanieni*, **-e**, s.n., adj. 1. S.n. Al treilea etaj al jurasicului superior, caracterizat prin amoniți. 2. Adj. Care aparține lusitanianului, specific lusitanianului, care se referă la această perioadă. [Pr.: **-ni-an**] — Din fr. **lusitanien**.

LUSTRAGERIE, *lustragerii*, s.f. Atelier unde se curăță și se lustruiește încălțăminte. — **Lustragiu** + suf. **-ărie**.

LUSTRAGIU, *lustragii*, s.m. Persoană care curăță și lustruiește încălțăminte; văcsuitor. — **Lustru**¹ + suf. **-agiu**.

LÚSTRĂ, *lustre*, s.f. Lampă ornamentală, cu mai multe brațe, suspendată de plafonul unei încăperi. [Var.: (Înv.) **lústru** s.n.] — Din fr. **lustre**.

LÚSTRÍN s.n. Țesătură subțire de mătase (naturală sau artificială) sau de bumbac, având un luciu specific. [Var.: **lustrină** s.f.] — Din fr. **lustrine**, it. **lustrino**.

LÚSTRÍNĂ s.f. v. **lustrin**.

LÚSTRU¹ s.n. Strălucire naturală sau obținută prin procedee artificiale a suprafeței unui obiect; luciu. ⇨ Expr. *Sărăcie cu lustru* = sărăcie mare, sărăcie lucie. ⇨ Aspect lucios pe care îl capătă unele obiecte, stofe etc. din cauza uzării. ⇨ Luciu imprimat fețelor obiectelor de încălțăminte printr-o prelucrare corespunzătoare. ⇨ Fig. (Peior.) Spoială, strălucire aparentă; superficialitate. — Din fr. **lustre**, it. **lustrò**.

LÚSTRU², *lustrì*, s.m. Interval de cinci ani. — Din fr. **lustre**, lat. **lustrum**.

LÚSTRU³ s.n. v. **lustră**.

LÚSTRUÍ, *lustruiesc*, vb. IV. Tranz. A da lustru¹ (prin frecare), a face să lucească, să scilpească suprafața unui obiect. ⇨ *Mașină de lustruit* = mașină pentru lustruirea mecanizată a pieilor. *Piatră de lustruit* = piatră de fildes, de agat sau de onix, de forma unei lopățele sau a unui pinten, prevăzută cu o mână de lemn, care servește la lustruirea aurului sau a vopselei aplicate pe marginile foilor la cărți și la reviste. ⇨ Tranz. și refl. Fig. A (se) găti, a (se) ferchezui; *p. ext.* a (se) pune într-o lumină favorabilă; a (se) lăuda. — **Lustru**¹ + suf. **-ui**.

LÚSTRUIĂLĂ, *lustruiești*, s.f. 1. Lustruire; *p. ext.* lustru¹. 2. Fig. Aparență de cultură, de civilizație; spoială. — **Lustrui** + suf. **-eală**.

LÚSTRUIRE, *lustruiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) lustrui; lustruială. ⇨ Spec. Operație de prelucrare fină, cu ajutorul unor abrazivi, a suprafeței unor corpuri metalice sau nemetalice, pentru a-i da un aspect lucios în vederea înfrumusețării, mării rezistenței la coroziune și a îmbunătățirii ei. — V. **lustrui**.

LÚSTRUÍ¹ s.n. Faptul de a lustrui. — V. **lustrui**.

LÚSTRUÍ², **-Ă**, *lustruiești*, **-te**, adj. Cu lustru¹; lucios. ⇨ Fig. (Peior.) Cu o spoială sau o strălucire aparentă; meștesugit, căutat, artificial. — V. **lustrui**.

LÚSTRUITÓR, **-OĂRE**, *lustruitori*, **-oare**, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care efectuează operația de lustruire. 2. S.n. Instrument confecționat din oțel sau din bronz cromat, cu mâner de lemn, care servește în legătorie la lustruirea legăturilor de piele. [Pr.: **-tru-i**] — **Lustrui** + suf. **-tor**.

LUȘ, **-Ă**, *luși*, **-e**, adj. (Fam.) Sașiu. — Din fr. **louche**.

LUȘĂ, *lușez*, vb. I. Intrans. (Despre oameni) A privi sașiu. — Din fr. **loucher**.

LUT, (3) *luturi*, s.n. 1. Rocă sedimentară, galbenă sau cafenie, formată din amestec de argilă și nisip fin, friabilă în stare uscată și plastică în stare umedă, folosită în olărie, în construcții și în sculptură; argilă. ⇨ *Lut verde* = argilă de culoare verde, folosită pentru tras brăie la casele țărănești. ⇨ Expr. *A fi ca lutul în mâna olarului* = (despre oameni) a fi lipsit de personalitate, a se lăsa influențat. 2. Pământ. ⇨ Fig. Cadavru. 3. Varietate de lut (1). — Lat. **lutum**.

LUTĂRIE, *lutării*, s.f. Loc, groapă de unde se scoate sau din care s-a scos lut. — **Lut** + suf. **-ărie**.

LUTEINĂ s.f. Progesteron. — Din fr. **lutéine**.

LUTERÁN, **-Ă**, *luterani*, **-e**, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de luteranism, privitor la luteranism. 2. S.m. și f. Adept al luteranismului. — Din lat. **lutheranus**, germ. **Lutheraner**.

LUTERANISM s.n. Doctrină a protestantismului german, întemeiată în sec. XVI de Martin Luther, care consideră esențial pentru mântuire numai credința și proclamă autoritatea exclusivă a Bibliei, recunoscând numai două Taine: Botezul și Împărtășania. — Din fr. **luthéranisme**.

LUTEȚIÁN, **-Ă**, *lutețieni*, **-e**, s.n., adj. 1. S.n. Primul etaj al eocenului, ale cărui depozite caracteristice conțin faună de numuliți, lamelibranhiate, gasteropode, echinide etc. 2. Adj. Care aparține lutețianului (1), privitor la lutețian. [Pr.: **-ți-an**] — Din fr. **lutétien**.

LUTÉȚIU s.n. Element chimic trivalent din familia lantanoidelor. — Din fr. **lutécium**, germ. **Lutetium**.

LUTH, *luthuri*, s.n. Vechi instrument muzical cu coarde, asemănător cu lăuta. [Pr.: *luț*] — Din fr. **luth**. Cf. it. **liuto**.

LUTIÉR, *lutieri*, s.m. Meștesugar specializat în construirea și repararea instrumentelor muzicale cu coarde. [Pr.: **-ti-er**] — Din fr. **luthier**.

LUTÍST, **-Ă**, *lutisti*, **-ste**, s.m. și f. Instrumentist care cântă din luth. — Din fr. **luthiste**.

LUTIȘÓR s.n. 1. Diminutiv al lui *lut*. 2. Argilă care conține hidroxizi de fier sau de mangan, colorată în galben, roșu sau brun, folosită în pictură; pământel. — **Lut** + suf. **-ișor**.

LUTÓS, **-OĂSĂ**, *lutoși*, **-oase**, adj. Care conține lut, care are culoarea sau consistența lutului; argilos. — **Lut** + suf. **-os**.

LÚTRĂ, *lutre*, s.f. (Zool.) Vidră. — Din fr. **loutre**, lat. **lutra**.

LÚTRU s.n. Blană de vidră. — Din fr. **loutre**.

LUTUI, *lutuiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A lipi cu lut; a muri. — **Lut** + suf. **-ui**.

LUȚĂRNĂ s.f. v. **lucernă**.

LUȚÉRNĂ s.f. v. **lucernă**.

LUX¹, *luçși*, s.m. Unitate de măsură a iluminării, egală cu iluminarea unei suprafețe care primește un flux luminos de un lumen repartizat uniform pe o arie de un metru pătrat. — Din fr. **lux**.

LUX² s.n. Nivel de viață excesiv de costisitor. ♦ Fast, elegantă, somptuoșitate, splendoare. † Loc. adj. *De lux = a*) extrem de confortabil; care nu reprezintă un lucru de primă necesitate; elegant, somptuos; **b**) de calitate superioară, de prim rang; select; **c**) care are articole de calitate superioară și de rafinament. *Magazin de lux*. † Expr. *A face lux* = a duce o existență fastuoasă, foarte costisitoare; *spec. a se îmbrăca extrem de elegant și de costisitor*. — Din fr. **luxe**, lat. **luxus**.

LUXĂ, *luxez*, vb. I. Tranz. A-și deplasa un os de la locul lui; a-și scrânti o mână, un picior etc. — Din fr. **luxer**, lat. **luxare**.

LUXĂRE s.f. (Rar) Acțiunea de a *luxa* și rezultatul ei; luxație. — V. **luxa**.

LUXĂȚIE, *luxații*, s.f. Deplasare a extremității articulare a unui os din poziția normală față de articulația din care face parte, care provoacă o durere vie și pierderea capacității funcționale; scrântitură, luxare. — Din fr. **luxation**, lat. **luxatio**.

LUXEMBURGHÉZ, **-Ă**, *luxemburghezi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1**. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Luxemburgului sau este originară de acolo. **2**. Adj. Care aparține Luxemburgului sau luxemburghezilor (**1**), privitor la Luxemburg ori la luxemburghezi. — **Luxemburg** (n.pr.) + suf. *-ez*.

LUXMÉTRU, *luxmetre*, s.n. Instrument fotometric pentru măsurarea iluminării. — Din fr. **luxmètre**.

LUXÓS, **-OĂSĂ**, *luxoși*, *-oase*, adj. Fastuos, somptuos; bogat. ♦ (Despre oameni) Care se îmbracă elegant, care face lux², care poartă lucruri scumpe. — **Lux²** + suf. *-os*. Cf. fr. **luxeux**.

LUXÚRĂ, *luxuri*, s.f. (Livr.) Viciu al celor ce se dedau fără reținere plăcerilor senzuale; desfrânare, concupiscentă. [Var.: **luxúrie** s.f.] — Din fr. **luxure**, lat. **luxuria**.

LUXURIÁNT, **-Ă**, *luxurianți*, *-te*, adj. (Despre vegetație) Extrem de abundent. [Pr.: *-ri-anț*] — Din fr. **luxuriant**, lat. **luxurians**, **-ntis**.

LUXURIÁNTĂ s.f. (Rar) Abundență, bogăție. [Pr.: *-ri-an-*] — Din fr. **luxuriance**.

LUXÚRIE s.f. v. **luxură**.

LUXURIÓS, **-OĂSĂ**, *luxurioși*, *-oase*, adj. (Livr.) Desfrânat, lasciv, concupiscent. [Pr.: *-ri-os*] — Din fr. **luxurieux**.

M

M, *m*, s.m. **1.** A șaisprezecea literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (consoană sonantă ocluzivă nazală bilabială). [Pr.: *em, me, mî*. — Pl. și: (1, n.) *m-uri*].

MAC¹ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită strigătul rațelor. — Onomatopee.

MAC², *maci*, s.m. **1.** Numele mai multor plante din familia papaveraceelor, cu flori de obicei roșii și cu semințe mărunte, uleioase, închise într-o capsulă (*Papaver*); din fructele uneia dintre specii se extrage opiul, iar semințele ei se folosesc în alimentație. ♦ P. restr. Sămânța macului (1), folosită în alimentație. **2.** Compuse: *mac-cornut* = plantă erbacee păroasă cu flori roșii, având la baza fiecărei petale o pată neagră (*Glaucium corniculatum*); (reg.) *macul-ciorii* = zămoșită. — Din bg. **mak**, sb. **mak**.

MACĂ s.f. (Înv.) Numele unui joc de cărți; bacara. — Din fr., it. **macao**.

MACABÉ s.n. Varietate de struguri albi cu bob mare și rotund. ♦ (Adjectival) *Struguri macabe*. — Din fr. **maccabéo**.

MACĂBRU, **-Ă**, *macabri*, *-e*, adj. **1.** Care se referă la moarte sau la morți, care amintește de moarte. **2.** Care inspiră groază; înfiorător, sinistru. — Din fr. **macabre**.

MACÁC, *macaci*, s.m. Numele mai multor specii de maimuțe mici, cu capul turtit și cu coada (de obicei) scurtă, care trăiesc în sud-estul Asiei (*Macacus*); animal care aparține uneia dintre aceste specii. — Din fr. **macaque**.

MACADĂM, *macadamuri*, s.n. Îmbrăcămintă rutieră formată din mai multe straturi succesive de piatră spartă; drum pavat astfel. — Din fr. **macadam**, germ. **Makadam**.

MACADAMIZĂ, *macadamizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A pietrua un drum cu macadam. — Din fr. **macadamiser**.

MACADĂU s.m. v. **măgădău**.

MACAGLIU, *macagii*, s.m. (leșt din uz) Muncitor (în special de la căile ferate) care se ocupă cu manevrarea și întreținerea macazurilor; acar. — **Macaz** + suf. *-giu*.

MACAIRÓDUS, *macairoduși*, s.m. Animal carnivor fosil din familia felidelor, cu caninii foarte dezvoltati, care a trăit din pliocen până la sfârșitul cuaternarului (*Machairodus*). [Pr.: *-ca-i-*] — Din lat. **Machairodus**, denumirea științifică a animalului.

MACĂMĂ, *macame*, s.f. (Rar) Gen literar arab, în care versurile alternează cu proza ritmată. — Din germ. **Makame**.

MACARĂ, *macarale*, s.f. Dispozitiv sau sistem tehnic construit pe principiul scripeților, cu care se ridică (și se deplasează) greutatea (mari) pe distanțe scurte. — Din tc. **makara**.

MACARAGIST, **-Ă**, *macaragiști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar la f.) Macaragiu. — **Macaragiu** + suf. *-ist*.

MACARAGIȚĂ, *macaragițe*, s.f. (Rar) Muncitoare la o macara. — **Macaragiu** + suf. *-iță*.

MACARAGIU, *macaragii*, s.m. Muncitor care manevrează o macara; macaragist. — **Macara** + suf. *-giu*.

MACAROANĂ, *macaroane*, s.f. (Mai ales la pl.) Pastă făinoasă de fabricație industrială, în formă de tuburi lungi și subțiri (goale pe dinăuntru). — Din ngr. **makarónia**. Cf. it. **maccherone**.

MACARONĂDĂ, *macaronade*, s.f. (Rar) Poezie în stil macaronic. — **Macaron**[ic] + suf. *-adă*.

MACARONĂR, *macaronari*, s.m. (Fam.) Italian. — **Macaroană** + suf. *-ar*.

MACARONIC, **-Ă**, *macaronici*, *-ce*, adj. (Livr.; despre versuri, poezii, stil etc.) În care cuvintele limbii naționale sunt amestecate cu cuvinte latinești

sau capătă o terminație latinească. — Din fr. **macaronique**. Cf. it. **maccheronico**.

MACARONISM s.n. **1.** Mișcare literară din sec. XVI–XVII care parodia și satiriza pedantismul moravurilor cavalești într-un stil burlesc plin de cuvinte latine și latinizate ridicol. **2.** Ansamblu de aspecte care caracterizează macaronismul. **3.** Apartenență la macaronism. — Din fr. **macaronisme**.

MACĂT, *macaturi*, s.n. (Pop.) Cuvertură de lână, de bumbac etc. (cu desene); scoarță sau covor care se pune pe pereți. [Pl. și: *macate*] — Din tc. **makat**.

MACĂZ, *macazuri*, s.n. Dispozitiv montat la bifurcarea a două linii de tren, tramvai sau metrou pe firul electric aerian, care permite trecerea vehiculului de pe o linie pe alta; porțiunea de șină mobilă care se deplasează cu ajutorul acestui dispozitiv; ac. ♦ Expr. (Fam.) A *schimba macazul* = a) îndrepta în altă direcție cursul unor evenimente; b) a-și schimba atitudinea față de cineva sau de ceva; a-și schimba părerile, concepțiile etc. — Din tc. **makas**.

MACEDONEÂN, **-Ă**, *macedoneni*, *-e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană care face parte din populația Macedoniei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Macedoniei sau macedonenilor (1), privitor la Macedonia ori la macedoneni. — **Macedonia** (n. pr.) + suf. *-ean*.

MACEDONEÂNCĂ, *macedonence*, s.f. Femeie care face parte din populația Macedoniei sau este originară de acolo. — **Macedonean** + suf. *-că*.

MACEDOROMÂN, **-Ă**, *macedoromâni*, *-e*, s.m., adj. Aromân. — **Macedo**[nean] + **român**.

MACEDOROMÂNĂ, *macedoromânce*, s.f. Aromâncă. — **Macedoromân** + suf. *-că*.

MACERĂ, *macerez*, vb. I. Tranz. A ține un corp solid (plante, fructe, flori etc.) vreme îndelungată într-un solvent pentru a-i dizolva părțile solubile. ♦ Refl. A elimina particulele solubile prin menținerea îndelungată într-un solvent. — Din fr. **macérer**.

MACERĂRE, *macerări*, s.f. Acțiunea de a (se) *macera*; macerație. — V. **macera**.

MACERĂT, **-Ă**, *macerati*, *-te*, adj. Care a fost supus macerării, care a suferit un proces de macerare. — V. **macera**.

MACERATÓR, *maceratoare*, s.n. Recipient folosit pentru macerare. — Din fr. **macérateur**.

MACERĂȚIE, *macerății*, s.f. Macerare; p. ext. proces suferit de un corp solid supus macerării. — Din fr. **macération**.

MACFERLÂN, *macferlane*, s.n. (Înv.) Pardesiu bărbătesc (larg și) fără mâneci, cu două deschizături pentru brațe și cu o pelerină scurtă pe umeri. — Din fr. **macfarlane**.

MACH, *machi*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru viteza mișcării fluidelor, utilizată în aerodinamică și în tehnica rachetelor, egală cu 340 m/s. ♦ *Numărul lui Mach* = raport între viteza unui proiectil, avion etc. într-un fluid și aceea a sunetului. [Pr.: *mah*] — Din engl., fr. **mach**.

MACHETĂ, *machetez*, vb. I. Tranz. A concepe și executa macheta unui obiect, a unui proiect etc. — Din **machetă**.

MACHETĂRE, *machetări*, s.f. Acțiunea de a *macheta*. — V. **macheta**.

MACHETĂT, **-Ă**, *machetați*, *-te*, adj. (Despre lucrări de urbanistică, piese tehnice, opere de artă etc.) Care a fost prezentat sub formă de machetă. — V. **machetă**.

MACHETATÓR, **-OĂRE**, *machetatori*, *-oare*, s.m. și f. Machetist. — **Macheta** + suf. *-tor*.

MACHÉTĂ, *machete*, s.f. Reproducere, de obicei la scară redusă, a unei lucrări de urbanistică, a unei piese tehnice, a unei opere de artă etc. ♦ Text integral sau fragmentar al unei opere (științifice), destinat discuției înainte de publicare. — Din fr. **maquette**.

MACHETIST, **-Ă**, *machetisti*, -ste, s.m. și f. Persoană care concepe și execută o machetă; machetator. — Din fr. **maquettiste**.

MACHIĂ, *machiez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) farda (minuțios, cu artă); a(-și) face machiajul (pentru scenă). [Pr.: -chi-a] — Din fr. **maquiller**.

MACHIĂJ, *machiaje*, s.n. Acțiunea de a (se) machia și rezultatul ei; machiere. [Pr.: -chi-aj] — Din fr. **maquillage**.

MACHIĂT, **-Ă**, *machiați*, -te, adj. Fardat (minuțios, cu artă). [Pr.: -chi-af] — V. **machia**.

MACHIAVELIC, **-Ă**, *machiavelici*, -ce, adj. Care este lipsit de onoare și de scrupule; perfid, viclean. [Pr.: -chi-a] — Din fr. **machiavellique**, it. **machiavellico**.

MACHIAVELISM, (2) *machiavelisme*, s.n. 1. Sistemul politic al lui Machiavelli. 2. Comportare, acțiune vicleană, perfidă; perfidie, machia-verlăc, rea-credință. [Pr.: -chi-a] — Din fr. **machiavellisme**, it. **machiavellismo**.

MACHIAVERLĂC, *machiaverlăcuri*, s.n. (Inv.) Machiavelism. [Pr.: -chi-a] — **Machiavelli** (n. pr.) + suf. -lăc.

MACHIERE, *machieri*, s.f. Acțiunea de a (se) machia; machiaj. [Pr.: -chi-e] — V. **machia**.

MACHIEUR, **-EUZĂ**, *machieuri*, -euză, s.m. și f. Persoană care execută machiaje, specialist în machiaj. [Pr.: -chi-ur] — Din fr. **maquilleur**.

MACHINAȚIE s.f. v. **mașinație**.

MACHINAȚIUNE s.f. v. **mașinație**.

MACHISM¹ s.n. (Fil.) Empirio-criticism. [Pr.: mahism] — Din rus. **mahizm**, germ. **Machismus**.

MACHISM², (2) *machisme*, s.n. 1. Ideologie bazată pe ideea că bărbatul domină din punct de vedere social femeia și că, în această calitate de stăpân, are dreptul la privilegii. 2. Atitudine, comportament, faptă în conformitate cu această ideologie. [Pr.: -čism] — Din fr. **machisme**, sp. **machismo**.

MACHIST¹, **-Ă**, *machisti*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține machismului¹, privitor la machism¹. 2. S.m. și f. Adept al machismului¹. [Pr.: mahist] — Din rus. **mahist**.

MACHIST², **-Ă**, *machisti*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la machism². 2. S.m. și f. Adept al machismului². [Pr.: -čist] — Din fr. **machiste**.

MĂCHO, *macho*, s.m. Bărbat care dă dovadă de machism. [Pr.: -čo] — Din sp., fr. **macho**.

MACHMÉTRU, *machmetre*, s.n. Aparat pentru măsurarea vitezei avioanelor cu reacție. [Pr.: mah-] — Din fr. **machmètre**, engl. **machmeter**.

MACIOALĂ, *macioale*, s.f. (Reg.) 1. Femeie proastă, urâtă. 2. Vacă sau oaie slabă. — Et. nec.

MĂCLĂ, *macle*, s.f. Formă de cristalizare în care două sau mai multe cristale se alipesc sau se întrepătrund, alcătuind o simetrie față de un plan sau un ax; cristal format în acest fel. — Din fr. **macle**.

MACMAHON, *macmahoane*, s.n. (Inv.) Șpriț¹. — Din n. pr. **Mac Mahon**.

MACRAMÉ s.n. v. **macrameu**.

MACRAMÉU, *macrameuri*, s.n. Dantelă făcută din fire groase de ață din bumbac mercerizat, împletite și înnodate. [Var.: **macramé** s.n.] — Din fr. **macramé**.

MACRO¹- Element de compunere însemnând „mare”, care servește la formarea unor substantive și adjective. — Din fr. **macro**.

MACRÓ² s.n. v. **macro**.

MACROBIÁN, **-Ă**, *macrobieni*, -e, adj. (Biol.; despre ființe) Longeviv; (rar) macrobit. [Pr.: -bi-an] — Din fr. **macrobien**.

MACROBIE s.f. (Biol.) Longevitate. [Pr.: -bi-e] — Din fr. **macrobie**.

MACROBIÓTIC, **-Ă**, *macrobiotici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. (Rare) Disciplina medicală bazată pe un ansamblu de reguli de igienă (alimentară) a căror respectare se consideră că poate prelungi viața omului. 2. Adj. De macrobiotică. ♦ (Despre organisme) Longeviv. [Pr.: -bi-o] — Din germ. **Makrobiotik**, fr. **macrobiotique**.

MACROBIT, **-Ă**, *macrobiti*, -te, adj. (Biol.) Macrobian. — Din fr. **macrobite**. **MACROBLĂST**, *macroblaste*, s.n. (Biol.) Megaloblast. — Din engl. **macroblast**.

MACROCEFÁL, **-Ă**, *macrocefali*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care prezintă fenomenul de macrocefalie. — Din fr. **macrocéphale**.

MACROCEFALIE, *macrocefalii*, s.f. Malformație congenitală caracterizată prin alungirea craniului și dezvoltarea lui excesivă în comparație cu corpul. — Din fr. **macrocéphalie**.

MACROCÍT, *macrocite*, s.n. (Biol.) Megalocit. — Din fr. **macrocyte**.

MACROCLIMĂ, *macroclime*, s.f. Climat al unei regiuni întinse. — Din germ. **Makroklima**.

MACROCÓSM s.n. v. **macrocosmos**.

MACROCÓSMIC, **-Ă**, *macrocosmici*, -ce, adj. Referitor la macrocosmos. — Din fr. **macrocosmique**.

MACROCÓSMOS s.n. Universul exterior în raport analogic cu omul (microcosmos); Univers, cosmos. [Var.: **macrocóm** s.n.] — Din fr. **macrocosme**.

MACROCRISTALÍN, **-Ă**, *macrocristalini*, -e, adj. (Chim.; Geol.; despre substanțe minerale) Care se prezintă în cristale mari. — Din fr. **macrocristallin**.

MACROECONÓMIC, **-Ă**, *macroeconomici*, -ce, adj. Care se referă la macroeconomie. [Pr.: -cro-e] — **Macro**¹- + **economic**.

MACROECONOMIE s.f. Domeniu al teoriei economice care studiază modul în care funcționează ansamblul economic al unei țări, cu scopul de a fundamenta deciziile politicii economice. [Pr.: -cro-e] — **Macro**¹- + **economie**.

MACROELEMENT, *macroelemente*, s.n. (Biol.) Element chimic necesar organismelor în doze mari, având în general în corp o concentrație de peste 0,01%. [Pr.: -cro-e] — Din engl. **macroelement**.

MACROFÁG, *macrofage*, s.n. (Biol.) Fagocit mare capabil să înglobeze și să digere bacteriile, resturile de celule și alte particule eterogene sau toxice pentru organism. — Din fr. **macrofage**.

MACROFILMÁRE, *macrofilmări*, s.f. Filmare cu aparatul specială pentru obținerea unor imagini dinamice mult mărite ale unor obiecte (extrem de) mici, a căror observare cu ochiul liber este greu de făcut sau imposibilă. — **Macro**¹- + **filmare**.

MACROFLORĂ, *macrofloare*, s.f. Totalitatea plantelor mari care cresc într-o anumită regiune. — **Macro**¹- + **floră**.

MACROFOTOGRAFIE, *macrofotografii*, s.f. Fotografie făcută cu aparatul specială pentru obținerea unor imagini statice mult mărite ale unor obiecte (extrem de) mici, a căror observare cu ochiul liber este greu de făcut sau imposibilă. — Din fr. **macrophotographie**.

MACROGAMÉT, *macrogameți*, s.m. (Biol.) Gamet femelă de mari dimensiuni. — Din engl. **macrogamete**.

MACROMICÉTĂ, *macromicete*, s.f. (La pl.) Grup de ciuperci mari, diferite colorate, formate în general din picior și pălărie (*Macromycetes*.); (și la sg.) ciupercă din acest grup. — Din fr. **macromycètes**.

MACROMOLECULÁR, **-Ă**, *macromoleculari*, -e, adj. Care este alcătuit din macromoleculă. — Din fr. **macromoléculaire**.

MACROMOLECULĂ, *macromolecule*, s.f. Moleculă compusă dintr-un număr mare de atomi. — Din fr. **macromolécule**, rus. **makromolekula**.

MACRONUCLEU, *macronuclee*, s.n. (Biol.) Nucleu mare al celulei care reprezintă corpul unui infuzor. — Din fr. **macronucleus**.

MACROPÓD, **-Ă**, *macropozii*, -de, adj., s.n. 1. Adj. (Despre animale) Care are labele, picioarele sau aripioarele înotătoare lungi. 2. S.n. (La pl.) Specie de pești exotici viu colorați; (și la sg.) pește din această specie. — Din fr. **macro-pode**.

MACROPÓR, *macropori*, s.m. Por vizibil cu ochiul liber. — Din fr. **macro-pore**.

MACROPSIE, *macropsii*, s.f. (Med.) Tulburare a vederii constând în impresia că obiectele și persoanele sunt mai mari decât în realitate; megalopsie. — Din fr. **macropsie**.

MACROPTÉR, **-Ă**, *macropteri*, -e, adj. (Rare; despre păsări) Cu aripile foarte lungi. — Din fr. **macroptère**.

MACROSCÓPIC, **-Ă**, *macroscopici*, -ce, adj. Care se referă la cercetările făcute cu ochiul liber; care se poate vedea cu ochiul liber. — Din fr. **macroscopique**.

MACROSCOPIE, *macroscopii*, s.f. Examinare cu ochiul liber sau cu un instrument optic a suprafeței unei piese, unui material etc. — Din fr. **macroscopie**.

MACROSEISM, *macroseisme*, s.n. Mișcare seismică a scoarței terestre simțită de oameni fără ajutorul aparatelor. — Din fr. **macro-séisme**.

MACROSISTÉM, *macro-sisteme*, s.n. Sistem social al unei forme de organizare instituționalizate. — Din fr. **macro-système**.

MACROSOCIÁL, **-Ă**, *macro-sociali*, -e, adj. Referitor la macrostructura socială. [Pr.: -ci-al] — Din fr. **macro-social**.

MACROSPÓR, *macrospori*, s.m. (Bot.) Spor femel la unele criptogame vasculare. — Din fr. **macrospore**.

MACROSPORÁNGE, *macrosporangii*, s.m. (Bot.) Sporangii în care se formează macrospori. — Din fr. **macrosporange**.

MACROSTRUCTURĂ, *macrostructuri*, s.f. Structura unui corp (metal, aliaj, plantă, animal etc.) așa cum apare la examinarea cu ochiul liber sau

cu o lupă. ⇨ (În sintagma) *Macrostructură socială* = totalitatea relațiilor și instituțiilor dintre-o societate. — Din fr. **macrostructure**.

MACRÓU, *macroui*, s.n. Pește de mare cu spatele albastru-verzui cu dungi negre, care se apropie de țărni primăvara și vara (*Scomber scomber*). ⇨ Conservă din carnea acestui pește. [Var.: **macró** s.n.] — Din fr. **maquereau**.

MÁCRU, *-Ă, macri*, -e, adj. (Despre carne) Slab, fără grăsime și fără oase. — Lat. **macer**, -cra.

MACULĂ, *maculez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A păta, a murdări, a mânji. — Din lat. **maculare**, fr. **maculer**.

MACULÁT, *-Ă, maculați*, -te, adj. (Livr.) Cu pete, pătat, murdar. — V. **macula**.

MACULATÓR, *maculatoare*, s.n. Caiet (neliniat) folosit de elevi, de studenți etc. pentru a lua notițe sau a face diferite însemnări; caiet de notițe. — **Macula** + suf. -tor.

MACULATÚRĂ s.f. 1. Hârtie prost tipărită, pătată care se rebutează; p. ext. hârtie scrisă sau tipărită care și-a pierdut importanța. ⇨ Hârtie de calitate inferioară folosită pentru ambalaje sau, prin topire, ca materie primă pentru fabricile de hârtie. 2. Fig. Scriere lipsită de valoare. — Din germ. **makulatur**, fr. **maculature**.

MADÁM s.f. v. **madamă**.

MADÁMĂ, *madame*, s.f. 1. (Fam.; astăzi în forma *madam*; urmat de nume de familie sau de prenume) Termen de politețe folosit pentru a vorbi cu (sau despre) o femeie (măritată); doamnă. 2. Femeie din personalul casnic al familiilor bogate. ⇨ Femeie de serviciu la un hotel. 3. (Înv.) Guvernanta. 4. (Înv.) Soție. 5. (Peior.) Femeie de moravuri ușoare; spec. patroană a unei case de prostituție. [Var.: **madám** s.f.] — Din fr. **madame**.

MADEÁ, *madele*, s.f. 1. (Înv.) Problemă, chestiune, afacere. 2. (Reg.) Fel, sort, categorie. ⇨ Fig. Om neserios, om fără caracter. — Din tc. **madde**.

MADIPOLÓN s.n. (Înv.) Pânză albă, deasă și fină de bumbac, folosită pentru confecționarea lenjeriei de pat și de corp. — Din fr. **madapolam**. Cf. rus. **мадеполян**.

MADLÉNĂ, *madlene*, s.f. Prăjitură din cocă cu ouă și unt; brișcă. — Din fr. **madeleine**.

MADMOAZÉLĂ, *madmoazele*, s.f. (Înv.) Domnișoară. — Din fr. **mademoiselle**.

MADÓNĂ, *madone*, s.f. 1. Reprezentare plastică a Fecioarei Maria cu pruncul Isus; p. gener. Maica Domnului. 2. Fig. Personificare a perfecțiunii feminine. ⇨ (Ir.) Femeie cu atitudine prefăcută, care simulează nevinovăția; mironosă. — Din it. **madonna**, fr. **madone**.

MADREPÓR, *madrepori*, s.m. (La pl.) Ordin de animale celenterate cu schelet calcaros bine dezvoltat și ramificat, care trăiesc în colonii mari în mările calde (*Madrepora*); (și la sg.) animal care aparține acestui ordin. — Din fr. **madrépore**.

MADREPÓRIC, *-Ă, madreporici*, -ce, adj. (Zool.) Din madrepori, de madrepori. — Din fr. **madréporique**.

MADRIÉRĂ, *madriere*, s.f. (Mar.) Scândură groasă care formează suprafața unui ponton de acostare. [Pr.: -dri-e-] — Din fr. **madrier**.

MADRIGÁL, *madrigale*, s.n. 1. Poezie lirică scurtă cu conținut idilic sau galant. 2. Scurtă compoziție muzicală vocală cu caracter liric, caracteristică pentru sec. XVI. [Pl. și: *madrigalur*] — Din fr. **madrigal**.

MADRIGALÉSC, *-Ă, madrigalești*, adj. (Rar) Cu caracter de madrigal. — Din fr. **madrigalesque**.

MADRIGALÍST, *-Ă, madrigaliști*, -ste, s.m. și f. (Rar) Autor sau cântăreț de madrigale. — Din fr. **madrigaliste**.

MADRILÉN, *-Ă, madrileni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din orașul Madrid. 2. Adj. Care aparține orașului Madrid sau madrilenilor (1), referitor la Madrid ori la madrileni. — Din fr. **madrilène**.

MAESTOSO adv. (Muz.; indică modul de executare) Cu măreție; solemn. [Pr.: *ma-es-tó-zo*] — Cuv. it.

MAÉSTRU, *-Ă, maestri*, -stre, s.m. și f. 1. Persoană care a adus contribuții (deosebit de) valoroase într-un domeniu de activitate, fiind adesea considerată drept îndrumător, model, șef al unei școli, creator al unui curent etc. ⇨ *Concert-maestru* sau (înv.) *maestru de concert* = prim-violonist într-o orchestră. *Maestru al sportului* = titlu oficial acordat unui sportiv pentru merite deosebite; persoană care poartă acest titlu. *Maestru Emerit al Sportului* = cel mai înalt titlu oficial acordat unui sportiv pentru performanțe excepționale; persoană care poartă acest titlu. *Maestru Emerit al Artei* = titlu oficial acordat cuiva pentru activitate deosebit de meritorie în una dintre ramurile artei; persoană căreia i s-a acordat acest titlu. 2. Titlu dat în trecut profesorilor care predau în școli discipline ca desenul, muzica etc. (fără să aibă un titlu academic); persoană care avea acest titlu. 3. Persoană competentă, calificată într-un anumit domeniu (de

obicei muzică, dans, sport), care adesea instruește pe cineva în domeniul respectiv. 4. Titlu ierarhic în anumite organizații militare, politice, religioase etc.; persoană care poartă acest titlu. ⇨ *Maestru de ceremonie* (sau *de ceremonii*) = persoană care supraveghează desfășurarea unei ceremonii după protocol. 5. Maistru (1). — Din it. **maestro**.

MÁFIA s.f. v. **mafie**.

MÁFIE, (2) *mafii*, s.f. 1. (În forma *Mafia*) Organizație secretă siciliană, răspândită ulterior în SUA și în alte țări, care practică șantajul și asasinatul. 2. Grup de indivizi cu îndeletniciri suspecte. ⇨ Grup de persoane legate între ele prin preocupări comune și care își apără cu orice preț interesele (meschine). [Acc. și: *mafie*. — Var. *máfia* s.f.] — Din it. **mafia**.

MAFIÓT, *-Ă, mafioți*, -te, s.m. și f. Membru al mafiei. [Pr.: -fi-ot] — Din **mafie**.

MAG, *magi*, s.m. Preot la unele popoare orientale din Antichitate; p. ext. învățat, filosof; astrolog; vrăjitor. ⇨ (În religia creștină) Fiecare dintre cei trei regi veniți din Orient să se închine lui Isus la nașterea Sa. ⇨ Fig. Sol, vestitor. — Din sl. **magŭ**.

MAGAOÁIE s.f. v. **măgăoale**.

MAGAZÍE, *magazii*, s.f. 1. Clădire, construcție, amenajare, încăpere în care se păstrează mari cantități de mărfuri sau de materiale; depozit. 2. (Înv.) Magazin (1). 3. Cutie metalică la pușcă în care stau cartușele înainte de tragere. — Din ngr. **magazí**.

MAGAZÍN, *magazine*, s.n. 1. Local în care se expun spre vânzare cu amănuntul diferite mărfuri; prăvălie (mare). 2. Publicație periodică (ilustrată) cu material din domenii variate sau, p. ext., (urmat de determinări) dint-un anumit domeniu. — Din fr. **magasin**.

MAGAZINÁR, *magazinaje*, s.n. 1. Depozitare a unor mărfuri într-o magazie. 2. Timpul cât o marfă se află depozitată în magazie. 3. Taxă care se plătește pentru depozitarea unei mărfi. — Din fr. **magasinage**.

MAGAZINÉR s.m. și f. v. **magazioner**.

MAGAZIOÁRĂ, *magazioare*, s.f. Diminutiv al lui *magazie*. [Pr.: -zi-oa-] — **Magazie** + suf. -oară.

MAGAZIONÉR, *-Ă, magazoneri*, -e, s.m. și f. Persoană care are în răspundere gestiunea unei magazii. [Var.: **magazinér**, *-ă* s.m. și f.] — Din fr. **magasinier**.

MAGDALENIÁN, *-Ă, magdalenieni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Ultimul etaj al paleoliticului superior în care apar elemente de cultură umană. 2. Adj. Care aparține magdalenianului (1), privitor la magdalenian. [Pr.: -ni-an] — Din fr. **magdalénien**.

MAGHÉRNÍŢĂ, *maghernițe*, s.f. 1. Casă mică, sărăcăcioasă, dărăpănată; construcție rudimentară. 2. Prăvălie mică și sărăcăcioasă. 3. (Înv.) Bucătărie. — Din bg. **magemica**.

MAGHIÁR, *-Ă, maghiari*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Ungariei sau este originară de acolo; ungar. 2. Adj. Care aparține Ungariei sau maghiarilor (1), privitor la Ungaria sau la maghiari; unghuresc, ungar. ⇨ (Substantivat, f.) Limba maghiară. — Din magh. **magyar**.

MAGHIARÍSM, *maghiarisme*, s.n. Termen, expresie, construcție proprie limbii maghiare, împrumutată de altă limbă și fără a fi adaptată la sistemul acesteia. — **Maghiar** + suf. -ism.

MAGHIARIZÁ, *maghiarizez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) asimila cu populația de limbă maghiară. 2. Tranz. A modifica un cuvânt, o expresie etc. după sistemul limbii maghiare. — **Maghiar** + suf. -iza.

MAGHIARIZÁRE, *maghiarizări*, s.f. Faptul de a (se) maghiariza. — V. **maghiariza**.

MAGHIRÁN, *maghirani*, s.m. Plantă erbacee din familia labiatelor, cu flori roșietice sau albe, cultivată uneori în grădini pentru mirosul ei plăcut (*Origanum majorana*). [Var.: **măgherán**, **măghirán** s.m.] — Din germ. **Mageran**.

MAGHREBIÁN, *-Ă, maghrebieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Maghreb (regiune din nord-vestul Africii). 2. Adj. Care aparține Maghrebului sau maghrebiilor (1), privitor la Maghreb ori la maghrebieni. [Pr.: *bi-an*] — Din fr. **Maghrébin**.

MÁGIC, *-Ă, magici*, -ce, adj. 1. Care ține de magie, privitor la magie; ocult, misterios, tainic. 2. Fig. Care apare ca o realizare minunată, ca un efect de magie; fermecător, încântător, feeric. — Din fr. **magique**.

MAGICIÁN, *-Ă, magicieni*, -e, s.m. și f. Persoană care practică magia. ⇨ Fig. Artist desăvârșit, care obține efecte deosebite prin arta sa. [Pr.: -ci-an] — Din fr. **magicien**.

MAGÍE, *magii*, s.f. 1. Totalitatea procedeelelor, formulelor, riturilor etc. prin care se invocă forțe supranaturale spre a produce miracole; practica acestor procedee, formule etc. 2. Fig. Putere irezistibilă de atracție, de fascinare; farmec, încântare. — Din fr. **magie**.

MAGÍSM s.n. (Rar) Magie. — Din fr. **magisme**.

MAGISTRÁL, -Ă, magistrali, -e, adj. 1. Care caracterizează pe maestru (1), de maestru; *p. ext.* perfect, desăvârșit. 2. (Despre conducte, căi de comunicație) Principal. ♦ (Substantivat, f.) Arteră principală de comunicație rutieră, feroviară etc. 3. (Inform.) Grup de linii de comunicație utilizate pentru transmisia informației de la diferite surse spre unul sau mai mulți destinatari. — Din (1) fr. *magistral*, (2) după rus. *maghistrál*.

MAGISTRÁT, magistrați, s.m. 1. Membru al corpului judiciar (judecător, procuror). 2. Funcționar superior sau înalt demnitar. 3. (În Roma antică) Cetățean ales într-o funcție publică înaltă. — Din fr. *magistrat*. Cf. lat. *magistratus*.

MAGISTRATURĂ, magistraturi, s.f. Corpul magistratilor; demnitatea, profesia de magistrat; timpul cât își exercită funcția un magistrat. — Din germ. *Magistratur*, fr. *magistrature*.

MAGÍSTRU, magistri, s.m. Profesor (în raport cu elevii săi); dascăl. — Din lat. *magister*. Cf. germ. *Magister*.

MAGIÜN, magiunuri, s.n. Pastă alimentară consistentă obținută prin fierberea și terciuirea prunelor sau, *p. gener.*, a altor fructe (fără adaos de zahăr). — Din tc. *macun*.

MAGMÁTIC, -Ă, magmatici, -ce, adj. Care se referă la fenomenul de apariție a magmei. ♦ *Proces magmatic* = proces de mișcare și de consolidare a magmei în zonele de minimă rezistență ale scoarței Pământului. *Rocă magmatică* = rocă formată printr-un proces magmatic; rocă eruptivă. — Din fr. *magmatique*.

MAGMATÍSM s.n. Totalitatea proceselor legate de apariția, deplasarea și consolidarea magmelor în scoarța Pământului. — Din fr. *magmatisme*.

MAGMĂ, magme, s.f. Masă minerală fluidă și incandescentă din interiorul scoarței Pământului, alcătuită din silicați. — Din fr. *magma*.

MAGNA CUM LAUDE loc. adv. (Livr.) Apreciere superlativă acordată la trecerea unui examen (de obicei de absolvire) în învățământul universitar sau la obținerea unui doctorat. [Pr.: *mágna cum láude*] — Expr. lat.

MAGNADÜR s.n. Ferită cu oxid de bariu utilizată pentru confecționarea magneților permanenți. — Din germ. *Magnadur*.

MAGNÁLIU s.n. Aliaj ușor de aluminiu foarte rezistent la coroziune, întrebuințat în aeronautică. — Din fr. *magnalium*.

MAGNÁT, magnați, s.m. 1. Mare proprietar de capital industrial și financiar. 2. Mare latifundiar maghiar sau polonez. — Din lat. *magnatus*. Cf. germ. *Magnat*, fr. *magnat*.

MAGNÉT, magneți, s.m. Minerul de fier care are proprietatea de a atrage materialele feromagnetice; corp metalic căruia i s-a transmis calitatea, permanentă sau temporară, de a atrage obiectele de fier. — Din ngr. *magnhítis*, germ. *Magnet*.

MAGNÉTIC, -Ă, magnetici, -ce, adj. (Despre forțe, fenomene) Care se referă la magnet sau la magnetism; (despre corpuri) care este feromagnetic, care poate fi magnetizat. ♦ *Câmp magnetic* = stare fizică particulară a unui spațiu în care se exercită forțe magnetice; *p. ext.* spațiul respectiv. *Fluid magnetic* = forță prin care se explică, în științele asculte, fenomenele telepatice și hipnotice. *Pol magnetic* = a) fiecare dintre cele două puncte sau regiuni de la extremitatea unui magnet; b) fiecare dintre cele două puncte ale globului pământesc către care se îndreaptă capetele unui ac magnetic. ♦ Fig. Care exercită o influență profundă sau o atracție irezistibilă; care magnetizează. — Din fr. *magnétique*, germ. *magnetisch*.

MAGNETÍSM s.n. 1. Proprietate fizică fundamentală a materiei, care se manifestă ca o formă specifică de interacțiune între curenții electrici, între curenții electrici și magneți sau între magneți. ♦ *Magnetism terestru* (sau *pământesc*) = totalitatea fenomenelor magnetice caracteristice Pământului. *Magnetism animal* = proprietate a organismelor vii de a emite un fluid magnetic și de a fi influențate de emanații ale astrilor sau de fluidul magnetic al cuiva; ansamblu de procedee terapeutice bazate pe această proprietate. 2. Parte a fizicii care studiază proprietățile magnetice ale materiei. — Din fr. *magnétisme*, germ. *Magnetismus*.

MAGNETÍT s.n. Minerul de fier de culoare neagră sau cenușie-închis, care se găsește în roci eruptive și care are proprietatea de a atrage fierul. [Var.: *magnetită* s.f.] — Din fr. *magnétite*.

MAGNETÍTÁ s.f. v. magnetít.

MAGNETIZÁ, magnetizez, vb. I. Tranz. 1. Tranz. A face ca un corp să capete, permanent sau temporar, proprietăți de magnet; a transforma în magnet. ♦ Refl. *Corpurile feromagnetice se magnetizează ușor.* ♦ Fig. A exercita asupra cuiva o atracție puternică. 2. Refl. (Fam.) A se ameți de băutură. — Din fr. *magnétiser*.

MAGNETIZÁBIL, -Ă, magnetizabili, -e, adj. (Tehn.) Care se poate magnetiza. — Din fr. *magnétisable*.

MAGNETIZÁNT, -Ă, magnetizanți, -te, adj. (Despre un câmp magnetic) Care poate realiza magnetizarea unui corp. ♦ (Despre un dispozitiv) Care poate produce un câmp magnetic. — Din fr. *magnétisant*.

MAGNETIZÁRE, magnetizări, s.f. Acțiunea de a (se) magnetiza și rezultatul ei. ♦ Stare a unui corp magnetizat. — V. *magnetiza*.

MAGNETIZÁT, -Ă, magnetizați, -te, adj. 1. Căruia i s-au transmis proprietăți magnetice. ♦ Fig. Care se găsește sub influența magnetică a cuiva sau acționează sub o astfel de influență. 2. (Fam.) Amețit de băutură. — V. *magnetiza*.

MAGNETIZÁTOR, -OÁRE, magnetizatori, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care poate să transmită magnetism. — *Magnetiza* + suf. *-tor* (după fr. *magnétiseur*).

MAGNETIZÁȚIE, magnetizații, s.f. Mărime care indică gradul de magnetizare al unui corp; intensitate de magnetizare. — Din fr. *magnétisation*.

MAGNETOELÉCTRIC, -Ă, magnetoelctrici, -e, adj. Care se referă la fenomenele electrice și magnetice. — Din fr. *magnéto-électrique*.

MAGNETOFLÉX s.n. Aliaj feromagnetic de fier cu nichel și cupru, folosit pentru solicitări foarte mari; magniflex. — Din germ. *Magnetoflex*.

MAGNETOFÓN, magnetofoane, s.n. Aparat care înregistrează și reproduce sunetele cu ajutorul unor benzi speciale, acoperite cu o substanță feromagnetică. — Din fr. *magnétophone*.

MAGNETOGRÁF, magnetografe, s.n. Aparat folosit pentru înregistrarea variației în timp a intensității câmpului magnetic terestru. — Din fr. *magnétographe*.

MAGNETOGRÁMĂ, magnetograme, s.f. Diagramă obținută cu magnetograf. — Din fr. *magnétogramme*.

MAGNETOHIDRODINÁMIC, -Ă, magnetohidrodinamici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a fizicii care studiază legile generale ale comportării fluidelor electroconductoare în câmp magnetic. 2. Adj. De magnetohidrodinamică (1). ♦ *Generator magnetohidrodinamic* = generator electric care transformă direct în energie electrică energia termică a unui fluid fierbinte ionizat, supus acțiunii unui câmp magnetic. — Din fr. *magnétohydrodynamique*.

MAGNETOMETRÍE s.f. Ramură a geofizicii care studiază câmpul magnetic al Pământului și anomaliile acestuia. — Din fr. *magnétométrie*.

MAGNETOMÉTRU, magnetometre, s.n. Instrument cu care se măsoară intensitatea câmpului magnetic. — Din fr. *magnétomètre*.

MAGNETOMOTÓR, magnetomotoare, s.n. Electromotor în a cărui construcție intră un magnet permanent. — Din fr. *magnétomoteur*.

MAGNETÓN, magnetoni, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru magnetismul electronului și a nucleelor atomice. — Din fr. *magnéton*.

MAGNETOÓPTIC, -Ă, magnetooptici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Capitol al fizicii care studiază fenomenele produse în interacțiunea undelor electromagnetice luminoase cu câmpurile magnetice. 2. Adj. De magneto optică (1). [Pr.: *-to-op-*] — Din fr. *magnéto-optique*.

MAGNETOPÁUZĂ s.f. Regiune a spațiului extraterestru în care nu se manifestă câmpul magnetic al Pământului. [Pr.: *-pa-u-*] — *Magnet* + *pauză* (după fr. *magnétopause*).

MAGNETOSCÓP, magnetoscoape, s.n. Aparat pentru înregistrarea și redarea imaginilor pe o bandă magnetică. — Din fr. *magnétoscope*.

MAGNETOSFERÁ s.f. Regiune a spațiului extraterestru în care câmpul magnetic este delimitat, în exterior, de vântul solar. — Din fr. *magnétosphère*, engl. *magnetosphere*.

MAGNETOSTÁTIC, -Ă, magnetostatici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a electromagnetismului care studiază câmpul magnetic invariabil în timp. 2. Adj. De magnetostatică (1). — Din fr. *magnétostatique*.

MAGNETOSTRICTÍUNE s.f. (Fiz.) Deformare a unui corp sub acțiunea unui câmp magnetic variabil. [Pr.: *-fji-u-*] — Din fr. *magnétstriction*.

MAGNETOTÉCĂ, magnetoteci, s.f. Colecție de benzi magnetice (înregistrate); *p. ext.* mobilă în care se păstrează astfel de colecții; încăpere special dotată pentru audierea benzilor magnetice înregistrate. — Din fr. *magnétothèque*.

MAGNETOTELÚRIC, -Ă, magnetotelurici, -ce, adj. (Despre metode de prospectare geologică) Care identifică zăcămintele pe baza câmpurilor magnetice ale Pământului. — Din engl. *magnetotelluric*.

MAGNETOTERÁPÍE, magnetoterapii, s.f. Fizioterapie cu ajutorul câmpurilor magnetice. — Din fr. *magnétothérapie*.

MAGNETÓU, magnetouri, s.n. Mic generator electric de curent alternativ, folosit pentru aprinderea carburantului la anumite motoare cu aprindere electrică. — Din fr. *magnéto*.

MAGNETRÓN, magnetroane, s.n. Tub electronic (folosit în special ca generator de oscilații de înaltă frecvență) în care intensitatea curentului de electroni este comandată printr-un câmp magnetic exterior. — Din fr. *magnétron*.

MAGNEZIÁN, -Ă, magnezieni, -e, adj. (Chim.) Magnezic. [Pr.: *-zi-an-*] — Din fr. *magnésien*.

MAGNÉZIC, -Ă, *magnezici, -ce*, adj. Care conține magneziu, de magneziu. — Din fr. **magnésique**.

MAGNÉZIE s.f. Oxid de magneziu în formă de praf alb, fără gust și fără miros, folosit în medicină ca laxativ. — Din fr. **magnésie**.

MAGNEZIT s.n. Carbonat natural de magneziu, de culoare albă-gălbuie sau brună, folosit în industrie. [Var.: **magnezită** s.f.] — Din fr. **magnésite**.

MAGNEZITĂ s.f. v. **magnezit**.

MAGNEZIU s.n. Element chimic, metal moale, ușor, de culoare albă-argintie, maleabil și ductil, folosit la fabricarea aliajelor ușoare, în metalurgia nichelului, în fotografie etc. — Din fr. **magnésium**.

MÁGNICO s.n. Aliaj feromagnetic de fier, magneziu, nichel și cobalt. — Din fr. **magnico**.

MAGNÍFIC, -Ă, *magnifici, -ce*, adj. (Livr.) Măreț, grandios, superb, minunat; de un fast ieșit din comun. ♦ (Cu valoare de superlativ) Foarte frumos, strălucit, desăvârșit. — Din fr. **magnifique**.

MAGNIFICENȚĂ s.f. (Livr.) 1. Grandoare, măreție; fast, lux ieșit din comun. 2. (Urmat de un adj. pos.) Termen de reverență. *Magnificența Sa. Magnificențele Voastre*. — Din fr. **magnificence**, it. **magnificenza**.

MÁGNIFLEX s.n. Aliaj feromagnetic de fier cu nichel și cupru, folosit pentru solicitări mecanice foarte mari; magnetoflex. — Din germ. **Magniflex**.

MAGNITUDINE, *magnitudini*, s.f. 1. Mărimă stelară. 2. Mărimă care indică gradul de intensitate al unui cutremur de pământ. — Din fr. **magnitude**, lat. **magnitudo**, -inis.

MÁGNO s.n. Aliaj de nichel și mangan, folosit în electrotehnică. — Din germ. **Magno**.

MAGNOLIACEE, *magnoliacee*, s.f. (La pl.) Familie de arbori exotici cu flori mari, decorative, cu frunzele permanente verzi; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: -li-a-] — Din fr. **magnoliacée**.

MAGNÓLIE, *magnolii*, s.f. Nume dat unor arbori exotici cu flori frumoase, mari, albe sau roșii, plăcut mirositoare, ale căror frunze sunt (la unele specii) întotdeauna verzi, cultivați ca plante decorative (*Magnolia*). — Din germ. **Magnolie**, fr., it. **magnolia**.

MAGÓT, *magoți*, s.m. Maimuță mare, fără coadă, cu fața roșie, care trăiește în nordul Africii și în Gibraltar (*Macacus sylvanus*). — Din fr. **magot**.

MAHALÁ, *mahalale*, s.f. 1. Cartier (mărginaș) al unui oraș; periferie. ♦ Loc. adj. *De mahala* = care aparține sau este specific mahalalei; *p. ext.* de rând, vulgar, grosolan. 2. P. ext. Populația unei mahalale (1). — Din tc. **mahalle**.

MAHALAGÉSC, -EÁSCĂ, *mahalagești*, adj. Specific mahalagului; de mahala. — **Mahalagiu** + suf. -esc.

MAHALAGIOÁICĂ, *mahalagioaice*, s.f. Femeie care locuiește într-un cartier mărginaș, la periferia orașelor; *p. ext.* femeie cu apucături vulgare, grosolane, care se ceartă și bărfește; mahalagiță, țată. — **Mahalagiu** + suf. -oaică.

MAHALAGÍSM, *mahalagisme*, s.n. Vorbă sau expresie caracteristică oamenilor de la periferie; *p. ext.* obișnuința de a colporta informații (răutacioase) la adresa cuiva; bârfeală, clevetire; (la pl.) vorbe astfel colportate. — **Mahalagiu** + suf. -ism.

MAHALAGÍȚĂ, *mahalagițe*, s.f. (Rar) Mahalagioaică. — **Mahalagiu** + suf. -iță.

MAHALAGÍU, *mahalagii*, s.m. Bărbat care locuiește într-un cartier mărginaș, la periferia unui oraș; *p. ext.* bărbat cu apucături vulgare, grosolane, care se ceartă și bărfește. — **Mahala** + suf. -giu.

MAHARADJÁH s.m. v. **maharajah**.

MAHARAJÁH, *maharajahi*, s.m. Titlu purtat de prinții indieni suverani (până în 1956); persoană care deținea acest titlu. [Var.: **maharadjáh** s.m.] — Din fr. **maharadjah**.

MAHARANÍ s.f. Soție de maharajah. — Din fr. **mahārāni**.

MÁHĀR, *mahāri*, s.m. (Fam.) Personaj important, puternic, influent (în domeniul afacerilor, speculațiilor, relațiilor). ♦ (Arg.) Mai-mare, șef. — Din germ. **Macher**.

MAHDÍSM s.n. Doctrină religioasă musulmană care preconizează credința în mahdiu. — Din fr. **mahdisme**.

MAHDÍST, -Ă, *mahdiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al mahdismului. — Din fr. **mahdiste**.

MAHDÍU s.m. (În islam; la sunniți) Personaj care va veni la sfârșitul lumii pe Pământ și va întrona pecea și dreptatea, înlăturând răul; (la šiiti) cel deal 12-lea imam. — Din fr. **mahdi**.

MAHINÁȚIE s.f. v. **mașinație**.

MAHMUDEÁ, *mahmudele*, s.f. Monedă turcească de aur, care a circulat și în Țările Române în prima jumătate a sec. XIX. — Din tc. **mahmudiye**.

MAHMÚR, -Ă, *mahmuri, -e*, adj., s.n. 1. Adj. (Adesea substantivat) Care nu și-a revenit complet din beție sau din somn; care este cu capul încă tulbure. 2. Adj. Prost dispus, lipsit de voce bună, supărat, posomorât. 3. S.n.

(Reg.) Dispoziție (bună sau rea) a cuiva. ♦ Expr. (Reg.) *A scoate mahmurul* (din cineva) = a duce la exasperare, a enerva (pe cineva). — Din tc. **mahmur**.

MAHMUREÁLĂ, *mahmureli*, s.f. Faptul de a fi mahmur; starea celui mahmur; lipsă de bună dispoziție; buimăceală, mahmurie. — **Mahmur** + suf. -eală.

MAHMURÍE s.f. (Rar) Mahmureală. — **Mahmur** + suf. -ie.

MAHOÁNĂ s.f. v. **mahană**.

MAHOMEDÁN, -Ă, *mahomedani, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la cultul lui Mahomed, care aparține acestui cult; musulman. 2. S.m. și f. Adept al religiei lui Mahomed, musulman; *p. restr.* turc. — Din n. pr. **Mahomed**. Cf. fr. **mahométan**.

MAHOMEDANÍSM s.n. Islam. — Din fr. **mahométanisme** (după **mahomedan**).

MAHOMETÍSM s.n. (Înv.) Mahomedanism. — Din fr. **mahométisme**.

MAHÓN, *mahoni*, s.m. Nume dat mai multor specii de arbori din regiunea tropicală a Americii, cu lemnul de culoare brună-roșiatică, foarte rezistent, folosit la confecționarea mobilei de lux; *p. restr.* lemnul acestor arbori; acaju. — Din tc. **mahun, mahon**.

MAHONÁRE s.f. Descărcare a încărcăturii unei nave într-o mahană. — Din **mahană**.

MAHÓNĂ, *mahone*, s.f. Nume dat unor vase sau unor ambarcațiuni (cu fundul plat) folosite la transportul mărfurilor, la încărcarea și descărcarea navelor, la pescuit etc. [Var.: **mahoánă** s.f.] — Din fr. **mahonne**.

MAHONÍU, -IE, *mahonii, adj.*, s.n. (Rar) 1. Adj. De culoarea mahanului; brun-roșcat. 2. S.n. Culoare brună-roșcată. — **Mahon** + suf. -iu.

MAHÓRCĂ s.f. 1. Plantă anuală din familia solanaceelor, cu frunze mari, bogate în nicotină și în acid citric, dar lipsite de aroma frunzelor de tutun; tutun turcesc (*Nicotiana rustica*). 2. Tutun de calitate inferioară, fabricat din rădăcinile mahorcii (1). — Din rus., ucr. **mahorka**.

MAHRÁMÁ s.f. v. **maramă**.

MAI¹ adv. I. 1. (Servește la formarea gradului comparativ) *Mai bun*. ♦ (În locuțiuni, întărind sensul unor cuvinte) *Mai întâi (și-ntâi)*. *Mai apoi*. *Mai înainte*. 2. (Servește la formarea gradului superlativ relativ) *Cel mai bun*. ♦ (Înainte a unui substantiv) *Te comporți ca cel mai copil dintre copii*. ♦ (Precedat de „ce” în construcții exclamative, cu valoare de superlativ absolut) *Ce mai drac frumos de fată!* ♦ Expr. *Mai rar* = întâlnit extrem de rar. *Așa om mai rar!* II. (Atenuază ideea exprimată de cuvântul determinat) În parte, puțin, oarecum, într-o oarecare măsură, întrucâtva. *Copii și mai cuminiți, și mai obraznici*. *Ploaia mai încetase*. III. (Exprimă ideea de aproximație) Aproape; aproximativ, cam. *Mai îmi vine a crede*. ♦ (Urmat de o propoziție subordonată introdusă prin conj. „că” sau „să”) *Gata să... , cât pe-aci*. *Cetina mai că-i ajunge la pământ*. ♦ (În formule interrogative, cu referire la o situație nouă) *Ce mai faci?* 2. (Arată repetarea acțiunii verbului) Din nou, încă o dată, iar. *Poate să ne mai întâlnim*. 3 (Exprimă nedumerire) *Nu se știe ce s-a mai făcut*. V. (Arată că, pe lângă lucrurile cunoscute, intervine un element nou) 1. (În enumerări) În afară de aceasta, în plus, pe deasupra. *Avea casă, mai ceva bani*. ♦ Expr. *Ce mai atâta vorbă* sau *ce mai încoace-ncolo*, se zice când vrem să punem capăt unei discuții. 2. (Corelativ) Când..., când; ba..., ba; parte..., parte. *Mai una, mai alta*. VI. (În propoziții și construcții exclamative, intensifică ideea din frază) *Ce mai zgomot, ce mai freamăt!* — Lat. **magis**.

MAI², *maiuri*, s.n. Nume dat diferitelor unelte sau părți de unelte în formă de ciocan (de lemn), care servesc la bătut, îndesat, nivelat etc. ♦ (Reg.) Bătător². — Lat. **malleus**.

MAI³, *maiuri*, s.n. (Reg.) Ficat. — Din magh. **máj**.

MAI⁴ s.m. A cincea lună a anului, care urmează după aprilie; florar. — Lat. **maius**, sl. **maí**.

MAIÁ, *maiele*, s.f. Ferment; drojdie; *p. ext.* plămădeală. ♦ Expr. *A prinde maia* = a prinde puteri, a se înviora. [Pr.: -ma-ia] — Din tc. **maya**.

MAIÁL, *maiale*, s.n. (Reg.) Serbare sau petrecere câmpenească în cinstea primăverii, organizată (de școlari) în luna mai⁴. [Pr.: ma-ia] — După germ. **Majalis**.

MÁICĂ, *maici*, s.f. I. 1. (Pop.) Mamă. ♦ *Maica Domnului* (sau Precista) = mama lui Isus Hristos. ♦ Termen de politețe folosit pentru a vorbi cu (sau despre) o femeie (mai) în vârstă; termen afectiv cu care o femeie se adresează copiilor ei sau unei persoane mai tinere. 2. Călugăriță; termen cu care cineva se adresează unei călugărițe. II. Fig. (Pop.) Izvor, cauză, origine. — Din bg., sb. **majka**.

MAIDÁN, *maidane*, s.n. Teren deschis, loc viran situat în interiorul sau la marginea unei localități. ♦ Expr. (Pop.) *A scoate* (sau *a ieși*) *la maidan* = a

scoate sau a ieși la vedere; a (se) arăta, a (se) face cunoscut. *A bate maidanul* (sau *maidanele*) = a-și pierde vremea hoinărind sau jucându-se; a hoinări, a vagabonda. — Din tc. **meydan, mavdan**.

MAIDANÉZ, -Ă, maidanez, -e, -e, adj., s.m. și f. (Fam.) (Animal) fără stăpân, vagabond. — **Maidan** + suf. *-ez*.

MAIESTĂTE, (2) maiestăți, s.f. 1. Caracter ori aspect impunător, grandios sau solemn care trezește admirație, respect etc.; măreție. 2. Suveran, monarh. ♦ (Urmat de un adj. pos.) Termen de reverență folosit pentru a vorbi cu (sau despre) un monarh. *Maiestatea Sa. Maiestățile Voastre*. [Var.: **majestăte** s.f.] — Din lat. **maiestas, -atis, fr. majesté**.

MAIESTÓS, -OĂȘĂ adj. v. **maiestuos**.

MAIESTUÓS, -OĂȘĂ, maiestuoși, -oase, adj. 1. Care impune prin prestanță, prin demnitate deosebită sau prin caracterul solemn, ceremonios. ♦ (Adverbial) Cu gravitate, cu importanță. 2. Care impune prin măreția înfățișării, prin grandiozitatea proporțiilor; impunător. ♦ (Adverbial) Cu măreție, în mod grandios. [Pr.: *-tu-os*. — Var.: **maiestós, -oășă, majestós, -oășă** adj.] — Din it. **maestoso, fr. majestueux**.

MAIESTUOZITĂTE s.f. Insușirea, caracterul a ceea ce este maiestuos. [Pr.: *ma-ies-tu-o*] — **Maiestuos** + suf. *-itate*.

MAIÉU s.n. v. **maiou**.

MAIEÚTICĂ s.f. (La Socrate) Arta de a scoate la iveală în cursul discuțiilor filosofice, prin întrebări neașteptate, adevărul. [Pr.: *-ie-u*] — Din fr. **maeutique**.

MAIMUȚĂ, maimuțe, s.f. 1. Nume generic dat animalelor tropicale cu conformația exterioară foarte asemănătoare cu a omului, inteligente și sociabile, cu un spirit de imitație foarte dezvoltat. 2. (Fam.) Epitet depreciativ pentru o persoană foarte urâtă sau care obișnuiește să imite pe alții. — Cf. ngr. *maimú*, tc. *maymun*.

MAIMUȚĂREALĂ, maimuțării, s.f. 1. Faptul de a (se) *maimuțări*; imitație. 2. Gest sau atitudine afectată, grimasă, schimonoseală, maimuțarie. — **Maimuțări** + suf. *-eală*.

MAIMUȚĂRI, maimuțăresc, vb. IV. 1. Tranz. A imita pe cineva (pentru a-l lua în râs); a maimuți. 2. Refl. A folosi gesturi sau vorbe afectate, a se strâmba, a se schimonosi; a se fandosi. — **Maimuță** + suf. *-ări*.

MAIMUȚĂRIE, maimuțării, s.f. (Rar) Maimuțăreală. — **Maimuță** + suf. *-ărie*.

MAIMUȚĂRIRE, maimuțării, s.f. Faptul de a (se) *maimuțări* și rezultatul ei. — V. **maimuțări**.

MAIMUȚĂ, maimuțesc, vb. IV. Tranz. (Rar) A maimuțări (1). — Din **maimuță**.

MAIMUȚICĂ, maimuțele, s.f. Diminutiv al lui *maimuță*. — **Maimuță** + suf. *-ică*.

MAIMUȚOI, maimuțoi, s.m. Augmentativ al lui *maimuță*; maimuță mascul. ♦ (Fam.) Epitet dat unui bărbat foarte urât sau care obișnuiește să imite pe alții; epitet dat unui bărbat neserios. — **Maimuță** + suf. *-oi*.

MAINĂ, mainez, vb. I. Tranz. (Mar.) A coborî o greutate cu ajutorul unei instalații de manevră de forță. [Pr.: *ma-i*] — Din tc. **mayna**.

MAIONÉZĂ, maioneze, s.f. Sos rece, gros, preparat din gălbenuș de ou frecat cu untelemn și condimentat cu lămâie, muștar etc. [Pr.: *ma-io*] — Din fr. **mayonnaise**.

MAIÓR, maiori, s.m. Grad în ierarhia ofițerilor, superior celui de căpitan și inferior celui de locotenent-colonel; ofițer care are acest grad. — Din rus. **майор, germ. Major**.

MAIOREĂSĂ, maiorese, s.f. (Fam. și pop.) Soție de maior. — **Maior** + suf. *-easă*.

MAIORESCIĂN, -Ă, maiorescieni, -e, -e, adj. De Titu Maiorescu, al lui Titu Maiorescu; în maniera lui Titu Maiorescu. [Pr.: *-ci-an*] — **Maiorescu** (n. pr.) + suf. *-ian*.

MAIÓU, maiouri, s.n. Articol de lenjerie sau de echipament sportiv (cu sau fără mâneci), de obicei decoltat, purtat direct pe piele. [Pr.: *ma-iou*. — Var.: **maieu** s.n.] — Din fr. **maillot**.

MĂISTRU, măistri, s.m. 1. Persoană care are (și practică) o meserie; meșter, meseriaș; (în special) meseriaș cu calificare superioară căruia, de obicei, i se încredințează conducerea și organizarea activității de producție dintr-un anumit sector al unei întreprinderi; maestru. ♦ Persoană iscusită, îndemnatică, abilă, pricepută. 2. Persoană care învață, instruieste pe cineva. — Din germ. **Meister**.

MAJÁRCĂ s.f. (Pop.) Soi autohton de viță-de-vie, cu boabe mari de culoare verzuie-ruginie, cultivat pe terenuri nisipoase. — Et. nec.

MĂJĂ, măji, s.f. 1. Veche unitate de măsură pentru greutate, variind, după epoci și regiuni, între 50 și de 120 de kg. 2. (Reg.) Cântar pentru greutatea mari. 3. Năvod. — Din magh. **mázsa**.

MAJESTĂTE s.f. v. **maiestate**.

MAJESTÓS, -OĂȘĂ adj. v. **maiestuos**.

MAJOLICĂ s.f. Faianță italiană caracterizată prin smalțul metalic; *p. gener. faianță*. ♦ Obiect fabricat din această faianță. — Din fr. **majolique, maiolique**.

MAJÓR, -Ă, majori, -e, -e, adj. 1. (Despre oameni) Care a împlinit vârsta legală pentru a putea beneficia prin lege de drepturi civile și politice depline. 2. Foarte important, principal. ♦ (Log.; în sintagmele) *Termen major* = predicatul concluziei unui silogism. *Premisă majoră* = premisă care conține termenul major al silogismului. 3. (Înv.; Mil.; în sintagmele) *Sergent major* v. *sergent*. *Plutonier major* (și substantivat, m.) v. *plutonier*. 4. (Muz.; în sintagma) *Gamă majoră* sau *mod major* = gamă sau mod care cuprinde cinci tonuri și două semitonuri. — Din fr. **majeur, major**.

MAJORĂ, majorez, vb. I. Tranz. A face mai mare (un preț, un impozit, un salariu, o taxă etc.); a spori. — Din fr. **majorer**.

MAJORÁNT, -Ă, majoranți, -te, -te, -te, adj., s.m. 1. Adj. Care majorează. 2. S.m. (Mat.) Element sau număr care este mai mare ori egal cu oricare dintre elementele sau numerele unei mulțimi. — Din fr. **majorante**.

MAJORÁRE, majorări, s.f. Acțiunea de a *majora* și rezultatul ei; creștere, mărire, sporire. ♦ Sumă pe care statul o încasează în plus ca sancțiune aplicată celor care întârzie plata impozitelor, taxelor etc. — V. **majora**.

MAJORÁT¹ s.n. Vârsta la care o persoană devine majoră (1); starea (juridică a) persoanei majore; majoritate civilă. — Din fr. **majorat**. Cf. germ. **Majorat**.

MAJORÁT², -Ă, majorați, -te, -te, -te, adj. (Despre prețuri, impozite etc.) Mărit⁴, sporit. — V. **majora**.

MAJORDÓM, majordomi, s.m. (În Franța, în Evul Mediu) Intendent al domeniilor regale și al palatului; *p. gener.* persoană însărcinată cu administrarea unui palat (regal sau princiar); *p. ext.* șeful personalului de serviciu din casele nobililor sau ale marilor bogătași. — Din fr. **majordome**.

MAJORETĂ, majorete, s.f. Fiecare dintre tinerele care, îmbrăcate în uniforme asemănătoare celei de toboșar, preced o defilare, deschid un spectacol, susțin o echipă sportivă etc., executând în ritmul muzicii pași de dans sau figuri de jonglerie. — Din fr. **majorette**.

MAJORITÁR, -Ă, majoritari, -e, -e, adj. Care face parte din majoritate, care reprezintă cel mai mare număr, cea mai mare parte dintr-o colectivitate, care întrunește majoritatea. ♦ *Reprezentanță majoritară* = sistem electoral conform căruia sunt considerați aleși numai candidații care au întrunit majoritatea absolută a voturilor. — Din fr. **majoritaire**.

MAJORITÁTE, majorități, s.f. Partea sau numărul cel mai mare dintr-o colectivitate. ♦ Superioritate numerică cerută (prin lege) sau obținută în alegeri. ♦ *Majoritate absolută* = număr de voturi egal cu cel puțin jumătate plus unu din total. *Majoritate relativă* = număr de voturi care întrece numărul de voturi obținut de oricare dintre ceilalți candidați. *Majoritate civilă* = situație juridică a unei persoane care a împlinit vârsta prevăzută de lege pentru dobândirea deplinei capacități de exercițiu; majorat¹. — Din fr. **majorité**. Cf. lat. **maioritas, -atis, germ. Majorität**.

MAJÓSCUL, -Ă, majusculi, -e, -e, -e, s.f., adj. (Literă sau caracter de literă) care se folosește pentru a scrie inițiala numelor proprii și ale cuvintelor cu care începe o frază, pentru a individualiza un cuvânt într-un text etc. și care diferă de celelalte prin formă și mărime; (literă) mare. — Din fr. **majuscule**.

MAKE-UP, make-upuri, s.n. 1. Înfrumusețare cosmetică a feței; machiaj. 2. Denumire pentru anumite produse cosmetice. [Pr.: *méicap*] — Cuv. engl.

MAL, maluri, s.n. 1. Margine (îngustă) de pământ situată (în pantă) de-a lungul unei ape; țărm; *p. ext.* regiune de lângă o apă. ♦ Expr. *A ieși la mal* = a duce ceva la bun sfârșit, a o scoate la capăt. *A se îneca* (*ca țiganul sau tocmai*) *la mal* = a renunța sau a fi obligat să renunțe la ceva tocmai când țelul era aproape atins. 2. Perete, margine (abruptă) a unui râu, a unui șanț, a unei gropi. ♦ Râpă, prăpastie. ♦ (Reg.) Ridicătura de pământ mai puțin înaltă decât dealul, având coastele cu povârnișuri rezeși sau abrupte. ♦ Expr. *Un mal de om* (sau *de femeie*), se spune despre un bărbat (sau o femeie) foarte mare. *Cât un mal* = (despre ființe) mare, mătăhălos. — Cf. alb. *mal* „munte”.

MALÁ, malale, s.f. Unealtă a zidarului alcătuită dintr-o placă de lemn cu mâner, cu care se întinde și se nivelează stratul de tencuială. — Din tc. **malá**.

MALÁC, -Ă, malaci, -ce, -ce, s.m. și f. Pui al bivoliței. ♦ Epitet depreciativ pentru un om gras, greoi și leneș. — Din bg. **malak**.

MALACHÍT s.n. v. **malahit**.

MALACÓF s.n. v. **malacov**.

MALACOLÓGIC, -Ă, malacologici, -ce, -ce, -ce, adj. Referitor la moluște; de malacologie. — Din fr. **malacologique**.

MALACOLÓGIE s.f. Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul moluștelor. — Din fr. **malacologie**.

MALACÓV, malacoave, s.n. Crinolină. [Pl. și: *malacovuri*. — Var.: **malacóf** s.n.] — Din fr. **malakoff**.

MALADIE, *maladii*, s.f. Boală. ⇨ *Maladie mitrală* = boală de inimă care afectează valvula dintre atriul și ventriculul stâng. *Maladie albastră* = cianoză. — Din fr. *maladie*.

MALADIV, *-Ă, maladivi*, -e, adj. (Despre oameni) Care are aspect nesănătos; bolnăvicios. ⇨ (Despre stări, înclinații etc.) Care arată, trădează o boală. ⇨ Care este exagerat, anormal, mai ales în comportamentul psihic. *Sensibilitate maladivă. Frică maladivă.* — Din fr. *maladif*.

MALAEZ, *-Ă, malaezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Malaysian (1). 2. Adj. Malaysian (2). ⇨ (Și substantivat, f.) Limbă vorbită în Malaysia. [Scris și: *malaiez*] — Din *Malaysia* (n. pr.) (derivat regresiv). Cf. fr. *malais*.

MALAGA s.n. Vin (foarte) dulce obținut în podgoriile din jurul orașului spaniol Malaga. [Acc. și: *malága*] — Din sp. *malaga*, fr. *malaga*.

MALAGUENA, *malaguenii*, s.f. Dans spaniol cu ritm lent; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *-ghe-nia*] — Din sp., fr. *malagueña*.

MALAHIT s.n. Carbonat natural de cupru de culoare verde, cristalizat, folosit la fabricarea unor obiecte decorative sau a unor vopsele. [Var.: *malachit* s.n.] — Din fr. *malachite*.

MALAR, *malare*, adj. (În sintagma) *Os malar* (și substantivat, n.) = fiecare dintre cele două oase ale craniului, situate în părțile laterale ale feței, dedesubtul orbitelor. — Din fr. *malair*.

MALARIC, *-Ă, malarici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de malarie (cronică). 2. Adj. Care aparține malariei, privitor la malarie. — Din it. *malarico*.

MALARIE s.f. Boală infecțioasă provocată de hematozoarul palustru (transmis prin înțepătura țânțarilor anofeli), caracterizată prin puternice accese de friguri; paludism, friguri (palustre). — Din it. *malaria*. Cf. fr. *malaria*, germ. *Malaria*.

MALARIOLOG, *-Ă, malariologi*, -ge, s.m. și f. Medic specializat în malariologie. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. *malariologue*.

MALARIOLOGIC, *-Ă, malariologici*, -ce, adj. De malariologie. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. *malariologique*.

MALARIOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază prevenirea și tratarea malariei; paludologie (2). [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. *malariologie*.

MALARIOTERAPIE s.f. Metodă de tratament care constă în inocularea parazitului malariei în vederea obținerii de temperaturi ridicate la bolnav; paludoterapie. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. *malariothérapie*.

MALAWIÂN, *-Ă, malawieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Malawi sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Republicii Malawi sau malawienilor (1), privitor la Malawi ori la malawieni. — Din *Malawi* (n. pr.) + suf. *-ian*. Cf. fr. *malawien*.

MALAXĂ, *malaxez*, vb. I. Tranz. A amesteca (sau a frământa) două sau mai multe materiale pentru a obține un amestec omogen. — Din fr. *malaxer*.

MALAXĂRE, *malaxări*, s.f. Acțiunea de a *malaxa* și rezultatul ei. — V. *malaxa*.

MALAXÓR, *malaxoare*, s.n. Mașină care amestecă (sau frământă) diverse materiale pentru a le transforma într-o masă omogenă. — Din fr. *malaxeur*.

MALAXORÍST, *-Ă, malaxoriști*, -ste, s.m. și f. Muncitor care lucrează la malaxor. — *Malaxor* + suf. *-ist*.

MALAYSIÂN, *-Ă, malaysieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Federației Malaysia sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Federației Malaysia sau malaysienilor (1), privitor la Federația Malaysia ori la malaysieni. — Din fr. *malaysian*.

MALDĂR, *maldăre*, s.n. 1. Mulțime de obiecte de același fel, îngrămădite unele peste altele; p. ext. cantitate mare dintr-o anumită materie. 2. Grămadă de tulpini, de plante secerate, de nuiele, de crengi etc. (legate la un loc). ⇨ Grămadă (nu prea mare) de fân, de paie, de iarbă cosită etc. [Var.: (reg.) *máldur* s.n.] — Et. nec.

MALDIVIÂN, *-Ă, maldivieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Maldive sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Republicii Maldive sau maldivienilor (1), privitor la Maldive ori la maldivieni. — *Maldive* (n.pr.) + suf. *-ian*. Cf. engl. *Maldivian*.

MÁLDUR s.n. v. *maldăr*.

MALEABIL, *-Ă, maleabili*, -e, adj. 1. (Despre metale) Care poate fi întins în foi subțiri la o temperatură inferioară aceleia de topire; (despre alte materiale) care poate fi ușor modelat. 2. Fig. (Despre oameni, despre caracterul lor etc.) Care se adaptează ușor; adaptabil, docil. [Pr.: *-le-a-*] — Din fr. *malleable*.

MALEABILITATE s.f. Însușirea de a fi maleabil. ⇨ Fig. Capacitate, ușurință de adaptare. [Pr.: *-le-a-*] — Din fr. *malleabilité*.

MALEABILIZĂ, *maleabilizez*, vb. I. Tranz. A face un material maleabil. [Pr.: *-le-a-*] — *Maleabil* + suf. *-iza*.

MALEABILIZĂRE, *maleabilizări*, s.f. Acțiunea de a *maleabiliza* și rezultatul ei. [Pr.: *-le-a-*] — V. *maleabiliza*.

MALEDICȚIE, *maledicții*, s.f. (Livr.) Blestem; nenorocire, fatalitate. [Var.: *maledicțiune* s.f.] — Cf. fr. *malédiction*.

MALEDICȚIUNE s.f. v. *maledicție*.

MALÉFIC, *-Ă, malefici*, -ce, adj. Care are influență nefastă, fatală. — Din fr. *maléfique*.

MALÉIC, *-Ă, maleici*, -ce, adj. (Chim.; în sintagmele) *Acid maleic* = acid obținut prin oxidarea benzenului, folosit în industriile textilă și chimică la fabricarea uleiurilor. *Anhidridă maleică* = anhidridă obținută prin încălzirea acidului maleic, folosită în industria chimică. [Pr.: *-le-ic*] — Din fr. *maléique*.

MALEOLĂR, *-Ă, maleolari*, -e, adj. (Anat.) De maleolă, al maleolei. [Pr.: *-le-o-*] — Din fr. *malléolaire*.

MALEOLĂ, *maleole*, s.f. Fiecare dintre proeminențele situate în partea inferioară a tibiei și a peroneului. [Pr.: *-le-o-*] — Din fr. *malléole*.

MALFORMĂȚIE, *malformații*, s.f. Anomalie morfolologică congenitală a unui organ, a unui aparat sau sistem sau a unei părți a corpului unei ființe. — Din fr. *malformation*.

MALGAȘ, *-Ă, malgași*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Madagascarului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Madagascarului sau malgașilor (1), privitor la Madagascar ori la malgași. ⇨ (Substantivat, f.) Limba oficială a Madagascarului. — Din fr. *malgache*.

MALIÂN, *-Ă, malieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Mali sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Republicii Mali sau malienilor (1), privitor la Republica Mali ori la malieni. [Pr.: *-li-an*] — Din fr. *malien*, engl. *Malian*.

MÁLIC adj. (Chim.; în sintagma) *Acid malic* = acid organic care se găsește în mere și în numeroase vegetale. — Din fr. *malique*.

MÁLIGN, *-Ă, maligni*, -e, adj. (Despre boli sau procese patologice) De natură gravă, care evoluează spre agravare. ⇨ *Tumoare malignă* = tumoare canceroasă. *Pustulă malignă* = dalac. ⇨ (Rar) Înclinat spre rău, care face rău. [Var.: (înv.) *malîn, -ă* adj.] — Din lat. *malignus*. Cf. fr. *malin*.

MALIGNITATE s.f. Caracterul a ceea ce este malign, evoluție spre agravare a unei boli. — Din lat. *malignitas, -atis*. Cf. fr. *malignité*.

MALIGNIZĂ, pers. 3 *malignizează*, vb. I. Refl. (Med.; despre celule) A se transforma, a căpăta caracter malign; a se canceriza. — *Malign* + suf. *-iza*.

MALIGNIZĂRE, *malignizări*, s.f. Faptul de a se *maligniza*. — V. *maligniza*.

MALIGNIZĂT, *-Ă, malignizați*, -te, adj. Care a devenit malign. — V. *maligniza*.

MÁLİN, *-Ă* adj. v. *malign*.

MÁLȚIE, (2) *málții*, s.f. (Livr.) 1. Înclinarea de a fi malițios; răutate, malițiozitate. 2. Vorbă, atitudine, glumă răutăcioasă. [Var.: *málțiune* s.f.] — Din fr. *malice*, lat. *malitia*.

MÁLȚIÓS, *-OĂSA, málțióși*, -oase, adj. (Adesea adverbial) Răutăcios, caustic. [Pr.: *-ți-os*] — Din fr. *malicieux*, lat. *malifosus*.

MÁLȚIÓZITATE, *málțiózițăți*, s.f. (Livr.) Maliție. [Pr.: *-ți-o-*] — *Málțiós* + suf. *-itate*. Cf. it. *maliziosità*.

MÁLȚIUNE s.f. v. *maliție*.

MALL, *malluri*, s.n. Complex de mari dimensiuni care cuprinde magazine, servicii utilitare, expoziții etc. închis circulației autovehiculelor; spațiu vast pe care se află un astfel de complex. [Pr.: *mol*] — Din engl. *mall*.

MALLORQUÍN, *-Ă, mallorquini*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din insula Mallorca. 2. Adj. Care aparține insulei Mallorca sau mallorquinilor (1), privitor la Mallorca ori la mallorquini. [Pr.: *maliorchin*] — Din sp. *mallorquin*.

MALNUTRIȚIE, *malnutriții*, s.f. 1. Subnutriție (1). 2. Subnutriție (2). — Din fr. *malnutrition*.

MALONEST, *-Ă, malonesti*, -ste, adj. (Livr.) Necinstit, incorect. — Din it. *malonesto*.

MÁLONIC adj. (Chim.; în sintagma) *Acid malonic* = acid dicarboxilic folosit împreună cu derivații săi în sinteze organice și farmaceutice. — Din fr. *malonique*.

MALOTEĂ, *malotele*, s.f. (Înv. și reg.) Haină (lungă până la pământ), de obicei căptușită cu blană (scumpă), având marginile din față tivite cu blană, uneori cu guler și manșete de blană, purtată, în trecut, de femei; un fel de scurteci purtată de țărani în zilele de sărbătoare. — Din tc. *malloata*.

MALPOZȚIE, *malpoziții*, s.f. (Med.) Poziție defectuoasă (a unui organ). — Din fr. *malposition*.

MALPRĂXIS s.n. (Med.) Tratament incorect sau neglijent aplicat de un medic unui pacient, care îi produce acestuia prejudicii de orice natură, în

relație cu gradul de afectare a capacității fizice și psihice. — Din fr. **malpraxis**.

MALTĂZĂ s.f. Enzimă care are proprietatea de a transforma maltoza în glucoză. — Din fr. **maltese**, germ. **Maltose**.

MALTEZ, -Ă, maltezi, -e, s.m. și f. Persoană care face parte din populația Maltei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Maltei sau maltezilor (1), privitor la Malta ori la maltezi. ♦ (Substantivat, f.) Limba oficială a Maltei. — Din it. **maltese**.

MALTHUSIÁN, -Ă, malthusieni, -e, adj., s.m. și f. Malthusianist. [Pr.: *mal-tu-si-an*] — Din fr. **malthusien**.

MALTHUSIANISM s.n. Teorie potrivit căreia populația globului crește în progresie geometrică, în timp ce mijloacele de existență cresc în progresie aritmetică. [Pr.: *-tu-si-a-*] — Din fr. **malthusianisme**.

MALTHUSIANIST, -Ă, malthusianiști, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al malthusianismului. [Pr.: *-tu-si-a-*] — **Malthusian[ism]** + suf. *-ist*.

MALTŌZĂ s.f. Substanță zaharoasă formată din două molecule de glucoză; zahăr de malț. — Din fr. **maltose**, germ. **Maltose**.

MALTOZURIE, maltozurii, s.f. (Med.) Prezență a maltozei în urină; cantitate de maltoză aflată în urină. — Din fr. **maltozurie**.

MALTRATĂ, maltratez, vb. I. Tranz. A trata pe cineva cu asprime, a-i provoca dureri fizice sau morale; a chinui, a brutaliza. — Din fr. **maltrater**, it. **maltrattare**.

MALTRATĂRE, maltratări, s.f. Acțiunea de a *maltrata* și rezultatul ei; brutalizare. — V. **maltrata**.

MALȚ s.n. Produs obținut din boabe de cereale (mai ales de orz) încolțite, uscate și măcinate, folosit la fabricarea berii și a spiritului sau, prăjit, la prepararea unui surogat de cafea; slăd. — Din germ. **Malz**.

MALȚĂT, -Ă, malțați, -te, adj. (Despre alimente) Cu malț. — **Malț** + suf. *-at*.

MALȚIFICĂ, malțific, vb. I. Tranz. A transforma orzul sau alte cereale în malț. — **Malț** + suf. *-ifica*.

MALȚIFICĂRE s.f. Acțiunea de a *malțifica* și rezultatul ei. — V. **malțifica**.

MALVACÉE, malvacee, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, având flori hermafrodite cu cinci petale și multe stamine, iar fructul o capsulă; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **malvacée**.

MALVERSAȚIE, malversații, s.f. (Livr.) Delapidare; fraudă. [Var.: (inv.) **malversațiune** s.f.] — Din fr. **malversation**.

MALVERSAȚIUNE s.f. v. **malversație**.

MAMĂCĂ s.f. (Reg.) Mamă (1). — Din **mamă**.

MAMĂIE s.f. (Pop. și fam.) 1. Mamă (1). 2. Bunică. — Din **mamă**.

MAMĂR, -Ă, mamari, -e, adj. Care ține de mamelă, referitor la mamelă; mamelar. ♦ *Glandă mamară* = organul secreției lactate la mamifere. — Din fr. **mammaire**.

MĂMĂ, mame, s.f. 1. Femeie considerată în raport cu copiii ei, nume pe care i-l dau copiii acestei femei când i se adresează sau când vorbesc despre dânsa; măică, muiică, mamaie, mamacă, neneacă. ♦ Loc. adj. *De mamă* = (despre relații de rudenie) care se află în linie maternă. ♦ Expr. *Vai de mama mea* (sau *ta, lui etc.*) = vai de mine (sau de tine, de el etc.). (De) *mama focului* = grozav, strașnic, extraordinar. *La mama dracului* = foarte departe. *De când mama m-a* (sau *te-a, l-a etc.*) *făcut* = de când sunt (sau ești, este etc.) pe lume; de totdeauna. *De (sau pe) când era mama fată (mare)* = de foarte multă vreme. (Pop.) *A cere cât pe mă-sa* = a pretinde un preț exagerat. *O mamă de bătaie* = o bătaie strașnică. ♦ Femela unui animal în raport cu puii ei. 2. (La voc.) Termen (afectuos) cu care o femeie se adresează copiilor ei sau, *p. ext.*, unei persoane mai tinere. 3. Termen de politețe folosit de cineva pentru a vorbi cu (sau despre) o femeie (în vârstă). 4. Compuse: *Mamă-mare* (sau, pop., *bătrână, bună*) = bunică. *Mamă-soacră* = soacră. *Mama* (sau *mumă-pădurii* (sau *-pădurilor*)) = a) personaj din mitologia populară, închipuit de obicei ca o bătrână urâtă și rea, care umblă prin păduri ademénind copii, ucigând oameni etc.; b) plantă erbacee, parazită, cu tulpina fără frunze, acoperită cu solzi și cu flori purpurii (*Latharea squamaria*). 5. Fig. Izvor, cauză. [Var.: (reg.) **mútmă** s.f.] — Lat. **mamma**.

MĂMBO, mambouri, s.n. Dans de origine cubaneză, cu ritm vioi; melodie după care se execută acest dans. — Din sp., fr. **mambo**.

MAMELĂR, -Ă, mamełari, -e, adj. (Rar) Mamar. — Din fr. **mamellaire**.

MAMELĂ, mamele, s.f. Organ care secretă lapte la mamiferele femeie; sân, piept, țâță. — Din fr. **mamelle**.

MAMELŌN, mamełoane, s.n. 1. Vârfur proeminent al mamelei, unde se deschid canalele care secretă laptele; sfârc. 2. Ridicătură de teren izolată, având de obicei vârful rotunjit. — Din fr. **mamelon**.

MAMELONĂR, -Ă, mamełonari, -e, adj. (Anat.) Referitor la mamelon, al mamelonului. — Din it. **mammellonare**.

MAMELŪC, mamełuci, s.m. 1. Soldat de cavalerie din garda personală a sultanilor din Egipt. ♦ Cavalerist francez dintr-un escadron de gardă imperială. 2. Fig. Om lipsit de personalitate, de păreri proprii. — Din fr. **mameluc**.

MAMELUCĂRIE s.f. (Rar) Purtare, atitudine de mamełuc (2). — **Mameluc** + suf. *-ărie*.

MAMIFÉR, mamifere, s.n. (La pl.) Clasă de vertebrate superioare care au corpul acoperit cu păr, nasc pui vii și îi hrănesc cu laptele lor; (și la sg.) animal din această clasă. ♦ (Adjectival) *Animal mamifer*. — Din fr. **mammifère**.

MAMITĂ, mamite, s.f. Boală infecțioasă care constă în inflamarea ugerului la animalele în lactație. — Din fr. **mammite**.

MAMIȚĂ s.f. v. **mămiță**.

MAMIȚICĂ s.f. v. **mămițică**.

MAMOGRĂF, mamografe, s.n. (Med.) Aparat cu care se fac mamografii. — Din engl. **mammograph**.

MAMOGRAFIE, mamografii, s.f. (Med.) Radiografie a glandei mamare; (rar) mastografie. — Din fr. **mammographie**.

MAMŌRNIȚĂ, mamornițe, s.f. (Pop.) Femeie grasă, mare, greoaie, leneșă. — Cf. **baborniță**.

MĂMOȘ, mamosi, s.m. Medic specialist în obstetrică și ginecologie; ginecolog, obstetrician. — Din ngr. **mám[m]os**.

MAMŪT, mamuți, s.m., adj. invar. 1. S.m. Specie fosilă de elefant care avea corpul acoperit cu peri lungi și fildesii foarte dezvoltăți (*Elephas primigenius*). 2. Adj. invar. (Fig.; despre întreprinderi, organizații etc.) De mari proporții. — Din fr. **mammouth**.

MANAGEMENT s.n. 1. Activitatea și arta de a conduce. 2. Ansamblul activităților de organizare, de conducere și de gestiune a întreprinderilor. ♦ Știința și tehnica organizării și conducerii unei întreprinderi. [Pr.: *méniğment, manăğment*] — Cuv. engl.

MĂNAGER, manageri, s.m. 1. Persoană care conduce o entitate economică, îndeplinind, integral sau parțial, funcțiile de previziune și organizare a activității, de coordonare și antrenare a personalului subordonat și de control asupra obiectivelor propuse. 2. Persoană care se ocupă cu problemele administrative și organizatorice ale unui sportiv, ale unei echipe sportive ori ale unui colectiv artistic. [Acc. și: *manăger*] — Din engl. **manager**.

MANAGERIAL, -Ă, manageriali, -e, adj. Referitor la conducerea (economică) la organizarea întreprinderilor; de manager. [Pr.: *-ri-a-*] — Din engl. **managerial**.

MĂNĂ s.f. 1. Lichen comestibil care crește pe stânci în forma unor mici ghembe cenușii, purtate uneori de vânt în locuri foarte depărtate, unde cad ca o ploaie (*Lecanora esculenta*); *p. ext.* pâine făcută din acest lichen. ♦ Fig. Rod; fruct. ♦ Belșug, abundență. 2. Numele mai multor boli ale plantelor cultivate, cauzate de anumite ciuperci parazite. 3. Compus: *mană-de-ape* = plantă erbacee toxică din familia gramineelor, cu frunze lanceolate și cu flori hermafrodite dispuse în spicule (*Glyceria aquatica*). 4. Rouă sau ploaie de vară pe vreme însorită, care are un efect dăunător asupra dezvoltării plantelor; *p. ext.* stricăciune provocată de soarele prea fierbinte care apare imediat după o ploaie. — Din sl. **mana**, ngr. **mánna**.

MANCĂNDŌ adv. (Muz.; indică modul de executare) Prin răirarea tempoului și diminuarea simultană a intensității. — Cuv. it.

MĂNCĂ, mance, s.f. (Reg.) Doică. — Din ucr. **mamka**.

MANCIURIÁN, -Ă, manciurieni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Mancuria. 2. Adj. Care aparține Mancuriei sau manciurienilor (1), privitor la Mancuria ori la manciurieni. ♦ (Substantivat, f.) Limbă din familia altaică, vorbită în nordul Chinei. [Pr.: *-ri-an*] — **Mancuria** (n. pr.) + suf. *-ean*.

MÁNCO s.n. (Fin.) Ceea ce lipsește; *spec.* lipsă de bani constatată la încheierea unor socoteli; pierdere (estimată) la o marfă cu prelejul transportului, al desfacerii etc. — Din it. **manco**.

MANCOLISTĂ, mancoliste, s.f. Listă pe care un filatelist o trimite partenerului de schimb, cuprinzând mărcile poștale care îi lipsesc din colecție. — Din fr. **mancoliste**.

MANCŪRT, mancurți, s.m. Persoană lipsită de memorie, care se supune orbește unui stăpân. — Din rus. **mankurt**.

MANKURTIZĂRE s.f. Amnezie, uitare provocată intenționat; supunere. — Din **mancurt**.

MANDĂNT, -Ă, mandanți, -te, s.m. și f., adj. (Persoană) pentru care se încheie un act juridic. — Din fr. **mandant**.

MANDARIN¹, mandarini, s.m. Demnitar indigen din Indochina; funcționar public (înalt) din China feudală. — Din fr. **mandarin**.

MANDARIN², *mandarini*, s.m. Arbust fructifer cu flori albe, cultivat în regiunile mediteraneene pentru fructele sale comestibile (*Citrus nobilis*). — Din **mandarină** (derivat regresiv).

MANDARINĂT, *mandarinate*, s.n. Funcția mandarinului¹; timpul cât un mandarin¹ își exercită funcția. — Din fr. **mandarinat**.

MANDARINĂ, *mandarina*, s.f. Fructul mandarinului²; asemănător cu portocala, dar mai mic decât aceasta, cu coaja portocalie mai subțire și cu miezul mai dulce. — Din fr. **mandarine**.

MANDĂT, *mandate*, s.n. 1. Împuternicire (contractuală) de a reprezenta o persoană fizică sau juridică și de a acționa în numele ei; act prin care se dă această împuternicire; procură. ⇨ *Teritoriu sub mandat* = (în trecut) teritoriu administrat de o țară străină în baza hotărârii unui for internațional. 2. (Jur.) Dispoziție, ordin. ⇨ *Mandat de arestare* = act scris prin care organul judiciar competent ordonă arestarea unui învinuit, inculpat sau condamnat. *Mandat de aducere* = ordin scris dat unui organ de a aduce o persoană (învinuit, martor sau expert) în fața unei instanțe judecătorești sau a unui organ de cercetare penală, pentru a da declarații, lămuriri, pentru a efectua unele expertize etc. 3. Serviciu poștal prin care cineva poate expedia o sumă de bani pentru a fi remisă destinatarului; *p. ext.* formular completat în acest scop, pe baza căruia se face transmiterea sumei; sumă de bani expediată sau primită astfel. — Din fr. **mandat**. Cf. germ. *Mandat*.

MANDATĂ, *mandatez*, vb. I. Tranz. (Rar) A ordona plăta unei sume de bani. — Din fr. **mandatar**.

MANDATĂR, *-Ă*, *mandatari*, *-e*, s.m. și f. Persoană căreia i s-a încredințat un mandat (1), care a primit o împuternicire; procurator. — Din fr. **mandataire**. Cf. germ. *Mandatar*.

MÂNDEA s.m. (Arg.) Persoana care vorbește, care se adresează cuiva. — Din țig. **mande**.

MANDIBULĂR, *-Ă*, *mandibulari*, *-e*, adj. Referitor la mandibulă, de mandibulă. — Din fr. **mandibulaire**.

MANDIBULĂ, *mandibule*, s.f. 1. Maxilar inferior (la om și animale). 2. Fiecare dintre cele două părți ale ciocului păsărilor. ⇨ Fiecare dintre cele două părți chitinoase ale aparatului bucal la insecte. — Din fr. **mandibule**.

MANDOLĂ, *mandole*, s.f. 1. Vechi instrument muzical cu coarde, asemănător cu lăuta. 2. Instrument muzical asemănător cu mandolina. [Var.: **mandoră** s.f.] — Din it. **mandola**.

MANDOLINĂTĂ, *mandolinate*, s.f. (Rar) Serenadă cântată cu acompaniament de mandolină. — Din it. **mandolinata**.

MANDOLINĂ, *mandoline*, s.f. Instrument muzical alcătuit dintr-o cutie de rezonanță boltită și din patru coarde metalice duble, care se pun în vibrație prin atingere cu o pană (de celoid) sau prin ciupire. — Din fr. **mandoline**. Cf. it. *mandolina*, germ. *Mandoline*.

MANDOLINIST, *-Ă*, *mandoliniști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) Persoană care cântă la mandolină. — Din fr. **mandoliniste**.

MANDORĂ s.f. v. **mandolă**.

MANDRĂGORĂ, *mandragore*, s.f. Plantă erbacee cu flori violete deschise, cu rădăcini groase, din care se extrage un tonic (*Mandragora officinalis*). — Din sl. *manūdragora*.

MÂNDRĂ, *mandre*, s.f. (Reg.) Îngredătură de nuele, de staf sau de șipci, așezată de-a curmezișul unei ape pentru a înlesni prinderea sau păstrarea peștilor. — Din ngr. **mandra**.

MANDRIL, *mandrili*, s.m. Specie de maimuță din Africa Ecuatorială, cu coada scurtă, cu fața colorată în albastru și roșu și blana măslinie-brună (*Cynocephalus mormon*). — Din fr. **mandril**.

MANDRIN s.n. v. **mandrină**.

MANDRINĂ, *mandrinez*, vb. I. Tranz. 1. A îmbina cu ajutorul mandrinei două piese metalice pentru a realiza o închidere etanșă. 2. (Tehn.) A lărgi găurile pieselor inelare sau tubulare cu ajutorul mandrinei. — Din fr. **mandrinier**.

MANDRINĂRE, *mandrinări*, s.f. Acțiunea de a *mandrina* și rezultatul ei. — V. **mandrina**.

MANDRINĂT, *-Ă*, *mandrinați*, *-te*, adj. Îmbinat sau lărgit cu mandrina. — V. **mandrina**.

MANDRINĂ, *mandrine*, s.f. 1. Dispozitiv de fixare pe o mașină-unealtă a unei piese în vederea prelucrării acesteia sau a unei scule cu care se efectuează operația de prelucrare. 2. (Tehn.) Priboi¹ (1). 3. Sârmă care se introduce în interiorul instrumentelor inelare sau tubulare pentru a le destupa. [Var.: **mandrin** s.n.] — Din fr. **mandrin**.

MANEA, *manele*, s.f. Cântec de dragoste de origine orientală, cu melodie duioasă și târăgănată. — Din tc. **măni**.

MANECHIN, *manechine*, s.n. 1. Figură de lemn, de ceară, de material plastic etc., care înfățișează corpul omenesc sau o parte a lui și este folosită ca model în pictură și sculptură, ca suport pentru a proba ori a

expune o haină etc. ⇨ Fig. Epitet dat unui om care execută servil și mecanic ceea ce i se cere; om lipsit de personalitate, ușor de condus și influențabil. 2. Persoană angajată de un (mare) atelier de croitorie, de o casă de modă etc. pentru a îmbrăca diverse obiecte vestimentare, cu scopul de a le prezenta public; model. — Din fr. **manequin**.

MANEJ, *manejuri*, s.n. 1. Loc special amenajat unde se dresază sau se antrenează caii, unde se învață călăria etc. ⇨ Arenă pe care evoluează (la circ) animalele dresate. 2. Exerciții care se fac cu caii pentru a-i dresa sau pentru a-i antrena. 3. Dispozitiv rudimentar pentru punerea în mișcare a unor mașini agricole cu ajutorul unui cal. — Din fr. **manège**.

MANELĂ, *manele*, s.f. Piesă de lemn brut, cu lungime variind după întrebuințări, folosită mai ales în construcții. ⇨ Manetă. — Din it. **manella**.

MANETĂ, *manete*, s.f. Mică pârghie de mână cu care se declanșează sau se oprește un mecanism, un motor etc.; manelă. — Din fr. **manette**.

MANETON, *manetoane*, s.n. (Mec.) Fus al unui arbore cotit, pe care se articulează capul bielei. — Din fr. **maneton**.

MANEVĂRĂ, *manevrez*, vb. I. 1. Intrans. (Despre locomotive, trenuri, nave) A executa o manevră (2). 2. Intrans. (Despre unități militare) A executa o manevră (1). 3. Tranz. A manipula un aparat, un dispozitiv tehnic etc. ⇨ A mână bani. 4. Intrans. Fig. A întrebuința diverse mijloace (incorecte) pentru a reuși într-o acțiune. — Din fr. **manœuvrer**.

MANEVĂRABIL, *-Ă*, *manevrabil*, *-e*, adj. (Rar; despre sisteme tehnice) Care poate fi manevrat (3), pe cale manuală sau automată. — Din fr. **manœuvrable**.

MANEVĂRABILITATE s.f. (Rar) Capacitatea, proprietatea unui vehicul sau a unui sistem tehnic de a putea fi manevrat (3); faptul de a fi manevrabil. — Din fr. **manœuvrabilité**.

MANEVĂRĂNT, *manevranți*, s.m. Lucrător feroviar care efectuează cuplarea, decuplarea sau frânarea vagoanelor în timpul manevrei. — **Manevră** + suf. *-ant*.

MANEVĂRARE, *manevrări*, s.f. Acțiunea de a *manevra* și rezultatul ei; mânăuire, manipulare. — V. **manevra**.

MANEVĂRĂ, *manevre*, s.f. 1. (De obicei la pl.) Deplasare organizată și rapidă a unor unități militare pentru a lovi pe adversar sau pentru a respinge lovitură lui; *p. ext.* luptă. ⇨ Pregătire tactică a unei armate sau a unei flote, în condiții asemănătoare cu cele de război. 2. Ansamblu de operații executate pentru a alcătui sau a desface o garnitură de tren, pentru a deplasa vagoanele decuplate în direcția voită etc. ⇨ Ansamblu de operații executate pentru deplasarea unei nave în direcția voită, în special la acostare sau la ieșirea din port. ⇨ (Concr.) Parâmă folosită la legarea și la mânăuirea pânzelor, la legarea catargelor etc. 3. Manipulare a unui aparat, a unui dispozitiv tehnic etc. ⇨ (Med.) Totalitatea mișcărilor executate, după un plan dinainte stabilit, în cursul unei intervenții. *Manevră obstetricală*. 4. Fig. (Mai ales la pl.) Uneltire întreprinsă de cineva pentru a-și atinge scopurile; tertip. — Din fr. **manœuvre**.

MANEVRIER, *-Ă*, *manevrieri*, *-e*, adj. s.m. (Persoană) care execută manevre; (fig.) (persoană) cu mare abilitate în politică. [Pr.: *-vri-er*] — Din fr. **manœuvrier**.

MANGAFĂ, *mangafale*, s.f. (Fam.) Om care nu merită nicio considerație; om mărginit, bleg, prost, nătâng; mangafache. — Din tc. **mankafa**.

MANGAFĂCHE, *mangafache*, s.m. (Rar) Mangafa. — **Mangafa** + suf. *-ache*.

MANGĂL, (2) *mangaluri*, s.n. 1. (Cu sens colectiv) Cărbune ușor, sfărâmicios, obținut prin arderea incompletă a lemnelor în cuptoare speciale sau prin stingerea forțată a jăriticului. 2. Vas metalic în care se aprind cărbuni și care servește iarna pentru încălzit celor care se află în aer liber. ⇨ Expr. *A târmosi mangalul* = a pierde vremea în zadar. [Pl. și: (rar, 2) *mangale*] — Din tc. **mangal**.

MANGALAGIU, *mangalagii*, s.m. (Astăzi rar) Persoană care fabrică mangal (1); cărbunar, mangalizator. — **Mangal** + suf. *-agiu*.

MANGĂLIȚĂ, *mangalițe*, s.f. Rasă de porci de mărime mijlocie, cu rât scurt și ascuțit, cu picioarele scurte și cu păr creț; porc care face parte din această rasă. — Din magh. **mangalica**.

MANGALIZĂ, *mangalizez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) preface în mangal. — **Mangal** + suf. *-iza*.

MANGALIZĂTOR, *mangalizatori*, s.m. (Rar) Mangalagiu. — Din **mangal**.

MANGÂN s.n. Element chimic din grupa metalelor, de culoare albă-cenușie, strălucitor, dur și sfărâmicios, existent în natură sub formă de oxizi și folosit în metalurgie la fabricarea anumitor aliaje. — Din germ. **Mangan**.

MANGANĂT, *manganăți*, s.m. Nume generic al sărurilor acidului manganic. — Din fr. **manganate**.

MANGANEZIT s.n. (Min.) Oxid natural de mangan. — Din fr. **manganésite**.

MANGÁNIC, -Ă, *manganici, -ce*, adj. Care conține mangan. ♦ *Acid manganic* = acid format din oxigen, hidrogen și mangan. — Din fr. **manganique**.

MANGANÍN s.n. Aliaj de cupru, mangan și nichel folosit în special la fabricarea rezistențelor electrice. — Din fr. **manganin**.

MANGANISM s.n. (Med.) Intoxicație cronică cu mangan. — Din fr. **manganisme**.

MANGANÍT, manganiți, s.m. Oxid natural de mangan hidratat. — Din fr. **manganite**.

MANGANOMETRIE s.f. (Chim.) Metodă de analiză volumetrică bazată pe acțiunea oxidantă a permanganatului de potasiu. — Din fr. **manganimétrie**, germ. **Manganometrie**.

MANGANÓS, -OÁSĂ, *manganoși, -oase*, adj. Care conține mangan. — Din fr. **manganeux**.

MĂNGĂL, mângăle, s.n. (Text.) Dispozitiv mecanic care finisează țesăturile apretate prin presare. [Var.: **mängel** s.n.] — Din engl. **mangle**.

MĂNGĂLUȘ, mângălușe, vb. IV. Tranz. (Text.) A finisa țesăturile apretate cu ajutorul mângălului. — **Măngăl** + suf. *-ui*.

MĂNGĂLUIRE, *mângăluiri*, s.f. (Text.) Acțiunea de a *măngăli*. — V. **măngăli**.

MĂNGĂLUIT s.n. Măngălire. — V. **măngăli**.

MĂNGĂLUIT², -Ă, *măngăluții, -te*, adj. (Despre țesături) Finisat cu măngăli. — V. **măngăli**.

MĂNGEL s.n. v. **măngăl**.

MĂNGÉT, mangeturi, s.n. (Înv.) Garnitură la rochie, alcătuită din volane, dantele etc.; *p. restr.* volan (la rochie). — Cf. *manșetă*.

MĂNGLEĂLĂ, mangleli, s.f. (Arg.) Faptul de a *mangli*. — **Mangli** + suf. *-eală*.

MĂNGLÍ, manglelesc, vb. IV. Tranz. (Arg.) A fura. — Din țig. **manglo**.

MĂNGLIÉR, manglieri, s.m. Copac rășinos subtropical sau tropical care crește în apa sărată a mării de la țărm. [Pr.: *-gli-er*] — Din fr. **manglier**.

MĂNGO, mango, s.m., s.n. 1. S.m. Arbore tropical cu frunze lanceolate și flori mici, roz, parfumate (*Mangifera indica*). 2. S.n. Fructul comestibil al acestui arbore, cu un sâmbure central, pulpa galbenă până la portocalie, parfumată și succulentă, bogat în vitaminele B, C și D. — Din fr. **mangue**, engl. **mango**, port. **manga**.

MĂNGOȘIT, -Ă, *mangosiți, -te*, adj., s.m. și f. (Reg.) (Om) nătărău, tont, care nu este bun de nimic. — Et. nec.

MĂNGRÓVĂ, mangrove, s.f. Formație vegetală tropicală alcătuită din arbori și arbuști, caracteristică țărmurilor maritime mlăștinoase, inundate în timpul fluxului. — Din fr. **mangrove**.

MĂNGŪSTĂ, manguste, s.f. Mamifer carnivor din sudul Asiei, cu corpul alungit, suplu, cu bot ascuțit, cu labe scurte, cu coadă lungă și stufoasă și cu blană cenușie, aspră (*Herpestes mungo*). — Din fr. **mangouste**.

MANI s.m. pl. Nume dat în mitologia romanilor și a vechilor popoare italice sufletelor morților, considerate zei ocrotitori ai căminului. — Din lat. **manes**, -ium.

MANIÁ, maniez, vb. I. Tranz. (Livr.) A mânui, a manipula. [Pr.: *-ni-a*] — Din fr. **manier**.

MANIÁBIL, -Ă, *maniabili, -e*, adj. (Livr.) Care este ușor de mânuit. [Pr.: *-ni-a-*] — Din fr. **maniable**.

MANIABILITÁTE s.f. (Livr.) Calitatea de a putea fi ușor de mânuit. [Pr.: *-ni-a-*] — Din fr. **maniabilité**.

MANIÁC, -Ă, *maniaci, -ce*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de o manie (1); *p. ext.* (om) care este obsedat de o idee fixă sau care manifestă o preocupare exagerată pentru ceva, având adesea deprinderi ciudate; tipicar. [Pr.: *-ni-ac*] — Din fr. **maniaque**.

MANIACÁL, -Ă, *maniacali, -e*, adj. (Med.) Care se referă la manie (1), caracteristic, propriu pentru manie și pentru maniaci; de maniac. [Pr.: *-ni-a-*] — Din fr. **maniacal**.

MANIAMÉNT, maniamente, s.n. (Zool.) Loc sub pielea corpului unui animal în care se depune de preferință grăsimea. [Pr.: *-ni-a-*] — Din fr. **maniment**.

MANICHIURÁT, -Ă, *manichiurați, -te*, adj. (Rare) despre unghiile de la mâini) Care a fost supus manichiurii; *p. ext.* (despre oameni) cu unghiile de la mâini îngrijite prin manichiură. — Din **manichiură**.

MANICHIURÁ, manichiuri, s.f. Îngrijire specială dată unghiilor de la mâini prin tăierea și pilirea lor, urmată de curățarea pielțelor (și de lăcuire). — Din germ. **Manikür, Maniküre**. Cf. fr. *manucure, manucure* „manichiuristă”.

MANICHIURÉZĂ, manichiureze, s.f. (Rare) Manichiuristă. — **Manichiură** + suf. *-eză*.

MANICHIURÍSTĂ, manichiuriste, s.f. Lucrătoare specializată în manichiură; manichiurează. — **Manichiură** + suf. *-istă*.

MANICÓRD, manicorduri, s.n. Instrument muzical medieval asemănător clavicordului. — Din it. **manicordo**, fr. **manicorde**.

MANIE, manii, s.f. 1. Boală mintală manifestată prin euforie, stare de excitație psihomotorie, logoree, halucinații, incoerență a gândirii etc.; *p. ext.* idee fixă care preocupă pe cineva. 2. (Cu sens atenuat) Preocupare exagerată pentru ceva; deprindere bizară. — Din ngr. **mania**, fr. **manie**.

MANIERÁT, -Ă, *manierați, -te*, adj. 1. (Despre oameni) Care are maniere (1) frumoase, care are o purtare aleasă și cuviincioasă; (despre comportamentul oamenilor) care dovedește bună creștere. 2. (Despre modul de a se manifesta al cuiva) Afectat, căutat. [Pr.: *-ni-e-*] — Din **manieră**. Cf. fr. **manière**.

MANIERÁ, maniere, s.f. 1. (La pl.) Fel de a se purta în societate; comportare, ținută. ♦ *Codul manierelor elegante* = ansamblu de reguli privitoare la buna purtare în societate. ♦ (La sg.) Politețe, amabilitate; bună-cuviință. 2. Fel, chip, mod, procedeu; modalitate. ♦ Loc. adv. *De (așa) (sau de o) manieră...* = în (așa) chip... în (așa) mod... 3. Ansamblu de mijloace de expresie și de procedee care alcătuiesc stilul particular al unui artist, scriitor etc. ♦ (Peior.) Tendință de a repeta, în artă, propriile procedee sau de a imita mecanic procedeele unui maestru. ♦ Folosire mecanică a unor procedee stilistice într-o operă literară, din cauza căroră se ajunge la artificialitate. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. **manière**.

MANIERISM s.n. 1. Comportare manifestată prin lipsă de naturalețe, artificialitate; afectare². 2. Formalism în realizarea unei opere artistice sau literare, rezultat mai ales din folosirea mecanică și repetată a anumitor procedee. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. **manierisme**.

MANIERIST, -Ă, *manieriști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Propriu manierismului; *p. ext.* șablonard. 2. Adj., s.m. și f. (Artist) adept al manierismului. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. **manieriste**.

MANIERIZÁ, manierizez, vb. I. (Rare) despre artiști) A se manifesta ca manierist. [Pr.: *-ni-e-*] — **Manieră** + suf. *-iza*.

MANIERIZÁRE, manierizări, s.f. (Rare) Acțiunea de a se *manieriza*. — V. **manieriza**.

MANIERIZÁT, -Ă, *manierizați, -te*, adj. (Rare) despre artiști) Care se manifestă ca manierist. — V. **manieriza**.

MANIFÉST, -Ă, *manifești, -ste*, s.n., adj. 1. S.n. Declarație prin care șeful statului, guvernul, un partid politic, o grupare literară etc. își fac cunoscute în mod public programul, hotărârile, concepțiile, intențiile etc.; text cu conținut politic, răspândit pentru a determina acțiuni imediate. 2. Adj. (Adesea adverbial) Vădit, clar, evident; indiscutabil. ♦ Care a fost declarat, exprimat în mod categoric; fățiș. — Din lat. **manifestum**, fr. **manifeste**.

MANIFESTÁ, (1, 2) manifest, (3) manifestez, vb. I. 1. Tranz. A exprima, a arăta, prin comportare, prin atitudine etc., un sentiment, o tendință. 2. Tranz. și refl. A (se) face cunoscut, a (se) vădi, a (se) exterioriza, a (se) arăta. 3. Intrans. A face o manifestație, a participa la o manifestație; a demonstra. — Din fr. **manifeste**.

MANIFESTÁNT, -Ă, *manifestanți, -te*, s.m. și f. Persoană care participă la o manifestație (1); demonstrant. — Din fr. **manifestant**.

MANIFESTÁRE, manifestări, s.f. Acțiunea de a (se) manifesta și rezultatul ei. 1. Exteriorizare (prin vorbe, fapte, acțiuni) a gândurilor, sentimentelor, personalității etc. cuiva. 2. (De obicei la pl.) Acțiune, fapt prin care cineva sau ceva își manifestă existența, activitatea; *p. ext.* realizare, înfăptuire. ♦ Spec. Spectacol. — V. **manifesta**.

MANIFESTÁȚIE, manifestații, s.f. 1. Demonstrație de masă (pe străzile unui oraș) ca expresie a simpatiei sau a protestului față de un eveniment de interes general sau față de o persoană. 2. Manifestare (1). [Var.: **manifestațiune** s.f.] — Din fr. **manifestation**.

MANIFESTAȚIUNE s.f. v. **manifestație**.

MANIHEÍSM s.n. Mișcare religioasă din Orientul Apropiat, potrivit căreia lumea este guvernată de două principii, al binelui și al răului. — Din fr. **manichéisme**.

MANIHEÍST, -Ă, *manihești, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al maniheismului. [Pr.: *-he-ist*] — Din fr. **manichéiste**.

MANÍLA s.f. Fibră textilă extrasă din frunzele unei plante exotice (*Musa textilis*), folosită la fabricarea frângerilor, a sforilor și a unor pânzeturi. — Din fr. **manille**.

MANILOVÍSM s.n. Atitudine pasivă față de realitate, dominată de sentimentalism și de visare deșartă. — **Manilov** (n. pr.) + suf. *-ism* (după rus. *manilovșcina*).

MANIÓC s.m. Plantă erbacee tropicală, din ale cărei tubercule se extrage tapioca (*Manihot esculenta*); *p. ext.* tapiocă. [Pr.: *-ni-oc*] — Din fr. **manioc**.

MANIPULÁ, manipulez, vb. I. Tranz. A mânui, a manevra. ♦ Fig. A influența prin diverse mijloace modul de a gândi și de a acționa al unei persoane sau al unei colectivități. — Din fr. **manipuler**.

MANIPULĂNT, -Ă, *manipulanți, -te*, s.m. și f. Persoană care mănuiește comenzile unor mașini, aparate, mecanisme, sisteme tehnice etc.; manipulator (3). ♦ Spec. Persoană care conduce un tramvai; vatman. — Din germ. **Manipulant**.

MANIPULĂRE, *manipulări*, s.f. Acțiunea de a manipula și rezultatul ei; mănuire, manevrare. ♦ Fig. Influențare a opiniei publice printr-un ansamblu de mijloace (presă, radio etc.) prin care, fără a se apela la constrângeri, se impun acesteia anumite comportamente. — V. **manipula**.

MANIPULATOR, -OARE, *manipulatori, -oare*, s.n., s.m. și f. 1. S.n. Aparat cu care se apucă și se manipulează piesele calde într-o uzină sau într-un atelier. 2. S.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se stabilește sau se întrerupe circuitul electric la transmiterea semnalelor telegrafice. 3. S.m. și f. Manipulant. — Din fr. **manipulateur**.

MANIPULAȚIE, *manipulații*, s.f. 1. Manipulare. 2. Vagon special pentru șeful de tren și materialele necesare drumului, atașat imediat după locomotivă. [Var.: **manipulațiune** s.f.] — Din fr. **manipulation**.

MANIPULAȚIUNE s.f. v. **manipulație**.
MANIȘCĂ, *maniște*, s.f. (Inv.) Plastron (brodat), de obicei de culoare albă, la cămășile bărbătești. — Din rus. **maniška**.

MANITĂ, pers. 3 *manitează*, vb. I. Refl. (Despre vin) A se altera sub acțiunea unor bacterii specifice care transformă zahărul în manită. — Din **manită**.

MANITĂRE, *manitări*, s.f. Acțiunea de a se manita. — V. **manita**.
MANITĂT, -Ă, *manitați, -te*, adj. Care s-a alterat sub acțiunea unor bacterii specifice. — V. **manita**.

MANITĂ s.f. Substanță organică zaharată conținută în rășina de frasin și în unele ciuperci. — Din fr. **mannite**.

MANIVELĂ, *manivele*, s.f. Pârghie (cotită sau curbă) care servește la acționarea unui mecanism, la transformarea unei mișcări de rotație într-o mișcare rectilinie (și invers) etc. — Din fr. **manivelle**.

MANOGRĂF, *manografe*, s.n. Manometru care înregistrează presiunea gazelor sau a vaporilor dintr-un spațiu închis. — Din fr. **manographe**, germ. **Manograph**, engl. **manograph**.

MANOMETRIC, -Ă, *manometrici, -ce*, adj. Care aparține manometriei, privitor la manometrie. — Din fr. **manométrique**.

MANOMETRIE s.f. Tehnică a măsurării presiunii gazelor sau a vaporilor dintr-un spațiu închis cu ajutorul manometrului. — Din fr. **manométrie**.

MANOMETRU, *manometre*, s.n. Instrument cu care se măsoară presiunea unui gaz sau a unui lichid în stare de vapori dintr-un spațiu închis. — Din fr. **manomètre**.

MANÓPERĂ, *manopere*, s.f. 1. Muncă manuală depusă pentru efectuarea unei lucrări; plată pentru această muncă. 2. (Rar) Acțiune tactică; altitudine; mijloc, procedeu întrebunțat pentru realizarea unui scop. 3. Fig. Manevră (4). — Calc după fr. **mancœuvre**, it. **manovra**. Cf. lat. **manopera**.

MANOTERMOGRĂF, *manotermografe*, s.n. (Fiz.) Aparat înregistrator pentru presiune și temperatură. — Din fr. **manothermografe**.

MANSARDĂT, -Ă, *mansardați, -te*, adj. (Despre locuințe, încăperi) Care se găsește la mansardă sau are caracteristicile de construcție ale mansardei; care are mansardă. — Din fr. **mansardé**.

MANSĂRDĂ, *mansarde*, s.f. Încăpere sau ansamblu de încăperi locuibile, așezate imediat sub acoperiș (având tavanul și pereții oblici sau neregulați); etaj situat imediat sub acoperișul unei clădiri. — Din fr. **mansarde**.

MANSUETUDINE s.f. (Livr.) Înclinația de a ierta cu generozitate; mărînire, indulgență. [Pr.: -su-e-] — Din lat. **mansuetudo, -inis**, it. **mansuetudine**.

MANSUP, *mansupuri*, s.n. (Inv.) Funcție, dregătorie, slujbă. — Din tc. **mansip**.

MĂNȘĂ¹, *manșe*, s.f. Pârghie folosită la comanda aripișoarelor și a profundorului unui avion; *p. gener.* mâner, manivelă. — Din fr. **manche**.

MĂNȘĂ², *manșe*, s.f. Fiecare dintre etapele în care se împart unele probe sportive (de tir, de motociclism etc.). — Din fr. **manche**.

MANȘETĂ, *manșete*, s.f. 1. Partea de jos a mânecii unei cămăși (bărbătești) sau a unei bluze; bandă (detașabilă) aplicată ca garnitură la partea de jos a unei mâneci. ♦ Marginea de jos, răsfrântă, a pantalonilor. ♦ Porțiune de la începutul unui ciorap tricatat, lucrată de obicei ca un elastic. 2. Garnitură de piele sau de cauciuc, în formă de inel sau de cilindru, care servește la etanșarea unor deschideri. 3. Text scurt tipărit cu alt caracter de literă pe prima pagină a unui ziar sau într-o publicație periodică, la începutul unui articol, care conține în rezumat o știre importantă din cuprinsul ziarului sau ideea principală, nota originală din cuprinsul articolului. ♦ *Manșetă bibliografică* = indicație bibliografică în partea de jos a copertei interioare a publicațiilor periodice, cuprinzând

datele necesare identificării sau citirii periodicului respectiv. ♦ Text scurt folosit ca titlu general pentru mai multe articole care tratează aceeași temă; *p. ext.* spațiu rezervat acestor texte. — Din fr. **manchette**, germ. **Manschette**.

MANȘON, manșoane, s.n. 1. Accesoriu de îmbrăcăminte feminină, în formă cilindrică, deschis la ambele capete, confecționat din blană sau din stofă vătuită și folosit pentru a apăra mâinile de frig. 2. Piesă în formă de inel sau de țevă scurtă, care servește la îmbinarea a două țevi, bare etc.; parte lărgită de la capătul unui tub, care servește la îmbinarea acestuia cu alt tub. ♦ Bucată de cauciuc care se introduce între camera și anvelopa unei roți de automobil, de motocicletă etc. pentru a proteja camera. ♦ Îneluș de protecție (de formă inelară) în care se îmbracă mânerul sau altă parte a unor obiecte. 3. (Bot.) Membrană protectoare a seminței, a tulpinii etc. — Din fr. **manchon**.

MANȘONĂ, *manșonez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A îmbina două țevi, bare etc. printr-un manșon (2). — Din fr. **manchonner**.

MANȘONĂRE, *manșonări*, s.f. Acțiunea de a manșona. — V. **manșona**.
MANȘONĂT, -Ă, *manșonați, -te*, adj. (Despre bare, țevi etc.) Care a fost îmbinat printr-un manșon (2). — V. **manșona**.

MANTĂ, *mantale*, s.f. 1. Haină lungă, groasă sau impermeabilă care apără de frig, de ploaie etc.; spec. palton de uniformă militară. ♦ Expr. *Manta de vreme rea* = om pe care nu-l bagi în seamă decât atunci când ai nevoie de el. *A-și întoarce mantaua după vânt* = a-și schimba atitudinea după împrejurări. *A-și găsi mantaua* (cu cineva) = a o păți (cu cineva), a avea necazuri (cu cineva). ♦ (Inv.) Mantie. 2. Îneluș care servește pentru a proteja o piesă sau un sistem tehnic. 3. (La gasteropode) Răsfângere a tegumentului care captește cochilia; palium. — Cf. pol., ucr. **манта**.

MANTĂ, *manțe*, s.f. (Inv.) Mantie. — Din fr. **manche**.

MANTÉL s.n. v. **mantelă**.
MANTÉLĂ, *manțele*, s.f. (Inv.) 1. Haină largă, mai scurtă decât mantaua, purtată de femei peste rochie; mantilă. 2. Mantie. — Din it. **mantello**. Cf. rus. **мантел**.

MANTÉLĂȚĂ, *manteluțe*, s.f. (Inv.) Diminutiv al lui **mantelă**. — **Mantelă** + suf. *-uță*.

MĂNTICĂ s.f. Precizere a viitorului pornind de la semnele cerești, zborul păsărilor, fenomenele naturale etc. — Din it. **mantica**, fr. **mantique**.

MĂNTIE, *mantii*, s.f. 1. Veșmânt asemănător cu o pelerină lungă și largă, care se purta peste celelalte haine. 2. Haină de postav lungă și largă, purtată mai ales de călugări, peste altă îmbrăcăminte. ♦ Expr. *A lua sub mantie* = a proteja, a ocroti. — Din sl. **mantija**.

MANTILĂ, *mantile*, s.f. 1. (Inv.) Mantelă (1). 2. Șal de dantelă (neagră), purtat mai ales de femeile spaniole. — Din fr. **mantille**, sp. **mantilla**.

MANTINELĂ, *mantinele*, s.f. 1. Împrejmuire dreptunghiulară, rotunjită la colțuri, care delimitează terenul de joc la hochei pe gheață. 2. Marginea interioară a unei mese de biliard. — Din it. **mantinella**.

MANTISĂ, *mantise*, s.f. Partea zecimală a unui logaritm. — Din fr. **mantisse**.

MANTÔU, *mantouri*, s.n. Palton sau pardesiu femeiesc. — Din fr. **manteau**.

MÂNTRĂ, *mantra*, s.f. Formulă sacră cu valoare magică și educativă, în unele practici și religii orientale (yoga, budism, hinduism, tantrism). — Din fr. **mantra**.

MANUAL, -Ă, *manuali, -e*, s.n., adj. 1. S.n. Carte care cuprinde noțiunile de bază ale unei științe, ale unei arte sau ale unei îndeletniciri practice; spec. carte de școală. 2. Adj. Care este făcut cu mâna; de mână. ♦ (Despre îndeletniciri, ocupații, profesii) Care se efectuează prin muncă fizică. 3. Adj. (Despre oameni) Care execută lucrări de mână; *p. ext.* care lucrează cu mâinile. [Pr.: -nu-a] — Din fr. **manuel**. Cf. lat. **manuālis**, it. **manuale**.

MANŪBRIU s.n. 1. (Zool.) Formație tubulară a corpului meduzelor, unde se află orificiul buco-anal. 2. Structură anatomică care are formă de mâner. — Din fr., lat. **manubrium**.

MANUFACTURĂ, *manufacturez*, vb. I. Tranz. A fabrica obiecte de manufactură. — Din fr. **manufacturer**.

MANUFACTURĂRE, *manufacturări*, s.f. Acțiunea de a manufactura și rezultatul ei. — V. **manufactura**.

MANUFACTURĂ, *manufacturi*, s.f. 1. Formă de producție premergătoare mării industriei, caracterizată prin predominarea muncii manuale, prin diviziunea amănunțită a muncii în cadrul atelierului și prin reunirea muncitorilor și a meșterilor în ateliere sub conducerea patronului. 2. Întreprindere industrială în care predomină munca manuală, în care un rol important îl au abilitatea și talentul lucrătorului și care este destinată în special producerii unor bunuri de larg consum. *Manufacturi de porțelan*.

3. Produse ale industriei textile; țesături. *Magazin de manufactură.* — Din fr. **manufacture**. Cf. germ. *Manufaktur*.

MANUFACTURIÉR, -Ă, manufacturieri, -e, adj., s.m. 1. Adj. Care ține de manufactură, privitor la manufactură, producător de manufactură. 2. S.m. (Astăzi rar) Patron al unei manufacturi (2), lucrător într-o întreprindere de manufactură. [Pr.: -ri-er] — Din fr. **manufacturier**.

MANUSCRIPȚ s.n. v. **manuscris**.

MANUSCRIS, -Ă, manuscriși, -se, s.n., adj. 1. S.n. Text scris de mână sau, *p. ext.*, dactilografiat. ⇨ Loc. adj. și adv. *În manuscris* = (încă) netipărit. 2. Adj. (Despre texte, lucrări) Scris cu mâna sau, *p. ext.*, dactilografiat. [Var.: (înv.) **manuscript** s.n.] — Din lat. **manuscriptus** (după *scris*).

MANUTÂNȚĂ, manutanți, s.f. 1. Subunitate din cadrul armatei care se ocupă cu depozitarea cerealelor panificabile și care este dotată cu instalațiile și utilajul necesar fabricării pâinii pentru militari. 2. Operație de deplasare (uneori de cântărire, măsurare, ambalare) a materialelor, produselor, deșeurilor etc. în interiorul unei fabrici, al unui depozit etc. [Var.: **manutențiune** s.f.] — Din fr. **manutention**.

MANUTENȚIUNE s.f. v. **manutanță**.

MAOÍSM s.n. Gândire și practică politică inspirată de teoria marxistă a lui Mao Zedong, bazându-se pe o cale specifică de construcție a socialismului în China. [Pr.: *ma-o-ism*] — Din fr. **maoisme**.

MAOÍST, -Ă, maoiști, -te, adj., s.m. și f. (Adept) al maoismului. [Pr.: *ma-o-ist*] — Din fr. **maoïste**.

MAÓRI, maori, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație băștinașă din Noua Zeelandă; (și la sg.) persoană aparținând acestei populații. 2. Adj. Care aparține maorilor (1), referitor la maori. — Din fr. **Maori**.

MAPAMÓND s.n. Planisferă, planiglob (terestru). — Din it. **mappamondo**.

MÁPĂ¹, mape, s.f. 1. Obiect de birou făcut din carton, din pânză, din piele etc., uneori acoperit cu hârtie sugativă, în care se țin hârtii, foi volante etc.; dosar special în care se păstrează hârtii, desene, acte etc.; copertă de protecție în care se ține o carte, un mecanism etc. 2. Servietă (plată), de obicei cu mai multe despărțituri. ⇨ Plic gros, în interiorul căruia sunt 10–12 plicuri mai mici, împreună cu hârtia de scris necesară. — Din germ. **Mappe**.

MÁPĂ², mape, s.f. (Astăzi rar) Hartă geografică. — Din lat., it. **mappa**, fr. **mappe**.

MAQUIS, maquis-uri, s.n. 1. Formațiune vegetală deasă, compusă din tufișuri și din arbuști veșnic verzi, caracteristică unor regiuni mediteraneene. 2. Mișcare a partizanilor francezi din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. [Scris și: *machis*. — Pr.: *mach*] — Cuv. fr.

MAQUISÁRD, maquisarzi, s.m. Luptător din maquis (2). [Scris și: *machisard*. — Pr.: *machisárd*] — Din fr. **maquisard**.

MARABÚ, marabu, s.m. I. 1. Pasăre exotică asemănătoare cu barza, cu pene albe strălucitoare (*Leptoptilus crumeniferus*); *p. restr.* pana sau penele acestei păsări, folosite ca podoabă; *p. ext.* podoabă formată din diferite pene (sau din fulgi) de pasăre (viu colorate), înșirate pe ață. 2. Fir de mătase pentru bătătură, alcătuit din mai multe fire sucite la un loc, care, prin prelucrare, au căpătat aspect de fulgi. **II.** 1. Membru al unui ordin religios musulman medieval din nordul Africii, care ducea viață de ascet și era venerat ca sfânt. 2. Moschee mică în care slujea un marabu (II 1). [Var.: **marabút** s.m.] — Din fr. **marabout**.

MARABÚT s.m. v. **marabu**.

MARACÁS, maracase, s.n. Instrument muzical de percuție sud-american, construit dintr-o nucă de cocos care conține grăunțe și nisip. — Din sp. **maracas**.

MARAFÉT, marafeturi, s.n. 1. (Pop. și fam.; la pl.) Fasoane, mofturi; nazuri; fițe. 2. (Pop. și fam.; mai ales la pl.) Podoabă (pretențioasă). ⇨ Lucru mărunț, fleac. 3. (Înv.) Meșteșug, dibăcie; iscusiță, pricepere, măiestrie. ⇨ Procedeu, mijloc; *p. ext.* truc, tertip; înșelătorie, artificio. — Din ngr. **maraféti**.

MARÁMĂ, marame, s.f. Fâșie lungă de voal fin, cu care își acoperă capul femeile de la țară când se îmbracă în costum național (lăsând capetele să atârne până aproape de pământ); ștergar (2). [Var.: **mahrámá** s.f.] — Din tc. **mahrama**.

MARAMUREȘÉAN, -Ă, maramureșeni, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din Maramureș; moroșan. 2. Adj. Care aparține Maramureșului sau maramureșenilor (1), privitor la Maramureș ori la maramureșeni. — **Maramureș** (n. pr.) + suf. *-ean*.

MARAMUREȘÉANCĂ, maramureșence, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Maramureș. — **Maramureșean** + suf. *-că*.

MARANGÓZ, marangozi, s.m. (Rar) Dulgher specializat în prelucrarea lemnăriei navelor sau a unor ambarcațiuni. — Din tc. **marangoz**.

MARASCHÍNO, (2) maraschinouri, s.n. 1. Lichior de vișine sau de cireșe amare. 2. Porție de maraschino (1). — Din it. **maraschino**.

MARÁSM s.n. 1. Decădere morală și spirituală. 2. Stare de stagnare a unei activități generale (economice, sociale etc.) 3. (Med.) Formă gravă de denutriție manifestată prin slăbire extremă. — Din fr. **marasme**, ngr. **marasmós**, germ. **Marasmus**.

MARATÓN, maratonuri, s.n. Cursă athletică desfășurată pe o lungime de circa 42 km. [Pl. și: *maratoane*] — Din fr. **marathon**.

MARATONÍST, -Ă, maratoníști, -ste, s.m. și f. Atlet specializat în probele de maraton. — **Maraton** + suf. *-ist*.

MARÁZ s.n. v. **măraz**.

MARC s.n. Pastă obținută prin prelucrarea fructelor și a legumelor și folosită ca materie primă în industria alimentară. — Din fr. **marc**.

MARCĂ, marchez, vb. I. Tranz. 1. A face, a aplica un semn caracteristic pe un obiect, pe un animal etc., pentru a-l deosebi de altele. ⇨ A imprima, pe un obiect de metal prețios, semnul oficial care îi garantează calitatea și autenticitatea. 2. Fig. A constitui o notă specifică, o trăsătură caracteristică; a reprezenta, a ilustra. ⇨ A scoate în evidență, a releva, a sublinia; a manifesta. ⇨ A constitui o dovadă; a indica, a dovedi. 3. A delimita un teren, o suprafață etc. prin linii, semne; a însemna. 4. (Sport) A obține unul sau mai multe puncte într-o competiție, într-un joc; a înscrie. ⇨ A supraveghea pe unul sau pe mai mulți jucători din echipa adversă, pentru a-i împiedica să întreprindă acțiuni ofensive, sau să marcheze (4). — Din germ. **markieren**, fr. **marquer**.

MARCĂJ, marcaje, s.n. Acțiunea de a *marca* și rezultatul ei; marcare. 1. (Concr.) Semn distinctiv aplicat pe un obiect, pe un animal etc. pentru a-l deosebi de altele. ⇨ Spec. Semn făcut pe copaci, pe stânci etc. sau pe tăblițe speciale, pentru a indica turiștilor un anumit drum; *p. ext.* totalitatea semnelor care indică un drum turistic; *spec.* semn convențional care indică ceva (pe o suprafață, pe drumurile rutiere etc.). 2. (Sport) Supraveghea a unor jucători din echipa adversă, pentru a-i împiedica să întreprindă acțiuni ofensive sau să marcheze (4). 3. (În sintagma) *Tabelă de marcaj* = tabelă pe care se afișează scorul într-o competiție (sportivă). — Din fr. **marquage**.

MARCĂȚ, -Ă, marcați, -te, adj. Care are o valoare deosebită, care iese în evidență; de seamă, important, remarcabil. ⇨ Cu autoritate, cu influență. — Din fr. **marquant**, germ. **markant**.

MARCĂRE, marcări, s.f. Acțiunea de a *marca*; marcaj, marcat¹. — V. **marca**.

MARCASÍT, marcasite, s.n. Bisulfură naturală de fier, galbenă-verzuie, cristalizată în sistemul rombic și utilizată la fabricarea acidului sulfuric sau ca piatră prețioasă. — Din fr. **marcasite**, germ. **Markasit**.

MARCÁT¹ s.n. Acțiunea de a *marca* și rezultatul ei; marcare, marcaj. — V. **marca**.

MARCÁT², -Ă, marcați, -te, adj. 1. Care poartă o marcă¹ (1). ⇨ (Despre obiecte de metal prețios) Care are imprimat semnul oficial de garanție a calității și a autenticității. ⇨ (Despre greutate) Prevăzută cu semnul oficial care garantează exactitatea măsurii indicate. ⇨ (Despre căi de comunicație) Care este prevăzută cu marcaj. 2. Fig. (Despre abstracte) Care iese în evidență; accentuat, pronunțat, distinct, reliefat; nuanțat. — V. **marca**.

MARCĂTOR, -OÁRE, marcatori, -oare, s.n., s.m., s.f. 1. S.n. Unealtă agricolă folosită pentru a marca rândurile și locul cuiburilor în care se va pune sămânța ori răsădul. 2. S.m. și f. Persoană care lucrează la marcarea unor produse (industriale). 3. S.m. (Sport) Persoană care marchează (4) puncte sau goluri pentru echipa sa. — **Marca** + suf. *-tor*.

MARCĂ¹, mărci, s.f. 1. Semn distinct aplicat pe un obiect, pe un produs, pe un animal etc. pentru a-l deosebi de altele, pentru a-l recunoaște etc. ⇨ Tip, model, inscripție (care indică sursa) de fabricație. *Marcă de automobil*. ⇨ Loc. adj. *De marcă* = de calitate superioară. ⇨ (Înv.) Stemă; blazon, emblemă. ⇨ Loc. adj. *De marcă* = (despre oameni) de seamă; marcant, distins. 2. Fisă de metal cu număr de ordine, cu care lucrătorii își dovedesc prezența la lucru sau pe care o lasă în schimbul uneltelor primite. 3. Piatră sau bucată de șină vopsită în alb, așezată transversal între două linii de cale ferată care se întretaie, pentru a indica ramificația liniei ferate și locul până unde pot înainta vehiculele fără pericol de ciocnire. 4. Fig. Semn distinctiv, trăsătură specifică, însușire caracteristică; particularitate. — Din ngr. **márka**, fr. **marque**. Cf. germ. **Marke**.

MARCĂ², mărci, s.f. Unitate monetară în unele țări europene (în Germania și în Finlanda, până la introducerea monedei euro). — Din germ. **Mark**.

MARCĂ³, mărci, s.f. 1. Nume dat în statul franc și în Germania medievală comitatelor de frontieră, aflate sub guvernare militară. 2. Obște sătească din Europa Apuseană medievală, în care pământul arabil rămâne proprietate privată. — Din germ. **Mark**.

MĂRCĂ⁴, *mărci*, s.f. (Adesea determinat prin „poștală”) Mic imprimat emis de stat și care, aplicat sau tipărit pe scrisori, pe unele colete etc., servește drept plată anticipată a transportului poștal. — Din germ. **Marke**.

MARCESCĒNT, *-Ă, marcescenți, -te*, adj. (Bot.; despre frunze) Care se usucă, dar rămâne pe arbori în timpul iernii. — Din fr. **marcescent**.

MARCGRAF s.m. v. **margraf**.

MARCHĒR, *marcheri*, s.m. Persoană care marchează punctele câștigate la un joc. [Acc. și: *mărcher*] — Din fr. **marqueur**.

MARCHETĂRIE, (2) *marchetării*, s.f. 1. Procedeu de decorare a unui obiect (de lemn), prin aplicarea pe suprafața lui a unor bucăți mici de lemn exotic de esențe și culori diferite, de fildeş, de metal etc. 2. *P. ext.* obiect (decorativ) obținut prin acest procedeu. — Din fr. **marqueterie**.

MARCHIDĂN s.m. v. **marchitan**.

MARCHIDĂNIE s.f. v. **marchitanie**.

MARCHITĂNI, *marchitani*, s.m. (Înv.) Negustor (ambulant) de mărunțișuri din trecut. [Var.: **marchidán** s.m.] — Din pol. **markietan**. Cf. rus. **markitant**.

MARCHITĂNIE, *marchitănii*, s.f. (Înv.) 1. Loc unde își expunea mărfurile un marchitan; *p. ext.* mărfurile pe care le vindea marchitanul. 2. Mărfuri metalice mărunte și variate, de uz casnic. 3. Negustorie pe care o făcea un marchitan; comerț cu articole de marchitanie (2). [Var.: **marchidăn** s.f.] — **Marchitan** + suf. *-ie*.

MARCHIZ, *marchizi*, s.m. 1. Titlu purtat, în societatea medievală apuseană, de către conducătorul unui comitat de frontieră; conducător militar al unei mărci³. 2. Titlu de noblețe în unele țări din Europa Apuseană, superior aceluia de conte și inferior aceluia de duce. 3. Persoană care poartă unul dintre aceste titluri. — Din fr. **marquis**.

MARCHIZĂ, *marchize*, s.f. I. Soție sau fiică de marchiz. II. 1. Acoperiș (de sticlă) prins într-o armătură de fier și așezat deasupra intrării principale a unei case în scopul protejării intrării de intemperii. 2. Încăpere cu (acoperiș și) pereți cu numeroase geamuri, așezată la intrarea unei case. 3. Cabină pentru mecanic la locomotivele cu aburi. III. Tip de inel de podobaă cu o montură de pietre de formă ovală. — Din fr. **marquise**.

MARCHIZET, (2) *marchizeturi*, s.n. 1. Țesătură de bumbac, subțire și transparentă, din care se fac rochii, perdele etc. 2. Sortiment de marchizet (1). — Din germ. **Markisette**.

MARCIĂL adv. (Muz.; indică modul de executare) Solemn, grav. [Pr.: *-ciăl*] — Cuv. it.

MARCOMĂN, *marcomani*, s.m. (La pl.) Numele mai multor triburi germanice, stabilite la începutul erei creștine pe cursul superior al Dunării, care au purtat numeroase războaie împotriva Imperiului Roman; (și la sg.) persoană care a aparținut acestor triburi. — Din fr. **Marcomans**, germ. **Markomannen**.

MARCOMĂNIC, *-Ă, marcomanici, -ce*, adj. Care aparține marcomanilor, privitor la marcomani. — Din fr. **marcomanique**.

MARCOTĂ, *marcotez*, vb. I. Tranz. A înmulți o plantă prin marcotaj. — Din fr. **marcotter**.

MARCOTĂJ, *marcotaje*, s.n. Procedeu de înmulțire a unei plante prin marcote. — Din fr. **marcotage**.

MARCOTĂRE, *marcotări*, s.f. Acțiunea de a *marcota* și rezultatul ei. — V. **marcota**.

MARCOTĂ, *marcote*, s.f. Lăstar al unei plante, nedesprins de ea, înfipt cu capătul liber în pământ pentru a prinde rădăcină și care, tăiat și răsădit după ce a făcut rădăcină, dă o plantă nouă. — Din fr. **marcotte**.

MARDĂ, *ardale*, s.f. (Reg.) Rămășiță dintr-o marfă învechită sau degradată, care se vinde sub preț; vechitură, lucru lipsit de valoare, bun de aruncat. — Din tc. **marda**.

MARDEĂLĂ, *ardeli*, s.f. (Arg.) Bătaie (zdrăvănă). — **Mardi** + suf. *-eală*. **MARDEIAȘ**, *ardeiași*, s.m. (Arg.) Bătăuș. [Pr.: *-de-iaș*] — **Mardi** + suf. *-aș*.

MARDI, *ardesc*, vb. IV. Tranz. (Arg.) A trage cuiva o bătaie zdrăvănă; a bate, a lovi (zdrăvăn). — Din fig. **maro**.

MĂRE¹, *mari*, adj. I. (Indică dimensiunea) Care depășește dimensiunile obișnuite; care are dimensiuni apreciabile (considerate în mod absolut sau prin comparație). ⇨ *Degetul (cel) mare* = degetul cel mai gros al mâinii, care se opune celorlalte degete. *Literă mare* = majusculă. ⇨ Expr. *A face (sau a deschide) ochii mari (cât cepele)* = a privi cu uimire, cu curiozitate, cu atenție. ⇨ (Adverbial) *Făină măcinată mare*. ⇨ (Despre suprafețe) Întins², vast. ⇨ (Substantivat; în loc. adv.) *În mare* = a) pe scară amplă; după un plan vast; b) în linii generale, în rezumat. ⇨ Înalt. *Deal mare*. ⇨ Lung. *Păr mare*. ⇨ Încăpător, spațios; voluminos. *Vas mare*. ⇨ (Pop.) *Casa (cea) mare* = camera cea mai frumoasă a unei case țărănești, destinată oaspeților. ⇨ Lat.; adânc. *Apă mare*. II. (Indică cantitatea) 1. Care este în cantitate însemnată; abundant, mult; numeros. ⇨ (Despre ape curgătoare, viituri; de obicei în legătură cu

verbe ca „a veni”) Cu debit sporit, umflat. 2. (Despre numere sau, *p. ext.* despre valori care se pot exprima numeric) Care este în cantitate însemnată; ridicat. ⇨ (Despre prețuri) Ridicat. ⇨ Loc. adj. *De mare preț* = foarte valoros, prețios, scump. ⇨ (Despre colectivități) Numeros. III. (Arați rezultatul dezvoltării ființelor) Care a depășit frageda copilărie; care a intrat în adolescență; care a ajuns la maturitate. ⇨ *Fată mare* = fată la vârsta mărișului; virgină, fecioară. ⇨ Expr. *Să crești mare!* formula cu care se răspunde unui copil la salut, cu care i se mulțumește pentru un serviciu etc. *Cu mic cu mare sau de la mic la mare ori și mici și mari* = toți, toate, toată lumea; (în construcții negative) nimeni. ⇨ (De obicei la comparativ sau la superlativ relativ) Mai (sau cel mai) în vârstă. IV. (Indică durata; despre unități de timp) De lungă durată, îndelung, lung. ⇨ *Postul (cel) Mare* = postul cel mai lung din cuprinsul anului, care precedă sărbătoarea Paștilor. (Pop.) *An mare* = an bisect. V. (Indică intensitatea) 1. (Despre surse de lumină și căldură) Puternic, intens. ⇨ *Ziuă mare* = partea dimineții (după răsăritul soarelui) când lumina este deplină, intensă. ⇨ Expr. (*Ziuă în (sau la) amiază-mare* = în toial zilei, în plină zi, la amiază. 2. (Despre sunete, voce, zgomote) Puternic, ridicat. ⇨ Expr. *A vorbi (sau a striga) în gura mare* = a vorbi cu glas tare, cu ton ridicat. *A fi cu gura mare* = a fi certăreț, scandalagiu. 3. (Despre fenomene atmosferice) Violent, aspru, năprasnic. *Ger mare*. 4. (Despre ritmul de mișcare sau de deplasare) Care a depășit viteza obișnuită; crescut (ca viteză), mărit. 5. (Despre stări sufletești, sentimente, senzații etc.) Intens, profund, tare. ⇨ Loc. adv. (Reg.) *Cu mare ce* = cu greu, anevoie. ⇨ Expr. (*A-i fi cuiva) mai mare mila (sau dragul, rușinea etc.)* = (a-i fi cuiva) foarte milă (sau drag, rușine etc.). ⇨ (Adverbial; pop.) Din cale-afară, peste măsură. ⇨ Grav. *Greșeală mare*. VI. (Arați calitatea, valoarea) 1. De valoare, de însemnată deosebit; important, însemnat. ⇨ *Zi mare* = zi de sărbătoare; zi importantă. *Strada mare* = nume dat în unele orașe de provincie străzii principale. *Drum mare sau drumul (cel) mare* = drum principal de largă circulație, care leagă localități importante. ⇨ Expr. *Vorbe mari* = a) cuvinte bombastice; promisiuni goale; b) (rar) laude. *Mare lucru* = a) lucru care impresionează sau deșteaptă mirare; b) lucru care nu reprezintă nimic de seamă, care reprezintă prea puțin, care este nesemnificativ; c) (în construcții negative) contextului valoare afirmativă și invers n-aș crede să (nu)... ⇨ Hotărâtor. ⇨ Uimitor, extraordinar, impresionant. ⇨ Expr. *Mare minune sau minune mare* = a) (cu valoare de exclamație) exprimă uimire, admirație etc.; b) (reg.; cu valoare de superlativ) foarte frumos (sau bun etc.). *Mare minune să (nu)...* = ar fi de mirare să (nu)..., n-aș crede să (nu)... ⇨ Grav, serios. 2. Cu calități excepționale; ilustru, celebru, renumit. ⇨ Leșit din comun; deosebit. 3. Care ocupă un loc de frunte într-o ierarhie; cu vază. ⇨ *Socră mare* = tatăl mirelui; (la pl.) părintii mirelui. *Soacră mare sau soacra cea mare* = mama mirelui. ⇨ Expr. *A se fițe mare* = a fi mândru, semeț, fudul. (Substantivat) *A trage (sau a călca) a mare* = a-și da importanță; a căuta să ajungă pe cei sus-puși. *La mai mare*, urare adresată cuiva cu ocazia unei numiri sau a unei avansări într-un post. *Mare și tare sau tare și mare* = foarte puternic, influent. ⇨ (Substantivat) *Mai-mare* = căpetenie, șef. ⇨ Superior în ceea ce privește calitățile morale. ⇨ Expr. *Mare la inimă (sau la suflet)* = mărinimos, generos. ⇨ Deosebit, ales², distins. *Mare cinste*. ⇨ *Mare ținută* = îmbrăcăminte sau uniformă destinată pentru anumite solemnități. ⇨ (Despre oșpete, serbări) Plin de strălucire; bogat, fastuos; pompos. — Lat. **mas, maris**.

MĂRE², *mări*, s.f. Nume generic dat vastelor întinderi de apă stătătoare, adânci și sârdate, de pe suprafața Pământului, care de obicei sunt unite cu oceanul printr-o strămoare; parte a oceanului de lângă țarm; *p. ext.* ocean. ⇨ Expr. *Marea cu sare* = mult, totul; imobilul. *A vântura mări și țări* = a călători mult. *A încerca marea cu degetul* = a face o încercare, chiar dacă șansele de reușită sunt minime. *Peste (nouă) mări și (nouă) țări* = foarte departe. ⇨ Fig. Suprafață vastă; întindere mare; imensitate. ⇨ Fig. Mulțime (nesfârșită), cantitate foarte mare. — Lat. **mare, -is**.

MĂREE, *maree*, s.f. Mișcare oscilatorie zilnică și alternativă (de înaintare sau de retragere de la țarm) a apelor mărilor și oceanelor, datorită atracției Lunii și a Soarelui. ⇨ (În sintagma) *Maree neagră* = strat de petrol care plutește pe suprafața apei și poluează plajele, ca urmare a accidentării vaselor petroliere. — Din fr. **marée**.

MAREGRAF, *maregrafe*, s.n. Aparat cu care se determină și se înregistrează variația nivelului apelor unei mări (în special în timpul mareelor); mareometru. — Din fr. **marégraphie**.

MAREGRAFIC, *-Ă, maregrafici, -ce*, adj. De maree. ⇨ *Zi maregrafică* = interval de timp în care are loc un ciclu complet al mării. — Din fr. **marégraphique**.

MARÉIC, *-Ă, mareici, -ce*, adj. Referitor la maree. [Pr.: *-re-ic*] — **Maree** + suf. *-ic*.

MAREOMÉTRU, *mareometre*, s.n. Maregraf. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **maréomètre**.

MAREȘAL, *mareșali*, s.m. 1. Gradul cel mai înalt în ierarhia militară din unele țări; ofițer care are acest grad. ⇨ *Mareșalul Curții (regale)* sau

mareșalul Palatului = persoană care are conducerea administrativă generală a bunurilor unui monarh și răspunde de protocolul de la Curte; titlu purtat de această persoană. **2.** Nume care se dădea în Rusia și în Polonia președintelui unui corp nobiliar. — Din fr. **maréchal**.

MAREȘALĂT, mareșalate, s.n. (Rare) Funcția, demnitatea de mareșal. — Din fr. **maréchalat**.

MARFAGIU, marfagii, s.m. (Înv. și reg.) Negustor ambulant. — **Marfă** + suf. **-agiu**.

MARFĂR, marfare, s.n. Tren de marfă. [Var.: **mărfăr** s.n.] — **Marfă** + suf. **-ar**.

MARFĂ, mărfuri, s.f. Produs al muncii destinat schimbului prin intermediul vânzării-cumpărării. ⇨ Expr. **A-și lăuda marfa** = a-și lăuda lucrurile proprii sau meritele personale. (Rare) **Altă marfă**, se spune când este vorba despre alt aspect al unei probleme, despre altă situație, altă împrejurare. — Din magh. **marha** „vită”.

MARGARETĂ, margarete, s.f. Plantă erbacee perenă din familia compozelor, cu inflorescența compusă din flori mici, galbene, dispuse într-un disc central, și din flori marginale cu o corolă lungă, albă; mărgărită (*Chrysanthemum leucanthemum*). — Din germ. **Margareten**[blumē], fr. **marguerite**.

MARGARINĂ, (2) margarine, s.f. **1.** Produs alimentar asemănător cu untul, obținut prin emulsionarea unor grăsimi vegetale sau animale cu apă sau cu lapte smântănit. **2.** Sortiment din acest compus. — Din fr. **margarine**.

MARGHILOMÁN, marghilomane, s.n. Cafea turcească fiartă cu rom sau cu coniac; o anumită cantitate din acest fel de cafea. [Var.: (rare) **marghilomán** s.f.] — Din n. pr. **Marghiloman**.

MARGHILOMÂNĂ s.f. v. **marghiloman**.

MARGHIÓL, -OĂLĂ, marghioli, -oale, adj. (Înv. și reg.) Deștept, isteț; p. ext. șmecher, șiret, ștrengar; ușuratic. — Din ngr. **marghiólos**.

MARGHIOLEALĂ, marghioleli, s.f. (Înv. și reg.) Fandoseală, sclifoseală, moft. ⇨ Șiretlic, prefăcătorie. — **Marghioli** + suf. **-eală**.

MARGHIOLÍ, marghiolesc, vb. IV. Refl. (Înv. și reg.) A face mofturi, faoane; a se fândosi, a se sclifosi, a se alinta. ⇨ A se preface. — Din maghiol.

MARGHIOLÍE, marghiolii, s.f. (Înv. și reg.; mai ales la pl.) **1.** Afectare, fandoseală, sclifoseală; alintare, cochetărie. **2.** Viclenie, prefăcătorie, șiretlic. — Din ngr. **marghiolii**.

MARGINAL, -Ă, marginali, -e, adj. Care se află la margine; spec. (despre note, glose, comentarii) care este scris pe marginea unui text tipărit sau a unui manuscris. ⇨ P. ext. (Despre chestiuni, probleme) Secundar. — Din fr. **marginal**.

MARGINALIA s.n. pl. Comentariu cu note și însemnări privitoare la o operă (și apărut într-o publicație periodică). [Pr.: **-li-a**] — Din lat. **marginalia**.

MARGINALISM s.n. Teorie economică care consideră valoarea de schimb a unui produs ca fiind determinată de ultima unitate disponibilă din acel produs. — Din fr. **marginalisme**.

MARGINALIST, -Ă, marginaliști, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al marginalismului. — Din fr. **marginaliste**.

MARGINALIZĂ, marginalizez, vb. I. Tranz. și refl. **1.** A (se) situa la marginea unui obiect, a unui fenomen etc. **2.** Tranz. A diminua, a reduce (pe nedrept) valoarea, importanța unei persoane, a unui lucru, a unei idei prin neglijare în mod voit, prin neluare în seamă. — **Marginal** + suf. **-iza**.

MARGINALIZĂRE, marginalizări, s.f. Acțiunea de a **marginaliza** și rezultatul ei. — V. **marginaliza**.

MARGINALIZĂT, -Ă, marginalizați, -te, adj. **1.** (Rare) Care a fost plasat la margine. **2.** (Despre oameni) Care nu este apreciat conform pregătirii, capacității, valorii sale, care este subapreciat; care este neglijat, neluat în seamă (pe nedrept). — V. **marginaliza**.

MĂRGINE, margini, s.f. **1.** Loc unde se termină o suprafață; extremitate, capăt al unei suprafețe. ⇨ Loc. adj. și adv. **Fără (de) margini** = nesfârșit, infinit; imens. **2.** Spec. Hotar, frontieră. ⇨ Periferie. ⇨ Loc. adj. **De margine** = mărginaș, periferic. ⇨ Spec. Mal, țăr. **3.** Circumferință a gurii unei gropi sau a unui recipient; loc unde se termină o groapă sau un recipient. **4.** Fig. Limită până la care se poate admite sau concepe ceva. — Lat. **margo, -inis**.

MARGRAF, margrafi, s.m. Titlu purtat în Evul Mediu de unii principii germani, ale căror principate erau (sau fuseseră cândva) mărci³; persoană care avea acest titlu. [Var.: **marcgráf** s.m.] — Din germ. **Markgraf**, fr. **margrave**.

MARGRAFIĂT, margrafiate, s.n. **1.** Domeniu al unui margraf. **2.** Demnitatea de margraf. [Pr.: **-fi-at**. — Var.: **margraviát** s.n.] — Din fr. **margraviat**. Cf. **marcgraf**.

MARGRAVIÁT s.n. v. **margrafiat**.

MARIÁ, mariez, vb. I. Refl. și tranz. A (se) căsători. ⇨ Fig. A (se) potrivi; a (se) combina (bine). [Pr.: **-ri-a**] — Din fr. **marier**.

MARIÁCHI, mariachi, s.m. Muzician ambulant care cântă la nunți, la sărbători etc., în Mexic. [Pr.: **mariaci**] — Din sp. **mariachi**.

MARIÁJ, mariaje, s.n. Căsătorie, căsnicie. [Pr.: **-ri-a**] — Din fr. **marriage**.

MARIÁȘ, mariași, s.m. Monedă austriacă de argint, care a circulat și în Țările Române. [Pr.: **-ri-aș**] — Din magh. **máriás**.

MARICULTŪRĂ, mariculturi, s.f. Cultură (**2**) a unor plante și animale marine bogate în proteine; oceanicultură, acvacultură. — Din engl. **mariculture**.

MARIJUÁNA s.f. Stupefiant asemănător cu hașișul, extras din frunzele unei specii de cânepă. [Pr.: **marhuana**] — Din sp., fr. **marjuana**.

MARIMBĂ, marimbe, s.f. (Muz.) Balafo. — Din sp. **marimba**.

MARIN, -Ă, marini, -e, adj. Care ține de mare², care trăiește sau crește în mare², care este produs de acțiunea unei mări²; caracteristic mării², de mare². ⇨ (Și substantivat, f.) (Pictură) care înfățișează un peisaj de mare². ⇨ Privitor la navigația pe mare²; maritim. **Hărți marine**. — Din fr. **marin**.

MARINÁ, marinez, vb. I. Tranz. A prepara pește, carne etc. cu un sos făcut din untdelemn, bulion, lămâie sau oțet și diverse condimente (pentru consum imediat sau pentru conservare). — Din fr. **mariner**, germ. **marinieren**.

MARINÁR, marinari, s.m. Persoană care face parte din echipajul unei nave; matelot, matroz. ⇨ **Guler marinar** = guler mare, dreptunghiular, lăsat pe spate (ca acela purtat de marinari la uniformă). — **Marină** + suf. **-ar**. Cf. fr. **marinier**, germ. **Mariner**.

MARINÁRE, marinări, s.f. Faptul de a **marina**. — V. **marina**.

MARINÁT, -Ă, marinați, -te, adj. (Despre pește, carne etc.) Preparat sau conservat cu sos de bulion, untdelemn, lămâie sau oțet și diverse condimente. — V. **marina**.

MARINÁTĂ, marinată, s.f. Mâncare de pește, de carne etc. preparată prin marinare. — Din bg. **marinátos**, it. **marinato**.

MARINĂ s.f. Totalitatea mijloacelor de navigație (pe mări, fluvii, râuri, lacuri) și a unităților navale ale unui stat, împreună cu întreg personalul aferent. ⇨ Știința și tehnica navigației. — Din fr. **marine**, it. **marina**.

MARINÁREȘC, -EÁSCĂ, marinărești, adj. De marinar, caracteristic marinarului sau marinei. — **Marinar** + suf. **-esc**.

MARINÁREȘTE adv. Ca marinarii, în felul marinarilor. — **Marinar** + suf. **-ește**.

MARINÁRIE s.f. Meseria marinarului. ⇨ Știința și tehnica navigației; matelotaj. — **Marinar** + suf. **-ie**.

MARINÁRÍȚĂ, marinărițe, s.f. Femeie din echipajul unei nave. — **Marinar** + suf. **-ițe**.

MARINISME, marinisme, s.n. (Livr.) Stil bombastic în barocul italian din sec. XVII; prețiozitate a stilului, afectare. — Din it. **marinismo**, fr. **marinisme**.

MARINÍST, -Ă, marinisti, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al marinismului. — Din it. **marinista**, fr. **mariniste**.

MARIONETĂ, marionete, s.f. Păpușă sau figurină acționată de o persoană (cu ajutorul unor sfori) spre a interpreta diferite roluri în teatrul de păpuși; fantoșă. ⇨ Fig. Persoană care execută orbește ceea ce i se cere. ⇨ (Adjectival) **Gubern-marionetă**. [Pr.: **-ri-o**] — Din fr. **marionette**.

MARIONETÍST, -Ă, marionetiști, -ste, s.m. și f. (Rare) Păpușar (**2**). [Pr.: **-ri-o**] — Din fr. **marionettiste**.

MARITÁL, -Ă, maritali, -e, adj. (Jur.) Care se referă la drepturile soțului; care este specific relațiilor dintre soți, conjugal. — Din fr. **marital**, lat. **maritalis**.

MARITIM, -Ă, maritimi, -e, adj. **1.** Care se află la țărmul sau în apropierea mării². **2.** Care este în legătură cu navigația pe mare². ⇨ **Putere maritimă** = stat care posedă o flotă puternică. [Acc. și: **maritim**] — Din fr. **maritime**.

MÁRJĂ, marje, s.f. Rezervă de care se poate dispune între anumite limite. — Din fr. **marge**.

MÁRKER, markere, s.n. Creion special, diferit colorat și fluorescent, cu care se subliniază anumite pasaje sau cuvinte într-un text. [Pr.: **-căr**] — Din engl. **marker**.

MÁRKET, marketuri, s.n. Magazin de mari dimensiuni. — Din engl. **market**.

MÁRKETING s.n. **1.** Ansamblul activităților prin care producția este orientată și adaptată cererilor prezente și viitoare ale consumatorului. **2.** Disciplină științifică care studiază marketingul (**1**). — Din engl. **marketing**.

MARMATÍT s.n. (Min.) Varietate de blendă feruginoasă. — Din fr. **marmatite**.

MARMELÁDĂ, marmelade, s.f. Produs alimentar cu aspect de pastă, obținut prin fierberea cu zahăr a fructelor proaspete zdrobite sau trecute prin sită. — Din fr. **marmelade**, germ. **Marmelade**.

MARMÎTĂ, *marmite*, s.f. 1. Vas mare (de metal) cu două toarte și cu capac, în care se transportă mâncarea caldă. 2. Scobitură formată prin eroziune în albia unui râu. — Din fr. **marmite**.

MĂRMOR s.n. v. **marmură**.

MĂRMORĂ, *marmorez*, vb. I. Tranz. A da aspect de marmură hârtiei, lemnului etc. prin anumite procedee tehnice. — Din **marmoră** (după fr. *marbre*).

MĂRMORĂJ, *marmoraje*, s.n. Desen colorat care imită marmura, imprimat pe hârtie. — **Marmoră** + suf. *-aj*.

MĂRMORĂT, *-Ă*, *marmorati*, *-te*, adj. Cu aspect de marmură. — V. **marmoră**.

MĂRMORĂ s.f. v. **marmură**.

MĂRMOREEĂN, *-Ă*, *marmoreeni*, *-e*, adj. Ca de marmură, asemănător cu marmura; marmoreu, marmoriu. [Pr.: *-re-ean*. — Scris și: *marmorean*] — Din fr. **marmoréen**.

MĂRMORÉU, *-ÉE*, *marmorei*, *-ee*, adj. (Rar) Marmoreean. — Din lat. **marmoreus**, it. **marmoreo**.

MĂRMORIU, *-IE*, *marmorii*, adj. (Rar) Marmoreean. — **Marmoră** + suf. *-iu*.

MĂRMOTĂ, *marmote*, s.f. Gen de mamifere rozătoare cu corpul scurt și gros, cu blană cenușie, care hibernează (*Marmota*); animal care face parte din acest gen. — Din fr. **marmotte**, it. **marmotta**.

MĂRMURĂ, (2) *marmure*, s.f. 1. Rocă calcaroasă cristalină, de diverse culori, care se poate ciopli și lustrui, folosită la lucrări de sculptură și arhitectură. ♦ Expr. *A fi marmură* sau *a fi rece ca o marmură* (sau *ca marmura*) = a fi insensibil, a rămâne indiferent față de orice. 2. Bloc sau bucată de marmură (1) cioplită și lustruită; sculptură, statuie de marmură. [Pl. și: (2) *marmuri*. — Var.: **mărmoră** s.f., (inv.) **mărmor** s.n.] — Lat. **marmor**, *-oris*.

MĂRNĂ, *marne*, s.f. Rocă sedimentară compusă din carbonat de calciu și argilă, în proporții variabile, de obicei de culoare cenușie, utilizată la fabricarea cimentului. — Din fr. **marne**, it. **mama**.

MĂRNÓS, *-OĂSĂ*, *marnoși*, *-oase*, adj. Care conține multă marnă, cu marnă. — **Marnă** + suf. *-os*.

MARÓ adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. De culoarea castanei coapte; brun-roșcat, castaniu. 2. S.n. Culoare maro (1). [Var.: *marón* adj. invar., s.n.] — Din fr. **marron**.

MAROĂNĂ, *maroane*, s.f. (Rar) Castană comestibilă coaptă sau preparată cu sirop de zahăr. — Din fr. **marron**, it. **marrone**, germ. **Marone**.

MAROCĂN, *-Ă*, *marocani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Marocului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Marocului sau marocanilor (1), privitor la Maroc ori la marocani. — Din fr. **Marocain**.

MAROCHIN, (2) *marochinuri*, s.n. 1. Piele de capră, sau, rar, de oaie sau de vițel, tăbăcită vegetal pentru a căpăta lustru și finețe; cordovan. 2. Sortiment, obiect din marochin (1). [Pl. și: *marochine*. — Var.: **marochină** s.f.] — Din fr. **maroquin**, it. **marochino**.

MAROCHINĂ s.f. v. **marochin**.

MAROCHINĂRIE, (2, 3) *marochinării*, s.f. 1. Meseria marochinerului. 2. Atelier sau magazin unde se lucrează sau se vând obiecte din marochin. 3. Obiecte făcute din marochin (sau, *p. gener.*, din orice fel de piele). [Var.: **marochinerie** s.f.] — Din fr. **maroquinerie**.

MAROCHINÉR, *marochineri*, s.m. Lucrător specializat în confecționarea obiectelor din marochin. [Var.: **marochiniér** s.m.] — Din fr. **maroquinier**.

MAROCHINERIE s.f. v. **marochinărie**.

MAROCHINIÉR s.m. v. **marochiner**.

MARÓN adj. invar., s.n. v. **maro**.

MARONIÚ, *-IE*, *maronii*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre culori) Care bate în maro. 2. S.n. Culoare maronie (1). — **Maron** + suf. *-iu*.

MARÓTĂ, *marote*, s.f. (Livr.) Preocupare excesivă (uneori obsedantă) pentru un anumit lucru, idee fixă; *p. ext.* obiect al unei astfel de preocupări. — Din fr. **marotte**.

MARSHALLÉZ, *-Ă*, *marshallezi*, *-ze*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Insulelor Marshall sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Republicii Insulelor Marshall sau marshallezilor (1), privitor la Insulele Marshall ori la marshallezi. [Pr.: *marshalez*] — **Marshall** + suf. *-ez*.

MARSUÍN, *marsuini*, s.m., s.n. 1. S.m. Specie de mamifer cetaceu, asemănător cu delfinul, cu spatele negru, părțile laterale gri și abdomenul alb (*Phocaena phocaena*). 2. S.n. (Mar.) Împletitură din parâmă, fixată la prora și la pupa remorcherelor, folosită ca apărătoare. — Din fr. **marsouin**.

MARSUPIÁL, *marsupiali*, s.m. (La pl.) Ordin de mamifere inferioare, a căror femelă are o pungă abdominală în care își ține puii după naștere; (și

la sg.) animal care face parte din acest ordin. [Pr.: *-pi-al*. — Pl. și: (n.) *marsupiale*] — Din fr. **marsupial**.

MARSUPIALIZĂRE, *marsupializări*, s.f. (Med.) Deschidere a unei colecții de puroi la nivelul pielii. [Pr.: *-pi-a*] — După fr. **marsupialisation**.

MARSÚPIU, *marsupii*, s.n. Pungă abdominală caracteristică femelelor din ordinul marsupialilor. — Din lat., fr. **marsupium**.

MARȘ, (1, 2, 3) *marșuri*, s.n., (4, 5) interj. 1. S.n. Mers, deplasare a unei unități militare sau a unui grup organizat (într-o anumită formație). ♦ *Marș forțat* = marș executat cu o viteză sporită față de cea normală. ♦ (Inv.) Distanță parcursă de o unitate militară în 24 de ore. ♦ Acțiune militară viguroasă îndreptată asupra unui obiectiv. ♦ Probă athletică de mers rapid pe distanțe lungi. ♦ P. gener. Deplasare, drum, cursă (obositoare). 2. S.n. Compoziție muzicală puternic ritmată, care adesea reglează cadența pasului unei formații, a unui cortegiu etc. 3. S.n. Compoziție literară în versuri, scrisă spre a fi cântată pe o arie de marș (2). 4. Interj. Cuvânt cu care se comandă pornirea unei unități militare sau a unui grup organizat. 5. Interj. Cuvânt cu care se gonește un câine sau, *p. gener.*, un om. — Din fr. **marche**, germ. **Marsch**.

MARȘĂ, *marșez*, vb. I. Intrans. A cădea de acord, a consimți; a se lăsa antrenat într-o acțiune. ♦ A se lăsa corupt. — Din fr. **marcher**.

MARȘANDĂ, *marșande*, s.f. (Inv.) Patroană a unui magazin de mode. — Din fr. **marchande** [de modes].

MARȘARE, *marșări*, s.f. Acțiunea de a marșa. — V. **marșa**.

MARȘARIÉR, *marșariere*, s.n. Mers înapoi al unui automobil; (concr.) dispozitiv al mecanismului de transmisie, care permite mersul înapoi al unui autovehicul. [Pr.: *-ri-er*] — Din fr. **marche arrière**.

MARȘRÚT, *marșrute*, s.n. 1. Itinerar. ♦ Document, act în care este fixat itinerarul unui tren, al unei mașini etc. 2. Mers continuu al unui tren de marfă cu parcurs lung, care nu lasă și nu ia vagoane din vreo stație de pe itinerar. 3. (Tehn.) Metodă de lucru la mai multe mașini. [Var.: **marșrútá** s.f.] — Din rus. **marșrut**, fr. **marcheroute**, germ. **Marschrouit**.

MARȘRÚTĂ s.f. v. **marșrut**.

MARȘRUTIZĂ, *marșrutizez*, vb. I. Tranz. A folosi metoda marșrutului în căile ferate sau în tehnică. — Din **marșrutizare** (derivat regresiv).

MARȘRUTIZĂRE, *marșrutizări*, s.f. Acțiunea de a marșrutiza și rezultatul ei. — Din **marșrut** (după rus. *marșrutizația*).

MART s.m. v. **martie**.

MARTÁC, *martaci*, s.m. (Pop.) Stâlp, bărnă, par de lemn, folosit ca material de construcție. — Din tc. **mertek**.

MARTALÓG, *martalogi*, s.m. (Mai ales la pl.) Slujitor domnesc însărcinat cu paza granițelor și cu supravegherea punctelor vamale. — Din tc. **martoloz** „marinar creștin de pe Dunăre”.

MARTE s.m. v. **martie**.

MARTENSITĂ s.f. Constituent structural din aliaj fier-carbon la oțelurile călite. — Din fr. **martensite**.

MĂRTIE s.m. A treia lună a anului, care urmează după februarie; mărtisor, *marț* [Var.: (inv. și pop.) **mart**, (pop.) **márte** s.m.] — Din sl. **martif**.

MARTÍN, *martini*, s.m. (Ornit.; de obicei urmat de determinări care indică specia) Nume dat mai multor specii de pescăruși și de pescari. — Din fr. **martin**.

MARTINĂȘ, *martinași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *martin*; pui de pescăruș. — **Martin** + suf. *-aș*.

MARTINGĂLĂ, *martingale*, s.f. I. 1. Curea de la ham în formă de furcă, care nu permite calului să se ridice în două picioare. 2. Bară de metal în formă de sulită, care se fixează dedesubtul bompresului la navele cu pânze. II. Procedeu de a pona la jocurile de noroc, constând în dublarea mizei după o lovitură pierdută. — Din fr. **martingale**.

MARTÍR¹, *martire*, s.n. (Rar) Martiriu. — Din fr. **martyr**.

MĂRTÍR², *-Ă*, *martiri*, *-e*, s.m. și f. Persoană care a avut de îndurat suferințe, chinuri îngrozitoare sau moartea pentru ideile, convingerile sale. ♦ Spec. Mucenic (al Bisericii). ♦ P. gener. Persoană care îndură persecuții, un tratament inuman, bătaie etc. — Din fr. **martyr**.

MARTIRÁJ, *martiraje*, s.n. Martiriu. — **Martir**² + suf. *-aj*.

MARTÍRIU, *martirii*, s.n. Suferință, supliciu, tortură sau moarte îndurată de cineva pentru ideile sau convingerile sale; martiraj, *martir*¹. ♦ Fig. Suferință morală mare. — Din lat. **martyrium**.

MARTIRIZĂ, *martirizez*, vb. I. Tranz. A supune pe cineva la un martiriu; *p. gener.* a chinui, a maltrata, a tortura, a schingiui. — Din fr. **martyriser**.

MARTIRIZĂRE, *martirizări*, s.f. Acțiunea de a martiriza și rezultatul ei; *p. ext.* martiriu. — V. **martiriza**.

MARTIROLÓG s.n. v. **martirologiu**.

MARTIROLÓGIU, *martirologii*, s.n. Scriere care cuprinde lista martirilor² Bisericii (și povestirea suferințelor lor) sau, *p. gener.*, lista celor care au

suferit ori au murit pentru o idee, pentru o convingere. [Var.: *martirolog* s.n.] — Din lat. *martyrologium*, fr. *martyrologe*.

MĂRTOR, -Ă, *martori*, -e, s.m. și f. 1. Persoană care asistă sau a asistat la o întâmplare, la o discuție, la un eveniment etc. (și care poate relata sau atesta cum au decurs faptele). ◊ Expr. *Dumnezeu mi-e martor!* = jur că spun adevărul! 2. Persoană chemată să declare în fața unei instanțe judecătorești sau a altui for de cercetare, tot ce știe în legătură cu un fapt pe care îl cunoaște direct. ◊ Persoană chemată, conform legii, să asiste la întocmirea unor acte, pe care le cunoaște direct. ◊ Persoană chemată, conform legii, să asiste la întocmirea unor acte, pe care le semnează pentru a le da valoare legală. 3. Fiecare dintre reprezentanții celor două persoane care urmează să se bată în duel. ◊ Expr. *A trimite (cuiva) martori* = a provoca (pe cineva) la duel. 4. Probă de referință folosită în experiențele de laborator. 5. (În sintagma *Martor de eroziune* = înălțime de dimensiuni variabile, care reprezintă restul unei vechi suprafețe atacate de eroziune. [Var.: (pop.) *mărtur*, -ă s.m. și f.] — Lat. *martyr*.

MĂRTUR, -Ă s.m. și f. v. *martor*.

MĂRȚ¹ s.n. (În expr.) *A face (pe cineva) sau a fi (ori a rămâne) marț* = a) a bate (pe cineva) sau a fi bătut categoric la jocul de table, de cărți sau la altă întrecere; b) a întrece sau a fi întrecut, a depăși sau a fi depășit categoric; c) a face sau a fi pus în situația să nu mai poată obiecta sau spune nimic. [Var.: (pop.) *marți* s.n.] — Din tc. *mars*.

MĂRȚ², (2) *marțuri*, s.n. (Pop.) 1. Martie. 2. Mărțișor. — Lat. *martius* [mensis].

MARȚAFŌI, *marțafoi*, s.m. (Fam.) Om de nimic, golan; secătură. — Et. nec.

MARȚI¹, (1) *marți*, s.f., (2) adv. 1. S.f. Ziua a doua a săptămânii, care urmează după luni. ◊ (Adverbial) În cursul zilei de marți¹ (1); în ziua de marți¹ imediat precedentă sau următoare; într-o zi de marți¹; (în forma *marțea*) în fiecare marți¹ (1). — Lat. *martis* [dies].

MARȚI² s.n. v. *marț*¹.

MARȚIAL, -Ă, *marțiali*, -e, adj. 1. (Livr.) Solemn și grav; impunător. 2. Ostășesc, militar; de război. ◊ *Curte marțială* = tribunal militar instituit în timp de război, de mobilizare sau în timpul unei stări excepționale. *Lege marțială* = lege care autorizează în unele state folosirea forței armate pentru reprimare internă. 3. (În sintagma *Arte marțiale* = tehnici de luptă și sporturi (judo, karate etc.) originare din Japonia și China. [Pr.: -ți-a] — Din fr. *marțial*, it. *marziale*.

MARȚIÂN, -Ă, *marțieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Presupus locuitor al planetei Marte. 2. Adj. Din planeta Marte. [Pr.: -ți-an] — Din fr. *martien*.

MARȚIPÂN, *marțipane*, s.n. Produs zaharos obținut dintr-un amestec de zahăr și de miez de migdale. — Din germ. *Marzipan*.

MARUFLĂ, *maruflez*, vb. I. Tranz. A lipi cu maruflu. — Din fr. *maroufler*.

MARUFLĂJ, *maruflaje*, s.n. Lipire cu maruflu a unei pânze pictate pe un suport; pânză pictată și lipită astfel. — Din fr. *marouflage*.

MARUFLĂRE, *marufări*, s.f. Acțiunea de a maruflu. — V. *marufia*.

MARUFLĂT, -Ă, *maruflați*, -te, adj. Care a fost lipit cu maruflu. — V. *marufia*.

MARUFLĂ s.f. v. *maruflu*.

MARUFLU s.n. Clei special pentru maruflaj. [Var.: *marufiă* s.f.] — Din fr. *maroufle*.

MARULĂ, *marule*, s.f. (Bot.; reg.) Lăptucă. — Din ngr. *marŭli*, bg. *marulja*.

MARXISM s.n. Doctrină filosofică, socială, politică și economică elaborată de K. Marx și Fr. Engels. — Din fr. *marxisme*, rus. *marksizm*.

MARXISM-LENINISM s.n. Învățătura lui K. Marx și F. Engels, dezvoltată de V. I. Lenin în noile condiții istorice de la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX. — Din rus. *marksizm-leninizm*.

MARXIST, -Ă, *marxiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al marxismului. 2. Adj. Care aparține marxismului, privitor la marxism. — Din fr. *marxiste*, rus. *marksist*.

MARXIST-LENINIST, -Ă, *marxist-leniniști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al marxism-leninismului. 2. Adj. Care aparține marxism-leninismului, privitor la marxism-leninism. — Din rus. *marksistsko-lenininski*.

MAS, *masuri*, s.n. (Reg.) Faptul de a mânea; popas (peste noapte); p. ext. loc de popas peste noapte. ◊ Găzduire peste noapte. — Lat. *mansum*.

MASĂ¹, *masez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) face masaj; a trage. — Din fr. *masser*.

MASĂ², *masez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) aduna în număr mare, în grup compact; a (se) concentra, a (se) îngrămădi. — Din fr. *masser*.

MASACRĂ, *masacrez*, vb. I. Tranz. A ucide cu sălbăticie și în masă oameni care nu se pot apăra; a măcelări, a extermina; a ucide. ◊ Fig. A strica, a denatura, a descompleta o lucrare, un text etc. — Din fr. *massacrer*.

MASACRĂRE, *masacrări*, s.f. Acțiunea de a *masacra* și rezultatul ei. — V. *masacra*.

MASACRĂT, -Ă, *masacrați*, -te, adj. Măcelărit², exterminat; ucis. ◊ Fig. (Despre lucrări, texte) Stricat, denaturat, deformat. — V. *masacra*.

MASĂCRU, *masacre*, s.n. Acțiune sângeroasă îndreptată de obicei împotriva unei mulțimi fără apărare; omor (în masă), măcel, carnaj. — Din fr. *massacre*.

MASĂJ, *masaje*, s.n. Acțiunea de a (se) *masa*¹; procedeu medical de stimulare și de destindere a mușchilor, de activare a circulației sângelui etc., constând din fricțiuni sau lovituri ușoare, executate cu ajutorul mâinilor sau al unor aparate speciale. [Pl. și: (rar) *masajuri*] — Din fr. *massage*.

MASALĂ, *masalale*, s.f. (Înv.) Torță, faclă. — Din ngr. *masalas*.

MASALAGIU, *masalagii*, s.m. (Înv.) Persoană care purta sau aprindea masalale (pe străzi). — *Masala* + suf. -*giu*.

MASĂRE, *masări*, s.f. Acțiunea de a (se) *masa*² și rezultatul ei. — V. *masa*².

MASĂT¹ s.n. Masare. — V. *masa*².

MASĂT², *masate*, s.n. Unealtă de oțel în formă de sul sau, rar, de pilă plată, folosită la ascuțitul cuțitelor. — Din tc. *masat*.

MĂSĂ¹, *mase*, s.f. 1. Mulțime compactă de oameni, considerată ca o unitate; grupare mare de oameni cu anumite caractere comune; cercuri largi ale populației. ◊ Loc. adj. *De masă* = care cuprinde, care antrenează o (întreagă) colectivitate umană. ◊ *Cântec de masă* (sau *de mase*) = cântec cu conținut patriotic, având un caracter mobilizator. 2. Îngrămădire de elemente (de aceeași natură ori diferite) care alcătuiesc împreună un singur corp; (totalitatea unui) corp format prin-o asemenea îngrămădire de elemente. ◊ *Masă verde* = nutreț pentru vite; furaj. *Mase plastice* = materiale plastice. *Masă de aer* = porțiune imensă, relativ omogenă, a troposferei, cu proprietăți distincte față de porțiunile înconjurătoare. ◊ Loc. adj. și adv. *În masă* = a) în cantitate mare; masiv. *Transporturi în masă*; b) cu toții; în număr mare. ◊ Cantitate mare din ceva (în raport cu restul ansamblului). ◊ *Masa vocabularului* = partea cea mai mare și mai mobilă a vocabularului. ◊ Corp solid, compact; bloc. 3. (Fiz.) Cantitatea de materie a unui corp considerată ca o mărime caracteristică (în raport cu volumul). ◊ *Masă atomică* = greutate atomică. *Masă moleculară* = greutate moleculară. *Masă specifică* = densitate. 4. (Jur.) Totalitate a creditelor sau a datoriilor unui falit; fond bănesc al unei succesiuni sau al unei întreprinderi lucrative. — Din fr. *masse*.

MĂSĂ², *mese*, s.f. 1. Mobilă formată dintr-o placă dreptunghiulară, pătrată sau rotundă, sprijinită pe unul sau pe mai multe picioare și pe care se mănâncă, se scrie etc. ◊ *Masă verde* = a) masă² (1), de obicei acoperită cu postav verde, la care se joacă jocuri de noroc; p. ext. joc de noroc; b) masă² (1) în jurul căreia stau diplomații când duc tratative internaționale. *Masă rotundă* = dezbateră liberă pe o temă dată, la care sunt chemați să-și spună cuvântul specialiștii din domeniul respectiv (sau reprezentanții ai publicului larg). *Sală de mese* = încăpere în care se servește mâncarea într-o școală, într-o cazarmă, al o cantină etc. *Masă caldă* = un fel de teighea metalică încălzită pe care sunt expuse și menținute calde preparate alimentare, în localurile de alimentație publică. ◊ Loc. adv. *Cu (sau pe) nepusă masă* = pe neașteptate, pe nepregătite, deodată. ◊ Expr. *Capul (sau fruntea) mesei* = locul de cinste ocupat de unul dintre comensali. A *pune (sau a întinde, a așterne) masa* = a aranja, a pregăti și a pune pe masă² (1) toate cele necesare pentru a servi mâncarea. A *strânge masa* = a aduna de pe masă² (1) mâncările rămase și farfuriile, tacâmurile etc. cu care s-a mâncat. A *nu avea ce pune pe masă* = a nu avea cu ce trăi, a fi sărac. *Pune-te (sau întinde-te) masă, scoală-te (sau ridică-te) masă* = a) se spune despre cei care duc o viață plină de desfătări, care trăiesc fără griji, care așteaptă totul de-a gata; b) se spune când ești obligat să servești mereu de mâncare. A *întinde masă mare* sau a *ține masă întinsă* = a primi invitați mulți, a oferi ospete, banchete; p. ext. a se ține de petreceri. A *pune (pe cineva) la masă cu tine* = a trata (pe cineva) ca pe un prieten apropiat. ◊ (Cu sens colectiv) Persoanele care stau în jurul aceleiași mese² (1) și mănâncă; mesenii. 2. Ceea ce se mănâncă; mâncare, bucate; p. ext. prânz, cină; ospăț, banchet. ◊ *Înainte de masă* = a) în partea zilei care precedă dimineața; b) în fiecare dimineață. *După masă* = a) în partea zilei care urmează după prânz; după-amiază; b) în fiecare după-amiază. ◊ Expr. A *lua masa* sau a *sta (ori a șede) la masă* = a mânca de prânz sau de cină. A *avea casă și masă* = a avea ce-i trebuie pentru a trăi. A *i-fi (cuiva) casa casă și masa masă* = a duce o viață ordonată, fără necazuri. 3. Nume dat mai multor obiecte sau părți de obiecte care seamănă cu o masă² (1) și se folosesc în diverse scopuri practice. ◊ *Masă de operație* = obiect de metal pe care este întins un pacient în timpul intervenției chirurgicale. 4. Compus: (Bot.) *masa-raiului* = plantă erbacee cu flori roz-purpuriu (*Sedum carpaticum*). — Lat. *mensa*.

MASCĂ, *maschez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A(-și) acoperi obrazul sau o parte a lui cu o mască (1); a (se) măscu. 2. Tranz. A sustrage vederii acoperind cu ceva, a împiedica să se vadă; a ascunde, a camufla. ♦ Fig. A ascunde ceva sub aparente înșelătoare, cu intenția de a induce pe cineva în eroare; a disimula. — Din fr. **masquer**.

MASCARĂ, *mascarale*, s.f. 1. (Inv.) Bufon, paiță, măscărici; *p. ext.* om neserios, pușlama. 2. (Pop.) Bațjocură, ocară. ♦ Expr. *A face* (pe cineva) *de mascara* = a) a face (pe cineva) de răs, de rușine; b) a certa cu asprime, a mostra cu severitate, a face de două parale (pe cineva). — Din tc. **maskara**.

MASCARĂDĂ, *mascarade*, s.f. 1. Acțiune sau atitudine falsă, ipocrită; prefăcătorie, înșelătorie, farsă; înscenare. ♦ Expr. (Rar) *Om de mascaradă* = om de nimic; secătură. 2. (Inv.) Bal mascat; grup de oameni mascați. — Din fr. **mascarade**.

MASCĂRE, *mascări*, s.f. Acțiunea de a (se) *masca* și rezultatul ei. — V. **masca**.

MASCARÓN, *mascaroane*, s.n. Element decorativ folosit în arhitectură, la obiecte de mobilier etc., care reprezintă un cap fantastic sau grotesc, lucrat de obicei în relief. — Din fr. **mascaron**.

MASCĂT, **-Ă**, *mascați*, *-te*, adj. 1. Care poartă mască (1), acoperit cu o mască; măscuit. ♦ *Bal mascat* = bal la care participanții sunt deghizați și poartă mască (1). 2. Care nu se vede, fiind acoperit de un alt obiect, de un strat de material etc.; care este ascuns privirilor; camuflat. ♦ Fig. Care ascunde realitatea sub o aparență înșelătoare; disimulat. — V. **masca**.

MĂSCĂ, *măști*, s.f. 1. Bucată de stofă, de mătase, de dantelă, de carton etc. (înfățișând o față omenească sau figura unui animal) cu care își acoperă cineva fața sau o parte a ei (pentru a nu fi recunoscut), lăsând numai ochii descoperiți; obrăzar. ♦ *Mască mortuară* = mazăș în ghips al feței unei persoane, făcut îndată după deces. ♦ Expr. *A-și scoate* (sau *a-și arunca*, *a-și lepăda* etc.) *masca* sau *a ridica* (sau *a lua*, *a smulge*, *a rupe*) *masca* (cuiva) = a (se) arăta sub adevăratul aspect, a(-și) da pe față firea sau intențiile ascunse, a (se) dezvălui minciuna, înșelătoria (cuiva), a apărea sau a face să apară în adevărata lumină; a (se) demasca. ♦ Persoană mascată. ♦ Fig. Înfățișare falsă. ♦ Expresie neobișnuită a feței (provocată de o emoție, de un sentiment puternic etc.). 2. Machiaj; *p. ext.* preparat cosmetic care se aplică pe față pentru întreținerea tenului. ♦ Fizionomia unui actor machiat. 3. Dispozitiv care acoperă parțial sau total o persoană, un animal, un obiect pentru a le proteja, a le ascunde vederii etc. 4. Lucrare menită să sustragă vederii inamicului un obiectiv militar; adăpost individual săpat de fiecare soldat pe câmpul de luptă. — Din fr. **masque**, germ. **Maske**.

MASCOTĂ, *mascote*, s.f. 1. Ființă sau lucru considerate ca purtătoare de noroc; amuletă, talisman. 2. Numele unei prăjituri de ciocolată. — Din fr. **mascotte**.

MASCŪL, **-Ă**, *masculi*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Individ de sex bărbătesc. ♦ (Adesea depr.) Bărbat (viril). 2. Adj. (Despre flori și despre părți ale lor) Care conține elementele de fecundare. — Din lat. **masculus**, it. **masculo**.

MASCULIN, **-Ă**, *masculini*, *-e*, adj. 1. De sex bărbătesc; *p. ext.* care este propriu masculului (1), bărbatului; bărbătesc. ♦ Alcătuit din bărbați, de bărbați. ♦ *Gen masculin* (și substantivat, n.) = gen gramatical care cuprinde numele de ființe de sex bărbătesc, precum și nume de lucruri care, prin tradiție sau prin analogie cu cele dintâi, sunt socotite de același sex. ♦ (Gram.) Care aparține genului masculin. *Adjective masculine*. F (Bot.) **Mascul** (2). 2. (Despre rime; *p. ext.* despre versuri) Care rimează pe ultima silabă accentuată. — Din lat. **masculus**, fr. **masculin**.

MASCULINITATE s.f. Ansamblu de trăsături care constituie specificul unui bărbat; *p. ext.* vigoare bărbătească, virilitate. — Din fr. **masculinité**.

MASCULINIZĂ, *masculinizez*, vb. I. Tranz. fact. și refl. A face să capete sau a căpăta trăsături masculine (1), bărbătești. — Din fr. **masculiniser**.

MASCULINIZĂRE, *masculinizări*, s.f. Faptul de a (se) *masculiniza* și rezultatul lui; *spec.* (Med.) apariție sau dezvoltare a caracterelor sexuale bărbătești la o persoană de sex feminin ca urmare a unor tulburări endocrine. — V. **masculiniza**.

MASCULINIZĂT, **-Ă**, *masculinizați*, *-te*, adj. Cu însușiri, trăsături masculine, bărbătești. — V. **masculiniza**.

MĂSCUR, *mascuri*, s.m. (Reg.) Porc mascul (1) (castrat). [Acc. și: *mascúr*] — Lat. **masculus**.

MASELŌTĂ, *maselote*, s.f. Surplus de metal lăsat la turnarea unei piese și care se înlătură după solidificarea piesei. — Din fr. **masselotte**.

MASELOTIERĂ, *maselotiere*, s.f. Parte superioară a lăngotierei în care se formează maselota. [Pr.: *-ti-e-*] — Din fr. **massebotière**.

MĂSER, *masere*, s.n. 1. (Fiz.) Dispozitiv pentru amplificarea microundelor prin emisia stimulată a radiației electromagnetice de lungime de undă

corespunzătoare. 2. Proces de generare și amplificare a microundelor. — Din engl. **maser**.

MASETÉR, *maseteri*, adj. (În sintagma) *Mușchi maseter* (și substantivat, m.) = fiecare dintre cei doi mușchi fixați cu un capăt pe maxilarul inferior și cu celălalt pe arcada zigomatică, cu rol important în masticăție. — Din fr. **masseter**.

MASEUR, *maseuri*, s.m. Specialist în practicarea masajului. [Scris și: *masor*. — Pr.: *masör*] — Din fr. **masseur**.

MASEUZĂ, *maseuze*, s.f. Femeie specializată în practicarea masajului. [Scris și: *maseză*. — Pr.: *masöză*] — Din fr. **masseuse**.

MASICŌT s.n. Oxid de plumb galben, întrebuințat la obținerea unor smalturi în industria ceramică, chimică etc. — Din fr. **massicot**.

MASIV, **-Ă**, *masivi*, *-e*, adj., s.n. I. Adj. 1. Care se prezintă ca o masă unitară și compactă. ♦ (Despre obiecte) Care este format dintr-un material compact, fără goluri; plin; *p. ext.* greu. 2. (Despre ființe, construcții etc.) Mare, solid, voluminos, greu; *p. ext.* impunător, impresionant (prin dimensiuni). 3. Care este sau se produce în cantități mari, pe scară întinsă; amplu. II. S.n. 1. Unitate de relief formată dintr-un grup de munți sau de dealuri (reunite în jurul unui vârf); *p. restr.* munte. 2. Arboret în care coroanele arborilor se ating. ♦ Grupare de arbori, de arbuști sau de plante de același fel (făcută pentru a produce anumite efecte decorative). 3. P. anal. Bloc de beton sau de zidărie de dimensiuni mari, de care se leagă sau care susține o construcție. ♦ Masă mare de material solid; grămadă mare; morman. ♦ Partea cea mai compactă, cea mai mare, cea mai importantă dintr-un întreg. — Din fr. **massif**, germ. **Massiv**.

MASIVITATE s.f. Însușirea de a fi masiv (1); starea a ceea ce este masiv. — Din fr. **massivité**.

MĂSLĂ, *masle*, s.f. (Rar) Fiecare dintre cele patru culori ale cărților de joc. — Din rus. **maslo** „ulei de pictură”.

MĂSLU, *masluri*, s.n. Slujbă religioasă creștină care se oficiază pentru un om grav bolnav sau la anumite sărbători bisericești și la care se face ungera cu mir; slujbă bisericească de sfințire a untdelemnului pentru mir, oficiată în miercurea dinaintea Paștilor. [Pl. și: *masle*] — Din sl. **maslo** „ulei”.

MASOCHISM s.n. Perversiune sexuală caracterizată prin apariția plăcerii sexuale numai în urma producerii unei dureri fizice. — Din fr. **masochisme**.

MASOCHIST, **-Ă**, *masochiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține masochismului, privitor la masochism. 2. S.m. și f. Persoană care practică masochismul. — Din fr. **masochiste**.

MASON, *masoni*, s.m. Francmason. — Din fr. **maçon**.

MASONERIE s.f. Francmasonerie. — Din fr. **maçonnerie**.

MASONIC, **-Ă**, *masonici*, *-ce*, adj. Francmasonic. — Din fr. **maçonnique**.

MASS-MÉDIA s.f. Termen care desemnează ansamblul mijloacelor și modalităților tehnice moderne de informare și influențare a opiniei publice, cuprinzând radioul, televiziunea, presa, internetul etc.; mijloace de comunicare în masă. [Pr.: *-di-a*] — Cuv. engl.

MAST, *masturi*, s.n. Construcție metalică mobilă, folosită ca turlă de sondă, când se sapă la adâncimi mici. — Din germ. **Mast**.

MĂSTER, (1) *master*, s.n., (2) *masteri*, s.m. 1. S.n. Masterat. 2. S.m. Persoană care a obținut acest titlu. — Din engl. **master**.

MASTERĂND, **-Ă**, *masteranzi*, *-de*, s.m. și f. Persoană care urmează un master. — **Master** + suf. *-and* (după *doctorat*).

MASTERĂT, *masterate*, s.n. Perioadă de studii după obținerea licenței, pentru o specializare profesională postuniversitară. ♦ Titlu obținut după aceste studii. — **Master** + suf. *-at* (după *doctorat*).

MASTIC, *asticuri*, s.n. 1. Material fluid sau vâscos alcătuit dintr-un amestec de substanțe minerale sau vegetale, care are proprietatea de a se întări în contact cu aerul și care servește la lipit, chituit, nivelat etc. ♦ Preparat vâscos obținut pe bază de colofoniu și folosit pentru acoperirea rănilor pomilor fructiferi. 2. Suc rășinos aromatic extras din trunchiul și din ramurile unui arbust asiatic (*Pistacia lentiscus*), care servește la fabricarea masticii, la prepararea unor lacuri, ca fixator pentru parfumuri etc. — Din fr. **maстик**.

MASTICĂ, *astichez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A mesteca¹ alimente, substanțe etc. — Din fr. **maстикer**, lat. **maстикare**.

MASTICĂRE, *asticări*, s.f. Acțiunea de a *maстика* și rezultatul ei; masticăție. — V. **maстика**.

MASTICĂT, **-Ă** *asticăți*, *-te*, adj. (Despre alimente) Mestecat în gură cu ajutorul limbii, al dinților și al mușchilor masticatori. — **maстика**.

MASTICĂTOR, **-OĂRE**, *maстикatori*, *-oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care servește la masticăție, care se referă la masticăție. ♦ *Mușchi masticator* = fiecare dintre mușchii situați între cele două maxilare, care pun în mișcare falca inferioară. 2. S.n. Mașină cu ajutorul căreia se efectuează operația de amestecare și fărâmițare a cauciucului natural brut. — Din fr. **maстикateur**.

MASTICĂȚIE, *masticății*, s.f. Mestecarea alimentelor în gură cu ajutorul limbii, al dinților și al mușchilor masticatori; masticare. — Din fr. **mastication**.

MASTICĂ, (2) *mastici*, s.f. 1. Băutură alcoolică aromată cu (esență de) mastic (2). 2. Sort de mastică (1). — Din tc. **mastika**.

MASTISOL s.n. Soluție adevzivă specială care se întărește în contact cu aerul și care este folosită la lipit mai ales în medicină. — Cf. germ. **Mastix**.

MASTITĂ, *mastite*, s.f. Boală care constă în inflamarea glandei mamare. — Din fr. **mastite**.

MASTODONT, *mastodonți*, s.m. Mamifer pahiderm fosil uriaș, asemănător cu elefantul. — Din fr. **mastodont**.

MASTOGRAFIE, *mastografii*, s.f. (Rar) Mamografie. — Din fr. **mastographie**.

MASTOIDĂ, *mastoide*, s.f., adj. 1. S.f. Fiecare dintre cele două proeminențe ale osului temporal, situate dinapoia urechii. 2. Adj. Care ține de mastoidă (1), care se referă la mastoidă. — Din fr. **mastoïde**.

MASTOIDIÁN, *-Ă, mastoidieni*, -e, adj. Care ține de mastoidă (1), care se referă la mastoidă, propriu mastoidei. *Mușchi mastoidian*. [Pr.: -to-i-di-an] — Din fr. **mastoidien**.

MASTOIDITĂ, *mastoidite*, s.f. Boală care constă în inflamarea mastoidei (1). [Pr.: -to-i-] — Din fr. **mastoidite**.

MASTOPATIE, *mastopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile mamare. — Din fr. **mastopathie**.

MASTURBĂ, *masturbez*, vb. I. Refl. A practica onanismul. — Din fr. **masturber**.

MASTURBĂRE, *masturbări*, s.f. Acțiunea de a se masturba și rezultatul ei; onanism, masturbatie. — V. **masturba**.

MASTURBĂȚIE, *masturbații*, s.f. Masturbare. — Din fr. **masturbation**.

MAȘALĂ interj. (Înv.) Bravo! bine! de minune! — Din tc. **māšallah**.

MAȘCĂT, *-Ă* adj. v. **mașcat**.

MAȘINAL, *-Ă, mașinali*, -e, adj. 1. (Adesea adverbial) Care acționează mecanic, automat, fără să gândească; inconștient. 2. (Rar) Care este caracteristic unei mașini (1), propriu mașinii, (ca) de mașină. — Din fr. **machinal**.

MAȘINALICĂȘTE adv. În mod mașinal, ca o mașină; în mod automat, mecanic; inconștient; p. ext. fără interes, cu indiferență. — **Mașinal** + suf. *-icăște*.

MAȘINĂȚIE, *mașinații*, s.f. (Mai ales la pl.) Intrigă, uneltire, complot. [Var.: **mașinațiune**, (înv.) **machinație**, **machinațiune**, **mahinăție** s.f.] — Din fr. **machination**, it. **macchinazione**.

MAȘINAȚIUNE s.f. v. **mașinație**.

MAȘINĂ, *mașini*, s.f. 1. Sistem tehnic alcătuit din piese cu mișcări determinate, care transformă o formă de energie în altă formă de energie sau în lucru mecanic util; p. restr. dispozitiv, instrument, aparat; mecanism, mașinarie. ♦ *Mașină-unealtă* = mașină de lucru care prelucrează materialele prin operații mecanice. 2. Locomotivă. 3. Autovehicul, automobil. ♦ Compus: *mașină-capcană* = mașină cu încărcătură explozivă care este acționată prin telecomandă sau printr-un ceas special, folosită în atentate teroriste. 4. Sobă de bucătărie, care servește la pregătirea mâncării. 5. Fig. (De obicei urmat de determinări) Ansamblu de mijloace folosite într-un anumit scop (reprobabil). 6. Epitet dat unui om care lucrează mult și cu mișcări automate, mecanice. — Din fr. **machine**, germ. **Maschine**.

MAȘINĂRIE, *mașinării*, s.f. Totalitatea pieselor și angrenajelor care alcătuiesc mecanismul unei mașini (1) sau al unui grup de mașini; mecanism; p. ext. mașină (1). — **Mașină** + suf. *-ărie*. Cf. fr. **machinerie**.

MAȘINISM s.n. 1. Utilizare pe scară largă a mașinilor (1) în procesele de producție. 2. Denumire pentru cel de-al treilea stadiu istoric de dezvoltare a industriei capitaliste, caracterizat prin trecerea de la manufactură la marea industrie mașinistă, realizată prin revoluția industrială. — Din fr. **machinisme**.

MAȘINIST, *-Ă, mașiniști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care conduce o mașină (1), supraveghează funcționarea ei, o repară etc.; mecanic. 2. S.m. și f. Persoană care așază decorurile pe scenă, aprinde și stinge luminile, mănuieste aparatele cu efecte sonore etc. 3. Adj. Care ține de mașini (1), care se referă la mașini și la producția de mașini, propriu mașinismului. — Din fr. **machiniste**, germ. **Maschinist**.

MAȘINIZĂ, *mașinizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A mecaniza. — **Mașină** + suf. *-iza*.

MAȘINUȚĂ, *mașinuțe*, s.f. Diminutiv al lui *mașină*; automobil mic. — **Mașină** + suf. *-uță*.

MAȘTEHĂ, *maștehe*, s.f. (Înv. și reg.) Mamă vitregă. [Var.: **măștăhă**, **măștigă** s.f.] — Din sl. **mašteha**.

MAȘTER, *-Ă, mașteri*, -e, s.f., adj. 1. S.f. (Înv. și reg.) Mamă vitregă; maștehă. 2. Adj. (Reg.; despre frați, surori) Vitreg. ♦ Fig. Aspru, crud, nemilos. — Et. nec.

MAȘTIGĂ s.f. v. **maștehă**.

MAȘTIHĂ s.f. v. **maștehă**.

MAT¹ s.n. Situație în cadrul unei partide de șah în care regele uneia dintre părți, fiind atacat, este pus în imposibilitate de a mai fi apărat, determinându-se astfel sfârșitul partidei. G Expr. *A face (pe cineva) mat* = a învinge (categoric) pe cineva (într-o luptă, într-o dispută etc.). ♦ (Cu valoare de interjecție) Cuvânt cu care se anunță această situație în cursul jocului. — Din fr. **mat**, germ. **Matt**.

MAT², *-Ă, mați*, -te, adj. 1. Care este fără luciu, fără strălucire; șters². 2. (Despre sticlă; p. ext. despre obiecte de sticlă) Care este lipsit de transparență. 3. Fără lumină; împăclit, acoperit. 4. Fig. (Despre sunete) Care are rezonanță slabă; surd, infundat. — Din fr. **mat**, germ. **mat**.

MATĂ pron. pers. (Reg. și fam.) Dumneata. [Gen.-dat.: *matale*. — Var.: **matăle** pron. pers.] — Din **dumneata**.

MATADÓR, *matadori*, s.m. Toreador care trebuie să dea taurului lovitura mortală. — Din fr. **matador**, germ. **Matador**.

MATAHÁLÁ, *matahale*, s.f. 1. Ființă sau lucru de proporții exagerate (cu contururi vagi, greu de identificat); namilă, colos. 2. Ființă fantastică de mărime enormă și cu înfățișare îngrozitoare; p. ext. arătare, nălucă. 3. Sperietoare, momăie (mare). [Var.: **mătăhálá** s.f.] — Et. nec.

MATÁLE pron. pers. v. **mată**.

MĂTCĂ, *măci*, s.f. I. 1. Albie (minoră) a unei ape curgătoare; pat¹, fâgaș, vad, albie. ♦ Expr. *A reveni la (sau a reintra în) matcă* = a reveni la starea obișnuită a lucrurilor, a-și relua cursul normal. *A reduce (pe cineva) la matcă* = a reduce (pe cineva) pe carea cea bună. ♦ (Rar) Izvor al unei ape curgătoare. 2. Fig. Origine, obârșie, început, izvor; spec. loc de naștere; familie, neam din care se trage cineva. 3. Parte a năvodului în care se strâng peștii când năvodul este tras din apă; matță. II. 1. Albină femelă mai mare decât albinele lucrătoare, care depune ouă; regină, mamă. ♦ Expr. *Ca un roi fără de matcă* = dezorientat, zăpăcit, bezmetic. 2. (Reg.) Stup de cel puțin un an, care a roit o dată sau de mai multe ori; roi². III. Parte din foile unui chitanțier, bonier, dosar etc. care rămâne după ce s-au rupt părțile (sau foile) detașabile; coror. — Din bg., sb. **matka**.

MATELÓT, *matelóți*, s.m. Marinar. — Din fr. **matelot**.

MATELOTÁJ s.n. Marinărie. — Din fr. **matelotage**.

MATEMÁTIC¹, *matematici*, s.m. (Înv.) Matematician. — Din it. **matematico**, germ. **Mathematikus**.

MATEMÁTIC², *-Ă, matematici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Știință care se ocupă cu studiul mărimilor, al relațiilor cantitative și al formelor spațiale (cu ajutorul raționamentului deductiv). 2. Adj. Care se referă la matematică, care ține de matematică, bazat pe principiile matematicii; de matematică, matematicesc. ♦ Fig. (Adverbial) Precis, riguros, exact. — Din fr. **mathématique**, lat. **mathematica**.

MATEMÁTICÉSC, *-EÁSCĂ, matematicești*, adj. (Înv.) Matematic². ♦ Fig. Riguros, exact. — **Matematic¹** + suf. *-icesc*.

MATEMÁTICÉȘTE adv. (Astăzi rar) Conform cu procedeele întrebunțate în matematică; matematic¹. ♦ Fig. În mod precis, riguros, exact. — Din **matematicesc**.

MATEMÁTICIÁN, *-Ă, matematicieni*, -e, s.m. și f. Specialist în matematică. [Pr.: -ci-an] — Din fr. **mathématicien**.

MATEMATIZÁ, *matematizez*, vb. I. Tranz. A studia o disciplină cu ajutorul metodei matematice. — Din **matematizare** (derivat regresiv).

MATEMATIZÁBIL, *-Ă, matematizabili*, -e, adj. Care poate fi matematizat. — **Matematiza** + suf. *-bil*.

MATEMATIZÁRE, *matematizări*, s.f. Acțiunea de a *matematiza* și rezultatul ei. — Din **matematică**.

MATEMATIZÁT, *-Ă, matematizați*, -te, adj. Studiat cu ajutorul metodei matematice. — V. **matematiza**.

MATERIÁL, *-Ă, (I) materiali*, -e, adj., (II) *materiale*, s.n. I. Adj. 1. Care aparține realității obiective, existând independent de conștiință și în afara ei; care este alcătuit din materie. ♦ *Cultură materială* = totalitate a bunurilor și a deprinderilor de producție existente pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății. ♦ Palpabil, concret, real; faptic. ♦ Spec. Fizic, trupesc. 2. Care constă în bunuri economice, care țin de venit, de avere, de aspect economic sau pecuniar; care se referă la trai sau la întreținerea vieții. ♦ *Bază materială* = totalitatea mijloacelor (clădiri, instalații, forță de muncă etc.) care permit desfășurarea unei activități economice sau științifice. ♦ (Adverbial) Din punctul de vedere al situației materiale (I 2); materialicește. II. S.n. 1. Totalitatea materiilor prime sau semifabricate din care pot fi executate diverse bunuri. ♦ *Materiale plastice* = nume generic al unui grup de materiale de sinteză care prezintă anumite particularități de structură, de

compoziție și fizico-mecanică, având ca proprietate caracteristică generală calitatea de a putea fi prelucrate cu ușurință (sub acțiunea presiunii sau a temperaturii); mase plastice. **2.** (Rar) Bun, produs. ♦ Țesătură. *Material de rochie*. **3.** Totalitatea documentelor, informațiilor și datelor necesare pentru elaborarea unei lucrări literare, științifice etc.; ceea ce constituie fondul, substanța unei lucrări, a unei probleme etc. ♦ Expunere scrisă care cuprinde date și informații referitoare la o anumită problemă. [Pl. și: (Inv., II) *materialuri*. — Pr.: -ri-a] — Din fr. **matériel**, lat. **materialis**.

MATERIALICĂȘTE adv. Din punct de vedere material (**1 2**), în ceea ce privește starea materială; bănește, materialmente. [Pr.: -ri-a] — **Material** + suf. -icăște.

MATERIALISM s.n. **1.** Concepție potrivit căreia lumea este alcătuită în întregime din materie, toate evenimentele, actele și stările de lucruri fie sunt subordonate, fie pot fi reduse complet la obiectele materiale și la conexiunile dintre ele. ♦ *Materialism dialectic* (La Marx și Engels) = concepție potrivit căreia materia și mișcarea ei sunt guvernate de legi obiective: legea acumulărilor cantitative și a salturilor calitative, legea unității și a luptei contrariilor, legea negării negației etc. *Materialism istoric* = teză după care condițiile economice determină viața socială, politică și culturală, primele constituind baza, iar ultimele suprastructura. **2.** (Depr.) Interes exagerat manifestat de cineva pentru problemele materiale. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **matérialisme**, germ. **Materialismus**.

MATERIALIST, -Ă, *materialiști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al materialismului (**1**). **2.** Adj. Care aparține materialismului (**1**), care se referă la materialism, privitor la concepțiile materialismului. **3.** Adj., s.m. și f. (Om) preocupat excesiv de probleme materiale. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **matérialiste**, germ. **Materialist**.

MATERIALITĂTE s.f. Înșușirea de a fi material, de a avea existență materială; natura materială a ceva. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **matérialité**, germ. **Materialität**.

MATERIALIZĂ, *materializez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni material, a da sau a căpăta formă materială, a (se) transpune în viață; a (se) concretiza. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **matérialiser**.

MATERIALIZĂRE, *materializări*, s.f. Acțiunea de a (se) *materializa* și rezultatul ei; concretizare. [Pr.: -ri-a] — V. **materializa**.

MATERIALIZĂT, -Ă, *materializați, -te*, adj. Care a căpătat o formă materială; concretizat. [Pr.: -ri-a] — V. **materializa**.

MATERIALIZĂTOR, -OĂRE, *materializatori, -oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care se ocupă cu aplicarea, cu punerea în practică, cu materializarea unei idei, a unui proiect etc. [Pr.: -ri-a] — **Materializa** + suf. -tor.

MATERIALMÉNTE adv. (Rar) Materialicește. [Pr.: -ri-al] — Din it. **materialmente**, fr. **matériellement**.

MATÉRIE, *materii*, s.f. **1.** (În filosofia materialistă) Substanță concepută ca bază a tot ceea ce există; realitatea obiectivă care există în afară și independent de conștiința omenească și care este reflectată de aceasta; diversitatea fenomenelor reprezentând diferite forme de mișcare ale acestei realități. **2.** Substanță din care sunt făcute diverse obiecte; obiect, corp, element considerat din punctul de vedere al compoziției sale. ♦ *Materie primă* = produs natural sau material semifabricat, destinației prelucrării sau transformării în alte produse. *Materie cenușie* = parte a sistemului nervos central situată la suprafața creierului și în interiorul măduvei, care dă naștere fluxului nervos; *p. ext.* creier; minte, inteligență. ♦ (Pop.) Țesătură, pânză, stofă. **3.** Domeniu de cunoaștere, de cercetare etc.; problemă, chestiune. ♦ Loc. adv. *În materie* = în problema respectivă. *În materie de...* = privitor la..., în ceea ce privește... ♦ Expr. *A intra în materie* = a începe (după o introducere) discutarea sau tratarea subiectului propriu-zis. ♦ Conținut, cuprins; fond, esență. ♦ *Tablă de materii* = listă atașată la începutul sau la sfârșitul unei lucrări, în care sunt înșirate capitolele cuprinse în lucrare, cu indicarea paginilor corespunzătoare. ♦ Date, informații care stau la baza unei lucrări. **4.** Totalitatea cunoștințelor care se predau în cadrul unui obiect de studiu (în învățământ). — Din lat., it. **matéria**, rus. **материя**, germ. **Materie**.

MATÉRN, -Ă, *materni, -e*, adj. De mamă, propriu mamei, care se referă la mamă; care provine de la mamă. ♦ *Limbă maternă* = limbă pe care o învață cineva din prima copilărie, de la părinți; limbă natală. ♦ (Adverbial) Cu sentimente de mamă; ca o mamă. — Din lat. **maternus**, it. **materno**.

MATERNĂL, -Ă, *maternali, -e*, adj. Matern. — Din fr. **maternel**.

MATERNITĂTE, (**2**) *maternități*, s.f. **1.** Stare, calitate de mamă; instinct matern. ♦ (Concr.) Sarcină (a mamei). **2.** Spital care asigură asistența medicală a femeii gravide în perioada sarcinii, a nașterii și a lăuziei. — Din fr. **maternité**.

MĂTIMĂ, *matimi*, s.f. (Inv.) **1.** Lecție; obiect de studiu, materie. **2.** Pildă, morală, povăț, învățătură. — Din ngr. **μάθημα**.

MATINĂL, -Ă, *matinali, -e*, adj. De dimineață, al dimineții, care se petrece dimineața. ♦ (Despre oameni) Care se scoală devreme. — Din fr. **matinal**. **MATINÉU**, *matinee*, s.n. **1.** Spectacol care are loc dimineața sau în primele ore ale după-amiezii. **2.** (Inv.) Rochie de casă pe care o purtau femeile dimineața. — Din fr. **matinée**.

MATISĂ, *matisez*, vb. I. Tranz. A finisa o țesătură de mătase artificială pentru a-i micșora luciul. — Din **matizare** (derivat regresiv).

MATISĂRE, *matisări*, s.f. Acțiunea de a *matisa* și rezultatul ei. — Cf. fr. **matissage**.

MATISEĂLĂ, *matiselii*, s.f. (Mar.) Matisire. — **Matise** + suf. -eală.

MATISI, *matiesc*, vb. IV. Tranz. (Mar.) A îmbina capetele a două parâme sau a două cabluri, prin împletirea șuvițelor din care sunt făcute. — Cf. fr. **matir**.

MATISIRE, *matisiri*, s.f. Împreunare a două capete de frânghie sau a două cabluri prin împletirea șuvițelor din care sunt alcătuite. — V. **matisi**.

MATISIT, -Ă, *matisiți, -te*, adj. (Despre capetele a două frânghii, a două cabluri) Îmbinat prin împletirea șuvițelor din care sunt făcute. — V. **matisi**.

MATISOR, -OĂRE, *matisori, -oare*, s.m. și f. Lucrător care face operația de *matizare*. — Cf. *matisa*.

MATITĂȘTE s.f. Aspect mat. — Din fr. **matité**.

MĂTIȚĂ, *matite*, s.f. (Reg.) Sac de plasă care formează partea din fund a năvodului și în care se strâng peștii prinși; matcă. — Din bg. **matica**. Cf. sb. *matica*.

MATLASĂ, *matlasez*, vb. I. Tranz. A căptuși un material textil cu altul mai gros fixându-l pe întreaga suprafață prin cusături care scot în relief un model. — Din fr. **matelasser**.

MATLASĂRE, *matlasări*, s.f. Acțiunea de a *matlasa* și rezultatul ei. — V. **matlasa**.

MATLASĂT, -Ă, *matlasați, -te*, adj. (Despre materiale textile) Căptușit cu un material mai gros, de care e fixat pe întreaga suprafață prin cusături care scot în relief un anumit model. — V. **matlasa**.

MATOFÍ vb. IV v. **matufi**.

MATOFÍRE, *matofiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a (se) *matofi* și rezultatul ei. — V. **matofi**.

MATOFÍT, -Ă, *matofiți, -te*, adj. (Înv. și fam.) Îmbătrânit, ramolit. — V. **matofi**.

MATÓL, -OĂLĂ, *matoli, -oale*, adj. (Arg.) Beat. — Cf. țig. m a t o.

MATOLÍ, *matolesc*, vb. IV. Refl. (Arg.) A se îmbăta. — Din **matol**.

MATOLÍRE, *matoliri*, s.f. (Arg.) Îmbătare. — V. **matoli**.

MATOLÍT, -Ă, *matoliți, -te*, adj. (Arg.) Beat. — V. **matoli**.

MATOSÍ, *matosesc*, vb. IV. Refl. (Pop. și fam.) A se îmbăta. — Cf. țig. m a t o.

MATOSÍRE, *matosiri*, s.f. (Pop. și fam.) Acțiunea de a se *matosi* și rezultatul ei. — V. **matosi**.

MATOSÍT, -Ă, *matosiți, -te*, adj. (Pop. și fam.) Care este amețit de băutura; beat. — V. **matosi**.

MATOSTÁT, *matostate*, s.n. Piatră semiprețioasă de culoare verde. [Pl. și: (Inv.) *matostatur*] — Din ngr. **matostátis**.

MATRACÚCĂ, *matracuci*, s.f. (Pop.) Femeie urâtă și prost îmbrăcată; femeie proastă, bleagă; femeie rea și vulgară; femeie stricată. — Cf. ngr. *matrakúka* „mandragoră”.

MATRAPAZLÁC, *matrapazlacuri*, s.n. (Fam.) Șarlatanie, escrocherie, fraudă. — Din tc. **matrabazlık**.

MATRIARHÁL, -Ă, *matriarhali, -e*, adj. Privitor la matriarhat, care aparține matriarhatului. [Pr.: -tri-ar-] — Din fr. **matriarcal**.

MATRIARHÁT s.n. Denumire a perioadei comunei primitive, caracterizată prin stabilirea apartenenței la gintă pe linia descendenței materne. [Pr.: -tri-ar-] — Din fr. **matriarcat**, germ. **Matriarchat**.

MATRÍCE, (**1, 4**) *matrice*, s.f. **1.** (Mat.) Sistem de numere grupate într-un tablou dreptunghiular care are un anumit număr de coloane, linii sau rânduri. **2.** (Log.) Tabel reprezentând valoarea de adevăr a unui enunț pe baza valorii de adevăr a elementelor sale componente. **3.** (Anat.) Uter. ♦ Fig. Obârșie, origine. **4.** (Biol.) Partea fundamentală, nediferențiată a citoplasmei, a cromozomilor etc. — Din lat. **matrix**, -icis, fr. **matrice**.

MATRICEÁL, -Ă adj. v. **matricial**.

MATRICIÁL, -Ă, *matriciali, -e*, adj. Care se referă la matrice, privitor la matrice. [Pr.: -ci-al. — Var.: **matriceái, -ă** adj.] — Din fr. **matriciel**.

MATRICÍD, -Ă, (**1**) *matricizi, -de*, adj., s.m. și f. (**2**) *matricide*, s.n. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care își ucide mama. **2.** S.n. Crima aceluia care își ucide mama. [Pl. și: (**2**) *matriciduri*] — Din fr. **matricide**.

MATRÍCÓL, -Ă, *matricoli, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Registru în care se înscriu, într-o instituție, numele persoanelor a căror evidență este necesară; (în special) registru folosit în școli, în care se înscriu numele, datele personale

și situația școlară a elevilor. ♦ Număr de ordine sub care sunt înscrși soldații în registrul unui regiment. **2.** S.f. (leșit din uz) Bucată dreptunghiulară de pânză sau de stofă pe care se indica școala la care învața un elev (și numărul sub care era înscris) și pe care acesta o purta prinsă de braț sau pe piept. **3.** Adj. De matricolă; matricular. [Var.: **matricul**, **-ă** s.f., adj.] — Din fr. **matricule**, lat. **matricula**, it. **matricola**.

MATRICULĂ, **-Ă** s.f., adj. v. **matricol**.

MATRICULĂ, **matriculez**, vb. I. Tranz. (Rar) **1.** A înmatricula. **2.** A aplica un semn caracteristic pe ceva. — Din fr. **matriculer**.

MATRICULAR, **-Ă**, **matriculari**, **-e**, adj. (Rar) Matricol (**3**). — Din fr. **matriculaire**.

MATRIMONIAL, **-Ă**, **matrimoniali**, **-e**, adj. De căsătorie, privitor la căsătorie. [Pr.: **-ni-a**] — Din fr. **matrimonial**.

MATRIMONIU, **matrimonii**, s.n. Căsătorie. — Din lat. **matrimonium**, it. **matrimonio**.

MATRIȚĂ, **matrițez**, vb. I. Tranz. A prelucra un material prin deformare plastică, cu ajutorul unei matrițe. — Din **matriță**.

MATRIȚĂRE, **matrițări**, s.f. Acțiunea de a **matrița** și rezultatul ei. — V. **matrița**.

MATRIȚĂT, **-Ă**, **matrițați**, **-te**, adj. Prelucrat la matriță. — V. **matrița**.

MATRIȚĂ, **matrițe**, s.f. Unealtă cu o cavitate interioară, alcătuită din unul sau din mai multe elemente, folosită la fasonarea, prin deformare plastică sub presiune, a unor materiale. ♦ Formă în care se toarnă literele de tipografie. — Din germ. **Matrize**.

MATRIȚÉR, **-Ă**, **matrițeri**, **-e**, s.m. și f. Muncitor specializat în lucrări de matrițare. — **Matriță** + suf. **-ar**.

MATRIȚERIE, **matrițerii**, s.f. Atelier, secție de matrițare. — **Matriță** + suf. **-erie**.

MATROANĂ, **matroane**, s.f. Soție a unui cetățean roman. ♦ P. gener. Femeie căsătorită (care impune respect). ♦ (Depr.) Femeie în vârstă (și grasă). — Din lat., it. **matrona**, fr. **matrone**, germ. **Matrone**.

MATRONÍM, **matronime**, s.n. Nume de familie format după numele mamei. — Din fr. **matronyme**.

MATRONÍMIC, **-Ă**, **matronimici**, **-ce**, adj., s.n. (Nume, sufix) care se referă la matronime. — Din it. **matronimico**.

MATRÓZ, **matrozi**, s.m. Marinar; p. restr. (ieșit din uz) soldat din serviciul marinei militare, soldat de marină. — Din germ. **Matrose**, rus. **matros**.

MATÚF, **-Ă**, **matufi**, **-e**, s.m., adj. (Înv. și fam.) **1.** S.m. Om bătrân și ramolit; babalăc. ♦ Om ursuz, posomorât. **2.** Adj. Neglijent în ținută; murdar. — Din tc. **mátuh**.

MATUFÍ, **matufesc**, vb. IV. Refl. (Înv. și fam.) **1.** A îmbătrâni, a se ramoli. **2.** A se îmbăta. [Var.: **matoff** vb. IV] — Cf. **matuf**.

MATÚR, **-Ă**, **maturi**, **-e**, adj. Ajuns la deplină dezvoltare (fizică și intelectuală); cu judecată, cu experiență. ♦ (Despre manifestări ale oamenilor) Care dovedește judecată adâncă, serios, chibzuit; p. ext. profund. [Acc. și: **mátur**] — Din lat. **maturus**, it. **maturò**.

MATURĂ, **maturez**, vb. I. Tranz. și refl. A (se) maturiza. — Din it. **maturare**, germ. **maturieren**.

MATURĂRE s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) **matura** și rezultatul ei; maturizare. ♦ Maturație. — V. **matura**.

MATURĂȚIE, **maturații**, s.f. **1.** Totalitatea transformărilor pe care le suferă o celulă sexuală, un fruct sau un organism până la dezvoltarea lor morfologică completă; proces de maturizare; maturare. **2.** Totalitatea transformărilor fizice sau chimice pe care le suferă unele substanțe sau sisteme coloide înainte de a ajunge la forma definitivă; maturizare. — Din fr. **maturation**.

MATURITĂTE s.f. Stare de deplină dezvoltare (fizică și intelectuală); calitatea de a fi matur; p. ext. perioadă din viața omului între tinerețe și bătrânețe. ♦ (Biol.) Stare de dezvoltare deplină a unui organ sau a organismului întreg. ♦ Stare de deplină dezvoltare a unui fruct; coacere. ♦ Fig. Stadiu înaintat de experiență, de însușire a cunoștințelor; seriozitate, profunzime (determinată de vârstă, de experiență). ♦ (leșit din uz) **Examen de maturitate** = bacalaureat. — Din fr. **maturité**, lat. **maturitas**, **-atis**.

MATURIZĂ, **maturizez**, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină matur; a (se) **matura**. ♦ A ajunge sau a face să-și însușească o bogată experiență, multe cunoștințe, un mod echilibrat de a judeca. — **Matur** + suf. **-iza**.

MATURIZĂRE, **maturizări**, s.f. Faptul de a (se) **maturiza**. — V. **maturiza**.

MATURIZĂT, **-Ă**, **maturizați**, **-te**, adj. Ajuns la maturitate. — V. **maturiza**.

MATUSALÉMIC, **-Ă**, **matusalemici**, **-e**, adj. (Despre vârsta, viața unei persoane) Foarte înaintată. — **Matusalem** (n. pr.) + suf. **-ic**.

MAȚ, **mațe**, s.n. (Mai ales la pl.) **1.** Intestin¹. ♦ Expr. **A-i chiorăi** (cuiva) **mațele** (de foame) = a-i fi cuiva foarte foame. ♦ Compuse: (lht.) **mațe-negre** s.m. și f. = scobar; (fam.) **mațe-goale** s.m. și f. = om sărac;

mațe-peștițe = om rău și foarte zgârcit; **mațe-fripte** s.m. și f. = a) om sărac, care n-are nici ce mânca; b) om rău, afurisit; c) om zgârcit. **2.** (Pop.) Tub flexibil (de cauciuc); furtun. — Lat. **matia**.

MAU s.n. (Pop. și fam.; în legătură cu verbe ca „a avea”, „a pierde”, „a-și lua” „a-și face”) Avânt, elan; energie, vlagă. ♦ Expr. **A lua** (cuiva) **maul** = a) a amei; a face (pe cineva) să-și piardă cunoștința (în urma unei lovituri); b) a pune (pe cineva) în situația să nu mai poată spune nimic. — Cf. sb. **mah**.

MAUR, **-Ă**, **mauri**, **-e**, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană făcând parte din populația care locuia în Antichitate în nord-vestul Africii; persoană făcând parte din populația arabă care a cucerit în Evul Mediu nord-vestul Africii și o parte a Spaniei. **2.** Adj. Care aparține maurilor (**1**), privitor la mauri; mauresc, moresc. [Pr.: **ma-ur**] — Din lat. **Maurus**, germ. **Maure**, fr. **maure**.

MAURÉSC, **-Ă**, **maurești**, adj. (Rar) Maur (**2**). [Pr.: **ma-u**] — Din fr. **mauresque**.

MAURITÁN, **-Ă**, **mauritani**, **-e**, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Mauritania sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Republicii Mauritania sau mauritanienilor (**1**), privitor la Mauritania ori la mauritanieni. [Pr.: **ma-u**] — Din fr. **mauritanien**, engl. **Mauritanian**.

MAURITÍAN, **-Ă**, **mauritieni**, **-e**, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Mauritius sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Republicii Mauritius sau mauritienilor (**1**), privitor la Mauritius ori la mauritieni. — Din fr. **maurilien**.

MAUS¹, **mausuri**, s.n. Numele unui joc de cărți. — Din germ. **Maus**.

MAUS² v. **mouse**.

MAUSOLÉU, **mausolee**, s.n. Monument funerar de proporții mari, ridicat în memoria unui om ilustru, a unor eroi etc. — Din lat. **mausoleum**, germ. **Mausoleum**, fr. **mausolée**.

MAVROFÓR, **mavrofori**, s.m. Voluntar grec din unitățile de elită ale Eteriei. — Din ngr. **mavrofóros**.

MÁXI adj. invar. (Despre lungimea fustei) Care ajunge până aproape de gleznă. ♦ (Substantivat) **Fustă, palton etc. maxi**. — Din fr. **maxi**.

MÁXIJUPĂ, **maxijupe**, s.f. Fustă lungă până aproape de gleznă. — Din fr. **maxijupe**.

MÁXILĂR, **-Ă**, **maxilari**, **-e**, s.n., adj. **1.** S.n. Fiecare dintre cele două oase ale feței, în care sunt înfipti dinții; falcă. **2.** Adj. Care aparține fălcii, care este în legătură cu falca. — Din lat. **maxillaris**, fr. **maxillaire**.

MÁXILĂ, **maxile**, s.f. Fiecare dintre cele două plăci chitinoase de la gura insectelor, a unor viermi și a unor moluște, așezate deasupra buzei inferioare. — Din lat. **maxilla**.

MÁXIM¹, **maximuri**, s.n. Maximum. — Din **maximum** (după **maxim²**).

MÁXIM², **-Ă**, **maximi**, **-e**, adj., s.f. **1.** Adj. Care are cea mai mare dimensiune, durată, intensitate etc.; foarte mare; maximal. **2.** S.f. Cea mai mare valoare pe care o poate avea, într-un anumit interval, o funcție sau o cantitate variabilă. ♦ Centru de înaltă presiune atmosferică. — Din lat. **maximus**, fr. **maxime**, **maxima**.

MÁXIMAFÍL, **-Ă**, **maximafili**, **-e**, adj. Referitor la maximafilie, de maximafilie. — Din fr. **maximaphile**.

MÁXIMAFILÍE s.f. Colecționare de cărți poștale cu o temă care se regăsește în marcaș și în obliterate. — Din fr. **maximaphilie**.

MÁXIMAFILÍST, **-Ă**, **maximafiliști**, **-ste**, s.m. și f. Specialist în maximafilie. — **Maximafilie** + suf. **-ist**.

MÁXIMÁL, **-Ă**, **maximali**, **-e**, adj., s.n. **1.** Adj. **Maxim² (1)**. ♦ **Preț maximal** = preț a cărui depășire este interzisă de lege. **2.** S.n. (leșit din uz) Tabel care conținea prețurile fixate de stat pentru mărfurile micilor producători. — Din fr. **maximal**.

MÁXIMĂ, **maxime**, s.f. Enunț formulat concis, exprimând un principiu etic, o normă de conduită etc.; aforism, sentință, adagiu. — Din lat. **maxima**, fr. **maxime**.

MÁXIMIZĂ, **maximizez**, vb. I. Tranz. (Rar) A da valoare maximă². — Din fr. **maximiser**.

MÁXIMIZĂRE, **maximizări**, s.f. Acțiunea de a **maximiza** și rezultatul ei. — V. **maximiza**.

MÁXIMIZĂT, **-Ă**, **maximizați**, **-te**, adj. Care este la valoarea maximă². — V. **maximiza**.

MÁXIMUM s.n. **1.** Limita superioară peste care nu se poate trece; maxim¹. ♦ Loc. adv. **La maximum** = în cel mai înalt grad. **2.** Cea mai mare cantitate, valoare, intensitate; maxim¹. ♦ (Adverbial) În cantitatea, timpul, spațiul maxim² posibil. — Din lat. **maximum**, fr. **maximum**.

MÁXIT s.n. Oțel rapid standardizat, cu fier, molibden, wolfram, crom etc. în compoziție. — Din germ. **Maxit**.

MĂXI-TĂXI, *maxi-taxiuri*, s.n. Microbuz care funcționează după sistemul taximetrelor. — Din fr., engl. **maxi-taxi**.

MAXWELL, *maxwelli*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a fluxului magnetic. [Pr.: *măxuel*] — Din fr. **maxwell**, germ. **Maxwell**.

MĂYA¹, *maya*, s.m. și f., adj. 1. S.m. Numele unei vechi populații indiene din America Centrală. 2. Adj. Care aparține populației maya (1), care se referă la această populație. ♦ (Substantivat, f.) Limba indiană americană vorbită de această populație. — Din fr., sp. **maya**.

MĂYA² s.f. (În religia hindusă) Aparență înșelătoare care disimulează realitatea și provoacă ignoranță. — Din fr. **maya**.

MAZ s.n. (Înv.; la jocul de cărți; de obicei art.) Sumă cu care un jucător majorează miza inițială. ♦ (Adverbal) În plus, pe deasupra. — Din rus. **maz**.

MAZAGRÂN, (2) *mazagranuri*, s.n. 1. Băutură răcoritoare preparată din cafea neagră foarte concentrată, în care se introduc bucățele de gheață. 2. Porție de mazagran (1). [Pl. și: *mazagrane*] — Din fr. **mazagran**.

MĂZĂRE s.f. Plantă erbacee de cultură, din familia leguminoaselor, cu flori albe sau trandafirii și cu semințe sferice, comestibile, închise în păstăi (*Pisum sativum*). ♦ *Mazăre de câmp* = plantă asemănătoare cu mazărea, cultivată ca nutreț pentru vite (*Pisum arvense*). *Mazăre sălbatică* = plantă erbacee agățătoare cu flori roșii, parfumate (*Pisum elatius*). ♦ P. restr. Păstăile (cu semințe) sau semințele comestibile ale acestei plante; p. ext. mâncare pregătită din aceste semințe. — Cf. alb. m o d h u l l e.

MAZDEISM s.n. Religie a vechilor persani întemeiată pe principiul dualist al binelui și răului. — Din fr. **mazdeisme**.

MAZDEIST, **-Ă**, *mazdești*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al mazdeismului. — Din fr. **mazdeïste**.

MAZDRĂC, *mazdrace*, s.n. (Înv. și reg.) Lance sau sulia lungă; măciucă ghintuită. — Din bg. **majdrak**.

MAZÉTĂ, *mazete*, s.f. (Înv.) Jucător prost, neîndemânic (la unele jocuri de noroc, la biliard etc.). — Din fr. **mazette**.

MAZIL, *mazili*, s.m. 1. Domn sau înalt demnitar scos din funcție. 2. Mic boier sau descendent de mic boier (fără funcție publică). 3. Membru al unui corp de cavalerie format din boierii scoși din funcție. 4. Persoană însărcinată cu strângerea birurilor; vătășel în slujba boierilor, plătit din banii birului. — Din tc. **mazul**.

MAZILĂȘ, *mazilași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *mazil*. — **Mazil** + suf. *-aș*.

MAZILĂ, *mazilesc*, vb. IV. Tranz. A scoate din domnie sau din slujbă un domn, un boier etc.; (astăzi fam.) a destitui dintr-o funcție pe cineva. ♦ Fig. (Rar) A alunga, a îndepărta. — Din **mazil**.

MAZILIE, *mazilii*, s.f. (Înv.) Mazilire. ♦ Starea celui mazilit; perioadă de timp petrecută în această stare. — **Mazil** + suf. *-ie*.

MAZILIRE, *maziliri*, s.f. Acțiunea de a *mazili* și rezultatul ei; mazilie. — V. **mazili**.

MAZILIT, **-Ă**, *maziliiți*, *-te*, adj. Care a fost detronat sau scos dintr-o demnitate. — V. **mazili**.

MAZÛR, *mazuri*, s.m. (Reg.; mai ales la pl.) Persoană care aparținea unui grup etnic polonez din regiunile Mazuria și Mazovia. — Din ucr. **mazur**, pol. **mazurka**. Cf. pol. *mazurka*.

MAZÛRCĂ, *mazurci*, s.f. Dans național polonez cu ritm moderat, devenit și dans de salon; melodie după care se execută acest dans. — Din rus. **mazurka**. Cf. pol. *mazurka*.

MĂ interj. (Fam.) 1. Cuvânt de adresare către una sau mai multe persoane de sex masculin, mai rar feminin, care marchează între vorbitorii un raport de egal la egal sau de la superior la inferior; bă. 2. Cuvânt folosit pentru a exprima admirație; mirare, nedumerire; neîncredere; nemulțumire; ironie. [Var.: **măi** interj.] — Et. nec.

MĂCAR adv. 1. (Restrictiv) Cel puțin, barem, încaltea. *Să-i dea măcar zece lei*. 2. (Concesiv) Chiar să, chiar dacă, fie¹ și să, încă. *Măcar de-ar fi orice, tot mă duc*. ♦ Loc. conj. *Măcar că* = cu toate că, deși. 3. (Pop.; în legătură cu un pronume sau cu adverb relativ-interogative) Oricât, oricine, oarecare, cineva, fiecare, oricum. — Din ngr. **makári**.

MĂCĂI, pers. 3 *măcăie*, vb. IV. Intrans. (Despre rațe) A scoate strigătul caracteristic speciei; a face mac-mac, a măcăni. — **Mac**¹ + suf. *-ăi*.

MĂCĂIRE, *măcăiri*, s.f. Acțiunea de a *măcăi* și rezultatul ei. — V. **măcăi**.

MĂCĂIT, *măcăituri*, s.n. Faptul de a *măcăi*; strigătul caracteristic al raței; măcănit, măcăitură. — V. **măcăi**.

MĂCĂITURĂ, *măcăituri*, s.f. Măcăit. [Pr.: *-că-i-*] — **Măcăi** + suf. *-tură*.

MĂCĂLEANDRU, *măcălendri*, s.m. Pasăre mică migratoare și cântătoare, cu penajul cenușiu și cu fruntea, părțile laterale ale capului, ale gâtului și pieptului roșii-galbene (*Erithacus rubecula rubecula*). — Cf. ucr. *makoliandra*.

MĂCĂNI, pers. 3 *măcăne*, vb. IV. Intrans. (Despre rațe) A măcăi. — **Mac**¹ + suf. *-ăni*.

MĂCĂNIT s.n. Faptul de a *măcăni*; măcăit. — V. **măcăni**.

MĂCEĂȘĂ, *măceșe*, s.f. Fructul măceșului, de formă lunguiată sau ovală, de culoare roșie, cu coaja tare, acrișor la gust. — Din **măceș**.

MĂCĚL, *măceluri*, s.n. Acțiune sângeroasă, îndreptată de obicei împotriva unei mulțimi fără apărare; omor (în masă); masacru, carnaj. ♦ Fig. Război, luptă (sângeroasă). — Din **măcelări** (derivat regresiv).

MĂCELĂR, *măcelari*, s.m. Persoană care se ocupă cu tăierea animalelor pentru consum și cu vânzarea cărnii lor; casap. ♦ Fig. Om crud, brutal; ucigaș sângeros. — Lat. **macellarius**.

MĂCELĂREASĂ, *măcelărese*, s.f. Soție de măcelar; femeie care vinde carne. — **Măcelar** + suf. *-easă*.

MĂCELĂRESC, **-EĂSCĂ**, *măcelărești*, adj. Care aparține măcelarului, privitor la măcelar, de măcelar. ♦ Care este preparat cu (multă) carne. *Ghiveci măcelăresc*. — **Măcelar** + suf. *-esc*.

MĂCELĂREȘTE adv. Ca măcelării, în felul măcelarilor. — **Măcelar** + suf. *-ește*.

MĂCELĂRI, *măcelăresc*, vb. IV. Tranz. 1. A ucide cu sălbăticie și în masă; a masaca, a extermina. ♦ Refl. recip. *Luptătorii se măcelăreau*. 2. (Rar) A tăia animale pentru consum. ♦ (Înv. și reg.) A tăia în bucăți; a sfărteca, a ciopârți. — Din **măcelar**.

MĂCELĂRIE, *măcelării*, s.f. 1. Prăvălie în care se vinde carne; căsăpie, meserie. 2. (Înv.) Măcel. — **Măcelar** + suf. *-ie*, (2) din **măcelării**.

MĂCELĂRIRE, *măcelării*, s.f. Acțiunea de a (se) *măcelări* și rezultatul ei; măcelării¹. — V. **măcelării**.

MĂCELĂRIȚĂ s.n. Măcelării. ♦ Ocupația măcelarului. — V. **măcelării**.

MĂCELĂRIȚĂ, **-Ă**, *măcelăriiți*, *-te*, adj. Tăiat, ciopârțit, sfărtecat; masacrat. ♦ Fig. Zdrobit, frânt. — V. **măcelării**.

MĂCĚȘ, *măceși*, s.m. Gen de arbuști cu spini, cu flori roșii, trandafirii, galbene sau albe și cu fructe roșii; trandafir sălbatic, cacadâr, rujă, răsură², rug¹ (*Rosa*). [Var.: **măciéș** s.m.] — Et. nec.

MĂCIÉȘ s.m. v. **măceș**.

MĂCINĂ, *măcin*, vb. I. Tranz. 1. A prefăce boabele de cereale în făină cu ajutorul pietrelor sau al valțurilor morii; a prefăce diverse boabe sau materiale în pulbere cu ajutorul morii, rășniței sau al altor unelte. 2. (Adesea fig.) A fărâmița, a zdrobi, a ruina, a roade, a mânca. ♦ Refl. *Zidurile se macină*. ♦ Fig. A chinui, a consuma, a distruge. 3. Fig. A examina sau a medita îndelung; a rumega, a depăna. — Lat. **machinari**.

MĂCINĂRE, *măcinări*, s.f. (Adesea fig.) Acțiunea de a (se) *măcina* și rezultatul ei; măcinat¹, măcinătură, măciniș. — V. **măcina**.

MĂCINAT¹ s.n. Măcinare. — V. **măcina**.

MĂCINAT², **-Ă**, *măcinați*, *-te*, adj. Prefăcut în făină; prefăcut în pulbere. ♦ Distrus, ros, mâncat². — V. **măcina**.

MĂCINĂTURĂ, *măcinături*, s.f. 1. Măcinare. ♦ (Concr.) Ceea ce rezultă în urma măcinării; măciniș. 2. Pământ ros de ape; mâncătură, surpătură. — **Măcinat**² + suf. *-ură*.

MĂCINIȘ, *măcinișuri*, s.n. (Rar) Măcinare, măcinat¹. ♦ (Concr.) Ceea ce se macină; cerealele duse la moară pentru a fi măcinate. ♦ (Concr.) Ceea ce rezultă în urma măcinării; măcinătură. — **Măcina** + suf. *-iș*.

MĂCIUCĂ, *măciuci*, s.f. 1. Bătă mare, mult îngroșată (și adesea ferecată) la un capăt, folosită în trecut și ca armă de luptă; chilom; măciulie. ♦ Expr. *A i se face* (sau *a i se pune*, *a i se zăbri* cuiva) *părul* (sau *chica*) *măciucă* = a fi cuprins de o spaimă puternică, a se îngrozi, a se înspăimânta. 2. Parte îngroșată și rotunjită a capătului unui ciomag sau, p. ext., a altor obiecte. ♦ P. ext. Lovitură dată cu măciuca (1). 3. (Bot.; pop.) Capsulă. 4. (Sport) Obiect de forma unei măciuci (1) cu care se execută exerciții de mobilitate, de îndemănare etc. Într-una din probele de gimnastică ritmică. — Lat. ***matteuca**.

MĂCIUCUȚĂ, *măciucuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *măciucă*. — **Măciucă** + suf. *-uță*.

MĂCIULIE, *măciulii*, s.f. 1. Capăt îngroșat și rotunjit al unor obiecte. 2. (Bot.; pop.) Capsulă. *Măciulie de mac*. — Et. nec.

MĂCRIȘ s.m. Plantă erbacee cu frunze alungite și acrișoare, cultivată ca plantă alimentară sau medicinală (*Rumex acetosa*). ♦ *Măcriș mărunt* = varietate de măcriș cu frunzele în formă de spadă și cu flori roșietice (*Rumex acetosella*). *Măcrișul calului* = varietate de măcriș cu frunzele ușor încrețite și cu flori verzui (*Rumex conglomeratus*). ♦ Compus: *măcrișul-iepurei* sau *măcrișul-caprei* = plantă erbacee cu frunze acrișoare acoperite pe perii, asemănătoare ca formă cu ale trifoiului, și cu flori albe, roșietice sau albăstrui (*Oxalis acetosella*). ♦ *Sare de măcriș* = numele popular al unei combinații de acid oxalic cu oxalat acid de potasiu. — Cf. acru.

MĂDULĂR, (1) *mădulare*, s.n., (2) *mădulari*, s.m. 1. S.n. (Pop.; mai ales la pl.) Fiecare dintre membrele unei ființe; p. gener. fiecare dintre părțile

sau organele din care este alcătuită o ființă. **2.** S.m. (Înv.) Membru al unei societăți, al unei asociații etc.; element al unui grup. — Lat. *medullaris*.

MĂDUVĂ s.f. **1.** Substanță moale, de culoare gălbuie sau roșie, aflată în canalul oaselor, care ajută la formarea sângelui și a țesutului osos. ⇨ *Măduva spinării* = parte a sistemului nervos central aflată în interiorul coloanei vertebrale, care coordonează reflexele necondiționate somatice și vegetative medulare; rahis. ⇨ Loc. adv. *Până în măduvă* sau *până în* (sau *la*) *măduva oaselor* = până în adâncul ființei, al sufletului; profund, adânc. **2.** Zona interioară, centrală, moale a tulpinii plantelor; inima (tulpinii); *p. restr.* sevă, mazăgă. **3.** Fig. (Rar) Partea esențială a unui lucru, fondul unei probleme, al unei opere etc.; esență, miez. — Lat. *medulla*.

MĂDUVIOARĂ, *măduvioare*, s.f. Diminutiv al lui *măduvă*. — *Măduvă* + suf. *-ioară*.

MĂDUVÓS, *-OĂȘĂ*, *măduvoși*, *-oase*, adj. (Înv.) **1.** Cu (multă) măduvă (**1**). **2.** Fig. Plin de conținut, de miez; substanțial. — *Măduvă* + suf. *-os*.

MĂGĂR, *măgari*, s.m. **1.** Animal din familia calului, mai mic decât acesta, cu părul de obicei sur, capul mare și urechile lungi, folosit ca animal de povară și de tracțiune; asin (*Equus asinus*). ⇨ Expr. *A nu fi nici cal, nici măgar* = a nu avea o situație precisă, a nu aparține unei categorii determinate. **2.** Epitet dat unui om prost, încâpățânat sau obraznic. — Cf. alb. *magar*, bg. *magare*.

MĂGĂDĂN, *măgădani*, s.m. (Reg.) Măgădău. — Cf. *măgădău*.

MĂGĂDĂU, *măgădăi*, s.m. (Reg.) Bărbat mare la trup (și cam prost); vlagjan, măgădan. [Var.: (reg.) *macadău* s.m.] — Cf. *măgădan*.

MĂGĂOĂIE, *măgăoi*, s.f. (Pop.) **1.** Sferietoare de pășări. **2.** Ființă imaginară enormă (și urâtă); matahală, namilă. **3.** Fig. Sirenă (de semnalizare). [Var.: *magaoăie* s.f.] — Et. nec.

MĂGĂREĂȚĂ, *măgărețe*, s.f. **1.** (Înv. și reg.) Măgăriță (**1**). **2.** (Pop. și fam., în expr.) *A cădea măgărețea pe cineva* = a avea de suportat o neplăcere, o acuzație, o pedeapsă etc. fără a fi vinovat. — *Măgar* + suf. *-eață*. Cf. bg. *magarec*.

MĂGĂRESC, *-EASCĂ*, *măgărești*, adj. (Rar) **1.** Care aparține măgarului, privitor la măgar, de măgar. ⇨ Fig. (Despre vorbe, fapte, comportare etc.) Prostesc, grosolan, obraznic; ingrat. **2.** (Pop.; în sintagma) *Tuse măgărească* = tuse convulsivă. — *Măgar* + suf. *-esc*.

MĂGĂREȘTE adv. (Rar) Ca măgarii (**1**), în felul măgarilor; *fig.* cu imperinență; stupid. — *Măgar* + suf. *-ește*.

MĂGĂRIE, *măgării*, s.f. Comportare, atitudine, faptă sau vorbă obraznică, impertinență; obraznicie. — *Măgar* + suf. *-ie*.

MĂGĂRIȚĂ, *măgărite*, s.f. **1.** Femela măgarului (**1**); măgăreată. **2.** Fig. Calificativ dat unei femei proaste, încâpățanate sau obraznice. [Acc. și: *măgăriță*] — *Măgar* + suf. *-iță*.

MĂGĂRUȘ, *măgăruși*, s.m. Diminutiv al lui *măgar* (**1**). — *Măgar* + suf. *-uș*.

MĂGHERĂN s.m. v. *maghiran*.

MĂGHIRĂN s.m. v. *maghiran*.

MĂGULĂ s.f. v. *măgură*.

MĂGULEĂLĂ, *măguleli*, s.f. Faptul de a *măguli*; vorbă sau gest de măgulire; lingușeală; amăgeală. — *Măguli* + suf. *-eală*.

MĂGULI, *măgulesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A satisface amorul-proprriu sau vanitatea cuiva prin vorbe sau fapte; a flata; a linguși. **2.** Refl. (Înv.) A se amăgi cu..., a se împăca cu..., a se încânta cu... — Din sl. *maguliti sen*.

MĂGULIRE, *măguliri*, s.f. Acțiunea de a (se) *măguli* și rezultatul ei. — V. *măguli*.

MĂGULIT, *-Ă*, *măguliti*, *-te*, adj. Satisfăcut, flatat, încântat (în orgoliul sau vanitatea sa). ⇨ (Înv.) Ale cărui calități au fost intenționat exagerate; înfrumusețat. — V. *măguli*.

MĂGULITÓR, *-OĂRE*, *măgulitori*, *-oare*, adj. (Și adv.) Care măgulește, lingușește, flatează. — *Măguli* + suf. *-tor*.

MĂGULITURĂ, *măgulituri*, s.f. (Rar) Lingușeală; amăgire, înșelăciune. — *Măguli* + suf. *-tură*.

MĂGURĂ, *măguri*, s.f. Deal mare izolat (taiat de ape); *p. ext.* munte. ⇨ Movilă. ⇨ Pădure (situată pe un loc înalt). [Var.: (reg.) *măgulă* s.f.] — Cf. alb. *magulë*.

MĂGURICĂ, *măgurele*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *măgură*. — *Măgură* + suf. *-ică*.

MĂI interj. v. *mă*.

MĂICULEANĂ, *măiculene*, s.f. (Pop.) Măicuță (**1**). — *Maică* + suf. *-uleană*.

MĂICULIȚĂ, *măiculite*, s.f. (Pop.) Măicuță (**1**). — *Maică* + suf. *-uliță*.

MĂICUȘOARĂ, *măicușoare*, s.f. (Pop.) Măicuță (**1**). — *Maică* + suf. *-ușoară*.

MĂICUȚĂ, *măicuțe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *maică* (**1**); măiculeană, măiculică, măicușoară. **2.** Călugăriță; termen cu care se adresează cineva unei călugărițe. — *Maică* + suf. *-uță*.

MĂIESTRÊȘTE adv. (Înv.) Cu măiestrie; artisticeste. — *Măiestru* + suf. *-ește*.

MĂIESTRÊȚ, *-EĂȚĂ*, *măiestreți*, *-e*, adj. (Înv.) **1.** (Despre oameni) Care face un lucru cu măiestrie (**1**); talentat. **2.** (Despre lucruri) Care este făcut cu măiestrie (**1**). — *Măiestru* + suf. *-eț*.

MĂIESTRÎ, *măiestresc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A executa ceva cu (mare) îndemânare, cu artă. — Din *măiestru*.

MĂIESTRÎE, (**2**, **3**) *măiestrii*, s.f. **1.** Pricepere, iscusință deosebită; talent, dibăcie, artă. ⇨ *Măiestrie artistică* = totalitatea elementelor pe care le pune în valoare artistul în procesul desăvârșirii unei opere literare sau de artă. **2.** (Înv.; concr.) Lucrare, operă, creație. ⇨ Lucru care denotă iscusință sau meșteșug în execuție; unealtă, instrument, aparat ingenios. **3.** (Înv.) Meserie, meșteșug (care cere pricepere). — *Măiestru* + suf. *-ie*.

MĂIESTRÎȚ, *-Ă*, *măiestriți*, *-te*, adj. **1.** Lucrat cu măiestrie (**1**), cu meșteșug, cu artă; *p. ext.* frumos, minunat, desăvârșit. **2.** Măiestru (**1**). — V. *măiestri*.

MĂIESTRU, *MĂIASTRĂ*, *măieștri*, *măiestre*, adj. **1.** (Despre oameni) Iscusit, abil, ingenios. ⇨ Măiestrit (**1**). **2.** (În basme) Înzestrat cu puteri magice; care demonstrează putere magică; (despre lucruri) efectuat prin puteri magice. ⇨ *Pasăre măiastră* = pasăre din basme, înzestrată cu însușiri supranaturale. ⇨ P. ext. Ca din basme; minunat; fermecat. — Lat. *magister*.

MĂIÚG, *măiuge*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *maș*. ⇨ Unealtă de lemn cu care se bate inul sau cânepa; măiuț. — *Maie* + suf. *-iug*.

MĂIÚȚ, *măiute*, s.n. (Pop.) Măiug. — *Maie* + suf. *-iuț*.

MĂJĂRI, *măjari*, s.m. (Înv. și reg.) Persoană care transporta pește sau care făcea negustorie cu pește; *p. ext.* pescar. [Var.: *măjér* s.m.] — *Majă* + suf. *-ar*.

MĂJĂRÎȚ s.n. (Înv. și reg.) Negoț de pește. ⇨ (În Evul Mediu; în Țara Românească și în Moldova) Dare plătită domniei de către cei care pescuiau în bălțile Dunării. — *Măjar* + suf. *-iț*.

MĂJÉR s.m. v. *măjar*.

MĂLĂI, (**2**) *mălaie*, s.n. **1.** Făină de porumb. ⇨ (Reg.) Făină de mei. **2.** Aliment preparat din făină de porumb, de mei sau de alte cereale, dospit și copt în cuptor; aliment preparat din făină de porumb frământată cu lapte (și cu zahăr). ⇨ Expr. *Și-a trăit traiul, și-a mâncat mălaiul* = a îmbătrâni; s-a învechit, s-a uzat, s-a perimat. ⇨ *Compus: mălai-mare* = om mândăcios sau om bleg, lipsit de vlagă, prostănac. ⇨ Turtă formată prin presarea reziduurilor rămase după extragerea uleiului din semințele plantelor oleaginoase. **3.** (Reg.) Porumb; *p. restr.* boabe de porumb. **4.** (Reg.) Mei; *p. restr.* boabe de mei. **5.** (Bot.; reg.) Mătură. **6.** *Compus: mălaiul-cucului* = a) plantă erbacee cu flori brune, dispuse la vârful ramurilor (*Luzula pilosa*); b) plantă erbacee cu frunze liniare și flori brune sau gălbii, dispuse în spice (*Luzula campestris*). [Pl. și: *mălaiuri*] — Et. nec.

MĂLĂIAȘ, *mălaiașe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *mălai*. — *Mălai* + suf. *-aș*.

MĂLĂIER, *mălăieri*, s.m. (Înv.) Persoană care se ocupa cu negoțul de mălai (**1**). ⇨ Negustor ambulant care își purta marfa în căruță și care primea plata în natură. — *Mălai* + suf. *-ar*.

MĂLĂIEȚ, *-IĂȚĂ*, *mălăieți*, *-e*, adj. **1.** (Despre fructe sau legume) Moale și sfărâmicios, făinos; prea copt. **2.** Fig. (Despre oameni și manifestările lor) Lipsit de energie; moale; *p. ext.* prostănac, bleg. — *Mălai* + suf. *-eț*.

MĂLĂIȘTE, *mălăiști*, s.f. (Reg.) Loc cultivat cu porumb sau cu mei. — *Mălai* + suf. *-iște*.

MĂLĂIGĂ s.f. v. *mămăligă*.

MĂLĂIGUȚĂ s.f. v. *mămăliguță*.

MĂLÎN, *mălini*, s.m. **1.** Arbust decorativ din familia rozaceelor, cu flori albe mirositoare și cu fructe drupe mici, negre din a cărui scoarță amară se prepară un medicament astringent (*Prunus padus*). **2.** (Bot.; reg.) Liliac¹. — Din *mălină* (derivat regresiv).

MĂLÎNĂ, *măline*, s.f. Fructul mălinului (**1**), drupă sferică de culoare neagră și cu gust amar, folosit în medicina populară. — Din bg. *malina*, ucr. *malyna* „zmeură”.

MĂLURĂ, pers. **3** *mălurează*, vb.I. Refl. (Despre cereale) A se umple de mălură (**1**), a se înnegri din cauza mălurei, a se îmbolnăvi de mălură. — Din *mălură*.

MĂLURĂRE, *mălurări*, s.f. Faptul de a se *mălura*. [Var.: *mălurire*] — V. *mălura*.

MĂLURĂȚ, *-Ă*, *mălurați*, *-te*, adj. (Despre cereale) Atacat de mălură (**1**); măluros¹. — V. *mălura*.

MĂLURĂ, *măluri*, s.f. **1.** Boală a grâului și a altor păioase, cauzată de unele specii de ciuperci care produc în boabe o pulbere neagră, formată din

spori. **2.** Numele mai multor specii de ciuperci microscopice care trăiesc parazite pe grâu sau pe alte graminee și care produc mătura (**1**) (*Tilletia*). **3.** Boabe de cereale atinse de mătura (**1**); pulbere neagră din interiorul lor. **4.** (Bot.; pop.) Neghină. [Acc. și: *mălură*] — Cf. ngr. *meli* n.

MĂLURICI s.m. Plantă erbacee cu rizom noduros, cu flori roz-purpuri și cu fructul o păstăie, care are la maturitate culoarea brună (*Orobos variegatus*). — *Mălură* + suf. *-ici*.

MĂLURIRE s.f. v. *mălurare*.

MĂLURÓS¹, **-OĂSĂ**, *mălușoi*, *-oase*, adj. Mălurat. — *Mălură* + suf. *-os*.

MĂLURÓS², **-OĂSĂ**, *mălușoi*, *-oase*, adj. Cu maluri abrupte, cu coaste rezezi; răpos, priporos. — *Mal* + suf. *-os*.

MĂLUȘÓR, *mălușoare*, s.n. (Reg.) Măluț. — *Mal* + suf. *-ușor*.

MĂLUȚ, *măluțuri*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *mal*; mălușor. — *Mal* + suf. *-uț*.

MĂMĂLIGĂR, *mămăligari*, s.m. **1.** Persoană care mănâncă multă mămăligă. ♦ Epitet depreciativ folosit (în trecut) la adresa țăranilor. **2.** Epitet depreciativ pentru un om lipsit de personalitate și de energie. — *Mămăligă* + suf. *-ar*.

MĂMĂLIGĂ, *mămăligi*, s.f. Aliment preparat din făină de porumb (mai rar de mei, hrișcă etc.) fiartă în apă. ♦ Expr. (Fam.) *A o pune de mămăligă* = a se afla sau a ajunge într-o situație dificilă, neplăcută; a o păți; a da greș. ♦ Epitet depreciativ dat unui om lipsit de energie și de inițiativă. [Var.: (reg.) *măligă* s.f.] — Et. nec.

MĂMĂLIGÓI, *mămăligoie*, s.n. **1.** (Rar) Augmentativ al lui *mămăligă*. **2.** (Reg.) Făcăleț. — *Mămăligă* + suf. *-oi*.

MĂMĂLIGÓS, **-OĂSĂ**, *mămăligoși*, *-oase*, adj. (Despre oameni; depr.) Lipsit de energie, de inițiativă; molâu, bleg. — *Mămăligă* + suf. *-os*.

MĂMĂLIGUȚĂ, *mămăliguțe*, s.f. Diminutiv al lui *mămăligă*. [Var.: *măliguță* s.f.] — *Mămăligă* + suf. *-uță*.

MĂMĂRUȚĂ, *mămăruțe*, s.f. (Entom.; reg.) Buburuză. — Et. nec.

MĂMICĂ, *mămică*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *mamă*; mămiță, mămițică, mămică, mămulică, mămulică, mămușoară, mămușă. — *Mamă* + suf. *-ică*.

MĂMIȚĂ, *mămițe*, s.f. (Fam.) Mămică. [Var.: *mămiță* s.f.] — *Mamă* + suf. *-iță*.

MĂMIȚICĂ s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *mămiță*. [Var.: *mămițică* s.f.] — *Mămiță* + suf. *-ică*.

MĂMÓS, **-OĂSĂ**, *mămoși*, *-oase*, adj. (Fam.) **1.** (Despre copiii) Care este extrem (sau excesiv) de atașat de mamă. **2.** (Despre oameni) Care este extrem (sau excesiv) de atașat de copiii săi; ocrotitor. — *Mamă* + suf. *-os*.

MĂMOȘÉNIE s.f. (Fam.) Atașament al unei ființe mămoase. — *Mămos* + suf. *-enie*.

MĂMUCĂ, *mămuci*, s.f. (Reg.) Mămică. — *Mamă* + suf. *-ucă*.

MĂMUCUȚĂ, *mămucuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *mămucă*. — *Mămucă* + suf. *-uță*.

MĂMULĂR, *mămulari*, s.m. (Înv.) Negustor (ambulant) de mărunțișuri. — Cf. tc. *m a m u l*.

MĂMULĂRIE, (**2**) *mămulării*, s.f. (Înv.) **1.** Comerț de mărunțișuri sau de vechituri; ocupația mămulărilor. **2.** Prăvălie de mărunțișuri; *p. ext.* totalitatea obiectelor dintr-o astfel de prăvălie. — *Mămulăr* + suf. *-ie*.

MĂMULICĂ, *mămulici*, s.f. (Reg.) Mămică. — *Mamă* + suf. *-ulică*.

MĂMULIȚĂ, *mămulite*, s.f. (Pop.) Mămică. — *Mamă* + suf. *-uliță*.

MĂMUȘOARĂ, *mămușoare*, s.f. (Pop.) Mămică. — *Mamă* + suf. *-ușoară*.

MĂMUȚĂ, *mămuțe*, s.f. (Rar) Mămică. — *Mamă* + suf. *-uță*.

MĂNĂ, pers. **3** *mănează*, vb. I. Refl. (Despre plante și recolte) A căpăta mană (**2**); a se strica din cauza manei. — Din *mană*.

MĂNĂT, **-Ă**, *mănați*, *-te*, adj. (Despre plante și recolte) Atins de mană (**2**); stricat din cauza manei. — V. *măna*.

MĂNĂSTIOARĂ, *mănăstioare*, s.f. Diminutiv al lui *mănăstire*. [Pr.: *-ști-oa-*. — Var.: *mănăstioară* s.f.] — *Mănăstire* + suf. *-oară*.

MĂNĂSTIRE, *mănăstiri*, s.f. Așezământ religios în care trăiesc, potrivit unor reguli de viață austeră și izolați de lume, călugări sau călugărițe; *p. restr.* ansamblu de clădiri care alcătuiesc un astfel de așezământ; lăcaș în care serviciul divin este oficiat de călugări. ♦ Expr. *A (se) duce* sau *a (se) închide*, *a intra*, *a trimite*, *a băga* etc. *la (o) mănăstire* = a (se) călugări. [Var.: *mănăstire*, (înv.) *monastire* s.f.] — Din sl. *monastyri*.

MĂNĂSTIRESC, **-EASCĂ**, *mănăstirești*, adj. Care aparține mănăstirii, privitor la mănăstire, de la mănăstire; *p. ext.* bisericesc, monastic. ♦ Cum se face sau cum există la mănăstire. [Var.: *mănăstiresc*, **-ească**, (înv.) *monastiresc*, **-ească** adj.] — *Mănăstire* + suf. *-esc*.

MĂNGĂLĂU, *măngălaie*, s.n. (Reg.) Obiect de lemn, lung (și dreptunghiular), cu suprafața ondulată, pe care se freacă rufe la spălat sau cu care se netezesc rufe de pânză groasă. — Din magh. *mángol*.

MĂNGĂLUJ, *măngăluiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A freca sau a netezi rufe pe măngălău. — Din magh. *mángol*.

MĂNÓS, **-OĂSĂ**, *mănoși* *-oase*, adj. **1.** (Despre pământ) Care dă rod bogat; fertil, roditor. ♦ (Despre recolte) Îmbelșugat, bogat. **2.** (Despre vaci) Care dă lapte mult și bun. **3.** Fig. Care aduce câștig mare; rentabil, bănos. — *Mană* + suf. *-os*.

MĂNTĂLUȚĂ, *măntăluțe*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *manta*. — *Manta* + suf. *-ăluță*.

MĂNŪCHI s.n. v. *mănnuchi*.

MĂNŪNCHI, *mănnuchiuri*, s.n. **1.** Cantitate de fire de grâu, de iarbă etc. care poate fi cuprinsă cu mâna; mână, mânășă (**2**). **2.** (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Buchet de flori. ♦ Legătură de mai multe obiecte de același fel, strânse laolaltă. **3.** Mâner (la unelte și arme), coadă, plăsea. [Pl. și: (rar, m.) *mănnuchi*. — Var.: *mănnuchi* s.n.] — Lat. *manclus*.

MĂNŪNCHIAȘ, (**1**) *mănnuchiașe*, s.n., (**2**) *mănnuchiași*, s.m. **1.** S.n. Diminutiv al lui *mănnuchi* (**1**). **2.** S.m. (Reg.) Persoană care umblă în urma secerătorului sau a cossașului și strânge în mănnuchiuri păioasele. — *Mănnuchi* + suf. *-aș*.

MĂNŪNCHIULEȚ, *mănnuchiulețe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *mănnuchi*. — *Mănnuchi* + suf. *-uleț*.

MĂNŪNT, **-Ă**, adj. v. *mărunt*.

MĂNUȘĂR, (**1**) *mănușari*, s.m., (**2**) *mănușare*, s.n. **1.** (Înv.) S.m. Persoană care confecționează mănuși (**1**); fabricant sau negustor de mănuși. **2.** S.n. Mănușă de protecție (folosită la manipularea unei bucăți de metal fierbinte). [Var.: (**1**) *mănușăr* s.m.] — *Mănușă* + suf. *-ar*.

MĂNUȘĂ, *mănuși*, s.f. **1.** Obiect de îmbrăcăminte confecționat din lână, tricot, piele, cauciuc etc., care acoperă mâinile, protejându-le. ♦ Expr. *A umbla* (sau *a se purta*) *cu mănuși* (cu cineva) = a avea o purtare plină de menajamente, de politețe, de îngăduință (față de cineva). *A arunca* (cuiva) *mănușă* = a provoca (pe cineva) la duel; *p. gener.* a provoca (pe cineva). *A ridica mănușă* = a primi provocarea (cuiva) la duel; *p. gener.* a primi provocarea (cuiva). **2.** (Pop.) Mănnuchi (**1**). **3.** (Reg.; și ca termen tehnic în arheologie) Toartă (la oale, vase, câni). ♦ P. gener. Parte a unui obiect care servește pentru a prinde, a apuca, a strânge. [Var.: *mănușă* s.f.] — *Mână* + suf. *-ușă*.

MĂR¹, *meri*, s.m. **1.** Pom din familia rozaceelor, cu frunze mari, ovale, păroase, cu flori albe-trandafirii și fructe globuloase, comestibile, bogate în vitamine (*Malus domestica*). ♦ *Măr pădureț* = arbore din familia rozaceelor, cu ramuri spinose și fructe mici, astringente (*Malus sylvestris*). ♦ Expr. *De florile mărlui* = fără rost, degeaba; fără un scop anumit. **2.** Compus: *mărul-lupului* = plantă erbacee cu frunze ovale, cu flori galbene și fructe tari în formă de pară; remf (*Aristolochia clematidis*); *măr-gutui* = gutui — Lat. *melus*.

MĂR², *mere*, s.n. **1.** Fruct al mărlui¹, de formă rotundă-turtită și de diferite culori. ♦ Expr. (Adverbial) *A bate* (sau *a face*, *a lăsa*) *măr* (pe cineva) = a bate foarte tare (pe cineva). ♦ Compus: (reg.) *măr-gutuie* = gutuie. ♦ *Mărul discordiei* = cauza neînțelegerii sau dușmăniei dintre mai multe persoane. **2.** (În sintagma) *Mărul lui Adam* = proeminentă a zgârciului tiroidian, vizibilă la bărbați în partea anterioară a gâtului; nodul gâtului. — Lat. *melum*.

MĂRĂR s.m. Plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu frunze filiforme și cu flori galbene, folosită drept condiment (*Anethum graveolens*). ♦ Expr. *A se băga în vorbă ca mărarul în ciorbă* sau (rar) *a se amesteca ca mărarul în bucate* = a participa nepoftit la o discuție. — Cf. alb. *mëraj*, ngr. *márazhron*.

MĂRĂZ, *mărazuri*, s.n. (Reg.; mai ales la pl.) Mofturi, nazuri, fasoane. [Var.: *maráz* s.n.] — Din tc. *maraz*.

MĂRĂCIN s.m. v. *mărăcine*.

MĂRĂCINĂR, *mărăcinari*, s.m. Nume dat mai multor păsări călătoare mici, insectivore, cu penajul castaniu-închis și cu gâtul negru, care trăiesc prin mărăcinișuri, în apropierea apelor (*Saxicola*). — *Mărăcine* + suf. *-ar*.

MĂRĂCINĂȘ, *mărăcinași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *mărăcine*. — *Mărăcine* + suf. *-aș*.

MĂRĂCINĂ s.f. v. *mărăcine*.

MĂRĂCINE, *mărăcini*, s.m. Nume generic dat unor plante a căror tulpină este acoperită cu spini; fructul țepos al unor asemenea plante; *p. restr.* gimpe, țeapă, spin (al acestor plante). ♦ Expr. *A sta* (*ca*) *pe mărăcini* = a fi nerăbdător, a nu-și găsi astămpăr. *A trăi ca pe mărăcini* = a trăi rău. ♦ (Mai ales la pl.) Mărăciniș. [Var.: *mărăcin* s.m., *mărăcină* s.f.] — Lat. *marucina*.

MĂRĂCINET, *mărăcineturi*, s.n. (Rar) Mărăciniș. — *Mărăcine* + suf. *-et*. **MĂRĂCINIȘ**, *mărăcinișuri*, s.n. Desiș de mărăcini, loc acoperit cu mărăcini; mărăcinet. — *Mărăcine* + suf. *-iș*.

MĂRĂCINIȚ, **-Ă**, *mărăciniți*, *-te*, adj. Mărăcinos. — Din *mărăcine*.

MĂRĂCINÓS, -OĂSĂ, *mărăcinoși, -oase*, adj. Plin de măracini, măraciniț, spinos, ghimpos. — **Mărăcine** + suf. -os.

MĂRĂMIOĂRĂ, *mărămioare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *maramă*; mărămută. — **Maramă** + suf. -ioară.

MĂRĂMUȚĂ, *mărămuță*, s.f. (Rar) Mărămioară. — **Maramă** + suf. -uță.

MĂRĂRĂȘ s.m. 1. Diminutiv al lui *mărar*. 2. Plantă erbacee acvatică din familia umbeliferelor, cu tulpina ramificată și cu flori albe, foarte asemănătoare cu mărarul; chimion-de-apă (sau -de-baltă) (*Oenanthe aquatica*). — **Mărar** + suf. -aș.

MĂRE interj. (Pop.) 1. Cuvânt care exprimă: mirare; curiozitate; nedumerire; surprindere, uimire; admirație etc. 2. Termen de adresare; mă, bre. ♦ Cuvânt prin care se subliniază o relație, o afirmație. [Var.: **mări** interj.] — Cf. alb. more, ngr. moré „prost, nebun”.

MĂRÉT, -EĂȚĂ, *măreți, -e*, adj. 1. Care trezește admirație, care se impune prin calități deosebite, excepționale; grandios, impunător, falnic, maiestuos, fastuos. 2. (Înv. și reg.) Mândru, semeț; îngâmfat, trufaș, orgolios. — **Mări**¹ + suf. -eț.

MĂREȚIE s.f. 1. Faptul de a fi măreț; ansamblu de calități care trezesc admirație și respect; grandoare, splendoare, fast¹. 2. (Înv. și reg.) Mândrie, semeție, trufie. — **Măreț** + suf. -ie.

MĂRFĂR s.n. v. **marfar**.

MĂRȚOARĂ s.f. v. **mărușoară**.

MĂRȚOĂRĂ, *mărțoare*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *marfă*. [Var.: **mărțoară** s.f.] — **Marfă** + suf. -ușoară.

MĂRGĂRELE s.f. pl. (Rar) Mărgăritărele, perle mici. — Cf. mărgăritărel.

MĂRGĂRI, *mărgăresc*, vb. IV. Intrans. (Pop.; în urări) A prospera, a înflori. — Din **mărgărit**¹ (derivat regresiv).

MĂRGĂRINT s.m. v. **mărgărit**¹.

MĂRGĂRIT¹, (1) *mărgărite*, s.n., (2) s.m. (Înv. și pop.) 1. S.n. Mărgăritar (1). 2. S.m. Lăcrămioară. [Var.: (2) **mărgărint** s.m.] — Din ngr. *margaritis*.

MĂRGĂRIT², **-Ă**, *mărgăriți, -te*, adj. (Pop.; despre pomi) Înflorit. — V. **mărgări**.

MĂRGĂRITĂR, (1, 2) *mărgăritare*, s.n., (3, 4) *mărgăritari*, s.m. 1. S.n. Boabă rotundă și tare de culoare albă-strălucitoare cu reflexe sidefi, care se formează în corpul unor scoici și care se utilizează ca podoabă de preț; perla, mărgărit¹. ♦ Loc. adj. *De mărgăritar* = împodobit, bătut, incrustat cu mărgăritare (1). ♦ Fig. Lucru fără cusur, de mare valoare. 2. S.n. Pietriș mărunț folosit la betoane pentru fațade, mozaicuri, pentru a fi așternut pe alei etc. 3. S.m. (Bot.) Lăcrămioară, cerceluș (2). 4. S.m. Numele unei specii de vâsc care crește numai pe stejari, cu fructe în formă de bobite galbene; vâsc-de-stejar (*Loranthus europaeus*). — Din ngr. *margaritari*.

MĂRGĂRITĂ, *mărgărite*, s.f. (Bot.; pop.) Margaretă. — Din ngr. *margarita*.

MĂRGĂRITĂRĂȘ, *mărgăritărașe*, s.n. (Rar) Mărgăritărel (1). — **Mărgăritar** + suf. -aș.

MĂRGĂRITĂREL, (1) *mărgăritărele*, s.n., (2) *mărgăritărei*, s.m. 1. S.n. (Înv. și pop.) Diminutiv al lui *mărgăritar* (1); mărgărităraș. 2. S.m. (Bot.; la pl.) Lăcrămioare. — **Mărgăritar** + suf. -el.

MĂRGEĂ, -ICĂ, *mărgelă*, s.f. 1. Boabă (mică) de sticlă, de piatră etc., de forme și culori diferite (înșirată pe ață, cusută pe un veșmânt etc.), folosită ca podoabă; (la pl.) șirag format din asemenea obiecte. 2. (La pl.) Protuberanțe ale pielii de pe capul și gâtul curcanului. 3. (În forma *mărgică*) Nume dat mai multor plante erbacee din familia gramineelor, cu flori mici, dispuse câte una sau două în vârful unor spiculețe (*Melica*). — Din lat. *margella*. — **Mărgică**: cu schimbare de suf.

MĂRGEAN, *mărganuri*, s.n. 1. (Înv. și pop.) Nume dat unor specii de animale care trăiesc în colonii marine formate din mai mulți indivizi de culoare roșie, mai rar albă, înfiți pe un schelet calcaros; coral¹ (*Corallium*); p. ext. scheletul calcaros al acestor animale, din care se fac podoabe; podoabă făcută din acest schelet. 2. Șirag de mărgelă făcut dintr-un material asemănător cu mărganul (1). — Din tc. *mercan*.

MĂRCELĂT, -Ă, *mărgelăți, -te*, adj. (Rar) Împodobit cu mărgelă (1). ♦ (Despre animale) Care are la gât niște protuberanțe în formă de mărgelă (1). — **Mărgelă** + suf. -at.

MĂRCELUȘĂ, *mărgelușe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *mărgelă* (1); mărgeluță. 2. Plantă erbacee mică, cu flori albe, albastre sau trandafirii (*Lithospermum arvense*). — **Mărgelă** + suf. -ușă.

MĂRCELUȚĂ, *mărgeluțe*, s.f. Mărgelușă (1). — **Mărgelă** + suf. -uță.

MĂRGHILĂ, *mărgihile*, s.f. (Reg.) Loc mlăștinos; mocirlă, baltă. [Acc. și *mărghilă*] — Et. nec.

MĂRGINĂȘ, -Ă, *mărginași, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se află la margine, la hotar, la extremitate; periferic, lăturalnic, limitrof. 2. Adj., s.m. și

f. (Persoană) care locuiește, care se află la marginea unei așezări omenești, a unui teritoriu etc.; mărginean. — **Mărgine** + suf. -aș.

MĂRGINEAN, -Ă, *mărgineni, -e*, adj., s.m. și f. (Înv. și reg.) Mărginaș (2). — **Mărgine** + suf. -ean.

MĂRGINI, *mărginesc*, vb. IV. 1. Tranz. A forma limitele, marginile unui lucru, unei suprafețe etc.; a contura un lucru, o suprafață, a încadra, a delimita. ♦ A stabili anumite limite. ♦ Refl. recipr. A se învecina cu..., a avea hotar comun cu... 2. Tranz. și refl. A (se) limita, a (se) reduce, a (se) restrânge, a (se) rezuma. 3. Tranz. (Înv.) A ține sub pază, a fixa cuiva domiciliu forțat; a închide. — Din **mărgine**.

MĂRGINIRE, *mărginiri*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) mărgini și rezultatul ei. 2. Fig. Posibilitate redusă de înțelegere, de intuiție; îngustime spirituală, mediocritate (în gândire, în concepții); prostie. — V. **mărgini**.

MĂRGINIT, -Ă, *mărginiți, -te*, adj. 1. Limitat, redus. 2. Fig. (Despre oameni) Lipsit de inteligență; limitat, redus, prost; (despre calități intelectuale, sufletești etc.) lipsit de agerime, de profunzime. — V. **mărgini**.

MĂRGINUȚĂ, *mărginuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *mărgine*; mărgioară. — **Mărgine** + suf. -uță.

MĂRGIOĂRĂ, *mărgioare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *mărgine*; mărginuță. [Pr.: -gi-oa-] — **Mărgine** + suf. -ioară.

MĂRI¹, *măresc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A crește sau a face să crească în dimensiuni, în număr, în cantitate etc.; a spori sau a face să sporească, a (se) înmulți. ♦ Refl. A crește în vârstă, a se face mai mare. 2. Tranz. A crește, a ridica (valoarea, prețul). 3. Tranz. și refl. A (se) intensifica, a (se) dezvolta. 4. Tranz. și refl. A (se) prelungi în timp. 5. Tranz. A da cinstea, considerația cuvenită; a stima, a prețui, a slăvi, a preamări pe cineva sau ceva. 6. Refl. (Înv. și pop.) A se îngâmfă, a se făli, a se mândri. — Din **mare**¹.

MĂRI² interj. v. **măre**.

MĂRICEL, -EĂ, -ICĂ, *măricei, -ele*, adj. Mărișor. — **Mare**¹ + suf. -icel. — **Măricică**: cu schimbare de suf.

MĂRIE, *mării*, s.f. (Înv.) 1. (Urmat de un adj. pos. sau de un pron. pers.) Termen de reverență la adresa unui monarh, a unui domnitor, a unui boier etc.; înălțime, domnie, maiestate. 2. Situație înaltă, rang, demnitate, putere. ♦ Slavă, onoare, cinste, glorie. 3. Îngâmfare, trufie, mândrie, fală. — **Mare**¹ + suf. -ie.

MĂRIME, *mărimi*, s.f. 1. Însușirea de a fi mare¹; întindere, dimensiune, cantitate, volum. ♦ Talie, statură. ♦ Proporție, valoare. ♦ Importanță, însemnătate, gravitate. ♦ (Fiz.) Proprietate comună a unor obiecte, pe baza căreia acestea pot fi ordonate într-un șir. ♦ *Mărimă de stare* = mărimă a unui sistem fizic, care variază cu aceeași valoare, oricum ar trece sistemul între două stări date. (Astrom.) *Mărimă stelară* = măsură a strălucirii aparente a unei stele, exprimată printr-un număr care este cu atât mai mic cu cât strălucirea astrului este mai mare; magnitudine. ♦ (Mat.) Generalizare a unor noțiuni concrete, ca lungime, arie, masă etc. 2. Durată. 3. Strălucire, grandoare; glorie, faimă. ♦ Loc de frunte într-o anumită ierarhie; funcție sau situație înaltă, rang, demnitate; (concr.) persoană care deține un rol important în ierarhia socială; demnitar, frunțas. 4. (Înv.) Noblete sufletească, mărinimie. 5. (Înv.) Mândrie, aroganță, trufie. — **Mare**¹ + suf. -ime.

MĂRINIMIE s.f. Bunăvoință, înțelegere, bunătate, generozitate. ♦ (Înv.) Bărbăție, curaj. — **Măre**¹ + **inimă** + suf. -ie (după lat. *magnanimitas*).

MĂRINIMÓS, -OĂSĂ, *mărinimoși, -oase*, adj. Care este plin de mărinimie, de înțelegere, de bunătate; generos. — **Mare**¹ + **inimos** (după lat. *magnanimus*).

MĂRIRE, *mării*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) **mări**¹ și rezultatul ei; mărit³. ♦ (Fiz.) Operație de copiere fotografică prin proiecție, în scopul obținerii unor pozitive mai mari decât negativele copiate. ♦ Loc de frunte într-o anumită ierarhie (socială); rang, demnitate; (concr.) persoană care ocupă o funcție înaltă în ierarhia socială; frunțas, demnitar. ♦ Glorie, strălucire, splendoare. ♦ Putere, autoritate, tărie. 2. (Înv.) Mărie (1). — V. **mări**¹.

MĂRIȘOR, -OARĂ, *mărișori, -oare*, adj. Diminutiv al lui **mare**¹; măricel, măruț. — **Mare**¹ + suf. *șor*.

MĂRIT¹, *măriți*, s.m. (Înv. și reg.) Soț; mire. — Lat. *maritus*.

MĂRIT² s.n. (Pop.) Măritat¹. ♦ Loc. adj. *De mărit* = (despre fete) bună de măritat. ♦ Expr. *A-și face de mărit* = a face vrăji pentru a se mărita. — Din **mărita** (derivat regresiv).

MĂRIT³ s.n. Faptul de a (se) **mări**¹; mărire. — V. **mări**¹.

MĂRIT⁴, **-Ă**, *măriți, -te*, adj. 1. Devenit mai mare¹; crescut. ♦ (Despre ochi) Care este larg deschis; lărgit. 2. Slăvit, măreț, înălțat, glorios; cinstit. ♦ Vestit, celebru, ilustru, nobil. — V. **mări**¹.

MĂRITĂ, *mărit*, vb. I. 1. Refl. (Despre femei) A se căsători. ♦ Tranz. A da o fată în căsătorie. ♦ Compus: (Bot.) *mărită-mă-mamă* s.f. = rujă-galbenă.

2. Tranz. (Fam.) A vinde cu un preț derizoriu un lucru nefolositor sau de proastă calitate, a se descotorosi de ceva. — Lat. *maritare*.

MĂRITĂRE s.f. Măritat¹. — V. *mărita*.

MĂRITĂT¹ s.n. Faptul de a (*se*) *mărita*; măritiș, măritare, mărit². ◇ Loc. adj. *De măritat* = (despre o fată) de vârstă potrivită pentru căsătorie; nubilă. — V. *mărita*.

MĂRITĂT², -Ă, *măritați*, -te, adj. (Despre femei) Căsătorită. ◇ (Reg.; despre bărbați) Care se stabilește prin căsătorie în casa soției. — V. *mărita*.

MĂRITIȘ, *măritișuri*, s.n. Măritat¹. — *Mărita* + suf. -iș.

MĂRITĂTOR, -OĂRE, *măritori*, -oare, adj. Care mărește. — *Mări*¹ + suf. -tor.

MĂRIUȚĂ, *măriuțe*, s.f. 1. (Entom.; reg.) Buburuză. 2. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: -ri-u] — Cf. n. pr. *Măriuța*.

MĂRMURĂR, *mărmurari*, s.m. Meșter care lucrează marmura. — *Mărmură* + suf. -ar.

MĂRMURĂ, *mărmuresc*, vb. IV. 1. Tranz. (Reg.) A lucra ceva în marmură.

2. Intrans. Fig. (Înv. și pop.) A înmărmuri, a încremeni (de frică, groază). — Din *mărmură*.

MĂRMURIRE, *mărmuriri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *mărmuri* și rezultatul ei. — V. *mărmuri*.

MĂRMURIT, -Ă, *mărmuriți*, -te, adj. 1. (Înv. și pop.) Lucrat în marmură; sculptat. 2. Fig. Înărmurit. ◇ (Despre obiecte) Neclintit, nemișcat. — V. *mărmuri*.

MĂRÓI, -OĂIE, *măroi*, -oaiie, adj. (Reg.) Augmentativ al lui mare¹. — *Mare* + suf. -oi.

MĂRȘĂLUI, *mărșăluiesc*, vb. IV. Intrans. A se deplasa în marș; a mărși. ◇ (Fam.) A face un drum lung, obositor. — *Marș* + suf. -ălui.

MĂRȘĂLUIRE, *mărșăluiri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *mărșălui*. — V. *mărșălui*.

MĂRȘĂLUITÓR, *mărșăluitori*, s.m. Atlet specializat în proba sportivă de marș. [Pr.: -lu-i] — *Mărșălui* + suf. -tor.

MĂRȘUÍ, *mărșuiesc*, vb. IV. Intrans. A mărșălui. — *Marș* + suf. -ui.

MĂRTURIE, *mărturii*, s.f. 1. Declarație făcută de o persoană pentru a adevări un lucru sau pentru a-și susține părerea. ◇ Spec. Depoziție făcută de un martor în fața unei instanțe judecătorești. ◇ *Mărturie mincinoasă* = infracțiune care constă în făpta unui martor de a face afirmații mincinoase sau de a nu spune tot ce știe. ◇ Expr. *A sta (sau a fi) mărturie* = a se afla de față, a fi martor. ◇ (Înv.) Mărturisire a credinței. ◇ (Rar) Martor. 2. Dovadă, atestare; semn, probă, indiciu. 3. (Reg.) Târg săptămânal (fixat în zilele în care oamenii veneau la oraș pentru a depune mărturii 1). — *Martur* + suf. -ie.

MĂRTURISĂNIE, *mărturisăni*, s.f. (Înv.) Spovedanie. — *Mărturis* + suf. -anie.

MĂRTURISÍ, *mărturisesc*, vb. IV. 1. Tranz. A declara, a relatea, a spune, a susține. ◇ Spec. A face o depoziție în fața unei instanțe. ◇ (Înv.) A propovădui, a predica o credință, o învățătură morală. 2. Intrans. și tranz. A dovedi, a adevăra, a proba. 3. Tranz. A recunoaște (ca adevărat); a admite, a accepta. 4. Tranz. A spune deschis, a da pe față, a arăta fără ocol. 5. Tranz. și refl. A (*se*) destăinui. ◇ Refl. A se spovedi. ◇ Tranz. (Despre duhovnici) A primi spovedania cuiva; a spovedi. — Din sl. *marturisati*.

MĂRTURISIRE, *mărturisiri*, s.f. Faptul de a (*se*) *mărturisi*; mărturie. 1. Afirmare, susținere. ◇ Spec. Declarație făcută de o persoană în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală despre faptele pe care le-a săvârșit. 2. Destăinuire, confidență. 3. Spovedanie. — V. *mărturisi*.

MĂRTURISIT, -Ă, *mărturisiți*, -te, adj. Care este declarat, relatat; care este spus deschis, pe față. — V. *mărturisi*.

MĂRTURISITÓR, -OĂRE, *mărturisitori*, -oare, s.m., adj. 1. S.m. (Înv.) Persoană care arată, susține, probează ceva; spec. persoană care depune o mărturie în fața unei instanțe; martor. ◇ Duhovnic, confesor. 2. Adj. Doveditor, probant. — *Mărturisi* + suf. -tor.

MĂRȚĂNĂ, *mărțâne*, s.f. (Pop.) Iapă slabă, bătrână; mărtoagă, gloabă. ◇ (Reg.) Epitet injurios dat unei femei de moravuri ușoare. — Din bg. *mărcina*.

MĂRȚIȘÓR, (1) *mărțisoare*, s.n., (3, 4) *mărțisori*, s.m. 1. S.n. Mic obiect de podoabă legat de un fir împletit, roșu cu alb, care se oferă în dar ca semn al sosirii primăverii, mai ales femeilor și fetelor, la 1 martie; marț². 2. S.m. (Pop.) Martie. 3. S.m. Plantă erbacee din familia rozaceelor, cu frunzele crestate adânc și cu flori galbene (*Geum montanum*). 4. S.m. (Bot., reg.) Ament (de salcie, de răchită etc.). — *Marț*² + suf. -ișor.

MĂRÚNT, -Ă, *mărunți*, -te, adj. 1. De dimensiuni, de proporții reduse; (foarte mic). ◇ Cu elemente componente foarte mici; fin. ◇ (Adesea adverbial) Tăiat, sfărâmat, rupt în bucăți de dimensiuni reduse. ◇ (Despre scris) Cu litere foarte mici. ◇ (Despre ploaie, burniță etc.) Cu stropi sau fulgi mici și deși. 2. (Despre bani; adesea substantivat) Cu monede divizionare

de valoare mică. 3. De înălțime, de statură mică; scund, mic. ◇ Scurt. 4. (Despre mers) Cu pași mici (și grăbiți). ◇ (Substantivat, f. art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. 5. (Despre ființe) Care este de vârstă fragedă, abia născut sau de câțiva ani; care este nevârstnic. 6. Fig. Care are o importanță, o valoare redusă; mic, neînsemnat. ◇ Expr. *Multe și mărunte* = lucruri de tot felul. ◇ Care se află pe o treaptă inferioară într-o ierarhie; de rând. 7. Fig. (Despre oameni) Lipsit de înțelegere, de generozitate, care dovedește orizont limitat. [Var.: (pop.) *mărúnt, -ă* adj.] — Lat. *minutus*.

MĂRÚNTĂIE s.n. pl. 1. Totalitatea organelor interne la animale și la om; viscere, vintre; p. restr. organele interne aflate în cavitatea abdominală. ◇ Expr. *A ști toate măruntăiele* (din cineva) = a cunoaște gândurile cele mai ascunse (ale cuiva). ◇ Spec. Totalitatea organelor interne comestibile ale animalelor. 2. Fig. Partea cea mai adâncă a unui lucru; fund, adâncime, mijloc. ◇ Interiorul ființei omenești, considerat ca sediu al gândirii, al sentimentelor și al conștiinței. [Pr.: -ta-ie] — Lat. *minutalia*.

MĂRÚNTÉL, -EĂ, -ICĂ, *mărunței*, -ele, adj. Diminutiv al lui *mărunt*. ◇ (Substantivat, m. art.) Dans popular românesc din Bihor, cu mișcare rapidă, executat în perechi; melodie după care se execută acest dans. — *Mărunt* + suf. -el, -ea, -ică.

MĂRÚNȚI, *mărunțesc*, vb. IV. Tranz. A tăia, a fărâmița, a rupe, a împărți, a sfărâma în bucăți mici; a pisa. ◇ Loc. adv. *Pe mărunțițe* = cu mișcări scurte și repezi. — Din *mărunt*.

MĂRÚNȚIME, *mărunțimi*, s.f. (Rar) Însușire a ceea ce este mărunt sau neînsemnat; (concr.) ceea ce este de vârstă fragedă, tânăr, nevârstnic. ◇ (Concr.) Lucru fără valoare, neînsemnat. — *Mărunt* + suf. -ime.

MĂRÚNȚIRE, *mărunțiri*, s.f. Acțiunea de a *mărunți*. — V. *mărunți*.

MĂRÚNȚIȘ, *mărunțisuri*, s.n. 1. Lucru mărunt, fără valoare; (la pl.) obiecte și materiale accesorii (ace, ată, nasturi etc.); mărunțuș. ◇ Vânat format din animale mici. 2. Fig. (La pl.) Fapte lipsite de importanță; nimicuri, fleacuri. 3. (Cu sens colectiv) Monede (de metal) de valoare mică. 4. (Înv.; în loc. adv.) *Cu mărunțușul* = în cantitate mică, cu bucată, în detaliu, cu amănuntul. — *Mărunt* + suf. -iș.

MĂRÚNȚIȘĂR, *mărunțisari*, s.m. (Înv.) Negustor de mărunțisuri. — *Mărunțis* + suf. -ar.

MĂRÚNȚÍT s.n. Faptul de a *mărunți*. — V. *mărunți*.

MĂRÚNȚÚȘ, *mărunțușuri*, s.n. (Înv. și pop.) Mărunțis. — *Mărunt* + suf. -uș.

MĂRÚȚ, -Ă, *măruți*, -e, adj. (Pop.) Mărișor. — *Mare*¹ + suf. -uț.

MĂSĂÍ, *măsaie*, s.n. (Reg.) Față de masă. ◇ Șerveț, prosop; spec. ștergar pentru împodobit pereții în casele țărănești. — *Masă*² + suf. -ai.

MĂSĂR, (1) *măsari*, s.m., (2) *măsare*, s.n. (Reg.) 1. S.m. Tâmplar, dulgher. 2. S.n. Față de masă. — *Masă*² + suf. -ar.

MĂSĂLĂR s.m. Numele popular al lunii august. — Et. nec.

MĂSĂRÍȚĂ, *măsaște*, s.f. (Reg.) Față de masă. — *Masă*² + suf. -ăriță.

MĂSCĂRI, *măscări*, s.f. (Pop. și fam.; mai ales la pl.) Faptă sau vorbă necuviincioasă, nerușinată; ocară; obscenitate, pornografie. ◇ Expr. *A face de măscară* = a face de râs. — Din *măscări* (derivat regresiv).

MĂSCĂREALĂ, *măscăreli*, s.f. (Reg.) Bațjocură, ocară. — *Măscări* + suf. -eală.

MĂSCĂRI, *măscăresc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A certa, a ocări, folosind vorbe urâte; a bațjocori. ◇ Fig. A înjosi, a pângări o idee, un sentiment. — Din *mascara*.

MĂSCĂRÍCI, *măscărici*, s.m. 1. Actor de comedie în teatrul popular (de circ, de bălci etc.), care execută și numere de acrobație, muzicale, de dresură etc.; saltimbanc, paiată, clown. ◇ Epitet depreciativ pentru un om nesian, ridicol. 2. (În Evul Mediu) Persoană angajată la curțile regale sau senoriale pentru a amuza asistența; bufon. — *Măscări* + suf. -ici.

MĂSCĂRÍCÍUNE, *măscăriciuni*, s.f. (Înv.) Vorbă, gest, purtare trivială; măscărie. — *Măscări* + suf. -ciune.

MĂSCĂRÍE, *măscării*, s.f. (Înv.) Măscăriciune. — *Măscări* + suf. -ie.

MĂSCĂRÍ, *măscăresc*, vb. IV. Refl. (Înv.) A se masca. — *Mască* + suf. -ui.

MĂSCĂRÍȚĂ, *măscăriți*, -te, adj. (Înv.) Mascat. — V. *măscui*.

MĂSEĂ, *măsele*, s.f. 1. Fiecare dintre dinții mari (terminați cu o suprafață plată) fixați în partea posterioară a maxilarelor, după canini, la om și la unele animale, servind la zdrobirea și la măcinarea alimentelor; molar¹. ◇ *Măsea de mînte* = fiecare dintre cele patru măsele care apar la sfârșitul adolescenței. ◇ Expr. (*Oltean*) *cu douăzeci și patru* (sau *cu gura plină*) *de măsele* = (om) voinic și isteț, descărcăreț, abil. *A-i crăpa* (cuiva) *măseaua* (sau *măselele*) (*în gură*) = a fi nerăbdător; a avea mare nevoie de ceva. *A trage* (sau *a o lua*) *la măsea* = a bea mult, a fi bețiv. *N-ajunge nici pe o măsea* = e foarte puțin, insuficient. *A nu avea ce pune* (sau *a nu ajunge*) (*nici*) *pe o măsea* sau *nici cât (să) pui pe o măsea* = a avea foarte puțin (de mâncare). *A lepăda, a arunca* etc. (pe cineva sau ceva) *ca pe o măsea*

stricată = a se debarasa (de cineva sau ceva) fără părere de rău. **2.** Compus: (Bot.) *măseaua-ciutei* = mică plantă erbacee din familia liliaceelor, cu flori roșii, cu frunze pătate roșu-brun (*Erythronium dens canis*). **3.** Nume dat mai multor obiecte sau părți de obiecte asemănătoare, ca formă sau ca funcție, cu măseaua (1) (la roata morii, la grindeul de la piua, la grapă, leucă, tăpile saniei, bocanci etc.). — Lat. *maxilla* „maxilar”.

MĂSELĂR, *măselari*, s.m. (Reg.) **1.** (Bot.) Măselariță. **2.** Nume dat diferitelor părți ale unor obiecte sau unelte. — Din *măsea* + suf. *-ar*.

MĂSELĂRIȚĂ, *măselarițe*, s.f. Plantă medicinală toxică din familia solanaceelor, cu tulpina înaltă și cu flori galbene cu nervuri violet, din care se extrage atropina; sunătoare, măselar, neburariță (*Hyoscyamus niger*). — *Măsea* + suf. *-ariță*.

MĂSELĂT, *măselăți*, adj. (Reg.; despre porumb) Cu bobul mare și alb. — Din *măsea*.

MĂSELUȚĂ, *măseluțe*, s.f. Diminutiv al lui *măsea*. — *Măsele* (pl. lui *măsea*) + suf. *-uță*.

MĂSLĂG s.n. **1.** Fructul foarte toxic al unei plante orientale (*Anamirta cocculus*), în formă de boabă roșie, folosit uneori pentru a ameiți peștii pentru a-i pescui mai ușor. **2.** (Bot.; reg.) Ciumăfaie. — Din magh. *maszlag*.

MĂSLIN, *măslini*, s.m. **1.** Arbore fructifer cu frunze persistente, lanceolate, de culoare verde-deschis pe partea superioară și albă-argintie pe partea inferioară, pieloase, și cu fructe ovoide, brune-verzui, cultivat mai mult în regiunile mediteraneene pentru lemnul și mai ales pentru fructele lui, bogate în ulei (*Olea europaea*). **2.** Ramură de măslin (1), simbol al păcii. — Din *măslină* (derivat regresiv).

MĂSLINĂR, *măslinari*, s.m. (Înv.) Negustor de măslină; *p. ext.* băcan. — *Măslină* + suf. *-ar*.

MĂSLINĂ, *măslină*, s.f. Fructul măslinului (1), comestibil, de culoare brună-verzuie, foarte bogat în ulei; olivă. — Din sl. *maslina*.

MĂSLINIU, *-le*, *măslinii*, adj. (Despre fața sau pielea oamenilor) De culoarea măslinului (1); galben-verzui bătând în negru; smead. — *Măslină* + suf. *-iu*.

MĂSLUI, *măsluiesc*, vb. IV. Tranz. A face semne pe cărțile de joc pentru a le recunoaște sau a le aranja astfel încât să înșele pe ceilalți jucători și să câștige. ♦ P. gener. A falsifica, a trișa. — *Măslă* + suf. *-ui*.

MĂSLUIALĂ, *măsluieli*, s.f. (Rar) Măsluire. [Pr.: *-lu-ia-*] — *Măslui* + suf. *-eală*.

MĂSLUIRE, *măsluiri*, s.f. Acțiunea de a *măslui* și rezultatul ei; măsluială. ♦ P. gener. Falsificare, trișare. — V. *măslui*.

MĂSLUIȚ, *-Ă*, *măsluiți*, *-te*, adj. (Despre cărțile de joc) Însemnat sau aranjat pentru a da măsluitorilor posibilitatea de a înșela la joc. ♦ P. gener. Falsificat; fals, prefăcut. — V. *măslui*.

MĂSLUITOR, *-OĂRE*, *măsluitori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care măsluiește cărțile de joc. ♦ P. gener. Falsificator, trișor. [Pr.: *-lu-i-*] — *Măslui* + suf. *-tor*.

MĂSOAIE s.f. v. *măsoi*.

MĂSÓI, *măsoaie*, s.n. (Rar) Augmentativ al lui *masă*². ♦ (Reg.) Față de masă. [Var.: *măsoaie* s.f.] — *Masă*² + suf. *-oi*.

MĂSÓRIȘTE, *măsořiști*, s.f. (Înv.) Măsurare, măsurătoare. — *Măsura* + suf. *-iște*.

MĂSURĂ, *măsór*, vb. I. I. Tranz. **1.** A determina cu instrumente sau aparate de măsură, etaloane etc. valoarea unei mărimi (lungime, masă, greutate, tensiune electrică etc.); a lua măsura; *spec.* a cântări. ♦ (Rar) A aplica pedepse, lovituri etc. ♦ Expr. (Glumet) *A măsura pe cineva* (sau *a măsura cuiva ceva*) *pe spinare* = a bate, a lovi (pe cineva). **2.** A evalua, a aprecia valoarea, mărimea. ♦ Expr. (Reg.) *A-i măsura* (cuiva) *vorba cu îmbăciul*, se zice despre cineva care spune nimicuri sau care vorbește neclar. **3.** A străbate (pe jos), a parcurge de la un capăt la altul un spațiu, o distanță. **4.** A cuprinde cu ochii, a cerceta cu privirea o distanță, un loc; a scruta. ♦ A privi pe cineva cu atenție; a privi disprețuitor sau amenințător. II. Fig. **1.** Tranz. A cântări, a modera, a înfrâna cuvintele, gesturile, manifestările etc. **2.** Refl. și tranz. A (se) compara cu cineva din punctul de vedere al forței fizice, intelectuale etc. ♦ Expr. (Tranz.) *A-și măsura puterile* = a se lua la întrecere în luptă. — Lat. *mensurare*.

MĂSURABIL, *-Ă*, *măsurabili*, *-e*, adj. Care se poate măsura. — *Măsura* + suf. *-bil* (după fr. *mesurable*).

MĂSURĂRE, *măsurări*, s.f. Acțiunea de a (se) măsura; determinare a valorii unei mărimi; măsură (I, 1), măsurătoare, măsurat¹. — V. *măsura*.

MĂSURĂȚ¹ s.n. Măsurare. — V. *măsura*.

MĂSURĂȚ², *-Ă*, *măsurăți*, *-te*, adj. **1.** (Despre corpuri, fenomene, dimensiuni) Determinat, evaluat. **2.** Limitat; mărginit. **3.** Fig. Moderat, cumpătat, cu măsură. ♦ (Despre pași, mers etc.) Domol, tacticos. — V. *măsura*.

MĂSÜRĂ, *măsură* s.f. I. **1.** Valoare a unei mărimi, determinată prin raportare la o unitate dată; măsurare, determinare. ♦ Loc. adj. și adv. *După* (sau *pe*) *măsură* = (despre îmbrăcăminte sau încălțăminte) potrivit cu dimensiunile corpului; după dimensiuni potrivite. *De* (sau *pe*) *o măsură* = deopotrivă, la fel, egal. ♦ Loc. adv. *În mare* (sau *în largă măsură*) = în mare parte, în mare cantitate, mult. *În mică măsură* = într-o proporție neînsemnată. *În egală măsură* = la fel, în mod egal. ♦ Loc. prep. *După* (sau *pe*, *în*) *măsura*... = în raport cu..., proporțional cu... ♦ Loc. conj. *Pe măsură ce* = cu cât. *În măsura în care*... = numai atât cât... ♦ Loc. vb. *A lua* (cuiva) *măsură* = a măsura diferite dimensiuni (ale cuiva) în vederea confecționării unor haine, ghete etc. **2.** Unitate convențională pentru măsurarea dimensiunilor, cantităților, volumelor etc.; vas, aparat etc. care reprezintă această unitate convențională. ♦ *Instrument* (sau *aparat*) *de măsură* = instrument (sau aparat) cu care se măsoară. ♦ Loc. adv. *Cu aceeași măsură* = în același fel. ♦ Conținutul unui astfel de instrument. **3.** Cantitate determinată, întindere limitată. **4.** (Muz.) Unitate ritmică divizată în timpi egali ca durată, plasată între două bare și notată cu o fracție la începutul lucrării sau fragmentului vizat. ♦ *Bară de măsură* = fiecare dintre liniuțele care taie vertical portativul, divizând durata piesei muzicale în unități metrice egale. ♦ Expr. *A bate măsura* = a executa cu mâna sau cu piciorul mișcări egale și regulate, care marchează diviziunile grupurilor de note aflate în fiecare unitate delimitată de barele de măsură. **5.** Unitate metrică compusă dintr-un anumit număr de silabe accentuate și neaccentuate sau (în metrica antică) dintr-un anumit număr de silabe lungi și scurte, care determină ritmul unui vers. **6.** (Fil.) Categorie de dialecticii care reflectă legătura dintre cantitate și calitate, cuprinzând intervalul în limitele căruia schimbările cantitative pe care le suferă un anumit lucru sau fenomen nu duc la o transformare a calității lui. II. Fig. **1.** (Mai ales la pl.) Dispoziție, procedeu, mijloc utilizat pentru realizarea unui anumit scop; hotărâre, prevedere. ♦ *Măsură de siguranță* = mijloc de prevenție specială, prevăzută de legea penală și folosită față de infractorii care prezintă pericol. ♦ Expr. *A lua măsură* = a executa o serie de lucrări sau a duce o acțiune în vederea realizării unui anumit scop. **2.** Capacitate; valoare, putere, grad. ♦ Expr. *A fi în măsură* (*să...*) = a fi în stare, a avea posibilitatea, calitatea de a face, de a realiza (ceva). *A-și da măsura* = a-și manifesta talentul, priceperea în realizări concrete, a arăta totalitatea resurselor de care dispune, a dovedi că este capabil să facă, să realizeze ceva. **3.** Limită, punct extrem până la care se poate concepe, admite sau până la care este posibil ceva; moderație, cumpătare, înfrânare. ♦ Loc. adv. *Fără (de) măsură* = din caleafară, nemăsurat, exagerat, excesiv. *Peste măsură* = mai mult decât trebuie, exagerat, excesiv. *Cu măsură* = în limite acceptabile, moderat, chibzuit. ♦ Expr. *În măsura posibilului* = atât cât va fi posibil. — Lat. *mensura*.

MĂSURĂTOĂRE¹, *măsurători*, s.f. Măsurare, determinare. — *Măsurat*¹ + suf. *-oare*.

MĂSURĂTOR, *-OĂRE*, *măsurători*, *-oare*, adj., s.m. și f., s.n. **1.** Adj. (Rar) Care măsoară; cu care se măsoară. **2.** S.m. și f. Persoană care măsoară ceva; *spec.* lucrător care efectuează operații de măsurare. ♦ (Pop.) *Măsurător de pământ* = inginer hotarnic. **3.** S.n. Nume dat unor obiecte care servesc la măsurat. ♦ Compas sau instrument folosit pentru a măsura sau a verifica dimensiunile interioare sau exterioare ale unui obiect. — *Măsura* + suf. *-ător*.

MĂSUȚĂ, *măsuțe*, s.f. Diminutiv al lui *masă*²; mesciară, mesciară. ♦ *Măsuță de noapte* = noptieră. [Var.: *mesuță* s.f.] — *Masă*² + suf. *-uță*.

MĂȘCĂȚ, *-Ă*, *mășcați*, *-te*, adj. (Pop.; despre cereale) Cu bobul mare, bombat, plin. ♦ Mare, gros. [Var.: *mășcăț*, *-ă* adj.] — Din *măclucat*.

MĂTÂNIE, *mătânie*, s.f. (În unele practici religioase) **1.** Înclinare până la pământ făcută de credincioși în semn de venerație și de pocăință. ♦ P. gener. Plecăciune adâncă în semn de respect; temenea, ploconeață. **2.** (La pl.) Șirag de mărgelile de os, de lemn etc. pe care călugării sau credincioșii mireni numără rugăciunile rostite. **3.** (Înv.) Mânăstire în care a fost călugărită o persoană și de care aceasta depinde din punct de vedere religios. [Var.: *metanie* s.f.] — Din sl. *metanija*.

MĂTĂSE, (2) *mătăsuri*, s.f. **1.** Fibră textilă naturală de borangic prelucrat. ♦ Fibră textilă vegetală sau sintetică fabricată prin diverse procedee chimice și având proprietăți asemănătoare cu cele ale firului de borangic. ♦ Țesătură fină, cu desime mare și greutate mică, executată din astfel de fibre. **2.** Varietate de țesături din aceste fibre. ♦ Loc. adj. *De mătase* = mătăsoș, lucios, moale. ♦ Expr. *Crescut în mătase* = crescut în auctiv, în belșug; răsfățat, cocoloșit. ♦ Ață de mătase (1). **3.** (Bot.; cu sens colectiv) Fire subțiri, cafenii-gălbui, care învelesc știuletele porumbului și care ies din pănuși în formă de smoc. **4.** Compouse (Bot.) *mătasea-broaștei* = denumire dată unor alge verzi, filamentoase, care formează mase plutoare la suprafața apelor dulci stătătoare; *mătasea-bradului* = mătreață-de-arbori. [Pr.: (reg.) *mătasă*] — Lat. *metaxa*.

MĂTĂCINĂ, *mătăcine*, s.f. Numele a două plante erbacee aromatice: a) plantă meliferă, originară din Siberia, cu frunze lanceolate și cu flori albastre sau albe, cultivată ca plantă ornamentală și pentru florile ei bogate în nectar (*Dracocephalum moldavica*); b) roiniță². [Var.: **mătăciune** s.f.] — Din bg. *maticina*, sb. *matocina*.

MĂTĂCIUNE s.f. v. **mătăcină**.

MĂTĂHĂLĂ s.f. v. **matahală**.

MĂTĂHĂLĂ, *mătăhălesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. (Reg.) A (se) mișca greoi de colo până colo; a (se) clătina, a (se) împletici. — Et. nec.

MĂTĂHĂLÓS, **-OĂSĂ**, *mătăhăloși*, *-oase*, adj. Mare și greoi (ca o matahală); diform. ♦ Fig. (Despre gesturi, atitudini, mișcări) Lipsit de suplete, greoi. — **Matahală** + suf. *-os*.

MĂTĂHUIE, *mătăhui*, s.f. (Reg.) Matahală. — Cf. magh. *mátóha*.

MĂTĂLÍCA pron. pers. (Reg. și fam.) Diminutiv al lui *matale*. [Var.: (reg.) **tălícă** pron. pers.] — **Matale** + suf. *-ică*.

MĂTĂLŪTĂ pron. pers. (Reg. și fam.) Diminutiv al lui *matale*. — **Matale** + suf. *-uță*.

MĂTĂNĂI, *mătănăiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) 1. A face mătănii; a se înclina. 2. A se clătina, a se bălăbăni. ♦ Fig. A fi nehotărât; a șovăi, a ezita. — Cf. *mătanie*.

MĂTĂSĂR, **-Ă**, *mătăsări*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. (Înv.) Persoană care lucra sau vindea mătase (1). 2. S.m. Pasăre din nordul Europei (care petrece iarna la noi), de culoare sură-roșietică, cu aripile și gâtul negre cu pete roșii și cu un moț de pene în creștetul capului (*Bombycilla garrulus*). 3. Adj. (Reg.) Care produce mătase (1). — **Mătase** + suf. *-ar*.

MĂTĂSĂRIE¹, (2) *mătăsării*, s.f. 1. Cantitate (mare) de mătăsuri. 2. (Înv.) Țesătură de mătase; produs confecționat din această țesătură. — **Mătase** + suf. *-ărie*.

MĂTĂSĂRIE², (1) *mătăsării*, s.f. 1. Fabrică de mătăsuri. ♦ Industrie, comerț de mătăsuri. 2. Meseria mătăsărilor (1). — **Mătăsar** + suf. *-ie*.

MĂTĂSÍCĂ s.f. Țesătură subțire de mătase vegetală amestecată cu bumbac. — **Mătase** + suf. *-ică*.

MĂTĂSÓS, **-OĂSĂ**, *mătăsosi*, *-oase*, adj. Moale, neted și lucios ca mătasea (1). — **Mătase** + suf. *-os*.

MĂTĂUȚ, *mătăuze*, s.n. Mănunchi de busuioc, cu care preotul stropește cu aghiasmă; sfetoc, pământ. ♦ (Reg.) Betigaș la capătul căruia se află un ghemotoc de cărpe sau de călți și care are diverse utilizări. — Et. nec.

MĂTCĂLĂU s.m. (Reg.) Sărbătoare populară care se ține într-una din zilele de după Paște, când băieții și fetele se adună pentru a schimba între ei ouă roșii și a se prinde frați sau surori de cruce. [Var.: **mătcăliu** s.m.] — Din magh. *mátkáló*.

MĂTRĂCŪNĂ, *mătrăgune*, s.f. Plantă erbacee otrăvitoare din familia solanaceelor, cu flori brune-violete care conțin atropină și cu fructe negre, lucitoare, folosită în medicină pentru proprietățile ei antiseptice și cardiace; beladonă, doamna-codrului, doamnă-mare (*Atropa belladonna*). ♦ Expr. *Parcă i-a dat cineva* (sau *a mâncat*) *mătrăgună* = parcă e nebun. — Cf. alb. *matërgonë*.

MĂTRĂȘI, *mătrășesc*, vb. IV. Tranz. (Pop. și fam.) 1. A îndepărta pe cineva a cărui prezență este supărătoare; a alunga, a goni. ♦ Expr. *A mătrăși din lumea asta* = a ucide. ♦ Refl. A pleca (în grabă și cam fără voie); a se cărbăni, a se căra. ♦ A concedia sau a muta, a transfera pe cineva. 2. A cheltui, a risipi, a irosi bunuri materiale. — Cf. sb. *potrošiti*.

MĂTREĂȚĂ s.f. I. Părțile de epidermă de culoare albicioasă, care se desprind de pe pielea capului. ♦ Spec. Pitiriazis. II. 1. (Bot.) Mătasea-broaștei. 2. (Reg.) Plantă erbacee cu tulpina roșie, ramificată și cu flori trandafirii (*Peplis portula*). 3. Compus: *mătreață-de-arbori* sau *mătreața-brazilor* = lichen care crește pe ramurile coniferelor, producând pagube prin sufocarea copacilor sau adăpostirea insectelor dăunătoare; mătasea-bradului (*Usnea barbata*). — Cf. lat. **matricia*.

MĂTRITĂ, *mătrițe*, s.f. Plantă acvatică cu tulpină filiformă, cu frunze înguste verzi, care se înnegresc prin uscarea (*Zannichellia palustris*). — Cf. mătreață.

MĂTUIRE, *mătuirii*, s.f. Operația de prelucrare a suprafeței unui obiect, prin care acesta devine mat². — Din **mat**².

MĂTURĂ, *mătur*, vb. I. 1. Tranz. și intrans. A curăța o suprafață de praf, de gunoi etc. cu mătura (1); a strânge, a îndepărta praful, gunoiul etc. cu mătura. ♦ Tranz. A atinge în trecere. 2. Tranz. P. anal. (Despre vânt, ape) A purta, a duce cu sine; a lua cu sine praful, gunoiul etc.; a străbate cu repeziune o suprafață, îndepărtând totul din cale. 3. Tranz. Fig. a înlătura pe cineva sau ceva, a da la o parte; a alunga, a azvârli, a goni. — Din **mătură**.

MĂTURĂR, *măturari*, s.m. (Rar) Persoană care face sau vinde mături (1). — **Mătură** + suf. *-ar*.

MĂTURĂRE, *măturări*, s.f. Acțiunea de a mătura; măturat. — V. **mătura**.

MĂTURĂT s.n. Măturare. — V. **mătura**.

MĂTURĂ, *mături*, s.f. 1. Obiect de uz casnic în forma unui mănunchi, făcut din tulpinile plantei cu același nume sau din nuiele, paie etc., cu care se curăță o suprafață. ♦ Loc. vb. *A da cu mătura* = a mătura (1). 2. Numele a două plante erbacee folosite la confecționarea măturilor (1): a) plantă bogat ramificată, cu flori verzi și violete, mei-tătăresc (*Sorghum vulgare*); b) plantă înaltă până la 2 metri, cu frunze late și cu tulpina bogată în materii zaharoase (*Sorghum saccharatum*). ♦ Lan de mături (2). 3. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, stufoasă, cu frunze mici, alungite, de un verde-deschis, cu flori verzi, folosită la confecționarea măturilor (1) (*Kochia scoparia*). 4. (În sintagma) *Mături de vrăjitoare* = simptom de boală la pomii fructiferi și la unii arbori, cauzat de unele ciuperci microscopice sau de bacterii și caracterizat prin apariția pe ramurile atacate a unor ramificații degenerescente subțiri și dese. — Et. nec.

MĂTURĂTOR, **-OARE**, *măturători*, *-oare*, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Persoană care se ocupă cu măturatul străzilor. 2. S.f. Vehicul cu tracțiune mecanică, prevăzut cu o mătură mare circulară și cu o perie în formă de sul lung rotitor, cu care se mătură străzile. — **Mătura** + suf. *-ător*.

MĂTURĂTURĂ, *măturături*, s.f. (Rar) 1. Măturare. 2. (Concr.) Gunoi adunat cu mătura. — **Mătura** + suf. *-ătură*.

MĂTUREĂ, **-ICĂ**, *mătureaule*, s.f. 1. Diminutiv al lui **mătură**. ♦ Mătură (1) mică pentru periat hainele. 2. (La pl.; în forma *mătureaule*) Plantă erbacee albă și păroasă din familia compozitelor, cu tulpina ramificată și cu floarea compusă, de culoare roz (*Centaurea jureneifolia*). 3. (La pl. art.; în forma *mătureaulele*) Numele unui dans popular. [Pl. și: *măturici*] — **Mătură** + suf. *-ică*.

MĂTURŌI, *măturoaie*, s.n. Augmentativ al lui **mătură** (1); mătură mare; spec. mătură de nuiele (folosită la țară); târn¹. — **Mătură** + suf. *-oi*.

MĂTUȘĂ, *mătuși*, s.f. 1. Sora tatălui sau a mamei unei persoane; (mai rar) verișoara unuia dintre părinți sau soția unchiului; tanti, țată, tușă². 2. (Pop.) Termen de respect cu care se adresează cineva unei femei în vârstă sau folosit când vorbește despre ea; lele; p. gener. femeie în vârstă; babă. — Lat. *amita*.

MĂTUȘICĂ, *mătușele*, s.f. Diminutiv al lui **mătușă**; tușică. [Pl. și: *mătușic*] — **Mătușă** + suf. *-ică*.

MĂȚĂR, *mățari*, s.m. (Rar) Persoană care pregătește și vinde mațe (pentru cămași). — **Maț** + suf. *-ar*.

MĂȚȘŌR, *mățșoare*, s.n. Diminutiv al lui **maț**. — **Maț** + suf. *-șor*.

MĂZĂRĂR, *măzărari*, s.m. (Reg.) Insectă care se dezvoltă în mazăre (*Bruchus pisi*). — **Mazăre** + suf. *-ar*.

MĂZĂRĂT, **-Ă**, *măzărăți*, *-te*, adj. (Reg.; despre grâu) Cu bobul mare ca mazărea; măscat. ♦ (Despre ochi) Mare. ♦ (Despre precipitații atmosferice) Cu picături sau boabe mari. — **Mazăre** + suf. *-at*.

MĂZĂRÍCHE s.f. I. Nume dat mai multor specii de plante furajere din familia leguminoaselor: a) plantă agățătoare cu frunze perechi, terminate cu un cărcel, și cu flori roșii, galbene sau violete (*Vicia dumetorum*); b) plantă cu flori de culoare violet-deschis, cu frunze terminate printr-un vârf țepos (*Vicia lathyroides*); c) borceaș; d) plantă cu tulpina înaltă acoperită cu perișori și cu flori de culoare violetă (*Vicia villosa*); e) plantă cu frunzele compuse și cu florile de culoare albă (*Vicia pannonica*); f) bob¹. ♦ Compus: *măzăríche-neagră* sau *măzăríchea-cucului* = orăstică. II. Precipitație atmosferică sub formă de bobite de zăpadă sau de gheață, care cade în timpul iernii. III. (Med.) Cisticercoză. [Var.: (reg.) **măzeríche** s.f.] — Din **mazăre**.

MĂZĂRÍCHE s.f. v. **măzăríche**.

MĂGLĂȘ, *măglași*, s.m. (Reg.) Muncitor care transportă și depozitează bolovani de sare în măglă. — **Măglă** + suf. *-aș*.

MĂGLĂ, *măgle*, s.f. (Reg.) Stivă. — Din magh. **mágla** (var. a lui *máglya*).

MĂGLISEĂLĂ, *măgliseli*, s.f. (Reg.) Măglisire. — **Măglisi** + suf. *-eală*.

MĂGLÍȘI, *măglisesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A înșela pe cineva (cu promisiuni, lingușeli etc.); a măguli, a linguși. — Et. nec.

MĂGLÍȘIRE, *măglisiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a măglisi și rezultatul ei; măgliseală. — V. **măglisi**.

MĂGLÍȘITŌR, **-OĂRE**, *măglisitori*, *-oare*, adj. (Reg.) Înșelător, amăgitor; lingușitor. — **Măglisi** + suf. *-tor*.

MĂHNÍ, *măhnesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A cauza sau a simți o (ușoară) durere sufletească; a (se) întrista, a (se) amări, a (se) supăra. — Et. nec.

MĂHNÍCÍŌS, **-OĂSĂ**, *măhnicioși*, *-oase*, adj. (Înv.) Care măhnește; trist, deprimat. — **Măhni** + suf. *-icios*.

MĂHNÍCÍUNE, *măhnicuni*, s.f. (Înv.) Măhnire. — **Măhni** + suf. *-iciune*.

MĂHNÍRE, *măhniri*, s.f. Faptul de a (se) măhni; sentiment de întristare, îndurerare, amărăciune, supărare; măhniciune. — V. **măhni**.

MĂHNÍT, **-Ă**, *măhniți*, *-te*, adj. Întristat, îndurerat; trist, deprimat. — V. **măhni**.

MĂHNITÓR, -OÁRE, mǎhnitori, -oare, adj. Care mǎhnește. — **Mǎhni** + suf. *-tor*.

MĂINE adv. În ziua care urmează celei de azi. ⇨ *Măine-dimineață* = în dimineața zilei de mâine. *Măine-după-amiază* (sau *-după-masă*) = în după-amiază zilei de mâine. *Măine-seară* = în seara zilei de mâine. ⇨ Loc. adj. *De mâine* = **a)** din ziua următoare celei de azi; **b)** din viitorul apropiat. ⇨ Expr. *Pe mâine*, formulă de salut la despărțire, indicând o reîntâlnire în ziua următoare. ⇨ În viitorul apropiat; în viitor, cândva. ⇨ Expr. *Ca mâine(-poimăine)* sau *măine-poimăine* = într-un viitor apropiat, (în) curând. *De mâine în...* (sau *săptămâni, luni*) = peste ... zile (sau săptămâni, luni). — Lat. *mane*.

MĂITÚRĂ s.f.v. *mănătură*.

MĂL, mǎluri, s.n. Pământ (argilos) cu granulație fină acumulat pe marginea ori pe fundul unei ape sau pe terenuri inundabile; pământ noroios format sub acțiunea apei; nămol. — Cf. ucr. m u l.

MĂLC adv. (În expr.) *A tăcea mălc* = a nu spune niciun cuvânt, a nu scoate o vorbă; a tăcea chitic. — Din **mălci** (derivat regresiv).

MĂLCI, mălesc, vb. IV. Tranz. (Reg.; în expr.) *A o mălci* = a amuți, a încremeni (ca urmare a unui sentiment foarte puternic). — Din sl. *mlūcati*.

MĂLI, mălesc, vb. IV. Tranz. și refl. *A (se) umple de măl, a (se) acoperi cu măl.* — Din **măl**.

MĂLIRE, mǎliri, s.f. Faptul de *a (se) măli*. — V. **măli**.

MĂLIT, -Ă, mǎliți, -te, adj. Acoperit cu măl, plin de măl. — V. **măli**.

MĂLITÚRĂ, mǎlituri, s.f. Depunere de măl; (concr.) loc unde s-a depus măl. — **Măli** + suf. *-tură*.

MĂLÓS, -OĂSĂ, măloși, -oase, adj. Plin de măl; nămolos. — **Măl** + suf. *-os*.

MĂNĂ, mân, vb. I. Tranz. **1.** A dirija mersul unui animal sau, *p. ext.*, al unui vehicul (cu tracțiune animală); a îmboldi, a stimula, a îndemna la mers. ⇨ Expr. (Fam.) *A mână porcii la jir* = a sforăi în somn. (Fam.) *Mână măgarul!* = pleacă de aici! ia-o din loc! dă-i drumul! ⇨ Fig. (Fam.) A determina pe cineva să facă un anumit lucru, să acționeze într-un anumit fel; a îndemna, a îmboldi. ⇨ Intrans. (Pop.) A merge; a zori, a se grăbi. *Mână cât putea de repede*. **2.** (Pop.) A lua, a duce, a târi cu sine. **3.** (Pop.) A trimite pe cineva să se ducă undeva sau să facă ceva. **4.** (Pop.) A pune în mișcare; a acționa. — Lat. *manari* „a amenința”.

MĂNĂCI, mǎnaci, s.m. (Rar) Călăreț. — **Mână** + suf. *-aci*.

MĂNĂRE, mǎnări, s.f. Acțiunea de *a mână* și rezultatul ei; mânat. — V. **mână**.

MĂNĂȘ, mǎnași, s.m. (Reg.) Vizitiu. — **Mână** + suf. *-aș*.

MĂNĂT s.n. Mânare. — V. **mână**.

MĂNĂ, mâni, s.f. I. **1.** Fiecare dintre cele două membre superioare ale corpului omenesc, de la umăr până la vârful degetelor, în special partea de la extremitatea antebrațului, care se termină cu cele cinci degete. ⇨ Loc. adj. *De mână = a)* făcut cu mâna, lucrat manual; **b)** (despre unelte, instrumente) acționat manual. ⇨ Loc. adv. *Pe (sau la) mână dreaptă* (sau *stângă*) = pe partea dreaptă (sau stângă). *Pe sub mână = a)* pe ascuns, clandestin. *În mână = direct, personal. Mână-n mână =* în colaborare, în înțelegere, în perfect acord. *Peste mână =* anevoios, incomod, dificil (de obținut, de realizat, de efectuat). ⇨ Expr. (Pop.) *A bate (sau a da) mână* (cu cineva) = a se înțelege cu cineva (în privința unei tranzacții); a face un târg, a se învoi (din preț), strângându-și mâna (în semn de peceteluire a tranzacției încheiate). *A(-și) da mână (cu cineva) = a)* a strânge cuiva mâna în semn de salut sau de împăcare; **b)** a se alia, a colabora. *A putea (sau a fi bun) să se ia de mână cu cineva =* a se asemăna, a se potrivi cu cineva din punctul de vedere al defectelor sau al acțiunilor rele. (Pop.) *A se ține cu mâinile de burță* (sau *de pânțe, de inimă de(-atâta) răs =* a râde cu mare poftă, în gura mare. *A pune (sau a băga) mână în foc pentru cineva* (sau *pentru ceva) =* a garanta pentru cineva sau pentru ceva. *A pune (sau a încruși) mâinile pe piept =* a muri. *A se spăla pe mâni =* a refuza să-și ia răspunderea unei probleme (dificile) sau a unei fapte (reprobabile). *A da (sau a lăsa, a pierde) ceva din (sau de la) mână =* a da (sau a lăsa, a pierde) ceva care îți aparține sau de care ești sigur că îl poți obține. *Cu mâna goală =* fără a aduce nimic; fără a lua nimic; *p. ext.* fără a-și fi atins scopul, fără niciun rezultat. *A avea (sau a fi la cineva) mână =* (la jocul de cărți) a-i veni rândul să împartă cărțile. *A trece (sau a ceda) mână (cuiva) =* (la jocul de cărți) a nu juca în turul respectiv, cedând rândul jucătorului următor. *(O) mână de ajutor =* (mai ales în legătură cu verbele „a da”, „a cere”, „a solicita”, „a fi”) sprijin, ajutor. *A lega cuiva mâinile (și picioarele)* sau *a lega (sau a fi legat) de mâni și de picioare =* a pune pe cineva sau a fi în imposibilitate de a acționa. *A avea (sau a lăsa, a da cuiva) mână liberă =* a avea (sau a da cuiva) posibilitatea să acționeze după bunul său plac; a avea (sau a da cuiva) libertate totală de acțiune. *A avea (ceva) pe mână =* a dispune de ceva. *A pune mână = a)* face, a întreprinde ceva; **b)** a fura.

A pune mână pe ceva = a ajunge în posesiunea unui lucru, a-și însuși un lucru (prin mijloace necinstite). *A pune mână pe cineva = a)* a prinde, a înhăța, a înșfăca pe cineva; **b)** a găsi pe cel de care ai nevoie. *A-i pune (cuiva) mână în piept* (sau *în gât*) = a prinde, a înșfăca (pe cineva); a cere cuiva socoteală, a(-l) trage la răspundere. *A pune (cuiva) mână în cap =* a lua (pe cineva) la bătaie. *A-i pune Dumnezeu (cuiva) mână în cap =* a avea noroc; a-i merge totul din plin. *A-i lua (cuiva) boala (sau durerea) cu mână =* a face să treacă boala (sau să înceteze durerea etc. cuiva) repede, numaidecât. *Cu mâinile încrucișate* (sau *în sân, în buzunar*) = inactiv. *A pune mână de la mână =* a strânge, a aduna (bani, obiecte etc.) prin contribuție benevolă. *A avea mână ușoară* sau *a fi ușor de mână =* a lucra cu finețe și cu abilitate (ca medic). *A fi greu de mână =* a lucra neîndemânic, brutal (ca medic). *A avea mână bună* sau *a fi bun de mână = a)* a fi îndemânic, priceput; **b)** a purta noroc cuiva; (la jocul de cărți) a da cărți bune celor cu care joacă. *A-și face mână bună* (sau *pe lângă) cineva =* a obține favoarea cuiva, a se pune bine cu cineva. *A lua cu o mână și a da cu alta (sau cu zece) =* a cheltui mult, a fi risipitor. *A fi mână largă =* a fi darnic, generos. (Fam.) *A fi mână spartă =* a fi risipitor. *A avea (sau a fi) mână strânsă =* a fi econom; a fi zgârcit, meschin. *A-i da cuiva mână* (să facă ceva) = a-și putea permite (să facă ceva); a-i permite situația, împrejurările (să facă ceva). *Una la mână*, se spune pentru a marca primul element al unei enumerări. *A fi mână dreaptă a cuiva =* a fi omul de încredere al cuiva. *A cere mână cuiva =* a cere în căsătorie. *Sărut mână* (sau *măinile*), formulă de salut adresată femeilor, prețioilor, persoanelor mai în vârstă etc. *Cu mână lui* (sau *mea, ta* etc.) sau *cu mâinile lor* (ori *noastre, voastre* etc.) = direct, personal, fără intervenția nimănui. *A scoate castanele (sau cărbunii) din foc cu mână alțuia =* a se folosi de cineva pentru rezolvarea unei probleme dificile, a unei acțiuni periculoase ori riscante. *Cu amândouă mâinile =* cu bunăvoință, foarte bucuros, din toată inima. (Fam.) *A avea (sau a fi cu) mână lungă =* a fi hot, pungaș. (A fi om) *cu dare de mână =* (a fi om) înstărit, bogat. (Pop.) *A da din mâni (și din picioare) =* a face eforturi pentru obținerea unui lucru, a se strădui, a-și da osteneala. *A avea mână curată* (sau *măinile curate*) = a fi cinstit. *A primi (sau a lua) în mână =* a primi o sumă netă. *A duce de mână* (pe cineva) = a călăuzi, a conduce (pe cineva); a sprijini, a proteja (pe cineva neajutorat, nepriceput). *De la mână până la gură =* foarte repede, în timp foarte scurt. *Cu mâinile la piept* sau *cu căciula în mână =* într-o atitudine umilă; supus, smerit. *Cu mână pe inimă* (sau *pe cuget*) = cu conștiința curată, cu convingerea că e adevărat. *A ajunge pe mâni bune =* a ajunge în grija, în posesiunea cuiva competent. *A-și lua mâinile de pe cineva =* a înceta de a mai proteja, de a mai ajuta pe cineva. *Din mână în mână =* de la unul la altul, de la om la om. *A da mână cu moartea =* a trece printr-o mare primejdie; a fi foarte bolnav. *A da pe mână justiției =* a deferi justiției; a înainta un infractor organelor judiciare. *A fi (sau a cădea, a încăpea etc.) la (sau pe) mână cuiva =* a fi (sau a cădea, a încăpea) sub puterea, sub autoritatea cuiva, la discreția cuiva. *A avea pe cineva sub mână =* a avea pe cineva sub control, în subordine. (A fi) *mână de fier* sau *mână forte =* (a fi) om energetic, autoritar. *Politică de mână forte =* politică dictatorială, tiranică, abuzivă. ⇨ Compus: *mâna-Maiicii-Domnului =* mică plantă erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina higroscopică și foarte ramificată, cu flori albe și cu fructele mici (*Anastatica hierochuntica*). ⇨ Persoană, individ (concept cu autor al unei acțiuni). ⇨ *Mână de lucru =* forță de muncă. *Mână moartă =* (la unele jocuri de cărți) jucător fictiv căruia i se distribuie cărți, în cont. **2.** Cantitate mică din ceva, atât cât încapă în palmă. ⇨ (Ca epitet, precedând termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de”, indică proporții foarte mici) *O mână de om*. (Urmărit de un substantiv la pl., indică un număr redus, un grup restrâns de elemente de același fel) *O mână de oameni*. **3.** (În legătură cu numerale ordinale sau, rar, cardinale) Categorie, treaptă, rang, clasă; calitate. ⇨ Loc. adj. (Pop.) *De toată mână =* de toate felurile, de toate categoriile. **II.** Numele unor unelte sau obiecte (de gospodărie) sau ale unor părți ale lor, care se aseamănă, ca formă și ca utilizare, cu mâna (**I 1**) sau care se apucă, se manevrează cu mâna. ⇨ *Mână curentă =* balustradă. — Lat. *manus*.

MĂNĂSTIOARĂ s.f. v. *mănăstioară*.

MĂNĂSTIRE s.f. v. *mănăstire*.

MĂNĂSTIRÉSC, -EĂSCĂ adj. v. *mănăstiresc*.

MĂNĂȘTERGURĂ, mǎnășterguri, s.f. (Reg.) Ștergar, prosop; șervet. — **Mână** + șterge + suf. *-ură*.

MĂNĂTĂRCĂ, mǎnătărci, s.f. Ciupercă comestibilă cu pălăria cărnosă, foarte bombată, de culoare brună-gălbui și cu piciorul solid, de obicei umflat la bază; hrib, burete (*Boletus edulis*). — Din bg. *manatarka*.

MĂNĂTÚRĂ, mǎnături, s.f. (În credințele populare) Farmec, vrajă; *p. ext.* boală provocată de un farmec, de o vrajă care i s-a făcut cuiva. [Var.: **măitură** s.f.] — **Mână** + suf. *-ătură*.

MÂNCĂ, *măncănc*, vb. I. Tranz. **1.** A mesteca un aliment în gură și a-l înghiți; a folosi în alimentație, a consuma. ◊ Expr. A (nu) avea ce mânca = a (nu) avea din ce trăi. A *mânca pâinea cuiva* = a fi în slujba cuiva; a se folosi de binefacerile cuiva; a fi întreținut de cineva. A (nu mai) *mânca (pâine și sare) dintr-un talger* (sau *dintr-un blid*) *cu cineva* = a (nu mai) conviețui cu cineva; a (nu) se (mai) afla în raporturi intime sau prietenești cu cineva. A-și *mânca de sub unghie* (sau *unghii*) = a fi foarte zgârcit. A *mânca rahat* = a minți; a bârni, a cleveți. A-*i mânca* (cuiva) *rațele* (sau *câinii*) *din traistă* (sau *din buzunar*) = a) a fi mic de statură; b) a fi bleg, prost. (Parcă) a *mâncat laur*, se spune despre cineva care (parcă) și-a pierdut mințile. A-*i mânca cuiva colacii* (sau *coliva*) = a vedea mort pe cineva. (Refl. pas.) A *crede că tot ce zboară se mănâncă* = a fi naiv, credul; a-și face iluzii. (Pop.) *Mănâncă-l fript* sau *mănâncă-o friptă*, se spune pentru a exprima disprețul față de cineva sau de ceva, precum și renunțarea la un anumit lucru. A *mânca foc pentru cineva* = a face orice pentru a fi de folos cuiva. A *mânca foc* (sau *jărită*) = (despre cai) a fi foarte iute. A *mânca* (cuiva sau a-și *mânca* cu cineva sau cu ceva) *viața* (sau *zilele, tinerețile* etc.) = a(-și) irosi, a(-și) distruge viața, tinerețea etc. A-*i mânca sufletul* (cuiva) = a supăra, a necăji, a chinui (pe cineva) peste măsură. A *mânca* (cuiva) *capul* = a distruge, a nimici. A-și *mânca credința* (sau *omenia, letteria*) = a-și pierde prestigiul, cinstea, creditul. A *mânca* (pe cineva) *din ochi* = a privi (pe cineva) cu mare plăcere sau cu mare dragoste; a privi (pe cineva) foarte insistent și dragăstos. Să-*i* (sau s-o) *mănânci din ochi* (nu alta), se spune despre o persoană frumoasă, atrăgătoare, iubită. A *mânca* (ceva) *cu ochii* = a se uita cu mare poftă (la ceva). (Pop.) *Mânca-ți-aș ochii* sau *mânca-te-aș*, se spune pentru a-și exprima afecțiunea față de persoana căreia i se adresează (căutând să-i câștige bunăvoința). A *mânca bătaie* (sau *trânteală, chelfâneală* etc.) = a fi bătut de cineva; p. ext. a fi învins (într-o luptă, într-o competiție, la un joc de societate etc.). A *mânca* (o) *săpuneală* (sau *papară*) = a fi (aspru) certat. A *fugi* (sau a *alerga*) *mâncând pământul* sau a *mânca pământul fugind* (sau *alergând*) = a fugi foarte repede, în graba mare. ◊ Intranz. a se hrăni, a se alimenta. ◊ Fig. (Fam.) A trăi din... ◊ Fig. A lua, a-și însuși (pe nedrept) un bun material; a cheltui, a risipi. ◊ Fig. (Pop.) A exploata, a spolia, a jecmăni pe cineva. ◊ Fig. (Pop.) A suferi, a pătimi, a îndura, a înghiți. ◊ Fig. (Fam.) A omite, litera, cuvinte, sunete în vorbire sau în scris. **2.** (Despre animale și despre păsări sălbătice) A rupe prada în bucăți, a sfâșia (și a devora). ◊ Expr. A *mânca carne de om* = (despre oameni) a fi rău, crud, agresiv. ◊ (Despre viermi, molii, agenți fizici sau chimici) A roade, a distruge. ◊ (Despre boli) A distruge (treptat), a măcina, a mina. **3.** (Despre insecte) A pișca, a ciupi. **4.** (Precedat de un pron. pers. la acuz; despre corp sau despre părți ale corpului) A produce o senzație de mâncărime. ◊ Expr. (Glumeț) A-*i mânca* (pe cineva) *spinarea* (sau *pielea*) = a se comporta ca și cum ar vrea să fie bătut. A-*i mânca* (pe cineva) *palma* (sau *palmele*) = a fi dornic, a avea chef să bată pe cineva. (În superstiții) A-*i mânca* (pe cineva) *palma dreaptă* = a avea o senzație de mâncărime în palma dreaptă, semn că va trebui să dea o sumă de bani. (În superstiții) A-*i mânca* (pe cineva) *palma stângă* = a avea o senzație de mâncărime în palma stângă, semn că va primi o sumă de bani. A-*i mânca* (pe cineva) *tălpile* = a nu avea astâmpăr să stea într-un loc, a fi nerăbdător să plece. *Te mănâncă cojocul* = nu te astâmperi, nu te potolești, vrei să te bat; cauți bătaie. (Pop.) A-*i mânca* (pe cineva) *să...* = a simți impulsul, îndemnul irezistibil să... a fi tentat să... **5.** A roade cu dinții un lucru necomestibil, a-și înfige dinții într-un lucru necomestibil. **6.** Fig. A face să dispară; a consuma, a nimici, a distruge. **7.** Fig. (Despre nenorociri, stări suferințe etc.) A face pe cineva să sufere; a consuma, a chinui. **8.** Fig. A face cuiva rău (pe ascuns); a submina. ◊ Refl. recipr. A se certa, a se dușmăni, a se săpa, a-și face rău unul altuia. — Lat. *manducare*.

MÂNCĂRE, (1) *măncări*, (3) *măncăruri*, s.f. **1.** Acțiunea de a mânca și rezultatul ei. ◊ *Poftă de mâncare* = apetit. *De mâncare* sau *de-ale măncării* = hrană, alimente. ◊ Loc. adj. *De mâncare* = comestibil. **2.** (Abstract) Prânz; cină, masă. **3.** (Concr.) Ceea ce se mănâncă; hrană, aliment. ◊ Expr. A *strica mâncarea degeaba* = a trăi degeaba, fără a fi de vreun folos, a nu fi bun de nimic. A o *duce într-o mâncare și într-o băutura* = a petrece, a chefui întruna. ◊ Fel de bucate. ◊ Expr. *Asta-i altă mâncare (de pește)* = asta e cu totul altceva. A fi tot o *mâncare de pește* = a fi același lucru, a fi totuna. ◊ Fig. (Fam. și depr.) Soi, fel. — V. *mânca*.

MÂNCĂT¹ s.n. Faptul de a mânca. ◊ Expr. A se pune pe mâncat și pe bătut = a mânca mult, a mânca bine. A ține (pe cineva) pe mâncat și pe bătut = a întreține (pe cineva). — V. *mânca*.

MÂNCĂT², *-Ă*, *măncăți*, *-te*, adj. **1.** (Despre ființe) Care s-a hrănit; sătul. **2.** Ros, măcinat, distrus. ◊ Spec. (Pop.; despre dinți, măsele) Cariat, stricat. — V. *mânca*.

MÂNCĂCIÓS, *-OĂSĂ*, *măncăcioși*, *-oase*, adj., s.m. și f. (Ființă) care mănâncă mult (și des), care are mare poftă de mâncare; (om) mănăcu. — *Mânca* + suf. *-ăcios*.

MÂNCĂRICA, *măncărele*, s.f. **1.** (Fam.) Diminutiv al lui *măncare* (3). **2.** (Reg.) Tocană. — *Măncare* + suf. *-ică*.

MÂNCĂRICI s.n. (Fam.) Măncărime. ◊ Expr. A avea *măncărici* = a nu avea astâmpăr, a nu putea sta liniștit. A avea *măncărici la limbă* = a fi foarte vorbăreț. — *Măncare* + suf. *-ici*.

MÂNCĂRIME, *măncărimi*, s.f. Senzație (neplăcută) provocată de anumite boli ale pielii, de o iritație trecătoare, de înțepătura unor insecte etc. și însoțită de nevoia de a se scărpinga; mâncărici. ◊ Expr. A avea *măncărime de (sau la) limbă* = a simți mereu nevoia de a vorbi; a fi foarte vorbăreț, palavragiu, limbuz; a nu putea păstra un secret. — *Măncare* + suf. *-ime*.

MÂNCĂTOR, *-OARE*, *măncători*, *-oare*, s.m. și f., adj. (Ființă) care mănâncă; consumator. ◊ (Înv. și pop.) *Măncător de oameni* = canibal, antropofag. — *Mânca* + suf. *-ător*.

MÂNCĂTORIE, *măncătorii*, s.f. (Fam.) **1.** Hoție, fraudă, delapidare. **2.** Intrigă, bărfeală. — *Măncător* + suf. *-ie*.

MÂNCĂTURA, *măncături*, s.f. **1.** Eroziune a solului (mai ales sub acțiunea apei). **2.** (Reg.) Urmă lăsată de anumite boli care degradează țesuturile organismului. — *Mânca* + suf. *-ătură*.

MÂNCĂU, *măncăi*, s.m. (Fam.) Om care mănâncă foarte mult sau care este lacom la mâncare; om mănăcios. — *Mânca* + suf. *-ău*.

MÂNDĂLĂC, *mândălaci*, s.m. (Bot.) Alunea. ◊ Expr. A căuta (cuiva) *păcate în mândălaci* = a găsi cuiva o vină cu orice preț, a căuta (cuiva) nod în papură. — Et. nec.

MÂNDREȚE, (2) *măndreți*, s.f. **1.** Frumusețe, splendoare. **2.** (Concr.) Ființă, lucru cu aspect deosebit de frumos, de atrăgător. — *Mândru* + suf. *-ețe*.

MÂNDRĂ, *măndresc*, vb. IV. Refl. **1.** A fi mândru (I 1), a se lăuda, a se făli (cu ceva sau cu cineva). **2.** (Înv. și pop.) A se îngâmfă, a se fuduli. — Din *mândru*.

MÂNDRIE, *măndrii*, s.f. **1.** Sentiment de mulțumire, de satisfacție, de plăcere, de bucurie; ceea ce produce mulțumire, satisfacție, plăcere, bucurie; sentiment de demnitate, de încredere în calitățile proprii. ◊ Ceea ce constituie prilej de laudă, de fală, de mulțumire. **2.** Sentiment de încredere exagerată în calitățile proprii; orgoliu, trufie, îngâmfare. — *Mândru* + suf. *-ie*.

MÂNDRIRE s.f. (Rare) Faptul de a se *mândri*; satisfacție, fală; fudulie, îngâmfare. — V. *mândri*.

MÂNDRIȘOR, *-OARĂ*, *măndrișori*, *-oare*, s.m. și f. (Pop.) Mândruț. — *Mândru* + suf. *-ișor*.

MÂNDRU, *-Ă*, *măndri*, *-e*, adj., s.m. și f. I. Adj. **1.** (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de”). Mulțumit, satisfăcut, încântat; care are un sentiment de demnitate, de încredere în calitățile proprii; demn. **2.** Care are încredere exagerată în calitățile proprii; orgolios, îngâmfat, trufaș. **3.** (Pop.) Frumos, falnic, măreț. II. **1.** S.m. și f. (Pop.) Persoană pentru care cineva de sex opus simte o afecțiune deosebită; drag, iubit. **2.** S.f. pl. art. lele. — Din sl. *mondru* „înțelept”.

MÂNDRULEANĂ, *măndrulene*, s.f. (Pop.) Mândruță. — *Măndră* + suf. *-uleană*.

MÂNDRULICĂ, *măndrulici*, s.f. (Pop.) Mândruță. — *Măndră* + suf. *-ulică*.

MÂNDRULIȚĂ, *măndrulițe*, s.f. (Pop.) Mândruță. — *Măndruță* + suf. *-uliță*.

MÂNDRŪȚ, *-Ă*, *măndruți*, *-țe*, adj., s.m. și f. (Pop.) Diminutiv al lui *mândru*; (în special) persoană dragă cuiva de sex opus. — *Măndru* + suf. *-uț*.

MĂNEA, *măi*, vb. II. Intranz. (Pop.) A petrece undeva noaptea, a rămâne, a poposi, a dormi undeva peste noapte. ◊ (Reg.) A poposi o vreme undeva; a se așeza, a sta. ◊ Expr. (Parcă) *i-au mas șoarecii în pânțele* (sau *în burta*), se spune despre un om care este mereu flămând, căruia îi este mereu foame, care mănâncă mult, cu lacomie. [Prez. ind. și f. *mân*; part. *mas*] — Lat. *manere*.

MĂNECĂ, *mănece*, vb. I. Refl. și intranz. (Pop.) A se scula dis-dimineată; a pleca dis-dimineată; p. gener. a porni, a pleca. — Lat. *manicare*.

MĂNECĂR, *mănecare*, s.n. **1.** Haină țărănească scurtă, de stofă, de blană sau de pânză, cu sau fără măneci. **2.** Perniță sau scândură îmbrăcată în pânză, pe care se calcă mănecele unei haine. — *Mănece* + suf. *-ar*.

MĂNECĂRE, *măneکاری*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *măneca* și rezultatul ei. — V. *măneca*.

MĂNECAT s.n. (Pop.) Faptul de a (se) *măneca*. ◊ Zorii zilei. ◊ Loc. adv. *De (sau la, pe, în etc.) mănecate* = foarte de dimineată, dis-de-dimineată. — V. *măneca*.

MĂNECĂ, *măneci*, s.f. **1.** Parte a îmbrăcămintei care acoperă brațul (în întregime sau în parte). ◊ Expr. A *trage* (pe cineva) *de mănece* = a)

insista, a stăruii (pe lângă cineva) pentru a obține ceva; **b)** a atrage atenția (cuiva) că minte sau exagerază. A (*nu*) se lăsa tras de mănecă = a (*nu*) se lăsa prea mult rugat. A o băga pe mănecă = a se speria (de consecințele unei fapte săvârșite); a o sfecli. A scoate din mănecă = a inventa la repezeală o explicație, o soluție etc. **2.** (Tehn.) Nume dat unor dispozitive în formă de mănecă (1). **3.** (Înv.) Flanc, aripă a unei armate. [Var.: (reg.) mănecă s.f.] — Lat. *manica*.

MĂNECŪȚĂ, *mănecuțe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *măneacă* (1). **2.** (La pl.) Manșete (detașabile) încheiate cu un șnur trecut printr-un șir de inele, care fac parte din costumul liturgic al arhimandriților și se poartă peste mănecile stiharului. [Var.: (reg.) mănecută s.f.] — *Măneacă* + suf. *-uță*.

MĂNER, *măner*, s.n. Parte a unui obiect care permite apucarea (și manevrarea) acestuia cu mâna. — *Mână* + suf. *-ar*.

MĂNEZĂ adv. (Reg.) Măine; a doua zi. — *Măi|ne* + *zi*.

MĂNGĂIA, *măngâi*, vb. I. **1.** Tranz. A atinge (pe cineva) ușor (și repetat) cu palma în semn de dragoste; a dezmierta, a alina. ♦ (Ir.) A lovi, a bate. **2.** Tranz. și refl. A căuta să(-și) aline sau a(-și) alina mahnirea, durerea, suferința etc.; a (se) consola, a (se) încuraja. **3.** Tranz. A bucura, a desfăta, a încânta. — Lat. **manganeare*.

MĂNGĂIERE, *măngâieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *măngâia* și rezultatul ei. — V. *măngâia*.

MĂNGĂIETOR, *-OĂRE*, *măngâietori*, *-oare*, adj. Care măngâie; dezmiertător; desfătător, încântător; încurajator, consolator; măngăios. [Var.: (înv. și reg.) *măngăitor*, *-oăre* adj.] — *Măngâia* + suf. *-ător*.

MĂNGĂIOS, *-OĂSĂ*, *măngăioși*, *-oase*, adj. (Rar) Măngăietor. — *Măngâia* + suf. *-os*.

MĂNGĂIȚOR, *-OĂRE* adj. v. *măngăietor*.

MĂNIĂ, *măni*, vb. I. Refl. A se lăsa ori a fi cuprins de mânie (1), a se supăra foarte tare, a-și ieși din fire, a se înfuria. ♦ Tranz. *Cele auzite l-au mâniat*. [Pr.: *-ni-a-*] — Din *mănie*.

MĂNIAT, *-Ă*, *măniat*, *-te*, adj. Înfruiat, iritat, foarte supărat. [Pr.: *-ni-at*] — V. *mănia*.

MĂNICĂ s.f. v. *măneacă*.

MĂNICŪȚĂ s.f. v. *mănecuță*.

MĂNIE, *măni*, s.f. 1. Izbucnire de iritare violentă, dar trecătoare, împotriva cuiva sau a ceva; furie, supărare mare. ♦ Loc. adj. *lute* (sau *grabnic*, *rău*) *la mânie* = care se înfurie ușor; irascibil. ♦ Necaz, ciudă. **2.** (Pop.; adesea determinat prin „lui Dumnezeu”, „cerului”, „pământului”) Prăpăd, urgie, grozăvie, nenorocire, calamitate. — Lat. *mania*.

MĂNIOS, *-OĂSĂ*, *mănioși*, *-oase*, adj. Plin de mânie (1); furios; foarte supărat; care exprimă sau trădează mânie. [Pr.: *-ni-os*] — *Mănie* + suf. *-os*.

MĂNJEALĂ, *mănjeli*, s.f. **1.** Faptul de a (se) mânji. **2.** Murdărie. **3.** (Reg.) Amestec de lut și de balegă, cu care se ung casele țărănești de lemn înainte de a se tencui și vâru. **4.** Pastă făcută din sămânță de in sau din țărâțe, cu care se unge urzeala de cânepă ca să nu se rupă firele la țesut. — *Mânji* + suf. *-eală*.

MĂNJI, *mănjesc*, vb. IV. Tranz. și refl. **1.** A (se) murdări, a (se) păta. ♦ Tranz. A măzgăli. ♦ Refl. Fig. A-și păta onoarea, cinstea. **2.** A (se) acoperi cu un strat de..., a (se) unge cu ceva. — Din sl. *mazati*.

MĂNJIRE, *mănjiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *mânji* și rezultatul ei. — V. *mânji*.

MĂNJIȚ, *-Ă*, *mănjiți*, *-te*, adj. Murdar, pătat; măzgălit. — V. *mânjit*.

MĂNJIȚURĂ, *mănjituri*, s.f. (Rar) Murdărie, pată. — *Mânji* + suf. *-tură*.

MĂNTUI, (1, 4) *măntui*, (2, 3) *măntuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. **1.** (Pop.) A (se) salva (dintr-o primejdie, din robie, de la moarte etc.). **2.** (Pop.) A (se) vindeca (de o boală). **3.** (În religia creștină) A (se) curăța de păcate; a (se) izbăvi, a (se) salva. **4.** (Pop.) A (se) termina, a (se) isprăvi, a (se) a sfârși. ♦ Expr. (Refl.) A se *măntui* cu... = a muri. [Prez. ind. și: (2, 3) *măntui*] — Din magh. *menteni*.

MĂNTUIALĂ, *măntuieli*, s.f. (În loc. adj. și adv.) *De măntuială* = superficial, grăbit, prost. [Pr.: *-tu-ia-*] — *Măntui* + suf. *-eală*.

MĂNTUIȚĂ, *măntuițe*, s.f. (Înv.) Măntuire. [Pr.: *-tu-in-*] — *Măntui* + suf. *-iță*.

MĂNTUIRE, *măntuiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *măntui* și rezultatul ei; măntuire. [Pr.: *-tu-i-*] — V. *măntui*.

MĂNTUIȚ, *-Ă*, *măntuiți*, *-te*, adj. **1.** (Pop.) Scăpat, salvat; dezrob. **2.** (În religia creștină) Izbăvit de păcate. — V. *măntui*.

MĂNTUITOR, *-OĂRE*, *măntuitori*, *-oare*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care măntuie (1), salvează. **2.** (Rar) Care măntuiește (2), care vindecă; tămăduitor. **3.** (În religia creștină) Care măntuiește (3), izbăvește (de păcate); izbăvitor. **4.** N.pr. m. art. Denumire sub care este cunoscut Isus Hristos. [Pr.: *-tu-i-*] — *Măntui* + suf. *-tor*.

MĂNTUȘ, *măntuși*, s.m. (lht.; reg.) Mihail. — Din ucr. *mentus*.

MĂNUÎ, *mănuiesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A folosi un instrument, o unealtă, o armă cu ajutorul mâinilor. ♦ P. gener. A folosi, a aplica. **2.** A lua sau a duce cu mâna; a manipula. **3.** A administra, a manipula bani, fonduri. — *Mână* + suf. *-ui*.

MĂNUIRE, *mănuiri*, s.f. Acțiunea de a *mănuî* și rezultatul ei. [Pr.: *-nu-i-*] — V. *mănuî*.

MĂNUITOR, *-OĂRE*, *mănuitori*, *-oare*, s.m. și f. **1.** Persoană care mănuiește ceva, care are profesiunea de a *mănuî* ceva. ♦ *Mănuitor de bani* (*publici*) = persoană care primește, păstrează și eliberează bani în cadrul unei gestiuni (publice). **2.** Mașinist (2). [Pr.: *-nu-i-*] — *Mănuî* + suf. *-tor*.

MĂNURITĂ, *mănurite*, s.f. (Reg.) Mănuță. — *Mănuri* (pl. lui *mână*) + suf. *-iță*.

MĂNUSAR s.m. v. *mănușar*.

MĂNUȘĂ s.f. v. *mănușă*.

MĂNUȘIȚĂ, *mănușițe*, s.f. Mănuță. — *Mână* + suf. *-ușiță*.

MĂNUȚĂ, *mănuțe*, s.f. Diminutiv al lui *mână*; mănușiță, mănuriță. — *Mână* + suf. *-uță*.

MĂNZ, *mânji*, s.m. **1.** Puiul (de sex masculin al) iepiei. ♦ Expr. A *umbla ca mânzul după iapă* sau a *merge* (ori a *se ține*) *mânz* (după cineva) = a se ține pretutindeni după cineva, a nu se dezlipi (de cineva), a se ține scai (de cineva). ♦ (Reg.) Puiul măgăriței. **2.** (Fam.) Epitet dat unui copil sau unui tânăr (zburdalnic, plin de vioiciune). — Cf. alb. *mës*.

MĂNZĂRE, *mănzări*, s.f. (Pop.) Oaie de lapte; oaie care a fătat și are lapte. — Cf. alb. *mëzore*.

MĂNZĂT, *-Ă*, *mănzăți*, *-te*, s.m. și f. (Pop. la f.) Vițel înțărcat, a cărui limită de vârstă variază, după regiuni, între câteva luni și doi ani. — Cf. alb. *mëzat*.

MĂNZĂ, *mânze*, s.f. Puiul de sex feminin al iepiei. — Din *mânz*.

MĂNZĂRAR, (1) *mănzărari*, s.m., (2) *mănzărare*, s.n. **1.** S.m. (Pop.) Cioban care păzește mănzările. **2.** S.n. (Reg.) Loc sau despărțitură din strungă unde stau mănzările. — *Mănzare* + suf. *-ar*.

MĂNZEȘTE adv. (În expr.) A *râde* (sau a *zâmbi*) *mânzește* = a râde (sau a zâmbi) forțat, nenatural. — *Mânz* + suf. *-ește*.

MĂNZIȘOR, *-OARĂ*, *mânzișori*, *-oare*, s.m. și f. Diminutiv al lui *mânz*; mănzuț, mănzac. — *Mânz* + suf. *-ișor*.

MĂNZOC, *mănzoci*, s.m. (Pop.) Mânz (1) de doi sau de trei ani. — *Mânz* + suf. *-oc*.

MĂNZUC, *mănzuci*, s.m. (Reg.) Mânzișor. — *Mânz* + suf. *-uc*.

MĂNZULEȚ, *mănzuleți*, s.m. (Reg.) Mânzișor. — *Mânz* + suf. *-uleț*.

MĂR interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită mârâitul câinelui. — Onomatopee.

MĂRĂI, *mărâi*, vb. IV. Intrans. **1.** (Despre câini; la pers. 3) A scoate sunete guturale, aspre, hârâite, care de obicei arată iritarea, nemulțumirea. **2.** Fig. (Despre oameni; peior.) A vorbi neclar, printre dinți, manifestând nemulțumire, enervare. ♦ Tranz. A spune ceva în silă, pe un ton posac, nemulțumit. — *Mâr* + suf. *-âi*.

MĂRĂIALĂ, *mărâieli*, s.f. Mârâit. [Pr.: *-râ-ia-*] — *Mărâi* + suf. *-eală*.

MĂRĂIRE, *mărâiri*, s.f. Acțiunea de a *mărâi* și rezultatul ei. [Pr.: *-râ-i-*] — V. *mărâi*.

MĂRĂIT s.n. Faptul de a *mărâi*; spec. sunet specific scos de câinii ațățați, nemulțumiți; mărâială, mărâitură. — V. *mărâi*.

MĂRĂIȚOR, *-OĂRE*, *mărâitori*, *-oare*, adj. Care mărâie. [Pr.: *-râ-i-*] — *Mărâi* + suf. *-tor*.

MĂRĂITURĂ, *mărâituri*, s.f. Mârâit. [Pr.: *-râ-i-*] — *Mărâi* + suf. *-tură*.

MĂRC interj. (Rar; în expr.) A *nu zice nici mărc* = a nu zice nimic, a tăcea din gură. — Contaminare între *mâr* și *mălc*.

MĂRCED, *-Ă*, *mărcezi*, *-de*, adj. (Reg.) **1.** (Despre plante) Veșted, ofilit. ♦ (Despre lemne) Umed și putred. **2.** Fig. (Despre oameni) Slab, uscățiv; bolnăvicos, sleit de puteri, vlăguit. — Lat. *marcius*.

MĂRLĂN, *mărlani*, s.m. (Fam.) Om prost-crescut, grosolan, necioplit; bădăran, țopărlan. — Et. nec.

MĂRLĂNESC, *-EĂSCĂ*, *mărlănești*, adj. (Fam.) De mărlan; mitocănesc. — *Mărlan* + suf. *-esc*.

MĂRLĂNEȘTE adv. (Fam.) Ca mărlanii, în felul mărlanilor. — *Mărlan* + suf. *-ește*.

MĂRLĂNIE, *mărlăni*, s.f. (Fam.) Atitudine, comportare, afirmație etc. de mărlan. — *Mărlan* + suf. *-ie*.

MĂRLI, pers. 3 *mărlește*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. (Pop.; despre berbeci și oi) A (se) împreuna. — Din sb. *mrjati*.

MĂRLIRE, *mărliri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *mărl* și rezultatul ei; mărlit. — V. *mărl*.

MĂRLIT s.n. (Pop.) Mărlire. — V. *mărl*.

MĂRȘAV, -Ă, *mârșavi*, -e, adj. Lipsit de scrupule, josnic, infam, ticălos. ♦ (Reg.) Scârbos, dezgustător. [Acc. și: *mârșáv*] — Din sl. **mrŭšavŭ**.

MĂRȘĂVI, *mârșăvesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A pângări, a spurca. — Din **mârșav**.

MĂRȘĂVIE, *mârșăvii*, s.f. Atitudine sau faptă mârșavă; josnicie, mișelie, infamie, ticăloșie. — **Mârșav** + suf. -*ie*.

MĂRȘĂVIRE, *mârșăviri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *mârșăvi* și rezultatul ei. — V. **mârșăvi**.

MĂRTÂN, *mărtani*, s.m. (Reg.) Motan, cotoi. — Et. nec.

MĂRTOAGĂ, *mărtoage*, s.f. Cal slab, rău îngrijit; gloabă. — Cf. **mărțână**.

MĂRZĂC, *mărzaci*, s.m. (În Evul Mediu) Nobil tătar care de obicei conducea o ceată ostășească. — Din tăt. **mırza**.

MĂȘĂL, pers. 3 *mășăie*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre animale) A mirosi, a adulfmea. — Et. nec.

MĂTCĂ, *măți*, s.f. (Reg.) Băț cu care se bate laptele pentru a alege untul; bățator, brighidău. — Et. nec.

MĂTCĂLĂU s.m. v. **mătcălău**.

MĂȚ, *măți*, s.m. 1. (Pop.) Cotoi, motan, pisoi; p. restr. puil (de sex masculin al) pisicii. 2. Mățșor (2). — Din **măță** (derivat regresiv).

MĂȚÂN, *mățani*, s.m. (Rar) Cotoi, motan. — **Măț** + suf. -*an*.

MĂȚĂ, *mățe*, s.f. 1. (Pop.) Pisică; p. restr. puil (de sex feminin al) pisicii. ♦ Expr. *A prinde (pe cineva) cu măța în sac* = a surprinde, a descoperi pe cineva care caută să înșele, să mintă. *A umbra cu măța în sac* = a umbra cu înșelăciuni. (*A fi*) *măță blândă* = (a fi) prefăcut, ipocrit, fățarnic. *Ca o măță plouată* = a) abătut, descurajat, fără chef; b) rușinat, umilit. *A trăi (sau a se înțelege, a se avea etc. cu cineva) ca măța cu șoarecele* (sau cu șoarecii, cu câinele) = a fi în relații foarte proaste cu cineva. (Reg.) *A se stupi ca mățele* = a) a fi în relații foarte proaste cu cineva; b) a se certa, a se insulta. *A trage măța de coadă* = a fi strămorat din punct de vedere material, a o duce greu, a fi sărac, nevoiaș. *A se uita ca măța în calendar* = a nu pricepe nimic, a fi cu totul străin de o problemă, de un subiect. (Reg.) *A rupe măța în două* = a fi voinic, energic, curajos. 2. (Depr.) Epitet dat unui animal sau unui om slab, prăpădit, jigărit. 3. Nume dat unor obiecte, instrumente, dispozitive etc. cu care se apucă, se prinde, se trage sau se fixează ceva. — Formație onomatopeică. Cf. alb. *mica*.

MĂȚESC, -EASCĂ, *mățești*, adj. (Pop. și fam.) Care aparține mățelor (1) sau măților, privitor la mățe, specific mățelor. — **Măță** + suf. -*esc*.

MĂȚIȘOR, *mățșori*, s.m. 1. (Pop.) Diminutiv al lui *măț*; măț mic; pui (de sex masculin) al măței; mățuc. 2. (Bot.) Ament (la salcie, stejar, alun etc.); măț. [Pl. și: (2. n.) *mățșoare*] — **Măț** + suf. -*șor*.

MĂȚOI, *mățoi*, s.m. (Rar) Măț (mare). — **Măț** + suf. -*oi*.

MĂȚUC, *mățuci*, s.m. (Rar) Mățșor (1). — **Măț** + suf. -*uc*.

MĂȚUCĂ, *mățuci*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *măță*. — **Măț** + suf. -*ucă*.

MĂZGĂ s.f. 1. Noroi moale, lipicios și alunecos. 2. Pojghiță moale, cleioasă ori unsuroasă care se formează pe suprafața unor alimente sau pe pereții vaselor în care au stat anumite alimente. 3. Strat de alge, de mușchi etc. care acoperă pietrele, rocile expuse la umezeală. 4. (Pop.) Sevă; *spec*. seva arborilor (aflată sub coajă). — Din sl. *mězga*, bg. *mázga*.

MĂZGĂLEALĂ, *măzgăleli*, s.f. Măzgălitură. [Var.: **zmăngăleală** s.f.] — **Măzgăli** + suf. -*eală*.

MĂZGĂLI, *măzgălesc*, vb. IV. Tranz. 1. A scrie urât și murdar; a desena sau a picta neglijent, mângind hârtia sau pânza. ♦ Fig. (Despre oameni; adesea glumet) A scrie, a compune ceva (fără pricepere, fără talent). 2. A murdări, a păta, a mânji. [Var.: **zmăngăli** vb. IV] — **Măzgă** + suf. -*ăli*.

MĂZGĂLIRE, *măzgăliri*, s.f. Acțiunea de a *măzgăli* și rezultatul ei. [Var.: **zmăngălire** s.f.] — V. **măzgăli**.

MĂZGĂLIT, -Ă, *măzgăliți*, -*te*, adj. 1. Acoperit cu un scris urât, neglijent. 2. Mânjit, murdărit, pătat. [Var.: **zmăngălît, -ă** adj.] — V. **măzgăli**.

MĂZGĂLITURĂ, *măzgălituri*, s.f. Faptul de a *măzgăli*; (concr.) scriere, pictură sau desen executate neîndemnat și murdar; fig. operă literară sau plastică fără valoare; măzgăleală. [Var.: **zmăngălîtură** s.f.] — **Măzgăli** + suf. -*tură*.

MĂZGÓS, -OĂSĂ, *măzgoși*, -*oase*, adj. 1. Noroios, cleios; lunecos. 2. (Reg.; despre plante) Plin de sevă. — **Măzgă** + suf. -*os*.

MDA adv. Cuvânt care exprimă o afirmație îndoielnică. — Din **da**¹.

MDE interj. Cuvânt care exprimă o afirmație, un sentiment, o atitudine de șovăială, de sfială etc. (într-o situație delicată). — Din **de**².

MEA CULPA loc. s.f. Formulă prin care cineva își recunoaște o greșeală. [Pr.: *mă-a culpa*] — Expr. lat.

MEĂNDRIC, -Ă, *meandrici*, -*ce*, adj. (Despre cursul unei ape) Care are sau formează meandre (1). [Pr.: *me-an*] — **Meandru** + suf. -*ic*. Cf. fr. *méandrique*.

MEĂNDRU, *meandre*, s.n. 1. Sinuozitate a cursului unei ape curgătoare, mai ales în regiunile de șes. ♦ P. anal. Sinuozitate, cotitură (a unui drum).

2. Motiv ornamental (sculptat sau pictat) format din linii frânte sau curbe, sugerând stilizarea unor valuri de apă. [Pr.: *me-an*] — Din fr. **méandre**.

MEĂT, *meaturi*, s.n. 1. (Anat.) Canal îngust și subțire sau orificiu acestuia, aflate în diferite organe. 2. Spațiu, interstițiu între celulele unui țesut vegetal. [Pr.: *me-at*] — Din fr. **méat**, lat. **meatus**.

MECANIC, -Ă, *mecanici*, -*ce*, s.f., s.m., adj. I. S.f. 1. Știință care studiază mișcarea sau echilibrul corpurilor sub acțiunea forțelor exercitate asupra lor; tehnica procedeelelor în care intervin aceste fenomene; mecanotehnică. ♦ *Mecanică cerească* = ramură a astrologiei care studiază mișcarea corpurilor cerești sub acțiunea atracției universale. ♦ (Înv.) Mecanism, mașină. 2. Disciplină tehnică al cărei obiect îl constituie construcția și funcționarea mașinilor, îndeosebi a pieselor și a mecanismelor care servesc la transmiterea mișcării. 3. Tratat, manual de mecanică (I 1, 2).

II. Adj. 1. Care aparține mecanicii (I), privitor la mecanică, de mecanică. 2. (Și adverbial) Care este pus în mișcare de o mașină sau de un mecanism; care se face cu ajutorul mașinilor sau al mecanismelor; mecanizat. 3. (Și adverbial) Care se realizează fără participarea conștiinței, a voinței; mașinal, automat. ♦ Care aplică o teză, o teorie, o dispoziție etc. fără a ține seama de specificul concret sau individual al situației, fenomenului, cazului respectiv; simplist, schematic, rigid, dogmatic.

III. S.m. și f. Specialist în mecanică (I 1, 2). ♦ Persoană care efectuează operații de montaj, de reparare sau de întreținere a utilajelor, mașinilor și aparatelor. ♦ Persoană care supraveghează sau conduce un vehicul sau un motor, cu instalațiile anexe; mașinist. — Din (I) lat. **mechanica**, germ. **Mechanik**, fr. **mécanique**, (II) lat. **mechanicus**, fr. **mécanique**, (III) lat. **mechanicus**, germ. **Mechaniker**.

MECANICĂȘTE adv. (Înv.) În mod mecanic, automat; mașinal. — **Mecanic** + suf. -*ește*.

MECANICISM s.n. (Fil.) Punct de vedere conform căruia toate fenomenele naturale pot fi explicate în termenii interacțiunilor cauzale dintre particulele materiale fără nicio referire la teleologie, după modelul concepțiilor din sec. XVII, dezvoltate de Descartes și Hobbes. — **Mecanic** + suf. -*ism*. Cf. it. **meccanicismo**.

MECANICIST, -Ă, *mecaniciști*, -*ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care este în conformitate cu principiile mecanicismului, privitor la mecanicism. 2. S.m. și f. Adept al mecanicismului. — **Mecanic**[ism] + suf. -*ist*.

MECANICIZĂ, pers. 3. *mecanicizează*, vb. I. Refl. (Rar; despre activități raționale) A deveni mecanic, automat. — **Mecanic** + suf. -*iza*.

MECANICIZĂRE, *mecanicizări*, s.f. Acțiunea de a se *mecaniciza* și rezultatul ei. — V. **mecaniciza**.

MECANICIZAT, -Ă, *mecanicizați*, -*te*, adj. Care a devenit mecanic. — V. **mecaniciza**.

MECANISM, *mecanisme*, s.n. 1. Sistem tehnic alcătuit din mai multe piese mobile și fixe care sunt angrenate între ele, astfel încât unele elemente mobile, transmitând forțele de la elementul conducător la elementele conduse, pot antrena mișcarea acestora. ♦ Totalitatea elementelor care alcătuiesc un astfel de sistem; mașinărie. 2. Mod de funcționare a unui mecanism (1). 3. Mod în care se desfășoară un fenomen, o reacție etc. 4. P. anal. Sistem, mod de organizare politică, economică, socială etc. — Din fr. **mécanisme**, germ. **Mechanismus**.

MECANIZĂ, *mecanizez*, vb. I. Tranz. A introduce în procesele de producție mașini, mecanisme, aparate etc. pentru executarea unor operații, activități, cu scopul de a înlocui sau a face mai eficientă munca fizică ori intelectuală a omului. — Din fr. **mécaniser**.

MECANIZĂRE, *mecanizări*, s.f. Acțiunea de a *mecaniza* și rezultatul ei. — V. **mecaniza**.

MECANIZAT, -Ă, *mecanizați*, -*te*, adj. Care se face prin intermediul unor mecanisme, dispozitive sau mașini, omul având un rol de conducere și de întreținere. ♦ Care este înzestrat cu mașini, cu mecanisme. — V. **mecaniza**.

MECANIZĂTOR, *mecanizatori*, s.m. Tehnician, mecanic pentru mașini agricole. — Din rus. **механизатор** (după **mecanic**).

MECANO- Element de compunere însemnând „mecanic”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **mécano-**.

MECANOCHIMIC, -Ă, *mecanochimici*, -*ce*, adj. (Rar) Care se referă la un procedeu combinat, folosind mijloace mecanice și reacții chimice. [Scriș și: *mecano-chimic*] — **Mecano-** + **chimic**.

MECANORECEPTOR, *mecanoreceptori*, s.m. Organ de simț care recepționează acțiuni mecanice (atingere, presiune, tracțiune). — **Mecano-** + **receptor**.

MECANOTÉHNIC, -Ă, *mecanotehnici, -ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Mecanică (I 1). **2.** Adj. Care se referă la un produs de mecanică (I 1), privitor la mecanică, de mecanică. — **Mecano-** + **tehnice**.

MECANOTERAPIE s.f. Denumire generală pentru terapia prin masaj, prin gimnastică medicală, prin aparate mecanice, aplicată mai ales în boli articulare sau neuromusculare. — Din fr. **mécanothérapie**.

MECĂI, măcăi, vb. IV. Intrans. (Despre capre, rar despre iepuri; la pers. 3) A scoate strigăte caracteristice speciei. ♦ Fig. (lr.; despre oameni) A vorbi sau a cânta cu voce tremurată. — Formație onomatopeică.

MECÉNA, mecena, s.m. Protector al literaturii, al artelor, al științelor; mecenat. — Din fr. **mécène**.

MECENÁT, (1) mecenaji, s.m., **(2) mecenate**, s.n. (Rar) **1.** S.m. Mecena. **2.** S.n. Protecție și sprijinire acordate artelor, literaturii și științelor din partea unui mecena. — Din it. **mecenate**.

MECÉT, meceturi, s.n. (Înv. și reg.) Casă de cult pentru religia musulmană; moschee mică. ♦ Cimitir turcesc. — Din bg., rus. **mecet**. Cf. tc. **meşcit**.

MECI, meciuri, s.n. Întrecere sportivă disputată între două persoane sau între două echipe; întâlnire, partidă, joc. — Din engl., fr. **match**.

MÉCIBOL, mecioluri, s.n. Situație din finalul unei partide de tenis sau de volei în care ultima lovitură de minge poate să decidă pe câștigător. — Din engl. **match ball**.

MECONINĂ, meconine, s.f. Alcaloid obținut prin hidroliza narcotinei, care produce convulsii. — Din fr. **méconine**.

MECÓNIU s.n. **1.** Suc de mac; opiu. **2.** Materie pe care o elimină ca excremente fătul, imediat după naștere. — Din fr. **méconium**, lat. **meconium**.

MED, mezi, s.m. Persoană care, în Antichitate, făcea parte din populația Mediei sau care era originară de acolo. — Din fr. **Mède**.

MEDALIA, medalie, vb. I. Tranz. A distinge cu o medalie; a decora. [Pr.: -li-a] — Din **medaliat** (derivat regresiv).

MEDALIÁT, -Ă, medaliați, -te, adj. Care a fost distins cu o medalie; decorat. [Pr.: -li-a] — **Medalie** + suf. **-at** (după fr. **médallé**).

MEDÁLIE, medalii, s.f. Piesă de metal (sau, uneori, de marmură), în formă de monedă, gravată cu figuri și inscripții, emisă în cinstea unei personalități sau în memoria unei acțiuni glorioase. ♦ Piesă de metal dată ca premiu la diferite concursuri sau ca distincție pentru merite deosebite în diferite domenii de activitate. ♦ Expr. **Reversul medaliei** = aspectul complementar, opus (adesea neplăcut) al unui lucru, al unei probleme, al unei situații. — Din it. **medaglia**.

MEDALIÉRE, medalieri, s.f. Faptul de a **medalia**. — V. **medalia**.

MEDALIÓN, medalioane, s.n. **1.** Bijuterie de formă rotundă sau ovală, care încadrează sau închide între două capace o fotografie, o pictură, o suviță de păr etc. și care se poartă de obicei la gât. ♦ Ramă ovală sau rotundă în care este fixată o fotografie sau un tablou; *p. ext.* fotografie sau tablou fixat într-o astfel de ramă. **2.** Element decorativ de formă circulară sau ovală, folosit în arhitectură, mobilier etc. și cuprinzând un basorelieu, o inscripție, un portret etc. **3.** Scriere literară în proză de mici dimensiuni, pe o anumită temă, în care sunt schițate trăsăturile fundamentale ale vieții și operei unei personalități, adesea urmată de exemplificări din opera acesteia. [Pr.: -li-on] — Din fr. **médailon** (după **medalie**). Cf. it. **medaglione**.

MEDALÍST, medaliști, s.m. Persoană care se ocupă cu studiul sau cu colecționarea medaliilor; colecționar de medalii. — Din fr. **médailiste** (după **medalie**).

MEDALÍSTICĂ s.f. Ramură a numismaticii care se ocupă cu studierea și colecționarea medaliilor. — **Medalist** + suf. **-ică**.

MEDELEÁN, medeleni, s.m. (Reg.) Câine mare. — Din ucr. **medeljan**.

MEDELNICÉR, medelniceri, s.m. Titlu dat în Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova, boierului care turna domnului apă ca să se spele pe mâini și servea bucatele; boier care avea acest titlu. — **Medelnită** + suf. **-ar**.

MEDÉLNITĂ, medelnite, s.f. (Înv.) Ligean în care domnul și oaspeții lui își spălau mâinile înainte și după masă. — Cf. sl. **mědnica**.

MEDIÁI, mediez, vb. I. Tranz. A mijloci o înțelegere între două sau mai multe părți adverse, a face demersuri oficiale pentru a preveni sau pentru a pune capăt ostilităților dintre două sau mai multe state; a face un act de mediație. [Pr.: -di-a] — Din lat. **mediare**.

MÉDIA² s.f. Presa scrisă și audiovizuală. [Pr.: -di-a] — Din fr. **média**, engl. **media**.

MEDIÁL, -Ă, mediali, -e, adj. Median. ♦ Spec. (Despre sunete, rar despre litere) Care se află în interiorul cuvântului. ♦ (Despre vocale) Care se articulează în partea de mijloc a cavității bucale; central. [Pr.: -di-a] — Din fr. **médial**, lat. **medialis**.

MEDIÁN, -Ă, mediani, -e, adj. Care se află la mijloc; medial. ♦ Situat la mijlocul unei figuri geometrice. ♦ (Substantivat, f.) Fiecare dintre dreptele care unesc un vârf al unui triunghi cu mijlocul laturii opuse vârfului. ♦ (Substantivat, f.) Fiecare dintre dreptele care unesc un vârf al unui tetraedru cu centrul de greutate al feței opuse. [Pr.: -di-an] — Din fr. **médian**, lat. **medianus**.

MEDIÁNTĂ, mediante, s.f. (Muz.) Treapta a treia sau a șasea a modurilor major și minor; acordul minor al acestei trepte. [Pr.: -di-an] — Din fr. **médiate**.

MEDIASTÍN s.n. Cavitate anatomică cuprinsă între cei doi plămâni și care conține inima, timusul, esofagul, aorta și canalul toracic. [Pr.: -di-as] — Din fr. **mediastin**.

MEDIASTINÁL, -Ă, mediastinali, -e, adj. (Anat.) Referitor la mediastin, de mediastin. [Pr.: -di-as] — Din fr. **mediastinal**.

MEDIASTINOSCÓP, mediastinoscoape, s.n. (Med.) Aparat care servește la examinarea vizuală a mediastinului. [Pr.: -di-as] — Din fr. **mediastinoscope**.

MEDIASTINOSCOPIE, mediastinoscopii, s.f. (Med.) Metodă chirurgicală pentru explorarea mediastinului în scopul stabilirii diagnosticului. [Pr.: -di-as] — Din fr. **mediastinoscopie**.

MEDIÁT, -Ă, mediați, -te, adj. (Și adverbial) Care are legătură indirectă cu ceva; indirect; care se efectuează prin intermediar, mijlocit. [Pr.: -di-a] — Din fr. **mediat**.

MEDIATÉCĂ, mediateci, s.f. Încăpere dintr-o bibliotecă în care sunt păstrate mijloacele audiovizuale folosite mai ales la învățarea limbilor străine. [Pr.: -di-a] — Din fr. **mediathèque**.

MEDIATÍC, -Ă, mediatici, -ce, adj. Referitor la mass-media; transmis prin mass-media. [Pr.: -di-a] — Din fr. **mediatique**.

MEDIATIZÁ, mediatizez, vb. I. Tranz. A face cunoscut prin mass-media. [Pr.: -di-a] — Din fr. **mediatiser**.

MEDIATIZÁRE, mediatizări, s.f. Acțiunea de a **mediatiza**. [Pr.: -di-a] — V. **mediatiza**.

MEDIATÓR, -OÁRE, mediatori, -oare, s.m., s.f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană, guvern etc. care mijlocește o înțelegere între două părți (adverse), care face un act de mediație; mijlocitor, intermediar. **2.** S.n. Intermediar chimic care asigură transmiterea influxului nervos. **3.** S.f. Perpendiculară dusă pe mijlocul unui segment de dreaptă; locul geometric al punctelor situate într-un plan, egal depărtate de capetele unui segment de dreaptă. ♦ (Adjectival) *Plan mediator* = plan perpendicular pe mijlocul unui segment de dreaptă. [Pr.: -di-a] — Din lat. **mediator**.

MEDIÁȚIE, mediații, s.f. Acțiunea de a media; mediere, mijlocire; intervenție a unui stat, a unei organizații internaționale ori a unei persoane oficiale pentru rezolvarea pașnică a conflictelor dintre state, luând parte la tratative și uneori formulând propuneri. [Pr.: -di-a] — Din fr. **médiation**.

MÉDIC¹, medici, s.m. Persoană care profesază medicina (1) pe baza unor studii superioare de specialitate; specialist în medicină; doctor. ♦ *Medic de familie* = medic care acordă asistență medicală și îngrijiri, în mod constant, unui bolnav sau unei familii, în baza unui contract de asigurări medicale. — Din lat. **medicus**.

MÉDIC², -Ă, medici, -ce, adj. Care aparține mezilor (și perșilor), privitor la mezi (și la perși). — Din **med**.

MEDICÁL, -Ă, medicali, -e, adj. Care aparține medicului¹ sau medicinii, privitor la medic¹ sau la medicină; de medic¹, de medicină. ♦ *Concediu medical* = concediu care se acordă în caz de boală. *Gimnastică medicală* = complex de exerciții necesare la corectarea unor deficiențe fizice sau funcționale. — Din fr. **médical**.

MEDICAMENT, medicamente, s.n. Substanță naturală sau de sinteză utilizată pentru a vindeca, a ameliora sau a preveni o boală; doctorie, leac, medicină (2). — Din fr. **médicament**, lat. **medicamentum**.

MEDICAMENTÁ, medicamentez, vb. I. Tranz. (Rar) A trata cu medicamente, a administra medicamente. — Din fr. **medicamenter**.

MEDICAMENTÓS, -OÁSĂ, medicamentoși, -oase, adj. Care servește ca medicament; care se face cu medicamente. — Din fr. **medicamentoux**.

MEDICÁȚIE, medicații, s.f. Totalitatea medicamentelor sau a mijloacelor curative în tratarea unui bolnav; tratament medical (cu medicamente). — Din fr. **médication**.

MEDICINÁL, -Ă, medicinali, -e, adj. Folosit ca medicament; din care se prepară medicamente. ♦ *Plante medicinale* = grup de plante din familii diferite, cultivate sau sălbatice, care, datorită compoziției lor chimice, au proprietăți terapeutice. — Din fr. **médicinal**, lat. **medicinalis**.

MEDIACINĂ, (2) medicini, s.f. 1. Știință care are ca obiect păstrarea și restabilirea sănătății și care studiază în acest scop procesele fizice, chimice și biologice ale vieții, structurile și funcțiile organismului, cauzele și mecanismele de producere a bolilor, precum și mijloacele de diagnosticare,

tratare și prevenire a lor. ♦ Facultate în care se studiază medicina (1). 2. (Înv. și reg.) Medicament. [Pl. și: (2) *medicines*] — Din lat. *medicina*, (2) germ. *Medizin*, rus. *meditsina*.

MEDICINIST, **-Ă**, *medicinisti*, *-ste*, s.m. și f. Student la o facultate de medicină. — *Medicină* + suf. *-ist*.

MÉDICO- Element de compunere însemnând „(cu caracter) medical”, care servește la formarea unor adjective. — Din fr. *médico-*.

MÉDICO-FARMACEUTIC, **-Ă**, *medico-farmaceutici*, *-ce*, adj. Care are un caracter medical și farmaceutic, privitor la medicină și la farmacie, de medicină și de farmacie. — *Medico-* + *farmaceutic*.

MÉDICO-LEGAL, **-Ă**, *medico-legali*, *-e*, adj. Care aparține medicinei judiciare, privitor la medicina judiciară. ♦ *Act medico-legal* = document care conține rezultatele unei expertize medicale într-un caz care interesează justiția. — Din fr. *médico-légal*.

MÉDICO-MILITAR, **-Ă**, *medico-militari*, *-e*, adj. Care se referă la problemele medicale ale armatei. — *Medico-* + *militar*.

MÉDICO-SANITAR, **-Ă**, *medico-sanitari*, *-e*, adj. Care are un caracter medical și sanitar, privitor la personalul medical și sanitar. — *Medico-* + *sanitar*.

MÉDICO-VETERINAR, **-Ă**, *medico-veterinari*, *-e*, adj. Care aparține medicinei veterinare, privitor la medicina veterinară. — Din fr. *médico-vétérinaire*.

MEDIÉRE, *medieri*, s.f. Mijlocire, mediație. [Pr.: *-di-e-*] — V. *media*.

MEDIEȘEAN, **-Ă**, *medieșeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Mediaș. 2. Adj. Care aparține municipiului Mediaș sau medieșenilor (1), referitor la Mediaș ori la medieșeni. [Pr.: *-di-e-*] — *Mediaș* (n.pr.) + suf. *-an*.

MEDIEȘEANCĂ, *medieșence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Mediaș. [Pr.: *-di-e-*] — *Medieșean* + suf. *-că*.

MEDIEVAL, **-Ă**, *medievali*, *-e*, adj., s.f. pl. 1. Adj. Care aparține Evului Mediu, privitor la Evul Mediu, al Evului Mediu. ♦ (Substantivat) Om din Evul Mediu. 2. S.f. pl. (Tipogr.) Litere care imită scrierea din Evul Mediu. [Pr.: *-di-e-*] — Din fr. *médiéval*.

MEDIEVALISM s.n. (Rar) Medievalistică. [Pr.: *-di-e-*] — *Medieval* + suf. *-ism*.

MEDIEVISM s.n. (Rar) 1. Medievalică. 2. Interes, înclinare pentru Evul Mediu. [Pr.: *-di-e-*] — Din fr. *médiévisme*.

MEDIEVIST, **-Ă**, *medievisti*, *-ste*, s.m. și f. Istoric care se ocupă cu studiul Evului Mediu. [Pr.: *-di-e-*] — Din fr. *médiéviste*.

MEDIEVISTICĂ s.f. Ramură a istoriei care se ocupă cu studiul Evului Mediu. [Pr.: *-di-e-*] — *Medievist* + suf. *-ică*.

MEDIOCRITATE, (2) *mediocrități*, s.f. 1. Faptul de a fi mediocru; situație, starea celui mediocru (2). Persoană lipsită de calități (intelectuale) deosebite, om mediocru (2). [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. *médiocrité*, lat. *mediocritas*, *-atis*.

MEDIOCRIZĂ, *mediocrizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A face sau a deveni mediocru. [Pr.: *-di-o-*] — *Mediocru* + suf. *-iza*.

MEDIOCRIZARE, *mediocrizări*, s.f. Faptul de a *mediocriza*. — V. *mediocriza*.

MEDIÓCRU, **-Ă**, *mediocri*, *-e*, adj. 1. Care se află între două limite extreme, mijlociu, potrivit; care nu iese din comun, nu se evidențiază prin nimic, modest, banal. 2. Lipsit de inteligență, de capacitate ori cultură, de spirit; fără valoare. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. *médiocre*.

MEDITĂ, *meditez*, vb. I. 1. Intrans. A cugeta adânc asupra unui lucru. 2. Tranz. (Înv.) A examina ceva din toate punctele de vedere, a studia. 3. Tranz. (Înv.) A pune ceva la cale; a plănuși, a urzi. 4. Tranz. A ajuta un elev, un student etc. să-și pregătească (în afara orelor de curs) lecțiile, examenele; a da lecții particulare. — Din fr. *méditer*.

MEDITĂRE, *meditări*, s.f. Faptul de a *medita*; meditație. — V. *medita*.

MEDITĂT, **-Ă**, *meditații*, *-te*, adj. (Despre elevi) Care a primit lecții (particulare) în afara orelor de curs; preparat². — V. *medita*.

MEDITATIV, **-Ă**, *meditativi*, *-e*, adj. Înclinat spre meditație¹, căruia îi place să mediteze (1); gânditor. — Din fr. *méditatif*.

MEDITATOR, **-OĂRE**, *meditatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care meditează (4) un elev; preparator (4). — *Medita* + suf. *-tor*.

MEDITAȚIE, *meditații*, s.f. 1. Reflectare, cugetare adâncă; meditare, reflecție. 2. Specie a genului liric, cuprinzând reflecții despre condiția umană. 3. Pregătire a lecțiilor, a examenelor cu un mediator; lecție particulară dată de un mediator; preparator (3). ♦ (*Sală de meditație* = sală într-un internat unde elevii își pregătesc lecțiile. ♦ Perioadă de timp, în afara orelor de curs, în care elevii (dintr-un internat) își pregătesc temele. 4. Stare de concentrare mentală sau spirituală care are ca scop, după atingerea unor nivele succesive, obținerea eliberării spirituale. — Din lat. *meditatio*, fr. *méditation*.

MEDITERANEEÁN, **-Ă**, *mediteraneeni*, *-e*, adj. Care aparține Mării Mediterane sau regiunilor situate în vecinătatea ei, privitor la Marea Mediterană sau la regiunile din jurul ei. ♦ *Climă mediteraneeană* = climă temperată, cu ierni calde, caracteristică pentru regiunile din jurul Mării Mediterane. [Pr.: *-ne-ean*. — Scris și: *mediteranean*] — Din fr. *méditerranéen*.

MÉDIU¹, *medii*, s.n. 1. Totalitatea condițiilor (relief, climă, sol etc.) în care trăiesc organismele. ♦ *Mediu intern* = totalitatea umorilor care scaldă celulele organismului. *Mediu de cultură* = soluție nutritivă sterilizată, utilizată pentru înmulțirea microbilor în laborator, în diverse scopuri. 2. Societatea, lumea în mijlocul căreia trăiește cineva; ambianță. 3. Substanță solidă, lichidă sau gazoasă, câmp electromagnetic sau gravitațional etc. în care se desfășoară fenomenele fizice. 4. (În spiritism și în alte practici oculte) Persoană care poate comunica cu spiritele și poate fi intermediar între ele și o anumită persoană. — Din lat. *medius*.

MÉDIU², **-IE**, *medii*, adj., s.f. 1. Adj. Care se află în mijloc; de mijloc, mijlociu. ♦ *Învățământ mediu* = treaptă a învățământului public, între învățământul elementar și cel superior. *Școală medie* = școală de învățământ mediu. *Termen mediu* = al doilea termen al silogismului. ♦ (Mat.; substantivat, m. pl., în forma *mezii*) Termenii care se găsesc la mijlocul unei proporții. ♦ Fig. Moderat, echilibrat, ponderat. 2. Adj. Care reprezintă o medie (3). 3. S.f. Valoare mijlocie a mai multor mărimi. ♦ *Medie aritmetică* = rezultatul obținut din împărțirea sumei mai multor mărimi la numărul lor. *Unde medii* (și substantivat, f. pl.) = unde radio cu lungimea între 100 și 1000 m; domeniu cuprins între 186,9 m și 571,4 m destinat posturilor naționale de radiodifuziune. ♦ Loc. adv. *În medie* = luând o măsură intermediară între cantitățile sau calitățile diferitelor elemente componente; una cu alta, una peste alta. ♦ Rezultatul obținut din adunarea notelor primite de un elev, de un student etc. și împărțirea acestora prin numărul lor total. ♦ Expr. *A (nu)-i ieși sau a (nu) avea media* (sau *medie*) = a (nu) obține nota de trecere. — Din lat. *medius*, **-a**, **-um**.

MEDULĂR, **-Ă**, *medulari*, *-e*, adj. Care aparține măduvei spinării sau măduvei osoase, care se referă la măduva spinării sau la măduva osoasă ori are caracterele ei; care alcătuiește măduva. ♦ *Canal medular* = canal în interiorul coloanei vertebrale, în care se află măduva spinării; canal rahidian. — Din fr. *médullaire*.

MEDULITĂ, *medulite*, s.f. (Med.) Inflamație a măduvei osoase. — Din fr. *médullite*.

MEDULOSUPRARENĂLĂ, *medulosuprenale*, adj. (În sintagma) *Glandă medulosuprenală* (și substantivat, f.) = porțiunea centrală a glandei suprarenale care secretă adrenalina și derivatul ei. — Din fr. *médulo-surrénale* (după *suprarenală*).

MEDULOTRANSFUZIE, *medulotransfuzii*, s.f. Transfuzie cu măduvă osoasă, efectuată pentru regenerarea acesteia la bolnavii cu boală de iradiere, anemie gravă etc. — Din fr. *médullo-transfusion*.

MEDÚZĂ, *meduze*, s.f. Nume dat mai multor (specii de) animale marine din încrengătura celenteratelor, cu corpul gelatinos, transparent, în formă de ciupercă. — Din fr. *méduse*.

MEFIÉNT, **-Ă**, *mefienți*, *-te*, adj. (Livr.) Neîncredător; bănuitor. [Pr.: *-fi-enț*] — Din fr. *méfiant*.

MEFIÉNTĂ, *mefiențe*, s.f. 1. (Livr.) Neîncredere; bănuială. 2. (Psih.) Suspiciune patologică; așteptare anxioasă a răului. [Pr.: *-fi-en-*] — Din fr. *méfiance*.

MEFISTOFÉLIC, **-Ă**, *mefistofelici*, *-ce*, adj. (Adesea adverbial) Diabolic, drăcesc; răutăcios, perfid. — Din fr. *méphistophélique*.

MEFÍTIC, **-Ă**, *mefitici*, *-ce*, adj. (Livr.) Cu miros urât; puturos, fetid, pestilențial. — Din germ. *mefitisch*, lat. *mephiticus*, fr. *méphitique*.

MEFITISM s.n. (Livr.) Poluare a aerului cu mirosuri mefitice sau toxice. — Din fr. *méphitisme*.

MEGA- Element de compunere cu sensul „foarte mare”, „un milion”. — Din fr. *méga-*.

MEGABÍT, *megabiți*, s.m. (Inform.) Unitate de măsură a informațiilor, egală cu un milion de biți. [Abr.: *Mbit/Mb*] — Din fr. *mégabit*.

MEGACALORIE, *megacalorii*, s.f. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură pentru căldură, egală cu un milion de calorii; termie. [Abr.: *Mcal*] — Din fr. *mégacalorie*.

MEGACOLÓN s.n. Dilatare pronunțată a intestinului gros, dobândită sau congenitală. — Din fr. *mégacôlon*.

MEGACÓSM s.n. v. *megacosmos*.

MEGACÓSMOS s.n. (Livr.) Macrocosmos. [Var.: *megacósm* s.n.] — Din engl. *megacosm*.

MEGADINĂ, *megadine*, s.f. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură pentru forță, egală cu un milion de dine. [Abr.: *Mdyn*] — Din fr. *mégadynes*.

MEGAÉRG, *megaergi*, s.m. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură pentru energie, egală cu un milion de ergi. [Abr.: *Merg*] — Din fr. **mégaerg**.

MEGAFÓN, *megafoane*, s.n. 1. Difuzor de mare putere, folosit pentru transmiterea programelor sonore în piețe, pe stadioane etc. 2. (Nav.) Ansamblu format dintr-un amplificator și un difuzor, de forma unei pâinii, folosit pentru transmiterea la distanță a comenzilor; portavoce. 3. Instrument de forma unei pâinii, folosit pentru comunicări verbale la distanță. — Din fr. **mégaphone**.

MEGAGRÁF, *megagrafe*, s.n. Planșetă mare de desen, montată articular pe un suport special, pentru a i se putea da orice înclinație. — Din fr. **mégagraphe**.

MEGALHÉRTZ, *megahertzi*, s.m. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură pentru frecvență, egală cu un milion de hertzi. [Pr.: *-herț*. — Abr.: *MHz*] — Din germ. **Megahertz**, fr. **mégahertz**.

MEGAHÍT, *megahituri*, s.n. Hit de foarte mare succes. — **Mega-** + **hit**.

MEGALÍT, *megalități*, s.m. Nume dat unor monumente preistorice (milen. III-II î.H.), cu funcție necunoscută (probabil funerară sau de cult), din blocuri sau dale mari de piatră brută cioplite sumar. — Din fr. **mégalthite**.

MEGALÍTIC, *megalitici*, *-ce*, adj. Care aparține megalitilor sau epocii lor, privitor la megaliti sau la epoca lor. — Din fr. **mégalthique**.

MEGALOBLÁST, *megaloblaste*, s.n. (Biol.) Globulă roșie cu nucleul anormal mărit, caracteristică în anemia pernicioasă; (rar) macroblast. — Din fr. **mégaloblaste**, engl. **megaloblast**.

MEGALOCEFÁL, *megalocefali*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) Care prezintă fenomenul de megalocefalie. — Din fr. **mégalocephale**.

MEGALOCEFALÍE, *megalocéfali*, s.f. Anomalie care constă în dezvoltarea excesivă a capului. — Din fr. **mégalocephalie**.

MEGALOCÍT, *megalocite*, s.n. Celulă roșie, mare, care apare în sânge în cursul anemiei pernicioase. — Din fr. **mégaloocyte**.

MEGALOCITÓZÁ, *megalocitoze*, s.f. (Med.) Anemie pernicioasă provocată de megalocite. — Din fr. **mégaloctose**.

MEGALOMÁN, *megalomani*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. (Persoană) care are o părere exagerat de bună despre calitățile sale; grandoman. 2. (Persoană) care suferă de megalomanie (2). — Din fr. **mégalomane**.

MEGALOMANIE, *megalomanii*, s.f. 1. Faptul de a fi megaloman (1). 2. Stare psihică patologică întâlnită în unele boli mintale și manifestată prin delir de grandorie, asociat cu delir de persecuție. — Din fr. **mégalomanie**.

MEGALOPÓLIS, *megalopolisuri*, s.n. Mare aglomerație urbană alcătuită din mai multe orașe fără discontinuitate. — Din fr. **mégalopolis**, engl. **megalopolis**.

MEGALOPSÍE, *megalopsii*, s.f. (Med.) Tulburare de vedere costând în impresia că obiectele sunt mai mari decât în realitate; macropsie. — Din fr. **mégalopsie**.

MEGAPÉRM s.n. Aliaj de nichel, fier și mangan cu înaltă permeabilitate magnetică. — Din germ. **Megapern**.

MEGAPÍR s.n. Oțel aliat din fier, crom și aluminiu, folosit la confecționarea rezistențelor electrice. [Scris și: *megapyr*] — Din germ. **Megapir**.

MEGARELIÉF, *megareliefuri*, s.n. (Geogr.) Formă de relief (continent, bazin oceanic etc.) de mare întindere. [Pr.: *-li-ef*] — Din rus. **megarelief**.

MEGARÍC, *megarici*, *-ce*, adj., s.m. 1. Adj. (În sintagma) Școala *megarică* = școală filosofică din Grecia antică întemeiată de Euclid din Megara. 2. S.m. Adept al acestei școli. [Acc. și: *megaríc*] — Din fr. **mégarique**.

MEGASPÓR, *megaspori*, s.m. (Bot.) Macrospor. — Din fr. **mégaspore**.

MEGASPOROGENÉZÁ, *megasporogeneze*, s.f. (Bot.) Proces de formare și de dezvoltare a megasporilor și de producere a gameților la plantele cu flori. — **Megaspor** + **geneză**.

MEGASTÁR, *megastaruri*, s.n. Superstar. — Din engl. **megastar**.

MEGATÉRIU, *megaterii*, s.m. Mamifer fosil uriaș, erbivor, din epoca cuaternară, asemănător cu leneșul (*Megatherium*). — Din lat. **megatherium**, germ. **Megatherium**, fr. **mégathérium**.

MEGATÓNÁ, *megatone*, s.f. (Fiz.) Unitate (tolerată) de măsură echivalentă cu forța unei explozii produse de un milion de tone de trinitrotoluen. [Abr.: *Mt*] — Din fr. **mégatonne**, engl. **megaton**.

MEGATÓNIC, *megatonici*, *-ce*, adj. (Rar; despre explozii) De forță megalonelor. — Din fr. **mégatonnique**, engl. **megatonic**.

MEGAWÁTT, *megawați*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru putere, egală cu un milion de wați. [Abr.: *MW*] — Din fr. **mégawatt**.

MEGÉRÁ, *megere*, s.f. (Livr.) Femeie rea și arțăgoasă. [Var.: *mejérá* s.f.] — Din fr. **mégère**.

MEGHISTÁN, *meghistani*, s.m. Înalț demnitar otoman. — Din ngr. **meghistán**.

MEGIEȘ, *megieși*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (În Evul Mediu, în Moldova și în Țara Românească) Țăran liber, stăpân de pământ. ⇨ (Adjectival) Țăran *megieș*. 2. S.m. și f., adj. (Pop.) Vecin. [Pr.: *-gi-eș*] — Din sb. **međaš**, magh. **megyész**.

MEGIEȘESC, *megieșești*, adj. (Pop.) Care aparține megieșilor, privitor la megieși. [Pr.: *-gi-e-*] — **Megieș** + suf. *-esc*.

MEGIEȘI, *megieșesc*, vb. IV. Refl. recipr. (Înv. și reg.) A se învecina, a se mărgini. [Pr.: *-gi-e-*] — Din **megieș**.

MEGIEȘIE, *megieșii*, s.f. (Înv. și pop.) Teritoriu, țară sau oameni, ființe aflate în vecinătate; p. ext. vecinătate. [Pr.: *-gi-e-*] — **Megieș** + suf. *-ie*.

MEGLENÍT, *megleniți*, *-te*, adj., s.m. și f. Meglenoromân. — Din n. pr. **Meglen**.

MEGLENOROMÁN, *meglenoromâni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația romanică aflată în sudul Peninsulei Balcanice, în regiunea Meglen. 2. Adj. Care aparține meglenoromânilor (1) sau limbii lor, privitor la meglenoromâni. ⇨ (Substantivat, f.) Idiom vorbit de meglenoromâni și care reprezintă un dialect al limbii române. — **Meglen** (n. pr.) + **român**.

MEGLENOROMÁNCĂ, *meglenoromânce*, s.f. Femeie care face parte din populația romanică aflată în sudul Peninsulei Balcanice, în regiunea Meglen. — **Meglenoromân** + suf. *-că*.

MEGÓHM, *megohmi*, s.m. (Fiz.) Unitate (derivată) de măsură a rezistenței electrice, egală cu un milion de ohmi. [Pr.: *-gom*. — Abr.: *MW*] — Din fr. **mégohm**.

MEGOHMMÉTRU, *megohmmetre*, s.n. (Fiz.) Aparat pentru măsurarea rezistențelor electrice de valoare mare. [Pr.: *-gom-*. — Scris și: *megohmetru*] — Din fr. **mégohmètre**.

MEHÁI, pers. 3 *méhäie*, vb. IV. Intrans. (Pop.; despre oi, miei, capre) A scoate sunete caracteristice speciei; a behăi. — **Mehe[he]** + suf. *-ăi*.

MEHÁIT, *mehăituri*, s.n. (Pop.) Faptul de a *mehăi*; behăit. — V. **mehăi**.

MEHEDINTEÁN, *mehedințeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Mehedinți. 2. Adj. Care aparține județului Mehedinți sau mehedințenilor (1), referitor la județul Mehedinți ori la mehedințeni. — **Mehedinți** (n. pr.) + suf. *-ean*.

MEHEDINTEÁNCĂ, *mehedințence*, s.f. Persoană originară sau locuitoare din județul Mehedinți. — **Mehedințen** + suf. *-că*.

MEHEHÉ interj. (Rar) Cuvânt care redă strigătul caracteristic al oii, al mielului, al caprei; behehe (1). — Onomatopee.

MEHÉNGHI, *-GHE*, (I) *mehenghiuri*, s.n., (II) *mehenghi*, *-ghe*, adj. I. (Înv.) S.n. Piatră cu care se încercau metalele prețioase. II. Adj. (Pop.; adesea substantivat) Priceput, isteț, abil; p. ext. șmecher, șiret; glumeț, poznaș. — Din tc. **mehenk**.

MEHMENDÁR, *mehmendari*, s.m. (În Evul Mediu; în Moldova și în Țara Românească) 1. Boier (sau funcționar) care însoțea în călătorie pe domn sau o persoană oficială de rang înalt, îngrijindu-se de găzduirea lor. 2. Comisar special însărcinat cu aprovizionarea. — Din tc. **mihmandar**.

MEHTÉR, *mehteri*, s.m. (Înv.) Muzicant într-o fanfară (turcească). — Din tc. **mehter**.

MEHTERBÁȘ s.m. v. **mehterbașa**.

MEHTERBAȘÁ, *mehterbașale*, s.m. (Înv.) Șeful mehterilor. [Var.: **mehterbaş** s.m.] — Din tc. **mehter başi**.

MEHTÚP, *mehtupuri*, s.n. (În Evul Mediu; în Țara Românească și în Moldova) Scrisoare oficială; adresă, raport. — Din tc. **mektup**.

MEHTUPCÍU, *mehtupcii*, s.m. (În Evul Mediu; în Țara Românească și în Moldova) Funcționar într-o cancelarie domnească. — Din tc. **mektupcu**.

MEI, (1) s.m., (2) *meiuri*, s.n. 1. S.m. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu inflorescența ramificată și cu flori albe-gălbui, folosită ca nutreț pentru vite; părang, păsat (*Panicum miliaceum*); p. restr. semințele acestei plante, folosite în trecut pentru hrana oamenilor, azi mai ales ca hrană pentru vite și păsări. ⇨ *Mei mărunt* (sau *păsăresc*) = varietate de mei ale cărei flori sunt dispuse în spiculele care formează o inflorescență compusă; meior (*Panicum capillare*). ⇨ Compuse: *mei-păsăresc* = plantă cu frunze în formă de lance și cu fructele ca niște boabe mici, alburii și foarte licioare (*Lithospermum officinale*); *mei-păsăresc* (sau *-nebur*) = mohor; *mei-tătăresc* = mătură (2 a); *mei-pădureț* = meior; *mei-lung* sau *meiul-canarilor* = iarba-cănărașului. 2. S.n. Mește. — Lat. **miliium**.

MEIÓZÁ, *meioze*, s.f. (Biol.) Diviziune a celulei prin separarea de perechi de cromozomi din nucleu și formarea de gameți. [Pr.: *me-io-*] — Din fr. **méiose**.

MEISTERGESANG s.n. Totalitatea creațiilor poetice ale meistersängerilor. [Pr.: *máistǎrghezang*] — Cuv. germ.

MEISTERSÄNGER, *meistersänger*, s.m. Trubadur medieval german. [Pr.: *máistǎrzengǎr*] — Din germ. **Meistersänger**.

MEIȘOR s.m. Numele a trei plante erbacee din familia gramineelor: **a)** plantă cu rădăcina târâtoare și florile de culoare verde-deschis sau violetă; mei-pădureț (*Millium effusum*); **b)** plantă cu frunze păroase și flori violacee, alcătuiți spice așezate ca niște degete (*Panicum sanguinale*); **c)** mei mărunț. [Pr.: -me-] — **Mei** + suf. -șor.

MÊIȘTE, *meiști*, s.f. Teren cultivat cu mei; mei (2). — **Mei** + suf. -iște.

MÉJDĀ, *mejde*, s.f. (Reg.) Mejdină. — Din sl. **mežda**.

MÉJDINĀ, *mejdine*, s.f. (Reg.) Hat, răzor, hotar (între două ogoare, proprietăți); mejdă. — Din bg. **meždina**.

MEJÉRĀ s.f. v. **meğeră**.

MEL, *meli*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru înălțimea sunetului, egală cu a mia parte din înălțimea unui sunet care are o frecvență de o mie de hertzi. — Din engl. **mel**.

MELAFĪR, *melifire*, s.n. Rocă magmatică vulcanică de tipul bazaltului. — Din fr. **mélaphyre**.

MELAMINĀT, -Ā, *melaminați*, -te, adj., s.n. (Material plastic) fabricat din melamină. — De la **melamină**.

MELAMINĀ, *melamine*, s.f. Substanță chimică organică, folosită în fabricarea unor materiale plastice rezistente. — Din fr. **mélamine**.

MELĀNĀ, (2) *melane*, s.f. 1. Fibră textilă sintetică cu proprietăți asemănătoare lânii. 2. Sortiment de melană (1). — Denumire comercială.

MELANCÓLIC, -Ā, *melancolici*, -ce, adj. 1. (Adesea adverbial) Stăpânit de melancolie (1); înclinat spre melancolie. ♦ Care exprimă melancolie; care rezultă dintr-o stare de melancolie. ♦ *Temperament* (sau *tip*) *melancolic* = unul dintre cele patru tipuri de temperament din clasificarea lui Hipocrat, caracterizat prin sensibilitate și inhibiție. ♦ (Despre lucruri, peisaje etc.; adesea adverbial) Care inspiră melancolie, care predispoaze la melancolie; trist, posomorât. 2. Care este bolnav de melancolie (2). — Din fr. **mélancolique**.

MELANCOLĪE, *melancolii*, s.f. 1. Stare de tristețe, de deprimare, amestecată cu visare și cu dorința de izolare; *p. gener.* tristețe (ușoară). 2. Boală psihică care se manifestă printr-o continuă depresie, prin tristețe morbidă, prin apatie, delir, halucinații, anxietate și tentația de sinucidere. — Din fr. **mélancolie**, lat. **melancolia**.

MELANCOLIZĀ, pers. 3 *melancolizează*, vb. I. Refl. (Rar) A deveni melancolic. — Din fr. **mélancoliser**.

MELANĖZIĀN, -Ā, *melanезieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația negroidă din Melanezia. 2. Adj. Care aparține Melaneziei sau melanezienilor (1), privitor la Melanezia ori la melanezieni. [Pr.: -zi-an] — Din fr. **Mélanésien**.

MELĀNIC, -Ā, *melanici*, -ce, adj. Care conține melanină. — Din fr. **mélanique**.

MELANĪNĀ, *melanine*, s.f. Pigment organic de culoare neagră, care conține fier și sulf și care se găsește în coroidă, în păr ori în piele. — Din fr. **mélanine**.

MELĀNJ, *melanjuri*, s.n. 1. Amestec. 2. Fir textil obținut prin amestecul unor fibre de lână de sorturi și culori diferite sau prin amestecul fibrelor de lână cu cele sintetice; *p. ext.* țesătură obținută din astfel de fire. — Din fr. **mélange**.

MELANJÓR, *melanjoare*, s.n. (Tehn.) Amestecător. — Din fr. **mélangeur**.

MELANODERMĪE s.f. Pigmentare patologică, brună sau neagră, localizată sau generalizată, care apare în unele boli cronice ca malaria, tuberculoza sau în intoxicațiile cu săruri de aur, argint etc. — Din fr. **mélanodermie**.

MELANÓM, *melanoame*, s.n. Tumoare formată din celule ce produc melanină și localizată mai ales pe piele și la ochi și, în mod excepțional, în centrul nervoși și meninge. — Din fr. **mélanome**.

MELANOSARCÓM, *melanosarcoame*, s.n. Melanom malign cu evoluție foarte rapidă. [Pl. și: *melanosarcomuri*] — Din fr. **mélanosarcome**.

MELANÓZĀ, *melanoze*, s.f. 1. (Med.) Denumire generică pentru pigmentația în exces a pielii și mucoaselor datorită acumulării difuze de melanină. 2. (Bot.) Boală a viței-de-vie cauzată de ciuperca. — Din fr. **mélanose**.

MELANTERĪT s.n. Sulfat natural de fier, hidratat, cristalizat, de culoare verde, folosit mai ales în industria coloranților. — Din fr. **mélanterite**.

MELASĀ, *melasez*, vb. I. Tranz. A amesteca nutrețul cu melasă. — Din **melasă**.

MELASĀRE, *melasări*, s.f. Acțiunea de a *melasa* și rezultatul ei. — V. **melasa**.

MELASĀT, -Ā, *melasați*, -te, adj. (Despre nutreț) Care a fost amestecat cu melasă. — V. **melasă**.

MELĀSĀ, *melase*, s.f. Reziduu siropos de culoare brună, provenit de la extragerea zahărului din sfeclă sau din trestie-de-zahăr și care servește ca hrană pentru vite. — Din fr. **mélasse**, germ. **Melasse**, it. **melassa**.

MELC, *melci*, s.m. I. Nume dat mai multor specii de gasteropode din încrengătura moluștelor, care au corpul moale, de obicei apărat de o cochilie răsucită în spirală, și patru tentacule sensibile, la cap; bourel, culbec. ♦ Loc. adj. *Ca melcul* = **a)** răsucit, în spirală; **b)** foarte încet. ♦ Expr. *A tăcea ca melcul* = a nu scoate niciun cuvânt. II. P. anal. 1. Partea anterioară a urechii interne, răsucită în spirală. 2. Organ sau angrenaj al unor mașini destinat să transmită, să transforme sau să utilizeze în diferite feluri mișcarea de rotație. 3. Prăjitură făcută din aluat încolăcit în spirală, presărat cu nucă dată prin mașină. 4. (La pl.) Șuvițe de păr răsucite în formă de inelule. — Et. nec.

MELCĀT, -Ā, *melcați*, -te, adj. (Despre piese tehnice) Răsucit (ca o cochilie de melc). — Din **melc**.

MELCIȘÓR, *melcișori*, s.m. 1. Diminutiv al lui *melc*. 2. (La pl.) Paste făinoase în formă de spirală sau de inelule. — **Melc** + suf. -ișor.

MELEĀG, *meleaguri*, s.n. (De obicei la pl.) Loc, teren (situat în apropierea cuiva), împrejurime, vecinătate; cuprins al unei așezări omenești, ținut, regiune, loc; tărâm. — Din magh. **mellék**.

MELEĀN, *meleni*, adj., s.m. (Reg.) 1. Adj. (Om) înalt și voinic; vlăjgan. 2. S.m. Fecior, flăcău. — Et. nec.

MELEGĀR¹, *melegare*, s.n. (Reg.) Loc special amenajat pe un strat de goale de grajd, în care se cultivă răsadurile; răsadniță. — Din magh. **melegagy**.

MELEGĀR², *melegare*, s.n. Bazin de lemn în care cade minereul sfărâmat din șteampurile țărănești. — Et. nec.

MELĀNĀȘ, *melenăși*, s.m. (Reg.) Diminutiv al lui *melean*; flăcăiaș, fecioraș. — **Melean** + suf. -aș.

MELĒNĀ, *melene*, s.f. Eliminare a unui scaun negru, conținând sânge provenit din părțile superioare ale tubului digestiv. — Din fr. **melaena**.

MELESTÉU, *melesteie*, s.n. (Reg.) Făcăleț (pentru mămăligă). — Din **melestui** (derivat regresiv).

MELESTUĪ, *melesteuiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A mesteca cu melesteul. — Din magh. **mállaszt**.

MELÉU, *meleuri*, s.n. (Sport) Luptă corp la corp. ♦ (Spec.) Grămadă la rugbi. — Din fr. **mêlée**.

MELIFÉR, -Ā, *meliferi*, -e, adj., s.f. pl. I. Adj. (Despre plante) Care are flori cu mult nectar și polen, din care albinele produc mierea. II. S.f. pl. Grup de insecte himenoptere (cuprinzând albinele și viespile) care culeg nectarul și polenul din flori, producând apoi mierea sau ceara. — Din fr. **mellifère**.

MELĪFĪC, -Ā, *melifici*, -ce, adj. (Rar) Melifer (I). — Din fr. **mellifique**.

MELĪNĪTĀ s.f. Substanță chimică, având drept component principal acidul picric, folosită la fabricarea fițelilor detonante și în imprimăria textilă. — Din fr. **mélinite**, germ. **Melinīt**.

MELIORĀTĪ, -Ā, *méliorativi*, -e, adj. (Lingv.) despre cuvinte, expresii etc.) Cu sens laudativ, favorabil. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **mélioratif**.

MELIORĪSM s.n. Concepție potrivit căreia lumea nu este nici cea mai rea cu putință, nici iremediabil rea, ci poate fi ameliorată sau este în curs de ameliorare. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **méliorisme**.

MELIORĪST, -Ā, *mélioristi*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al meliorismului. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **mélioriste**.

MELĪSĀ, *melise*, s.f. Plantă erbacee perennă din familia labiatelor, cu flori albe, plăcut mirositoare, mult căutate de albine, și cu frunzele ovale, folosită în medicină pentru calitățile ei stimulative și antispasmodice; roiniță² (*Melissa officinalis*). ♦ Băutura alcoolică aromată (folosită în medicina populară), obținută prin fermentarea frunzelor acestei plante. — Din lat. **melissa**, fr. **mélisse**.

MELĪSMĀTĪC, -Ā, *mélismatici*, -ce, s.f., adj. (Muz.) 1. S.f. Totalitatea ornamentelor dintr-o compoziție; arta de a compune cu melisme. 2. Adj. (Despre compoziții) Cu melisme. — De la **melismă**.

MELĪSMĀ, *melisme*, s.f. (Muz.) Ornament muzical rezultat din repartiția unei durate lungi într-un grup de note de valoare scurtă. — Din it. **melisma**, fr. **mélisme**.

MELĪȚĀ, *meliț*, vb. I. 1. Tranz. A zdrobi (cu melița) și a curăța cânepa și inul de părțile lemnoase, pentru a alege fuiorul sau pentru a se obține călții de meliță. ♦ Fig. A bate strașnic pe cineva. 2. Intrans. Fig. A trâncăni, a flecări. — Din **meliță**.

MELĪȚĀRE, *melițări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *melița* și rezultatul ei; melițat¹. — V. **melița**.

MELĪȚĀT¹ s.n. Melițare. — V. **melița**.

MELĪȚĀT², -Ā, *melițați*, -te, adj. (Despre cânepă, in) Zdrobit și curățat cu melița. — V. **melița**.

MÉLIȚĀ, *melițe*, s.f. 1. Unealtă primitivă de lemn, folosită în industria casnică pentru melițare; zdrobitor. ♦ Mașină de melițat, prevăzută cu cuțite sau cu aripi de lemn dispuse circular pe un cilindru. 2. Fig. (Fam. și depr.)

Gură (considerată ca organ al vorbirii). ⇨ Expr. *A da cu melița* (sau *din meliță*) = a trâncăni, a flecări. — Din bg. **melica**.

MELIȚOI, *melițoiaie*, s.n. (Rar) Meliță mare. — **Meliță** + suf. *-oi*.

MELIȚUICĂ, *melițuici*, s.f. (Rar) Meliță mică cu care se face ultima operație de prelucrare a fibrelor de cânepă și de in, pentru a alege fuiorul curat. — **Meliță** + suf. *-uică*.

MELÓDIC, *-Ă, melodici*, *-ce*, adj., s.f. I. Adj. 1. Care ține de melodie, referitor la melodie. 2. Melodios, armonios. II. S.f. Ramură a muzicologiei care se ocupă cu studiul melodiei. ♦ Felul în care este compusă o melodie. — Din fr. **melodique**.

MELODICITĂȚE, *melodicități*, s.f. Calitatea de a fi melodic; (rar) melodism. — **Melodic** + suf. *-itate*.

MELODIE, *melodii*, s.f. Succesiune de sunete îmbinate după regulile ritmului și ale modulației, pentru a alcătui o unitate cu sens expresiv. ♦ Compoziție muzicală, cântec. ♦ Fig. Sonoritate plăcută; armonie, muzicalitate. — Din ngr. **melodia**, it. **melodia**, fr. **melodie**.

MELODIMÉTRU, *melodimetre*, s.n. (Fon.) Aparat electronic folosit pentru cercetări asupra intonației. — Din fr. **melodimètre**.

MELODIOS, *-OASĂ, melodosi*, *-oase*, adj. Plin de sunete armonioase, plăcut auzului, armonios; care emite astfel de sunete. [Pr.: *-di-os*] — Din fr. **mélodieux**.

MELODISM s.n. (Rar) Melodicitate. — Din it. **melodismo**.

MELODIST, *-Ă, melodiști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) Compozitor de melodii; muzician care concepe melodia ca element esențial în muzică; compozitor la care predomină elementul melodic. — Din fr. **mélodiste**.

MELODRAMÁTIC, *-Ă, melodramatici*, *-ce*, adj. 1. Care se referă la melodramă, privitor la melodramă, de melodramă. 2. (Depr.) Cu caracter patetic exagerat, fals. — Din fr. **mélodramatique**, it. **melodrammatico**.

MELODRAMATISM s.n. Caracter melodramatic. ♦ Exprimare de sentimente care se remarcă prin artificialitate, prin exaltare exagerată. — **Melodramat**[ic] + suf. *-ism*.

MELODRAMATIZĂ, *melodramatizez*, vb. I. Tranz. A face să devină melodramatic (2), a da caracter melodramatic (2). ♦ (Depr.) A exagera caracterul melodramatic (2). — Din fr. **mélodramatiser**.

MELODRAMATIZĂRE, *melodramatizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a melodramatiza și rezultatul ei. — V. **melodramatiza**.

MELODRAMATIZÁT, *-Ă, melodramatizați*, *-te*, adj. Care a devenit melodramatic (2). ♦ Care are un caracter melodramatic (2) exagerat. — V. **melodramatiza**.

MELODRĂMĂ, *melodrame*, s.f. 1. Dialog cântat în tragedia antică greacă, între un corifeu și un personaj. 2. Dramă care folosea acompaniamentul muzical pentru a marca intrarea sau ieșirea personajelor din scenă. 3. Operă dramatică în care acțiunea complicată, neverosimilă, cu scene pline de groază, alternează cu scene comice, convenționale, de un patetism violent, rezervându-se un loc însemnat neprevăzutului. — Din fr. **mélodrame**.

MELOFÓB, *-Ă, melofobi*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care urăște muzica. — Din fr. **mélrophobe**.

MELOFÓBIE s.f. Aversivă față de muzică. — Din fr. **mélrophobie**.

MELOMÁN, *-Ă, melomani*, *-e*, s.m. și f. Persoană căreia îi place mult muzica (în special cea clasică) și o înțelege. — Din fr. **mélomane**.

MELOMANIE s.f. Pasiune, preferință deosebită pentru muzică. — Din fr. **mélomanie**.

MELÓN, *meloane*, s.n. Gambetă. — Din fr. **melon**.

MELONÍDĂ, *melonide*, s.f. Fruct asemănător cu baca, cu epicarpul tare la maturitate și mezocarpul cărnos și suculent. — Din fr. **mélonide**.

MELOPÉE, *melopei*, s.f. Melodie lentă, ritmică și monotonă, care acompania în trecut o declamație; *p. ext.* compoziție muzicală, melodie. — Din fr. **mélopée**.

MELOPÉIC, *-Ă, melopeici*, *-ce*, adj. Ca o melopee; melodios, armonios. [Pr.: *-pe-ic*] — **Melopee** + suf. *-ic*.

MÉLOS s.n. 1. Melodie, cântec; *p. ext.* muzică. 2. Aspectul cantabil, melodic al muzicii. — Din ngr. **mélós**.

MELOTERÁPIC, *-Ă, meloterapici*, *-ce*, adj. (Med.) Referitor la meloterapie, de meloterapie. — Din fr. **mélothérapique**.

MELOTERAPIE, *meloterapii*, s.f. (Med.) Muzicoterapie. — Din fr. **mélothérapie**.

MÉLSPAIZ, *melșpaize*, s.n. (Reg.) Prăjitură (de casă). — Din germ. **Mehlspeise**.

MEMBRÂNĂ, *membrane*, s.f. 1. Nume dat țesuturilor animale sau vegetale, subțiri și suple, foarte diferite ca structură, care căptușesc, îmbracă, leagă, susțin sau delimitează anumite organe sau părți de organe; piele subțire; pielită. ♦ Diferențiere protoplasmatică sau celulozică, care învește și limitează celula animală și cea vegetală. 2. (Fiz.) Corp subțire

flexibil, care, prin vibrație, poate produce sau transmite sunete, fiind folosit la telefon, la microfon și la alte aparate acustice sau de percuție. 3. Corp subțire folosit pentru a separa două medii; diafragmă. 4. (Înv.) Pergament (pentru scris). — Din lat., it. **membrana**, fr. **membrane**.

MEMBRANÓS, *-OASĂ, membranos*, *-oase*, adj. Care are structură asemănătoare cu cea a membranei (1); format din una sau din mai multe membrane. — Din fr. **membraneux**.

MÉMBRU, *-Ă, membri*, *-e*, s.n., s.m., s.f. 1. S.n. (Adesea la pl.) Fiecare dintre părțile exterioare, articulate ale trupului omului sau animalului, care au rol important în îndeplinirea unor funcții de relație; mădular. ⇨ *Membru-fantomă* = senzație anormală de prezență a unui membru sau segment de membru care au fost amputate. *Membru superior* = mână. *Membru inferior* = piciorul omului. ♦ Penis. 2. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o colectivitate (organizată); fiecare dintre persoanele sau unitățile care fac parte dintr-o grupare sau o organizație socială, politică etc., considerată în raport cu acestea; mădular. 3. S.m. Fiecare dintre cele două părți ale unei expresii matematice; fiecare dintre părțile celor două rapoarte ale unei proporții. 4. S.n. Fiecare dintre părțile unei propoziții, fraze sau perioade. — Din lat. **membrum**, fr. **membre**.

MÉMÉNTO, *mementouri*, s.n. 1. Semn distinctiv, însemnare, notă care reamintește ceva; *p. ext.* aducere-aminte. 2. Mic carnet de buzunar în care se fac însemnări pentru a reaminti o dată, un nume, o problemă etc. 3. Carte, de obicei de format mic, care rezumă esențialul, prin tabele, formule etc., dintr-una sau din mai multe discipline, științe; memorator. ♦ Listă a spectacolelor și conferințelor, publicată în presa cotidiană. — Din fr. **mémento**.

MEMORÁD, *memorez*, vb. I. Tranz. A reține în memorie (depunând un efort, învățând anume); a ține minte, a memoriza. — Din lat. **memorare**, fr. **mémorer**.

MEMORÁBIL, *-Ă, memorabili*, *-e*, adj. Vrednic de ținut minte; *p. ext.* important, însemnat, remarcabil. — Din fr. **mémorable**, lat. **memorabilis**.

MEMORÁND s.n. v. **memorandum**.

MEMORÁNDUM, *memorandumuri*, s.n. 1. Document diplomatic cuprinzând expunerea faptelor sau argumentelor juridice care privesc relațiile dintre state și formează sau vor forma obiectul unor tratative; memorial. 2. (Înv.) Carnet, registru etc. pe care se făceau însemnări. [Var.: **memoránd, memorande**, s.n.] — Din lat. **memorandum**, germ. **Memorandum**, fr. **mémorandum**.

MEMORÁRE, *memorări*, s.f. Faptul de a memora; proces de înregistrare în memorie; memorizare. — V. **memora**.

MEMORÁTIV, *-Ă, memorativi*, *-e*, adj. (Rar) Comemorativ. — Din fr. **mémoratif**.

MEMORÁTOR, *memoratoare*, s.n. 1. Memento (3). 2. (Tehn.) Memorie (3). — Din fr. **mémorateur**.

MEMORÁLI, *-Ă, memoriali*, *-e*, s.n., adj. I. S.n. 1. Specie literară, asemănătoare cu însemnările de călătorie și cu memoriile, care consemnează observații științifice, amintiri ori impresii personale asupra faptelor sau evenimentelor la care a participat cineva sau care s-au petrecut în timpul vieții cuiva. 2. (Înv.) Memorandum (1). 3. (Livr.) Monument sau clădire ridicată în amintirea unui eveniment sau a unei personalități. II. Adj. 1. Care este înregistrat în minte; din memorie (1). 2. Care servește pentru a aminti un eveniment însemnat, o persoană etc.; comemorativ. [Pr.: *-ri-a*] — Din germ. **Memorial**, fr. **mémorial**, lat. **memorialis**.

MEMORÁLIST, *-Ă, memorialiști*, *-ste*, s.m. și f. Scriitor care compune memoriale sau memorii. [Pr.: *-ri-a*] — Din fr. **mémorialiste**.

MEMORÁLISTIC, *-Ă, memorialistici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Gen de scriere literară care cuprinde memorii; (cu sens colectiv) totalitatea lucrărilor care conțin memorii. 2. Adj. Care aparține memorialisticii (1) sau care se referă la memorial (I 1), de memorial. [Pr.: *-ri-a*] — **Memorial** + suf. *-istic*.

MEMÓRIE, *memorii*, s.f. 1. Proces psihic care constă în întipărirea, recunoașterea și reproducerea senzațiilor, sentimentelor, mișcărilor, cunoștințelor etc. din trecut. ♦ Minte (considerată ca sediu al procesului de memorare). ⇨ Loc. adv. *Din memorie* = din aducere-aminte, pe de rost. 2. Păstrare în amintire, reprezentare mentală, aducere-aminte, amintire. ♦ Amintire pe care posteritatea o păstrează oamenilor iluștri sau evenimentelor de seamă. ⇨ Expr. *În memoria cuiva* (sau *a ceva*) = în amintirea..., spre aducere-aminte; ca omagiu. 3. Parte a calculatorului electronic în care se înregistrează instrucțiunile, cuvintele, valorile numerice etc. după o codificare prealabilă; memorator (2). — Din lat., it. **memoria**, fr. **mémoire**.

MEMORÍSÓP, *memoriscope*, s.n. Aparat electronic de afișare cu posibilitatea de memorare a curbelor afișate. — Din engl. **memoriscopes**.

MEMÓRIU, *memorii*, s.n. 1. Expunere scrisă, amănunțită și documentată, asupra unei probleme, unei situații etc. ⇨ *Memoriu de titluri și lucrări* = listă

în care sunt consemnate titlurile și lucrările de specialitate ale unei persoane. *Memoriu de activitate* = expunere scrisă a activității desfășurate de o persoană într-un anumit domeniu științific. **2.** (La pl.) Colecție de conferințe, comunicări, discuții etc. ale unei societăți științifice. **3.** (La pl.) Lucrare beletristică cu caracter evocator, conținând însemnări asupra evenimentelor petrecute în timpul vieții autorului (și la care el a luat parte). **4.** Petiție, cerere (colectivă) în care motivele sunt expuse pe larg. **5.** (În vechea organizare a armatei) Dosar personal al unui ofițer sau al unui subofițer. — Din lat. *memorium*, fr. *mémoire*.

MEMORIZĂ, *memorizez*, vb. I. Tranz. A învăța (un text) pe de rost; a memora. — Din fr. *mémoriser*.

MEMORIZĂRE, *memorizări*, s.f. Acțiunea de a memora și rezultatul ei; memorizat. — V. *memoriza*.

MEMORIZĂT s.n. (Rar) Memorizare. — V. *memoriza*.

MENADĂ, *menade*, s.f. (Livr.) Bacantă; *fig.* femeie exaltată, nestăpănită. — Din fr. *ménade*.

MENAJ, *menajuri*, s.n. **1.** Conducere a treburilor casnice; activitatea gospodinei; gospodărie. ⇨ *Școală de menaj* = școală specială pentru fete, în care se predau noțiuni de gospodărie. *Obiect de menaj* = obiect de uz casnic. **2.** Căsnicie. ♦ Familie. [Pl. și: *menaje*] — Din fr. *ménage*.

MENAJĂ, *menajez*, vb. I. Tranz. **1.** A trata pe cineva sau ceva cu înțelegere, grijă și îngăduință, a se purta bine cu cineva; a cruța. ♦ Refl. A-și cruța sănătatea, forțele; a se îngriji, a se feri. **2.** (Rar) A nu irosi în zadar, a economisi. **3.** A pregăti ceva cu dibăcie, a procura; a înlesni. — Din fr. *ménager*.

MENAJAMÉNT, *menajamente*, s.n. (Adesea la pl.) Tact, grijă față de sensibilitatea și susceptibilitatea unei persoane (pentru a o cruța de neplăceri, de suferință etc.); menajare. — Din fr. *ménagement*.

MENAJĂRE, *menajări*, s.f. Faptul de a (*se*) *menaja*; menajament. — V. *menaja*.

MANAJÉR, *-Ă*, *menajeri*, -e, s.f., adj. **1.** S.f. Femeie angajată să îngrijească de gospodăria cuiva. ♦ (Rar) Gospodină. **2.** Adj. Care ține de menaj, privitor la menaj, de uz casnic. — Din fr. *ménagère*.

MENAJERIE, *menajerii*, s.f. Loc special amenajat în care sunt ținute animale vii, mai ales sălbatice, pentru a fi expuse publicului; totalitatea animalelor care se află într-un asemenea loc. — Din fr. *ménagerie*, germ. *Menagerie*.

MENDELEÉVIU s.n. Element chimic transuranic, obținut pe cale artificială. — Din fr. *مندەلەئەۋیۇم*.

MENDELISM s.n. Concepție care susține că transmiterea caracterelor ereditare se face potrivit legilor dominației, segregării și combinării independente a caracterelor. — Din fr. *مندەلیسم*.

MENDELIST, *-Ă*, *مندەلیستی*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al mendelismului. — Din fr. *مندەلیست*.

MENDICITĂTE s.f. (Rar) Cerșetorie. — Din fr. *مندەقیتە*, lat. *mendicitas*, -atis.

MÉNDRE s.f. pl. (Fam.; în expr.) *A-și face mendrele* (cu cineva) = a) a-și face toate gusturile, a-și satisface capriciile; a-și face de cap; b) a-și bate joc de cineva; a necinsti, a bațjocori o femeie. — Et. nec.

MENESTRĂL, *menestrel*, s.m. Poet și muzicant din Franța Evului Mediu, adesea ambulant, care cânta și recita versuri acompaniindu-se cu un instrument; *p. gener.* cântăreț popular. — Din fr. *ménéstrel*.

MÉNGHINĂ, *menghine*, s.f. Dispozitiv de prindere a unor piese care urmează să fie prelucrate, alcătuit din două fălci și dintr-un șurub cu manivelă, cu ajutorul căruia se efectuează apropierea și depărtarea fălcilor. [Var.: *minghineă*, *menghineă* s.f.] — Din tc. *mengene*.

MENGHINEĂ s.f. v. *menghină*.

MENHIR, *menhire*, s.n. Monument megalitic (funerar sau de cult, întâlnit mai ales în provincia Bretagne și în sudul Angliei) de la sfârșitul epocii neolitice, construit dintr-un bloc înalt de piatră necioplită, așezat vertical, izolat sau în grup. — Din fr. *menhir*.

MENÍ, *menesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A hotărî de mai înainte; a decide, a dispune; a destina, a sorti. ♦ Tranz. și intranz. A exprima o dorință în favoarea cuiva; a ura². ♦ (În credințe și superstiții) A predestina, a ursi. ⇨ (Înv.) A prevesti, a prezice (ceva rău). ⇨ Expr. (Intranz.) *A meni a bine* (sau *a rău*) = a prezice lucruri favorabile (sau nefavorabile). **2.** (În superstiții) A aranja bobii, cărțile etc. într-un anumit fel și a descânta pentru ghicit. ♦ A descânta, a vrăji. — Din sl. *měnitĭ*.

MENILÍT s.n. Rocă sedimentară silicioasă, alcătuită în cea mai mare parte din opal, argilă și hidroxizi de fier, de culoare neagră sau brună, cu aspect vărgat. — Din fr. *mėnilite*.

MENINGE, *meninge*, s.n. Fiecare dintre cele trei membrane care învelesc creierul și măduva spinării. — Din fr. *mėninge*.

MENINGEÁL, *-Ă*, *meningeali*, -e, adj. (Anat.) Meningian. [Pr.: -ge-*al*] — Din germ., engl. *meningeal*.

MENINGIÁN, *-Ă*, *meningieni*, -e, adj. (Anat.) Referitor la meninge; (rar) meningeal. [Pr.: -gi-*an*] — Din fr. *mėningien*.

MENINGÍTĂ, *meningite*, s.f. Boală (infectioasă) care constă în inflamarea meningelor și care se manifestă prin dureri de cap, vărsături, înțepenirea ceafei, febră. — Din fr. *mėningite*.

MENINGOCÉL, *meningocele*, s.n. (Med.) Hernie a meningelor datorată unui defect al craniului sau al coloanei vertebrale. — Din fr. *mėningocèle*.

MENINGOCÓC, *meningococi*, s.m. Agent patogen care provoacă meningita cerebrospinală epidemică, prezent în lichidul cefalorahidian al bolnavilor. — Din fr. *mėningocoque*.

MENINGOENCEFALÍTĂ, *meningoencefalite*, s.f. Inflamație a meningelui și a creierului, cauzată de un agent infecțios (microbian sau virotic), toxic sau alergic. — Din fr. *mėningo-encéphalite*.

MENINGOPATÍE, *meningopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile meningelor. — Din fr. *mėningopathie*.

MENIRE, *meniri*, s.f. Acțiunea de a *meni* și rezultatul ei; misiune, rost, sarcină, predestinare; soartă, destin. — V. *meni*.

MENISC, *meniscuri*, s.n. **1.** Lentilă subțire convexă pe o parte și concavă pe partea opusă. **2.** Curbură a suprafeței unui lichid, care apare din cauza aderenței sau a lipsei de aderență în punctele de contact cu un corp solid. **3.** Cartilaj în formă de disc, existent între unele articulații ale corpului. — Din fr. *mėnisque*.

MENÍT, *-Ă*, *meníți*, -te, adj. **1.** Care are menirea, rostul, misiunea, sarcina (de a...); care are scopul (să...); hotărât, sortit, destinat, ursit, predestinat. **2.** (În credințe și superstiții) Descântat; vrăjit, fermecat. — V. *meni*.

MENITÓR, *-OÁRE*, *menitori*, -oare, adj. (Înv.) Care prevestește ceva; prevestitor. — *Meni* + suf. *-tor*.

MENIU, *meniuri*, s.n. Totalitatea felurilor de mâncare servite la o masă. ♦ Listă pe care sunt scrise felurile de mâncare și băuturile servite într-un restaurant, împreună cu prețurile respective; listă de bucate. ⇨ *Meniu fix* = masă servită (la prânz) într-un restaurant, la care numărul și ordinea felurilor de mâncare sunt stabilite zilnic de restaurantul respectiv (și al cărei preț este redus). — Din fr. *menu*.

MENOPÁUZĂ s.f. Fenomen fiziologic complex, care constă în încetarea definitivă a menstruației la femei, ca urmare a încetării funcției ovariene. [Pr.: -pa-*u-*] — Din fr. *mėnopause*.

MENORÁGIC, *-Ă*, *menoragici*, -ce, adj. (Med.) Cu caracter de menorie. — Din fr. *mėnorragique*.

MENORAGÍE, *menoragii*, s.f. Afecțiune a uterului, manifestată prin pierderea unei cantități excesive de sânge în timpul menstruației. — Din fr. *mėnoragie*.

MENORÁE, *menoree*, s.f. (Med.) Menstruație. — Din fr. *mėnorrhée*.

MENÓU, *menouri*, s.n. Element de construcție din piatră, din lemn sau din metal, folosit în trecut mai ales în arhitectura gotică, care servește la împărțirea unei uși sau a unei ferestre în mai multe părți. — Din fr. *meneau*.

MÉNSOLĂ, *mensole*, s.f. (Rar) Piesă de construcție care susține grinzi, cornișe etc. — Din it. *mensola*.

MENSTRUÁL, *-Ă*, *menstruali*, -e, adj. Care se referă la menstruație, care ține de menstruație. [Pr.: -stru-*al*] — Din lat. *menstrualis*.

MENSTRUÁȚIE, *menstruații*, s.f. Hemoragie fiziologică din mucoasa uterină, care apare la femeia adultă în mod regulat și periodic, începând din epoca pubertății, cu întreruperi temporare în perioadele de sarcină și de alăptare, și până la menopauză, când dispăre definitiv; soroc, regulă, period. [Pr.: -stru-*a-*] — Din fr. *mėnstruation*.

MENSUÁL, *-Ă*, *mensuali*, -e, adj., s.n. (Livr.) **1.** Adj. Care apare sau care are loc la interval de o lună; lunar. **2.** S.n. Publicație de presă care apare o dată pe lună. [Pr.: -su-*al*] — Din fr. *mensuel*, lat. *mensualis*.

MENȘEVÍC, *-Ă*, *menșevici*, -ce, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al menșevismului. **2.** Adj. Care ține de menșevism, privitor la menșevism. — Din rus. *menșevik*.

MENȘEVISM s.n. Curent politic apărut la începutul sec. XX în cadrul social-democrației ruse, care se opunea prevederilor programatice ale socialismului, principiilor teoretice, ideologice, organizatorice, tactice ale partidului de tip comunist. — Din rus. *menșevizm*.

MENTÁL, *-Ă*, *mentali*, -e, adj., s.n. Care se referă la mentalitate, privitor la mentalitate. ⇨ (Substantivat) *Mentalul colectiv*. — Din fr. *mental*.

MENTALITÁTE, *mentalități*, s.f. Fel particular de a-și reprezenta lumea al unui individ sau al unei colectivități. — Din fr. *mentalité*.

MÉNTĂ s.f. Numele mai multor plante erbacee (medicinale) din familia labiatelor, cu frunze dințate și cu flori puternic mirositoare; izmă (*Mentha*). ⇨ *Mentă creată* = izmă creată. ♦ *Bomboană* (sau *pastilă*) de *mentă* =

bomboană aromată cu esență extrasă din planta definită mai sus. [Var.: *mîntă* s.f.] — Din sl. *menta*, lat. *mentha*, fr. *menthe*.

MENTÓL s.n. Substanță volatilă cu miros aromatic, în formă de cristale, obținută din ulei de mentă sau pe cale artificială, folosită în farmacie și în cosmetică. — Din fr. *menthol*.

MENTOLĂT, -Ă, mentolați, -te, adj. Care conține mentă, cu mentol. — Din fr. *mentholé*.

MÉNTOR, mentori, s.m. Conducător spiritual, povătuitor, îndrumător; preceptor, educator. ♦ Altoi dintr-o plantă bătrână grețat pe o plantă tânără pentru a-i transmite acesteia însușirile sale. — Din fr., lat. *mentor*, germ. *Mentor*.

MENTÎNE, mențin, vb. III. Tranz. **1.** A păstra ceva (în aceeași stare sau formă în care se afla la un moment dat), a lăsa neschimbat; *p. ext.* a face să dureze. ♦ Refl. A continua să existe sub același aspect, a rămâne neschimbat; a dura, a dăinui. **2.** (Rare) A întreține o familie, o persoană etc. **3.** (Rare) A afirma, a susține ceva cu tărie. — Din fr. *maintenir* (după *ține*).

MENTÎNERE s.f. Acțiunea de a (*se*) *menține* și rezultatul ei. — V. *menține*.

MENȚIONĂ, menționez, vb. I. Tranz. A semnala ceva (verbal sau în scris), a aminti (în treacăt), a pomeni. ♦ A specifica, a consemna. [Pr.: -ți-o] — Din fr. *mentionner*.

MENȚIONABIL, -Ă, menționabili, -e, adj. Care poate fi menționat; citabil. [Pr.: -ți-o] — *Menționa* + suf. *-bil*.

MENȚIONĂRE, menționări, s.f. Faptul de a *menționa*; mențiune. [Pr.: -ți-o] — V. *menționa*.

MENȚIONĂT, -Ă, menționați, -te, adj. Care a fost pomenit, citat. [Pr.: -ți-o] — V. *menționa*.

MENȚIUNE, mențiuni, s.f. **1.** Semnalare, pomenire, menționare; (concr.) notă în care se dau informații referitoare la un eveniment, la o persoană etc. ♦ Indicație, specificare. **2.** Distincție onorifică (mai mică decât premiul) care se acordă elevilor merituoși, concurenților la o competiție etc. [Pr.: -ți-u] — Din fr. *mention*, lat. *mentio*, *-onis*.

MENUÉT, menuete, s.n. Numele unui dans de origine franceză, cu caracter ceremonial și mișcare moderată, devenit cu timpul dans de curte și apoi de salon; melodie după care se execută acest dans. ♦ A treia parte a simfoniei clasice. [Pr.: -nu-et] — Pl. sf. *menueturii* — Din fr. *menuet*.

MENZIL, menziluri, s.n., s.m. (Înv.) **1.** S.n. Nume dat în Țările Române, înainte de introducerea căilor ferate, serviciului de transport (pentru călători și pentru corespondență); olac. **2.** S.m. Curier, ștafetă. — Din tc. *menzil*.

MEOTIÂN, -Ă, meoțieni, -e, s.n., adj. **1.** S.n. Primul etaj al miocenului de pe teritoriul românesc, reprezentat prin faună de lamelibranhiate, gasteropode, mamifere etc. **2.** Adj. Care se referă la formațiunile sau la vârsta meoțianului (1). [Pr.: *me-o-ți-an*] — Din fr. *meotien*.

MEPACRINĂ s.f. (Fam.) Atebrină. — Et. nec.

MEPLĂT, meplaturi, s.n. Plan intermediar care asigură, în sculptură, tranziția între două suprafețe plate; basorelief foarte puțin înalt. — Din fr. *méplat*.

MEPRIZĂ, meprizez, vb. I. Tranz. (Livr.) A disprețui. — Din fr. *mépriser*.

MER, meri, s.m. (Chim.) Unitate elementară constitutivă cu structură și cu masă dată invariabile, care se repetă în mod constant într-un lanț macromolecular al unui polimer. — Din fr. *mere*.

MERĂR, merari, s.m. (Rare) Cultivator sau vânzător de mere. — *Măr*² + suf. *-ar*.

MERCALLOY s.n. Aliaj de tip alpaca din cupru, nichel, zinc cu adaos de fier și plumb, foarte plastic, folosit în construirea aparaturii electrice, medicale etc. — Din germ. *Mercalloy*.

MERCANTIL, -Ă, mercantili, -e, adj. **1.** Comercial, negustoresc. **2.** (Peior.) Care se preocupă numai de câștigul material, care urmărește în orice împrejurare să profite; interesat, materialist. ♦ (Despre sentimente) Bazat pe interese materiale. — Din fr. *mercantile*.

MERCANTILĂJ, mercantilaie, s.n. Imprimat (formular, factură, etichetă) folosit în activitatea comercială. — *Mercantil* + suf. *-aj*.

MERCANTILISM s.n. **1.** Spirit negustoresc, interes comercial; (peior.) preocupare, tendință de a câștiga bani prin orice mijloace. **2.** Prima teorie economică modernă (sec. XV-XVIII) în țările europene (îndeosebi în Anglia și Franța) a cărei problemă esențială o constituie găsirea celor mai adecvate mijloace de creștere a avuției naționale a unei țări, reprezentată numai de banii din metale prețioase. — Din fr. *mercantilisme*.

MERCANTILIST, -Ă, mercantiliști, -ste, s.m. și f. (Rare) Adept sau teoretician al mercantilismului (2). — Din fr. *mercantiliste*.

MERCANTILIZĂ, mercantilizez, vb. I. Tranz. și refl. (Rare) A deveni sau a face să devină mercantil (2). — *Mercantil* + suf. *-iza*.

MERCANTILIZĂRE s.f. (Rare) Acțiunea de a (*se*) *mercantiliza* și rezultatul ei. — V. *mercantiliza*.

MERCAPTÂN, mercaptani, s.m. Derivat organic al hidrogenului sulfurat, cu miros neplăcut, folosit în odorizarea gazelor combustibile spre a semnala pierderile accidentale de gaz; tiol. — Din fr. *mercaptan*.

MERCÊDE s.f. (Înv.) Răsplată, recompensă. — Din it. *mercede*.

MERCENĂR, -Ă, mercenari, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Ostaș angajat cu leafă într-o armată (străină); *fig.* persoană care, pentru bani sau pentru unele avantaje materiale, face orice fel de servicii. **2.** Adj. Care aparține mercenarilor (1), privitor la mercenari; care se compune din mercenari. — Din fr. *mercenaire*, lat. *mercenarius*.

MERCEOLÓG, -Ă, merceologi, -ge, s.m. și f. (Rare la f.) Specialist în merceologie. [Pr.: *-ce-o-*] — Din *merceologie* (derivat regresiv).

MERCEOLOGIE, merceologii, s.f. Disciplină al cărei obiect îl constituie studierea proprietăților fizice și chimice ale mărfurilor în vederea stabilirii calității lor și a condițiilor de păstrare. [Pr.: *-ce-o-*] — Din it. *merceologia*.

MERCERIE, (3) mercerii, s.f. **1.** (Cu sens colectiv) Articole mărunte care servesc la cusut și ca accesorii la îmbrăcăminte (ață, nasturi, copci etc.). **2.** Negoc cu astfel de articole. **3.** Magazin de mercurie (1). — Din fr. *mercerie*.

MERCERIZĂ, mercerizez, vb. I. Tranz. A trata firele sau țesăturile de bumbac cu o soluție de hidroxid de sodiu, pentru a le face mai netede, mai mătăsoase, mai compacte și mai rezistente. — Din fr. *merceriser*.

MERCERIZĂRE, mercerizări, s.f. Acțiunea de a *merceriza* și rezultatul ei. — V. *merceriza*.

MERCERIZĂT, -Ă, mercerizați, -te, adj. Care a fost supus mercerizării. — V. *merceriza*.

MERCHEZ, merchezuri, s.n. **1.** (Înv. și reg.) Tâlc (ascuns) al unui lucru; taină, rost, semnificație. ♦ Expr. *A-i veni (cuiva) la merchez* = a-i conveni, a-i veni (cuiva) la îndemână. **2.** (Fam.) Șmecherie, șiretlic, truc. — Din tc. *merkez*.

MERCÛR s.n. Element chimic, metal de culoare albă-argintie, cu luciu puternic, lichid la temperatura obișnuită, foarte dens și mobil, folosit în tehnică și în medicină; hidrargir, argint-viu. — Din fr. *mercure*, germ. *Merkur*.

MERCURIAL¹, mercuriale, s.n. Listă zilnică oficială de prețuri la produsele alimentare, care se afișează în piețe. [Pr.: *-ri-a]* — Din fr. *mercuriale*.

MERCURIAL², -Ă, mercuriali, -e, adj. De mercur, pe bază de mercur, cu mercur. *Alifie mercurială*. [Pr.: *-ri-a]* — Din fr. *mercuriel*, lat. *mercurialis*.

MERCÛRIC, -Ă, mercurici, -ce, adj. (Despre compoziții mercurului) Care conține un ion de mercur bivalent. — Din fr. *mercurique*.

MERCURISM s.n. (Med.) Intoxicație cu mercur. — Din fr. *mercurisme*.

MERCURÓS, -OĂȘĂ, mercuróși, -oase, adj. (Despre compoziții mercurului) Care conține un ion de mercur monovalent. — Din fr. *mercurieux*.

MERDENEĂ, merdenele, s.f. Produs de patiserie preparat din foi de plăcintă umplute cu brânză sau cu carne. — Din tc. *merdane*.

MÉRE vb. III v. *merge*.

MEREĂZ s.n.v. *miráz*¹.

MEREDÉU, meredeie, s.n. (Reg.) **1.** Minciog. **2.** Unealtă de lemn pentru frământat cașul, în formă de furculiță sau de scândurică cu zimți. — Et. nec.

MEREMÉT, meremeturi, s.n. (Înv. și reg.) Lucrare de reparație sau de întreținere. ♦ (Fam.) Aranjare, dichisire. — Din tc. *meremet*, ngr. *mereméti*.

MEREMETISEĂLĂ, meremetiseli, s.f. (Înv. și reg.) Meremetisire. — *Meremetisi* + suf. *-eală*.

MEREMETISĂ, meremetisesc, vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) A repara; a reface; a restaura. ♦ (Fam.) A pune în ordine; a aranja, a dichisi. — Din ngr. *emeremétisa* (aor. lui *meremetizo*).

MEREMETISIRE, meremetisiri, s.f. (Înv. și reg.) Acțiunea de a *meremetisi* și rezultatul ei; reparare, refacere, restaurare; meremetiseală. ♦ Corvoadă, clacă. — V. *meremetisi*.

MEREMETISIT, -Ă, meremetisiți, -te, adj. (Înv. și reg.) Reparat, refăcut, restaurat. — V. *meremetisi*.

MERENG, merenguri, s.n. Prăjitură preparată din albuș de ou bătut cu zahăr, coaptă la foc slab, adesea umplută cu cremă (de ciocolată) și acoperită cu frișcă. [Pl. și: (m.) *merengi*. — Var.: *mering* s.m.] — Din fr. *meringue*.

MERÉU, -ÉIE, meréi, -eie, adv., adj. I. Adv. **1.** Fără răgaz, neîncetat, neîntrerupt, continuu, întruna; la intervale scurte. ♦ Din ce în ce mai mult. *Se depărtează meréu*. **2.** (Reg.) Încet, fără grabă, domol; alene, liniștit, potolit. II. Adj. **1.** (Înv. și reg.) Care se întinde unul după altul; neîntrerupt; *p. ext.* care se întinde până departe, întins, vast. **2.** (Reg.; la pl.; despre ființe) Mulți, numeroși. — Cf. magh. *m e r ő*, 'rigid, fix'.

MERGĂTOR, -OĂRE, *mergători, -oare*, adj. (Și substantivat; rar) Care se deplasează dintr-un loc în altul, care umblă. ◊ Compus: *Mergător-Înainte* = epitet dat Sfântului Ioan Botezătorul. — **Merge** + suf. *-ător*.

MERGE, *merg*, vb. III. Intrans. I. 1. A se mișca deplasându-se dintr-un loc în altul; a se deplasa, a umbla. ◊ (Despre nave sau alte obiecte plutitoare) A pluti. ◊ (Despre păsări, avioane etc.) A zbura. ◊ (Fam.; despre mâncăruri și băuturi) A putea fi înghițit ușor; a aluneca pe gât. 2. A pleca, a porni, a se duce; a se îndrepta (spre...). ◊ (La imperativ, ca termen de urare sau de îndemn) *Mergi cu bine!* ◊ Expr. *A merge înaintea cuiva* = a întâmpina pe cineva. *A merge la pieire* = a acționa necugetat, a-și periclita existența. *A merge (fiecare) în (sau la) treaba lui* = a-și relua treburile obișnuite, a-și vedea de interesele sale. *A(-i) merge (ceva) (drept) la inimă (sau la suflet)* = a(-i) plăcea foarte mult. *A merge ață* = a se duce drept la țintă. *De-i merge (sau să-i meargă) colbul (sau fulgii, peticile, untul)* = (în legătură cu verbul „a bate” sau cu echivalentele lui, cu valoare adverbială) zdravăn, tare, violent. *A merge pe...* = (despre vârstă) a se apropia de..., a împlini în curând... *De ce merge sau pe zi (ori pe an) ce merge* = pe măsură ce trece timpul. ◊ A urma, a frecventa cursurile unei instituții de învățământ. ◊ (Înv. și reg.; despre ființe și lucruri) A intra, a pătrunde. ◊ Fig. A ajunge. *A mers până la a crede că-l poate îndrepta*. ◊ Expr. *A merge prea departe* = a-și îngădui prea multe, a depăși limitele îngăduite. ◊ (Pop.) A se angaja (într-o slujbă). ◊ A se înrola. ◊ (Despre ape curgătoare, p. ext. despre lichide) A curge; a se scurge. 3. A însoți, a întovărăși, a acompania. ◊ Expr. *A merge mână în mână (cu...)* = a fi în strânsă legătură, a se desfășura concomitent, a se înlănțui. *A merge după (cineva) = a)* (despre femei) a se mărita; *b)* a urma sfaturile, povețele cuiva. *A merge în urma (sau pe urmele) cuiva* = a urmări pe cineva. ◊ (La unele jocuri, mai ales la cel de cărți) A se angaja, a participa la joc. II. 1. (Despre întinderi de pământ, drumuri etc.) A se întinde până la...; a duce la... 2. (Despre știri, evenimente etc.) A ajunge la cunoștința cuiva; a se răspândi; a se propaga, a se generaliza. ◊ Expr. *Merge vorba* = se spune, se vorbește. *Îi merge (cuiva) vestea (sau numele, vorba etc.)* = se spune despre el că... *Meargă-i numele!* = să nu se mai audă despre el, să dispară definitiv. III. 1. (Despre acțiuni, evenimente, fenomene etc.) A se desfășura, a evolua, a decurge. ◊ (Despre aparate, mecanisme etc.) A funcționa. 2. (Despre ființe) A o duce, a-i fi (bine sau rău). ◊ A reuși, a izbui. 3. A înainta, a progresa, a se dezvolta. ◊ Expr. (Impers.) *De ce (sau pe zi ce) merge* = pe măsură ce trece timpul; tot mai mult. ◊ (Despre oameni) A continua, a persevera. IV. 1. (Despre materiale, mai ales despre alimente) A fi necesar, a se consuma, a se folosi (într-o anumită cantitate). 2. (Înv. și pop.) A se calcula, a se socoti. 3. (Mat.; despre numere) A se cuprinde, a intra în alt număr. V. 1. A se potrivi, a fi posibil; a se putea, a se accepta, a se admite. ◊ Expr. *Așa mai merge* = așa se potrivește, e bine, îmi convine. *Treacă (și meargă)! sau treacă-meargă!* = fie! să zicem că se poate! să admitem (ca pe o concesie)! ◊ A se potrivi, a se armoniza, a se asorta. *Aceste culori merg bine*. 2. (Jur.; despre termene, clauze etc.) A intra în vigoare. 3. (Despre bani, documente etc.) A fi valabil, a fi în uz, a avea curs. 4. (Despre salarii) A reveni (cuiva) în continuare. VI. A umbla îmbrăcat într-un anumit fel; a purta. [Perf. s. *mersei*, part. *mers*. — Var.: (reg.) *mére* vb. III] — Lat. *mergere* „a se scufunda”.

MÉRGERE s.f. (Rar) Acțiunea de a merge și rezultatul ei; mișcare (a unei ființe sau a unui obiect mobil) dintr-un loc în altul; deplasare, mers. — V. *merge*.

MERIDIÂN, -Ă, *meridiane*, s.n., s.f., adj. 1. S.n. Fiecare dintre liniile imaginare care rezultă din intersecția suprafeței Pământului cu semiplanul sprijinit pe axa geografică, constituind liniile de reper pentru măsurarea longitudinii geografice. ◊ *Meridian de origine* sau *primul meridian, meridianul zero* = meridianul care trece prin localitatea Greenwich (Marea Britanie) și în raport cu care se calculează, în baza unei convenții internaționale, longitudinea punctelor de pe glob. *Meridian magnetic* = linie obținută prin intersecția suprafeței Pământului cu planul vertical indicat de direcția acului magnetic. (Astron.) *Meridianul ceresc* = mare cerc imaginar al sferei cerești, care trece prin zenitul locului și prin poliul cerești. *Meridianul locului* = linia de intersecție a planului meridianului ceresc al locului respectiv cu planul orizontului. 2. S.n. (Mat.) Curbă a unei suprafețe de rotație cu un plan care trece prin axa ei de rotație. 3. S.f. Cadran solar care indică ora amiezii. 4. S.f. Canapea cu spătar și brațe inegale, care ține loc de șezlong. 5. Adj. Referitor la un meridian (1), care trece printr-un meridian. [Pr.: *-di-an*] — Din lat. *meridianus*, it. *meridiano*, fr. *méridien*.

MERIDIONAL, -Ă, *meridionali, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se află în partea de sud sau este originar de acolo; sudic. ◊ Care este propriu, specific țărilor sau popoarelor din sud. 2. S.m. și f. Persoană care face parte din populația unei țări, provincii etc. sudice sau este originară de acolo. [Pr.: *-di-o-*] — Din lat. *meridionalis*, fr. *méridional*.

MERINDĂRE, *merindări*, s.f. (Reg.) Ștergar în care se învelesc la țară merindele; merindeață. — Din *merinde*.

MERINDE, *merinde*, s.f. Hrană (rece) pe care o ia cineva când pleacă la drum sau la lucru; p. gener. alimente, hrană, mâncare. — Lat. *merenda*.

MERINDEAȚĂ, *merindețe*, s.f. (Reg.) Merindare. — **Merinde** + suf. *-eață*. **MERING** s.m. v. *mereng*.

MERINÓS s.n., adj. invar. 1. S.n. Rasă de oi cu lână crețată, moale, foarte fină, de culoare albă. 2. Adj. invar. (Despre lână) Care este obținut de la oi merinos (1). ◊ (Substantivat) Lână obținută de la oile merinos (1). 3. S.n. Stofă fabricată din lână merinos (2). — Din fr. *mérinos*.

MERINOZĂ, *merinozez*, vb. I. Tranz. A ameliora caracterelor raselor de oi prin încrucișare cu merinos. — Din *merinos*.

MERINOZĂRE, *merinozări*, s.f. Acțiunea de a merinoza și rezultatul ei. — V. *merinoza*.

MERISTEM, *meristeme*, s.n. Țesut vegetal lângă situat la extremitatea rădăcinii, tulpinii și ramurilor, care se înmulțește continuu în vederea creșterii acestora. — Din fr. *méristème*.

MERIȘÓR¹, *merișori*, s.m. 1. Diminutiv al lui *măr¹*. 2. Numele a doi arbori din familia rozaceelor, cu flori melifere: **a)** arbore originar din Siberia, cu frunze aproape rotunde, cu flori albe sau roz, cultivat pentru fructele sale din care se prepară dulceața (*Pirus baccata*); **b)** (reg.) scoruș. 3. Mic arbust de munte din familia ericacee, cu frunze în permanență verzi, cu flori melifere de culoare albă sau roșiatică și cu fructe comestibile; smirdar (*Vaccinium vitis idaea*). 4. Cimișir. — *Măr¹* + suf. *-ișor*.

MERIȘÓR², *merișoare*, s.n. 1. Diminutiv al lui *măr²*. 2. Fructul merișorului¹ (2), de mărimea unei cireșe sau a unei nuci, de culoare roșiatică sau galbenă, cu gust dulce, adesea folosit pentru dulceață. 3. Fructul merișorului¹ (3), cu aspect de bacă roșie, comestibil. — *Măr²* + suf. *-ișor*.

MÉRIT, *merite*, s.n. Calitate, însușire remarcabilă care face pe cineva sau ceva să fie vrednic de stimă, de laudă, de răsplătă; valoare, virtute. ◊ Loc. adv. *Pe merit* = pe bună dreptate, justificat. — Din fr. *mérite*.

MERITĂ, *mérit*, vb. I. Tranz. A fi vrednic de răsplătă sau de pedeapsă potrivit cu faptele sale (bune sau rele); a avea dreptul să primească o răsplătă (bună sau rea); a i se cuveni, a meritarisi. ◊ A justifica, a îndreptăți prețuirea, interesul sau grija care i se acordă. ◊ Spec. (Despre mărfuri, obiecte de schimb) A justifica prețul cerut; a face, a valora. — Din fr. *mériter*.

MERITĂLĂ, *meritale*, s.f. (Bot.) Internod. — Din fr. *mérithalle*.

MERITARISÍ, *meritarisesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A merita. — *Merita* + suf. *-arisi*.

MERITÁT, -Ă, *meritați, -te*, adj. Care îi revine cuiva în mod justificat, care i se cuvine. — V. *merita*.

MERITÓRIU, -IE, *meritorii*, adj. (Despre acțiuni sau realizări ale oamenilor) Care este vrednic de apreciere, care are merite, merituos; care este destul de bun, de reușit, de valoros. — Din lat. *meritorius*, fr. *méritoire*.

MERITÓS, -OĂSĂ, adj. v. *merituos*.

MERITUÓS, -OĂSĂ, *merituosi, -oase*, adj. Care are merite; reușit, valoros, meritoriu. ◊ (Despre manifestări ale oamenilor) Care merită să fie lăudat. [Pr.: *-tu-os* — Var.: *meritós, -oăsă* adj.] — *Merit* + suf. *-os*.

MERLÓN, *merloane*, s.n. Fiecare dintre masivele de zidărie care depășeau parapetul și limitau crenelurile la lucrările de fortificație antică și medievale. — Din fr. *merlon*.

MERLÓT, *merlot-uri*, s.n. Soi de viță-de-vie de origine franceză, cu struguri cilindrici, cu bobul negru, rotund și mic, care produce vinuri roșii superioare. [Pr.: *merlô*] — Din fr. *merlot*.

MEROBLÁSTIC, -Ă, *meroblastici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. (Biol.) Proces de formare a blastomerelor în regiunea nucleului prin segmentarea oului sau a zigotului animal. 2. Adj. De meroblastică (1). — Din fr. *méroblastique*.

MEROVINGIÂN, -Ă, *merovingieni, -e*, adj. Care aparține primei dinastii de regi ai statului franc, privitor la această dinastie. [Pr.: *-gi-an*] — Din fr. *mérovingien*.

MERS, *mersuri*, s.n. Faptul de a merge. 1. Deplasare, mișcare dintr-un loc în altul; umblet, mergere. ◊ *Mersul trenurilor sau vapoarelor* = orar după care circulă trenurile sau vapoarele; (concr.) tabel sau broșură care cuprinde acest orar. ◊ Loc. adv. *Din mers* = în timpul deplasării, fără a se opri; mergând. ◊ Fel de a merge al cuiva; umblet, călcătură; ritm sau viteză cu care merge cineva. 2. (Rar) Curs, curgere (a unei ape curgătoare). 3. Ieșire (a fumului, a gazelor etc.). 4. Evoluție, dezvoltare, desfășurare (a unui fenomen, a unui proces etc.); mod, curs, ritm de desfășurare (a unui fenomen, a unui proces etc.). ◊ *Mers înainte* = progres. ◊ (Rar) Desfășurare a unei activități. ◊ (Mod de) funcționare a unui sistem tehnic, a unui mecanism, a unui instrument. ◊ *Mers în gol* = regim de funcționare

în care nu se produce lucru mecanic util. *Mers în sarcină* = regim în care se furnizează o anumită putere utilă. — V. **merge**.

MERSI interj. (Fam.) Mulțumesc. — V. **merci**.

MERSOL, *mersoli*, s.m. Produs care se află în fracțiunile de petrol și motorină, cu un amestec de bioxid de sulf și de clor, folosit la fabricarea mersolatului. — Din fr. **mersols**.

MERSOLĂT s.m. Produs obținut prin tratarea mersolilor cu o soluție concentrată de hidroxid de sodiu, folosit în industria textilă (pentru spălare, curățire etc.). — Din fr. **mersolates**.

MERTEPEĂ s.f. (Înv.; în loc. adv.) *De la mertepea* = cum se cuvine, cu rost. — Din tc. **mertebe** „ordine, rang, grad”.

MERTIC, *mertice*, s.n. 1. Măsură veche pentru cereale, egală cu circa 1–2 ocale. ♦ Cantitate de cereale sau de făină cuprinsă într-un mertic (1). 2. (Înv.) Plată în natură (sau în bani) care se lua la mori pentru măcinat; *p. restr.* rație, porție de mâncare. < Expr. *A(-și) lua (sau a da cuiva) merticul* = a primi (sau a da) o bătaie. [Pl. și: *merticuri*] — Din magh. **mérték**.

MESA adv. (Fam.; în expr.) *A intra (sau a cădea, a băga) mesa* = a ajunge (sau a face pe cineva să ajungă) într-o situație neplăcută, a intra (sau a băga pe cineva) într-o încurcătură, într-un bucluc. — Din ngr. **mésa** „înăuntru”.

MESADĂ, *mesade*, s.f. Bucată de blană confecționată din mai multe piei, folosită la căptușitul paltoanelor, scurtelor etc. [Var.: **misádá** s.f.] — Din ngr. **misadi** „jumătate”.

MESAGER, *mesageri*, -e, s.m. și f. Persoană însărcinată să ducă, să transmită, să comunice cuiva sau undeva un mesaj; trimis², sol², vestitor, crainic. ♦ (Adjectival; despre porumbei) Care a fost dressat să se întoarcă la locul de plecare, adesea pentru a transmite un mesaj. — Din fr. **messager**, it. **messaggero**.

MESAGERIE, *mesagerii*, s.f. 1. Oficiu, întreprindere, local de unde se expediază mărfurile sau (în trecut) de unde plecau diverse mijloace de transport pentru călători. 2. Sistem de transport al mărfurilor sau (în trecut) al călătorilor, cu trenul, vaporul sau autocamionul, organizat de o mesagerie (1). — Din fr. **messagerie**, it. **messaggeria**.

MESĂGIU s.n. v. **mesaj**.

MESĂJ, *mesaje*, s.n. 1. Apel oral sau scris (cu caracter oficial) adresat poporului, armatei etc. 2. Ceea ce se predă sau se comunică cuiva, ceea ce trebuie predat sau comunicat cuiva; știre, veste, comunicare. [Var.: **mésagiu** s.n.] — Din fr. **message**.

MESALINĂ, *mesaline*, s.f. (Livr.) Femeie desfrânată. — Din fr. **messaline**.

MESAPI s.m. pl. Populație care a locuit în Antichitate în Mesapia (provincie în sudul Italiei). — Din it. **messapi**.

MESĂPIC, *mesapici*, -ce, adj. Care aparține mesapilor, privitor la mesapi. ♦ (Substantivat, f.) Limbă italică vorbită de mesapi. — **Mesapi** + suf. *-ic*.

MESĂ, *mese*, s.f. (La catolici și luterani) Liturghie. — Din it. **mesa**, fr. **messe**, germ. **Messe**.

MESCALINĂ, *mescaline*, s.f. Alcaloid care se extrage dintr-o plantă din familia cactaceelor din Mexic, folosit ca stupefiant. — Din fr. **mescaline**.

MESCHIN, *meschini*, -e, adj. 1. Preocupat de interese mărunte. ♦ Lipsit de generozitate, de noblețe sufletească, mic sufluet, egoist, josnic, murdar. ♦ Care arată sau trădează lipsă de generozitate, de noblețe sufletească, micime sufletească. *Interese meschine*. 2. (Mai ales despre abstracte) Lipsit de importanță; neînsemnat, mărunț, banal. 3. (Despre construcții, părți de construcții etc.) Sărăcăcios. ♦ Lipsit de măreție; mic. — Din fr. **mesquin**.

MESCHINĂRIE, *meschinării*, s.f. 1. Lipsă de generozitate, de noblețe sufletească, micime (sufletească, de caracter); (mai ales la pl.) atitudine, gest, faptă de om meschin. ♦ Zgârcenie, avariție. 2. Lipsă de importanță, de semnificație; întâmplare, fapt banal. — Din fr. **mesquinerie**.

MESCHINIZĂ, *meschinizez*, vb. I. Refl. (Rar) A deveni meschin, a da dovadă de meschinărie. — **Meschin** + suf. *-iza*.

MESCHINIZĂRE, *meschinizări*, s.f. Faptul de a se meschiniza și rezultatul său. — V. **meschiniza**.

MESCIOĂRĂ, *mescioare*, s.f. Măsuță. — **Masă** + suf. *-cioară*.

MESEAN, *meseni*, -e, s.m. și f. Persoană care participă la un ospăț, la o masă¹, la un banchet; comesean, conviv. — **Masă**¹ + suf. *-ean*.

MESERIAȘ, *meseriași*, -e, s.m. și f. Persoană care are (și practică) o meserie; meșteșugar. [Pr.: *-ri-aș*] — **Meserie** + suf. *-aș*.

MESERIE, *meserii*, s.f. Profesie sau îndeletnicire bazată pe un complex de cunoștințe obținute prin școlarizare și prin practică, care permit celui care le posedă să execute anumite operații de transformare și de prelucrare a obiectelor muncii sau să presteze anumite servicii; îndeletnicirea meseriașului; calificarea profesională a meseriașului; meșteșug, meșterie. ♦ P. gener. Profesie (de orice fel). < Școală de

meserii = școală în care se pregăteau în trecut cadre de muncitori calificați. < Loc. adj. *De meserie* = calificat într-un anumit domeniu de activitate; de specialitate, competent. ♦ Ocupație; preocupare. — Din **mesereare** (înv. „slujbă, funcție” < lat.).

MESERNIȚĂ, *mesemițe*, s.f. (Reg.) Măcelărie. — Din bg. **mesamița**, sb. **mesarnica**.

MESIA n.p.r. m. 1. (În Vechiul Testament) Denumire dată regelui Israelului sau marilor profeți. 2. (În Cărțile profeților) Nume rezervat trimisului lui Dumnezeu ca mântuitor, mesager divin esențial, așteptat într-un viitor nedefinit, apariția sa pe Pământ marcând triumful poporului evreu (al lui Iahve) asupra inamicilor și începutul unei ere pașnice de prosperitate. 3. (În creștinism) Mântuitorul lumii, salvatorul de esență divină al obștei, Unsul Domnului; spec. Isus Hristos. [Acc. și: *Mésia*] — Din sl. **mesija**, ngr. **Messias**, lat. **messias**.

MESIANIC, *mesianici*, -ce, adj. Referitor la Mesia; *p. ext.* care a fost prezis, care cuprinde o prezicere (de mântuire); profetic. [Pr.: *-si-a-*] — Din fr. **messianique**.

MESIANISM, (2) *mesianisme*, s.n. 1. Credința în Mântuitorul divin al lumii, care stă la baza religiei mozaice și a celei creștine. 2. Doctrină sau atitudine caracterizată prin credința apariției unui salvator care să instaureze o ordine a dreptății, păcii și fericirii. [Pr.: *-si-a-*] — Din fr. **messianisme**.

MESIANIST, *mesianisti*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al mesianismului [Pr.: *-si-a-*] — Din fr. **messianiste**.

MESIȘOĂRĂ, *mesișoare*, s.f. (Rar) 1. Măsuță. 2. Mâncare, hrană modestă. ♦ (Reg.) Pomană, praznic. — **Masă**¹ + suf. *-ișoară*.

MESMERIÂN, *mesmerieni*, -e, adj., s.m. și f. (Adept) al mesmerismului. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **mesmérén**.

MESMERISM s.n. Teoria magnetismului animal; (Med.) tratament bazat pe această teorie. — Din fr. **mesmérisme**.

MESOHÍPPUS s.m. Gen fosil de mamifere din familia ecvideelor, strămoș direct al calului, de mărimea unui câine. — Din fr. **mesohippus**.

MESOPOTAMIÂN, *mesopotamieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care locuia în Mesopotamia. 2. Adj. Care aparține Mesopotamiei, care se referă la Mesopotamia. [Pr.: *-mi-an*] — Din fr. **mesopotamien**.

MESTEACĂN, *mesteceni*, s.m. Arbore cu scoarța albă, cu lemnul alb, gălbui sau roșiatic, cu ramuri flexibile, cu frunze verzi-cenușii și cu flori grupate în amenți (*Betula verrucosa*); *p. restr.* lemnul acestui arbore. < *Mesteacăn mic* = specie de mestecăn, arbust înalt până la un metru, care crește în regiunile alpine (*Betula humilis*). *Mesteacăn pitic* = specie de mestecăn, arbust până la jumătate de metru (*Betula nana*). *Mesteacăn pufos* = specie de mestecăn, arbust sau arbore cu scoarța albă sau brună-cenușie cu pete albe; mestecănaș (*Betula pubescens*). — Lat. **mastichinus**.

MESTEC s.m. v. **mestecă**.

MESTECĂ¹, *mestec*, vb. I. Tranz. A sfărâma un aliment cu dinții și a-l amesteca în gură (pentru a-l înghiți). ♦ A învățat ceva (cu limba) în gură. ♦ Fig. A pune la cale; a plănui. — Lat. **masticare**.

MESTECĂ² vb. I v. **amesteca**.

MESTECĂRE, *mestecări*, s.f. Acțiunea de a mesteca¹. — V. **mesteca**¹.

MESTECĂR¹ s.n. Faptul de a mesteca¹. — V. **mesteca**.

MESTECĂT², *mestecați*, -te, adj. (Despre alimente) Sfărâmat, măcinat cu dinții și amestecat în gură. — V. **mesteca**¹.

MESTECĂ³, *mesteci*, s.f. (Bot.; reg.) Răsfug. [Var.: **mestec** s.m.] — Din **mesteca**¹.

MESTECĂNAȘ, *mestecănași*, s.m. 1. Diminutiv al lui mestecăcăn. 2. (Bot.) Mesteacăn pufos. — **Mesteacăn** + suf. *-aș*.

MESTECĂNIȘ, *mestecănișuri*, s.n. Pădure de mesteceni; grup de mesteceni. — **Mesteacăn** + suf. *-iș*.

MESTECĂTOR, *mestecătoare*, s.n. Făcăleț. — **Mesteca**² + suf. *-ător*.

MESTECĂU, *mestecaie*, s.n. (Reg.) Făcăleț. — **Mesteca**² + suf. *-ău*.

MESUȚĂ s.f. v. **măsuță**.

MÊȘĂ, *meșe*, s.f. 1. Șuviță de păr (de altă culoare sau nuanță decât restul părului); șuviță falsă de păr atașată la părul natural (pentru a-l îmbogăți și a-l înfrumuseța). 2. Bucată de tifon sau de vată care se introduce într-o rană pentru a o drena, pentru oprirea unei hemoragii, pentru cicatrizare etc. — Din fr. **mèche**.

MEȘI s.m. pl. (Înv. și reg.) Încălțăminte fără toc, confecționată din piele subțire și purtată în trecut de bărbați, peste ciorapi. < Expr. (Fam.) *A nu-i da (cuiva) meșii* = a nu-i conveni (cuiva); a nu avea curaj, a nu cuteza. *A-l ține (pe cineva) meșii* = a fi în stare, a putea. — Din tc. **mest**.

MEȘINĂ, *meșine*, s.f. Piele de oaie sau de capră, tăbăcită (folosită pentru căptușirea încălțămintei, a articolelor de marochinărie, la legătoria de cărți etc.). — Din tc. **meșin**.

MÊȘTER, -Ă, meșteri, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care are și practică o meserie; (în special) meseriaș cu calificare superioară, care are, de obicei, sarcina de a îndruma și alți lucrători și de a conduce o secție productivă într-o întreprindere sau într-un atelier; maistru. ⇨ Expr. *Meșter-ștrică (și drege de frică)*, se spune despre un meseriaș prost sau despre un om neîndemânic. ♦ Proprietar al unui atelier (în raport cu angajații săi). ♦ (Rar) Nume dat profesorilor care predau, în trecut, discipline (auxiliare) ca muzica, desenul etc. **2.** S.m. și f., adj. (Om) talentat, priceput, îndemânic, abil; (persoană) care posedă multe cunoștințe. **3.** S.m. și f. (Astăzi rar) Persoană care a adus contribuții (foarte) valoroase într-un anumit domeniu de activitate; maestru. — Din magh. **mester**.

MEȘTERĂȘ, meșterăși, s.m. (Rar) 1. Diminutiv al lui *meșter*. **2.** (Rar; depr.) Om abil, șmecher. ♦ Artist lipsit de talent, de valoare, neînsemnat. — **Meșter** + suf. *-aș*.

MEȘTERESC, -EASCĂ, meșteresci, adj. (Rar) Care aparține meșterului (1); de meșter; specific meșterului. — **Meșter** + suf. *-esc*.

MEȘTEREȘTE adv. (Rar) În felul meșterului (1), ca un meșter. — **Meșter** + suf. *-ește*.

MEȘTERGRÎNDĂ, meștergrinzi, s.f. (Reg.) Grîndă principală, pe care se sprijină grinzile transversale, la casele țărănești; faur-maur. — Din magh. **mestergerendá** (după *grindá*).

MEȘTERI, meșteresc, vb. IV. Tranz. 1. A executa, a face, a lucra; a prelucra. ♦ Tranz. și intrans. A lucra, a munci (cu pricepere) pentru a realiza ceva. **2.** A pune la punct, a potrivi, a aranja, a repara, a meșteșugi. — Din **meșter**.

MEȘTERIE, meșterii, s.f. (Înv. și reg.) 1. Meserie; *p. gener.* profesie. **2.** Măiestrie, pricepere, îndemânare. ♦ Însușire (ascunsă) a unui obiect. — **Meșter** + suf. *-ie*.

MEȘTERIȚĂ, meșterițe, s.f. 1. (Pop.) Femeie sau, *p. gener.*, ființă talentată, pricepută, îndemânică. **2.** (Pop.; adesea adjectival) Femeie care știe să descânte, să facă farmece, vrăji. **3.** (Rar) Femeie care practică o meserie. ♦ Soția unui meșter. [Acc. și: *meșteriță*] — **Meșter** + suf. *-iță*.

MEȘTEȘUG, meșteșuguri, s.n. I. 1. Meserie; *p. gener.* profesie, ocupație, îndeletnicire; meșteșugărie. **2.** Ramură, disciplină (a științei, a artei); știință, artă, considerate ca discipline. ♦ Stil (artistic). **3.** Pricepere, îndemânare, abilitate, talent. ♦ Artă, măiestrie; (rar) acțiune realizată cu pricepere, cu măiestrie. **4.** Acțiune făcută (în ascuns) cu dibăcie, cu viclenie, în vederea atingerii unui scop; procedeu, sistem (ingenios, viclean). ♦ (Pop.) Viclenie, tertip, înșelătorie. **II. (Înv. și pop.; concr.) 1.** Unealtă, instrument. **2.** Dispozitiv al unui obiect; parte componentă (cu rol activ) a unui sistem; meșteșugire. — Din magh. **mesterség**.

MEȘTEȘUGĂR, meșteșugari, s.m. Persoană calificată într-un meșteșug (I 1); persoană care are (și practică) un meșteșug; meseriaș. — **Meșteșug** + suf. *-ar*.

MEȘTEȘUGĂRET, -Ă, meșteșugareți, -e, adj. (Înv.) Iscusit, îndemânic, dibaci, talentat. — **Meșteșug** + suf. *-aret*.

MEȘTEȘUGĂRESC, -EASCĂ, meșteșugarești, adj. Care aparține meșteșugarului sau ocupației lui, privitor la meșteșugar sau la ocupația lui. — **Meșteșugar** + suf. *-esc*.

MEȘTEȘUGĂRI, meșteșugăresc, vb. IV. Intrans. (Rar) A lucra în calitate de meșteșugar. — V. **meșteșugar**.

MEȘTEȘUGĂRIE, meșteșugării, s.f. Meșteșug (I 1). — **Meșteșugar** + suf. *-ie*.

MEȘTEȘUGI, meșteșugesc, vb. IV. Tranz. (Fam.) A efectua, a face un lucru (cu talent, cu pricepere). ♦ Tranz. și intrans. A uneli, a urzi, a plănuși (împotriva cuiva). ♦ (Rar) A falsifica. — Din **meșteșug**.

MEȘTEȘUGIRE, meșteșugiri, s.f. 1. (Rar; mai ales fam.) Acțiunea de a meșteșugi și rezultatul ei. ♦ Talent, pricepere, îndemânare. ♦ Uneltire, șirețlic, viclesug. **2.** (Înv. și pop.; concr.) Meșteșug (II 2). — V. **meșteșugi**.

MEȘTEȘUGIT, -Ă, meșteșugii, -te, adj. 1. (Mai ales fam.) Lucrat cu artă, cu iscusință, cu talent; (despre acțiunile, manifestările oamenilor) iscusit, abil, priceput. **2.** (Înv.) Viclean, șireț. **3.** (Astăzi rar) Artificial, nefiresc, fals; căutat. — V. **meșteșugi**.

MEȘTEȘUGÓS, -OASĂ, meșteșugósi, -oase, adj. (Înv. și pop.) Iscusit, îndemânic, abil. — **Meșteșug** + suf. *-os*.

META- Element de compunere însemnând „după” sau exprimând ideea de transformare, de schimbare, folosit la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **méta-**.

METABIÓZĂ s.f. (Biol.) Comensualism. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **metabiose**.

METABISULFIT, metabisulfiti, s.m. (Chim.) Sare a unui acid care, adăugată în soluție apoasă diluată, trece în sulfitul acidului respectiv și este folosită în vinificație. — Din fr. **metabisulfite**.

METABOLĂ, metabole, s.f. Procedeu retoric prin care se repetă un enunț schimbând ordinea cuvintelor. [Acc. și: *metábolă*] — Din fr. **metábole**.

METABÓLIC, -Ă, metabolici, -ce, adj. Care se referă la metabolism, care aparține metabolismului. — Din fr. **metabolique**.

METABOLISM s.n. Totalitatea proceselor complexe de sinteză, de asimilare (cu înmagazinare de energie), de degradare și de dezasimilare (însoțită de eliberare de energie), pe care le suferă substanțele dintr-un organism viu. ⇨ *Metabolism bazal* = cantitatea de calorii produse într-o oră, în condiții de repaus al organismului, raportată la un metru pătrat din suprafața corpului. — Din fr. **metabolisme**.

METABOLÍT, metaboliți, s.m. (Biol.) Substanță care contribuie la procesele de metabolism. — Din fr. **metabolite**.

METABOLIZĂ, metabolizez, vb. I. Tranz. A transforma substanțe prin procesul de metabolism. — De la **metabolism**.

METABOLIZĂRE, metabolizări, s.f. Acțiunea de a *metaboliza*. — V. **metaboliza**.

METABOLIZĂT, -Ă, metabolizați, -te, adj. (Despre substanțe) Care a fost transformat prin procesul de metabolism. — V. **metaboliza**.

METACÁRP, metacarpuri, s.n. Parte din scheletul mâinii cuprinsă între carp și falange, formată din cinci oase dispuse radiar; os care formează baza fluierului la picioarele din față ale unor animale. — Din fr. **métacarbe**.

METACARPIÁN, -Ă, metacarpieni, -e, adj. Care aparține metacarpului, privitor la metacarp. [Pr.: *-pi-an*] — Din fr. **métacarpien**.

METACÉNTRIC, -Ă, metacentrici, -ce, adj. (Mar.) Referitor la metacentru, care ține de metacentru. — Din fr. **métacentrique**.

METACÉNTRU, metacentre, s.n. Punctul în care verticala centrului de greutate al unui corp care plutește este intersectată de verticala centrului de carenă, aceasta din urmă fiind trasată pentru o poziție înclinată a corpului. — Din fr. **métacentre**.

METACRILÁT, metacriilați, s.m. Sare sau ester al acidului metacrilic. ⇨ *Metacrilat de metil* = ester al acidului metacrilic cu alcoolul metilic, lichid incolor, inflamabil, folosit la fabricarea plexiglasului. — Din fr. **metacrylate**.

METACRILÍC adj. (În sintagma *Acid metacrilic* = acid carbonic care se fabrică din acetonă și acid cianhidric și care se prezintă ca un lichid incolor cu miros neplăcut. — Din fr. **metacrylique**.

METACROMÁTIC, -Ă, metacromatici, -ce, adj. (Biol.) Care prezintă metacromazie. — Din fr. **métachromatique**.

METACROMAZIE s.f. (Med.) Însușirea de a se colora diferit în raport cu colorantul folosit sau cu țesuturile din jur. — Din fr. **métachromasie**.

METACRONÍSM, metacronisme, s.n. Eroare de dată prin postdatare. — Din fr. **métachronisme**.

METAFÁZĂ, metafaze, s.f. (Biol.) A doua fază în diviziunea celulei prin mitoză, în care fiecare cromozom se împarte în câte doi cromozomi. — Din fr. **métaphase**.

METAFIZIC, -Ă, metafizici, -ce, s.f., s.m., adj. 1. S.f. Parte a filosofiei care studiază știința despre ființa ca ființă (Aristotel), domeniul suprasensibilului de dincolo de lumea exterioară (Thomas d'Aquino), stabilirea principiilor prime indubitabile ale existenței și cunoașterii (Descartes, Spinoza, Leibnitz), cercetarea critică a condițiilor de posibilitate a gândirii noastre (Kant) etc. **2.** S.m. (Înv.) Metafizician. **3.** Adj. Care aparține metafizicii (1), privitor la metafizică; care nu poate fi perceput cu simțurile noastre, depășind cadrul realității; conform cu principiile metafizicii (1) — Din ngr. **metafisikí, metafisikós, lat. metaphysica, germ. Metaphysik, metaphysisch, fr. métaphysique**.

METAFIZICIÁN, -Ă, metafizicieni, -e, s.m. și f. Filosof care se ocupă de metafizică; adept al concepțiilor metafizice. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **métaphysicien**.

METAFONIE, metafonii, s.f. Modificare a timbrului unei vocale din tema unui cuvânt sub influența unui sunet dintr-o silabă învecinată. — Din fr. **métaphonie**.

METAFORĂ, metafore, s.f. Figură de stil rezultată dintr-o comparație subînțeleasă prin substituirea cuvântului obiect de comparație cu cuvântul-imagie; *p. gener.* figură de stil. — Din lat. **metaphora**, it. **metafora, fr. métaphore**.

METAFÓRIC, -Ă, metaforici, -ce, adj. Care ține de metaforă; propriu metaforei; exprimat prin metafore; bogat în metafore; *p. gener.* figurat. — Din germ. **metaphorisch, fr. métaphorique**.

METAFORÍSM s.n. (Rar) Mod de exprimare în care se folosesc frecvent metaforele sau, *p. gener.*, alte figuri de stil. — **Metaforă** + suf. *-ism*.

METAFORIZĂ, metaforizez, vb. I. Intrans. (Rar) A folosi mult metafore, a da unui cuvânt valoare metaforică. — Din fr. **métaphoriser**.

METAFORIZĂRE, metaforizări, s.f. (Rar) Acțiunea de a *metaforiza* și rezultatul ei. — V. **metaforiza**.

METAFOSFÁT, metafosfați, s.m. Sare a acidului metafosforic. ⇨ *Metafosfat de sodiu* = sare de sodiu a acidului metafosforic, care se

prezintă ca o masă amorfă, sticloasă, utilizată la dedurizarea apei, în tăbăcărie etc. — Din fr. **métaphosphate**.

METAFOSFORIC adj. (În sintagma) *Acid metafosforic* = acid oxigenat al fosforului. — Din fr. **métaphosphorique**.

METAFRĂZĂ, *metafraze*, s.f. 1. Transpunere a unei poezii în proză. 2. Anaforă care folosește sinonimele pentru a evita repetiția monotonă. — Din fr. **métaphore**.

METAGALAXIE s.f. Porțiune din Univers accesibilă în prezent observațiilor. — Din fr. **métagalaxie**.

METAGENÉTIC, **-Ă**, *metagenetici*, *-ce*, adj. Conform cu metageneza, de metageneză. — Din fr. **métagenétique**.

METAGENÉZĂ s.f. (Biol.) Înmulțire în care alternează o generație sexuată cu alta asexuată. — Din fr. **métagenèse**.

METRĂMĂ, *metagrame*, s.f. Joc distractiv prin care se formează cuvinte noi înlocuind mereu câte o literă din cuvântul dat inițial. — Din fr. **métragramme**.

METAHIRISĂ, *metahirisc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) 1. A folosi, a utiliza. ♦ A obișnui, a practica (un obicei). ♦ A dori, a pofti. 2. A exercita, a practica (o meserie, un negoț etc.); a face ceva, a se îndeletnici cu... — Din ngr. **metahirsomai** (viit. lui *metahirizo*).

METĂL, *metale*, s.n. 1. Nume generic dat oricărui element chimic cu lăcu caracteristic, bun conducător de căldură și de electricitate, maleabil și ductil, de obicei solid la temperatura obișnuită; *p. ext.* aliaj format din două sau mai multe asemenea elemente chimice, din aceste elemente și alte materiale etc. ♦ *Metal nobil* = metal care se găsește în natură în cantități mici și care se oxidează sau se alterează cu greutate. *Metal prețios* = aurul, platină și argintul. *Metal rar* = metal care se găsește în cantități mici sau în stare dispersă în scoarța Pământului. ♦ Fig. Bani. 2. (Pop.; la pl.) Substanță chimică. [Pl. și: (rar) *metaluri*] — Din fr. **métal**, germ. **Metall**.

METALAZBEST, *metalezbesturi*, s.n. Material constituit dintr-o țesătură de fire metalice și de azbest, din care se fac garnituri la frânele automobilelor și la alte organe de mașini; ferodou. — Din germ. **Metallasbest**.

METALDEHIDĂ s.f. Compus macromolecular rezultat prin polimerizarea acetaldehidei în prezența acizilor, cristalin, de culoare albă, folosit drept combustibil. — Din fr. **métaldéhyde**.

METALÉPSĂ, *metalepse*, s.f. Figură de stil înrudită cu metonimia, care constă în indicarea unui amănunt anterior pentru a sugera consecința unui fapt, sau invers. — Din fr. **métalepse**.

METĂLIC, **-Ă**, *metalici*, *-ce*, adj. 1. Făcut din metal, de metal. ♦ Care are însușiri ca ale metalului, care are luciul sau culoarea metalului. 2. (Despre sunete, zgomote) Produs prin ciocnirea sau lovirea obiectelor de metal; cu rezonanță (ca) de metal. 3. Fig. Pătrunzător; aspru, strident, dur. — Din it. **metallico**, lat. **metallicus**, fr. **métallique**.

METALIFÉR, **-Ă**, *metaliferi*, *-e*, adj. (Despre minerale, minereuri și zăcămintele ale acestora) Care conține metale, bogat în metale. — Din fr. **métallifère**.

METALIMBAJ, *metalimbaje*, s.n. Metalimbă. — **Meta-** + **limbaj** (după fr. *métalange*).

METALIMBĂ, *metalimbi*, s.f. Totalitatea enunțurilor despre o anumită limbă (naturală sau formalizată) supusă analizei; metalimbaj. — **Meta-** + **limbă** (după fr. *métalange*).

METALINGVISTIC, **-Ă**, *metalingvistici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a lingvisticii care studiază limbajul lingvistic. 2. Adj. Care aparține metalingvisticii, care se referă la metalingvistică. — Din fr. **métalinguistique**.

METALISM s.n. Teorie potrivit căreia valoarea metalului din care sunt făcuți banii este determinantă. — Din germ. **Metallismus**.

METALIZĂ, *metalez*, vb. I. Tranz. A acoperi un obiect cu un strat de metal în scopul protejării lui față de acțiunea agenților externi sau pentru a-i astupa porii, a-i da un aspect plăcut etc. — Din fr. **métalliser**.

METALIZĂRE, *metalezări*, s.f. Acțiunea de a *metaliza* și rezultatul ei. — V. **metaliza**.

METALOCERĂMICĂ s.f. Ramură a metalurgiei care se ocupă cu fabricarea de piese, obiecte etc. din metale și aliaje pe baza pulberilor metalice. — Din fr. **métalocéramique**.

METALOCHEMIE, **-Ă**, *metalochimici*, *-ce*, adj. Care aparține metalochimiei, privitor la metalochimie. — Din fr. **métallochimique**.

METALOCHEMIE s.f. Parte a chimiei care se ocupă cu studiul metalelor. — Din fr. **métallochimie**.

METALOCROMIE s.f. (Tehn.) Artă de a colora suprafața metalelor. — Din fr. **métalochromie**.

METALOGENÉZĂ s.f. Ramură a geologiei care studiază formarea și răspândirea zăcămintelor minerale în scoarța Pământului; (rar) metalogenie. — Din fr. **métallogénèse**.

METALOGENIE s.f. (Rare) Metalogeneză. — Din fr. **métallogénie**.

METALOGICĂ s.f. Disciplină care studiază fundamentele logicii, sistemele logice, expresiile logice și raporturile dintre acestea. — Din fr. **métalogique**.

METALOGRAF, *metalografi*, s.m. Specialist în metalografie. — Din fr. **métallographe**.

METALOGRAFIC, **-Ă**, *metalografici*, *-ce*, adj. Care aparține metalografiei, privitor la metalografie. — Din fr. **métallographique**.

METALOGRAFIE s.f. 1. Ramură a metalurgiei care se ocupă cu studiul structurii metalelor și a aliajelor și cu legătura dintre proprietățile și structurile acestora. 2. Procedeu de tipar înalt care folosește clișee din foi de metal gravate cu dalta. — Din fr. **métallographie**.

METALOGRAVURĂ, (2) *metalogravuri*, s.f. 1. Procedeu de gravare cu dalta a clișeurilor metalice, folosit la imprimarea timbrurilor, bancnotelor, acțiunilor etc. 2. Clișeu metalic gravat prin procedeu de mai sus. — Din fr. **métallogravure**.

METALOID, *metaloizi*, s.m. Element (chimic) rău conducător de căldură și de electricitate, lipsit de lăcu metalic și de ductilitate; nemetal. [Pl. și: (rar, n.) *metaloide*] — Din fr. **métalloïde**.

METALOIDIC, **-Ă**, *metaloïdici*, *-ce*, adj. (Chim.) De natura metalozilor; de metaloid. [Pr.: *-lo-i*] — Din fr. **métalloïdique**.

METALOPLASTIC, **-Ă**, *metaloplastici*, *-ce*, adj. Care are proprietăți de metal și de material plastic. — Din fr. **métalloplastique**.

METALOPLASTIE, *metaloplastii*, s.f. Procedeu de obținere a unui material metaloplastic; modelare a unui astfel de material. — Din fr. **métalloplastie**.

METALOSFERĂ s.f. (Geol.) Barisferă. — Din fr. **métalosphère**.

METALOTERAPIE s.f. Tratatment cu compuși metalici, folosit în unele boli. — Din fr. **métallothérapie**.

METALOTERMIE s.f. Procedeu de obținere a unor metale din compușii lor prin reducerea acestora cu ajutorul unui alt metal, a cărui afinitate față de oxigen, sulf etc. este mai mare decât a metalului care se extrage. — Din fr. **métallothermie**.

METALURG, *metalurgi*, s.m. (Astăzi rar) Metalurgist. — Din germ. **Metallurg**, rus. **metallurg**.

METALURGIC, **-Ă**, *metalurgici*, *-ce*, adj. Care aparține metalurgiei, privitor la metalurgie, folosit în metalurgie. — Din fr. **métallurgique**.

METALURGIE s.f. 1. Știință care se ocupă cu studiul proprietăților fizice și chimice ale metalelor (și aliajelor lor), precum și cu studiul proceselor fizice și chimice care se produc la obținerea și la prepararea lor. 2. Tehnica extragerii și prelucrării în semifabricate a metalelor (industriale). ♦ Întreprindere sau secție într-o întreprindere în care se elaborează și se prelucreează metale. — Din **métallurgie**.

METALURGIST, **-Ă**, *metalurgiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană calificată în prelucrarea industrială a metalelor; specialist în metalurgie; metalurg. — Din fr. **métallurgiste**.

METAMAGNETISM s.n. Formă specifică de magnetism, prezentată de unele substanțe. — Din fr. **métamagnétisme**.

METAMATEMATICĂ s.f. Știință care cercetează teoriile și adevărurile matematice din punctul de vedere al logicii matematice. — Din fr. **métamathématique**.

METAMÉR, *metamere*, s.n. 1. Fiecare dintre elementele constitutive ale corpului, viermilor anelizi și artropodelor, asemănătoare ca structură și așezate succesiv; segment. 2. Segment primitiv al embrionului. — Din fr. **métamère**.

METAMERIE, *metamerii*, s.f. 1. Împărțire a corpului unor animale în segmente asemănătoare, care se succedă. 2. Divizare a mezodermului și a corpului în metamere. — Din fr. **métamérie**.

METAMORĂLĂ s.f. (Rare) Parte a teoriei etice care studiază principiile fundamentale ale moralei. — Din fr. **métamorale**.

METAMORFIC, **-Ă**, *metamorfici*, *-ce*, adj. Care aparține metamorfismului, privitor la metamorfism; care a suferit un metamorfism. — Din fr. **métamorphisme**.

METAMORFISM s.n. Totalitatea transformărilor mineralogice, structurale și chimice suferite de roci în stare solidă sub influența căldurii pământului, a presiunii și a reacțiilor chimice. — Din fr. **métamorphisme**.

METAMORFOZĂ, *metamorfozez*, vb. I. 1. Refl. (Despre unele animale inferioare) A se dezvolta prin metamorfoză. 2. Refl. și tranz. A căpăta sau a face să capete altă figură, altă înfățișare; *fig. a(-și)* schimba caracterul, firea, comportarea. ♦ (Mitol.) A (se) preface în plantă, în animal sau într-un lucru neînsușit. — Din fr. **métamorphoser**.

METAMORFOZABIL, **-Ă**, *metamorfozabili*, *-e*, adj. (Rare) Care se poate metamorfoza. — Din fr. **métamorphosable**.

METAMORFOZĂRE, *metamorfozări*, s.f. Acțiunea de a (se) *metamorfoza*. — V. **metamorfoza**.

METAMORFOZĂT, **-Ă**, *metamorfozați*, *-te*, adj. **1.** (Geol.) Care a suferit un metamorfism, care a fost afectat de metamorfism. **2.** Care a suferit o metamorfoză; schimbat, transformat, modificat. — V. **metamorfoza**.

METAMORFÓZĂ, *metamorfoze*, s.f. **1.** Totalitatea transformărilor biologice pe care le suferă unele animale inferioare în cursul dezvoltării lor de la ieșirea din ou până la faza de adult. **2.** Transformare morfologică și funcțională a unor organe ale plantelor. **3.** Transformare, schimbare a înfățișării sau, *fig.*, a caracterului, a felului de a fi al unei persoane; *p. gener.* transformare a unei ființe, a unui obiect etc. **4.** (Mitol.) Transformare a unei ființe umane în animal, în plantă sau într-un lucru neînsuflit. — Din fr. **métamorphose**.

METÁN s.n. Gaz din grupa hidrocarburilor, fără culoare și fără miros, care arde în aer cu flacără albastruie și care se formează din materia organică în descompunere. — Din fr. **méthane**.

METANEFRIDIE, *metanefridii*, s.f. (Biol.) Organ tubular deschis spre exterior și spre cavitatea generală a corpului la anelide și moluște având funcție excretorie și de expulzare a gameților. — Din fr. **métanéphridie**.

METANEPHRÓS s.m. (Biol.) Rinichiul definitiv care începe să funcționeze la vertebratele amniote în stadiul de adult. [Pr.: *-fros*] — Din fr. **métanéphros**.

METÁNIE s.f. v. **mătanie**.

METANIÉR, *metaniere*, s.n. Cargobot folosit la transportarea metanului lichefiat. [Pr.: *-ni-er*] — Din fr. **métanier**.

METANÓL, *metanoli*, s.m. (Chim.) Alcool metilic. — Din fr. **méthanol**.

METAPLÁSMĂ, *metaplasme*, s.f. Schimbare survenită în forma unui cuvânt prin adăugarea sau prin înlăturarea unui sunet; formă a cuvântului rezultată din această schimbare. — Din fr. **métaplasme**, germ. **Metaplasmus**.

METAPLAZIE, *metaplazii*, s.f. (Med.) Proces de transformare a unui țesut diferențiat într-un țesut cu o altă structură morfologică. — Din fr. **métaplasie**.

METAPSÍHIC, **-Ă**, *metapsihici*, *-ce*, adj. (Despre fenomene psihice) Care nu poate fi încă explicat științific. — Din fr. **métapsychique**.

METAPSIHOLOGIE s.f. Studiul fenomenelor metapsihice. — Din fr. **métapsychologie**.

METASOMÁTIC, **-Ă**, *metasomatici*, *-ce*, (Geol.) Referitor la metasomatoză, care ține de metasomatoză. — Din engl. **metasomatic**.

METASOMATÓZĂ, *metasomatoze*, s.f. Proces de substituție, moleculă cu moleculă, a elementelor dintr-un mineral cu altele noi. — Din fr. **métasomatose**.

METASTABIL, **-Ă**, *metastabili*, *-e*, adj. (Despre echilibru) Care aparent este stabil, dar care la cea mai ușoară perturbație exterioară se distruge. — Din fr. **métastable** (după *stabil*).

METASTABILITĂTE s.f. Însușirea de a fi metastabil. — Din fr. **métastabilité**.

METASTÁTIC, **-Ă**, *metastatici*, *-ce*, adj. Care aparține metastazei, privitor la metastază, care se manifestă prin metastază. — Din fr. **métastatique**.

METASTÁZĂ, *metastaze*, s.f. **1.** Apariție în cursul unei boli a unui focar patologic secundar într-o regiune a corpului situată în altă parte față de focarul primitiv. **2.** (Fon.) Detentă. — Din fr. **métastase**.

METASTÁZIC, **-Ă**, *metastazici*, *-ce*, adj. (Med.) Cu caracter de metastază. — **Metastază** + suf. *-ic* (după fr. *métastatique*).

METATÁRS, *metatarsuri*, s.n. Parte din scheletulabei piciorului cuprinsă între tars și falange, formată din cinci oase dispuse radial. — Din fr. **métatarse**.

METATARSÍAN, **-Ă**, *metatarsieni*, *-e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care aparține metatarsului, privitor la metatars. **2.** S.n. Os al metatarsului. [Pr.: *-si-an*] — Din fr. **métatarsien**.

METATEORIE, *metateorii*, s.f. Teorie asupra unei teorii date, aplicată mai ales asupra sistemelor formalizate. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **métathéorie**.

METATÉTIC, **-Ă**, *metatetici*, *-ce*, adj. (Lingv.) Referitor la metateză, care ține de metateză. — Din fr. **métathétique**.

METATEZĂ, pers. 3 *metatezează*, vb. I. Refl. pas. (Rare; despre cuvinte) A fi supuse metatezei, a-și modifica forma prin metateză. — V. **metateză**.

METATEZÁT, **-Ă**, *metatezați*, *-te*, adj. Rezultat prin metateză. — V. **metateza**.

METATÉZĂ, *metateze*, s.f. Modificare fonetică produsă prin schimbarea locului sunetelor sau al silabelor dintr-un cuvânt. — Din fr. **métathèse**.

METATORÁCE, *metatorace*, s.n. Segmentul posterior al toracelui insectelor. [Var.: **metatoráx** s.n.] — Din fr. **métathorax** (după *torace*).

METATORÁCIC, **-Ă**, *metatoracici*, *-ce*, adj. (Zool.) Al metatoracelui. — Din fr. **métathoracique**.

METATORÁX s.n. v. **metatorace**.

METAXENIE s.f. (Biol.) Influență fiziologică a gametului patern asupra țesuturilor materne. — Din engl. **metaxenia**.

METAZOÁR, *metazoare*, s.n. (La pl.) Subregn de animale constituite dintr-un număr mare de celule variate ca structură și specializate funcțional; (și la sg.) animal care face parte din acest subregn. [Pr.: *-zo-ar*] — Din fr. **métazoaire**.

METEÁHNĂ, *metehne*, s.f. (Pop.) **1.** Defect, cusur, lipsă, imperfecțiune. ♦ Pasiune, patimă, slăbiciune. **2.** Boală, infirmitate, beteșug. — Et. nec.

METÉC, *meteci*, s.m. (Livr.; în Grecia antică; la pl.) Categorie socială lipsită de drepturi politice, precum și de posibilitatea de a dobândi proprietăți imobiliare, alcătuită din străinii stabiliți într-o cetate; (și la sg.) persoană care făcea parte din această categorie socială. — Din fr. **métèque**.

METEMPSIHÓZĂ s.f. Crediința în transmigrația sufletelor individuale, care străbat, în vederea purificării, un lung ciclu de reîncarnări succesive în animale, plante și oameni. — Din ngr. **metempsychosis**, fr. **métempsychose**.

METENCEFÁL, *metencefale*, s.n. Parte a creierului embrionar din care derivă cerebelul, protuberanța cerebrală etc. — Din fr. **métencéphale**.

METENSOMATÓZĂ s.f. (Rare) Concepție mistică potrivit căreia sufletul omenesc trece prin diferite corpuri spre a se apropia de perfecțiune. — Din fr. **métensomatose**.

METÉO adj. invar. Meteorologic. *Buletin meteo*. [Pr.: *-te-o*] — Din fr. **météo**.

METEÓR, *meteori*, s.m. **1.** Fenomen atmosferic de natură apoasă, electrică sau optică. **2.** Fenomen care constă în apariția, pe bolta cerească, a unui punct luminos (reprezentând corpusele cosmice pătrunse în atmosfera terestră) care se mișcă cu mare viteză, lăsând uneori o dără care se stinge după scurt timp; stea căzătoare. [Pr.: *-te-or*] — Din it. **meteora**, ngr. **meteoron**, fr. **météore**, germ. **Meteor**.

METEÓRIC, **-Ă**, *meteorici*, *-ce*, adj., s.f. **1.** Adj. Care aparține meteorilor (**1**), referitor la meteori. ♦ *Apă meteorică* = apă care provine din precipitațiile atmosferice. **2.** Adj. Care ține de meteori (**2**), privitor la meteori. ♦ Fig. Care se ivește pe neașteptate, produce o puternică impresie și trece repede; trecător; efemer. **3.** S.f. Capitol al astronomiei care se ocupă cu studiul meteorilor. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météorique**.

METEORÍSM s.n. (Med.) Simptom caracterizat prin mărirea volumului abdomenului provocată de acumularea de gaze în stomac sau în intestin; balonare, meteorizație. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météorisme**.

METEORÍT, *meteoriți*, s.m. Fragment desprins dintr-un corp cosmic (care străbate atmosfera și cade pe suprafața Pământului). [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météorite**.

METEORÍTIC, **-Ă**, *meteoritici*, *-ce*, adj., s.f. **1.** Adj. Care aparține meteoriților, privitor la meteoriți. **2.** S.f. Ramură a astronomiei care studiază meteoriții. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météoritique**.

METEORIZÁŢIE, *meteorizații*, s.f. Meteorism. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météorisation**.

METEOROBIOLOGÍC, **-Ă**, *meteorobiologici*, *-ce*, adj. Referitor la meteorobiologie. [Pr.: *-te-o-ro-bi-o-*] — De la **meteorobiologie**.

METEOROBIOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază influența factorilor meteorologici asupra organismelor vegetale și animale. [Pr.: *-te-o-ro-bi-o-*] — Din engl. **meteorobiology**.

METEOROGRAF, *meteorografe*, s.n. Aparat care măsoară și înregistrează, simultan și continuu, presiunea atmosferică, temperatura și umiditatea aerului. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météorographe**.

METEORÓLOG, **-Ă**, *meteorologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rare la f.) Specialist în meteorologie. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météorologue**.

METEOROLÓGIC, **-Ă**, *meteorologici*, *-ce*, adj. Care ține de meteorologie sau de meteori, privitor la meteorologie sau la meteori. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météorologique**.

METEOROLOGÍE s.f. Ramură a geografiei care se ocupă cu studiul proprietăților atmosferei și cu fenomenele care au loc în aceasta. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météorologie**.

METEOROPÁT, **-Ă**, *meteoropați*, *-te*, s.m. și f. (Med.) Persoană care reacționează patologic la modificările factorilor meteorologici. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météoropathe**.

METEOROPATÍE, *meteoropatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile cauzate sau influențate de fenomenele meteorologice. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météoropathie**.

METEOROPATOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul stărilor patologice provocate sau influențate de unii factori meteorologici. [Pr.: *-te-o-*] — Din fr. **météoropathologie**.

METEOROSENSIBIL, -Ă, *meteorosensibili, -e*, adj. (Rar) Meteorosensibil. [Pr.: -te-o-] — Din fr. **météoro-sensible**.

METEOROSENSIBILITATE s.f. (Med.) Sensibilitate a unor persoane la fenomenele meteorologice. [Pr.: -te-o-] — Din fr. **météoro-sensibilité**.

METEORUTIER, -Ă, *meteorutieri, -e*, adj. (În sintagma *Buletin meteorutier* = buletin meteorologic cu informații specifice circulației rutiere. [Pr.: -te-o-ru-ti-er] — **Meteo + rutier**.

METEOSENSIBIL, -Ă, *meteosensibili, -e*, adj. Care prezintă meteorosensibilitate. [Pr.: -te-o-] — Cf. **meteorosensibil**.

METEREZ, meteze, s.n. **1.** Întăritură sau parte dintr-o întăritură militară din trecut; val². ♦ P. gener. (Rar) Întăritură la stălpul unui pod. **2.** (Înv.) Parapet (la partea superioară a zidurilor și turnurilor de apărare ale unei cetăți); crenel. [Pl. și: *metezeze*] — Din tc. **meteris**.

METERHANEĂ, meterhanele, s.f. (Înv.) Muzică turcească în care predominau tobele; p. restr. tobă. — Din tc. **mehterhane**.

METICULÓS, -OĂSĂ, *meticuloși, -oase*, adj. Care dă atenție tuturor amănuntelor, preocupat (în mod exagerat) de amănunte; minuțios, pedant. ♦ (Adesea adverbial) Făcut cu multă atenție și mîgală; scrupulos. ♦ (Adverbial) Cu de-amănuntul, amănunțit. — Din fr. **méticuleux**.

METICULOZITATE s.f. Însușirea de a fi meticulos; minuțiozitate, scrupulozitate; pedanterie. — Din fr. **méticulosité**.

METİL s.m. Radical organic monovalent, derivat din metan prin îndepărtarea unui atom de hidrogen. — Din fr. **méthyle**.

METILĂRE, metilări, s.f. (Chim.) Proces de fixare a unei grupări metil pe o moleculă. — După fr. **méthylation**.

METILCELULOZĂ, metilceluloze, s.f. Eter metilic al celulozei, obținut prin tratarea celulozei, în mediu alcalin, cu sulfat sau clorură de metil. — Din fr. **méthylcellulose**.

METILCETONĂ s.f. Compus organic lichid cu miros caracteristic, folosit ca solvent și ca intermediar la fabricarea unor medicamente și rășini sintetice; butanonă. — Din fr. **méthylcétone**.

METILÉN s.m. Radical organic bivalent, derivat din metan prin îndepărtarea a doi atomi de hidrogen. — Din fr. **méthylène**, germ. **Methylen**.

METILÉNICĂ, metilénice, adj. (Chim; în sintagma *Grupare metilénică* = grupare organică ce conține radicalul metilen caracterizată prin mare reactivitate chimică în unele reacții de condensare sau cu metalele alcaline. — Din fr. **méthylénique**.

METILFENÓL, metilfenoli, s.m. (Chim.) Crezol. — Din fr. **méthylphénol**.

METİLIC, -Ă, *metilici, -ce*, adj. (Despre compuși) Care derivă din metan. ♦ *Alcool metilic* = lichid incolor, inflamabil, toxic, obținut prin distilarea lemnului sau prin sinteză și folosit ca dizolvant în industria coloranților etc.; metanol. — Din fr. **méthylique**.

METILMORFINĂ s.f. (Farm.) Codeină. — **Metil + morfină**.

METILORANJ s.n. Substanță organică din clasa coloranților azotici, care are proprietatea de a fi galbenă într-o soluție bazică, portocalie într-o soluție neutră și roșie într-o soluție acidă; heliantină. — Din fr. **méthylorange**.

METILSTIRÉN, metilstireni, s.m. (Chim.) Substanță organică, derivat al stirenului, folosită ca monomer în polimerizare. — Din fr. **méthylstyrène**.

METILURÉE s.f. Substanță chimică cristalină folosită în sinteze organice. — Din fr. **méthylurée**.

METILVIOLÉT s.n. Substanță chimică folosită ca medicament antiseptic, antihelmintic și drept colorant în industria textilă și chimică. [Pr.: -vi-o-] — Din fr. **méthylviolet**.

METIONINĂ s.f. Aminoacid indispensabil vieții omului și animalelor, conținând mari cantități de sulf, folosit și ca medicament în tratamentul afecțiunilor hepatice. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **méthionine**.

METIS, -Ă, *metiși, -se*, s.m. și f. **1.** Descendent provenit din căsătoriile a doi indivizi de rase diferite. **2.** (Și adjectival) Animal sau plantă provenite din încrucișarea a doi indivizi de rase diferite. — Din fr. **métis**.

METISĂJ, metisaje, s.n. Încrucișare a două rase de animale sau de plante. — Din fr. **métissage**.

METÓC, metocuri, s.n. Mănăstire mică, subordonată administrativ unei mănăstiri mai mari; proprietate imobiliară a unei mănăstiri; *spec.* clădire (sau grup de clădiri) care aparține unei mănăstiri și care servește ca loc de găzduire. [Var.: **metóh**, (reg.) **mítóc** s.n.] — Din sl. **metohú**.

METOCĂR, metocari, s.m. Călugăr care are în grija lui un metoc. — **Metoc + suf. -ar**.

METÓD s.n. v. **metodă**.

METÓDĂ, metode, s.f. **1.** Mod (sistematic) de cercetare, de cunoaștere și de transformare a realității obiective. ♦ Loc. adv. *Cu metodă* = metodic, sistematic. **2.** Procedeu sau ansamblu de procedee folosite în realizarea unui scop; metodologie (4). ♦ Manieră de a procedea. **3.** Manual care cuprinde reguli și principii normative pentru învățarea sau pentru practicarea unei discipline, a unei arte etc.; ansamblu al acestor reguli și

principii. [Var.: (înv.) **metód** s.n.] — Din fr. **méthode**, lat. **methodus**, germ. **Methode**.

METÓDIC, -Ă, *metodici, -ce*, adj. (Adesea adverbial) Care se conformează unei metode, făcut după un plan organizat; sistematic. — Din fr. **méthodique**.

METÓDICĂ, (2) metodici, s.f. **1.** Parte a didacticii generale care studiază principiile, metodele și formele de predare adaptate specificului fiecărui obiect de învățământ. **2.** Carte care normează aceste metode și forme. — Din germ. **Methodik**, rus. **metodika**.

METODISM s.n. Confesiune protestantă rigoristă, fondată în sec. XVIII, care s-a separat de Biserica anglicană, promovând o viață ascetică cu respectarea posturilor și studiul metodic al învățăturilor *Bibliei*, răspândită azi în SUA. — Din fr. **méthodisme**.

METODIST¹, -Ă, *metodiști, -ste*, s.m. și f. Specialist în metodică. — **Metodă + suf. -ist**.

METODIST², -Ă, *metodiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al metodismului. — Din fr. **méthodiste**.

METODOLÓG, -Ă, *metodologi, -ge*, s.m. și f. Specialist în metodologie. — Din fr. **méthodologue**.

METODOLÓGIC, -Ă, *metodologici, -ce*, adj. Care aparține metodologiei, privitor la metodologie. — Din fr. **méthodologique**, germ. **methodologisch**.

METODOLOGIE, metodologii, s.f. **1.** Parte a filosofiei care se ocupă cu analiza teoretică a metodelor de cunoaștere. **2.** Totalitatea metodelor de cercetare folosite într-o știință. **3.** Metodă de cunoaștere cu maximum de generalitate; metoda cea mai generală de cunoaștere. **4.** Metodă (2). — Din fr. **méthodologie**.

METÓH s.n. v. **metoc**.

METÓL s.m. Substanță chimică de culoare albă, cristalizată, folosită ca dezvoltator fotografic. — Din fr. **métol**, germ. **Metol**.

METONÍMIC, -Ă, *metonimici, -ce*, adj. Care are caracterul unei metonimii, privitor la metonimie; bazat pe metonimie, care conține multe metonimii. — Din fr. **métonymique**.

METONÍMIE, metonimii, s.f. Figură de stil care constă în inversiunea voluntară a categoriilor logice ale întregului prin parte, ale părții prin întreg, ale cauzei prin efect, ale efectului prin cauză, ale abstractului prin concret, ale posesorului prin lucrul posedat etc. — Din fr. **métonymie**.

METÓPĂ, metope, s.f. Spațiu dintre triglifele frizei unui templu doric, închis cu o placă de piatră netedă sau decorată cu picturi sau cu basoreliefuluri. — Din fr. **metope**, lat. **metopa**.

METÓPIC, -Ă, *metopici, -ce*, adj. (Anat.) Frontal. — Din fr. **métopique**.

METRĂJ, metraje, s.n. Lungime a unui material (măsurată în metri); cantitate de material, în special de țesături (care se vinde sau se măsoară cu metrul). ♦ (*Film de scurt metraj* = film care are o lungime de maximum 1 500 de m de peliculă. (*Film de lung metraj* = film care are o lungime mai mare de 1 500 m de peliculă. — Din fr. **métrage**.

METRÉSĂ, metrese, s.f. (Înv.) Amantă, întreținută, ibovnică. — Din fr. **maitresse**.

METREZĂ, metreze, s.f. (Cin.) Instrument pentru măsurarea lungimii filmelor. [Pr.: *metróză*] — Din fr. **mètreuse**.

MÉTRIC, -Ă, *metrici, -ce*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre sisteme de unități de măsură) Care are metrul (1) drept unitate fundamentală pentru lungime. ♦ *Sistem metric* = sistem internațional de măsurare a lungimilor, a greutateilor și a capacităților bazat pe unități fixe, care cresc și descresc din zece în zece. **2.** S.f. Ramură a poeziei care se ocupă cu studiul structurii versului și al unităților prozodice; totalitatea regulilor privind măsura versului; sistem de construire ritmică a versului. **3.** Adj. Care se referă la metru (2), compus într-un anumit metru; privitor la structura ritmică a versurilor. **4.** S.f. Ramură a muzicii care se ocupă cu studiul metrului (4). — Din fr. **métrique**, germ. **Metrik**.

MÉTRICĂ, metrice, s.f. (Înv. și reg.) Registru, condică (de stare civilă); certificat de naștere. [Var. *métrică* s.f.] — Din pol. **metryka**.

METRÍTĂ, metrite, s.f. Inflamație acută sau cronică a uterului. — Din fr. **métrite**.

METRÓ s.n. v. **metrou**.

METROANEXÍTĂ, metroanexite, s.f. Inflamație cronică sau acută a uterului și a anexelor acestuia (trompe și ovare). [Pr.: -tro-a-] — Din fr. **metroannexite**.

METROLÓG, -Ă, *metrologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în metrologie; persoană care lucrează în metrologie. — Din fr. **métrologue**.

METROLÓGIC, -Ă, *metrologici, -ce*, adj. Care aparține metrologiei, privitor la metrologie. — Din fr. **métrologique**.

METROLOGIE s.f. Parte a fizicii care se ocupă cu măsurările precise, cu stabilirea unităților și cu procedeele de măsură etc. ♦ Totalitatea activităților (legale și administrative) privitoare la măsurări, la etaloane, la

aparate și instrumente de măsură, precum și la supravegherea folosirii lor economice. — Din fr. **métrologie**.

METRONÓM, *metronoame*, s.n. Instrument care marchează, prin bățile regulate ale unui pendul, intervale egale de timp și care se folosește în laboratoare, în muzică etc. [Pl. și: *metronomuri*] — Din fr. **métronomie**.

METRONOMÍE s.f. Ramură a metrologiei care se ocupă cu studiul și cu perfecționarea etaloanelor de măsură. — Din fr. **métronomie**.

METROPATÍE, *metropatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile uterului. — Din fr. **métropathie**.

METRÓPOLĂ, *metropole*, s.f. 1. Nume dat marilor orașe ale lumii (de obicei capitale de state). 2. Oraș sau stat antic, considerat în raport cu coloniile sale. 3. Stat considerat în raport cu coloniile sale. [Acc. și: *metropolă*] — Din fr. **métropole**.

METROPOLITÁN, *-Ă*, *metropolitani*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care aparține unei metropole; care are caracter de metropolă; originar dintr-o metropolă. 2. S.n. (Rar) Metrou. — Din fr. **métropolitain**.

METRORÁGIC, *-Ă*, *metroragici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la metroragie. — Din fr. **métrorragique**.

METRORAGÍE, *metroragii*, s.f. Eliminarea de sânge provenit din uter, în afara ciclului menstrual; hemoragie uterină. — Din fr. **métrorragie**.

METRÓU, *metroui*, s.n. Mijloc de transport în comun pe cale ferată urbană subterană, mai rar aeriană sau la nivelul solului; tren subteran, metropolitan (2). [Var.: **metró** s.m.] — Din fr. **métro**.

METRÓZÁ, *metroze*, s.f. (Med.) Afecțiune uterină de origine hormonală sau nervoasă. — Din fr. **métróse**.

MÉTRU, *metri*, s.m. 1. Unitate fundamentală de măsură pentru lungime din sistemul metric. 2. Instrument (alcătuit dintr-o riglă, bandă gradată de metal, de lemn etc.) egal cu un metru (1) și divizat în centimetri și milimetri, cu care se măsoară lungimile. ♦ Bucată de lemn (de foc) lungă de aproximativ un metru (1); stivă de lemne (de foc) egală cu aproximativ un metru cub. 3. Grup de silabe constituind unitatea de măsură a versului; p. ext. ritm determinat de împărțirea unui vers în silabe. 4. (Muz.) Ordinea succesiunii unităților de timp, determinată de accente tari sau slabe; sistemul de organizare a ritmului; ritm, cadență. — Din fr. **mètre**, lat. **metrum**.

MEU, **MEA**, *mei*, *mele*, pron. pos., adj. pos. I. Pron. pos. (Precedat de art. „al”, „a”, „ai”, „ale”; înlocuiește numele obiectului posedat de vorbitor precum și numele vorbitorului) *A mea e cartea*. ♦ (La m. pl., înlocuiește numele familiei sau rudelor vorbitorului) *Ai mei au plecat*. ♦ (Înlocuiește numele avutului, bunurilor, preocupărilor etc. vorbitorului) *Am și eu ale mele*. ♦ Expr. (În legătură cu verbe ca „a rămâne”, „a fi” etc.) *Pe-a mea* = după dorința sau după părerea vorbitorului. II. Adj. pos. 1. (Indică posesiunea) Care aparține vorbitorului. *Cartea mea e bună*. 2. (Indică dependența, legătura reciprocă de încredere, de prietenie, de vecinătate etc.) *Tatăl meu este doctorul spitalului*. 3. (Indică apartenența) Care ține de cel care vorbește; care îi este propriu. *Glăsul meu*. 4. (Indică subiectul, autorul unei acțiuni) *Greșeala mea*. 5. (Indică obiectul direct sau indirect al unei acțiuni) *Mama grija mea o are*. 6. Care constituie obiectul unei preocupări a vorbitorului. — Lat. **meus**, **mea**.

MEXICÁN, *-Ă*, *mexicani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Mexicului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Mexicului sau mexicanilor (1), privitor la Mexic sau la mexicani. — **Mexic** (n. pr.) + suf. *-an*. Cf. fr. **mexicain**.

MEXICÁNCĂ, *mexicance*, s.f. (Fam.) Femeie care face parte din populația Mexicului sau este originară de acolo. — **Mexican** + suf. *-că*.

MEZALIÁNTĂ, *mezalianțe*, s.f. Căsătorie cu o persoană de condiție socială considerată inferioară. [Pr.: *-li-an-*] — Din fr. **mésalliance**.

MEZANÍN, *mezanine*, s.n. Etaj mai scund situat între parter și primul etaj. — Din fr. **mezzanine**, it. **mezzanino**, germ. **Mezzanin**.

MEZÁT, *mezaturi*, s.n. (Pop.) Vânzare publică (a bunurilor unui datornic); licitație. ♦ Expr. *A scoate la mezat* = a pune la licitație. — Din tc. **mezat**.

MEZDRÍ, *mezdresc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A ciopli, a netezi cu cuțitoaia. 2. (Despre capre, oi) A roade. — Din bg. **mezdreja**.

MEZÉL, *mezeluri*, s.n. (Mai ales la pl.) Nume generic dat mai multor preparate alimentare din carne, de tipul salamului. — Din tc. **meze**.

MEZELÁR, *mezelari*, s.m. (Rar) Persoană care prepară sau vinde mezeluri. — **Mezel** + suf. *-ar*.

MEZELÁRIE, *mezelării*, s.f. (Rar) Fabrică sau magazin de mezeluri. — **Mezelar** + suf. *-ie*.

MEZELÍC s.n. v. **mizilic**.

MEZENEFÁL, *mezenefale*, s.n. Segment al creierului corespunzând părții superioare a trunchiului cerebral. — Din fr. **mésencéphale**,

MEZENCHÍM, *mezenchime*, s.n. Țesut conjunctiv embrionar, format din celule fusiforme sau stelate înglobate într-o substanță omogenă și din care

se formează ulterior vasele sangvine și limfatice, țesutul conjunctiv etc. — Din fr. **mésenchyme**.

MEZENTÉR, *mezenterie*, s.n. Foiță a peritoneului care învelește și leagă intestinul de peretele posterior al abdomenului și în care se găsesc vase sangvine și limfatice, nervi și ganglioni limfatici; prapur. — Din lat. **mesenterium**, fr. **mésentère**.

MEZENTÉRIC, *-Ă*, *mezenterici*, -ce, adj. Care aparține mezenterului, privitor la mezentere. — Din fr. **mésentérique**.

MEZENTERÍTĂ, *mezenterite*, s.f. (Med.) Infecție a mezenterului. — Din fr. **mésentérite**.

MEZI s.m. pl. (Mat.) Numitorul primului raport și numărătorul celui de al doilea raport al unei proporții, considerați împreună. — Cf. lat. **medius**, it. **medio**.

MEZÍN, *-Ă*, *mezini*, -e, adj., s.m. și f. 1. (Fratele) cel mai tânăr dintre mai mulți frați, considerat în raport cu aceștia. 2. (Pop.) (Fratele) al doilea dintre mai mulți frați, considerat în raport cu aceștia; (frate) mijlociu. — Din sl. **mězinŭ**.

MEZOBLÁST, *mezoblaste*, s.n. (Anat.) Mezoderm. — Din fr. **mésoblaste**. **MEZOBLÁSTIC**, *-Ă*, *mezoblastici*, -ce, adj. (Anat.) Al mezoblastului. — Din fr. **mésoblastique**.

MEZOCÁRP s.n. Parte cărnosă a unui fruct, cuprinsă între coajă și sămbure. — Din fr. **mésocarpe**.

MEZOCEFÁL, *-Ă*, *mezocefali*, -e, adj. (Med.; despre oameni; adesea substantivat) Care are craniul de formă intermediară între brahicefal și dolichocefal; (despre craniu) care are formă intermediară între brahicefal și dolichocefal. — Din fr. **mésocéphale**.

MEZODÉRM, *mezoderme*, s.n. Fojă mijlocie a embrionului, situată între ectoderm și endoderm, formată în cea mai mare parte din mezenchim. — Din fr. **mésoderme**.

MEZODÉRMIC, *-Ă*, *mezodermici*, -ce, adj. (Biol.) Referitor la mezoderm. ♦ *Muguri mezodermici* = dilatații bilaterale simetrice ale peretelui endodermic al gastrulei, din care se dezvoltă mezodermul. — Din fr. **mésodermique**.

MEZODERMÓZÁ, *mezodermoze*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru virozele care au afinitate pentru țesuturile și organele provenite din mezoderm. — Din fr. **mésodermose**.

MEZOFÍL, (2) *mezofile*, s.n. 1. Țesut cuprins între epiderma superioară și cea inferioară a frunzei, format din celule care conțin clorofilă. 2. Micro-organism care se dezvoltă la temperaturi medii. — Din fr. **mésophylle**.

MEZOFÍTĂ, *mezofite*, adj., s.f. (Plantă) care se dezvoltă în regiuni cu climă temperată și în condiții de umiditate moderată. — Din fr. **mésophyte**.

MEZOGÁSTRIC, *-Ă*, *mezogastrici*, -ce, adj. (Anat.) Referitor la mezo-gastru, al mezo-gastrului. — Din fr. **mésogastrique**.

MEZOGÁSTRU, *mezogastre*, s.n. (Anat.) Regiune mijlocie a abdomenului. — Din fr. **mésogastre**.

MEZOGLÉE, *mezoglee*, s.f. (Zool.) Strat intermediar gelatinos situat între straturile celulare externe și interne ale corpului spongiilor și celenterelor. — Din fr. **mésoglée**.

MEZOLÍTIC, *-Ă*, *mezolítici*, -ce, adj., s.n. 1. Adj. Care aparține epocii situate între paleolitic și neolitic. 2. S.n. Epoca mijlocie a pietrei din perioada cuaternară, situată între epoca paleolitică și cea neolitică. ♦ Serie de strate geologice din mezolitic (2). — Din fr. **mésolithique**.

MEZOLÓGIC, *-Ă*, *mezologici*, -ce, adj. (Biol.) Referitor la mezo-logie, de mezo-logie. — Din fr. **mésologique**.

MEZOLOGÍE s.f. Ramură a biologiei care studiază influența mediilor asupra organismelor. — Din fr. **mésologie**.

MEZOMÉR, *-Ă*, *mezomeri*, -e, adj. (Chim.; despre substanțe) Care este în stare de mezomerie. ♦ *Structură* (sau *formulă*) *mezomeră* = structură ipotetică limitată care ar oferi imaginea structurii electronice a unor substanțe. — Din fr. **mésomère**.

MEZOMERÍE s.f. (Chim.) Fenomen de oscilare a structurii unei substanțe între formele ei izomere electronice; structură intermediară. — Din fr. **mésomérie**.

MEZOMÓRF, *-Ă*, *mezomorfi*, -e, adj. (Fiz.; despre substanțe) Care prezintă stare mezomorfică. — Din fr. **mésomorphe**.

MEZOMÓRFICĂ, *mezomorifice*, adj. (Fiz.; în sintagma) *Stare mezomorfică* = stare de agregare a materiei între starea cristalină și cea amorfă. — Din fr. **mésomorphique**.

MEZÓN, *mezoni*, s.m. Particulă elementară instabilă, neutră sau cu sarcină electrică, având masa cuprinsă între masa electronului și cea a protonului. — Din fr. **mésón**, germ. **Meson**.

MEZONEPHRÓS s.n. (Anat.) A doua fază în dezvoltarea rinichiului la embrion. [Pr.: *-fros*] — Din fr. **mésónéphros**.

MEZÓNIC, -Ă, *mezonic*, -ce, adj. Referitor la mezoni, care aparține mezonilor. — **Mezon** + suf. -ic.

MEZOPÁUZĂ s.f. Strat atmosferic de tranziție între mezosferă și termosfera atmosferei terestre caracterizat prin valori termice minime. [Pr.: -pa-u-] — Din fr. **mésopause** (după *pauză*).

MEZORELIÉF, *mezoreliefuri*, s.n. (Geol.) Formă de relief cu dimensiuni reduse ca urmare a acțiunii de coroziune a agenților externi. [Pr.: -li-ef] — Din fr. **mésorelief**.

MEZOSCÁF, *mezoscafe*, s.n. Navă specială asemănătoare cu batiscafele și submarinele, folosită pentru cercetări subacvatice la adâncimi de câteva mii de metri. — Din fr. **mésoscaphe**.

MEZOSFÉRÁ s.f. Înveliș cuprins între 1 200 și 2 900 km în adâncimea Pământului; strat atmosferic care se întinde deasupra stratosferei și sub ionosferă, respectiv între cca 50 și 85 km înălțime. — Din fr. **mésosphère**.

MEZOTÉLIU, *mezotelii*, s.n. (Biol.) Strat de celule de origine mezodermică care captează cavitățile celomice ale vertebratelor. — Din fr. **mésothélium**.

MEZOTERMÁL, -Ă, *mezotermali*, -e, adj. Care se referă la stadiul depunerii mineralelor din soluții fierbinți, când se formează minereuri de cupru, plumb, zinc etc.; care aparține acestui stadiu. — Din fr. **mésothermal**.

MEZOTORÁCE, *mezotorace*, s.n. (Entom.) Al doilea segment al toracelui la insecte, de care sunt prinse aripile anterioare și a doua pereche de picioare. — Din fr. **mésothorax**.

MEZOTORÁCIC, -Ă, *mezotoracici*, -ce, adj. (Entom.) Care ține de mezo-torace. — Din fr. **mésothoracique**.

MEZOTRÓN, *mezotroni*, s.m. (Fiz.) Mezon. — Din fr. **mésotron**, engl. **mesotron**.

MEZOZÁUR, *mezozauri*, s.m. Reptilă fosilă în formă de șarpe, lungă până la aproximativ 12 m, care a trăit în mările calde cretacee. [Pr.: -za-ur] — Din fr. **mésosaurus**.

MEZOZÓIC, -Ă, *mezozoici*, -ce, adj., s.n. 1. S.n. Eră geologică caracterizată prin mișcări importante ale scoarței Pământului și prin apariția primelor păsări, a primelor mamifere și a primilor pești osoși; eră secundară. 2. Adj. Care aparține erei mezozoice (1), care se referă la această eră; secundar². [Pr.: -zo-ic] — Din fr. **mésozoïque**.

MEZOZÓNÁ s.f. (Geol.) Zonă mediană de transformare metamorfică a Pământului. — Din fr. **mésozone**.

MÉZZA-VÓCE adv. (Muz.; indică modul de executare) Cu intensitatea pe jumătate. [Pr.: méfa-vóce] — Cuv. it.

MÉZZO-FÓRTE adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu intensitate mijlocie, între piano și forte. [Pr.: méfo-] — Cuv. it.

MÉZZO-PIÁNO adv. (Muz.; indică modul de executare) Cu intensitate redusă, mai tare decât piano. [Pr.: méfo-piáno] — Cuv. it.

MEZZOSOPRÁNÁ, *mezzosoprane*, s.f. Voce de femeie situată ca registru între soprana și contraltă; cântăreață cu o asemenea voce. [Pr.: méfo-] — Din it. **mezzo-soprano**.

MÉZZO-TÍNTO s.n. Gen de gravură pe metal care se obține prin granulara plăcii cu un instrument special, astfel încât la imprimare să rezulte gradații treptate de luminozitate și nuanțe de negru intense și catifelate. [Pr.: méfo-tínto] — Cuv. it.

MI, mi, s.m. A treia notă muzicală din gama do major; semn care reprezintă această notă. — Din it. , fr. **mi**.

MIA, miele, s.f. (Pop.) 1. Puiul de sex feminin al oii; oaie tânără. 2. (În forma *mială*) Arșic de miel. [Var.: (2) *mială* s.f.] — Lat. **agnella**.

MIALĂ s.f. v. **mia**.

MIALGIE, *mialgii*, s.f. Nume generic dat durerilor musculare care apar după eforturi fizice mari sau în diferite boli. [Pr.: -mi-al-] — Din fr. **myalgie**.

MIÁMBAL s.n. (Inv.) Suc de lemn-dulce, coagulat și turnat în formă de bastonașe, folosit în trecut ca medicament contra tusei. [Pr.: -mi-am-] — Din tc. **meyan-bali**.

MIÁR, miare, s.n. (Fam.) Bancnotă de o mie de lei; (fam.) o mie de lei. [Pr.: -mi-ar] — **Mie** + suf. -ar.

MIAŘTÁ, miarțe, s.f. (Pop.) Ființă pipernicită; stăpîtură. [Pl. și: *mierțe*] — Et. nec.

MIASMÁTIC, -Ă, *miasmatici*, -ce, adj. Care conține sau produce miasme; puturos, pestilențial. [Pr.: mi-as-] — Din fr. **miasmatique**.

MIASMÁ, *miasme*, s.f. Emanație rău mirositoare; duhoare, putoare, exalație. [Pr.: mi-as-] — Din fr. **miasme**.

MIASTENIE, *mistenii*, s.f. Boală a mușchilor scheletului, caracterizată prin oboseală anormală și rapidă, până la epuizare, la cele mai mici eforturi. [Pr.: mi-as-] — Din fr. **myasthénie**.

MIAȚONIE, *miatonii*, s.f. (Med.) Absență a tonusului muscular. [Pr.: mi-a-] — Din fr. **myatonie**.

MIAU interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită strigătul pisicii; miorlău. ⇨ Expr. (Substantivat; fam.) *A-i lua cuiva mialul = a)* a face pe cineva să tacă; **b)** a omorî pe cineva. — Onomatopee.

MIAUN, miaune, s.n. (Rar) Mieunat. [Pr.: mia-un] — Din **mieuna** (derivat regresiv).

MIAŨT, miaute, s.n. (Rar) Mieunat. [Pr.: mia-uf] — Din **miau**.

MIAZĂ¹, *miaze*, s.f. Nume dat bolilor provocate de larvele unor insecte care se localizează în diferite țesuturi sau cavități. — Din it. **miasi**.

MIAZĂ² s.f. (Inv. și pop.) Mijloc (al zilei sau al nopții). ⇨ Expr. *Ziua (la) miază mare* = în plină zi, la amiază. [Ih.: mi-a-] — Lat. **media**.

MIAZÁNÓAPTE s.f. 1. Unul dintre cele patru puncte cardinale, aflat în direcția Stelei Polare, nord; *p. ext.* parte a globului pământesc, a unui continent, a unui oraș etc. situată spre acest punct cardinal. ♦ Lumea, popoarele din țările, ținuturile etc. situate în (sau spre) nord. 2. (Inv. și pop.) Miezul nopții. — Lat. **mediam noctem**.

MIAZĂZI s.f. Punct cardinal opus nordului; sud; amiază; *p. ext.* parte a globului pământesc, a unui continent, a unui oraș etc. situată spre acest punct cardinal. ♦ Lumea, popoarele din țările, ținuturile etc. situate în (sau spre) sud. — Lat. **mediam diem**.

MIC, -Ă, mici, adj. 1. Care este sub dimensiunile obișnuite; de proporții reduse. ⇨ *Literă mică* = minusculă. *Degetul (cel) mic* = cel mai subțire și mai scurt dintre degete, așezat lângă inelar. ⇨ Loc. adv. *În mic* = pe scară redusă, fără amploare. ⇨ Expr. *A avea (pe cineva) la degetul (cel) mic = a)* a dispune de cineva cum vrei; **b)** a fi cu mult superior altuia. ♦ Care ocupă o suprafață redusă. ♦ Cu capacitate redusă, puțin încăpător; strâm. ♦ Scurt; mărunț, scund. ♦ (Substantivat, m.) Fel de mâncare din carne (de vacă) tocată, de forma unor cârnăciori, condimentați și fripți direct pe grătar; mittle. ♦ (Despre ape, gropi, prăpăstii etc.) Puțin adânc sau (relativ) îngust. ♦ Subțire. ♦ Îngust. *Pălărie cu boruri mici*. 2. Puțin numeros; redus, limitat. 3. (Despre sunet, glas etc.) Puțin intens; slab, încet, stins², scăzut. 4. (Despre zi, noapte etc.) Care durează puțin; scurt. 5. De vârstă fragedă; nevărstnic; tânăr. ⇨ (Substantivat) *Cei mici* = copiii. ⇨ Loc. adv. *De mic* = din copilărie. ⇨ Expr. *Cu mic, cu mare sau mic și mare* = toată lumea. ♦ (Precedat de „cel” sau „cel mai”) Mezin. 6. Fără (prea) mare valoare; neînsemnat, neimportant. 7. Fig. (Despre oameni) Lipsit de noblețe sufletească, de caracter; meschin, josnic. ⇨ Expr. *Mic la minte* = redus, mărginit. 8. Care se află pe o treaptă inferioară într-o ierarhie. ⇨ *Socru mic* = tatăl miresei; (la pl.) părinții miresei. *Soacră mică* = mama miresei. — Probabil lat. ***miccus**.

MICACÉU, -ÉE, micacei, -cee, adj. (Despre roci, minerale) Care face parte din grupa micelol¹ sau care conține mică². — Din fr. **micacé**.

MICAFÓLIU, micafolii, s.n. Material electroizolant obținut din foi de mică¹ așezate prin lipire pe o bandă de hârtie, folosit în construcția mașinilor electrice. — Cf. fr. *mica en feuille*.

MICANÍTÁ, micanite, s.f. Material electroizolant obținut din foițe de mică¹ lipite în straturi cu lianți organici și folosit mult în construcția mașinilor și a aparatelor electrice. — Din fr. **micanite**.

MICAȘIST, micașisturi, s.n. Rocă șistoasă alcătuită în cea mai mare parte din straturi paralele de mică¹ și de cuarț. — Din fr. **micaschiste**.

MICĂ¹ s.f. Familie de minerale cristalizate, cu luciu sticlos, siferos, care se desfac ușor în foițe subțiri (elastice și transparente), folosite în industria electrotehnică, a unor materiale de construcție, la fabricarea unor sorturi de hârtie și vopsele etc. — Din fr. **mica**.

MICĂ² s.f. (Pop.; în loc. adv.) *Într-o (sau pe) mică de ceas = a)* într-o clipă, foarte repede, imediat; **b)** foarte des, mereu. — Probabil lat. **mica** „fărămă”.

MICÉLÁ, micela, s.f. Grup sau agregat de molecule care se formează în substanțele coloidale și în soluțiile lor. — Din fr. **micelle**, germ. **Micelle**.

MICELIÁN, -Ă, micelieni, -e, adj. (Bot.) Referitor la miceliu, al miceliului. [Pr.: -li-an] — Din fr. **mycélien**.

MICÉLIU, micelii, s.n. Sistem de filamente subțiri și ramificate care alcătuiește aparatul vegetativ al majorității ciupercilor. — Din fr. **mycélium**.

MICENIÁN, -Ă, micenieni, -e, adj. Care aparține orașului grec Micene și civilizației lui, privitor la Micene și la civilizația lui. [Pr.: -ni-an] — Din fr. **mycénien**.

MICHIDŪTÁ s.m. (Fam. și glumeț) Drac; drăcușor. — Et. nec.

MICÍ, micesc, vb. IV. Refl. și tranz. (Rar) A (se) micșora. — Din **mic**.

MICIMÁN, micimani, s.m. (Inv.) Grad de subofițer în marină; persoană care avea acest grad. — Din rus. **micman**.

MICÍME, (2) micimi, s.f. 1. Faptul de a fi mic; 2. Fig. Josnicie, meschinărie; micșorime. — **Mic** + suf. -ime.

MICIURINIÁN, -Ă, micuriinieni, -e, adj., s.m. și f. (Rar) 1. Adj. Miciurinist (1). 2. S.m. și f. Miciurinist (2). [Pr.: -ni-an] — **Micurin** (n. pr.) + suf. -ian.

MICIURINISM s.n. Teorie biologică potrivit căreia există o unitate între organism și condițiile sale de existență și care privește transformarea speciilor ca rezultat al îmbinării acțiunii directe a condițiilor de existență și a selecției naturale. — **Miciurin** (n. pr.) + suf. *-ism*.

MICIURINIST, **-Ă**, *miciuriniști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține miciurinelor, privitor la miciurinizm, care se întemeiază pe miciurinizm; miciurini (1). 2. S.m. și f. Adept al miciurinelor; miciurinizm (2). — **Miciurin**[ism] + suf. *-ist*. Cf. rus. *miciurineț*.

MICOFLORĂ s.f. Totalitatea speciilor de ciuperci care cresc pe un anumit teritoriu. — Din fr. **mycoflore**.

MICOLÓG, **-Ă**, *micologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în micologie. — Din fr. **mycologue**.

MICOLÓGIC, **-Ă**, *micologici, -ce*, adj. Referitor la micologie, de micologie. — Din fr. **mycologique**.

MICOLOGIE s.f. Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul ciupercilor. — Din fr. **mycologie**.

MICORIZĂ, *micorize*, s.f. Simbioză a rădăcinii plantelor superioare cu micelul unei ciuperci. — Din fr. **mycorhize**.

MICOSTERÓL, *micosteroli*, s.m. Sterol care se găsește în ciuperci și în unele mușcagii, având un rol important în procesele celulare esențiale. — Din fr. **mycostérol**.

MICÓTIC, **-Ă**, *micotici, -ce*, adj. (Med.) Referitor la micoze. — Din engl. **mycotic**.

MICOTOXICÓZĂ, *micotoxicoze*, s.f. Intoxicație care apare la animale în urma consumului de furaje infectate cu unele ciuperci microscopice. — Cf. *micoză, toxicoză*.

MICÓZĂ, *micoze*, s.f. 1. Nume generic dat bolilor infecțioase provocate de ciuperci microscopice; microsporidie. 2. Boală infecțioasă și contagioasă a plantelor, provocată de ciuperci parazite. — Din fr. **mycose**, germ. **Mikose**.

MICRO¹- Element de compunere însemnând „mic”, care servește la formarea unor substantive. — Din fr. **micro**.

MICRO², *micro*, s.n. (Fam.) Microradiografie. — Prescurtare de la **micro-radiografie**.

MICROALIÁ *microaliez*, vb. I. Tranz. A alia metale (și metaloizi) în cantități extrem de reduse. [Pr.: *-cro-a-li-a*] — **Micro¹**- + **alia**.

MICROALIÉRE, *microalieri*, s.f. Acțiunea de a *microalia*. [Pr.: *-cro-a-li-*] — V. **microalia**.

MICROALIÁT, **-Ă**, *microaliați, -te*, adj. (Despre metale și metaloizi) Care a fost aliat cu altul, în cantități extrem de reduse. [Pr.: *-cro-a-li-*] — V. **microalia**.

MICROAMPÉR, *microamperi*, s.m. Unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu o milionime de amper. [Pr.: *-cro-am-*] — Din fr. **microampère**.

MICROAMPERMÉTRU, *microampèmetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea curentilor electrici foarte slabi. [Pr.: *-cro-am-*] — Din fr. **microampèremètre**.

MICROANALIZĂ, *microanalize*, s.f. Analiză chimică în care se lucrează cu cantități foarte mici de substanță, de ordinul miligramelor. [Pr.: *-cro-a-*] — Din fr. **microanalyse**.

MICROANCHETĂ, *microanchete*, s.f. Anchetă cu chestionar scurt, limitată la un număr mic de subiecți. [Pr.: *-cro-an-*] — **Micro¹**- + **anchetă**.

MICROANTOLOGIE, *microantologii*, s.f. Antologie de proporții reduse. [Pr.: *-cro-an-*] — **Micro¹**- + **antologie**.

MICRÓB, *microbi*, s.m. Nume generic dat unor ființe vii unicelulare, microscopice, care trăiesc în sol, în apă, în aer, în corpul plantelor sau al animalelor și care sunt agenți ai bolilor infecțioase, ai fermentațiilor, putrefacțiilor etc. — Din fr. **microbe**.

MICROBACTERIE, *microbacterii*, s.f. Bacterie de dimensiuni extrem de mici. — **Micro¹**- + **bacterie**.

MICROBALÁNȚĂ, *microbalanțe*, s.f. Balanță de laborator foarte sensibilă, destinată cântării cantităților mici de substanță. — Din fr. **microbalance**.

MICROBÁR, *microbari*, s.m. (Fiz.) Barie. — Din engl. **microbar**.

MICROBAROGRÁF, *microbarografe*, s.n. (Fiz.) Barograf foarte sensibil care înregistrează variațiile foarte mici și rapide ale presiunii. — Din fr. **microbarographe**.

MICROBIÁN, **-Ă**, *microbieni, -e*, adj. Care se referă la microbi, care este cauzat de microbi; care răspândește microbi. [Pr.: *-bi-an*] — Din fr. **microbien**.

MICROBICÍD, **-Ă**, *microbicizi, -de*, adj., s.n. (Substanță) care distruge microbi. — Din fr. **microbicide**.

MICROBIOLÓG, **-Ă**, *microbiologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în microbiologie; microbiolog. [Pr.: *-bi-o-*] — Din **microbiologie** (derivat regresiv).

MICROBIOLÓGIC, **-Ă**, *microbiologici, -ce*, adj. Care aparține microbiologiei, privitor la microbiologie. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **microbiologique**.

MICROBIOLOGÍE s.f. Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul morfologiei și fiziologiei microorganismelor, precum și cu metodele de combatere a microorganismelor patologice pentru animale și plante și de folosire a celor utile. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **microbiologie**.

MICROBIOLOGÍST, **-Ă**, *microbiologiști, -ste*, s.m. și f. (Rar) Microbiolog. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **microbiologiste**.

MICROBÍSM s.n. Prezența în organism a unor germeni patogeni, uneori în stare latentă, ca urmare a rezistenței naturale sau dobândite a organismului respectiv. — Din fr. **microbisme**.

MICROBÍST, **-Ă**, *microbiști, -ste*, s.m. și f. (Fam.) Spectator pasionat (în mod excesiv) la o întrecere sportivă (în special de fotbal). — **Microb** + suf. *-ist*.

MICROBOFOBÍE, *microbofobii*, s.f. Teamă patologică față de microbi. — **Microb** + **fobie**.

MICROBÚZ, *microbuze*, s.n. Autobuz pentru un număr mic de pasageri. — Din fr. **microbus**.

MICROCALCULÁTOR, *microcalculatoare*, s.n. Calculator sau minicalculator simplu, ieftin, de mici dimensiuni, care folosește un singur limbaj și are lungimea cuvântului de 8–12 biți; microordinator, microcomputer. — **Micro¹**- + **calculator**.

MICROCANTÍNĂ, *microcantine*, s.f. Cantină pentru un număr restrâns de oameni. — **Micro¹**- + **cantină**.

MICROCARIÉRĂ, *microcarriere*, s.f. Carieră¹ de mici proporții. [Pr.: *-ri-e-*] — **Micro¹**- + **carieră¹**.

MICROCEFÁL, **-Ă**, *microcefali, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care prezintă fenomenul de microcefalie. — Din fr. **microcéphale**.

MICROCEFALÍE s.f. Malformație congenitală caracterizată prin dezvoltarea insuficientă a craniului și a creierului. — Din fr. **microcéphalie**.

MICROCENTRÁLĂ, *microcentrale*, s.f. Centrală electrică sau centrală de termoficare de mică putere, folosită mai ales la țară. — Din fr. **microcentrale**.

MICROCHÍMIC, **-Ă**, *microchimici, -ce*, adj. Referitor la microchimie, la microanaliză. — Din fr. **microchimique**.

MICROCHÍMIE s.f. Ramură a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice dintre cantități foarte mici de substanță. — Din fr. **microchimie**.

MICROCHIRURGICAL, **-Ă**, *microchirurgicali, -e*, adj. Referitor la microchirurgie, care ține de microchirurgie. — De la **microchirurgie**.

MICROCHIRURGÍE s.f. Chirurgie practică la microscop. — Din fr. **microchirurgie**.

MICROCINEMATOGRAFÍE s.f. Filmare a unor fenomene observate la microscop. — Din fr. **microcinématographie**.

MICROCÍP, *microcipuri*, s.n. Semiconductor de mici dimensiuni în care este sau urmează a fi inserat un circuit integrat. — Din engl. **microchip**.

MICROCIRCUÍT, *microcircuite*, s.n. Dispozitiv microelectronic cu o densitate mare de elemente de circuit echivalente care constituie o singură unitate. — **Micro¹**- + **circuit**.

MICROCÍT, *microcite*, s.n. (Biol.) Globulă roșie de dimensiuni foarte mici. — Din fr., engl. **microcyte**.

MICROCITÓZĂ, *microcitoze*, s.f. (Med.) Boală a sângelui manifestată prin prezența crescută de microcite. — Din fr. **microcytose**.

MICROCLIMÁT, *microclimate*, s.n. Totalitatea condițiilor de climă (temperatură, umiditate, vânt) particulare unor spații mici; clima spațiului din imediata apropiere a solului; microclimă. — Din fr. **microclimat**.

MICROCLIMÁTIC, **-Ă**, *microclimatici, -ce*, adj. Care aparține microclimatului, privitor la microclimat. — Din fr. **microclimatique**.

MICROCLÍMĂ, *microclime*, s.f. Microclimat. — Din germ. **Mikroklima**.

MICROCLÍN, *microcline*, s.n. Mineral din grupa feldspațiilor potasici, de culoare roz, galbenă, roșiatică sau verde, care constituie un element de bază al unor roci eruptive sau metamorfice și care este folosit în industria ceramică și ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **microcline**.

MICROCÓC, *micrococi*, s.m. Bacterie în formă de sferă, care se prezintă izolat sau în grup, de dimensiuni mai mici decât cocii. — Din fr. **microcoque**.

MICROCOMPUTER, *microcomputere*, s.n. Microcalculator. [Pr.: *-piú-*] — Din engl. **microcomputer**.

MICROCÓSM s.n. v. **microcosmos**.

MICROCÓSMIC, **-Ă**, *microcosmici, -ce*, adj. Care aparține microcosmosului, privitor la microcosmos. — Din fr. **microcosmique**.

MICROCÓSMOS, *microcosmosuri*, s.n. 1. (Fiz.) Lumea obiectelor microscopice, a moleculelor și a atomilor, a particulelor elementare etc. 2. (În filosofia medievală și a Renașterii) Omul sau organismul omenesc, considerat ca o reprezentare redusă a Universului; lumea interioară a omului. [Var.: *microcóm* s.n.] — Din fr. *microcosme*, lat. *microcosmus*.

MICROCOULOMB, *microcoulombi*, s.m. Unitate de măsură pentru capacitatea electrică, egală cu o milionime de coulomb. [Pr.: -cu-]. — Din fr. *microcoulombe*.

MICROCRISTALÍN, -Ă, *microcristalini*, -e, adj. (Despre agregatele minelelor și structura rocilor) Care este alcătuit din cristale microscopice. — Din fr. *microcristallin*.

MICROCURENT, *microcurenți*, s.m. (Med.) Curent (3) de mică intensitate. — **Micro**¹- + **curent**.

MICRODACTIL, -Ă, *microdactilii*, -e, adj. (Med.) Care prezintă microdactilie. — Din fr. *microdactyle*.

MICRODACTILIE, *microdactilii*, s.f. (Med.) Malformație a degetelor caracterizată prin dezvoltare insuficientă. — Din fr. *microdactylie*.

MICRODÉLTĂ, *microdeltă*, s.f. 1. Deltă de mică întindere. 2. Machetă a unei delte. — **Micro**¹- + **deltă**.

MICRODISECȚIE, *microdisecții*, s.f. Disecție fină făcută la microscop. [Pr.: -fi-e] — Din fr. *microdissection*.

MICRODÓZĂ, *microdoze*, s.f. (Farm., Med.) Doză de medicament cu concentrație foarte mică, folosită în homeopatie. — **Micro**¹- + **doză**.

MICRODŪR s.n. Material sintetic înlocuitor pentru talpă și tocuri la încălțăminte. — **Micro**[poros] + **dur**[abil].

MICROECONÓMIC, -Ă, *microeconomici*, -ce, adj. Referitor la microeconomie. — Din fr. *microéconomique*.

MICROECONOMIE s.f. Economia sau relațiile economice la nivelul fiecărei întreprinderi în parte. — Din fr. *microéconomie*.

MICROELECTRÓNIC, -Ă, *microelectronici*, -ce, s.f., adj. I. S.f. Ramură a electronicii care studiază producerea și folosirea circuitelor electronice cu grad înalt de miniaturizare. II. Adj. 1. Referitor la microelectronică (I). 2. (Despre dispozitive electronice) Cu grad înalt de miniaturizare. [Pr.: -cro-e-] — Din engl. *microelectronic(s)*.

MICROELECTRONOGRÁFIC, -Ă, *microelectronografici*, -ce, adj. Referitor la microelectronografie. [Pr.: -cro-e-] — De la *microelectronografie*.

MICROELECTRONOGRAFIE, *microelectronografii*, s.f. Fotografie făcută la microscop care permite studierea fenomenelor biologice celulare sub aspect electric. [Pr.: -cro-e-] — **Micro**¹- + **electronografie**.

MICROELEMENT, *microelemente*, s.n. Element chimic care intră în compoziția hormonilor, a enzimelor, a fermenților etc. și care se găsește în cantități foarte mici în sol și în organism. [Pr.: -cro-e-] — Din fr. *micro-élément*.

MICROENCICLOPEDIE, *microenciclopedii*, s.f. Enciclopedie cu volum restrâns de informații; (rar) miniciclopedie. [Pr.: -cro-en-] — **Micro**¹- + **enciclopedie**.

MICROESÉU, *microeseuri*, s.n. Eșeu (1) scurt. [Pr.: -cro-e-] — **Micro**¹- + **eseu**.

MICROFARÁD, *microfarazi*, s.m. Unitate de măsură pentru capacitatea electrică, egală cu o milionime de farad. — Din fr. *microfarad*.

MICROFÁUNĂ s.f. Totalitatea animalelor microscopice de pe glob, dintr-o regiune sau dintr-un spațiu restrâns. [Pr.: -fa-u-] — **Micro**¹- + **faună**.

MICROFÍL, -Ă, *microfilii*, -e, adj. (Bot.; despre plante) Cu frunze (foarte) mici. — Din fr. *microfil*.

MICROFÍLM, *microfilme*, s.n. Film fotografic pe care sunt copiate documente sau cărți la o scară foarte mică, obținându-se o mare economie de spațiu. — Din fr. *microfilm*, germ. *Mikrofilm*.

MICROFILMĂ, *microfilmez*, vb. I. Tranz. A reproduce documente sub formă de microfilme. — Din fr. *microfilmer*.

MICROFILMÁRE, *microfilmări*, s.f. Acțiunea de a *microfilma* și rezultatul ei. — V. *microfilma*.

MICROFILMOTÉCĂ, *microfilmoteci*, s.f. Colecție de microfilme; p. ext. încăpere specială în care se păstrează astfel de colecții. — **Micro**¹- + **filmotecă**.

MICROFÍTĂ, *microfite*, s.f. (Bot.) Plantă de dimensiuni mici și cu înmulțire rapidă. ⇨ (Adjectival) *Plantă microfilă*. — Din engl. *microphyte*.

MICROFÍZICĂ s.f. Ramură a fizicii care studiază particulele elementare; fizică atomică. — Din fr. *microphysique*.

MICROFLÓRĂ s.f. Floră microscopică. — **Micro**¹- + **floră**.

MICROFLORÍSTIC, -Ă, *microfloristici*, -ce, adj. Referitor la microfloră, de microfloră. — **Micro**¹- + **floristic**.

MICROFÓN, *microfoane*, s.n. Aparat care transformă vibrațiile sonore în oscilații electrice, folosit în radioteleviziune și în telecomunicații. — Din fr. *microphone*, germ. *Microphon*.

MICROFÓNIC, -Ă, *microfonici*, -ce, adj. Care ține de microfon sau de microfonie (2). ⇨ *Efect microfonic* = microfonie (2). — Din fr. *microphonique*.

MICROFONIE s.f. 1. Reacție acustică nedorită care apare între microfonul și difuzorul unui sistem electroacustic în condițiile unei amplificări mari sau ale amplasării acestora în încăperi necorespunzătoare din punct de vedere acustic. 2. Perturbație într-un sistem electroacustic datorată vibrației mecanice nedorite a unor componente ale acestuia; efect microfonic. — Din fr. *microphonie*.

MICROFONÍST, -Ă, *microfoniști*, -ste, s.m. și f. Tehnician specializat în amplasarea și deplasarea microfoanelor. — Din fr. *microfoniste*.

MICROFOSÍLĂ, *microfosile*, s.f. Fosilă microscopică (3). — Din fr. *microfossile*.

MICROFOTOCÓPIE, *microfotocopii*, s.f. Copie fotografică de dimensiuni foarte mici, obținută prin microfotografie. — Din fr. *microphotocopie*.

MICROFOTOGRÁFIC, -Ă, *microfotografici*, -ce, adj. Care se folosește în microfotografie, care se obține prin microfotografie. — Din fr. *microphotographique*.

MICROFOTOGRAFIE, *microfotografii*, s.f. 1. Fotografie reprezentând imaginea mărită a unor ființe sau obiecte microscopice, obținută cu ajutorul unui aparat fotografic adaptat la un microscop. ⇨ Fotografie de dimensiuni foarte mici, care, pentru a permite să i se distingă amănuntele, trebuie mărită. 2. Tehnica obținerii microfotografiilor (1). — Din fr. *microphotographie*.

MICROFOTOMÉTRU, *microfotometre*, s.n. Aparat folosit pentru determinarea, pe zone foarte mici, a opacității plăcilor fotografice. — Din fr. *microphotometre*.

MICROFOTORADIOGRAFIE, *microfotoradiografii*, s.f. Tehnică radiologică prin care se pot realiza radiografiile pulmonare de dimensiuni reduse; radiografie obținută prin această tehnică. [Pr.: -di-o-] — Din fr. *microfotoradiographie*.

MICROFŪLGER, *microfulgere*, s.n. (Met.) Fulger (1) scurt, de mică intensitate. — **Micro**¹- + **fulger**.

MICROGAMÉT, *microgameți*, s.m. (Biol.) Gamet mascul. — Din engl. *microgamete*.

MICROGENERATOR, *microgeneratoare* s.n. (Tehn.) Generator (III 1) de mică putere. — Din fr. *microgénérateur*.

MICROGLOSÁR, *microglosare*, s.n. Glosar cu număr mic de cuvinte și explicații sumare. ⇨ Glosar care înregistrează vocabularul specific unui domeniu foarte restrâns. — Din fr. *microglossaire*.

MICROGRÁM, *micrograme*, s.n. Unitate de măsură a masei egală cu o milionime de gram; gama (3). — Din fr. *microgramme*.

MICROGRŪP, *microgrupuri*, s.n. (În sociologie) Grup (2) mic. — **Micro**¹- + **grup**.

MICROHÁLĂ, *microhale*, s.f. Hală (experimentală) de proporții mici. — **Micro**¹- + **hală**.

MICROHÉNRI, *microhenri*, s.m. (Fiz.) A milioana parte dintr-un henri. — Din fr., engl. *microhenry*.

MICROHIDROCENTRÁLĂ, *microhidrocentrale*, s.f. Hidrocentrală de putere mică. — **Micro**¹- + **hidrocentrală**.

MICROIMPRIMÁRE, *microimprimări*, s.f. Înregistrare a undelor acustice pe plăci microson. [Pr.: -cro-im-] — **Micro**¹- + **imprimare**.

MICROINTERVÁL, *microintervale*, s.n. (Muz.) Interval mai mic decât un semiton [Pr.: -cro-in-] — **Micro**¹- + **interval**.

MICROINTERVÍU, *microinterviuri*, s.n. Interviu scurt și concis; miniinterviu. [Pr.: -cro-in-] — **Micro**¹- + **interviu**.

MICROLÍT, *microlite*, s.n. 1. Element cristalin microscopic, de formă prismatică sau tubulară, format prin cristalizarea topiturilor magmatice, care se găsește în unele roci vulcanice. 2. (La pl.) Unelte și arme mici din piatră, folosite în comuna primitivă. — Din fr. *microlite*, germ. *Mikrolith*.

MICROMANOMÉTRU, *micromanometre*, s.n. (Fiz.) Manometru special pentru variațiile foarte mici de presiune. — Din fr. *micromanomètre*.

MICROMETEORÍT, *micrometeoriti*, s.m. Meteorit de dimensiuni foarte mici. [Pr.: -te-o-] — **Micro**¹- + **meteorit**.

MICROMÉTRIC, -Ă, *micrometrici*, -ce, adj. 1. Care aparține micrometrului sau micrometriei, privitor la micrometru sau la micrometrie; care servește la măsurarea dimensiunilor mici și foarte mici. 2. (Despre șuruburi) Al cărui filet este foarte fin și precis prelucrat, putând fi utilizat la construcția instrumentelor de măsură. — Din fr. *micrométrique*.

MICROMETRÍE s.f. Disciplină care se ocupă cu măsurarea dimensiunilor foarte mici. — Din fr. *micrométrie*.

MICROMÉTRU, (1) *micrometre*, s.n., (2) *micrometri*, s.m. 1. S.n. Instrument mecanic de precizie, pentru măsurarea dimensiunilor mici și foarte mici. 2. S.m. (Rare) Micron. — Din fr. **micromètre**.

MICROMICETĂ, *micromicete*, s.f. (La pl.) Ciuperci mici, parazite sau saprofite, care nu pot fi văzute decât cu ajutorul aparatelor de mărit. — Din fr. **micromycètes**.

MICROMICRÓN, *micromicroni*, s.m. (Fiz.) A milioana parte dintr-un micron. — Din fr. **micromicron**.

MICROMILIMÉTRU, *micromilimetri*, s.m. Micron. — Din fr. **micromillimètre**.

MICROMINIATURIZĂ, *microminiaturizez*, vb. I. Tranz. A miniaturiza în limite microscopice. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. **microminiaturiser**.

MICROMINIATURIZĂRE, *microminiaturizări*, s.f. Acțiunea de a *microminiaturiza*. [Pr.: -ni-a-] — V. **microminiaturiza**.

MICROMINIATURIZÁT, -Ă, *microminiaturizați*, -te, adj. Care a fost miniaturizat în limite microscopice. [Pr.: -ni-a-] — V. **microminiaturiza**.

MICROMODÚL, *micromodule*, s.n. (Electron.) Circuit realizat prin asamblarea ordonată și de mare densitate a unor componente electronice distincte care pot fi testate înainte de asamblare. — Din fr. **micromodule**.

MICROMOLECULAR, -Ă, *micromoleculari*, -e, adj. (Fiz.) (Despre substanțe) Cu micromolecule. — Din fr. **micromoleculaire**.

MICROMOLECULĂ, *micromolecule*, s.f. (Fiz.) Moleculă cu un număr mic de atomi. — Din fr. **micromolécule**.

MICROMONOGRÁFIE, *micromonografii*, s.f. Monografie de dimensiuni reduse. — **Micro**¹- + **monografie**.

MICROMOTÓR, *micromotoare*, s.n. Motor electric de putere (foarte) mică. — Din fr. **micromoteur**.

MICRÓN, *microni*, s.m. Unitate de măsură pentru lungime egală cu a mia parte dintr-un milimetru; micrometru (2), micromilimetru. — Din fr. **micron**, germ. **Mikron**.

MICRONEZIÁN, -Ă, *micronezieni*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) din Micronezia. [Pr.: -zi-an] — Din fr. **micronésien**.

MICRONUCLEÚ, *micronuclee*, s.n. Nucleul mic al celulei care alcătuiește corpul unui infuzor. — Din fr. **micronucleus**.

MICROOBÍECT, *microobiecte*, s.n. Obiect sau sistem de dimensiuni foarte mici. [Pr.: -cro-o-] — **Micro**¹- + **obiect**.

MICROÓHM, *microohmi*, s.m. Unitate electrică de rezistență, egală cu a milioana parte dintr-un ohm. [Pr.: -cro-om] — **Micro**¹- + **ohm**.

MICROORDINÁTOR, *microordinatoare*, s.n. Microcalculator. [Pr.: -cro-or-] — Din fr. **micro-ordinateur**.

MICROORGANÍSM, *microorganisme*, s.n. Nume dat organismelor microscopice vegetale sau animale. [Pr.: -cro-or-] — Din fr. **microorganisme**.

MICROPÁLEONTOLOGÍE s.f. Ramură a paleontologiei care studiază microfosilele. [Pr.: -le-on-] — Din fr. **micropaléontologie**.

MICROPÁRTÍCULĂ, *microparticule*, s.f. Particulă materială foarte mică. — Din fr. **microparticule**, engl. **microparticle**.

MICROPÍL, *micropile*, s.n. Canal microscopic situat în partea apicală a ovulului plantelor superioare, prin care tubul polinic pătrunde la oosferă. — Din fr. **micropyle**.

MICROPORÓS, -OÁȘĂ, *microporoși*, -oase, adj., s.n. s.m. pl. 1. Adj. (Despre cauciucul sintetic sau despre materiale fabricate din cauciuc sintetic) Care are o structură asemănătoare cu a buretelui artificial. 2. S.n. Cauciuc sintetic poros din care se confecționează talpă pentru încălțăminte. 3. S.m. pl. Încălțăminte confecționată din astfel de material sintetic. — Din fr. **microporeux**.

MICROPROCESÓR, *microprocesoare*, s.n. Circuit integrat de mare densitate și complexitate, specializat pentru operații de calcul, comandă și control într-un computer sau alt sistem electronic. — Din engl. **microprocessor**.

MICROPRODÚCTIE, *microproducții*, s.f. Producție de serie mică, uneori experimentală. — **Micro**¹- + **producție**.

MICROPROTÁL, *microprotale*, s.n. Protal bărbătesc. — Din fr. **microprotalle**.

MICROPSÍE, *micropsii*, s.f. Tulburare a vederii datorită căreia obiectele sunt percepute mai mici decât sunt în realitate. — Din fr. **micropsie**.

MICROADIOGRÁFIE, *microradiografii*, s.f. Radiografie efectuată pe un film special, de dimensiuni reduse, în anumite condiții care să permită examinarea ulterioară sau mărirea acesteia până la dimensiunile necesare; **micro**². [Pr.: -di-o-] — Din fr. **microradiographie**.

MICRORAIÓN, *microraiioane*, s.n. Element teritorial urbanistic, constituit dintr-o suprafață de 20–50 de ha și din 5 000–15 000 de locuitori cuprinzând locuințe, magazine, școli etc. [Pr.: -ra-ion] — **Micro**¹- + **raion**.

MICROREÁCTIE, *microreacții*, s.f. Reacție chimică între cantități foarte mici de substanță. [Pr.: -re-ac-ți-e] — Din fr. **microréaction**.

MICRORECEPTÓR, *microreceptoare*, s.n. Ansamblu format de microfonul și receptorul telefonic cu legăturile aferente, reunite printr-un mâner și legate de aparatul telefonic printr-un cordon. — **Micro**¹- + **receptor**.

MICRORECITÁL, *microrecitaluri*, s.n. Recital cu un program scurt; mini-recital. — **Micro**¹- + **recital**.

MICRORELÍEF, *microreliefuri*, s.n. (Geol.) Formă de relief de mică altitudine (movile, crovuri etc.). [Pr.: -li-ef] — Din fr. **microrelief**, rus. **микрорельеф**.

MICROSCÓP, *microscopae*, s.n. Aparat optic construit pe baza unui sistem de lentile, care mărește foarte mult imaginea obiectelor foarte mici. — Din fr. **microscope**, germ. **Mikroskop**.

MICROSCÓPIC, -Ă, *microscopici*, -ce, adj. 1. Care nu se poate vedea sau cerceta decât cu microscopul. 2. Care aparține microscopului, privitor la microscop. 3. Fig. Foarte mic, minuscul; p. ext. fără valoare, neînsemnat. — Din fr. **microscopique**.

MICROSCOPÍE, *microscopii*, s.f. Examinare, analiză făcută cu microscopul. — Din fr. **microscopie**, germ. **Mikroskopie**.

MICROSECÚNDĂ, *microsecunde*, s.f. (Fiz.) Unitate de timp egală cu a milioana parte dintr-o secundă. — Din germ. **Mikrosekunde**, fr. **microseconde**.

MICROSEÍSM, *microseisme*, s.n. Cutremur de pământ de intensitate mică, înregistrat numai de aparate foarte sensibile. — Din fr. **microséisme**.

MICROSIÓN, *microsiioane*, s.n. Disc muzical de calitate superioară care are șanțul de înregistrare extrem de fin și turajă redusă. [Pr.: -si-on] — Din fr. **microsilon**.

MICROSISTÉM, *microsisteme*, s.n. (Și în sintagma *microsistem social*) Sistem de integrare socială a unui individ sau a unui grup mic. — **Micro**¹- + **sistem**.

MICROSOCIOLÓG, *microsociologi*, s.m. Reprezentant, adept al microsociologiei. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **microsociologue**.

MICROSOCIOLÓGIC, -Ă, *microsociologici*, -ce, adj. Care aparține microsociologiei, referitor la microsociologie. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **microsociologique**.

MICROSOCIOLÓGIE s.f. Studiul formei de sociabilitate în cadrul micilor grupuri sociale (oamenii dintr-o echipă, elevii dintr-o clasă etc.). [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **microsociologie**.

MICROSOMIE s.f. (Biol.) Reducere a dimensiunilor corporale. — Din fr. **microsomie**.

MICROSPÓR, *microspori*, s.m. Spor al unor plante criptogame care dă naștere unui protal mascul. — Din fr. **microspore**.

MICROSPORÁNGE, *microsporange*, s.n. Sporange în care se dezvoltă microspori. — Din fr. **microsporange**.

MICROSPORÍE, *microsporii*, s.f. (Med.) Micoză cauzată de un microspor. — Din fr. **microsporie**.

MICROSPOROCÍT, *microsporocite*, s.n. (Bot.) Celula mamă a polenului, care are în nucleu două rânduri de cromozomi, aduși de gametul femel și de cel mascul. — Din engl. **microsporocyte**.

MICROSPOROFÍLĂ, *microsporofilie*, s.f. Frunză pe care se dezvoltă microsporange. — **Micro**¹- + **sporofilă**.

MICROSPOROGENÉZĂ, *microsporogeneze*, s.f. (Bot.) Proces de formare a microsporiilor la plantele cu flori. — Din engl. **microsporogenesis**.

MICROSTAGIÚNE, *microstagiuni*, s.f. Stagiune teatrală de scurtă durată, de obicei în cadrul unei deplasări. [Pr.: -gi-u-] — **Micro**¹- + **stagiune**.

MICROSTRUCTÚRĂ, *microstructuri*, s.f. Structură de amănunt a materialelor, observată cu ajutorul microscopului sau prin alte procedee. ◇ (În sintagma *Microstructură socială* = totalitatea relațiilor personale și interpersonale și a rețelilor de integrare care definesc existența socială a unui individ. — Din fr. **microstructure**.

MICROTELEFÓN, *microtelefoane*, s.n. Receptor telefonic cu dispozitiv de format numărul atașat la el. — Din fr. **microtéléphone**, germ. **Mikrotelefon**.

MICROTÍDĂ, *microtide*, s.f. (La pl.) Familie de rozătoare din care face parte șoarecele de câmp; (și la sg.) animal din această familie. — Din engl. **microtidae**.

MICROTÓM, *microtoame*, s.n. Aparat special de secționat preparatele anatomice în felii subțiri, pentru a fi cercetate la microscop. — Din fr. **microtome**.

MICROTRANSMIȚÁTOR, *microtransmițătoare*, s.n. Transmițător de dimensiuni (extrem de) reduse. — **Micro**¹- + **transmițător**.

MICROTRAUMATÍSM, *microtraumatisme*, s.n. (Med.) Traumatism de mică intensitate care prin repetare frecventă poate deveni cauza a unei boli profesionale. — Din fr. **microtraumatisme**.

MICROTRÓN, *microtroane*, s.n. (Fiz.) Ciclotron de tip special folosit pentru accelerarea electronilor. — Din fr., engl. **microtron**, germ. **Mikrotron**.
MICROTURBINĂ, *microturbine*, s.f. Turbină de dimensiuni reduse folosită în microhidrocentrale. — **Micro**¹- + **turbină**.

MICROUNDĂ, *microunde*, s.f. (Fiz.) Undă hertziană a cărei lungime de undă este cuprinsă între 1 cm și 1 m. [Pr.: -*cro-un*-] — Din fr. **micro-onde**.

MICROUNIVÉRS, *microuniversuri*, s.n. Microcosmos. [Pr.: -*cro-u*-] — **Micro**¹- + **univers**.

MICROUZINĂ, *microuzine*, s.f. Uzină de proporții reduse. [Pr.: -*cro-u*-] — **Micro**¹- + **uzină**.

MICROVOLT, *microvolți*, s.m. Unitate de forță electromotoare sau de diferență de potențial, egală cu a milioana parte dintr-un volt. — Din fr. **microvolt**.

MICROVOLTMETRU, *microvoltmetre*, s.n. Instrument de măsură a tensiunilor joase de ordinul milionimilor de volt. — Din fr. **microvoltmètre**.

MICROWATT, *microwați*, s.m. (Fiz.) Unitate de putere egală cu a milioana parte dintr-un watt. [Pr.: -*vaț*] — Din fr., engl. **microwatt**.

MICROZOAR, *microzoare*, s.n. (La pl.) Încręgătură de animale de apă foarte mici, care se pot vedea numai cu microscopul; (și la sg.) animal care face parte din această încręgătură. [Pr.: -*zo-ar*] — Din fr. **microzoaire**.

MICROZONĂ, *microzone*, s.f. 1. Regiune din masa solului arabil în care sunt grupate particule cu funcțiuni biochimice identice. 2. (În sociologie) Zonă de mică întindere. — Din fr. **microzone**.

MICSÁNDRÁ, *micsandre*, s.f. Numele a două plante erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina simplă sau ramificată, cu frunzele acoperite cu peri cenușii, cu flori albe, roșii, albastre sau violete, plăcut mirositoare; mișunea, vioară-roșie (*Matthiola incana* și *annua*). ♦ Compus: *micsandră-sălbatică* (sau *-de-munte*) = plantă erbacee cu flori mari, galbene, plăcut mirositoare (*Erysimum officinalis*). — Et. nec.

MICȘOR, **-OĂRĂ**, *micșori*, *-oare*, adj. (Rar) Micuț. [Var.: *micșor*, **-oără** adj.] — **Mic** + suf. *-oară*.

MICȘORĂ, *micșorez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) face (mai) mic (ca dimensiune, volum, durată, intensitate etc.); a (se) diminua, a (se) mica. ♦ Tranz. (Mat.) A da unui număr o valoare mai mică decât o are. 2. Tranz. A reduce, a scădea prețul, valoarea etc.; *spec.* a reduce ca număr, ca plafon etc. [Var.: (înv. și pop.) *micșură* vb. I] — Din **micșor**.

MICȘORĂRE, *micșorări*, s.f. Acțiunea de a (se) micșora și rezultatul ei; diminuare, descreștere; scădere, reducere, împușinare. — V. **micșora**.

MICȘORÁT, **-Ă**, *micșorați*, *-te*, adj. Făcut mai mic; redus, scăzut. — V. **micșora**.

MICȘORÉL, **-EÁ**, **-ICÁ**, *micșorei*, *-ele* adj. (Pop.) Diminutiv al lui *micșor*. — **Micșor** + suf. *-el*.

MICȘORÍME, s.f. (Înv.) Micime. — **Micșor** + suf. *ime*.

MICȘUNEÁ, *micșunele*, s.f. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori parfumate, galbene-aurii, cultivată ca plantă ornamentală (*Cheiranthus cheiri*). ♦ Expr. *Când va face plopul mere și răchita micșunele* = niciodată. ♦ (Pop.) Micsandră. [Var.: *micșunică* s.f.] — Cf. tc. *mene kșe*.

MICȘUNICÁ s.f. v. **micșunea**.

MICȘURÁ vb. I v. **micșora**.

MICTURÍŢIE s.f. Nevoie permanentă de a urina. — Din fr. **micturition**.

MICŢIÚNE, *micțiuni*, s.f. Emisie spontană de urină. [Pr.: -*ți-u*-] — Din fr. **miction**.

MICUȘÓR, **-OĂRÁ** adj. v. **micșor**.

MICÚT, **-Á**, *micuți*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. Diminutiv al lui *mic*; mititel, micșor. 2. S.n. (Reg.) Vagonet în formă de căldare, în care se descarcă și se transportă zgura de la furnal. — **Mic** + suf. *-uț*.

MICUȘÉL, **-EÁ**, *micușei*, *-ele*, adj. (Pop.) Diminutiv al lui *micuț*. — **Micuț** + suf. *-el*.

MÍDI adj. invar. (Despre lungimea fusteii, a rochiei etc.) Care ajunge până la jumătatea gambei. ♦ (Substantivat) *Fustă, rochie, palton etc. midi*. — Din fr., engl. **midí**.

MÍDIE, *midii*, s.f. Moluscă marină comestibilă, cu cochiliile aproape triunghiulare, de culoare brună-vioacee (*Mytilus edulis*). [Acc. și: *midie*] — Din ngr. **midí**.

MIDINÉTÁ, *midinete*, s.f. Tânăra lucrătoare sau vânzătoare în magazinele sau în atelierile de croitorie și de modă din Paris. — Din fr. **midinette**.

MIDRIÁTIC, **-Ă**, *midriatici*, *-ce*, adj. Care provoacă midriaza. [Pr.: -*dri-a*-] — Din fr. **mydriatique**.

MIDRIÁZÁ, *midriaze*, s.f. Mărire a diametrului pupilei, care poate surveni fiziologic (la întuneric), patologic (în paralizia fibrelor longitudinale ale irisului) sau ca efect al administrării unor medicamente. [Pr.: -*dri-a*-] — Din fr. **mydriase**.

MÍE, *mii*, num. card., s.f. I. Numărul care în numărătoare are locul între 999 și 1 001. 1. (Cu valoare adjectivală) *O mie de ani*. ♦ (La pl.; adesea prin exagerare, indică un număr foarte mare, nedeterminat) *Mii de glasuri*. 2. (Cu valoare substantivală) *Unde merge mia, meargă și sută*. ♦ Loc. adv. *Cu miile* (sau *cu mia*) = în număr foarte mare, cu diuimul. ♦ Expr. *Mii și sute sau mii și mii* = extrem de mulți. *A avea o mie și o sută pe cap* = a avea foarte multă treabă sau griji, nevoi etc. 3. (Întră în componența numeralelor adverbiale) *De o mie de ori pe zi*. II. S.f. Numărul abstract egal cu o mie (I). ♦ Bancnotă a cărei valoare este de o mie (I 1) de lei; miar. — Lat. **millia** (pl. lui *mille*).

MIED, *mieduri*, s.n. (Pop.) Hidromel. — Din sl. **medŭ**.

MIEL, *miei*, s.m. Puiul (mascul al) oii, în primele luni de la naștere. ♦ *Zăpada* (sau *omătul*) *mieilor* = zăpada care cade uneori primăvara târziu. ♦ *Blana* prelucrată a puului oii; carnea acestui animal. — Lat. **agnellus**.

MIELĂREÁ, *mielearele*, s.f. Arbust înalt de 1-4 m, cu frunze digitale și cu flori mici violete plăcut mirositoare, cultivat ca plantă decorativă (*Vitex agnus castus*). — **Miel** + suf. *-ărea*.

MÍLEA num. ord. v. **mileea**.

MIELENCÉFÁL, *mieleencefale*, s.n. (Anat.) Bulb rahidian. [Pr.: *mi-e*-] — Din fr. **myélcéphale**.

MIELÍNÁ, *mieline*, s.f. Teacă ce învelește fibra nervoasă, constituită din colesterol, fosfolipide, acizi grași etc. [Pr.: *mi-e*-] — Din fr. **myéline**.

MIELÍNÍC, *mielinici*, adj. (În sintagma *Nerv mielinic* = nerv învelit într-o teacă de mielină. [Pr.: *mi-e*-] — Din fr. **myélinique**.

MIELINIZÁRE, *mielinizări*, s.f. (Biol.) Proces de formare și acoperire a fibrelor nervoase cu mielină. [Pr.: *mi-e*-] — Din fr. **myélinisation**.

MIELÍTÁ, *mielite*, s.f. Boală care constă în inflamarea nervilor mieliniici. [Pr.: *mi-e*-] — Din fr. **myélite**.

MIELOBLÁST s.n. (Biol.) Celulă tânără nediferențiată din măduva osoasă care produce leucocitele polinucleate din sânge. [Pr.: *mi-e*-] — Din fr. **myéloblaste**, engl. **myeloblast**.

MIELOCÍT, *mielocite*, s.n. (Biol.) Celulă precursoră a leucocitelor care se găsește normal în măduva osoasă roșie și care apare în sânge în cazuri de leucemie. [Pr.: *mi-e*-] — Din fr. **myélocyte**, engl. **myelocyte**.

MIELOGRAFÍE, *mielografii*, s.f. (Med.) Examen radiologic al canalului rahidian și al măduvei spinării. [Pr.: *mi-e*-] — Din fr. **myélographie**.

MIELOGRÁMÁ, *mielogramme*, s.f. Determinare cantitativă și calitativă a elementelor celulare din măduvă, utilizată pentru stabilirea diagnosticului în numeroase boli de sânge. [Pr.: *mi-e*-] — Din fr. **myélogramme**.

MIELÓM, *mieloame*, s.n. Boală malignă având originea în măduva osoasă, caracterizată prin apariția unor tumori pe oasele late. [Pr.: *mi-e*-] — Pl. și: *mielomuri*] — Din fr. **myélome**.

MIELOPATÍE, *mielopatii*, s.f. Denumire generică pentru bolile măduvei spinării sau măduvei osoase. [Pr.: *mi-e*-] — Din fr. **myélopathie**.

MIELÓZÁ, *mieloze*, s.f. (Med.) Leucemie. [Pr.: *mi-e*-] — Din fr. **myélose**.

MIELUȘ, **-Ă**, *mieluși*, *-e*, s.m. și f. (Rar) Mielușel. — **Miel** + suf. *-uș*.

MIELUȘÉL, **-EÁ**, **-ICÁ**, *mielușei*, *-ele*, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Diminutiv al lui *miel*; mieluș, mielușor, mieluț. 2. S.m. pl. (Pop.) Ninsoră în formă de mici particule sferice; ploaie cu gheață. — **Miel** + suf. *-ușel*.

MIELUȘÓR, *mielușori*, s.m. (Rar) Mielușel (1). — **Miel** + suf. *-ușor*.

MIELÚT, **-Á**, *mieluți*, *-e*, s.m. și f. Mielușel (1). — **Miel** + suf. *-uț*.

MÍÉRCURI s.f. A treia zi a săptămânii, care urmează după marți. ♦ (Adverbial) Într-o zi de miercuri; (în forma *miercurea*) în fiecare miercuri; în miercurea imediat precedentă sau următoare. — Lat. **mercuris** [dies].

MÍERE s.f. Substanță semilichidă, galbuie, dulce și aromată, foarte bogată în zaharuri, vitamine și enzime, culeasă și produsă de albine din neectarul florilor. ♦ *Luna de miere* = prima lună din viața conjugală. ♦ Loc. adj. *De miere* = generos, bun. ♦ Nectarul florilor. ♦ Compus: *mierea-ursului* = a) plantă erbacee cu frunzele catfelate, cu flori albastre-violete sau roșii (*Pulmonaria officinalis*); b) sâmbovină. — Lat. **mel**.

MIERÍU¹, **-ÍE**, *mierii*, adj. (Reg.) Albastru (-deschis). — **Mier** (reg. „albastru” <lat.) + suf. *-iu*.

MIERÍU², **-ÍE**, *mierii*, adj. De culoarea mierii. — **Miere** + suf. *-iu*.

MÍERLÁ, *mierle*, s.f. Pasăre cântătoare de pădure, neagră, cu cioc galben (masculul) și brună (femela) (*Turdus merula*). ♦ *Mierlă sură* (sau *gulerată*) = pasăre migratoare cu pene de culoare brună, cu un guler de pene albe în jurul gâtului (*Turdus torquatus*). *Mierlă de părau* = pescărel. — Lat. **mer(ula)**.

MIERLÁI vb. IV v. **miorlái**.

MIERLÁITÓR, **-OÁRE** adj. v. **miorláiitor**.

MIERLÍ, *mierlesc*, vb. IV. Intrans. (Arg.) A muri. — Cf. țig. *mer a u*.

MIERLICÁ, *mierlici*, s.f. (Rar) Mierliță. — **Mierli** + suf. *-ică*.

MIERLIȚĂ, *mierlițe*, s.f. Diminutiv al lui *mierlă*; mierlică, mierlușcă, mierluță¹. — **Mierlă** + suf. *-iță*.

MIERLÓI, *mierloi*, s.m. Bărbătușul mierlei. — **Mierlă** + suf. *-oi*.

MIERLŪȘCĂ, *mierluște*, s.f. (Reg.) Mierliță. — **Mierlă** + suf. *-ușcă*.

MIERLŪȚĂ¹, *mierluțe*, s.f. (Pop.) Mierliță. — **Mierlă** + suf. *-uță*.

MIERLŪȚĂ², *mierluțe*, s.f. Plantă erbacee cu flori albe în formă de steluțe și cu tulpina ramificată, formând tufe dese (*Alsine verna*). — Cf. germ. dial. Miere.

MIERŪS, -OĂSĂ, *mieroși, -oase*, adj. **1.** (Pop.; despre vorbe, privire etc.) Dulce, plăcut. ♦ Fig. Prefăcut, fals, ipocrit. **2.** (Rare; despre albine) Care produce multă miere. — **Miere** + suf. *-os*.

MIERTĂ, *mierțe*, s.f. (Reg.) Unitate de capacitate pentru cereale folosită în trecut în Moldova și în Transilvania, care a variat în timp și după regiuni. — Din magh. *mérce*.

MIENŪNĂ, pers. 3 *miăună*, vb. I. Intrans. (Despre pisici) A scoate sunetul caracteristic speciei, a face miau, a miolăi. [Pr.: *mie-u-*. — Var.: **mion** vb. IV] — Din **miau**.

MIENŪNĂT, *mieunaturi*, s.n. Faptul de a *mieuna*; sunetul caracteristic al pisicii; miaun, miaut. [Pr.: *mie-u-*] — V. **mieuna**.

MIEZ, (2) *miezi*, s.m., (3) *miezuri*, s.n. **1.** Parte interioară (moale) a unui fruct, a pâinii etc.; inimă (IV 3). ♦ Parte cea mai dinăuntru, centrală a unui lucru, a unui spațiu etc.; interior. **2.** S.m. Spec. Partea din interior, comestibilă, a unei nuci. ♦ Expr. A *hrăni* (sau a *crește* pe cineva) cu *miez de nucă* = a ține pe cineva în huzur; a răsfăța. **3.** S.n. (Tehn.) Corp detașabil folosit în turnătorii de piese pentru obținerea golurilor de turnare. **4.** Fig. Partea esențială, fondul unei probleme; esență, fond. ♦ Valoare, sens; semnificație (adâncă), tălc. ♦ Loc. adj. Cu *miez* = cu tălc, substanțial. **5.** (În sintagmele) *Miezul nopții* sau *miez de noapte* = **a**) ora 12 noaptea; **b**) perioadă din jurul orei 24; toiuł nopții. *Miezul zilei* = **a**) ora 12 ziua, amiază; **b**) perioadă din jurul orei 12 ziua, toiuł zilei. *Miezul verii* (sau *iernii*) = perioada de mijloc a verii (sau a iernii). [Pl. și: (2) *miej*] — Lat. **medius**.

MIEZŪS, -OĂSĂ, *miezŷsi, -oase*, adj. Cu (mult) miez. ♦ Fig. Plin de conținut; substanțial, valoros, important. — **Miez** + suf. *-os*.

MIEZŪINĂ, *miezui*, s.f. (Pop.) **1.** Hat, răzor (între ogoare). **2.** Gard care desparte două case, două proprietăți. [Pl. și: *miezui*] — Cf. *miez*, mej din ă.

MIEZUITŪR, -OĂRE, *miezuitŷri, -oare*, s.m. și f. Muncitor într-o turnătorie care pregătește miezul tiparelor în care se toarnă metalul topit. [Pr.: *-zu-i-*] — **Miez** + suf. *-uitŷr*.

MIGĂLĂ s.f. Minuțiozitate și scrupulozitate în efectuarea unei munci; muncă făcută cu multă răbdare și meticulozitate; migăleală. — Din **migăli** (derivat regresiv).

MIGĂI vb. IV v. **migăli**.

MIGĂLEĂLĂ, *migăleli*, s.f. Migală. — **Migăli** + suf. *-eală*.

MIGĂLI, *migălesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. A lucra cu răbdare și cu minuțiozitate; a bunghini. ♦ A lucra fără spor. [Var.: **migăf** vb. IV] — Et. nec.

MIGĂLIRE, *migăli*, s.f. Acțiunea de a *migăli*. — V. **migăli**.

MIGĂLIT, *-Ă, migăliți, -te*, adj. Lucrat cu migală. — V. **migăli**.

MIGĂLITŪRĂ, *migălituri*, s.f. Lucru executat cu migală. — **Migăli** + suf. *-tură*.

MIGĂLŪS, -OĂSĂ, *migăloși, -oase*, adj. **1.** Care lucrează cu migală. **2.** Care cere migală, făcut cu migală. — **Migală** + suf. *-os*.

MIGDAL, *migdali*, s.m. Pom fructifer mediteranean, din familia rozaceelor, cu frunze lanceolate, cu flori albe sau trandafirii și cu fructe drupe comestibile (*Amygdalus communis*). — Din sl. **migdalŷ**.

MIGDALĂT, -Ă, *migdalați, -te*, adj. (Despre ochi) Ca migdala, de forma migdalei; alungit, codat. — **Migdală** + suf. *-at*.

MIGDALĂ, *migdale*, s.f. Fruct al migdalului, de formă alungită, al cărui sâmbure, cu gust dulce sau amar, este comestibil; *p. restr.* sâmburele acestui fruct. — Din **migdal**.

MIGMATIT, *migmatite*, s.n. Rocă metamorfică formată prin pătrunderea magmei granitice în rocile sedimentare. [Var.: **migmatită** s.f.] — Din fr. **migmatite**.

MIGMATITĂ s.f. v. **migmatit**.

MIGMĂ, *migme*, s.f. (Înv.) Amestec de liant, agregat mărunț și apă, asemănător mortarului, în care se pune cărămidă pisată și care este folosit în zidărie. — Din ngr. **migma**, lat. **migma**.

MIGNŪN, -Ă, *mignŷni, -e*, adj. (Adesea substantivat) Micuț; drăguț, delicat. [Pr.: *-nion*] — Din fr. **mignon**.

MIGRĂ, *migrez*, vb. I. Intrans. **1.** (Despre populații) A se deplasa în masă dintr-o regiune în alta, dintr-o țară în alta. ♦ (Despre animale, mai ales despre păsări și pești) A se muta în masă din unele ținuturi în altele, în anumite epoci ale anului, în vederea reproducerii, în căutarea unor condiții mai bune de trai etc. **2.** P. anal. (Despre particule) A se deplasa într-o

anumită direcție, sub acțiunea unei diferențe de concentrație sau a altor factori. — Din **migrație** (derivat regresiv).

MIGRĂRE, *migrări*, s.f. Acțiunea de a *migra* și rezultatul ei; migrațiune. — V. **migra**.

MIGRĂTOR, -OĂRE, *migratori, -oare*, adj. Care migrează; călător. — Din fr. **migrateur**.

MIGRĂȚIE, *migrații*, s.f. **1.** Deplasare în masă a unor triburi sau a unor populații de pe un teritoriu pe altul, determinată de factori economici, sociali, politici sau naturali; migrare. **2.** Deplasare în masă a unor animale dintr-o regiune într-alta, în vederea reproducerii, a căutării de hrană etc.; migrare. **3.** (În sintagmele) *Migrația petrolului* (sau *țifeiului*) = proces de deplasare a petrolului și a gazelor asociate din zăcămintul în care au luat naștere în zone subterane străine. [Var.: **migrățiune** s.f.] — Din fr. **migration**, lat. **migratio, -onis**.

MIGRĂȚIUNE s.f. v. **migrație**.

MIGRĂNĂ, *migrene*, s.f. Durere de cap intensă, de obicei pe o singură parte, însoțită de greață, de vărsături etc. — Din fr. **migraine**.

MIHĂLȚ, *mihalți*, s.m. Pește răpitor de rău, cu solzi mărunți de culoare brună-verzuie și având în vârful mandibulei un mic fir alungit; mântuș (*Lota lota*). — Et. nec.

MIHOHŪ interj. Cuvânt care imită nechezatul calului. — Onomatopee.

MIHONĂ, pers. 3 *mihonă*, vb. I. Intrans. (Reg.) A necheza. [Var.: **mihon**, pers. 3 *mihonește*, vb. IV] — Din **mihoho**.

MIHON vb. IV v. **mihona**.

MIHOT, pers. 3 *mihotește*, vb. IV. Intrans. A necheza. — Din **mihoho**.

MIHRĂB s.n. Altar într-o moschee, de forma unei nișe, bogat ornamentat și orientat spre Mecca. — Din tc. **mihrap**.

MIILEA, *miA*, num. ord. (Cu valoare adjectivală sau substantivală; precedat de art. „al”, „a”) Care se află între al nouă sute nouăzeci și nouălea și al o mie unulea. [Pr.: *mi-i-*. — Var.: **mielea** num. ord.] — **Mie** + **le** + **a**.

MIIME, *miimi*, s.f. Număr egal cu a mia parte dintr-o unitate; a mia parte dintr-un întreg. ♦ Unitate de măsură pentru unghiuri, folosită în geometrie, în artilerie etc. — **Mie** + suf. *-ime*.

MIIȘŪARĂ, *mișoare*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *mie*. [Pr.: *mi-i-*] — **Mie** + suf. *-ișoară*.

MIIA s.f. art. (Reg.; adesea cu determinări) Nume dat unor jocuri de copii; mijloc. — Din **miji** (derivat regresiv).

MIIJĂLĂ, *mijeli*, s.f. (Rare) Mijire. — **Miji** + suf. *-eală*.

MIIJ, *mijesc*, vb. IV. Intrans. **1.** (La pers. 3) A începe să se zărească; a apărea, a se ivi. ♦ Expr. A *miji* (sau refl. impers.) a se *miji de ziuă* = a se face ziuă. *A(-i) miji (cuiva) mustața* = a încep să-i crească unui tânăr mustața, a fi pe punctul de a deveni bărbat. ♦ (Despre plante) A răsări, a încolți. **2.** A strânge parțial pleoapele spre a vedea mai bine sau spre a se acomoda cu lumina ori cu întunericul. ♦ Tranz. *Mijea ochii*. ♦ (Despre ochi) A se închide (de somn sau de oboseală). — Din bg. **miža**.

MIIJRE, *mijiri*, s.f. Acțiunea de a *miji* și rezultatul ei; apariție, ivire, mijeaală; licărire. — V. **miji**.

MIIJT, -Ă, *mijiti, -te*, adj. (Reg.; despre ochi) Întredeschis. — V. **miji**.

MIIJTŪR, -OĂRE, *mijitori, -oare*, adj. (Rare) Care mijeste. — **Miji** + suf. *-tor*.

MIIJLOC, (I 2) *mijlocuri*, (II) *mijloace*, s.n. I. **1.** Punct situat la egală depărtare de două extreme; centru; loc aflat în interiorul unui spațiu, la oarecare distanță de margine. ♦ Loc. adj. *De mijloc* = situat între limita superioară și cea inferioară; mijlociu. ♦ Loc. adv. *La* (sau *în*) *mijloc* = (aproximativ) în centru, în spațiul care separă două persoane sau două lucruri. ♦ Loc. prep. *Prin mijlocul...* = printru. *Din mijlocul...* = dintre. *În mijlocul...* = între². ♦ Expr. *A fi la mijloc* = a fi în cauză, în joc. *A fi ceva la mijloc* = a fi ceva nelămurit, necunoscut la baza unui lucru. *A se pune* (sau *a sta*) *la mijloc* = a interveni între două persoane care se ceartă, pentru a le împiedica să se ia la bătaie; a media într-un conflict. *A-și pune capul* (sau *gâtul*) *la mijloc* = a fi sigur de cele ce afirmă; a garanta. **2.** Nume dat anumitor părți ale unor obiecte situate sau destinate a fi situate în partea (aproximativ) centrală a obiectului respectiv. **3.** Parte a corpului omenes cuprinsă între torace și șolduri; talie, brâu. ♦ Expr. *A apuca* (sau *a prinde*, *a cuprinde*, *a ține* etc.) *de mijloc* = a petrece brațul în jurul taliei cuiva (în semn de afecțiune). **4.** (Înv.) Mediu¹, ambianță. **5.** Moment situat la aceeași depărtare de începutul și sfârșitul unei acțiuni, al unei perioade de timp; jumătate. ♦ Loc. adv. *La mijloc* = între două momente; între un moment trecut și cel prezent. ♦ Loc. prep. *În mijlocul...* = în cursul..., în toiuł..., în puterea... ♦ (Înv.) *Veacul* (sau *vârsta*) *de mijloc* = Evul Mediu. ♦ Parte a unei acțiuni, a unei narațiuni etc. situată între începutul și sfârșitul ei. **6.** (Înv. și pop.) Ceea ce are calitatea, valoarea situată între o limită superioară și alta inferioară. ♦ Loc. adj. *De mijloc* = mijlociu, potrivit, mediocru. (Expr.) *Cale* (sau *drum*) *de mijloc* = poziție intermediară între două extreme, soluție

moderată sau de compromis; atitudine ponderată. **II. 1.** Ceea ce servește pentru realizarea unui scop; (la pl.) posibilități (materiale sau morale) de care dispune cineva pentru un anumit scop; *p. ext.* cale, metodă, procedeu. ♦ Chip, fel. ♦ Posibilitate, puțință. **2.** (Concr.; la pl.) Unelte, utilaj. ♦ *Mijloace de muncă* = totalitatea mijloacelor materiale cu ajutorul cărora oamenii acționează asupra obiectelor muncii, modificându-le potrivit scopului urmărit. *Mijloace de producție* = totalitatea obiectelor muncii și a mijloacelor de muncă pe care oamenii le folosesc în procesul de producere a bunurilor materiale. *Mijloace de circulație* (sau *de locomoție*) = vehicule care servesc pentru deplasarea persoanelor sau a obiectelor. **3.** (Concr.) Avere, bani, resurse, fonduri. [Acc. și: *mijloc*] — Lat. *medius locus*.

MIJLOCĂR, -Ă, mijlocari, -e, adj. (Reg.) Mijlocăș (II 1). — **Mijloc** + suf. *-ar*. **MIJLOCĂȘ, -Ă, mijlocăși, -e, adj., s.m., s.f. 1.** Adj., s.m. și f. (leșit din uz) (Țăran sau țărănime) care posedă pământ și alte mijloace de producție cu ajutorul cărora își asigură existența. **II. S.m., adj. 1.** (Nume dat unor obiecte, ființe sau unor părți ale lor) care, într-un anumit ansamblu, ocupă locul din centru sau sunt situate între obiecte, ființe de același fel. **2.** (La unele jocuri cu mingea) (Fiecare dintre jucătorii) care acționează între înaintarea și apărarea unei echipe. — **Mijloc** + suf. *-aș*.

MIJLOCĂL, mijloacele, s.n. Diminutiv al lui *mijloc*. — **Mijloc** + suf. *-el*. **MIJLOCĂ, mijloacesc, vb. IV.** Intrans. A stărui pe lângă cineva în favoarea cuiva; a interveni, a intermedia. ♦ Tranz. A pune la cale, a înlesni. ♦ (Fil.) A realiza relația dintre alți doi termeni; a media. — V. **mijloc**.

MIJLOCIRE, mijlociri, s.f. Acțiunea de a *mijloci* și rezultatul ei; intervenție, mediere, mediație. ♦ Loc. prep. *Prin mijlocirea...* = prin intermediul..., cu ajutorul... — V. **mijloci**.

MIJLOCITĂR, -OĂRE, mijlocitori, -oare, s.m. și f. Persoană care mijlocește; intermediar, misit, samsar. — **Mijloci** + suf. *-tor*.

MIJLOCIU, -IE, mijlocii, adj. 1. Care se găsește la mijloc în spațiu etc. ♦ *Deget mijlociu* (și substantivat, n.) = deget situat între arătător și inelar. **2.** (Adesea substantivat) Care este al doilea născut între trei frați, considerat în raport cu aceștia. **3.** Care se situează între extrema superioară și cea inferioară în ceea ce privește dimensiunea, calitatea, valoarea etc.; de mijloc, potrivit, mediu². **4.** (Sport; în sintagmele) *Categorie mijlocie (mare)* (și substantivat, f.) = categorie de greutate la box, lupte și haltere, situată între semimijlocie și semigrea. *Categorie mijlocie mică* (și substantivat f.) = categorie de greutate care cuprinde sportivii între 67 și 71 kg la box și 68 și 73 kg la lupte. — **Mijloc** + suf. *-iu*.

MIJOĂRCA s.f. art. (Reg.) Mija. — Din *mija*.

MIKADÓ s.m. Nume dat de europeni împăratului Japoniei. — Cuv. jap.

MILACÓP, milacopi, s.m. Pește de mare cu corpul lung până la 65 cm, de culoare argintie dungată cu brun, acoperit cu solzi mari (*Umbra cirrhosa*). — Et. nec.

MILANÉZ, -Ă, milanezi, -e, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din orașul Milano. **2.** Adj. Care aparține orașului Milano sau milanezilor (1), privitor la Milano ori la milanezi. **3.** S.f. Tricot de mătase folosit pentru confecționarea obiectelor de lenjerie. ♦ (Adjectival) *Cămașă milaneză*. — **Milano** (n. pr.) + suf. *-ez*.

MILĂ¹, (rar) mile, s.f. 1. Sentiment de înțelegere și de compasiune față de suferința sau de nenorocirea cuiva; compătimire, îndurare; milostenie. ♦ Loc. adj. și adv. *Fără (de) milă* = crud, nemilos, neîndurător. ♦ Loc. adv. *De milă* sau *de mila cuiva* = dintr-un sentiment de compătimire (față de cineva). ♦ Loc. conj. *De milă să nu...* = de teamă ca nu cumva să... ♦ Expr. *De silă, de milă* sau *de milă, de silă* = vrând-nevrând; de voie, de nevoie. (A fi) *vednic de milă* = (a se afla) într-o situație jalnică, (a fi) demn de compătimire. *A-i plânge* (cuiva) *de milă* = a fi cuprins de părere de rău pentru suferințele sau pentru starea cuiva. *A face* (cuiva) *milă* = a provoca compătimirea, a fi vednic de plâns. *A avea milă de...* = a se purta cu grijă, cu menajamente față de cineva sau de ceva. (*Ti-e*) *mai mare mila* = **a**) se zice când cineva se află într-o stare demnă de compătimire; **b**) (cu valoare de superlativ) foarte tare (sau mult, dureros etc.). (Pop.) *Fără milă de păcat* = fără teama de a greși. **2.** Ajutor, binefacere; (concr.) pomană, milostenie. ♦ Expr. *A cere milă* = **a**) a cerși; **b**) a cere îndurare, iertare. **3.** Stare jalnică, de compătimire în care se află cineva; mizerie. ♦ Tristețe, melancolie, jale. **4.** Bunăvoință, bunătațe, indulgență, înțelegere. ♦ Expr. (Pop.) *A nu avea* (sau *a nu afla*) *milă* (undevea sau la cineva) = a nu găsi bunăvoință (undevea sau la cineva). ♦ (În credințele religioase) *Bunăvoință și ajutor pe care Dumnezeu le acordă omului; grație divină, ajutor, îndurare*. ♦ Expr. *Unde (sau pe ce) pune el mâna, pune și Dumnezeu mila*, se spune despre acela căruia îi merg toate din plin. (Formulă întrebuințată mai ales în limbaj bisericesc) *Dumnezeu (sau Domnul) să-și facă milă* (de cineva sau cu cineva) = Dumnezeu să se îndure (de cineva). *A lăsa* (pe cineva) *în mila Domnului* = a lăsa (pe cineva) în voia soții, a nu se mai interesa de el. (Fam.) *Dumnezeu cu mila!* = fie ce-o fi! cum o da Dumnezeu! *Mila Domnului!* = (exclamație care exprimă satisfacția sau adeziunea cuiva)

slavă Domnului! (Înv.) *Prin* (sau *din, cu*) *mila lui Dumnezeu*, formulă de introducere la scrierile vechi, în acte administrative etc. — Din sl. **milŭ**.

MILĂ², mile, s.f. Unitate de măsură pentru distanțele terestre folosită în trecut, care a variat în timp și de la o țară la alta; (azi) unitate de măsură pentru distanțe egală cu 1609,3 m (folosită în Marea Britanie și în SUA). ♦ *Milă marină* = unitate de măsură pentru distanțe, folosită în navigație, egală cu 1 852 m. — Din pol. **mila**.

MILDIOGRĂF, mildiografe, s.n. Aparat care detectează condițiile producerii manei la vița-de-vie. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. **mildiographe**.

MILENĂR, -Ă, milenari, -e, adj. Care există, care datează de o mie de ani, care durează de un mileniu; *p. ext.* care există de mii de ani. — Din fr. **millénaire**, lat. **millenarius**.

MILÉNIU, milenii, s.n. Perioadă de timp de o mie de ani; *p. ext.* (la pl.) perioadă extrem de lungă, de mii de ani. — Din lat. **millenium**.

MILÉSIM s.n. **1.** (Livr.) Cifra 1 care indică mia în exprimarea miilor în cifre. **2.** Cifra (sau cifre) de pe o monedă, o marcă poștală etc. care indică data de emisie, o aniversare etc. [Var.: **milézimă** s.f.] — Din fr. **millésime**.

MILÉZIMĂ s.f. v. **milesim**.

MILIAMPÉR, miliamperi, s.m. Unitate de măsură a intensității curentului electric, egală cu o miime dintr-un amper. [Pr.: *-li-am-*] — Din fr. **miliampère**.

MILIAMPERMÉTRU, miliampermetre, s.n. Ampermetru pentru măsurarea intensităților reduse ale curentului electric. [Pr.: *-li-am-*] — Din fr. **miliampèremètre**.

MILIĂR¹, -Ă, miliari, -e, adj., s.n. (Stâlp sau piatră) care este așezată din milă² în milă² sau, *p. ext.*, din kilometru în kilometru la marginea șoselelor și drumurilor principale, pentru a indica distanțele. [Pr.: *-li-ar-* — Var.: (înv.) **miliarius** s.n.] — Din lat. **milliarius**, fr. **milliaire**.

MILIĂR², -Ă, miliari, -e, adj. (Med.; despre unele formațiuni) De forma unui bob de mei. ♦ *Tuberculoză miliară* = granulie. [Pr.: *-li-ar-*] — Din fr. **milliaire**.

MILIĂRD, miliarde, num. card. Număr egal cu o mie de milioane; bilion; *p. ext.* (la pl.) număr considerabil. [Pr.: *-li-ard-*] — Din fr. **milliard**.

MILIARDĂR, -Ă, miliardari, -e, s.m. și f. (Și adjectival) Persoană care posedă o avere evaluată în miliarde (de lei, de dolari etc.). [Pr.: *-li-ar-*] — Din fr. **milliardaire**.

MILIARDÎME, miliardimi, s.f. Număr egal cu a miliardă parte dintr-un întreg. [Pr.: *-li-ar-*] — **Milliard** + suf. *-ime*. Cf. fr. **milliardième**.

MILIĂRIU s.n. v. **miliar¹**.

MILIBĂR, milibari, s.m. Unitate de măsură pentru presiune, egală cu o miime de bar. — Din fr. **millibar**.

MILIEU, milieuri, s.n. Obiect din pânză (brodată) sau din dantelă, care se așază (ca ornament) pe o mobilă. — Din fr. **milieu**.

MILIGRĂM, miligrame, s.n. Unitate de măsură pentru greutate (masă), egală cu o miime de gram. — Din fr. **milligramme**.

MILIHÉNRI, milihenri, s.m. (Fiz.) A mia parte dintr-un henri. [Abr.: *mH*] — Din fr., engl. **millihenry**.

MILILAMBÉRT, mililamberți, s.m. (Fiz.) A mia parte dintr-un lambert. [Abr.: *mL*] — Din fr. **millilambert**.

MILILITRU, mililitri, s.m. Unitate de măsură pentru volum, egală cu o miime de litru. — Din fr. **millilitre**.

MILIMÉTRIC, -Ă, milimetrici, -ce, adj. 1. De mărimea unui milimetru; *p. ext.* foarte mic. ♦ (Adverbial) Cu mare exactitate. **2.** (Despre scări ale unor instrumente) Gradat în milimetri. ♦ *Hârtie milimetrică* = hârtie liniată orizontal și vertical din milimetru în milimetru, întrebuințată în desenul tehnic sau pentru trasarea graficelor și a diagramelor. — Din fr. **millimétrique**.

MILIMÉTRU, milimetri, s.m. Unitate de măsură pentru lungime, egală cu a mia parte dintr-un metru. — Din fr. **millimètre**.

MILIMICRÓN, milimicroni, s.m. A mia parte dintr-un micron. [Abr.: *mm*] — Din fr. **millimicron**.

MILIOERSTED, milioerstezi, s.m. (Fiz.) A mia parte dintr-un oersted. [Pr.: *-li-ór-sted*. — Abr.: *mOe*] — Din fr. **milioersted**.

MILIÓN, milioane, num. card. Număr egal cu o mie de mii. ♦ (Fam.; în loc. adj. și adv.) *De milioane* = extraordinar (de frumos, de bun, de valoros etc.). [Pr.: *-li-on*] — Din fr. **million**.

MILIONĂR, -Ă, milionari, -e, s.m. și f. (Și adjectival) Persoană care posedă o avere evaluată în milioane (de lei, de dolari etc.). [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **millionaire**, germ. **Millionär**.

MILIONĂME, milionimi, s.f. Număr egal cu a milioane parte dintr-un întreg; a milioane parte dintr-un întreg. [Pr.: *-li-o-*] — **Milion** + suf. *-ime*.

MILIÓNULEA, MILIOĂNA, num. ord. (Precedat de art. „a”, „a”) Care se află între al 999 999-lea și al 1 000 001-lea. [Pr.: *-li-o-*] — **Milion** + (u)le + a.

MILIROENTGEN, *miliroentgeni*, s.m. (Fiz.) A mia parte dintr-un roentgen. [Pr.: -röntgen. — Abr.: mR] — Din fr. **milliröntgen**.

MILISECUNDĂ, *milisecunde*, s.f. A mia parte dintr-o secundă. — Din fr. **milliseconde**, engl. **millisecond**.

MILITĂ, *militez*, vb. I. Intranz. A desfășura o activitate intensă într-un domeniu social, politic, cultural; a lupta pentru un principiu, pentru o cauză. — Din fr. **militer**.

MILITANT, **-Ă**, *militanți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care militează, care luptă intens pentru un principiu, pentru o cauză, care desfășoară o activitate susținută într-un domeniu social, politic, cultural; luptător, combatant. — Din fr. **militant**.

MILITANTISM s.n. (Rar) Concepție, atitudine, activitate de militant. — Din fr. **militantisme**.

MILITAR, **-Ă**, *militari*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din cadrele armatei sau care este chemată în armată pentru efectuarea stagiului militar, la concentrare sau la mobilizare; ostaș, oștean. **2.** Adj. Care aparține armatei sau militarilor (**1**), privitor la armată sau la militari, specific armatei sau militarilor; făcut după principiul propriei armatei; milităresc, ostășesc. ♦ *Serviciu* (sau *stagiul*) *militar* = stagiul pe care trebuie să-l efectueze toți bărbații valizi ai unei țări în care există această obligație. ♦ Realizat sau efectuat prin sau de către armată. — Din fr. **militaire**, lat. **militaris**, germ. **Militär**.

MILITARISM s.n. Politică de subordonare a activității de stat, și prin aceasta, a întregii vieți sociale intereselor de mărire a potențialului militar și de pregătire pentru război. — Din fr. **militarisme**.

MILITARIST, **-Ă**, *militariști*, *-ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține militarismului, privitor la militarism; propriu militarismului; războinic, agresiv. **2.** S.m. și f. Adept al militarismului. — Din fr. **militariste**.

MILITARIZĂ, *militarizez*, vb. I. Tranz. A subordona întreprinderi, teritorii etc. unui regim militar sau unor scopuri militare; a organiza militărește. — Din fr. **militariser**.

MILITARIZARE, *militarizări*, s.f. Acțiunea de a *militariza*. — V. **militariza**. **MILITARIZAT**, **-Ă**, *militarizați*, *-te*, adj. Care este organizat militărește, condus de militari. — V. **militariza**.

MILITĂRESC, **-EĂSCĂ**, *militărești*, adj. Militar (**2**). — **Militar** + suf. *-esc*. **MILITĂREȘTE** adv. Din punct de vedere militar; ca militarii, în felul militarilor; ostășește, soldățește. — **Militar** + suf. *-ește*.

MILITĂRIE s.f. Serviciu, stagiul militar; viață, profesie de militar; disciplină militară; armată, ostășie, cătănie. ♦ Expr. *A lua* (pe cineva) *la militărie* = a declara pe cineva la recrutare apt pentru serviciul militar; a încorpora (pe cineva). *A-și face milităria* = a efectua stagiul militar. (Fam.) *A face militărie* cu cineva = a se purta cu cineva aspru, a struni pe cineva. *A se pune cu milităria pe cineva* = a crea cuiva un regim (militar) sever, a ține din scurt. — **Militar** + suf. *-ie*.

MILITĂROI, *milităroi*, s.m. Augmentativ depreciativ al lui *militar*; persoană cu purtări de militar. — **Militar** + suf. *-oi*.

MILITĂRÓS, **-OĂȘĂ**, *milităroși*, *-oase*, adj. Specific militarilor, de militar; p. ext. rigid, aspru. — **Militar** + suf. *-os*.

MILITĂNIAN, **-Ă**, *militănieni*, *-e*, s.m., s.f. **1.** S.m. și f. Persoană aflată în serviciul miliției (**1**). **2.** S.m. Soldat din miliție (**2**). [Pr.: -ți-an] — **Miliție** + suf. *-ian* (după fr. *milicien*).

MILITĂNCĂ, *milițienice*, s.f. Femeie aflată în serviciul miliției (**1**). [Pr.: -ți-an] — **Milițian** + suf. *-că*.

MILITIE, *miliții*, s.f. **1.** (În unele foste țări socialiste) Instituție de stat având drept scop menținerea ordinii publice și respectarea regulilor de conviețuire socială; reprezentanții acestei instituții; p. ext. clădirea în care își avea sediul această instituție; poliție. **2.** (În vechea organizare militară) Armată nepermanentă sau de rezervă, care cuprindea și unele corpuri speciale de armată; p. ext. (pop.) serviciu militar, armată. — Din lat. **militia**, rus. **miliciya**.

MILIVOLT, *milivolti*, s.m. Unitate de măsură a tensiunii electrice, egală cu o miime de volt. — Din fr. **millivolt**.

MILIVOLTMETRU, *milivoltmetre*, s.n. Instrument de măsură pentru tensiuni electrice foarte joase (de tipul milivoltului). — Din fr. **millivoltmètre**.

MILIWATT, *milivați*, s.m. (Fiz.) A mia parte dintr-un watt. [Abr.: mW] — Din fr. **milliwatt**.

MILLERIT, *millerite*, s.n. Sulfură naturală de nichel, de culoare galbenă și cu luciu metalic puternic. — Din fr. **millérite**.

MILÓG, **-OĂGĂ**, *milogi*, *-oage*, s.m. și f. Cerșetor (infirm). ♦ Persoană care se roagă de cineva cu insistență, înjosindu-se, pentru a obține ceva. ♦ (Reg.) Om infirm, schilod. — Din **milă**¹, probabil prin contaminare cu olog.

MILOGELĂ, *milogeli*, s.f. Faptul de a se *milogi*. — **Milogi** + suf. *-eală*.

MILOGI, *milogesc*, vb. IV. Refl. A cere de pomană; a cerși. ♦ A se ruga de cineva cu stăruință, înjositor, pentru a obține ceva. — Din **milog**.

MILOGIRE, *milogiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a se *milogi* și rezultatul ei; lamentare, tânguire. — V. **milogi**.

MILOGIT, **-Ă**, *milogiți*, *-te*, adj. (Rar; despre voce, grai) Plângător, plângăret. — V. **milogi**.

MILÓS, **-OĂȘĂ**, *milóși*, *-oase*, adj. **1.** Plin de milă¹, sensibil față de necazurile sau de nenorocirile altuia; blând, bun; compătimitor, milostiv. **2.** Care dă de pomană; binefăcător, darnic. — **Milă**¹ + suf. *-os*.

MILÓSÁRDIE, *milósárdii*, s.f. (Înv.) Milă¹, îndurare. — Din sl. **milosrűdije**. **MILÓSTÉNIE**, *milostenii*, s.f. **1.** Binefacere, pomană. ♦ Spec. Danie făcută unei mănăstiri, unei biserici. **2.** (Înv.) Milă¹ (**1**); altruism. — Din sl. **milostinja**, prin apropiere de cuvinte formate cu suf. *-enie*.

MILÓSTIV, **-Ă**, *milostivi*, *-e*, adj., s.f. **1.** Adj. Milos, îndurător; binevoitor, îngăduitor, iertător; p. ext. bun, blând. ♦ (Substantivat, m.) Epitet dat lui Dumnezeu. **2.** Adj. Darnic, generos. **3.** S.f. (Bot.) Veninariță. — Din sl. **milostivŭ**.

MILÓSTIVÍ, *milostivesc*, vb. IV. Refl. A fi cuprins de milă¹, a i se face milă¹ (de cineva); a se îndura, a se îndupleca; a se înduoșa. — Din **milostiv**.

MILÓSTIVIRE, *milostiviri*, s.f. Faptul de a se *milostivi*. **1.** Milă¹, compătimitoare, îndurare; înduoșare, bunăvoință. **2.** Binefacere, pomană, dar². ♦ Calitatea de a fi darnic, generos; dărnicie, generozitate. — V. **milostiv**.

MILUÍ, *miluiesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A da cuiva de pomană. ♦ Spec. (Înv.) A face o danie; a dăruí. **2.** A se arăta milostiv (**1**) față de cineva; a se îndura de cineva. — Din sl. **milovati**.

MILUIRE, *miluiri*, s.f. Acțiunea de a *milui* și rezultatul ei. — V. **milui**.

MILUITÓR, **-OÁRE**, *miluitori*, *-oare*, adj. (Înv.) Darnic. [Pr.: -lu-i] — **Milui** + suf. *-tor*.

MILUȚĂ s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *milă*¹. — **Milă**¹ + suf. *-uță*.

MIM, (**1**) *mimuri*, s.n., (**2**) *mimi*, s.m. **1.** S.n. Scurtă comedie la greci și la romani, alcătuită din scene simple. **2.** S.m. Actor de pantomimă. — Din fr. **mime**.

MIMĂ, *mimez*, vb. I. Tranz. A reprezenta situații, sentimente etc. prin gesturi, fără cuvinte. ♦ A imita gesturile, apucăturile cuiva. — Din fr. **mimer**.

MIMANSA s.f. Școală filosofică indiană, fondată în sec. III î.H., care susținea că lumea veșnică, necreată și formată din atomi, se întemeiază pe un principiu material alături de unul spiritual. — Din fr. **mimansa**.

MIMÁNT, **-Ă**, *mimánți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Rar) (Persoană) care mimează. ♦ Figurant. — **Mima** + suf. *-ant*.

MIMÁRE, *mimări*, s.f. Acțiunea de a *mima* și rezultatul ei. — V. **mima**.

MIMÉTIC, **-Ă**, *mimétiți*, *-ce*, adj. Care se referă la mimetism, care are mimetism. — Din fr. **mimétique**.

MIMETISM s.n. Proprietate a unor specii de animale sau plante de a se identifica cu mediul în care trăiesc (forma corpului, colorit) sau cu alte specii care dispun de mijloace de apărare (comportare, colorit). — Din fr. **mimétisme**.

MIMETIZĂ, *mimetizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A imita. — **Mimet**[ism] + suf. *-iza*.

MIMÍC, **-Ă**, *mimici*, *-ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Arta de a exprima pe scenă, prin mișcările feței (și prin gesturi), sentimente și idei. ♦ Ansamblu de modificări ale fizionomiei, care exteriorizează anumite sentimente sau gânduri; expresie a feței, mină². **2.** Adj. Care se referă la mim (**2**) sau la mimică (**1**); de mim (**2**). — Din fr. **mimique**.

MIMODRAMÁTIC, **-Ă**, *mimodramatici*, *-ce*, adj. De mimodramă. — Din fr. **mimodramatique**.

MIMODRAMĂ, *mimodrame*, s.f. Operă dramatică în care actorii interpretează rolurile prin pantomimă. — Din fr. **mimodrame**.

MIMÓZĂ, *mimoze*, s.f. Numele mai multor specii de plante erbacee sau lemnoase, cu frunze compuse și cu flori mici, roz sau albe, care la cea mai mică atingere se repliază (*Mimosa*); spec. senzitivă (*Mimosa pudica*); p. restr. floarea acestor plante. — Din fr., lat. **mimosa**.

MINĂ, *minez*, vb. I. Tranz. **1.** A așeza, a pune explozibile, mine¹ (**2**) pe uscat sau în apă; a depune o încărcătură de exploziv într-o clădire, la un pod etc. pentru a le arunca în aer. **2.** (Despre ape) A săpa, a roade un teren. ♦ Fig. A slăbi, a distruge treptat; a măcina. — Din fr. **miner**.

MINÁRE¹, *minări*, s.f. Acțiunea de a *mina* și rezultatul ei. — V. **mina**.

MINÁRE² s.f. v. **minarea**.

MINAREĂ, *minarele*, s.f. (Înv.) Minaret. [Var.: **minaré** s.f.] — Din tc. **minare**.

MINARÉT, *minarete*, s.n. Turn înalt anexă a unei moschei, amenajat în partea superioară cu un balcon circular, de unde muezinul cheamă credincioșii la rugăciune; minarea. [Var.: (rar) **minarétă** s.f.] — Din fr. **minaret**, germ. **Minarett**.

MINARÉTĂ s.f. v. **minaret**.

MINĂT, -Ă, *minați*, -te, adj. 1. În care sau sub care s-au pus mine¹ (2), cu mine¹. 2. Fig. Ruinat, distrus; nimic. — V. *mina*.

MINAVET, minavete, s.n. (Inv.) Flașnetă mică. [Pl. și: *minaveturi*. — Var.: *minavetă* s.f.] — Et. nec.

MINAVETĂ s.f. v. *minavet*.

MÎNĂ¹, *mine*, s.f. 1. Loc subteran cu zăcăminte de substanțe minerale utile; complex de lucrări, de instalații în subteran și la suprafață, destinate exploatarei, cu ajutorul puțurilor și galeriilor, a unui zăcămint de substanțe minerale utile; subteran, baie². ♦ Fig. Rezervor nesecat (de bogăție). 2. Armă explozivă folosită la distrugerea unor obiective terestre sau acvatice. 3. Bucată subțire cilindrică sau prismatică din grafit sau din alt material, folosită la confecționarea creioanelor. — Din fr. *mine*, germ. *Mine*. **MÎNĂ²** s.f. Expresie a feței; fizionomie, chip, înfățișare. ♦ Expr. *A avea (o) mină bună (sau rea)* = a arăta bine (sau rău), a părea sănătos (sau bolnav). — Din fr. *mine*.

MÎNĂ³, *mine*, s.f. Veche monedă grecească de aur sau de argint, a cărei valoare era egală cu o sută de drahme. — Din fr. *mine*, lat. *mina*.

MINCINÓS, -OĂSĂ, *mincinoși, -oase*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care este înclinat să spună minciuni; care spune minciuni, care minte; care nu se ține de cuvânt. 2. Fals, neadevărat, neîntemeiat. ♦ Fig. Amăgitor, înșelător; himeric. — **Mincună** + suf. -os.

MINCIOĞ, *mincioguri*, s.n. Mică plasă în formă de coșuleț, agățată de un băț, folosită pentru a scoate din apă peștele prins cu năvodul sau cu undița; meredeu, ciorpac. [Pl. și: *minciogăge*] — Cf. ucr. *misok* „săculeț”.

MINCIUNĂ, *minciuni*, s.f. 1. Afirmatie prin care se denaturează în mod deliberat adevărul; neadevăr. ♦ Expr. *A da (sau a face) (pe cineva) de minciună* sau *a prinde (pe cineva) cu minciuna* = a dovedi că cineva a spus un neadevăr. *A purta (sau a duce, a ține) (pe cineva) cu minciuni* = a promite mereu (ceva cuiva) fără a se ține de cuvânt; a duce cu vorba. ♦ Deprindere de a minți. ♦ Înșelăciune, vicleșug. ♦ Ficțiune, născocire, plăsmuire. ♦ (La pl.) Fleacuri, nimicuri. 2. Minciunea (2). — Lat. *mentio, -onis*.

MINCIUNEA, -ICĂ, *minciunile*, s.f. 1. Diminutiv al lui *minciună* (1). 2. (Mai ales la pl.) Prăjitură făcută dintr-o foaie de aluat nedospit, prăjită în grăsime; minciună (2). — **Mincună** + suf. -ea, -ică.

MINCIUNĂ, *minciunesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A minți. — Din *minciună*.

MINDİR, *mindire*, s.n. (Reg.) 1. Saltea umplută cu paie. 2. Plapumă; cuvertură. 3. Haină scurtă de iarnă, în portul popular, cu mâneci și vâtuță. — Din tc. *mindir*.

MINDIRIGIU, *mindirigii*, s.m. (Inv. și reg.) Meseriaș care confecționează saltele și plăpumi. — Din tc. *minderci*.

MINEI, *mineie*, s.n. Carte bisericească ortodoxă în care sunt indicate, pe luni și pe zile, slujbele religioase. — Din sl. *minei*.

MINER, *mineri*, s.m. Muncitor calificat care lucrează într-o mină¹ (1). — Din fr. *mineur*.

MINERĂL, -Ă, *minerali, -e*, s.n., adj. 1. S.n. Corp solid, cu o anumită compoziție chimică, existent în natură în stare cristalină sau amorfă, în componența rocilor și a mineralelor. 2. Adj. Care conține minerale (1), care ține de minerale, privitor la minerale, de natura mineralelor. ♦ *Apă minerală* sau *ape (ori izvoare) minerale* = apă care conține în soluție săruri, gaze sau substanțe radioactive care îi conferă proprietăți terapeutice; *p. ext.* loc, stațiune etc. unde se găsesc asemenea ape; tratament făcut cu astfel de ape. *Ulei mineral* = ulei obținut prin distilarea țiteiului. — Din fr. *minéral*, lat. *mineralis*.

MINERALIÉR, *mineraliere*, s.n. Cargobot folosit la transportul mineralelor. [Pr.: -li-er] — Din fr. *mineralier*.

MINERALIZĂ, *mineralizez*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) transforma în mineral sau în apă minerală. — Din fr. *mineraliser*.

MINERALIZABIL, -Ă, *mineralizabil, -e*, adj. (Rar) Care se poate mineraliza. — Din fr. *mineralisable*.

MINERALIZARE, *mineralizări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) mineraliza și rezultatul ei. 2. Mineralizație (2). — V. *mineraliza*.

MINERALIZĂT, -Ă, *mineralizați, -te*, adj. Care s-a transformat în mineral sau în apă minerală. — V. *mineraliza*.

MINERALIZĂTOR, -OĂRE, *mineralizatori, -oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care favorizează ori determină formarea sau cristalizarea unor minerale. 2. S.n. Substanță volatilă aflată în magmă, care ușurează cristalizarea acesteia prin reducerea viscozității sau printr-o acțiune catalitică. — Din fr. *minéralisateur*.

MINERALIZĂȚIE, *mineralizații*, s.f. 1. Cantitate de substanțe minerale, de săruri etc. dizolvate într-o apă subterană. 2. Acumulare de substanțe minerale din soluții în crăpăturile și porii rocilor; mineralizare (2). — Din fr. *minéralisation*.

MINERALÓG, -Ă, *mineralogi, -e*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în mineralogie. — Din rus. *mineralog*, germ. *Mineralog*.

MINERALÓGIC, -Ă, *mineralologici, -ce*, adj. Care ține de mineralogie, privitor la mineralogie. — Din fr. *minéralogique*.

MINERALOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul complex al mineralelor. — Din germ. *Mineralogie*, rus. *mineraloghiia*, fr. *minéralogie*.

MINERALOID, mineraloizi, s.m. (Geol.) Mineral de natură organică. — Din engl. *mineraloid*.

MINERÉU, minereuri, s.n. Acumulare de unul sau mai multe minerale din care se pot extrage, pe scară industrială, unul sau mai multe metale sau combinații ale acestora. — Din fr. *minerai*.

MINERĂ, *mineresc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A lucra în mină¹ (1). — Din *miner*.

MINERIADĂ, mineriade, s.f. (Depr.) Denumire pentru deplasarea minerilor, în număr mare și în mai multe rânduri, în cursul deceniului 9 al sec. XX în sau spre București, însoțită de acțiuni violente. [Pr.: -ri-a] — **Miner** + suf. -iadă (după *cruciadă, olimpiadă* etc.).

MINERIT s.n. 1. Ramură a industriei extractive care se ocupă cu exploatarea zăcămintelor de minerale utile și a masivelor de roci, folosite fie în construcții, fie ca materii prime. 2. Îndeletnicire a minerului. — V. *mineri*.

MINERITĂ, minerițe, s.f. Muncitoare calificată care lucrează într-o mină¹ (1). — **Miner** + suf. -ită.

MÎNGE, *mingi*, s.f. 1. Obiect sferic (rar ovoidal), de diverse dimensiuni și greutate, confecționat din cauciuc, piele, celuloză, material plastic etc. (umplut cu aer), care se folosește în diferite jocuri (sportive), în gimnastica medicală etc.; balon (1). 2. Joc cu mingea (1). [Var.: *mingie* s.f.] — Cf. sl. m.êč.

MINGHINEĂ s.f. v. *menghină*.

MÎNGIE s.f. v. *minge*.

MINI¹- Element de compunere însemnând „mic”, care servește la formarea unor substantive. — Din fr. *mini*.

MÎNÎ² adj. invar. (Despre lungimea fustei) Care este (foarte) scurt (până deasupra genunchiului). ♦ (Substantivat) *Fustă, palton etc. minî²*. — Din fr. *mini*.

MINIATELIER, miniateliere, s.n. Atelier mic. [Pr.: -ni-a] — **Mini¹** + **atelier**.

MINIATURĂL, -Ă, *miniaturali, -e*, adj. Care se referă la miniatură, privitor la miniatură, care are dimensiunile unei miniaturi; *p. ext.* de proporții foarte mici; minuscul. [Pr.: -ni-a] — **Miniatură** + suf. -al.

MINIATURĂ, *miniaturi*, s.f. 1. Operă de artă plastică (în special pictură) de dimensiuni reduse, lucrată cu multă finețe și minuțiozitate. ♦ În *miniatură = a)* (loc. adj.) de proporții reduse; *b)* (loc. adv.) pe plan restrâns, limitat; în mic. ♦ Desen ornamental sau figurativ executat în culori, care împodobește vechile cărți și manuscrise (religioase). ♦ Spectacol sau emisiune radiofonică ori de televiziune cu numere artistice scurte. ♦ Mică piesă muzicală. 2. Obiect de dimensiuni reduse; *spec.* obiect de mici dimensiuni care reproduce, la o scară mult redusă, un alt obiect. [Pr.: -ni-a] — Din fr. *miniature*, it. *miniatura*, germ. *Miniatuur*.

MINIATURISM s.n. (Rar) Artă miniaturistului; *p. ext.* manieră artistică care constă în preocuparea pentru aspectele miniaturale, delicate ale realității. [Pr.: -ni-a] — **Miniatură** + suf. -ism.

MINIATURIST, -Ă, *miniaturisti, -ste*, s.m. și f. Artist care execută miniaturi. [Pr.: -ni-a] — Din fr. *miniaturiste*.

MINIATURISTICĂ s.f. Artă de a executa miniaturi. ♦ Studiul miniaturilor din manuscrisele vechi. [Pr.: -ni-a] — **Miniatură** + suf. -istică.

MINIATURIZĂ, *miniaturizez*, vb. I. Tranz. A executa în dimensiunile unei miniaturi; *p. ext.* a reda ceva la scară redusă. ♦ A reduce dimensiunile, greutatea și consumul specific în fabricarea unor mașini și aparate. [Pr.: -ni-a] — Din fr. *miniaturiser*.

MINIATURIZĂRE, *miniaturizări*, s.f. Acțiunea de a miniaturiza și rezultatul ei. [Pr.: -ni-a] — V. *miniaturiza*.

MINIATURIZĂT, -Ă, *miniaturizați, -te*, adj. (Despre dispozitive electronice) Cu grad înalt de miniaturizare. [Pr.: -ni-a] — V. *miniaturiza*.

MINIAUTOMOBIL, miniautomobile, s.n. Automobil de dimensiuni reduse. [Pr.: -ni-a-u] — **Mini¹** + **automobil**.

MINIBĂSCHEȚ s.n. Joc de baschet cu durată redusă, adaptat pentru copii și tineret. — **Mini** + **baschet**.

MINIBĂSCHEȚBALIST, -Ă, *minibaschetbaliști, -ste*, s.m. și f. Jucător de minibaschet. — **Mini¹** + **baschetbalist**.

MINICALCULATOR, minicalculatoare, s.n. 1. Calculator de nivel mediu destinat efectuării de calcule complexe și prelucrării unui mare volum de date primite sau transmise utilizatorilor conectați prin terminale; miniordinator, minicomputer. 2. (Impr.) Calculator de buzunar. — Din fr. *minicalculateur*.

MINICAMPIONĂT, *minicampionate*, s.n. Campionat cu durată redusă, adaptat pentru copii și tineret. [Pr.: -p-i-o-] — **Mini-** + **campionat**.

MINICĂR, *minicare*, s.n. Trenuleț acționat de un vehicul motorizat sau autocar mic, folosit pentru transportul persoanelor pe distanțe scurte. [Pl. și: *minicaruri*] — Din engl. **minicar**.

MINICASĂ, *minicasete*, s.f. Casetă de mici dimensiuni folosită la minicasetofoane speciale. — Din fr. **minicassette**.

MINICASETOFÓN, *minicasetofoane*, s.n. Casetofon portabil de mici dimensiuni la care se folosesc numai casete preînregistrate, ascultate în căști; walkman. — **Mini**¹- + **casetofon**.

MINICOMPUTER, *minicomputere*, s.n. Minicalculator (1). [Pr.: -p-i-] — Din engl. **minicomputer**.

MINICONTĂINER, *minicontainere*, s.n. Container de capacitate mică. — **Mini**¹- + **container**.

MINICRONICĂ, *minicronici*, s.f. Cronică scurtă; (franzuzism) cronicetă. — **Mini**¹- + **cronică**.

MINIDICTIONĂR, *minidicționare*, s.n. Dicționar cu inventar restrâns. [Pr.: -fi-o-] — **Mini**¹- + **dicționare**.

MINIENCICLOPEDIÉ, *minienciclopedii*, s.f. (Rare) Microenciclopedie. [Pr.: -ni-en-] — **Mini**¹- + **enciclopedie**.

MINIÉR, *-Ă, minieri, -e*, adj. Care ține de mină¹ (1), privitor la mină¹. ♦ În care se găsesc (multe) mine¹, în care se practică mineritul. [Pr.: -ni-er-] — Din fr. **minier**.

MINIFOILETON, *minifoiletoane*, s.n. Microfoileton. [Pr.: -fo-i-] — **Mini**¹- + **foileton**.

MINIFÓTBAL s.n. Joc de fotbal cu durată redusă, adaptat pentru copii și tineret. — **Mini**¹- + **fotbal**.

MINIFRIGIDÉR, *minifrigider*, s.n. Frigider de dimensiuni mici (alimentat de la acumulatorul autoturismului). — **Mini**¹- + **frigider**.

MINIGÓLF s.n. Joc de golf adaptat pentru un teren mic. — Din engl., fr. **minigolf**.

MINIINTERVÍU, *miniinterviuri*, s.n. Microinterviu. [Pr.: -ni-in-] — **Mini**¹- + **interviu**.

MINIJUPĂ, *minijupe*, s.f. Fustă scurtă mult deasupra genunchilor. — **Mini**¹- + **jupă**.

MINIJUPÍSTĂ, *minijupiste*, s.f. (Fam.) Fată (sau femeie) care poartă minijupă. — **Minijupă** + suf. *-istă*.

MINILABORĂTOR, *minilaboratoare*, s.n. Laborator mic care dă rezultatul unei analize în timp foarte scurt, folosind echipament electronic (portabil). — **Mini**¹- + **laborator**.

MINIM¹, *minimuri*, s.n. Minimum (2). ♦ *Minim de trai* = cantitate de bunuri și de servicii strict necesare întreținerii vieții unei persoane sau a unei familii, la un anumit grad de dezvoltare a societății. — Din **minimum**, prin apropiere de **minim**².

MINIM², *-Ă, minimi, -e*, adj., s.f. 1. Adj. Care are dimensiunile, durata, intensitatea, valoarea etc. cea mai mică; foarte mic, neînsemnat, neglijabil, minimal. 2. S.f. Spec. Cea mai mică valoare pe care o poate avea, într-un anumit interval, o funcție sau o cantitate variabilă. ♦ Centru de joasă presiune atmosferică. 3. S.f. Categorie de greutate la box pentru juniorii între 42 și 45 kg. — Din lat. **minimus**, fr. **minime**.

MINIMAGAZÍN, *minimagazine*, s.n. Magazin mic; chioșc (alimentar). — **Mini**¹- + **magazin**.

MINIMAGNETOFÓN, *minimagnetofoane*, s.n. Magnetofon portabil de dimensiuni reduse. — **Mini**¹- + **magnetofon**.

MINIMÁL, *-Ă, minimali, -e*, adj. **Minim**² (1). ♦ *Program (sau plan etc.) minimal* = program (sau plan etc.) care cuprinde un ansamblu de sarcini minime ce trebuie îndeplinite cu precădere. *Preț minimal* = preț cel mai mic cu care poate fi pusă în vânzare o marfă. — Din fr. **minimal**.

MINIMALIZĂ, *minimalizez*, vb. I. Tranz. A diminua, a reduce (la minimum), a micșora nejustificat valoarea, importanța unei persoane, a unui lucru, a unei idei; a subaprecia, a bagateliza. — **Minimal** + suf. *-iza*.

MINIMALIZĂRE, *minimalizări*, s.f. Acțiunea de a *minimaliza* și rezultatul ei. — V. **minimaliza**.

MINIMALIZĂTOR, *-OĂRE, minimalizatori, -oare*, adj. Care *minimalizează*. — **Minimaliza** + suf. *-tor*.

MINIMĂRKET, *minimarketuri*, s.n. Magazin de dimensiuni mici. — Din engl. **mini-market**.

MINIMÉTRU, *minimetre*, s.n. Instrument mecanic de măsurare a lungimilor prin metoda comparativă, folosit pentru verificarea dimensiunilor unor piese. — Din fr. **minimètre**.

MINIMIZĂ, *minimizez*, vb. I. Tranz. A reduce la minimum; a minimaliza. — Din fr. **minimiser**.

MINIMIZĂRE, *minimizări*, s.f. Minimalizare. — V. **minimiza**.

MINIMIZĂT, *-Ă, minimizeți, -te*, adj. Minimalizat. — V. **minimiza**.

MINIMOTORÉTĂ, *minimotorete*, s.f. Motoretă de mic litraj. — **Mini**¹- + **motoretă**.

MINIMUM s.n., adv. 1. S.n. Punct, limită, fază reprezentând extrema inferioară. 2. S.n. Cea mai redusă cantitate, valoare, intensitate; **minim**¹. 3. Adv. În cantitatea, timpul, spațiul **minim**²; cel puțin..., pe puțin...; măcar. — Din lat., fr. **minimum**.

MINIOINĂ s.f. Oină cu reguli de joc simplificate. [Pr.: -ni-oi-] — **Mini**¹- + **oină**.

MINIORDINĂTOR, *miniordinatoare*, s.n. Minicalculator (1). [Pr.: -ni-or-] — Din fr. **miniordinateur**.

MINIRECITĂL, *minirecitaluri*, s.n. Microrecital. — **Mini**¹- + **recital**.

MINIRUGBI s.n. Rugby cu reguli de joc modificate și adaptate copiilor. [Pr.: *minirubi*] — **Mini**¹- + **rugbi**.

MINISCĂF, *miniscăfuri*, s.m. (Rare) Persoană care servește pentru două persoane, care se poate scufunda la adâncimi mici. — **Mini**¹- + [bat] **scăf**.

MINISTÉR, *ministere*, s.n. 1. Organ central al administrației de stat care conduce o anumită ramură a activității și este reprezentat de un ministru; instituția respectivă; p. ext. clădirea în care își are sediul această instituție. 2. (Inv.) Funcție de ministru. 3. (Inv.) Guvern. — Din fr. **ministère**.

MINISTERIĂBIL, *ministeriabili*, s.m. (Rare) Persoană care aspiră la demnitatea de ministru. [Pr.: -ri-a-] — Din it. **ministerabile**. Cf. fr. **ministrable**.

MINISTERIAL, *-Ă, ministeriali, -e*, adj. Care aparține unui ministru sau unui minister, privitor la un ministru sau la un minister, emis de un ministru sau de un minister; de ministru sau de minister. ♦ *Bancă ministerială* = locul pe care îl ocupă reprezentanții guvernului în incinta unui parlament. *Coală (sau hârtie) ministerială (sau de format ministerial)* = coală de hârtie de format obișnuit pentru cereri. *Plic ministerial* = plic de dimensiuni mari, în care pot încăpea acte fără să fie îndoite. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. **ministériel**.

MINISTERIÁT, *ministeriate*, s.n. (Rare) Perioadă în care un guvern sau un ministru este la putere. [Pr.: -ri-a-] — Din fr. **ministériat**.

MINISTRĂNT, *ministranți*, s.m. Ajustor de preot în ritualul catolic; paracliser. — Din it. **ministrante**, germ. **Ministrant**.

MINISTREASĂ, *ministrese*, s.f. (Fam. și ir.) Soție de ministru. — **Ministru** + suf. *-easă*.

MINISTRU, *miniștri*, s.m. Înalt funcționar de stat, membru al guvernului, care conduce un minister. — Din lat. **minister, -tri**, fr. **ministre**.

MINITELEVIZÓR, *minitelevizoare*, s.n. Televizor de mici dimensiuni. — **Mini**¹- + **televizor**.

MÍNÍU s.n. Oxid de plumb, de culoare roșie-portocalie, insolubil în apă, folosit la vopselărie. — Din lat., fr. **minium**.

MINIVACĂNȚĂ, *minivacanțe*, s.f. Vacanță de scurtă durată. — **Mini**¹- + **vacanță**.

MINNESANG s.n. Poezie lirică de curte, creată de cavalerii medievali, în sec. XII, după model folcloric și sub influența trubadurilor provenșali. [Pr.: *minezang*] — Cuv. germ.

MÍNNEŚĂNGER, *minnesăngeri*, s.m. Cântăreț medieval german, autor și interpret de minnesang. [Pr.: *minezengär*. — Var.: **minnesinger** s.m.] — Cuv. germ.

MINNESİNGER s.m. v. **minnesănger**.

MINNESOTA s.f. Rasă de porci originară din America, crescută pentru producția de carne. [Pr.: *mi-ni-său-ta*] — Cuv. engl.

MINOIAN s.n. Perioadă arhaică a civilizației cretane și grecești. [Pr.: -no-ian] — Din fr. **minoen**.

MINOLĂ, *minole*, s.f. Fruct exotic obținut din încrucișarea unui greșfruct cu o portocală. — Din lat. **Tangelo Minneola**, denumirea științifică a fructului.

MINOLÓGHION, *minologhioane*, s.n. Carte bisericească ortodoxă care cuprinde numele și viețile sfinților, pe zile și pe luni. [Pr.: -ghi-on] — Din ngr. **minologhion**.

MINÓR, *-Ă, minori, -e*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care nu a împlinit încă vârsta majoratului. 2. Lipsit de importanță, neînsemnat, secundar; p. ext. șters, slab. 3. (Muz.; în sintagmele) *Mod minor* = mod a căruia gamă are la bază o terță mică. *Gamă minoră* sau *mod minor* = gamă sau mod în care semitonurile sunt dispuse între treptele a doua și a treia, a șasea și a șaptea. 4. (Log.; în sintagmele) *Termen minor* = termen care servește de subiect concluziei unui silogism. *Premisă minoră* = premisă care conține termenul minor al silogismului. — Din fr. **mineur**, lat. **minor**.

MINORĂT s.n. (Rare) Vârsta a unei persoane minore; perioadă cât cineva este minor; starea persoanei minore; minoritate (2). — **Minor** + suf. *-at*.

MINORIT, *minorități*, s.m. Călugăr dintr-un ordin franciscan. — Din germ. **Minorit**, it. **minorita**, fr. **minorite**.

MINORITĂR, -Ă, *minoritari*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care face parte dintr-o minoritate (1), care reprezintă cel mai mic număr dintr-o colectivitate. 2. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o minoritate politică sau națională. — Din fr. **minoritaire**.

MINORITĂTE, *minorități*, s.f. 1. Partea (cea) mai puțin numeroasă a membrilor unei colectivități. ⇨ Loc. adv. *În minoritate* = în inferioritate numerică. 2. (În sintagma) *Minoritate națională* = grup de oameni de aceeași limbă și etnie, care se deosebesc de cele ale majorității locuitorilor unui stat. 3. (Jur.) Minorat. — Din fr. **minorité**, lat. **minoritas**, -atis, germ. **Minorität**.

MINOTĂUR, *minotauri*, s.m. (În mitologia greacă) Monstru cu cap de taur și trup de om. — Din fr. **Minotaure**, it. **Minotauro**, germ. **Minotaurus**.

MINTĂL, -Ă, *mintali*, -e, adj. 1. Care aparține minții, privitor la minte; care se produce, se petrece în minte. ⇨ *Alienație mintală* = nebunie. *Debil mintal* = persoană care prezintă întârzieri sau opriri în dezvoltarea facultăților psihice. 2. Care se produce, se petrece în minte. — Din fr. **mental**, lat. **mentalis** (după *mente*).

MINTĂ s.f. v. **mentă**.

MINTE, *minți*, s.f. 1. Facultatea de a gândi, de a judeca, de a înțelege; rațiune, intelect. ⇨ Loc. adj. *Cu minte* = cu judecată normală, sănătoasă; *p. ext.* înțelept. ⇨ Loc. adj. și adv. *Fără (de) minte* = nebun; nesocotit, nesăbuit. ⇨ Expr. *leșit din minți* = nebun; care și-a pierdut cumpătul. *A-și ieși din minți* = a înnebuni; a-și pierde cumpătul. *Întreg (sau zdravăn etc.) la minte* = cu judecată normală, sănătoasă. *A fi în toate mințile* = a fi în deplinătatea facultăților mintale; a fi matur. *A-și pierde mințile (sau mintea)* sau *a nu fi în toate mințile* = a înnebuni sau a fi nebun. *A învăța pe cineva minte* = a pedepsi pe cineva pentru a-l face să fie mai rațional. *A se frământa cu mintea* sau *a-și frământa mintea (sau mințile)* = a se gândi mult, a-și bate capul. *A-și aduna mințile* = a nu mai fi distras, a se concentra. *A-i sta (cuiva) mintea în loc*, se spune când cineva rămâne uluit și nu mai știe ce să facă sau ce să spună. ⇨ Gând, cuget; imaginație; memorie. ⇨ Expr. *A-i veni cineva în minte* sau *a-i trece, a-i da, a-i trăsnii ceva prin minte* = a se gândi (dintr-odată) la cineva sau la ceva. *A fi dus cu mintea (sau cu mințile)* = a fi confundat în gânduri. *A avea (pe cineva sau ceva) în minte* = a fi preocupat (de cineva sau de ceva); **b)** a avea intenția să facă ceva. 2. Judecată sănătoasă, mod just de a raționa; înțelepciune, chibzuință. ⇨ Expr. *A-i veni (cuiva) mințile acasă (sau la loc, la cap)* sau *a-și băga mințile în cap* = a deveni mai înțelept, mai chibzuit; a se cuminti. *A-și pune mintea cu cineva* = a lua în serios pe cineva (care nu merită). *A-i lua (sau a-i suci, a-i fura) cuiva mintea (sau mințile)* = a face pe cineva să-și piardă judecata, să nu mai știe ce face. *A scoate pe cineva din minți* = a) a face pe cineva să-și piardă judecata, a zăpăci; **b)** a enerva la culme, a mânia. ⇨ Inteligență, istețime, iscusință. ⇨ Expr. *A ajunge (sau a cădea, a fi etc.) în mintea copiilor* = a avea judecata slăbită (din cauza bătrâneții). *La mintea omului (sau a cocoșului)* = ușor de înțeles, clar. 3. Imaginație, fantezie. — Lat. **mens**, -ntis.

MINTEÂN, *mintene*, s.n. Haină bărbătească scurtă, cu sau fără mâneci, din dimie, de obicei împodobită cu găitane, folosită în portul popular. ⇨ Pieptar sau tunică de stofă colorată, purtată în trecut de arnați sau de altele categorii de ostași. — Din tc. **mintan**.

MINTEN adv. (Reg.) Îndată, imediat, numaidecât; în grabă, repede; mintenaș. [Var.: **minteni** adv.] — Din magh. **menten**.

MINTENĂȘ adv. (Reg.) Îndată, imediat, numaidecât; în grabă, repede; minten. — **Minten** + suf. -aș.

MINTENI adv. v. **minten**.

MINTIE, *mintii*, s.f. (Reg.) 1. Haină lungă, de obicei îmblănită. 2. Anteriu (preoțesc). — Cf. sb. **man tija**.

MINTÓS, -OĂȘĂ, *mintoși, -oase*, adj. (Pop.) Care are multă minte; deștept, inteligent, capabil; iscusit, isteț. ⇨ Care dovedește inteligență, iscusință. — **Minte** + suf. -os.

MINTÎ, *mint*, vb. IV. 1. Intrans. A face afirmații care denaturează în mod intenționat adevărul, a spune minciuni. ⇨ Expr. (Fam.) *Minte de stingă (sau de stă soarele-n loc, de stă ceasul, de-ngheață apele)*, se spune despre un om foarte mincinos. 2. Trans. A induce în eroare pe cineva; a înșela. ⇨ Expr. *A-și minți foamea* = a-și potoli temporar foamea cu mâncare puțină. ⇨ Spec. A înșela în dragoste pe cineva. — Lat. **mentiri**.

MINTÎT s.n. Faptul de a minți. — V. **minți**.

MINTITÓR, -OĂRE, *mintitori, -oare*, adj. (Rar) Care minte; înșelător, amăgitor. — **Minți** + suf. -tor.

MINUNĂ, *minunez*, vb. I. Refl. și tranz. A rămâne sau a face pe cineva să rămână uluit, uimit, surprins. ⇨ Refl. A-și manifesta mirarea, admirația, surpriza; a se mira mult. — Din **minune**.

MINUNĂRE, *minunări*, s.f. (Rar) Faptul de a (se) minuna; uimire. — V. **minuna**.

MINUNĂT, -Ă, *minunați, -te*, adj. 1. (Adesea adverbial) Care iese din comun (prin aspect, însușiri etc.); magnific; *p. ext.* care uimește prin frumusețe; încântător, splendid. ⇨ Foarte bun, excepțional. 2. (În basme) Care face minuni, care este înzestrat cu însușiri supranaturale. ⇨ Vrajit, fermecat. 3. Mirat, surprins. — V. **minuna**.

MINUNĂȚIE, *minunății*, s.f. 1. Minune (2). 2. Minune (3). — **Minunat** + suf. -ie.

MINÚNE, *minuni*, s.f. 1. Fenomen ieșit din comun, surprinzător, atribuit divinității sau altor forțe supranaturale. ⇨ Loc. adv. *Ca prin minune* = dintr-odată, pe neașteptate. 2. P. gener. Lucru, fapt, fenomen uimitor, neobișnuit, extraordinar; minunăție. ⇨ *Cele șapte minuni ale lumii* = șapte dintre operele celebre ale Antichității. ⇨ Expr. *Mare minune sau minune mare*, exclamație care exprimă uimire, admirație, neîncredere etc. față de cele văzute sau auzite. *Mare minune să...* = m-aș mira să... *Minunea minunilor*, formulă care exprimă o apreciere superlativă. (Fam.) *A se face de minune* = a se face de râs; a produce uimire. 3. Lucru cu însușiri excepționale de frumoase, care uimește, produce admirație; minunăție. ⇨ Loc. adj. și adv. *De minune* = admirabil, minunat, extraordinar. ⇨ Persoană cu calități (fizice sau morale) excepționale. — Lat. ***mirio**, -onis.

MINUS, (1, 2) *minusuri*, s.n., (3) adv. 1. S.n. (Mat.) Semn de forma unei linii orizontale, folosit pentru indicarea operației de scădere sau pentru caracterizarea numerelor sau mărimilor negative. 2. S.n. Deficit, lipsă. 3. Adv. Mai puțin, fără. — Din lat. **minus**.

MINÚSCUL, -Ă, *minusculi, -e*, adj., s.f. 1. Adj. De dimensiuni (foarte) reduse, (foarte) mic, infim; miniatural. 2. Adj., s.f. (Literă) mică, de rând, folosită în mod obișnuit în interiorul cuvintelor. — Din lat. **minusculus**, fr. **minuscule**.

MINÚT, -Ă, (1) *minute*, (2) *minuturi*, s.n., s.f. I. S.n. 1. Unitate de măsură a timpului, egală cu șizeci de secunde. ⇨ P. gener. Interval scurt de timp. ⇨ Loc. adj. și adv. *La minut* = (care se execută) pe loc, imediat. ⇨ Loc. adv. *Într-un minut* = îndată, imediat. *Din minut în minut* = dintr-un moment în altul. ⇨ Moment în care se întâmplă sau trebuie să se întâmple ceva. 2. (Concr.; la pl.) Măncare (frugală) pregătită pe loc, la comanda consumatorului. 3. (Mat.) Unitate de măsură pentru unghiuri și arcuri, egală cu a șizecea parte dintr-un grad. II. S.f. 1. Original (în creion) al unei hărți, al unui plan topografic etc., pe baza căruia se întocmește harta, planul topografic etc. respectiv. 2. (Jur.) Parte dintr-o hotărâre întocmită după terminarea deliberării, care cuprinde soluția dată de organul de justiție. 3. Document în care sunt consemnate hotărârile luate în urma unei consfățurii. — Din fr. **minute**, it. **minuto**, rus. **минута**, germ. **Minute**.

MINUTĂJ, *minutaje*, s.n. Timp stabilit (în minute) pentru desfășurarea unei competiții, ceremonii etc. — Din fr. **minutage**.

MINUTĂR, *minutare*, s.n. Acul care indică minutele (I 1) pe cadranul ceasului. ⇨ P. gener. (La pl.) Fiecare dintre cele două ace ale ceasului. — **Minut** + suf. -ar.

MINUTERIE, *minuterii*, s.f. Parte a unui ceas care imprimă minutarele mișcarea de rotație. — Din fr. **minuterie**.

MINUȚIE s.f. Minuțiozitate. ⇨ Loc. adv. *Cu minuție* = amănunțit, minuțios, meticulos. [Acc. și: *minuție*] — Din fr. **minute**.

MINUȚIOS, -OĂȘĂ, *minuțioși, -oase*, adj. (Adesea adverbial) Care cercetează lucrurile în amănunț, cu multă atenție și răbdare; făcut cu deosebită atenție, cu grijă; meticulos. [Pr.: -ți-os] — Din fr. **minutieux**.

MINUȚIOZITĂTE, *minuțiozități*, s.f. Înșușirea de a fi minuțios; meticulozitate, minuție. [Pr.: -ți-o] — **Minuțios** + suf. -itate.

MIOĂRĂ, *mioare*, s.f. Oaie tânără de la vârsta de 1 an până la 2 ani; *p. gener.* oaie. ⇨ (Adjectival; despre oi) Tânără. [Pr.: *mi-oa*] — **Mia** + suf. -ioară.

MIOBLĂST, *mioblaste*, s.n. (Biol.) Celulă embrionară a mezenchimului care dă naștere fibrelor musculare striate. [Pr.: *mi-o*] — Din fr. **myoblaste**, engl. **myoblast**.

MIOCĂRD s.n. Mușchii inimii, constituit din fibre musculare striate. [Pr.: *mi-o*] — Din fr. **myocarde**.

MIOCĂRDIC, -Ă, *miocardici, -ce*, adj. Care aparține miocardului, care se referă la miocard. [Pr.: *mi-o*] — **Miocard** + suf. -ic.

MIOCĂRDITĂ, *miocardite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a miocardului. [Pr.: *mi-o*] — Din fr. **myocardite**.

MIOCĂRDOPATIE, *miocardopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile miocardului. [Pr.: *mi-o*] — Din fr. **myocardopathie**.

MIOCÉL, *miocèle*, s.n. (Med.) Hernie musculară. [Pr.: *mi-o*] — Din fr. **myocèle**.

MIOCÉN, -Ă, *mioceni, -e*, s.n., adj. 1. S.n. Epoca inferioară a neogenului, caracterizată prin floră și faună asemănătoare cu cele actuale, în care s-au format contururile actuale ale continentelor și principalele lanțuri de munți.

2. Adj. Care aparține miocenului (1), privitor la miocen; miocenic. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **miocène**.

MIOCÉNIC, -Ă, miocenici, -ce, adj. Care ține de miocen, privitor la miocen; miocen (2). [Pr.: *mi-o-*] — Din it. **miocenico**.

MIOCÎT, miocite, s.n. (Biol.) Celulă musculară. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr., engl. **myocyte**.

MIOCLOŢIE s.f. Con trac ție muscu lară bruscă, involuntară, dezordonată, întâlnită în unele boli neuroase. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myoclonie**.

MIOCROM s.n. (Biol.) Pigment roșu prezent în țesutul muscular. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myochrome**.

MIODINIE, miodinii, s.f. Durere musculară care apare în anumite cazuri de reumatism, nevralgie etc. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myodyn**.

MIOFIBRILĂ, miofibrile, s.f. Filament foarte fin al țesutului muscular, care determină contracția mușchilor. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myofibrille**.

MIOFILAMENT, miofilamente, s.n. (Anat.) Filament al miofibrilelor cu rol important în contracția mușchilui. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myofilament**.

MIOGÉN s.n. Proteină de tipul albuminelor, care se găsește în țesutul muscular. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myogène**.

MIOGLOBINĂ s.f. (Biol.) Pigment globulară care asigură depozitarea oxigenului în țesutul muscular la om și animale. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myoglobine**, engl. **myoglobin**.

MIOGRAF, miografe, s.n. Aparat pentru înregistrarea grafică a contracției musculare. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myographe**.

MIOGRAFIC, -Ă, miografici, -ce, adj. (Med.) Referitor la miografie, de miografie. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **miographique**.

MIOGRAFIE, miografii, s.f. Înregistrare grafică a contracțiilor musculare cu ajutorul miografului. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myographie**.

MIOGRAMĂ, miogramă, s.f. (Med.) Diagramă a contracției musculare obținută la miograf. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myogramme**.

MIOLOGIC, -Ă, miologici, -ce, adj. (Med.) Referitor la miologie, de miologie. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myologique**.

MIOLOGIE s.f. Parte a anatomiei care studiază natura, structura și funcțiile mușchilor; sarcologie. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myologie**.

MIOM, miomuri, s.n. Tumoare benignă a țesutului muscular. [Pr.: *mi-om*. — Pl. și: *miome*] — Din fr. **myome**.

MIOMER, miomere, s.n. (Zool.) Segment al benzilor musculare longitudinale la acraniate și la pești, care înlesnește înotul. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myomère**.

MIONÍ vb. IV v. **mieuna**.

MIOP, MIOAPĂ, miopi, mioape, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de miopie. ♦ Fig. (Persoană) fără perspicacitate, cu vederi înguste. [Pr.: *mi-op*] — Din fr. **myope**.

MIOPÁTIC, -Ă, miopatici, -ce, adj. (Med.) Referitor la miopatie, de miopatie. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myopathique**.

MIOPATIE, miopatii, s.f. Afecțiune a sistemului muscular, în special de natură degenerativă, cu localizări diverse și caracter mai ales ereditar. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myopathie**.

MIOPIE, miopii, s.f. Tulburare a vederii caracterizată prin imposibilitatea de a distinge clar obiectele situate la distanță; miopism. ♦ Fig. Incapacitate de a vedea lucrurile în toată complexitatea lor. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myopie**.

MIOPISM s.n. (Rar) Miopie. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myopisme**.

MIOPLĂSMĂ, mioplasme, s.f. Protoplasma care înconjoară nucleul celulei musculare. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myoplasma**.

MIOR, miori, s.m. (Reg.) Miel mai mare; noaten. [Pr.: *mi-or*] — Din **mioară** (derivat regresiv).

MIORĂR, miorari, s.m. (Reg.) Cioban care îngrijește mioarele și miorii. [Pr.: *mi-o-*] — **Mior** + suf. *-ar*.

MIORC interj. Cuvânt care imită orăcăitul broaștelor sau zgomotul produs de cel care se sufocă. — Onomatopee.

MIORCĂÍ, pers. 3 miorcăie, vb. IV. (Pop.) 1. Intrans. (Despre broaște) A orăcăi. 2. Intrans. și refl. Fig. (Despre copii) A (se) smiorcăi. [Prez. ind. și: *miorcăiesc*] — **Miorc** + suf. *-ăi*.

MIORCĂIRE, miorcări, s.f. Acțiunea de a (se) *miorcăi* și rezultatul ei. — V. **miorcăi**.

MIORCĂÍT s.n. Faptul de a (se) *miorcăi*; orăcăit; fig. smiorcăit. — V. **miorcăi**.

MIOREĂ, -ICĂ, miorele, s.f. Mioriță. [Pr.: *mi-o-*] — **Mioară** + suf. *-ea*. — **Miorcă**: cu schimbare de sufix.

MIORÍTIC, -Ă, mioritici, -ce, adj. 1. (Despre personaje, peisaje etc.) Din balada populară „Miorița”. ♦ P. anal. Care amintește de „Miorița”. 2. (În sintagma) *Spațiu mioritic* = spațiu geografic românesc al cărui relief ondulat cu munți și văi este prielnic păstoritului; univers spiritual specific românesc

a cărui matrice o reprezintă spațiul geografic românesc (în concepția lui Lucian Blaga). [Pr.: *mi-o-*] — **Miorița** (n. pr.) + suf. *-ic*.

MIORÍŢĂ, miorițe, s.f. Diminutiv al lui *mioară*; miorea. [Pr.: *mi-o-*] — **Mioară** + suf. *-iță*.

MIORLĂU interj. Cuvânt care imită strigătul pisicii; miau. — Onomatopee.

MIORLĂÍ, miorlái, vb. IV. 1. Intrans. (Despre pisici) A mieuna. 2. Intrans. și refl. Fig. (Depr.) A vorbi, a plânge cu glas subțire și tânguitor; a (se) smiorcăi. [Var.: (reg.) *mierlái, miorlái* vb. IV] — Din **miorlau**.

MIORLĂIALĂ, miorláieli, s.f. Miorlăit¹. ♦ Fig. Plâns, vorbire afectată; cântare nearmonioasă. [Pr.: *-lă-ia-*] — **Miorlái** + suf. *-eală*.

MIORLĂÍTÍ, miorlăituri, s.n. Faptul de a (se) *miorlái*; sunet caracteristic scos de pisică; miorlăială, miorlăitură; p. gener. sunet asemănător scos de alte animale sau de om. ♦ Fig. (Depr.) Plâns subțire și tânguitor. — V. **miorlái**.

MIORLĂÍTÍ?, -Ă, miorlăiți, -te, adj. (Despre pisici) Care miorlăie; miorlăitor. ♦ Fig. (Depr.; despre oameni sau glasul lor) Plângăreț, tânguitor. — V. **miorlái**.

MIORLĂÍTÓR, -OÁRE, miorlăitori, -oare, adj. Miorlăit². [Pr.: *-lă-i-*. — Var.: (reg.) *mierlăitor, -oare* adj.] — **Miorlái** + suf. *-tor*.

MIORLĂÍTURĂ, miorlăituri, s.f. Miorlăit¹. ♦ Fig. Plâns, vorbire afectată. [Pr.: *-lă-i-*] — **Miorlái** + suf. *-tură*.

MIORLĂÍ vb. IV v. **miorlái**.

MIOSCLERÓZĂ, mioscleroze, s.f. (Med.) Scleroză a țesutului muscular. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **miosclérose**.

MIOSPÁSM, miospásme, s.n. (Med.) Con trac ție muscu lară spasmodică; crampă musculară. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myospasme**.

MIOTOMIE, miotomie, s.f. Secționare a mușchilor. ♦ Parte a anatomiei care se ocupă cu disecția mușchilor. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myotomie**.

MIOTONIE s.f. Boală caracterizată prin tulburări în contracția mușchilor. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myotonie**.

MIOTONÓMETRU, miotonometre, s.n. (Med.) Aparat care măsoară tonicitatea musculară. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myotonomètre**.

MIOZĂ s.f. Con trac ție pronunțată a pupilei, care apare în timpul expunerii la lumină, la efortul de acomodare etc. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myosis**.

MIOZINĂ, miozine, s.f. Proteină de tipul globulinelor, care se găsește în țesutul muscular, cu rol important în contracția musculară. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myosine**.

MIOZÍTĂ, miozite, s.f. Infecție a unui mușchi striat. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myosite**.

MIOZÓTIS s.m. (Bot.; livr.) Nu-mă-uita. [Pr.: *mi-o-*] — Din fr. **myosotis**.

MIR¹ s.n. (În loc. adj.) *De mir* = care nu aparține clerului; mirean. — Din sl. **mirŭ** „lume”.

MIR², miruri, s.n. Untdelemn aromat și sfințit, folosit la săvârșirea unor ritualuri în Biserica creștină. ♦ Expr. *A lavi (sau a izbi, a trăsni pe cineva) la mir = a)* a lavi (pe cineva) în frunte (mortal); *b)* a distruge, a nimici. *A-i lua (cuiva) mirul = a omorî*. — Din sl. **miro**.

MIRÁ¹, mir, vb. I. 1. Refl. și tranz. A fi surprins ori nedumerit sau a surprinde ori a nedumeri; a (se) minuna. ♦ Expr. (Refl.) *Te miri cine* = un oarecare (nechemat, incompetent). *Te miri ce* = un lucru neînsemnat, mărunț, o nimica toată. *Te miri unde* = cine știe unde, undeva. *Te miri cum* = nu se știe cum, fără voie. *Mă miram eu să nu...* = eram sigur că... *Mă miram eu să...* = eram sigur că nu... *Să nu te miri dacă...* = să nu ți se pară curios că... e normal să... ♦ Refl. A-și manifesta surprinderea, nedumerirea, admirația. 2. Refl. A nu-și da seama, a se întreba. — Lat. **mirari**.

MIRÁ², mirez, vb. I. Refl. (Înv.) A se privi în sau ca într-o oglindă; a se oglinzi. — Din fr. **mírer**.

MIRÁBIL, -Ă, mirabili, -e, adj. (Livr.) Minunat; extraordinar. — Din lat. **mirabilis**, it. **mirabile**.

MIRÁBILÍT s.m. (Min.) Sulfat de sodiu natural folosit în industria chimică, a sticlei, în medicină etc. — Din engl. **mirabilite**.

MIRÁCOL, miracole, s.n. Fenomen supranatural, minune; fapt, fenomen uimitor, extraordinar. [Var.: (înv.) **mirácul** s.n.] — Din lat. **miraculum**, it. **miracolo**, fr. **miracle**.

MIRÁCUL s.n. v. **miracol**.

MIRÁCULÓS, -OÁSĂ, miraculoși, -oase, adj. 1. Care este produs printr-un miracol; supranatural; uimitor, extraordinar. ♦ (Substantivat, n. sg.) Totalitatea elementelor supranaturale din basme și legende. 2. Care face minuni, care produce efecte excepționale. — Din fr. **miraculeux**, lat. **miraculosus, -a, -um**.

MIRADÓR, miradoare, s.n. 1. Belvedere pe terasele palatelor. 2. Post de observație sau de pază (situat pe o înălțime). — Din fr. **mirador**.

MIRĂGIU s.n. v. **miraj**.

MIRĂJ, *miraje*, s.n. I. 1. Fenomen optic produs prin refracția treptată a luminii în straturi de aer cu densități diferite, din cauza căruia, mai ales în deșert sau pe mare, apar la orizont imagini răsturnate ale unor părți din natură, ale unor obiecte îndepărtate etc., ca și cum s-ar reflecta într-o apă; *p. ext.* fata morgana. 2. Fig. Imagine înșelătoare; închipuire, iluzie deșartă. 3. Fig. Farmec, atracție irezistibilă. II. (În sintagma) *Mirajul ouălor* = operație de examinare a ouălor supuse incubăției pentru a urmări dezvoltarea embrionului. [Var.: (rar) *mirăju* s.n.] — Din fr. *mirage*.

MIRALĂI, *miralai*, s.m. Ofițer care comanda un regiment în armata turcă. — Din tc. *miralay*.

MIRĂRE, *mirări*, s.f. Faptul de a (se) mira. 1. Nedumerire; surprindere. ◊ Loc. adj. și adv. *De mirare* = surprinzător, uimitor. ◊ Expr. *N-ar fi de mirare să...* = e posibil să..., ne putem aștepta să... (Pop.) *A-i fi cuiva de(-a) mirare(a)* = a fi nedumerit, surprins, a se mira. 2. (Înv.) Admirație. ◊ Loc. adj. (*Vrednic*) de mirare = care merită admirație; minunat, admirabil. — V. *mira*¹.

MIRĂT, *-Ă*, *mirăți*, *-te*, adj. Nedumerit; surprins; uimit, uluit. — V. *mira*¹.

MIRĂZ¹, *mirazuri*, s.n. (Înv. și reg.) Moștenire. [Var.: *mereáz* s.n.] — Din tc. *mirās*.

MIRĂZ² s.n. (Reg.) Lucru care produce mirare; minunăție. — Cf. *mira*¹.

MIRĂ, *mir*, s.f. 1. Riglă gradată utilizată în topografie la măsurarea indirectă a distanțelor sau a înălțimilor. 2. Cătare (la armă). 3. Imagine-tip transmisă pe ecranul televizoarelor pentru reglarea imaginii acestora. — Din fr. *mir*.

MIRE, *miri*, s.m. Nume purtat de bărbat în ziua sau în preajma căsătoriei sale. ◊ (La pl.) Nume dat, în ziua sau în preajma căsătoriei, celor două persoane care se căsătoresc. — Cf. alb. *mirë* „bun”.

MIREAN, *-Ă*, *mireni*, *-e*, s.m. și f., adj. (Persoană) care nu aparține clerului; laic. — Din sl. *mirjaninŭ*.

MIREANCĂ, *mirence*, s.f. Femeie laică; mireană. — *Mirean* + suf. *-că*.

MIREASĂ, *mir*, s.f. 1. Nume purtat de femeie în ziua sau în preajma căsătoriei sale. ◊ (Bis.) *Mireasa Domnului* = călugăriță. ◊ Expr. *A plânge ca o mireasă* = a plânge tare, cu foc. *A mânca ca o mireasă* = a mânca foarte puțin. *A sta ca o mireasă* = a nu lucra nimic, a sta degeaba. 2. Plantă erbacee cu frunzele verzi-gălbui pe margini și roșu-aprins în centru, cu flori albe și roșii dispuse în spice, cultivată ca plantă ornamentală (*Coleus blumei*). — *Mire* + suf. *-easă*.

MIREASMĂ, *miresme*, s.f. 1. Miros plăcut și puternic, răspândit mai ales de plante și flori; parfum, aromă. 2. (La pl.) Uleiuri sau substanțe aromatice folosite pentru ungerea trupului, pentru parfumarea aerului etc.; balsam. — Din sl. *mirizma*.

MIRENESC, *-EASCĂ*, *mirnești*, adj. De mirean; laic. — *Mirean* + suf. *-esc*.

MIRESMĂ, *miresmez*, vb. I. Tranz. (Rar) A înmiresma. — Din *mireasmă*.

MIRESMĂRE, *miresmări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *miresma* și rezultatul ei. — V. *miresma*.

MIRESMĂT, *-Ă*, *miresmați*, *-te*, adj. (Rar) Înmirosat. — V. *miresma*.

MIRIADĂ, *miriade*, s.f. (Livr.); mai ales la pl.) Număr, cantitate foarte mare. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. *myriade*.

MIRIAGRĂM, *miriagrame*, s.n. Unitate de măsură pentru greutate, egală cu 10 000 de grame. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. *myriagramme*.

MIRIALĂTRU, *mirialitri*, s.m. Unitate de măsură pentru capacitate, egală cu 10 000 de litri. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. *myrialitre*.

MIRIAMETRU, *miriametri*, s.m. Unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 10 000 de metri. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. *myriamètre*.

MIRIAPÓD, *miriapode*, s.n. (La pl.) Clasă de animale inferioare, cu corpul vermiform și cu multe perechi de picioare; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Pr.: *-ri-a-*] — Din lat. *myriapoda*, fr. *myriapode*.

MIRIFIC, *-Ă*, *mirifici*, *-ce*, adj. (Livr.) Minunat, mareț. — Din fr. *mirifique*.

MIRIȘTE, *miriști*, s.f. Teren agricol pe care au rămas, după recoltare, părțile inferioare ale tulpinilor de cereale sau de alte plante cultivate; (colectiv) părțile inferioare ale acestor tulpini, rămase în pământ după recoltare. — Din bg. *merište*.

MIRMECOFĂG, *-Ă*, *mirmecofagi*, *-ge*, adj. (Zool.); despre animale) Care se hrănește cu furnici. — Din fr. *myrmécophage*.

MIRMECOFİL, *-Ă*, *mirmecofili*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.f. (Plantă) în care trăiesc furnici sau care este polenizată de către furnici. 2. Adj., s.m. (Animal) care trăiește în simbioză cu furnicile. — Din fr. *myrmécophile*.

MIRMECOLOGIE s.f. Studiu al furnicilor. — Din fr. *myrmécologie*.

MIRMIDÓN, *mirmidoni*, s.m. (Livr.; în basme) Pitic². — Din fr. *myrmidon*.

MIROBOLĂNT, *-Ă*, *mirobolanți*, *-te*, adj. (Livr.) Extraordinar, incredibil; minunat, magnific. — Din fr. *mirobolant*.

MIRODÉNIE, *mirodénii*, s.f. 1. Nume dat părților unor plante (exotice) folosite pentru a da mâncărilor un gust picant sau aromat; *p. gener.*

substanță aromatică alimentară; mirodie. 2. Mireasmă, aromă, parfum. 3. Numele a două plante din familia cruciferelor, cu flori plăcut mirositoare: **a)** plantă cu flori galbene-verzui, care crește la marginea pădurilor (*Hesperis tristis*); **b)** nopticoasă. [Pr.: *-ni-e-*] — **Mirodie** + suf. *-enie*.

MIRÓDIE, *mirodii*, s.f. (Înv.) Mirodenie. — Din bg. *mirodija*.

MIRONOSIȚĂ, *mironosițe*, s.f. 1. (Bis.) Fiecare dintre femeile care, după Noul Testament, au dus balsamuri la mormântul lui Isus pentru a-i unge trupul; *p. gener.* femeie cucernică, smerită. ◊ Expr. *A face pe mironosița* = a-și lua aere de nevinovăție, a simula pietate și modestie. ◊ Epitet dat unei femei prefăcute, care simulează nevinovăția, modestia. 2. Specie de fluture cu aripile din față albe cu pete cafenii și cu cele din spate cenușii-albăstirii (*Lymantria monacha*). — Din sl. *mironosica*.

MIRÓS, (1, 2) *mirosuri*, (3) *miroase*, s.n. 1. Simț prin care organismul percepe proprietățile unor substanțe, venind în contact cu particulele volatile degajate de acestea; capacitate de a percepe și deosebi aceste emanații; olfacție. ◊ Fig. Perspicacitate, intuiție, fler. 2. Emanatie plăcută sau neplăcută pe care o degajă unele corpuri; proprietate a unor substanțe de a produce asemenea emanații: senzație olfactivă pe care o produce această emanație. 3. (Mai ales la pl.) Condiment, mirodenie. [Acc. și: *miros*] — Din *mirosi* (derivat regresiv).

MIROSI, *mirós*, vb. IV. 1. Tranz. și intrans. A simți, a percepe un miros (2). ◊ Tranz. A apropia nasul de ceva sau de cineva inspirând adânc pentru a percepe mirosul; (despre animale) a adulmea. 2. Intrans. A avea (și a răspândi) un miros (2). ◊ Expr. *Miroase a...* = prevestește, anunță (ceva). 3. Tranz. și intrans. Fig. (Fam.) A presimți, a bănuși; a intui. ◊ Tranz. A dibui, a simți prezența cuiva sau a ceva. [Var.: (pop.) *amiroși* vb. IV] — Din sl. *mirosati*.

MIROSIȚÓR, *-OĂRE*, *mirositori*, *-oare*, adj. Care are (și răspândește) un miros (2); odorific. — *Mirosi* + suf. *-tor*.

MIRÓZNĂ, *mirozne*, s.f. (Reg.) Miros plăcut, mireasmă. — Contaminare între *mireasmă* și *miros*.

MIRT, *mirți*, s.m. Arbust ornamental mediteranean cu frunze alungite, persistente, cu flori mici, albe și parfumate (*Myrtus communis*). — Din lat. *myrtus*, fr. *myrte*, germ. *Myrte*.

MIRTACÉE, *mirtacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate cu tulpina arborească, al cărei tip este mirtul; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. *myrtacée*.

MIRUI¹, *miruiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A unge pe credincioșii creștini cu mir² (pe frunte). 2. A consfinți în funcție un domnitor, un cleric etc. prin ungerea cu mir². ◊ P. gener. (Fam.) A numi într-o funcție (importantă). 3. Fig. (Fam.) A lovi pe cineva la cap; *p. ext.* a omorî. [Prez. ind. și: *mirui*] — Din sl. *mirovati*.

MIRUI², *miruiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) A câștiga; a strânge, a agonisi. — Din magh. *nyerni*.

MIRUIĂLĂ, *miruieli*, s.f. Miruit¹. [Pr.: *-ru-ia-*] — *Mirui*¹ + suf. *-eală*.

MIRUIRE, *miruiri*, s.f. Acțiunea de a *mirui*¹ și rezultatul ei. [Pr.: *-ru-i-*] — V. *mirui*¹.

MIRUIȚ¹ s.n. Faptul de a *mirui*¹; miruală. — V. *mirui*¹.

MIRUIȚ², *-Ă*, *miruiți*, *-te*, adj. Care a fost uns cu mir². — V. *mirui*¹.

MIRUITÓR, *miruitori*, s.m. (Rar) Preot care miruiește¹. [Pr.: *-ru-i-*] — *Mirui*¹ + suf. *-tor*.

MIRUȚĂ, *miruțe*, s.f. Plantă erbacee cu peri aspri și țepoși, cu flori purpurii sau violete (*Anchusa officinalis*). — Cf. *mierui*¹.

MISĂDĂ s.f. v. *mesadă*.

MISANDRIE, s.f. (Med.) Aversiune morbidă față de sexul masculin. — Din fr. *misandrie*.

MISĂ, *mise*, s.f. Compoziție muzicală polifonică pentru cor și soliști, adesea cu acompaniament instrumental, scrisă pe textul tradițional al liturghiei catolice. — Din lat. *missa*.

MISCELANÉU, *-ÉE*, *miscelane*, adj. (Livr.) (Despre rubrici în unele perioade sau publicații ori volume) Care are un conținut variat și care aparține, de obicei, mai multor autori. ◊ (Substantivat) *Manuscris miscelaneu*. — Din lat. *miscellanea*, fr. *miscellanées*.

MISCELLĂNEA s.n. pl. Culegerea de articole, studii, extrase etc. variate. — Cuv. lat.

MISCHÉT s.n. Varietate de struguri tămâioși cu sâmburi foarte mici. — Din tc. *miske* (jüzümü).

MISCHIU, *-IE*, *mischii*, s.n., adj. (Înv. și reg.) 1. S.n. Oțel de calitate superioară. 2. Adj. De culoarea oțelului; cenușiu-vănat. — Din ngr. *dimisk* „de Damasc”.

MISCIBIL, *-Ă*, *miscibili*, *-e*, adj. (Despre substanțe) Care poate forma (împreună cu altă substanță) un amestec omogen. — Din fr. *miscible*, lat. *miscibilis*.

MISCIBILITĂȚE s.f. Proprietate a mai multor substanțe de a putea forma împreună un amestec omogen. — Din fr. **miscibilité**.

MISDIVIZIUNE, *misdiviziuni*, s.f. (Biol.) Diviziune anormală, transversală, a centromerului. [Pr.: -zi-u-] — Din engl. **misdivision**.

MISIE s.f. v. **misiune**.

MISIONAR, **-Ă**, *misionari*, -e, s.m. și f. Persoană (de obicei călugăr sau preot) trimisă să răspândească creștinismul în țări cu altă religie dominantă. [Pr.: -si-o-] — Din it. **missionario**, fr. **missionnaire**.

MISIONARIAT, *misionariate*, s.n. Funcția misionarului. [Pr.: -si-o-na-ri-aŋ] — Din fr. **missionariat**.

MISIONARISM s.n. Activitatea desfășurată de misionari. [Pr.: -si-o-] — **Misionar** + suf. **-ism**.

MISIR, *misiri*, s.m. **1.** (Pop.) Cal de rasă (din Egipt). **2.** Monedă turcească de aur (bătută la Cairo), care a circulat și în Țările Române; misiriu (**1**). — Din n. pr. **Misir**, numele (turcesc al) Egiptului.

MISIRLŪ, *misirlii*, s.m. **1.** Misir (**2**). **2.** Varietate de porumbi de rasă, cu ciocul mic. — Din tc. **misirli**.

MISÎT, *misîți*, s.m. **1.** Persoană care mijlocește o tranzacție comercială; intermediar, samsar. **2.** (Inv.) Emisar, sol. — Din ngr. **mesitis**.

MISITIE, *misitii*, s.f. Ocupația misitului; plată pentru serviciile misitului. — **Misit** + suf. **-ie**.

MISIUNE, *misiuni*, s.f. **1.** Însărcinare, împuternicire dată cuiva, sarcină de a face un anumit lucru. **2.** Grup de persoane (oficiale) trimis într-o țară străină cu un anumit scop (de obicei diplomatic); delegație. ♦ *Misiune diplomatică* = oficiu sau reprezentanță diplomatică cu grad de ambasadă sau de legație, condusă de un ambasador sau de un ministru plenipotențiar. **3.** Acțiune de propagare a creștinismului în țări cu altă religie dominantă; (cu sens colectiv) preoți trimiși într-o astfel de acțiune; p. ext. numele centrului religios de misiune (**3**). **4.** Rol, rost, datorie, menire. [Pr.: -si-u-.] — Var.: (inv., **1**) **msie** s.f.] — Din fr. **mission**, lat. **missio**, **-onis**.

MISIVĂ, *misive*, s.f. (Astăzi glumeț) Scrisoare, bilet. — Din fr. **missive**.

MISLÊTE s.m. Numele literei *m* din alfabetul chirilic. — Din sl. **myslité**.

MISOFOBIE, *misofobii*, s.f. (Med.) Teamă patologică de murdărie sau de contaminare. — Din it. **misofobia**.

MISOGĂM, **-Ă**, *misogami*, -e, s.m. și f. Persoană care se teme de căsătorie. — Din fr. **misogame**.

MISOGAMIE s.f. Teamă, aversiune față de căsătorie. — Din germ. **Misogamie**.

MISOGHÎN, **-Ă** s.m., adj. v. **misogin**.

MISOGÎN, **-Ă**, *misogini*, -e, s.m., adj. **1.** (Persoană) care are aversiune sau dispreț față de femei. **2.** Adj. Care manifestă aversiune sau dispreț față de femei. [Var.: **misoghîn**, **-ă** s.m., adj.] — Din fr. **misogyne**, germ. **Misogyn**.

MISOGINIE s.f. Atitudine de aversiune sau dispreț față de femei; misoginism. — Din fr. **misogynie**.

MISOGINISM s.n. Misoginie. — **Misogin** + suf. **-ism**.

MISOLÓG, **-Ă**, *misologi*, -ge, s.m. și f. (Livr.) Persoană care are aversiune față de rațiune sau raționamente. — Din fr. **misologue**.

MISOLOGIE s.f. (Livr.) Aversiune față de rațiune. — Din fr. **misologie**.

MISONEISM s.n. (Livr.) Sentiment de neîncredere sau aversiune față de orice nouate, schimbare. [Pr.: -ne-ism] — Din fr. **misoneisme**.

MISOPEDIE, *misopedii*, s.f. (Psih.) Repulsie patologică față de copii. — Din fr. **misopedie**.

MISS, *miss*, s.f. **1.** (În țările anglofone) Domnișoară. **2.** Titlu acordat de un juriu celei mai frumoase femei care participă la un concurs internațional sau național. [Pr.: mis] — Cuv. engl.

MISTACOCÉT, **-Ă**, *mistacoceti*, -te, adj., s.m., s.n. **1.** Adj., s.m. (Pește) fără dinți. **2.** S.n. (La pl.) Specie de cetacee asemănătoare balenei; (și la sg.) animal din această specie. — Din fr. **mystacocète**.

MISTAGÓG, *mistagogi*, s.m. (În Antichitatea greacă) Preot care iniția pe cineva în misterele sacre; p. ext. epitet dat unui om înzestrat cu puterea de a pătrunde în adâncul lucrurilor, de a cunoaște aspectele ascunse ale realității. — Din fr. **mystagogue**.

MISTAGÓIC, **-Ă**, *mistagogici*, -ce, adj. De mistagogie; care aparține mistagogilor. — Din fr. **mystagogique**.

MISTAGOGIE s.f. Inițiere în misterele sacre făcută de mistagogi. — Din fr. **mystagogie**.

MISTELĂ s.f. Must de struguri la care s-a adăugat alcool (de vin) pentru oprirea fermentației. — Din fr. **mistelle**.

MISTÉR¹, *mistere*, s.n. **1.** Ceea ce este (încă) neînțeles sau nedescoperit; taină; secret, enigmă. **2.** Dogmă creștină pe care Biserica o consideră inaccesibilă rațiunii omenești. **3.** (La pl.) Ritualuri religioase în Grecia și Roma antică la care participau doar cei inițiați. **4.** (La pl.) Scrieri dramatice medievale în versuri, inițial cu caracter religios, reprezentate cu

prilejul unor sărbători (religioase). [Var.: (inv.) **mistériu** s.n.] — Din fr. **mystère**, lat. **mysterium**.

MISTÉR² s.m. (Mai ales în Anglia) Termen de adresare către un bărbat care nu are titlu nobiliar; domn. — Cuv. engl.

MISTERIOS, **-OASĂ**, *misterioși*, -oase, adj. Care este (încă) necunoscut sau greu de înțeles, tainic; care ascunde un mister¹ (**1**) sau este înconjurat de mister; enigmatic. [Pr.: -ri-os] — Din fr. **mystérieux**, it. **misterioso**.

MISTERIOSO adv. (Muz.; indică modul de executare) Enigmatic; sumbru. [Pr.: -ri-ó-zo] — Cuv. it.

MISTÉRIU s.n. v. **mister**¹.

MÍSTIC, **-Ă**, *mistici*, -ce, adj., s.m., s.f. **1.** Adj. Care aparține misticismului, care se referă la misticism; care vedește misticism. **2.** S.m. și f. Adept al misticismului. **3.** Adj. Irațional sau inexplicabil pe cale rațională; secret, tainic. ♦ *Testament mistic* = testament secret. **4.** S.f. Totalitatea orientărilor și practicilor propagate de misticism sau de o doctrină mistică (**1**); p. ext. misticism. — Din fr. **mystique**.

MISTICISM, *misticisme*, s.n. Totalitatea atitudinilor și învățămintelor care rezultă din afirmația că realitatea autentică este inaccesibilă conștiinței și poate fi pătrunsă doar prin metode intuitiv-extatice; misticitate. ♦ Stare de spirit specifică misticului (**2**). — Din fr. **mysticisme**.

MISTICITĂȚE s.f. (Rar) Misticism. — Din fr. **mysticité**.

MISTIFICĂ, *mistific*, vb. I. Tranz. A induce în eroare; a înșela; p. ext. a denatura, a falsifica adevărul. — Din fr. **mystifier**, it. **mistificare**.

MISTIFICABIL, **-Ă**, *mistificabili*, -e, adj. Care poate fi mistificat, care se poate mistifica. — **Mistifica** + suf. **-bil**. Cf. fr. **mystifiable**.

MISTIFICĂRE, *mistificări*, s.f. Acțiunea de a *mistifica* și rezultatul ei; înșelare, înșelătorie; p. ext. falsificare a adevărului; mistificație. — V. **mistifica**.

MISTIFICĂTOR, **-OĂRE**, *mistificatori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care mistifică. — Din fr. **mystificateur**.

MISTIFICĂȚIE, *mistificații*, s.f. Mistificare. — Din fr. **mystification**.

MISTRĂL s.n. Vânt puternic, rece și uscat, care suflă iarna în Franța, din valea Ronului spre Marea Mediterană. — Din fr. **mistral**.

MISTRÊȚ, **-EĂȚĂ**, *mistrêți*, -e, adj. I. (În sintagma) *Porc mistrêț* (și substantivat, m.) = animal sălbatic cu corpul masiv, acoperit cu păr aspru, negru-sur, cu greabănul înalt, capul mare, bot alungit, ochii mici și caninii lungi și tăioși; porc sălbatic (*Sus scrofa*). II. (Pop.) **1.** Care rezultă dintr-un amestec de rase; de calități diferite; amestecat, pestriț; p. ext. care e de valoare mijlocie. **2.** (Despre vin, fructe etc.) Acrișor; (despre fructe) pădureț, sălbatic. — Lat. **mixticulus**.

MISTRIE, *mistrii*, s.f. Unealtă de zidărie formată dintr-o lamă triunghiulară sau trapezoidală de oțel, o tijă și un mâner, cu care se întinde mortarul pe zid. — Din ngr. **mistri**.

MISTUI, *mistui*, vb. IV. **1.** Tranz. A transforma alimentele introduse în organism în substanțe direct asimilabile de organism; a digera. ♦ Expr. *A nu (putea) mistui* (pe cineva sau ceva) = a nu putea suporta sau suferi (pe cineva sau ceva), a nu tolera. **2.** Tranz. A distruge, a nimici. ♦ Refl. A înceta să mai existe; a dispărea, a pieri. ♦ Tranz. și refl. Spec. A (se) distruge prin ardere, a (se) prefăce în cenușă; a se topi. ♦ A cheltui (bani, averi), a irosi. **3.** Tranz. și refl. Fig. A (se) chinui suflătește, a (se) distruge moral și fizic (treptat). **4.** Tranz. și refl. A (se) face nevăzut; a (se) ascunde. [Prez. ind. și: *mistuiesc*] — Din magh. **emészteni**.

MISTUIĂLĂ, *mistuieli*, s.f. (Rar) Mistuire. [Pr.: -tu-ia-] — **Mistui** + suf. **-eală**.

MISTUIRE, *mistui*, s.f. Acțiunea de a (se) *mistui* și rezultatul ei; mistuială; digestie. [Pr.: -tu-i-] — V. **mistui**.

MISTUITÓR, **-OĂRE**, *mistuitori*, -oare, adj. **1.** Care mistuie (**2**); distrugător, nimicitor. **2.** Fig. Care chinuiește (suflătește), care distruge moral și fizic (treptat). [Pr.: -tu-i-] — **Mistui** + suf. **-tor**.

MIȘCĂ, *mişc*, vb. I. **1.** Intrans., refl. și tranz. A ieși sau a face să iasă din starea de repaus, de imobilitate; a(-și) schimba locul, poziția. ♦ Expr. (Intrans.; fam.) *A mișca din urechi* = a sugera cuiva că îi dai un bacșiș; a da cuiva un bacșiș. ♦ Tranz. și refl. A pune sau a fi în funcțiune, a face să funcționeze sau a funcționa. **2.** Refl. și intrans. A porni din loc, a începe să se deplaseze în spațiu, a înainta. ♦ Refl. A frecventa o anumită societate, a veni în contact cu... **3.** Refl. și intrans. A ieși din pasivitate; a acționa; a se strădui. ♦ Refl. (Despre grupuri sociale, colectivități) A se împotrivi, a se agita, a se revolta. **4.** Intrans. Fig. (Fam.) A dovedi (oarecare) pricepere, a ști să se descurce. ♦ (Despre acțiuni, întreprinderi) A da rezultate satisfăcătoare. **5.** Tranz. Fig. A determina pe cineva să acționeze; a îndemna, a însufleți. **6.** Tranz. A impresiona, a emoționa; a înduioșa. — Et. nec.

MIȘCĂRE, *mişcări*, s.f. Acțiunea de a (se) *mișca* și rezultatul ei. I. **1.** Ieșire din starea de imobilitate, de stabilitate, schimbare a locului, a poziției;

deplasare a unui obiect sau a unei ființe. ♦ *Mișcare seismică* = cutremur de pământ. *Mișcări tectonice* sau *mișcări scoarței* = deplasări ale scoarței terestre produse de forțele interne sau de gravitație și care duc la schimbări geologice sau geografice. ♦ Expr. *Nicio mișcare* = liniște! tăcere! A *se pune în mișcare* = a începe sau a face să înceapă să se deplaseze. ♦ Schimbare a poziției corpului, a membrilor etc.; exerciții sau parte a unui exercițiu sportiv executate prin schimbarea poziției corpului, a membrilor etc.; *p. ext. gest.* ♦ Expr. (Fam.) *În doi timpi și trei mișcări* = foarte repede. ♦ Fiecare dintre mutările unei piese la o partidă de șah, de table etc. ♦ Expr. (Fam.) A *prinde* (sau a *surprinde*) *mișcarea* = a înțelege repede desfășurarea unei acțiuni sau rostul ei ascuns. ♦ Viteză cu care se execută o bucată muzicală sau o parte a ei; tempo. ♦ (Concr.) Parte dintr-o compoziție muzicală amplă executată într-un anumit tempo. **2.** Activitate, acțiune, faptă. ♦ Loc. adv. *În mișcare* = într-o stare de agitație, de tulburare, de încordare. ♦ Expr. A *(se) pune în mișcare* = a intra (sau a determina pe cineva să intre) în acțiune; a face să se agite, să acționeze. ♦ (Fam.) Plimbare (pe jos). **3.** Deplasare în spațiu, înaintare, circulație; *p. ext.* animație, agitație, forțată. ♦ Serviciu care dirijează circulația trenurilor. ♦ (La pl.) Deplasare organizată, strategică, a unei unități militare. **4.** Schimbare intervenită în repartizarea personalului sau a bunurilor dintr-o unitate; mutare dintr-un post în altul. **5.** Acțiune care antrenează un număr mare de oameni în sprijinul unei idei, al unui scop comun. ♦ Acțiune (organizată) de masă cu caracter revendicativ; agitație, revoltă, revoluție. **6.** Fig. Îndemn, impuls, imbold, pornire. ♦ (Rare) Sentiment, emoție. **II.** Categorie filosofică care desemnează totalitatea transformărilor și proceselor care au loc în Univers; *p. gener.* schimbare, transformare. — **V. mișca.**

MIȘCĂT, -Ă, mișcați, -te, adj. (Despre oameni) Care este impresionat, emoționat, tulburat; (despre manifestări ale oamenilor) care trădează emoție, tulburare. — **V. mișca.**

MIȘCĂTOR, -OARE, mișcători, -oare, adj. 1. Care se mișcă, se deplasează, înaintează; mobil. **2.** Fig. Care impresionează, emoționează, tulbură. — **MIȘCA** + suf. *-ător*.

MIȘEL, -EĂ, mișei, -ele, adj., s.m. și f. 1. (Om) de nimic, ticălos, nemernic; (om) laș, fricos. **2.** (Înv.) (Om) de condiție modestă, de rând. **3.** (Înv. și reg.) (Om) sărac, nevoias; (om) vrednic de plâns. **4.** (Înv. și reg.) (Om) slab, bolnav, infirm; *p. ext.* (om) lipsit de energie. — Lat. *misellus*.

MIȘELÉSC, -EASCĂ, mișelești, adj. De mișel (**1**); ticălos, netrebnic, nemernic. — **MIȘEL** + suf. *-esc*.

MIȘELÉȘTE adv. Ca un mișel (**1**), nedemn; în chip mârșav; ca un laș, ca un fricos. — **MIȘEL** + suf. *-ește*.

MIȘELIE, mișelii, s.f. 1. Caracter specific omului mișel (**1**); faptă, purtare, atitudine de om mișel (**1**); ticăloșie, mârșăvie, infamie. **2.** (Înv.) Sărăcie, mizerie. — **MIȘEL** + suf. *-ie*.

MIȘÉLNIC, -Ă, mișelnici, -ce, adj. (Rare) **1.** De mișel (**1**); lamentabil; umilitor, degradant. **2.** Care dovedește slăbiciune, lașitate; josnic; mârșav, mișelesc. — **MIȘEL** + suf. *-nic*.

MIȘINĂ, (1, 2, 3) mișini, (4) mișine, s.f. 1. (Reg.) Grămadă de cereale, de alimente etc. adunate ca provizie; strânsură; mulțime de bunuri, bogăție, avere. **2.** (Reg.) Gaură în pământ sau mușuroi în care își depozitează unele animale hrana pentru iarnă; *p. ext.* vizuină, cuib; totalitatea animalelor dintr-o vizuină. **3.** (Reg.) Mulțime, adunătură (de ființe). **4.** Mică scobitură pe suprafața dinților (molarai ai) calului și ai altor erbivore, care dispăre în timp prin tocire și în funcție de care se poate stabili vârsta animalului. [Pl. și: *mișini*. — Var.: *mișună* s.f.] — Cf. rus. *mîșina*.

MIȘMAȘ, mișmașuri, s.n. (Fam.) **1.** Amestec de elemente eterogene; *spec.* amestec de băuturi. **2.** Afacere necinstită, bazată pe înșelătorie; învârteală. — Din germ. *Mischmasch*.

MIȘTÓ adj. invar. (Arg.) (Foarte) bun, (foarte) frumos. ♦ (Substantivat, n., în expr.) A *lua* (pe cineva) *la mișto* = a-și bate joc (de cineva), a ironiza. — Din fig. *mișto*.

MIȘTÓCĂR, -Ă, miștocari, -e, adj., s.m. și f. (Arg.) (Om) care ironizează ceva sau pe cineva. — Din *mișto*.

MIȘTÓCĂRÉSC, -EASCĂ, miștocărești, adj. (Arg.) De miștocar. — **MIȘTÓCAR** + suf. *-esc*.

MIȘÚÍ, pers. 3 mișuie, vb. IV. Intrans. (Rare) A mișuna. — Cf. *mișuna*. **MIȘUIĂLĂ, mișuieli, s.f.** (Rare) Mișunare. [Pr.: *-șu-ia-*] — **MIȘUI** + suf. *-eală*. **MIȘUN, mișuni, s.m.** (Zool.; reg.) Hârciog. — Cf. *mișină*.

MIȘUNĂ, pers. 3 mișună, vb. I. Intrans. (Despre ființe) A umbla de colo până colo; a forțoti, a viermii, a se foie, a colcăi, a mișui. — Cf. *mișină*.

MIȘUNĂRE, mișunări, s.f. (Rare) Faptul de a mișuna; aglomerație, mișcare, forfoteală, mișuială, mișuneală. — **V. mișuna**.

MIȘUNĂ¹ s.f. (Rare) Forțotă, aglomerație; rumoare. — Din *mișuna* (derivat regresiv).

MIȘUNĂ² s.f. v. *mișină*.

MIȘUNÉALĂ, mișuneli, s.f. (Rare) Mișunare. — **MIȘUNA** + suf. *-eală*.

MIT, mituri, s.n. (Adesea fig.) Povestire fabuloasă cu caracter sacru care cuprinde credințele unui popor despre originea Universului și a fenomenelor naturii, despre zei și eroi legendari etc.; *p. gener.* poveste, legendă, basm. ♦ Loc. adj. *De mit* = fantastic, fabulos, mitic. — Din ngr. *mithos*, fr. *mythe*.

MÍTĂ, mite, s.f. Sumă de bani sau obiecte primite, date ori promise unei persoane, cu scopul de a o determina să-și încalce obligațiile de serviciu sau să le îndeplinească mai conștiincios; șperț, spagă¹. — Din sl. *mito*.

MITÉNĂ, mitene, s.f. Mănușă care acoperă numai o parte a mâinii, lăsând descoperite ultimele două falange ale degetelor. — Din fr. *mitaine*.

MITHRAISM s.n. Religie antică bazată pe cultul lui Mithra, zeul person al luminii și adevărului. — Din engl. *Mithraism*.

MÍTIC, -Ă, mitici, -ce, adj. Care aparține unui mit, referitor la mit; legendar, fabulos. — Din fr. *mythique*.

MITICĂ, mitici, s.m. Persoană superficială și neserioasă. — Din n. pr. *Mitică*.

MITICÉSC, -EASCĂ, miticești, adj. (Rare; despre comportările, faptele, vorbele etc. oamenilor) Care este caracteristic miticismului; superficial, neserios. — **MITICĂ** (n. pr.) + suf. *-esc*.

MITICISM, miticisme, s.n. (Fam.) Atitudine, comportare, faptă, vorbă etc. proprie persoanelor care se comportă ca tipul Mitică din opera lui I. L. Caragiale. — **MITICĂ** (n. pr.) + suf. *-ism*.

MITIFICĂ, mitific, vb. I. Tranz. (Rare) A mitiza. — Din fr. *mythifier*.

MITIFICĂRE, mitificări, s.f. (Rare) Acțiunea de a mitifica; mitizare, mitologizare.

MITIFICĂT, -Ă, mitificați, -te, adj. (Rare) Mitizat, mitologizat. — **V. mitifica**.

MÍTING, mitinguri, s.n. Întrunire publică pentru dezbaterile unui subiect politic sau social. ♦ Demonstrație sportivă. — Din engl., fr. *meeting*.

MITINGÍȘT, -Ă, mitingiști, -ste, s.m. și f. (Fam.) Persoană care participă des la mitinguri. — **MITING** + suf. *-ist*.

MITITÉL, -EĂ, -ICĂ, mititei, -ele, adj., s.m. 1. Adj. Diminutiv al lui *mic*; micuț. ♦ Expr. *De mititel* = de mic copil; de tânăr. A *se face mititel* = a se strânge (pentru a nu fi văzut); *p. ext.* a lua o atitudine modestă, umilă (în fața cuiva). ♦ (Substantivat) Apelativ afectuos pentru a vorbi cu sau despre un copil ori (ir.) cu sau despre o ființă tânără, naivă. **2.** S.m. Cârnițor făcut din carne tocată, amestecată cu diverse condimente, care se mănâncă fript la grătar; mic. **3.** S.m. (Pop.; art.) Unul dintre numele dracului. — Din *mic*. **MITITELÚT, -Ă, mititeluți, -e, adj.** Diminutiv al lui *mititel*. — **Mititel** + suf. *-uț*.

MITIZĂ, mitizez, vb. I. Tranz. A transforma în mit persoane, obiecte etc.; (rar) a mitifica, a mitologiza. — Din it. *mitizzare*.

MITIZĂRE, mitizări, s.f. Acțiunea de a mitiza; mitificare, mitologizare.

MITIZĂT, -Ă, mitizați, -te, adj. Care a devenit un mit; mitificat, mitologizat. — **V. mitiza**.

MITÓC s.n. v. metoc.

MITOCÁN, mitocani, s.m. Om cu comportări grosolane, vulgare; bădăran, moic. ♦ (Înv.) Locuitor de la periferia unui oraș. — **MITOC** + suf. *-an*.

MITOCÁNCĂ, mitocance, s.f. Femeie moică, vulgară; bădărancă. — **Mitocan** + suf. *-că*.

MITOCÁNEȘC, -EASCĂ, mitocănești, adj. De mitocan; mojicesc, grosolan, vulgar. — **Mitocan** + suf. *-esc*.

MITOCÁNEȘTE adv. (Rare) Ca mitocanii, în felul mitocanilor. — **Mitocan** + suf. *-ește*.

MITOCÁNIÉ, (2) mitocanii, s.f. 1. Atitudine, comportare, afirmație etc. de mitocan. **2.** Mojicie, grosolanie, bădăranie, vulgaritate. — **Mitocan** + suf. *-ie*.

MITOCÁNÍME s.f. Mulțime de mitocani; totalitatea mitocanilor. — **Mitocan** + suf. *-ime*.

MITOCÁNÓS, -OASĂ, mitocănoși, -oase, adj. De mitocan, specific mitocanului; grosolan, vulgar. — **Mitocan** + suf. *-os*.

MITOCÓNDRIÁL, -Ă, mitocondriali, -e, adj. (Biol.) Referitor la mitocondrie, de mitocondrie. [Pr.: *-dri-ai-*] — Din fr. *mitochondrial*.

MITOCÓNDRIÉ s.f. (Biol.) Organit citoplasmatic la plante și animale alcătuit din proteine, lipide și enzime care asigură celulei energia necesară. — Din fr. *mitochondrie*.

MITOGRAFÉ, -Ă, mitografi, -e, s.m. și f. Specialist în mitografie. — Din fr. *mitographe*.

MITOGRAFÍC, -Ă, mitografici, -ce, adj. Referitor la mitografie, de mitografie. — Din fr. *mythographique*.

MITOGRAFÍÉ s.f. Disciplină științifică care cercetează și compară structurile și sensurile miturilor. — Din fr. *mythographie*.

MITOLÓG, *mitologi*, s.m. Persoană care se ocupă cu studiul mitologiei. — Din fr. *mythologue*.

MITOLÓGIC, *-Ă, mitologici, -ce*, adj. Care aparține mitologiei, care se referă la mitologie. ♦ Care se inspiră din mitologie. — Din fr. *mythologique*.

MITOLOGIE, *mitologii*, s.f. Totalitatea miturilor create de un popor sau de un grup de popoare înrudite. ♦ Disciplina care studiază geneza și evoluția miturilor, semnificația și simbolurile vehiculate de ele. — Din fr. *mythologie*, lat. *mythologia*.

MITOLOGISM s.n. (Rar) Explicare (sistematică) a miturilor. ♦ Pasiune pentru mitologie, cultul mitologiei. — Din fr. *mythologisme*.

MITOLOGIZĂ, *mitologizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A mitiza. — Cf. germ. *mythologisieren*.

MITOLOGIZĂNT, *-Ă, mitologizanți, -te*, adj. Care mitologizează. — De la *mitologia*.

MITOLOGIZĂRE, *mitologizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a mitologiza. — V. *mitologia*.

MITOLOGIZĂT, *-Ă, mitologizați, -te*, adj. (Rar) Mitizat, mitificat. — V. *mitologia*.

MITOMÂN, *-Ă, mitomani, -e*, s.m. și f. Persoană care suferă de mitomanie. — Din fr. *mythomane*.

MITOMANIE s.f. Boală mintală caracterizată prin nevoia patologică a unor persoane de a altera adevărul, de a fabula, de a inventa povești care le avantajează; *p. gener.* mania de a minți. — Din fr. *mythomanie*.

MITOTIC, *-Ă, mitotici, -ce*, adj. (Biol.) De mitoză. — Din fr. *mitotique*.

MITOZĂ, *mitoze*, s.f. Diviziune celulară caracterizată prin apariția cromozomilor. — Din fr. *mitose*.

MITRAL, *-Ă, mitrali, -e*, adj. Care se referă la valvula orificiului auriculo-ventricular stâng al inimii, care aparține acestei valvule, care afectează această valvulă. *Insuficiență mitrală. Stenoză mitrală.* — Din fr. *mitral*.

MITRALIĂ, *mitraliez*, vb. I. Tranz. A supune un obiectiv tirului de mitralieră. ♦ Intrans. (Rar) A trage cu mitraliera. [Pr.: *-li-a*] — Din fr. *mitrailler*, it. *mitragliare*.

MITRALIE, *mitralii*, s.f. 1. Proiectil de artilerie cu pereții subțiri, plin cu gloanțe care explodează la foarte scurt timp după ieșirea din țevă. 2. Fiecare dintre bucațile mici de fier cu care se umpleau în trecut ghiulelele. — Din fr. *mitraille*, it. *mitraglia*.

MITRALIERĂ, *mitraliere*, s.f. Armă automată de calibru mic, ușor transportabilă, care execută foc continuu sau în rafale. [Pr.: *-li-e-*] — Din it. *mitragliera*.

MITRALIERE, *mitralieri*, s.f. Acțiunea de a mitralia și rezultatul ei. [Pr.: *-li-e-*] — V. *mitralia*.

MITRALIÓR, *mitraliori*, s.m. Soldat specializat în folosirea mitralierei. [Pr.: *-li-or*] — Din fr. *mitrailleur*.

MITRĂ¹, *mitre*, s.f. 1. Acoperământ al capului de formă sferică sau conică, uneori bogat ornamentat, purtat mai ales de arhierii în timpul slujbei religioase. ♦ Coroană purtată de regi, de împărați etc. 2. Acoperământ al capului de formă specială la vechile popoare orientale. — Din sl. *mitra*, ngr. *mitra*.

MITRĂ², *mitre*, s.f. (Pop.) Uter. — Din ngr. *mitra*.

MITRICĂ s.f. v. *metrică*.

MITRIDATISM s.n. (Med.) Imunitate la otrăvuri obținută prin deprinderea organismului cu doze progresive de otrăvă. — Din fr. *mithridatisme*, engl. *mithridatism*.

MITRIDATIZĂ, *mitridatizez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) obișnui să consume anumite otrăvuri, obținând imunitate față de ele. — Din fr. *mitridatiser*.

MITRIDATIZĂRE, *mitridatizări*, s.f. Imunitate față de o anumită otrăvă, datorită ingerării ei în cantități progresive. — V. *mitridatiza*.

MITROFÓR, *mitrofori*, adj. (Rar) Care are dreptul să poarte mitră¹ (1). — Din ngr. *mitrofóros*.

MITROPOLIE, *mitropolii*, s.f. 1. Instituție administrativă a Bisericii ortodoxe, superioară episcopiei și inferioară patriarhiei, corespunzătoare unei provincii sau unei țări, care are în frunte un mitropolit. 2. Biserica și clădirile anexate care constituie sediul unei mitropolii (1). 3. Funcție de mitropolit. — Din sl. *mitropolija*.

MITROPOLÍT, *mitropolíti*, s.m. Rang în ierarhia Bisericii ortodoxe, inferior patriarhului și superior episcopului; persoană care deține acest rang. — Din sl. *mitropolitú*.

MITROPOLITÁN, *-Ă, mitropolitani, -e*, adj. Care aparține mitropoliei sau mitropolitului, privitor la mitropolie sau la mitropolit. — *Mitropolit* + suf. *-an*.

MITUI, *mituiesc*, vb. IV. Tranz. A da cuiva mită. — *Mită* + suf. *-ui*.

MITUIALĂ, *mituieli*, s.f. Mituire; (concr.) mită. [Pr.: *-tu-ia-*] — *Mitui* + suf. *-eală*.

MITUIRE, *mituiri*, s.f. Acțiunea de a mitui și rezultatul ei; mituală. [Pr.: *-tu-i-*] — V. *mitui*.

MITUITÓR, *-OĂRE, mituitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care mituiește. [Pr.: *-tu-i-*] — *Mitui* + suf. *-tor*.

MITĂ, *mițe*, s.f. (Mai ales la pl.) Fire din blana unor animale, care au crescut mai lungi, formând un cărlionț; smoc de păr sau de lână. ♦ Lână tunsă pentru prima oară de pe miei; lână (de calitate inferioară) tunsă de pe capul, coada și picioarele oilor. — Lat. **agnicius, -a* „de miel”.

MIȚÓS, *-OĂSĂ, mițoși, -oase*, adj. (Despre blană, lână sau obiecte de blană, de lână) Cu fire lungi, crețe și bogate; floccos; (despre animale) care are blană, lână cu fire lungi și dese. — *Miță* + suf. *-os*.

MIȚUI, *mițuiesc*, vb. IV. (Pop.) Tranz. A tunde un miel, o oaie etc. de mițe. [Prez. ind. și: *mițui*] — *Miță* + suf. *-ui*.

MIȚUIALĂ, *mițuieli*, s.f. (Pop.) Mițuire. [Pr.: *-tu-ia-*] — *Mițui* + suf. *-eală*.

MIȚUIRE, *mițuiri*, s.f. (POLO) Acțiunea de a mițui și rezultatul ei; mițuială, mițuit. [Pr.: *-tu-i-*] — V. *mițui*.

MIȚUIT s.n. (Pop.) Mițuire. [Pr.: *-tu-ii*] — V. *mițui*.

MIU, *miu*, s.m. Numele literei *m* din alfabetul grecesc. — Din fr. *mu*.

MIXĂ, *mixez*, vb. I. Tranz. 1. A realiza mixajul unui film. 2. (Rar) A amesteca (1). — Din *mixaj* (derivat regresiv).

MIXĂJ, *mixaje*, s.n. Suprapunere pe aceeași pistă sonoră a tuturor elementelor auditive ale unui film (dialoguri, muzică, zgomote). — Din fr. *mixage*.

MIXĂRE, *mixări*, s.f. Acțiunea de a mixa și rezultatul ei. — V. *mixa*.

MIXEDÉM, *mixedeme*, s.n. Boală endocrină datorată unei grave insuficiențe tiroidiene, care duce la scăderea funcțiilor organismului. — Din fr. *myxoedème*.

MIXER, *mixere*, s.n. 1. Amestecător hidraulic folosit la prepararea laptelui de ciment pentru cimentarea sondelor. 2. Aparat electric care servește la amestecarea, baterea etc. alimentelor. — Din fr., engl. *mixer*.

MIXOMICÉTĂ, *moxomicete*, s.f. (La pl.) Încrângătură de plante inferioare, constituind mase gelatinoase informe, care se hrănesc cu substanțe organice vegetale în descompunere; (și la sg.) plantă din această încrângătură. — Din fr. *myxomycètes*.

MIXOTRÓF, *-Ă, mixotrofi, -e*, adj. (Biol.; despre organisme) Care se hrănește cu substanțe organice preparate sau luate din mediul înconjurător. — Din fr. *mixotrophe*.

MIXOVIRÓZĂ, *mixoviroze*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru bolile provocate de mixovirusi cum ar fi rujeola, oreionul, gripa și alte boli virale respiratorii. — Din fr. *myxovirose*.

MIXOVÍRUS, *mixovirusuri*, s.n. (Med.) Grup de virusuri din care fac parte virusurile gripale, al oreionului etc. [Pl. și: (m.) *mixovirusi*] — Din fr. *myxovirus*.

MIXT, *-Ă, micști, mixte*, adj., s.f. pl. 1. Adj. Alcătuit din elemente deosebite (ca natură, origine, funcție etc.). < Școală *mixtă* = școală în care învață elevi de ambele sexe. *Cor mixt* = cor compus din voci bărbătești și voci femeiești. *Tren mixt* = tren compus din vagoane de călători și vagoane de marfă. *Număr mixt* = număr compus din numere întregi și din fracții ordinare. 2. S.f. pl. Produse miniere naturale constituite din mai multe minerale concreșcute, care trebuie sfărâmate în vederea separării substanțelor utile. — Din fr. *mixte*, lat. *mixtus, -a, -um*.

MIXTĂ, *mixtez*, vb. I. Tranz. A alcătui o școală sau o clasă cu elevi de ambele sexe. — Din *mixt*.

MIXTIÚNE, *mixtiuni*, s.f. (Farm.) Amestec de droguri într-un lichid pentru a prepara un medicament. [Pr.: *-ti-u-*] — Din fr. *mixtion*.

MIXTUM COMPOSITUM loc. s.n. (Livr.) Amestec artificial și nereușit. [Pr.: *míscstum compózitum*] — Expr. lat.

MIXTÚRĂ, *mixturi*, s.f. 1. (Livr., depr.) Amestec de elemente eterogene; amestecătură. 2. Substanță, material, amestec etc. preparate prin amestecarea mai multor substanțe, materiale etc., de obicei lichide sau granulare. 3. (Muz.) Sunet deosebit obținut la orgă prin producerea simultană a unor timbre diferite. — Din fr. *mixture*, lat. *mixtura*.

MIZĂ, *mizez*, vb. I. Tranz. 1. A depune ca miză; a juca pe...; a pontă. 2. Fig. A conta pe...; a se bizui pe... — Din fr. *misar*.

MIZANSCÉNĂ, *mizanscene*, s.f. (Rar) Realizarea scenică a unui spectacol prin care se stabilește locul, decorul, mișcarea, jocul actorilor; punere în scenă. — Din fr. *mis en scène*.

MIZANTRÓP, *-Ă, mizantropi, -e*, s.m. și f. Persoană stăpânită de mizantropie; *p. ext.* persoană nesociabilă, neprietenoasă, ursuză. — Din fr. *misanthropie*.

MIZANTRÓPIC, *-Ă, mizantropici, -ce*, adj. Care se referă la mizantrop sau la mizantropie; care denotă mizantropie, provocat de mizantropie. — Din fr. *misanthropique*.

MIZANTROPÍE s.f. Lipsă de încredere, dispreț, ură față de oameni; tendință de a evita societatea, de a se izola de oameni. — Din ngr. *misanthropia*, fr. *misantropie*.

MIZĂRE, *mizări*, s.f. Acțiunea de a *miza* și rezultatul ei; miză. — V. **miza**.
MIZĂ, *mize*, s.f. Sumă de bani pe care o depune fiecare dintre participanții la unele jocuri de noroc și care intră în posesia câștigătorului. ♦ Fig. Ceea ce constituie obiectul unei dispute. — Din fr. **mise**.

MIZÉR, *-Ă*, *mizeri*, *-e*, adj., s.m. și f. (Livr.) 1. Adj., s.m. și f. (Om) care se află într-o situație (materială) foarte proastă; (om) sărman, nenorocit. 2. Adj. (Despre starea, mediul în care se află ființele, obiectele etc.) Care denotă o situație foarte proastă; *p. ext.* sărăcăcios. [Acc. și: *mizer*] — Din lat. **misero**, *-a*, it. **misero**.

MIZERĂBIL, *-Ă*, *mizerabili*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Om) ticălos, nemernic, infam. 2. Adj. Lipsit de (orice) valoare, de însemnătate, de calitate foarte proastă. 3. Adj. Care se află într-o stare foarte proastă, vrednică de plâns; nenorocit, jalnic. ♦ Care denotă o situație foarte proastă; cu aspect urât, sărăcăcios. — Din fr. **misérable**.

MIZERICORDIE s.f. (Livr.) Milă, îndurare, milostivire. — Din lat. **miser cordia**.

MIZERICORDIÓS, *-OÁSĂ*, *mizericordioși*, *-oase*, adj. (Livr.) Îndurător, milostiv; generos. [Pr.: *-di-os*] — Din fr. **miséricordieux**.

MIZÉRIE, *mizerii*, s.f. 1. Stare de extremă sărăcie, situație jalnică. ♦ Loc. adj. *De mizerie* = sărăcios; sărac; cu care nu se poate trăi. ♦ Aspect exterior care denotă o mare sărăcie, murdărie ori dezordine. 2. Ceea ce provoacă neplăceri, greutăți, suferință, griji, necazuri. — Din lat. **miseria**, fr. **misère**.

MIZILÍC, *mizilicuri*, s.n. (Fam.) Gustare, aperitiv. ♦ Mâncare frugală. ♦ Fig. Fleac, bagatelă. [Var.: **mezelic** s.n.] — Din tc. **mezelik**.

MLÁCĂ, *mlăci*, s.f. (Reg.) Mlaștină, smârc. — Din bg., sb. **mlaka**.
MLĂDĂ, *mlăzi*, s.f. 1. Mlădiță (1). 2. (Colectiv) Vegetație arborescentă; lăstăriș; desiş; pădure tânără și deasă. — Din sl. **mladŭ**, bg. **mlada**.

MLĂJĂ, *mlăji*, s.f. 1. Arbust cu ramurile flexibile, cenușii sau verzi, cu frunzele lanceolate, puțin undulate și acoperite cu peri mățoși, care crește mai ales pe malurile și pe prundișurile râurilor (*Salix viminalis*). ♦ Răchită. 2. Ramură tânără de mlăjă (1) sau, *p. gener.*, de salcie, de tei etc., tăiată din plantă și întrebuințată la împletitul coșurilor, la legatul vițe-de-vie etc. — Refăcut din **mladŭ**.

MLĂȘTINĂ, *mlăștini*, s.f. Depresiune naturală de teren fără scurgere, în care se adună și stagnează apa provenită din precipitații, din inundații sau din pânza freatică; mlacă. — Din sl. ***mlăstina**.

MLĂDIĂ, *mlădiez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) înclina, a (se) îndoi (ușor); a (se) legăna (ușor) într-o parte și în alta. 2. Tranz. și refl. Fig. A (se) modula. *MLădiez* vocea. 3. Refl. Fig. A se adapta unei situații, a deveni conciliant, maleabil; a se supune. [Pr.: *-di-a*. — Prez. ind. și: *mlădiŭ*] — Din **mlădiu**.

MLĂDIÁT, *-Ă*, *mlădiati*, *-te*, adj. (Rar) Mlădios (1). [Pr.: *-di-at*] — V. **mlădia**.

MLĂDIÉRE, *mlădieri*, s.f. Acțiunea de a (se) **mlădia** și rezultatul ei; mișcare mlădioasă. ♦ Înșușirea de a fi mlădios, flexibil, elastic. [Pr.: *-di-e-*] — V. **mlădia**.

MLĂDIÓR, *-OARĂ*, *mlădióri*, *-oare*, adj. (Pop.) Diminutiv al lui **mlădiu**. [Pr.: *-di-or*] — **MLădiu** + suf. *-ior*.

MLĂDIÓS, *-OÁSĂ*, *mlădioși*, *-oase*, adj. 1. Care se îndoaie cu ușurință (fără să se frângă); flexibil, elastic; mlădiat. 2. (Despre ființe, despre corpul lor sau despre părți ale corpului lor) Suplu, zvelt, elastic; cu mișcări grațioase; mlădiu. 3. Fig. (Despre oameni, despre caracterul lor etc.) Care cedează, care se adaptează ușor; maleabil, conciliant. 4. Fig. (Despre sunete, voce etc.) Cu inflexiuni plăcute; melodios, armonios. [Pr.: *-di-os*] — **MLădia** + suf. *-os*.

MLĂDIȚĂ, *mlădițe*, s.f. 1. Ramură tânără, subțire și flexibilă a unei plante lemnoase; mlacă (1), lăstar, vlăstar. 2. Fig. Descendent, urmaș, odraslă. — Din bg. **mladica**.

MLĂDIU, *-IE*, *mlădii*, adj. (Rar) Mlădios (2). — **Mladă** + suf. *-iu*.
MLĂȘTINIȘ, *mlăștinișuri*, s.n. (Rar) Teren mlăștinos. — **Mlaștină** + suf. *-iș*.

MLĂȘTINIȚĂ, *mlăștinițe*, s.f. Nume dat mai multor plante erbacee, cu frunze lanceolate, cu flori verzi, albe, roz și roșii (*Epipactis*). — **Mlaștină** + suf. *-iță*.

MLĂȘTINÓS, *-OÁSĂ*, *mlăștinoși*, *-oase*, adj. (Despre terenuri) Cu mlaștini; noroios, mociros. — **Mlaștină** + suf. *-os*.

MLÉCIN s.m. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina păroasă și cu flori albastre (*Mulgedium alpinum*). — Cf. sl. m l ě a č ĩ n ŭ „cu lapte”.

MNEMOTEHNIC, *-Ă*, *mnemotehnici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ansamblu de procedee care înlesnesc memorarea cunoștințelor pe baza unor asociații

dirijate; mnemotehnie. 2. Adj. Care aparține mnemotehnicii (1), privitor la mnemotehnică. — Din fr. **mnémotechnique**.

MNEMOTEHNIE s.f. Mnemotehnică. — Din fr. **mnémotechnie**.

MNÉZIC, *-Ă*, *mnezici*, *-ce*, adj. (Livr.) De memorie, al memoriei. — Din fr. **mnésique**.

MOÁCĂ, *moace*, s.f. 1. (Pop.) Bătă lungă și groasă cu măciulie la un capăt; măciucă. 2. (Arg.) Cap; figură. ♦ Expr. (Fam.) *A o lua la moacă* = a primi o bătaie zdravănă. 3. (Fam.) Persoană (mai ales femeie) bleagă, înceată, leneșă. 4. (Iht.; reg.) Zglăvoacă. [Var.: **moc** s.m.] — Et. nec.

MOÁLE, *moi*, adj. I. 1. Care cedează ușor la apăsare, modificându-și forma; *p. ext.* afânat, pufoș. ♦ *Carne moale* = carne fără oase. *Ou moale* = ou fierț sau copt astfel încât să nu fie complet coagulat. *Lipire moale* = operație de îmbinare, cu ajutorul unui metal străin în stare de fuziune, a două piese metalice care nu se încălzesc în prealabil. ♦ Expr. *A-i fi* (cuiva) *moale* sau *a trăi* (ori *a se așeza*) *pe moale* = a duce o viață liniștită, fără griji; a o duce bine; a-i fi bine. ♦ (Substantivat, n. sg. art.) Parte moale (I 1) a unui lucru. ♦ (Pop.) *Moalele capului* = fontanelă; *p. ext.* creștetul capului. ♦ (Despre gură, buze) Cărnos fraged. ♦ Moleșit, flască; puhav. ♦ Puțin consistent; subțire, apos. ♦ (Despre pâine, cozonac etc.) Proaspăt; fraged. ♦ (Despre icre) Proaspăt, neconservat. ♦ (Despre fructe) Zemos; mălieț. ♦ Flexibil, elastic. 2. (Despre terenuri) Umed, reavăn, jilav. 3. (Despre metale și aliaje) Cu duritate mică; care poate fi ușor îndoit, zgâriat etc.

4. (Despre ființe, despre corpul sau despre părți ale corpului lor) Fără rezistență, fără putere; debil, slab, plâpând; gingaș, delicat. ♦ Sleit de puteri, istovit, vlăguit. 5. (Despre oameni) Lipsit de energie, de voință; apatic, indolent; bleg, leneș; cu fire slabă, nehotărâtă, influențabilă. ♦ Expr. *A o lăsa* (*mai*) *moale* = a ceda, a face concesii. II. 1. Cu suprafața netedă, fără asperități; neted. ♦ Catifelat, mățos; plăcut la atingere. 2. Necolțuros, rotunjit, unduios; *p. ext.* armonios, delicat. 3. (Despre culori, lumină, sunete) Lipsit de stridență, cu intensitate scăzută; domol, potolit; blând. 4. (Fon.; în opoziție cu *dur*; în sintagmele) *Consoană moale* = consoană palatalizată. *Poziție moale* = poziția unui sunet urmat de o silabă care conține o vocală palatală. 5. (Despre vreme, atmosferă, anotimpuri reci etc.) Călduț (și umed); *p. ext.* plăcut, blând. 6. (Despre ființe, despre însușiri și manifestări ale lor) Domol; blând, blajin. 7. (Despre mișcări) Ușor, abia simțit; încet, lent; lipsit de vlagă; slab. ♦ Care se mișcă încet, lin, domol; (despre ființe) lipsit de vioiciune, de sprinteneală. — Lat. **mollis**, *-e*.

MOAR, (2) *moaruri*, s.n. 1. Țesătură de mătase ori de bumbac mercerizat, care imită efectul optic obținut prin suprapunerea a două țesături rare și transparente. 2. Sortiment de moar (1). 3. (Tel.) Perturbație vizibilă pe ecranul unui televizor constând într-o rețea de linii cu deplasare aleatorie. — Din fr. **moire**.

MOARĂJ, *moaraje*, s.n. (Poligr.) Efect optic obținut prin suprapunerea a două tipare de clișee cu rețele de puncte sau de linii care formează între ele un unghi. — Din fr. **moirage**.

MOARÁT, *-Ă*, *moarați*, *-te*, adj. Care are aspectul moarului (1). — Din fr. **moiré**.

MOARĂ, *moari*, s.f. 1. Instalație special amenajată pentru măcinarea cerealelor; clădire, construcție prevăzută cu asemenea instalații. ♦ Expr. *A-i merge* (sau *a-i umbra*, *a-i toca*) (cuiva) *gura* ca o *moară* (*hodorogită* sau *stricită*, *neferecată* etc.) = a vorbi mult (și inutil). *Ca la moară = a)* pe rând, în ordinea sosirii; *b)* (în legătură cu verbele „a intra”, „a ieși” sau cu echivalentele acestora) într-un continuu du-te-vino. *A(-i) da* (cuiva) *apă la moară* = a-i crea cuiva o situație favorabilă; a încuraja, a stimula. *A-i veni* (cuiva) *apa la moară* = a se schimba împrejurările în favoarea cuiva. *A-i lua* (sau *a-i tăia*) (cuiva) *apa de la moară = a)* a priva pe cineva de anumite avantaje de care s-a bucurat; *b)* a întrerupe pe cineva în timp ce vorbește, a nu-i permite să mai vorbească sau a face să nu mai vorbească. *A mâna apa la moara sa* = a căuta să tragă singur toate foloasele. *A-i umbra* (cuiva) *moara* = a-i merge bine, a-i merge toate din plin. *A-i sta* (cuiva) *moara* = a nu-i mai merge bine; a nu mai avea profituri, avantaje. *A ajunge de la moară la rășniță* = a ajunge rău; a decădea, a scăpăta. (Livr.) *A se bate* (sau *a se lupta*) *cu morile de vânt* = a întreprinde acțiuni inutile, ridicole; a se lupta cu dușmani ireali. ♦ (Depr.; de obicei urmat de determinări ca „hodorogită”, „stricită” etc.) Gură (considerată ca organ al vorbirii); *p. ext.* persoană care flecărește fără încetare; meliță. 2. Mașină de lucru sau instalație folosită pentru mărunțirea fină a unor materiale tari (minereuri, produse chimice etc.); clădire, construcție prevăzută cu asemenea mașini sau instalații. 3. (Inv.) Fabrică (în care materia primă era mărunțită, zdrobită, frământată). 4. (Reg.) Jocul de țintar. — Lat. **mola**.

MOÁRE s.f. (Reg.) Apă cu sare sau cu oțet (folosită la conservarea legumelor); lichid acru în care se țin ori s-au ținut murături; *spec.* zeamă de varză. ♦ Expr. *A ști* (sau *a cunoaște*) *moarea cuiva* = a cunoaște firea, obiceiurile cuiva. *A mânca* (sau *a gusta*) *moarea* (sau *din moarea*) *cuiva* = a avea de suportat supărarea, toanele cuiva. ♦ Fel de mâncare preparat

cu saramură. ♦ Fig. Fel de a fi al cuiva; fire, temperament, caracter. — Probabil lat. *morla*.

MOARTE, *morți*, s.f. 1. Încetare a vieții, oprire a tuturor funcțiilor vitale, sfârșitul vieții; răposare; deces. ♦ Loc. adj. *Fără (de) moarte = a)* veșnic, nemuritor; *b)* (despre obiecte) foarte durabil, foarte trainic. ♦ *De moarte = a)* loc. adj. și adv. moral; *b)* loc. adj. (în textele bisericești; despre păcate, greșeli) care atrage osânda veșnică; *c)* loc. adj. și adv. fig. grozav, cumplit, teribil. ♦ Loc. vb. *A face moarte de om = a omori, a ucide. A-și face moarte (singur sau cu mâna lui) = a se sinucide, a se omori.* ♦ Expr. *Pe viață și pe moarte = a)* din toate puterile, cu înverșunare, punându-și viața în joc; *b)* pentru totdeauna. (*A fi ori a se afla pe patul de moarte sau pe patul morții = (a fi) în agonie. Între viață și moarte = în agonie, aproape de moarte. Ca de frica morții = înfrigorat, febril. Cu moartea în suflet = extrem de mâhnit, de îndurerat; disperat, deznădăduit. A se da de ceasul morții = a depune eforturi disperate; a se frământa, a se neliniști extrem de mult. A da moartea în ceva = a muri în număr foarte mare. A azvârlii (sau a băga) moartea-n țigani = a)* a învinui pe nedrept pe cineva, a da vina pe alții; *b)* a lansa o idee, un proiect fără finalitate, care provoacă doar confuzie, derută. *A da mâna cu moartea sau a vedea moartea cu ochii = a trece printr-o mare primejdie. (A fi) uitat de moarte = (a fi) foarte bătrân. A nu avea (sau a nu cunoaște) moarte = (despre obiecte) a fi foarte durabil.* ♦ (Jur.) *Moarte declarată = situație juridică creată unei persoane dispărute în împrejurări care fac să se prezume moartea sa fizică. Moarte fizică = moarte constatată prin act de deces.* ♦ Fig. Dispariție, pierire. 2. Omor,ucidere; crimă, asasinat; *p. ext.* măcel, masacru. ♦ Expr. (Fam.) *Moarte de om = mare înghesuială, îmbulzeală.* ♦ Pedepsă capitală; execuție. ♦ Expr. *La moarte!* formula cu care se cerea pedeapsă capitală pentru un vinovat. 3. (Înv. și pop.) Mortalitate provocată de un flagel; *p. ext.* moliță, epidemie. 4. Ceea ce pricinuieste sau se crede că pricinuieste moarte (1). ♦ Expr. *Moartea mea (sau ta, lui etc.) e... sau e moartea mea (ori ta, lui etc.),* se spune pentru a arăta că un anumit lucru place cuiva în mod deosebit. 5. Compuse: *moartea-puricelui* = plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpină dreaptă, ramificată, păroasă, cu flori galbene, dispuse în capitule (*Inula conya*); (Med. vet.; reg.) *moartea-gânilor* = cobe. — Lat. *mors*, *-tis*.

MOAȘĂ, *moașe*, s.f. 1. Femeie (cu pregătire specială) care asistă și îngrijește femeile la naștere. 2. (Pop.) Bunică; *p. ext.* femeie bătrână. — Cf. alb. *m o s h ë „vârstă”*.

MOAȘTE s.f. pl. (În religia creștină) Rămășițe mumificate din corpul unei persoane considerate sfântă; *p. ext.* veșmânt, parte de veșmânt sau orice alt obiect care a aparținut unei astfel de persoane (și căreia i se atribuie puteri supranaturale). ♦ P. gener. Corp mumificat; mumie. ♦ Fig. Vestigii prețioase ale trecutului. — Din sl. *mošti*.

MOAZĂ, *moazez*, vb. I. Tranz. (Constr.) A îmbina cu moaze. — Din fr. *moiser*.

MOAZĂRE, *moazări*, s.f. Acțiunea de a moaza. — V. *moaza*.

MOAZĂT, *-Ă*, *moazați*, *-te*, adj. (Despre elemente de construcție) care a fost îmbinat cu moaze. — V. *moaza*.

MOAZĂ, *moaze*, s.f. (Constr.) Ansamblu format din două grinzi de lemn strânse între ele cu șuruburi, servind ca element de consolidare la o construcție din lemn. — Din fr. *moise*.

MOBIL, *-Ă*, *mobili*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. Care se mișcă, se deplasează sau care poate fi mișcat, deplasat. ♦ *Bunuri mobile sau avere mobilă = avere constând din obiecte care se pot transporta dintr-un loc în altul.* 2. S.n. Corp în mișcare. 3. Adj. Nestabil; schimbător, variabil. ♦ (Despre ochi, privire, figură) Care își schimbă ușor expresia; care este mereu în mișcare. 4. S.n. Căuză determinantă a unei acțiuni; impuls, imbold, scop, obiectiv. 5. S.n. Telefon portabil; celular. [Acc. și: (1) *mobil*. — Pl. și: (4) *mobilitur*] — Din fr. *mobile*, lat. *mobilis*.

MOBILĂ, *mobilez*, vb. I. Tranz. A aranja, a înzestra o încăpere, o locuință cu mobilă. — Din *mobila*.

MOBILĂRE, *mobilări*, s.f. Acțiunea de a mobilă și rezultatul ei; fel de a mobilă. — V. *mobila*.

MOBILĂT, *-Ă*, *mobilați*, *-te*, adj. Amenajat cu mobilă. ♦ Care se închiriază cu mobilă. — V. *mobila*.

MÖBILĂ, *mobile*, s.f. (Mai ales la pl.) Obiect (cu destinație practică precisă) care servește la amenajarea unei locuințe, a unei instituții etc. și care se sprijină de obicei cu partea inferioară pe podea. ♦ (La sg.; cu sens colectiv) Mobilier. — Din fr. *meuble*, it. *mobilia*, germ. *Möbel*.

MOBILIĂR, *-Ă*, *mobiliari*, *-e*, adj. (Jur.) Alcătuit din bunuri mobile, care se referă la bunuri mobile. ♦ (Despre bunuri sau averi) Care poate fi transportat; mobil. [Pr.: *-li-er*] — Din it. *mobiliare*, fr. *mobilier*.

MOBILIÉR, *mobiliere*, s.n. Totalitatea mobilelor dintr-o încăpere, dintr-o locuință, dintr-o clădire; mobilă. ♦ Ansamblul mobilelor caracteristice unei epoci sau unui stil. [Pr.: *-li-er*] — Din fr. *mobilier*.

MOBILITĂTE, *mobilități*, s.f. 1. Capacitatea de a fi mobil (1), de a se mișca, de a-și schimba locul sau poziția; proprietatea de a fi mișcat, deplasat. ♦ Ușurință în mișcări; vioiciune, degajare, naturalețe (a mișcărilor). ♦ Capacitate a feței de a-și schimba ușor expresia, de a exterioriza stările sufletești. ♦ Instabilitate, nestatornicie. 2. Capacitate de a se schimba, de a se transforma; variabilitate. — Din fr. *mobilité*, lat. *mobilitas*, *-atis*.

MOBILIZĂ, *mobilizez*, vb. I. 1. Tranz. A chema sub arme, a convoca de urgență la unități (în vederea războiului); a trece de la starea de pace la cea de război. ♦ Expr. *A mobiliza (pe cineva) pe loc = a păstra în timp de război (pe cineva) pe postul civil pe care-l ocupă, supunându-l disciplinei militare impuse de starea de război.* ♦ Tranz. A chema într-un anumit loc, cu un anumit scop; a convoca, a întruni, a aduna. 2. A antrena o colectivitate la o acțiune sau la o activitate susținută, organizată și coordonată, de interes general. 3. Refl. A-și impune un efort sau o concentrare maximă pentru realizarea unui scop, a unei acțiuni etc. — Din fr. *mobiliser*.

MOBILIZĂBIL, *-Ă*, *mobilizabili*, *-e*, adj. Care este supus mobilizării; apt de a fi mobilizat. — Din fr. *mobilisable*.

MOBILIZĂRE, *mobilizări*, s.f. Acțiunea de a (se) mobiliza și rezultatul ei. — V. *mobiliza*.

MOBILIZĂT, *-Ă*, *mobilizați*, *-te*, adj. Chemat sub arme, supus mobilizării. — V. *mobiliza*.

MOBILIZĂTOR, *-OĂRE*, *mobilizatori*, *-oare*, adj. Care antrenează ori poate antrena o colectivitate la o acțiune de interes general; antrenant, stimulator. — *Mobiliza* + suf. *-tor*.

MOBILOMÉTRU, *mobilometre*, s.n. (Tehn.) Vâscozimetru pentru determinarea consistenței lacurilor, vopselelor etc. — Din engl. *mobliometer*.

MOC s.m. v. *moacă*.

MÓCA s.f. Cafea care provine din orașul arab Moka; *p. ext.* cafea de calitate superioară; băutura caldă preparată din această cafea. — Cf. fr. *m o k a*, germ. *M o k k a*.

MOCĂN, *mocani*, s.m. Locuitor (român) din regiunile muntoase (în special ale Transilvaniei), care posedă turme de oi; *spec.* cioban din aceste regiuni; mocârțan (1). — *Moacă* + suf. *-an*.

MOCĂNCĂ, *mocance*, s.f. 1. Femeie (româncă) dintr-o regiune de munte (în special din Transilvania); soție sau fiică de mocan; mocăniță. 2. (La sg.; art.) Numele unui dans popular asemănător cu hora; melodie după care se execută acest dans; mocănească. — *Mocan* + suf. *-că*.

MOCASIN, *mocasin*, s.m. Încălțăminte din piele netăbăcită, purtată de indienii din America de Nord. ♦ Încălțăminte foarte suplă și comodă, cu talpă plată, fără șireturi. — Din fr. *mocassin*.

MOCĂI, *mocăi*, vb. IV. Intrans. și refl. (Pop. și fam.) 1. A lucra încet, fără spor; a (se) moșmondi, a (se) mocoși. 2. A pierde vremea cu nimicuri; a tândăli. [Prez. ind. și: *mocăiesc*] — Et. nec. Cf. *m o a c ä*.

MOCĂIĂLĂ, *mocăieli*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a (se) mocăi. [Pr.: *-că-ia-*] — *Mocăi* + suf. *-eală*.

MOCĂIT, *-Ă*, *mocăiți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Pop. și fam.) 1. (Persoană) care lucrează încet, fără spor, care acționează sau umblă încet. 2. (Persoană) care își pierde vremea cu nimicuri. [Pr.: *-că-iți*] — V. *mocăi*.

MOCĂNAȘ, *mocănași*, s.m. 1. Diminutiv al lui *mocan*. 2. (La pl.; art.) Dans popular, inspirat din viața pastorală, răspândit, în trecut, în Moldova și în Dobrogea; melodie după care se execută acest dans. — *Mocan* + suf. *-aș*.

MOCĂNCUȚĂ, *mocăncuțe*, s.f. Diminutiv al lui *mocancă*. — *Mocancă* + suf. *-uță*.

MOCĂNESC, *-EĂSCĂ*, *mocănești*, adj., s.f. 1. Adj. De mocan, al mocanului, specific mocanilor, privitor la mocani. ♦ *Oaie mocănească = varietate de oaie țurcană. Cal mocănesc = cal scund de munte. Porumb mocănesc = varietate de porumb cu bobul mare.* 2. S.f. art. Numele unui dans popular asemănător cu hora; melodie după care se execută acest dans; mocancă. — *Mocan* + suf. *-esc*.

MOCĂNEȘTE adv. Ca mocanii, în felul mocanilor. — *Mocan* + suf. *-ește*.

MOCĂNIME s.f. Grup, mulțime de mocani; totalitate a mocanilor. — *Mocan* + suf. *-ime*.

MOCĂNIȚĂ, *mocănițe*, s.f. 1. Mocancă (1). 2. (Fam.) Tren de linie îngustă, care circulă în regiunile de munte. — *Mocan* + suf. *-iță*.

MOCĂRȚAN, *mocârțani*, s.m. 1. (Pop.) Mocan. 2. Epitet depreciativ dat unui om bădăran, moic. — Cf. *m o c a n*.

MOCHETĂ, *mochetez*, vb. I. Tranz. A acoperi podeaua unei camere cu mochetă. — Din *mochetă*.

MOCHETĂRE, *mochetări*, s.f. Acțiunea de a mocheta. — V. *mocheta*.

MOCHETĂT, -Ă, *mochetați*, -e, adj. (Despre podea) Care este acoperită cu mocheta; (despre camere) Care au podeaua acoperită cu mocheta. — V. **mocheta**.

MOCHETĂ, (2) *mochete*, s.f. 1. Țesătură plușată, cu bățură de in, cânepă sau material plastic și cu urzeală de lână, folosită pentru covorașe. 2. Bucată din acest fel de țesătură, care acoperă (de obicei) toată suprafața podelei. — Din fr. **moquette**.

MOCIRLĂ, *mocirle*, s.f. Apă stătătoare (de mică întindere) provenită din ploii, revărsări etc. și plină de mâl, de noroi; loc mlăștinos, noroi; noroi, mâl. ♦ Fig. Decădere morală; mediu decăzut din punct de vedere moral. — Cf. bg. m o č ilo.

MOCIRLÓS, -OĂȘĂ, *mocirloși*, -oase, adj. Plin de mocirle, de noroi, de mâl; mlăștinos, noroi. — **Mocirlă** + suf. -os.

MÓCLES interj. v. **mucles**.

MOCNEALĂ, *mocneli*, s.f. Faptul de a mocni; stare a ceea ce mocnește; p. ext. indispoziție, tristețe, posomoreală. — **Mocni** + suf. -eală.

MOCNI, *mocnesc*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre foc) A arde înăbușit, fără flacără; a arde sub cenușă; a fi pe punctul de a se stinge. 2. Fig. A-și trece vremea fără folos, a sta inactiv; a lăncezi, a zăcea, a vegeta. 3. Fig. A sta în așteptare, gata să izbucnească; a nutri sentimente de ură, de revoltă etc.; a fierbe; a sta posomorât și tăcut. — Din sl. **moknōti** „a uda, a muia”.

MOCNIRE, *mocniri*, s.f. (Rar) Faptul de a mocni. — V. **mocni**.

MOCNIT, -Ă, *mocniți*, -te, adj. 1. (Despre foc; adesea adverbial) Care arde înăbușit, înfundat, fără flacără; care este pe punctul de a se stinge. 2. Fig. Care lăncezește, care este fără viață, inactiv. 3. Fig. Reținut vreme îndelungată (dar gata oricând să izbucnească); tăcut, posomorât. 4. Care (pare că) ascunde o amenințare (gata să se declanșeze). 5. (Despre vreme, atmosferă) Înnoțat, mohorât. ♦ (Despre ploaie) Încet și potolit, dar persistent. — V. **mocni**.

MOCOFĂN, *mocofani*, s.m. 1. Om prost, bleg. 2. Om bădăran, moic. — Et. nec. Cf. m o a c ă.

MOCOȘEALĂ, *mocoșeli*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a (se) mocoși. — **Mocoși** + suf. -eală.

MOCOȘI, *mocoșesc*, vb. IV. Intrans. și refl. (Pop. și fam.) A lucra îndelung, cu mîgălă (la ceva); a pierde prea mult timp la o treabă, a lucra prea încet, cu prea multă mîgălă; a-și pierde vremea; a (se) mocași. — Cf. m o c ă i.

MOCOȘIT, -Ă, *mocoșiți*, -te, adj., s.m. și f. (Pop. și fam.) (Persoană) care lucrează prea încet, care nu are spor la lucru. — V. **mocoși**.

MOD, *moduri*, s.n. 1. Fel de a fi, de a se manifesta, de a se desfășura al cuiva sau a ceva; cale, procedeul, metodă. < Mod de viață (de trai) = fel de a concepe și a trăi viața; conținutul și formele specifice de satisfacere a nevoilor materiale și spirituale ale diferitelor grupuri sociale, în funcție de nivelul de trai, de tradiții, obiceiuri și mentalități. ♦ (Gram.; în sintagma) *Adverb de mod* = adverb care arată felul cum se desfășoară acțiunea, cum este starea sau însușirea exprimată de un verb. *Complement circumstanțial de mod* = complement circumstanțial care arată cum ori în ce măsură se desfășoară sau apare la un moment dat o acțiune, o stare sau o însușire. *Propoziție circumstanțială de mod* = propoziție subordonată care arată felul cum se desfășoară acțiunea din regentă sau cum se înfățișează o calitate din regentă. 2. Categorie gramaticală specifică verbului, prin care se exprimă felul cum prezintă vorbitorul acțiunea; fiecare dintre formele flexionare ale verbului prin care se exprimă această categorie. 3. Sistemul raporturilor dintre sunetele muzicale, care determină dependența sunetelor instabile de cele stabile. *Mod major și minor*. — Din lat. **modus**, it. **modo**.

MODĂL, -Ă, *modali*, -e, adj. 1. (Gram.) Care aparține modului (2), care se referă la mod, care exprimă modul. 2. (Gram.) Care se referă la mod (1), care indică modul; de mod. 3. (Muz.) Care se referă la mod (3), care aparține modului. — Din fr. **modal**.

MODALITĂTE, *modalități*, s.f. 1. Procedeul, mijloc, metodă folosită în vederea realizării unui scop; mod (1), manieră. 2. (Log.) Determinare a caracterului necesar, contingent, posibil sau imposibil al unei judecăți. — Din fr. **modalité**.

MODĂ, *mode*, s.f. 1. Obicei, deprindere colectivă, specifică la un moment dat unui mediu social; *spec. gust, preferință generalizată la un moment dat privind îmbrăcămintea, ținuta, comportarea*. ♦ Loc. adj. *La modă = a)* care corespunde gustului într-un anumit moment, care se folosește frecvent la un moment dat; modern; de actualitate, actual; **b)** (despre oameni) care se comportă conform gustului, preferințelor unui anumit mediu social (la un moment dat); foarte cunoscut sau apreciat la un moment dat. ♦ Expr. *De modă veche = a)* care nu mai corespunde cu gustul momentului, depășit, demodat, desuet; care aparține unor realități din trecut, ieșite din uz; **b)** (despre oameni) cu concepții vechi, depășite; care se conformează unui

sistem sau unui principiu din trecut, învechit. 2. (În sintagma) *Magazin de mode* = magazin de pălării femeiești și de obiecte mărunte de îmbrăcăminte femeiască. *Revistă (sau jurnal) de modă (sau de mode)* = revistă care conține modele (noi) de îmbrăcăminte și de încălțăminte. *Casă de modă (sau de mode)* = atelier (de lux) unde se confecționează la comandă obiecte de îmbrăcăminte. — Din it. **moda**, germ. **Mode**, ngr. **móda**, fr. **mode**.

MODĂLCĂ, *modâlci*, s.f. (Pop.) 1. Umflătură patologică (mică) care se poate forma pe diferite părți ale corpului omnesc. 2. Obiect sau parte a unui obiect care are forma unei modâlci (1). — Et. nec.

MODĂRLĂN adj., s.m. v. **modoran**.

MODEL, *modele*, s.n. 1. Ceea ce poate servi ca orientare pentru reproducere sau imitație; tipar. ♦ Reprezentare în mic a unui obiect; machetă. ♦ Tipul unui obiect confecționat. *Model de pălărie*. ♦ Obiect care, imprimat într-un material plastic, formează un tipar după care se realizează alte obiecte identice. ♦ Sistem teoretic sau material cu ajutorul căruia pot fi studiate indirect proprietățile și transformările altui sistem, mai complex, cu care primul sistem prezintă o analogie. 2. Persoană, realizare, operă care, prin valoare sau calitate, poate servi ca exemplu; p. ext. exemplu, pildă servită de o asemenea persoană, realizare, operă. 3. Manechin. 4. Persoană care pozează unui pictor sau unui sculptor. 5. (Mat.) Sistem de relații matematice care leagă între ele mărimile de stare ale sistemului modelat. — Din fr. **modèle**, it. **modello**.

MODELĂ, *modellez*, vb. I. Tranz. A executa ceva după un anumit model (1); a da o anumită formă unui material plastic sau adus în stare plastică; a da materialului forma dorită; a fasona. ♦ A studia un obiect sau un fenomen inaccessibil cercetării directe, cu ajutorul unui model (1). ♦ Fig. A modifica după voie, a influența. — Din fr. **modeler**, it. **modellare**.

MODELĂJ, *modelaje*, s.n. Modelare. — Din fr. **modelage**.

MODELĂR, -Ă, *modelari*, -e, s.m. și f. Persoană care creează modele (1). — **Model** + suf. -ar.

MODELĂRE, *modelări*, s.f. 1. Acțiunea de a modela și rezultatul ei; modelaj. 2. (Mat.) Reprezentare a unei relații prin simbolism matematic. — V. **modela**.

MODELĂT, -Ă, *modelați*, -te, adj. Căruia i s-a dat o anumită formă (după un model); *spec. sculptat*. — V. **modela**.

MODELĂTOR, -OĂRE, *modelatori*, -oare, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Artist care execută lucrări decorative din materiale plastice. ♦ Meseriaș care multiplică după un model dat. 2. S.n. Unealtă folosită (de sculptori) pentru modelare. — Din it. **modellatore**.

MODELĂRIE, *modelării*, s.f. (Rar) Atelier (într-o întreprindere) în care se confecționează modele. — **Model** + suf. -arie.

MODELĂRI, -Ă s.m. și f. v. **modelier**.

MODELĂRU, -Ă, *modelare*, s.n. Relief sau impresie de relief redată într-o sculptură sau într-o pictură. — Din fr. **modélé**.

MODELĂRIER, -Ă, *modelierii*, -e, s.m. și f. (Rar) Modelator. [Var.: **modelér**, -ă s.m. și f.] — Din engl. **modeler**.

MODELISM s.n. Activitate de construcție a unor modele (1) de mașini și aparate (în special la demonstrațiile din cadrul unor discipline școlare). — **Model** + suf. -ism.

MODELIST, -Ă, *modeliști*, -ste, s.m. și f. (Rar) Modelor. — Din fr. **modéliste**.

MODELIZĂ, *modelizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A modela. — **Model** + suf. -iza.

MODELIZĂRE, *modelizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a modeliza și rezultatul ei; modelare. — V. **modeliza**.

MÓDELLING s.n. Meseria de manechin. — Cuv. engl.

MODELÓR, -OĂRE, *modelori*, -oare, s.m. și f. Lucrător care confecționează modele; modelist. — Din fr. **modeleur**.

MÓDEM, *modemuri*, s.n. (Inform.) Dispozitiv care convertește semnalele digitale din terminalul unui calculator în semnale analogice pe care circuitele telefonice le pot transmite și invers. [Acc. și: *modém*. — Pl. și: *modeme*] — Din engl. **modem**.

MODENATŪRĂ, *modenaturi*, s.f. Proporția și forma diferitelor profiluri care decorează un element de arhitectură; ansamblul multor linii unei construcții. — Din fr. **modénature**.

MODERĂ, *moderez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A face să devină sau a deveni mai puțin intens, mai puțin mare; a (se) micșora, a (se) reduce. 2. A face să devină sau a deveni mai cumpătat, mai stăpănit; a (se) înfrâna, a (se) potoli. — Din fr. **modérer**.

MODERĂNT, -Ă, *moderanți*, -te, adj. (Rar; despre oameni) Care moderează (2). — Din engl. **moderant**.

MODERANTISM s.n. Atitudine și opinie propriei persoanelor moderate. ♦ Concepție bazată pe moderantism. — Din fr. **modérantisme**.

MODERANTÍST, -Ă, *moderantiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al moderantismului. — Din fr. **modérantiste**.

MODERĂRE, *moderări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *modera* și rezultatul ei. — V. **modera**.

MODERÁT, -Ă, *moderați, -te*, adj. 1. De intensitate sau de mărime mijlocie, care nu este excesiv; micșorat, redus. ♦ (Despre prețuri) Care nu este prea ridicat; convenabil, modic. 2. Chibzuit, cumpătat, ponderat. — V. **modera**. Cf. fr. *modéré*, lat. *moderatus*.

MODERÁTO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Potrivit, nu prea vioi. ♦ (Substantivat, n.) (Parte dintr-o) compoziție muzicală executată în acest tempo. — Cuv. it.

MODERATÓR, -OÁRE, *moderatori, -oare*, s.m., s.f., s.n., adj. 1. S.m. și f., adj. (Element) care moderează, ponderează, frânează, potolește. 2. Persoană care conduce cu imparțialitate o dezbatere, de obicei, publică, o masă rotundă, o emisiune cu mai mulți participanți. 3. S.n. Dispozitiv de reglare a vitezei de mișcare a unui mecanism. 4. S.m. Substanță folosită pentru micșorarea energiei neutronilor la reactoarele nucleare. [Pl. și: (4, n.) *moderatoare*] — Din fr. **modérateur**, lat. **moderator**, it. **moderatore**.

MODERÁȚIE, *moderații*, s.f. Înșușirea de a fi moderat; atitudine moderată; micșorare, reducere; cumpătare, măsură. [Var.: **moderațiune** s.f.] — Din lat. **moderatio**, fr. **modération**, it. **moderazione**.

MODERAȚIÚNE s.f. v. **moderație**.

MODÉRN, -Ă, *moderți, -e*, adj. Care aparține epocii actuale, care ține de prezent sau de trecutul apropiat; nou, recent, care corespunde stadiului actual al progresului; care este diferit de tradiție. ♦ *Limbă modernă* = limbă vorbită în zilele noastre sau într-o epocă apropiată nouă. *Epocă modernă* = perioadă după Renaștere, care cuprinde sec. XVI–XVIII, numite clasice ♦ Conform cu moda zilei. — Din fr. **moderne**, it. **moderno**.

MODERNÍSM, modernisme, s.n. 1. Înșușirea de a fi modern, caracterul a ceea ce este modern; atitudine modernă; preferință (exagerată) față de tot ceea ce este nou, modern. 2. Nume generic dat mișcărilor, tendințelor, experimentelor literare și artistice novatoare (manifestate începând din ultimele decenii ale sec. XIX până în cea de-a doua jumătate a sec. XX) și caracterizate prin exacerbarea modernității, respingerea tradiționalismului și academismului și prin proclamarea exclusivistă a unor noi principii de creație. — Din fr. **modernisme**.

MODERNÍST, -Ă, *moderniști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține modernismului, privitor la modernism, specific modernismului. 2. S.m. și f. Adept al modernismului. — Din fr. **moderniste**.

MODERNÍTÁTE s.f. Caracterul a ceea ce este modern. ♦ Calitate a unui autor sau a unei opere de a fi moderne. ♦ Ansamblul trăsăturilor care definesc epoca sau spiritul modern. — Cf. fr. *modernité*.

MODERNIZÁ, modernizez, vb. I. Tranz. A adapta la cerințele, la realitățile prezentului, a face să corespundă stadiului contemporan al progresului; a înnoi. ♦ A da unui lucru un aspect modern, conform gusturilor și cerințelor actuale. ♦ A înzestra (o fabrică, o uzină etc.) cu instalații și utilaje moderne. ♦ Spec. A modifica un text, o ediție etc. pentru a fi în conformitate cu normele limbii actuale. — Din fr. **moderniser**.

MODERNIZÁRE, *modernizări*, s.f. Acțiunea de a *moderniza* și rezultatul ei; înnoire. — V. **moderniza**.

MODERNIZÁT, -Ă, *modernizați, -te*, adj. Adaptat, adus la nivelul exigențelor sau al cerințelor moderne. — V. **moderniza**.

MODERNIZATÓR, -OÁRE, *modernizatori, -oare*, adj. (Rar) Care modernizează, care are tendința de a moderniza. — **Moderniza** + suf. *-tor*.

MODÉST, -Ă, *modești, -ste*, adj. 1. Care este lipsit de îngâmfare; *p. ext.* moderat, cumpătat în purtare, în pretenții. 2. De proporții mici; de valoare sau de importanță redusă; lipsit de strălucire. — Din lat. **modestus**, fr. **modeste**, it. **modesto**.

MODESTÍE s.f. Înșușirea de a fi modest (1); lipsă de îngâmfare. — Din lat. **modestia**, fr. **modestie**, it. **modestia**.

MÓDIC, -Ă, *modici, -ce*, adj. (Livr.) De mică valoare; neînsemnat. ♦ (Despre prețuri) Moderat, convenabil. — Din lat. **modicus**, fr. **modique**.

MODICITÁTE s.f. (Livr.) Înșușirea de a fi modic. — Din fr. **modicité**, lat. **modicitas, -atis**.

MODIFICÁ, modific, vb. I. Tranz. și refl. A (-și) schimba aspectul, forma, conținutul; a (*se*) *preface*, a (*se*) *transforma*. ♦ Tranz. Spec. A rectifica, a corecta. — Din lat. **modificare**.

MODIFICÁBIL, -Ă, *modificabili, -e*, adj. Care poate fi modificat. — Din it. **modificabile**.

MODIFICÁRE, *modificări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *modifica* și rezultatul ei; prefacere, transformare, modifiacție. — V. **modifica**.

MODIFICÁT, -Ă, *modificați, -te*, adj. Căruia i s-a schimbat aspectul, forma, conținutul; transformat. — V. **modifica**.

MODIFICATÓR, -OÁRE, *modificatori, -oare*, adj., s.m. 1. Care modifică. 2. S.m. Genă care schimbă funcția unei alte gene situate într-o poziție diferită decât cea determinată în structura cromozomului. — Din fr. **modificateur**, lat. **modificator**, it. **modificatore**.

MODIFICÁȚIE, *modificații*, s.f. (Inv.) Modificare. — Din fr. **modification**, lat. **modificatio**.

MODILÍÓN, modilioane, s.n. Ornament arhitectonic în formă de consolă, care susține un vas, un bust etc. [Pr.: *-li-on*] — Din it. **modiglione**, fr. **modillon**.

MODISTÁ, modiste, s.f. Femeie care confecționează (și vinde) pălării de damă și diverse accesorii de podoabă. — Din fr. **modiste**.

MODORÁN, modorani, adj., s.m. (Reg.) (Om) grosolan, bădăran. [Var.: **modarlán** adj., s.m.] — Et. nec.

MÓDRU s.n. (Reg.) Mod, chip, fel; mijloc, puțință, posibilitate. ♦ Loc. adv. *Cu (sau la) modru* = nimerit, potrivit. ♦ Expr. *A nu fi (sau a nu avea) modru* = a (-i) fi imposibil să... — Din magh. **mod**.

MODÚL, module, s.n. 1. Unitate de lungime convențională, folosită în arhitectura clasică pentru determinarea proporțiilor elementelor componente ale unei construcții, ale unui ordin arhitectonic. 2. (Mat.) Valoare absolută a unui număr real (fără a se ține seamă de semnul algebric). ♦ Număr pozitiv egal cu rădăcina pătrată a sumei pătratelor elementelor unui număr complex. 3. Fiecare dintre părțile principale (și detașabile) ale unei nave cosmice. ♦ *Modul lunar* = parte a vehiculului de explorare lunară. 4. Parte componentă a unui ansamblu (cu funcționalitate proprie). — Din fr. **module**.

MODULÁ, modulez, vb. I. 1. Intrans. (Muz.) A trece de la o tonalitate la alta (după regulile armoniei). 2. Tranz. A exprima ceva prin inflexiuni ale vocii, a trece în chip melodios de la un ton la altul. 3. Refl. și tranz. A (*se*) modifica anumite mărimi caracteristice ale unei oscilații (spre a transmite semnale purtătoare de informații). 4. Tranz. (Inv.) A modela. — Din fr. **moduler**.

MODULÁR, -Ă, *modulari, -e*, adj. 1. Referitor la un modul, de modul. 2. Construit dintr-un ansamblu de module. — Din fr. **modulaire**, engl. **modular**.

MODULÁRE, *modulări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *modula* și rezultatul ei. — V. **modula**.

MODULÁT¹, -Ă, *modulați, -te*, adj. 1. (Despre sunete muzicale) Care a suferit o modulație (1). 2. (Fiz.) Cu modulații (2). — V. **modula**.

MODULÁT², -Ă, *modulați, -te*, adj. (Despre mobilă) Care este format din module. — Din **modul**.

MODULATÓR, -OÁRE, *modulatori, -oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care modulează. 2. S.n. Aparat sau dispozitiv folosit pentru modularea unei oscilații. — Din fr. **modulateur**.

MODULÁȚIE, modulații, s.f. 1. (Muz.) Trecere de la o tonalitate la alta după regulile armoniei; variație a înălțimii și intensității în emiterea unui sunet sau a unui complex de sunete; serie de sunete care își schimbă tonalitatea. 2. (Fiz.) Variație a unui parametru al semnalului purtător de informații. — Din fr. **modulation**, it. **modulazione**.

MODULOMÉTRU, modulometre, s.n. (Tehn.) Aparat pentru măsurarea sau controlul gradului de modulație (2). — Din fr. **modulomètre**.

MÓDUS VIVÉNDI loc. s.n. 1. Mod de existență. 2. Posibilitate de împăcare a două părți aflate în litigiu; compromis. *A găsi un modus vivendi*. — Expr. lat.

MOFÉTÁ, mofete, s.f. Produs gazos, folosit în terapeuica bolilor pulmonare, reumatice și ale circulației sângelui, conținând în principal dioxid de carbon, degajat în fazele finale ale activității vulcanice. — Din it. **mofeta**, fr. **mofette**.

MOFÉTIC, -Ă, *mofetici, -ce*, adj. Care aparține mofetei, privitor la mofetă. — Din it. **mofetico**.

MOFLÚZ, -Ă, *mofluzi, -e*, s.m. și f., adj. 1. (Inv.) (Om) falit; (om) sărăcit, ruinat; (om) sărac. ♦ Expr. *A ieși (sau a rămâne) mofluz* = a da faliment. 2. (Om) înșelat, păgubit; *p. ext.* (om) nemulțumit, dezamăgit, blazat. [Pl. și: *mofluzi*. — Var.: **mufiúz, -ă** s.m. și f., adj.] — Din tc. **müflüz**.

MOFLUZÍ, mofluzesc, vb. IV. Intrans. (Inv.) A da faliment; *p. ext.* a se ruina; a săraci. — Din **mofluz**.

MOFLUZÍT, -Ă, *mofluziți, -te*, s.m. și f. (Inv.) Om falit; *p. ext.* om ruinat, sărăcit. — V. **mofluzi**.

MOFT, mofuri, s.n. (Fam.) 1. Lucru, problemă fără valoare, fără însemnătate; fleac, nimic, bagatelă. ♦ Expr. *A umbla cu mofuri* = a invoca motive lipsite de temei. ♦ (Rar) Șmecherie, tertip. 2. (La pl.) Capricii, fandoseli, nazuri, fasoane. — Din tc. **müft**.

MOFTANGIOÁICĂ, moftangioaice, s.f. (Inv.) Femeie neserioasă, flecară, palavragioaică. — **Moftangiu** + suf. *-oaică*.

MOFTANGIU, *moftangii*, s.m. (Înv.) Om neserios pe care nu se poate conta, flecar (și smecher); moftolog. — **Moft** + suf. *-angiu*.

MOFTOLÓG, *moftologi*, s.m. (Înv.) Moftangiu. — Din **moftologie** (derivat regresiv).

MOFTOLÓGIC, *-Ă*, *moftologici*, *-ce*, adj. (Înv.) Lipsit de seriozitate. — **Moftolog** + suf. *-ic*.

MOFTOLOGIE, *moftologii*, s.f. (Înv.) Șmecherie, tertip. — Din **moft**.

MOFTURÓS, *-OĂȘĂ*, *mofturoși*, *-oase*, adj., s.m. și f. (Persoană) care face mofturi (2); (om) capricios, năzuros. — **Moft** + suf. *-os*.

MOGÁLDEÁTA, *mogáldețe*, s.f. 1. Ființă sau lucru care apare neconturat, neclar din cauza ceții, a întunericii sau a depărtării. ♦ Om mic de statură. 2. Mică ridicătură de pământ; grămadă mică. — Et. nec.

MOGLÁN, *moglani*, s.m. (Reg.) Om mare, voinic și prost; om necioplit, bădăran. — Et. nec.

MOGOROGÍ, *mogorogesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A vorbi nedeslușit, neclar (arătându-și nemulțumirea); a bombăni, a bodogăni, a mormăi. ♦ Tranz. A cicăli; a ocări. — Et. nec.

MOGOROGIRE, *mogorogiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *mogorogi* și rezultatul ei. — V. **mogorogi**.

MOGÚL, *-Ă*, *moguli*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din dinastia mongolă care a cucerit India. 2. Adj. Referitor la mogul (1), de mogul (1). 3. S.m. Fig. Persoană foarte importantă cu puteri discreționare. — Din engl. **Mogul**.

MOHAIR, (2) *mohairuri*, s.n. 1. Păr de capră angora, folosit în industria textilă pentru stofe, covoare, fetru etc. 2. *P. ext.* postav sau stofă țesută din lână amestecată cu păr de capră angora (sau cu fire de mătase). [Pr.: *-ha-ir*] — Din fr. **mohair**.

MOHICÁN, *-Ă*, *mohicani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație de indieni răspândită de-a lungul coastei Oceanului Atlantic, în Canada și nord-estul Statelor Unite ale Americii, astăzi pe cale de dispariție; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. 2. Adj. Care aparține mohicanilor (1), privitor la mohicani. — Din fr. **mohican**.

MOHÓR, (2) *mohoare*, s.n. 1. Numele mai multor specii de plante erbacee din familia gramineelor, cu frunze liniare, ascuțite, cu flori stacojii, galbene-ruginii etc. dispuse în spice cilindrice, dintre care unele se cultivă ca plante furajere (*Setaria*). 2. Loc cultivat cu mohor (1) sau pe care crește mohor. — Din magh. **mohar**.

MOHORÁRE, *mohorári*, s.f. Faptul de a (*se*) *mohorí*; fig. posomorâre, amărăciune, întristare. — V. **mohorí**.

MOHORÁT, *-Ă*, *mohorâți*, *-te*, adj. 1. Care are culoarea de la roșu-cărămiziu la roșu-vinețiu; *p. gener.* de culoare închisă; întunecat, sumbru. ♦ Lipsit de lumină, întunecos, sumbru. 2. Fig. (Despre oameni) Măhnit, trist, posomorât. — V. **mohorí**.

MOHOREALĂ, *mohoreli*, s.f. Starea omului mohorât; posomoreală, tristețe. — **Mohorí** + suf. *-eală*.

MOHORI, *mohorâsc*, vb. IV. Tranz. și refl. 1. A (*se*) colora în roșu (închis) sau, *p. gener.*, într-o culoare închisă; a (*se*) închide la culoare. 2. Fig. A (*se*) posomorî, a (*se*) întrista. — Din **mohor**.

MÓIMĂ, *moime*, s.f. (Înv. și reg.) Maimuță. — Din magh. **majom**.

MOIMÎȚĂ, *moimițe*, s.f. (Înv. și reg.) Maimuță. [Var.: **momîță** s.f.] — **Moimă** + suf. *-iță*.

MOINĂ, pers. 3 *moinează*, vb. I. (Reg.) Refl. și intrans. A se face moină, a începe să se dezghețe. — Din **moină**.

MÓINĂ, (2) *moine*, s.f. 1. Timp mai călduros și umed, care urmează iarna după o perioadă de îngheț; *p. gener.* timp umed și cețos; moloșag. 2. Teren agricol lăsat necultivat unul sau mai mulți ani (pentru a-și spori proprietățile productive). ♦ (Pop.) Ogor. — Cf. m o a l e.

MOINÓS, *-OĂȘĂ*, *moinoși*, *-oase*, adj. (Despre timpul iernii) Umed și relativ călduros. — **Moină** + suf. *-os*.

MOJÁR, *mojare*, s.n. Vas de formă semisferică cu pereții groși, de porțelan, sticlă, metal, material plastic, care servește, în farmacia și în laboratoare, la mărunțirea fină a diferitelor substanțe prin frecarea lor cu ajutorul unui piston. ♦ (Pop.) Piuliță (pentru pisat). ♦ (Reg.) Piuva unui șteamp. — Din magh. **mozsár**.

MOJDÉI s.n. v. **mujdei**.

MOJDREÁN, *mojdreni*, s.m. Arbore sau arbust cu frunze compuse, cu flori albe, mirositoare, a cărui coajă se folosește la vopsit; urm (*Fraxinus ornus*). — Din bg. **mázdrean**.

MOJÍC, *-Ă*, *mójici*, *-ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f., adj. (Om) prost crescut, obraznic, impertinent; bădăran, mitocan. 2. S.m. și f. (Înv. și reg.) Țăran; *p. gener.* om de rând. 3. S.m. și f. (În forma *mujic*) Nume dat în trecut țăranilor ruși. [Var.: **mujíc**, *-ă* s.m. și f.] — Din rus. **муžик**.

MOJICÉSC, *-EĂSCĂ*, *mójicești*, adj. (Despre purtări, atitudini etc.) De mojic (1), specific mojicului; grosolan, vulgar, mitocănesc. — **Mojic** + suf. *-esc*.

MOJICÉȘTE adv. Ca un mojic (1), în felul mojicilor; în mod grosolan, vulgar. — **Mojic** + suf. *-ește*.

MOJICIE, *mójicii*, s.f. Faptă, atitudine sau vorbă de mojic (1); obraznicie, grosolanie, bădărânie, mitocănie. — **Mojic** + suf. *-ie*.

MOJICIME s.f. (Înv.) Multime de țărani sau de oameni simpli, de rând. — **Mojic** + suf. *-ime*.

MOJICÓS, *-OĂȘĂ*, *mójicoși*, *-oase*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Grosolan, vulgar; mojicesc. — **Mojic** + suf. *-os*.

MOL¹, *moli*, s.m. (Chim.) Moleculă-gram. — Din fr. **mole**, germ. **Mol**.

MOL², *moluri*, s.n. Dig de piatră construit spre larg, la intrarea într-un bazin portuar, pentru a micșora acțiunea valurilor sau pentru a forma cheiuri suplimentare. — Din it. **molo**, fr. **môle**.

MOL³ subst. (Arg.) Vin. — Din țig. **mol**.

MÓLÁ¹ interj. Cuvânt folosit pentru a da comenzi pe vapoare; lasă! dă-i drumul! — Din tc. **mola**.

MOLÁ², *molale*, s.f. (Înv.) Preot musulman; judecător turc, superior cadiului, în marile orașe. [Var.: **mulá** s.f.] — Din tc. **molla**.

MOLÁ³, *molez*, vb. I. Tranz. (Mar.) A da drumul complet unei parâme. — Din fr. **moler**.

MOLÁL, *-Ă*, *molali*, *-e*, adj. (Chim., Fiz.) De mol¹. *Concentrație molală*. — Din engl. **molal**.

MOLALITÁTE, *molalități*, s.f. (Chim., Fiz.) Molaritate. — Din engl. **molality**.

MOLÁN¹, *molani*, s.m. Pește mic din apele de munte, cu corp cilindric, cu solzi mici și rari; molete², grindel (*Nemachilus barbatulus*). — **Moale** + suf. *-an*.

MOLÁN² s.n. (Pop.) Vin roșu din struguri nealtoiți. — **Mol³** + suf. *-an*.

MOLÁR¹, *molari*, adj. (În sintagma) *Dinte molar* (și substantivat, m.) = dinte mare situat în partea posterioară a arcadei dentare, cu suprafața lată, cu mai multe rădăcini, care servește la sfărâmarea și măcinarea alimentelor; măsea. — Din fr. **molaire**.

MOLÁR², *-Ă*, *molari*, *-e*, adj. (Chim.) Care aparține molului¹, privitor la mol¹. — Din fr. **molaire**.

MOLÁRE, *molări*, s.f. Acțiunea de a *mola³*. — V. **mola³**.

MOLARITÁTE, *molariți*, s.f. (Chim., Fiz.) Număr de mol¹ dizolvat în într-un kilogram de solvent; molalitate. — Din fr. **molarité**.

MOLÁSĂ, *molase*, s.f. (Geol.) Conglomerat slab consolidat alcătuit de obicei din gresie feldspatică și ciment calcaros. — Din fr. **mollasse**.

MOLÁSIC, *-Ă*, *molasici*, *-ce*, adj. (Geol.) Din molasă. — Din fr. **molassique**.

MOLÁT, *-Ă*, *molăți*, *-te*, adj. (Despre parâme) Care a fost complet derulat. — V. **mola**.

MOLÁTEC, *-Ă* adj. v. **molatic**.

MOLÁTIC, *-Ă*, *molatici*, *-ce*, adj., s.m. I. Adj. 1. (Cam) moale. 2. Cu pantă lină. 3. Lent, lin, domol; care se mișcă domol; cu mișcări leneșe. 4. Lipsit de energie, molău. 5. Unduios. ♦ Galeș. 6. De intensitate scăzută. 7. Moleșitor; duios. II. S.m. (Iht.) Grindel. [Var.: **molátec**, *-ă* adj.] — **Moale** + suf. *-atic*.

MOLÁLÁU, *molălái*, adj. (Reg.) Molău. — **Moale** + suf. *-ălău*.

MOLÁTÁTE, *molătăți*, s.f. (Rar) Lipsă de avânt și de energie în mișcări, acțiuni. — **Moale** + suf. *-ătate*.

MOLÁU, *-ÁIE*, *molái*, adj. (Adesea substantivat) 1. Lipsit de forță, de energie, de elan; încet, greoi, leneș. 2. Lipsit de voință, de hotărâre; indolent. [Pl. și: (f.) *moláie*] — **Moale** + suf. *-ău*.

MÓLCOM, *-Ă*, *molcomi*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Fără violență sau intensitate; liniștit, lin, domol, potolit. ⇨ Expr. (Adverbial) *A tăcea molcom* = a păstra tăcere completă, a nu spune nimic. *A sta* (sau *a șede*) *molcom* = a sta (sau a șede) nemîșcat, liniștit. ♦ Pașnic, blând, potolit. [Var.: **mólcom**, *-ă*, **mólcom**, *-ă* adj.] — Din bg. **mŭlkom**.

MOLCOMEALĂ s.f. (Rar) Faptul de a fi molcom; încetinelă. — **Molcom** + suf. *-eală*.

MOLCOMÍ, *molcomesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop.) A (*se*) liniști, a (*se*) potoli, a (*se*) calma. ♦ Tranz. A mângăia; a îmbuna, a împăca. [Var.: **molcomi** vb. IV] — Din **molcom**.

MOLCOMÍT, *-Ă*, *molcomiți*, *-te*, adj. (Pop.) Încet, lent, liniștit, domol. — V. **molcomi**.

MOLCOMITÓR, *-OÁRE*, *molcomitori*, *-oare*, adj. (Pop.) Care liniștește, potolește, calmează. — **Molcomi** + suf. *-tor*.

MOLCOTÍT adv. (Reg.) Cu glas domol, potolit, blând. — Et. nec.

MÓLCUM, *-Ă* adj. v. **molcom**.

MOLCÚT, -Ă, *molcuți*, -e, adj. (Pop.) Diminutiv al lui *moale*. — **Moale** + suf. -*cuț*.

MOLDÁV, -Ă, *moldavi*, -e, s.m. și f., adj. (Înv.) 1. S.m. și f. Moldovean. 2. Adj. Moldovenesc. — Din fr. **moldave**.

MOLDAVÍT s.n. Ozocerită de culoare neagră, amestecată cu sticlă verde de origine cosmică, folosită pentru podobe, care se găsește în Moldova. — **Moldavia** n. pr. (= *Moldova*) + suf. -*it*.

MÓLDĂ, *molde*, s.f. (Reg.) Albie, covată. ♦ Vas în care se scurge mustul după ce au fost presați strugurii. ♦ Ladă în care curge făina la moară. — Din germ. **Molde**.

MOLDO- Element de compunere cu sensul de „moldovean”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din **moldovean**.

MOLDOVALÁH, -Ă, *moldovalahi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Român din Principatele Române. 2. Adj. Care aparține sau este caracteristic moldovalahilor (1), privitor la moldovalahi. [Var.: **moldovláh, -ă** s.m. și f., adj.] — **Moldo-** + **valah**.

MOLDOVEÁN, -Ă, *moldoveni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din Moldova; moldav. 2. Adj. Care aparține Moldovei sau moldovenilor (1), privitor la Moldova ori la moldoveni; moldovenesc, moldav. — **Moldova** (n. pr.) + suf. -*ean*.

MOLDOVEÁNCĂ, *moldovenca*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Moldova. — **Moldovean** + suf. -*că*.

MOLDOVENÉSC, -EÁSCĂ, *moldovenesți*, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține moldovenilor sau Moldovei, privitor la moldoveni ori la Moldova, originar din Moldova, specific Moldovei sau moldovenilor. ♦ (Substantivat, f.) Graiul românesc vorbit de moldoveni. 2. S.f. art. Dans popular în ritm vioi, executat în cerc închis; melodie după care se execută acest dans. — **Moldovean** + suf. -*esc*.

MOLDOVENÉȘTE adv. Ca moldovenii, în felul moldovenilor; în graiul moldovenesc. ♦ Expr. (Reg.) *A o lua sau a (o) spune moldovenesște* = a acționa, a vorbi fățiș (și ferm). — **Moldovean** + suf. -*esște*.

MOLDOVENÍSM, moldovenisme, s.n. Particularitate lingvistică specifică vorbirii moldovenilor. — **Moldovean** + suf. -*ism*.

MOLDOVENIZÁ, *moldovenizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) transforma în moldoveni (1), a face să capete sau a căpăta trăsăturile caracteristice moldovenilor; a da sau a căpăta o formă corespunzătoare sistemului graiului moldovenesc. — **Moldovean** + suf. -*iza*.

MOLDOVENIZÁRE, moldovenizări, s.f. (Rar) Faptul de a (se) *moldoveniza*. — V. **moldoveniza**.

MOLDOVENIZÁT, -Ă, *moldovenizați*, -*te*, adj. (Rar) Care a căpătat trăsături caracteristice moldovenilor; care a căpătat o formă corespunzătoare graiului moldovenesc. — V. **moldoveniza**.

MOLDOVLÁH, -Ă s.m. și f., adj. v. **moldovalah**.

MOLECULÁR, -Ă, *moleculari*, -e, adj. Care aparține moleculei, privitor la moleculă; de natura moleculei. ♦ *Masă moleculară* = număr egal cu suma maselor atomilor care compun o moleculă. — Din fr. **moléculaire**.

MOLECULĂ, *molecule*, s.f. Cea mai mică parte dintr-o substanță care mai păstrează compoziția procentuală și toate proprietățile chimice ale acelei substanțe. ♦ *Moleculă-gram* = cantitate dintr-o substanță a cărei greutate în grame este egală cu greutatea ei moleculară; mol¹. — Din fr. **molécule**.

MOLESCHÍN, (2) moleschinuri, s.n. 1. Țesătură rezistentă de bumbac, foarte netedă și cu aspect de piele. 2. Sortiment de moleschin (2). — Din fr. **moleskine, molesquine**.

MOLESTÁ, *molestez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A brutaliza, a maltrata. ♦ A provoca neplăceri, a șicana, a necăji, a săcăi. — Din lat. **molestare**, fr. **molester**, germ. **molestieren**.

MOLESTÁRE, molestări, s.f. Acțiunea de a *molesta* și rezultatul ei. — V. **molesta**.

MOLEȘÉALĂ, *moleșeli*, s.f. Senzație de diminuare a puterii, a energiei, adesea însoțită de somnolență; slăbiciune, moliciune; sfârșeală; toropeală. — **Moale** + suf. -*eală*.

MOLEȘI, *moleșesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A-și pierde sau a face să-și piardă puterea, energia (fiind adesea cuprins de somnolență); a (se) muia, a slăbi. — Cf. *moale*.

MOLEȘIRE, moleșiri, s.f. Faptul de a (se) *moleși* și rezultatul ei; *p. ext.* moleșeală. — V. **moleși**.

MOLEȘIT, -Ă, *moleșiți*, -*te*, adj. Cuprins de moleșeală, de slăbiciune, lipsit de vlagă; slăbit, bleg, moale. — V. **moleși**.

MOLEȘITÓR, -OÁRE, *moleșitori*, -*oare*, adj. Care moleșește, care provoacă moleșeală. ♦ Care predispune la somn. — **Moale** + suf. -*tor*.

MOLÉT s.m. v. **moleté**¹.

MOLETÁ, *moletez*, vb. I. Tranz. A imprima pe un obiect striuri, zimți etc. cu ajutorul moletei (1). — Din fr. **moleter**.

MOLETÁRE, moletări, s.f. Acțiunea de a *moleta* și rezultatul ei. — V. **moleta**.

MOLÉTÁ, molete, s.f. 1. Instrument prevăzut cu o roțiță cu muchia zimțată, folosit la moletare. 2. Roată de cablu cu diametru mare, folosită pentru ghidare în instalațiile de extracție sau pentru întinderea cablurilor de funicular în instalațiile de transport. — Din fr. **molette**, germ. **Molette**.

MOLÉTE¹, moleți, s.m. (Pop.) 1. Larva morarului (2), de forma unui vierme solzos de culoare gălbuie sau cafenie, care trăiește în făina de grâu. 2. Boală de copii care se manifestă prin febră, diaree, vărsături și uscarea mucoasei nazale. [Var.: **molét** s.m.] — Din bg. **molec**.

MOLÉTE², (1, 2) moleți, s.m., (3) *molete*, s.n. 1. S.m. (Iht.; reg.) Molan. 2. S.m. (Reg.) Numele mai multor specii de conifere. 3. S.n. Tumoare seroasă care se formează pe glezna calului. — **Moale** + suf. -*ete*.

MOLETIÉRÁ, moletiere, s.f. (Astăzi rar) Obiect de îmbrăcăminte militară format dintr-o fâșie de stofă, cu care se înfășoară pulpa piciorului, peste pantalon, de la gleznă până sub genunchi. [Pr.: -*tí-e*] — Din fr. **moletière**.

MOLFÁI, mólfái, vb. IV. Tranz. (Fam.) 1. A mesteca un aliment în gură cu greutate (din cauza lipsei dinților); a clefăi, a morfoli; *p. ext.* a mânca încet, fără poftă. ♦ A roade în dinți sau a învărti prin gură un lucru necomestibil. 2. Fig. A rosti (ceva) nedeslușit; a îngâmba. [Prez. ind. și: *molfáiesc*] — Formație onomatopeică.

MOLFÁIÁLÁ, mólfáieli, s.f. (Fam.) Molfăit. [Pr.: -*fă-ia*] — **Molfái** + suf. -*eală*.

MOLFÁIRE, mólfáiri, s.f. (Rar) Molfăit. [Pr.: -*fă-í*] — V. **molfái**.

MOLFÁÍT s.n. (Fam.) Acțiunea de a *molfái* și rezultatul ei; zgomot produs de cel care molfăie; molfăială, molfăire, molfăitură. [Pr.: -*fă-ít*] — V. **molfái**.

MOLFÁITURÁ, mólfáituri, s.f. (Rar) Molfăit. [Pr.: -*fă-í*] — **Molfái** + suf. -*ură*.

MOLIBDÁT, molibdați, s.m. Sare a acidului molibdenic. — Din fr. **molibdate**.

MOLIBDÉN s.n. Metal de culoare albă-argintie, lucios și maleabil, inoxidabil la temperatura obișnuită, folosit la fabricarea unor oțeluri speciale. [Acc. și: *molibden*] — Din fr. **molibdène**.

MOLIBDÉNÍC adj. (În sintagma) *Acid molibdenic* = acid oxigenat al molibdenului. — **Molibden** + suf. -*ic*.

MOLIBDENÍTÁ s.n. Sulfură naturală de molibden, de culoare plumburie, cristalizată, din care se extrage molibdenul. [Var.: **molibdenită** s.f.] — Din fr. **molibdénite**.

MOLIBDENÍTÁ s.f. v. **molibdenit**.

MOLICÉL, -EÁ, -ICÁ, molicei, -*ele*, adj. (Pop. și fam.) Diminutiv al lui *moale*; molșor. — **Moale** + suf. -*icel, -icea, -icică*.

MOLICIÚNE, moliciuni, s.f. 1. Insușirea de a fi moale sau mlădios; flexibilitate; *p. ext.* obiect care are această însușire. 2. Lipsă de vigoare, de putere; stare de moleșeală, de sfârșeală; lipsă de perseverență, de hotărâre; *p. ext.* viață ușuratică. 3. Intensitate scăzută (a sunetelor), delicatețe, grație, dulceață. 4. Stare de calm; destindere. — **Moale** + suf. -*iciune*.

MOLÍD, molizi, s.m. Arbore rășinos, din familia pinaceelor, înalt până la 50 de metri, cu coroana piramidală, frunzele aciculare și conuri care atârnă (*Picea excelsa*). [Var.: **molift**, (pop.) **molídv** s.m.] — Cf. alb. *moliké*.

MOLIDIȘ, molidișuri, s.n. (Rar) Pădure de molizi (sau în care predomină molidul); loc unde cresc molizi. [Var.: (pop.) **molídvș** s.n.] — **Molid** + suf. -*ș*.

MOLÍDV s.m. v. **molid**.

MOLÍDVȘ s.n. v. **molidș**.

MÓLIE, molii, s.f. Nume generic dat mai multor specii de fluturi mici de noapte, ale căror larve atacă lucrurile de origine vegetală sau animală. ♦ Compose: *molía-zidurilor* sau *molie-de-casă* = mic crustaceu terestru cu corpul oval, cenușiu, care trăiește în locuri umede și întunecoase (*Oniscus murarius*); *molía-stupilor* = găselniță¹. — Din sl. **molj**.

MOLÍFT s.m. v. **molid**.

MOLÍFTÁ, molifte, s.f. 1. (În ritualul Bisericii ortodoxe) Rugăciune (citită de preot pentru iertarea păcatelor, în împrejurări speciale); *p. ext.* oficierea acestei rugăciuni. 2. (Înv.) Termen de reverență folosit față de clerici. [Var.: (inv.) **molítvá, molítfa** s.f.] — Din sl. **molitva**.

MÓLIMÁ, molime, s.f. (Pop.) Boală cu caracter epidemic; (la oameni) epidemie; (la animale) epizootie; *p. ext.* boală care atacă un număr mare de plante. — Din ngr. **móléma**.

MOLIPSEÁLÁ, molipseli, s.f. (Rar) Molipsire. — **Molipsi** + suf. -*eală*.

MOLIPSI, molipsesc, vb. IV. Refl. și tranz. 1. A (se) îmbolnăvi prin contaminare; a (se) contamina. 2. Fig. A se lăsa influențat de cineva sau a influența pe cineva (în rău). — Din ngr. **mólépsa** (aor. lui *molévo*).

MOLIPSIRE, *molipsiri*, s.f. Faptul de a (se) *molipsi*; contaminare. — V. *molipsi*.

MOLIPSÍT, -Ă, *molipsiți, -te*, adj. Căruia i s-a transmis o boală molipsitoare; infectat, contaminat. — V. *molipsi*.

MOLIPSITOR, -OARE, *molipsitori, -oare*, adj. (Adesea fig.) Care molipsește; contagios. — **Molipsi** + suf. *-tor*.

MOLIȘÓR, -OARĂ, *molișóri, -oare*, adj., s.f. pl. 1. Adj. (Rar) Molicele. 2. S.f. pl. Mică plantă erbacee din familia orhideelor, cu tulpina dreaptă și cu flori verzi-gălbui, dispuse în spic la vârful tulpinii (*Liparis loeselii*). — **Moale** + suf. *-isor*.

MOLÍTFÁ s.f. v. *moliftá*.

MOLITFÉLNIC s.n. v. *molitvelnic*.

MOLÍTVÁ s.f. v. *moliftá*.

MOLITVÉLNIC, *molitvelnice*, s.n. Carte de ritual ortodox, care cuprinde o serie de rugăciuni. [Var.: *molitvénic, molitfélnic* s.n.] — Din sl. *molitvínikú*.

MOLITVÉNIC s.n. v. *molitvelnic*.

MOLÓH, *molohi*, s.m. (Livr.) Simbol al cruzimii, al lăcomiei, al capacității; persoană, colectivitate cu astfel de însușiri. — Din n. pr. **Moloh**.

MOLÓN, *moloane*, s.n. Bloc de piatră naturală prelucrat pe fețele vizibile, folosit în zidărie. — Din fr. **moellon**.

MOLÓS, *moloși*, s.m. Specie de câine de talie foarte mare, cu părul lung și moale. — Din fr. **molosse**.

MOLÓȘÁG, *moloșaguri*, s.n. (Reg.) Moină (1). — **Moale** + suf. *-oșag*.

MOLÓTRU, *molotri*, s.m. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori albastre și cu fructul în formă de păstăie (*Trigonella besseniana*). ♦ (Reg.) Molură. — Din sl. *molotri*.

MOLÓZ, *molozuri*, s.n. Material sub formă de pulbere de tenacuială, spartură de cărămidă și mortar, provenit din dărâmarea unor ziduri sau după executarea unor lucrări de zidărie. — Din tc. **moloz**.

MOLTÓN, (2) *moltoane*, s.n. 1. Țesătură groasă, ușoară și moale de bumbac, de obicei pufoasă pe amândouă fețele. 2. Sortiment de molton (1). — Din fr. **molleton**.

MOLÚRÁ, *moluri*, s.f. Plantă erbacee aromatică cu flori galbene dispuse în umbel, ale cărei fructe sunt folosite în medicină; molotru (*Foeniculum vulgare*). — Cf. *mălurá*.

MOLÚSCÁ, *moluște*, s.f. (La pl.) Încrângătură de nevertebrate cu corpul moale (adesea închis într-o cochilie) și de obicei cu un picior muscular; (și la sg.) animal care face parte din această încrângătură. — Din fr. **mollusque**, germ. **Molluske**.

MOMÁIÁTÁ, *momáiețe*, s.f. (Reg.) Mogâldeată. [Pr.: *-má-ia-*] — Et. nec.

MOMÁIE, *momâi*, s.f. 1. Schelet de lemn înfășurat în paie și acoperit de zdrențe, înfățișând un om, care se așază pe un teren cultivat pentru a speria și alunga păsările și animalele dăunătoare; sperietoare, măgăoaie. 2. Fig. Epitet dat unei ființe urâte. ♦ Mogâldeată. 3. (Inv.) Semn care se pune la hotarul unei moșii; semn de aliniere. — Et. nec.

MOMÁRLÁN¹, *momárlani*, s.m. (Reg.) 1. Om prost, necioplit, bădăran. 2. Numele unui dans popular. ♦ (În construcția) *De-a momárlanul* = numele unui joc de copii. — Cf. *márlan, modárlan*.

MOMÁRLÁN², *momárlane*, s.n. (Reg.) 1. Moviliță de pământ făcută de răme. 2. Mânuchi de paie sau de zdrențe care se pune ca semn de hotar sau ca sperietoare pe un teren cultivat. — Cf. *momáie*.

MOMEÁLÁ, *momeli*, s.f. 1. Faptul de a *momii*; *p. ext.* mijloc viclean folosit pentru a ademini, a înșela pe cineva; ceea ce ademenește pe cineva; înșelăciune. ♦ Expr. *Cu șosele, cu momele* = cu viclenii, cu făgăduieli mincinoase. 2. Spec. Mâncare care se aruncă peștilor sau care se pune în undiță spre a-i ademini; hrană pe care o pune vânătorul pentru a atrage vânatul; nadă. [Pl. și: *momele*] — **Momi** + suf. *-eală*.

MOMÉNT, *momente*, s.n. 1. Interval scurt de timp; clipă, secundă. ♦ Loc. adj. *De moment* = de scurtă durată; efemer; vremelnic. ♦ Loc. adv. *Pentru moment* = provizoriu, deocamdată, pentru scurt timp. *Pe moment* = în prima clipă, în acea clipă. *În tot momentul* = în permanență, tot timpul. *La moment* = imediat, *p. ext.* la timp. *Din moment în moment* sau *dintr-un moment într-altul* = imediat, chiar acum; curând, îndată. (Nici) *un moment* = deloc, niciodată. ♦ Loc. conj. *Din moment ce...* = de vreme ce..., deoarece... ♦ Perioadă scurtă în desfășurarea unui proces; fază, etapă. ♦ *Ultimele momente* (ale unui om) = clipele dinainte de moarte. ♦ Loc. adv. *În momentul de față* = actualmente, în prezent. *Din primul moment* = chiar de la început. *În ultimul moment* = chiar înainte de expirarea ultimului termen, când nu mai este nicio clipă de pierdut. *La un moment dat* = într-un anumit timp (nedeterminat); deodată. *Un moment*, se spune pentru a solicita cuiva o clipă de răgaz, o întrerupere. ♦ Episod din acțiunea unei scrieri literare; *p. ext.* specie a genului epic în care este surprins un instantaneu semnificativ din viața cotidiană. ♦ Dată, termen. ♦ Mărime fizică care caracterizează localizarea sau repartiția spațială a unei alte

mărimi în raport cu un punct, cu o axă sau cu un plan. 2. Ocazie favorabilă; prilej. — Din lat. **momentum**, fr. **moment**, it. **momento**, germ. **Moment**.

MOMENTÁN, -Ă, *momentani, -e*, adj. 1. Care durează un moment sau puțin timp; temporar, trecător. ♦ (Gram.); despre verbe și timpuri verbale) Care exprimă acțiuni de durată scurtă. 2. Care se referă la momentul de față; actual. ♦ (Adverbial) Număidecât; în clipa de față; pentru un moment. [Var.: **momentanéu, -ée** adj.] — Din lat. **momentaneus**, it. **momentaneo**, fr. **momentané**, germ. **momentan**.

MOMENTANÉU, -ÉE adj. v. **momentan**.

MOMENTÓS, -OĂSĂ, *momentoși, -oase*, adj. (Înv.) De actualitate; *p. ext.* important pentru timpul de față. — **Moment** + suf. *-os*.

MOMÍ, *momesc*, vb. IV. Tranz. A atrage pe cineva prin promisiuni mincinoase sau prin măguliri, prin daruri etc.; a ademini; a amăgi; a înșela. ♦ A seduce. ♦ Spec. A ademini cu momeală pești sau alte animale, pentru a le prinde. ♦ A liniști, a potoli, a domoli (pentru scurt timp). — Din bg. **mamja**, sb. **mamiti**.

MOMIRE, *momiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *momii* și rezultatul ei. — V. **momii**.

MOMITÓR, -OÁRE, *momitori, -oare*, adj. (Rar) Care momește; ademenitor. — **Momi** + suf. *-tor*.

MOMIȚÁ¹, *momife*, s.f. (Pop.) Ganglion. ♦ Spec. Glandă de la pieptul și de la gâtul unor animale, din care se prepară anumite mâncăruri. — Din bg. **momica**.

MOMIȚÁ² s.f. v. *moimiță*.

MOMIȚÁRIE, *momitării*, s.f. (Înv. și reg.) Maimuțareală. — **Momiță²** + suf. *-ărie*.

MOMIȚE s.f. pl. (Pop.; în expr.) *A umbla cu chichițe și momițe* = a încerca să înșele pe cineva. — Cfr. *m o m i*.

MOMIȚÓI, *momitoi*, s.m. (Reg.) Augmentativ al lui *momita²*; masculul maimuței. — **Momiță²** + suf. *-oi*.

MONÁC, -Ă s.m. și f. v. **monah**.

MONÁDÁ, *monade*, s.f. 1. (Fil.) Termen (folosit de Leibniz) pentru a desemna singura substanță adevărată, ca entitate spirituală, fără întindere spațială, capabilă de percepții și tendințe, dar fără legătură cu celelalte. 2. Organism inferior, microscopic, unicelular, care face trecerea de la plante la animalele cele mai simple. — Din fr. **monade**, germ. **Monad**.

MONADÉLF, *monadelfe*, adj. (Bot.; despre androceul florii) Care are toate staminele unite prin filamentele lor, formând o coloană. — Din fr. **monadelph**.

MONADOLÓGIE s.f. (Fil.; rar) Teorie a monadelor. — Din fr. **monadologie**.

MONÁH, -Ă, *monahi, -e*, s.m. și f. Călugăr. [Var.: **monác, -ă** s.m. și f.] — Din sl. **monahŭ**, ngr. **monahós**.

MONÁHÁL, -Ă, *monahali, -ce*, adj. Care aparține monahului, specific monahului sau vieții de monah; călugăresc, monahicesc. — **Monah** + suf. *-al*.

MONAHICÉSC, -EÁSCÁ, *monahicești*, adj. Monahal. — **Monah** + suf. *-icesc*.

MONAHIE¹ s.f. (Rar) Monahism. — **Monah** + suf. *-ie*.

MONAHIE², *monahii*, s.f. Călugăriță. — Din sl. **monahija**, ngr. **monahi**.

MONAHÍSM s.n. 1. Stare, viață, calitate de monah; călugărie, monahie¹. 2. Instituția călugăriei. — **Monah** + suf. *-ism*.

MONÁNDRÁ, *monandre*, adj. (Bot.; despre flori) Care are o singură stamină. — Din fr. **monandre**.

MONÁRC s.m. v. **monarh**.

MONÁRH, *monarhi*, s.m. Conducător suprem al unei monarhii; suveran. [Var.: (înv.) **monárc** s.m.] — Din ngr. **monárhis**, germ. **Monarch**.

MONÁRHIC, -Ă, *monarhici, -ce*, adj. 1. Care aparține monarhului sau monarhiei, privitor la monarh sau la monarhie. 2. (Despre idei, grupări) Care acceptă și susține monarhia. — Din fr. **monarchique**, germ. **monarchisch**.

MONARHÍE, *monarhii*, s.f. 1. Formă de guvernământ în care puterea supremă în stat aparține monarhului (rege, împărat, țar, șah, emir etc.) și se transmite de obicei ereditar. ♦ *Monarhie absolută* = formă de conducere a statului bazată pe puterea nelimitată a monarhului. *Monarhie constituțională* = formă de conducere a statului monarhic în care prerogativele monarhului sunt limitate prin constituție. 2. Stat care are ca formă de guvernământ monarhia (1). — Din ngr. **monarhía**, lat. **monarchia**, germ. **Monarchie**, fr. **monarchie**.

MONARHÍSM s.n. Doctrină politică a partizanilor monarhiei (1). — Din fr. **monarchisme**.

MONARHÍST, -Ă, *monarhiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Adesea substantivat) Care aparține monarhiei (1), privitor la monarhie, care susține

monarhia; care se bazează pe monarhie. **2.** S.m. și f. Adept, partizan al monarhiei; regalist. — Din fr. **monarchiste**.

MONĂSTIC, -**Ă**, *monastici*, -*ce*, adj. Mănăstiresc. ♦ De călugăr, propriu călugărului; călugăresc. — Din fr. **monastique**.

MONASTIRE s.f. v. **mănăstire**.

MONASTIRESC, -**EASCĂ** adj. v. **mănăstiresc**.

MONAZIT, *monazite*, s.n. Fosfat natural al unor pământuri rare, de culoare galbenă-brună, roșie sau cafenie. — Din fr. **monazite**.

MONDÉN, -**Ă**, *mondeni*, -*e*, adj. Care aparține înaltei societăți, care ține de viața de lux și de petreceri a acestei societăți; care reflectă sau privește o astfel de viață. ♦ (Adesea substantivat) Căruia îi place viața de societate, care frecventează reuniunile înaltei societăți. — Din fr. **mondain**.

MONDENITATE, *mondenități*, s.f. Eveniment, întâmplare, particularitate a vieții mondene. ♦ Faptul de a fi monden; înclinare spre viața mondenă. — Din fr. **mondanité** (după *modern*).

MONDIÁL, -**Ă**, *mondiali*, -*e*, adj. Care aparține lumii întregi, privitor la lumea întreagă; răspândit, cunoscut în toată lumea; care antrenează și interesează lumea întreagă. ♦ La care participă întreaga lume (sau majoritatea țărilor). [Pr.: -*di-a*] — Din fr. **mondial**.

MONDIALIZĂ, *mondializez*, vb. I. Tranz. A extinde la scară mondială. [Pr.: -*di-a*] — Din fr. **mondialiser**.

MONDIALIZĂRE, *mondializări*, s.f. Acțiunea de a mondializa. [Pr.: -*di-a*] — V. **mondializa**.

MONDIALIZĂT, -**Ă**, *mondializați*, -*te*, adj. Care s-a extins la scară mondială. [Pr.: -*di-a*] — V. **mondializa**.

MONDIR s.n. v. **mundir**.

MONDIRĂȘ s.n. v. **mundiraș**.

MONDOECONOMIE s.f. Economie mondială; cosmoeconomie. — **Mondo-** (< fr. *monde*) + **economie**.

MONDORĂMĂ, *mondorame*, s.f. Emisiune (3), rubrică (2) ce oferă o viziune de ansamblu asupra evenimentelor de pe glob. — **Mondo-** (< fr. *monde*) + [pano]ramă.

MONEDĂ, *monede*, s.f. Ban de metal (rar de hârtie) care are sau a avut curs legal pe teritoriul unui stat; *p. gener.* ban de metal (de valoare mică); mărunțiș. ♦ Expr. *A bate (sau a tăia, a face) monedă* = a emite bani de metal. *A bate monedă (din sau cu ceva)* = a insista, a face caz (de ceva). *A plăti (cuiva) cu aceeași monedă* = a răspunde (cuiva) printr-o comportare similară. (Fam.) *Asta e moneda plătită*, se spune despre o întâmplare neplăcută survenită în viața cuiva ca o pedeapsă pentru fapta sau faptele rele făcute; fapt și răsplăt. [Pl. și: *monedi*. — Var.: **monetă** s.f.] — Din ngr. **monédha**.

MONEGĂSC, -**Ă**, *monegasci*, -*sce*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația principatului Monaco sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține principatului Monaco sau monegascilor (1), privitor la acest principat sau la monegasci. [Pl. și: *monegaști*, -*ste*] — Din fr. **monégasque**, it. **monegasco**.

MONÉRĂ, *monere*, s.f. (Biol.) Protozoar ipotetic, fără nucleu, care ar face trecerea de la materia fără viață la cea vie. — Din fr. **monère**.

MONETĂR, -**Ă**, *monetari*, -*e*, adj., s.n., s.m. **1.** Adj. Care aparține monedei, privitor la monedă. ♦ *Sistem monetar* = ansamblul reglementărilor legale cu privire la moneda unui stat. **2.** S.n. Inventar al banilor, sortați după valoare, pe fișicuri și monede, întocmit de un mânăitor de bani la predarea casei. **3.** S.n. (Rar) Persoană care lucrează la baterea de monede. — Din fr. **monétaire**.

MONETĂ s.f. v. **monedă**.

MONETĂRIE, *monetării*, s.f. Întreprindere (de stat) unde se bat monedele. ♦ (Colectiv) Monede. — **Monetă** + suf. -*ărie*.

MONETIZĂ, *monetizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A transforma metalul în monedă, a bate monedă. — Din fr. **monétiser**.

MONETIZĂRE, *monetizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a monetiza și rezultatul ei. — V. **monetiza**.

MONGÓL, -**Ă**, *mongoli*, -*e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Mongoliei sau este originară de acolo; *p. ext.* persoană care face parte din una dintre populațiile care locuiesc în Asia Centrală. **2.** Adj. Care aparține Mongoliei sau mongolilor (1), privitor la Mongolia ori la mongoli; mongolic. — Din fr. **mongol**.

MONGÓLIC, -**Ă**, *mongolici*, -*ce*, adj. Mongol (2). ♦ *Limbi mongolice* = familie de limbi vorbite de către mongoli (1) pe un vast teritoriu din Asia. — Din fr. **mongolique**.

MONGÓLID, -**Ă** s.m. și f., adj. v. **mongoloid**.

MONGOLISM s.n. Boală congenitală cauzată de prezența unui cromozom suplimentar și care se caracterizează prin debilitate mintală și printr-un faciș de tip mongoloid (2). — Din fr. **mongolisme**.

MONGOLIST, -**Ă**, *mongoliști*, -*ste*, s.m. și f. Specialist în mongolistică. — Din germ. **Mongolist**.

MONGOLISTICĂ s.f. Disciplină științifică care studiază limba, cultura și civilizația mongolă. — Din germ. **Mongolistik**.

MONGOLOID, -**Ă**, *mongoloizi*, -*de*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Denumirea uneia dintre cele trei mari rase omenști, răspândită în Asia Centrală, Asia de Est și de Sud-Est; (și la sg.) persoană care aparține acestei rase. **2.** Adj. Care prezintă caractere fizice asemănătoare cu ale unui mongol (1); care se referă la mongoloid (1). [Var.: **mongolid**, -**ă** s.m. și f., adj.] — Din fr. **mongoloïde**.

MONILÓZĂ, *monilioze*, s.f. Boală a pomilor fructiferi provocată de o specie de ciuperci, care se manifestă prin apariția pe fructe a unor cercuri concentrice de mucegai, urmată de putrezirea acestora. [Pr.: -*li-o*] — Din fr. **monillose**.

MONISM s.n. Doctrină filosofică potrivit căreia la baza tuturor fenomenelor lumii se află un singur principiu, fie material, fie spiritual; *p. gener.* orice concepție care explică printr-un singur principiu multitudinea fenomenelor dintr-un domeniu determinat. — Din fr. **monisme**.

MONIST, -**Ă**, *monști*, -*ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține monismului, privitor la monism. **2.** S.m. și f. Adept al monismului. — Din fr. **moniste**.

MONITOR¹, *monitoare*, s.n. Navă fluvială de război, blindată, de tonaj mic, cu tunuri protejate cu turele. — Din fr. **monitor**.

MONITOR², -**OĂRE**, *monitori*, -*oare*, s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. (Leșit din uz) Elev care menține ordinea și disciplina în clasă, în lipsa profesorului. ♦ Elev foarte bun la învățătură, care ajută pe profesor la predare (instruind o grupă de elevi). ♦ Persoană care învață sau supraveghează pe cei ce doresc să practice schiul. **2.** S.n. Aparat de control al unei instalații de telecomunicații, care urmărește imaginea proiectată de aparatele de luat vederi. **3.** S.n. (Urmă de determinări) Titlu dat unor periodice (oficiale). — Din fr. **moniteur**, lat. **monitor**.

MONITORIAL, -**Ă**, *monitoriale*, adj. (În sintagma) *Sistem monitorial* = metodă pedagogică de predare prin monitori² (1). [Pr.: -*ri-a*] — Din engl., fr. **monitorial**.

MONITORIZĂ, *monitorizez*, vb. I. Tranz. A supraveghea prin intermediul monitorului² (2) sau al altui aparat specializat. — **Monitor²** + suf. -*iza* (după engl. *monitor*).

MONITORIZĂRE, *monitorizări*, s.f. Acțiunea de a monitoriza. — V. **monitoriza**.

MONITORIZĂT, -**Ă**, *monitorizați*, -*te*, adj. Care este pus sub supraveghearea monitorului² (2) sau a altui aparat specializat. — V. **monitoriza**.

MONIȚIUNE, *monițiuni*, s.f. (Livr.) Avertisment dat de un reprezentant al Bisericii catolice; *p. gener.* observație, muștrare. [Pr.: -*ți-u-*] — Din fr. **monition**, it. **monizione**.

MONO¹- Element de compunere cu sensul de „unic”, „singur”, „o dată”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **mono-**.

MÓNO² adj. invar. Monofonic. — Din fr., engl. **mono**.

MONOACHENĂ, *monoachene*, s.f. Fruct format dintr-o singură achenă. [Pr.: -*no-a-*] — **Mono-** + **achenă**.

MONOACID, -**Ă**, *monoacizi*, -*de*, adj. (Despre acizi) Care are în moleculă un singur atom de hidrogen. [Pr.: -*no-a-*] — Din fr. **monoacide**.

MONOARTICULAR, -**Ă**, *monoarticulări*, -*e*, adj. (Anat.) Cu o singură articulație. [Pr.: -*no-ar-*] — Din fr. **monoarticulaire**.

MONOATÓMIC, -**Ă**, *monoatomici*, -*ce*, adj. (Despre molecule) Format dintr-un singur atom; (despre substanțe) cu molecula formată dintr-un singur atom. [Pr.: -*no-a-*] — Din fr. **monoatomique**.

MONOAX, -**Ă**, *monoacși*, -*xe*, adj. (Tehn.) Care are un singur ax (1). [Pr.: -*no-ax*] — Din fr. **monoaxe**.

MONOBĂZIC, *monobazici*, adj. (Despre acizi) Care are în molecula lui un singur atom de hidrogen, apt de a fi înlocuit cu un metal și formând numai o singură serie de săruri. — Din fr. **monobasique**.

MONOBLEPSIE, *monoblepsii*, s.f. Defect al vederii care constă în neputința de a vedea clar cu ambii ochi, în timp ce cu fiecare în parte bolnavul vede bine. — Din fr. **monoblepsie**.

MONOBLÓC, (1) adj. invar., (2) *monoblocuri*, s.n. **1.** Adj. invar. Care este constituit dintr-o singură piesă, dintr-o singură bucată. **2.** S.n. Dispozitiv, aparat sau sistem tehnic format dintr-un singur bloc nedemontabil. — Din fr. **monobloc**.

MONOBRĂZDĂR, *monobrăzdare*, adj., s.n. (Plug) cu un singur brăzdar. — **Mono-** + **brăzdar**.

MONOCAMERÁL, -Ă, *monocamerali*, -e, adj. (Despre sistemul politic și legislativ din unele state) Cu o singură cameră (III). — Din fr. **monocamérale**.

MONOCAMERALISM s.n. Sistem politic bazat pe adunarea monocamerală. — Din fr. **monocaméralisme**.

MONOCÁRP, -Ă, *monocarpi*, -e, adj. (Bot.; despre plante) Care înfloresce și face fruct o singură dată în timpul vieții. — Din fr. **monocarpe**.

MONOCARPELÁR, -Ă, *monocarpelari*, -e, adj. (Bot.; despre flori) Care are gineceul format dintr-o singură carpelă. — Din fr. **monocarpellaire**.

MONOCELULÁR, -Ă, *monocelulari*, -e, adj. (Despre organisme) Care este format dintr-o singură celulă; unicelular. — **Mono-** + **celular**.

MONOCÉR, monoceri, s.m. Animal (fabulos) cu un singur corn. — Din fr. **monocère**.

MONOCÍCLIC, -Ă, *monociclici*, -ce, adj. (Biol.; despre unele specii) Care prezintă o singură perioadă de înmulțire pe an. — Din fr. **monocyclique**.

MONOCILÍNDRIC, -Ă, *monocilindrici*, -ce, adj. (Despre motoare, compresoare) Cu un singur cilindru. — Din fr. **monocylindrique**.

MONOCINÉTIC, -Ă, *monocinetici*, -ce, adj. (Fiz.; despre fascicule) Care este format din particule cu aceeași viteză. — Din fr. **monocinétique**.

MONOCÍP, monocipuri, s.n. (Electron.) Circuit integrat cu schemă electrică la comandă, realizat după o tehnologie de proiectare tipizată. — Din engl. **monochip**.

MONOCÍT, monocite, s.n. Leucocit mare, cu nucleu nesegmentat. [Var.: **monocită** s.f.] — Din fr. **monocyte**.

MONOCÍTĂ s.f. v. **monocit**.

MONOCITÓZĂ, monocitoze, s.f. (Med.) Creșterea monocitelor din sânge în diverse stări infecțioase. — Din fr. **monocytose**.

MONOCLÁT, -Ă, *monoclați*, -te, adj., s.m. (Rar) (Bărbat) care poartă monoclu. — Din **monoclu**.

MONOCLINÁL, -Ă, *monoclinali*, -e, adj., s.n. 1. Adj. (Despre structuri geologice cutate) Care aparține unui singur flanc cutat. 2. S.n. Succesiune de strate care prezintă aceeași înclinare și același sens. — Din fr. **monoclinal**.

MONOCLÍNIC, -Ă, *monoclinici*, -ce, adj. (Despre cristale) În formă de prisme oblice cu baza dreptunghiulară. ♦ *Sistem monoclinic* = sistem cristalografic cu simetrie inferioară, în care se încadrează cristalele definite mai sus. — Din fr. **monoclinique**.

MONOCLORURÁT, -Ă, *monoclorurați*, -te, adj. (Chim.; despre substanțe, compuși, molecule) Care are un atom de clor apărut prin clorurare. — După fr. **monochloré**.

MONÓCLU, monocluri, s.n. Lentilă rotundă, concavă sau convexă, care se fixează în orbita unui ochi pentru a corecta un defect de vedere. ♦ P. anal. Pansament făcut la un singur ochi. — Din fr. **monocle**.

MONOCÓRD, -Ă, *monocordi*, -de, adj., (2) *monocorduri*, s.n. 1. Adj. (Despre instrumente muzicale; adesea substantivat) Care are o singură coardă; care vibrează într-un singur ton. ♦ Fig. (Despre opere literare, artistice) Monoton, inexpressiv. 2. S.n. Străvechi instrument muzical cu o singură coardă. [Pl. și: (2) *monocorde*] — Din fr. **monocorde**, lat. **monochordum**, germ. **Monochord**.

MONOCOTILEDÓN, -Ă, *monocotiledoni*, -one, adj., s.f. (Rar) Monocotiledonat. — Din lat. **monocotyledon**, fr. **monocotylédone**.

MONOCOTILEDONÁT, -Ă, *monocotiledonați*, -te, adj., s.f. 1. Adj. (Despre plante) Al cărei embrion are un singur cotiledon; monocotiledon. 2. S.f. (La pl.) Clasă de plante superioare erbacee, rar lemnoase, cu frunze care prezintă nervuri paralele, cu flori compuse din trei sau șase elemente și cu embrionul alcătuit dintr-un singur cotiledon; (și la sg.) plantă din această clasă. — Din fr. **monocotylédoné**.

MONOCRISTÁL, monocristale, s.n. Cristal cu atomii și moleculele dispuse într-o rețea cristalină spațială neîntreruptă. — Din fr. **monocristal**.

MONOCRÓM, -Ă, *monocromii*, -e, adj. 1. Care are o singură culoare; monocromatic. 2. (Despre picturi) Executat în valorile apropiate ale aceluiași ton. ♦ Fig. Plictisitor, uniform, monoton. — Din fr. **monochrome**.

MONOCROMÁTIC, -Ă, *monocromatici*, -ce, adj. Cu o singură culoare, monocrom (1). ♦ (Despre radiații) Care este alcătuit din componente cu aceeași lungime de undă. — Din fr. **monochromatique**.

MONOCROMATÓR, monocromatoare, s.n. Dispozitiv optic care servește la separarea radiațiilor monocromatice dintr-un fascicul complex. ♦ Dispozitiv electromagnetic care servește la separarea unui fascicul de particule monocinetice dintr-un fascicul neomogen. — Din fr. **monochromateur**.

MONOCROMÍE, monocromii, s.f. 1. Procedeu de pictură sau de tipar care constă în folosirea unei singure culori; predominare a unei culori într-un tablou. 2. Reproducere într-o singură culoare. — Din fr. **monochromie**.

MONOCULÁR, -Ă, *monoculari*, -e, adj. 1. (Med.; despre vedere) Care se realizează cu un singur ochi. 2. (Fiz.; despre sisteme optice) Cu un singur ocular. — Din fr. **monoculaire**.

MONOCULTURÁ, monoculturi, s.f. 1. Sistem de cultivare a aceluiași specii de plante mai mulți ani consecutiv pe același teren. 2. Predominare a plantațiilor de un anumit fel într-o țară, într-o regiune etc. — Din fr. **monoculture**.

MONODACTÍL, -Ă, *monodactili*, -e, adj., s.n. (Picior) cu un singur deget; soliped. — Din fr. **monodactyle**.

MONODIÁ, monodiez, vb. I. Tranz. A cânta o monodie. [Pr.: -di-a] — Din **monodie**.

MONODIÁT, -Ă, *monodiați*, -te, adj. (Despre opere muzicale) Care este interpretat ca monodie. — V. **monodia**.

MONÓDIC, -Ă, *monodici*, -ce, adj. (Muz.) Care este specific monodiei, de monodie. — Din fr. **monodique**.

MONODIE, monodii, s.f. Melodie executată de o singură voce sau de un ansamblu la unison sau la octavă. — Din fr. **monodie**.

MONODIÉRE, monodieri, s.f. (Muz.) Acțiunea de a *monodia*. — V. **monodia**.

MONODRÁMĂ, monodrame, s.f. Piesă de teatru cu un singur personaj. — Din germ. **Monodrama**, it. **monodramma**.

MONOELECTROVALÉNT, -Ă, *monoelectrovalenți*, -te, adj. (Despre elemente chimice) Care are electrovalența egală cu unitatea. [Pr.: -no-e] — **Mono-** + **electrovalent**.

MONOFÁG, -Ă, *monofagi*, -ge, adj., s.m. și f. (Organism) al cărui mod de nutriție este monofagia. — Din it. **monofago**.

MONOFAGÍE s.f. Mod de nutriție bazat pe un singur tip de hrană, propriu mai ales paraziților. — Din fr. **monophagie**.

MONOFAZÁT, -Ă, *monofazați*, -te, adj. (Fiz.; despre un circuit electric alternativ) Care este alimentat cu o singură sursă de tensiune sau cu mai multe surse având tensiunile în fază; (despre o mașină, o instalație) care folosește circuitul electric descris mai sus; monofazic. — Din fr. **monophasé**.

MONOFÁZIC, -Ă, *monofazici*, -ce, adj. (Fiz.) Monofazat. ♦ (Despre substanțe omogene) Care prezintă, la un moment dat, o singură stare de agregare. — Din **monofazat**.

MONOFAZIE, monofazii, s.f. (Med.) Tulburare de vorbire care se manifestă prin repetarea aceluiași sunet, cuvânt etc. — Din engl. **monophasia**.

MONOFÍL, monofile, adj. (Bot.; despre caliciul florilor) Care este format dintr-o singură petală. — Din fr. **monophylle**.

MONOFILÉTIC, -Ă, *monofiletici*, -ce, adj. (Biol.; despre populații) Care descinde dintr-un strămoș comun sau dintr-o singură populație. — Din fr. **monophylétique**.

MONOFIZÍT, -Ă, *monofiziți*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține monofizitismului, privitor la monofizitism. 2. S.m. și f. Adept al monofizitismului. — Din fr. **monophysite**.

MONOFIZITÍSM s.n. Învățătură creștină despre unica natură a lui Iisus Hristos, cea divină. — **Monofizit** + suf. **-ism**.

MONOFLÓR, -Ă, adj. (Despre miere, polen etc.) Care a fost cules de la o singură specie de floare. — **Mono-** + **flor[al]**.

MONOFOBÍE s.f. Stare patologică caracterizată prin frica de singurătate. — Din fr. **monophobie**.

MONOFÓNÁ, monofone, adj. (Muz.; despre melodii) Care este executat de o singură voce sau de un singur instrument. — Din **monofonie** (derivat regresiv).

MONOFONEMÁTIC, -Ă, *monofonematici*, -ce, adj. (Lingv.; despre grupuri de sunete) Care are valoarea unui singur fonem. — Din fr. **monophonématique**.

MONOFÓNIC, -Ă, *monofonici*, -ce, adj. (Fiz.) De monofonie, al monofoniei. — Din fr. **monophonique**, engl. **monophonic**.

MONOFONÍE s.f. (Fiz.) Procedeu tehnic de transmitere și captare a sunetului prin intermediul unui singur canal. — Din fr. **monophonie**, engl. **monophony**.

MONOFÓTO s.n. Monotip adaptat pentru culegerea prin fotografiere. — Din germ. **Monophoto**.

MONOFTÓNG, monoftongi, s.m. Vocală provenită din reducerea unui diftong. — Din fr. **monophongue**.

MONOFTONGÁ, pers. 3 monoftonghează, vb. I. Refl. (Despre diftongi) A se reduce la o singură vocală. — Din fr. **monophonguer**.

MONOFTONGÁRE, monoftongări, s.f. Faptul de a se *monoftonga*. — V. **monoftonga**.

MONOFTONGÁT, -Ă, *monoftongați*, -te, adj. (Despre diftongi) Care este redus la o singură vocală. — V. **monoftonga**.

MONOGĂM, -Ă, *monogami*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f., adj. Persoană care practică monogamia. 2. Adj. (Despre căsătorie, familie) Bazat pe monogamie. ♦ (Despre plante) Unisexuat. — Din fr. **monogame**.

MONOGĂMIC, -Ă, *monogamici*, -ce, adj. Monogam. — Din fr. **monogamique**.

MONOGAMIE s.f. Formă de căsătorie în care unui bărbat sau unei femei i se interzice să aibă, în același timp, mai multe soții, respectiv mai mulți soți. ♦ Stare a unei plante monogame. — Din germ. **Monogamie**, fr. **monogamie**.

MONOGENÉTIC, -Ă, *monogenetici*, -ce, adj. Conform cu monogeneza, de monogeneză. — **Mono-** + **genetic**.

MONOGENEZĂ, *monogeneze*, s.f. (Biol.) Reproducere directă, fără alternare de generații sexuate și asexuate. ♦ P. ext. Punct unic de plecare, izvor comun al unui lucru, al unui fenomen. — Din fr. **monogénese**.

MONOGENIC, -Ă, *monogenici*, -ce, adj. (Biol.; despre un caracter) Care este condiționat de o singură genă sau de o pereche de gene. — Din fr. **monogénique**.

MONOGENIE s.f. (Biol.) Producere de către o femelă numai de descendenți masculi sau numai de descendenți femele. — Din fr. **monogénie**.

MONOGENISM s.n. Teorie antropologică care consideră că specia umană are origine unică. — Din fr. **monogénisme**.

MONOGENIST, -Ă, *monogeniști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al monogenismului. — Din fr. **monogéniste**.

MONOGENOPATIE, *monogenopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiuni condiționate de o singură mutație genetică. — Probabil din fr.

MONOGERMĂ, *monogerm*, adj. (Bot.; despre semințe) Cu un singur germen. — Din germ. **monogerm**.

MONOGRĂF, -Ă, *monografi*, -e, s.m. și f. (Rare la f.) Autor al unei monografii. — Din fr. **monographe**.

MONOGRAFIĂ, *monografie*, vb. I. Tranz. A trata monografic. [Pr.: -f-a] — Din **monografie**.

MONOGRĂFIC, -Ă, *monografici*, -ce, adj. Care ține de monografie, privitor la monografie, propriu monografiei. — Din fr. **monographique**.

MONOGRĂFIE, *monografii*, s.f. Studiu științific amplu asupra unui subiect anumit, tratat detaliat și cvasiexhaustiv. — Din fr. **monographie**.

MONOGRAFIST, -Ă, *monografiști*, -ste, s.m. și f. Specialist în realizarea unei monografii; monograf. — **Monografie** + suf. -ist.

MONOGRAM s.n. v. **monogramă**.

MONOGRAMĂ, *monogram*, s.f. Semn scris, gravat sau brodat, format prin alăturarea sau împletirea inițialelor numelui și prenumelui unei persoane. [Var.: **monogram** s.n.] — Din fr. **monogramme**.

MONOGRANULĂR, -Ă, *monogranulari*, -e, adj. Compus din granule de aceeași mărime. — **Mono-** + **granular**.

MONOHIBRID, -Ă, *monohibrizi*, -de, adj., s.m. (Biol.) (Organism) provenit din monohibridare. — Din fr. **monohybride**.

MONOHIBRIDĂ, *monohibridez*, vb. I. Tranz. (Biol.) A încruși indivizi care diferă printr-un singur caracter. — Din fr. **monohybrider**.

MONOHIBRIDĂRE, *monohibridări*, s.f. Acțiunea de a *monohibrida*. — V. **monohibrida**.

MONOHIBRIDĂT, -Ă, *monohibridați*, -te, adj. (Despre specii, indivizi) Care a fost încrușițat cu indivizi care diferă printr-un singur caracter. — V. **monohibrida**.

MONOHIBRIDISM s.n. (Biol.) Încrușițare între indivizi care diferă printr-un singur caracter; monohibridare. — Din fr. **monohybridisme**.

MONOHIDRĂT, *monohidrați*, s.m. (Chim.) Hidrat al unei substanțe solide care conține o singură moleculă de apă. — Din fr. **monohydrate**.

MONOIC, -Ă, *monoi*, -ce, adj. (Despre plante) Care are flori unisexuate, masculine sau feminine, dispuse pe același individ. — Din fr. **monoïque**.

MONOIDEISM s.n. (Fil.) Predominare a unei singure idei în gândire. [Pr.: -no-i-] — Din fr. **monodéisme**.

MONOLINGV, -Ă, *monolingvi*, -e, adj. (Despre dicționare, ediții etc.) Într-o singură limbă; unilingv. — Din fr. **monolingue**.

MONOLINGVISM s.n. Folosire a unei singure limbi (cea maternă) de către același individ sau același grup social. — Din fr. **monolinguisme**.

MONOLIT, -Ă, *monoliți*, -te, adj. Care este constituit dintr-o singură bucată, dintr-un singur bloc (1). ♦ Fig. Bine încheșat, sudat; unitar, omogen; trunic, monolitic. ♦ (Substantivat, n.) Monument construit dintr-un singur bloc de piatră. — Din fr. **monolithe**.

MONOLITIC, -Ă, *monolitici*, -ce, adj. Privitor la monolit; de monolit. ♦ Fig. Bine încheșat, unitar. — Din fr. **monolithique**.

MONOLITISM s.n. (Rare) Înșușirea de a fi monolitic. — Din fr. **monolithisme**.

MONOLITIZĂRE, *monolitizări*, s.f. Operație prin care elemente de construcție din beton turnate separat se solidarizează pentru a prelua împreună sarcinile exterioare. — Din **monolit**.

MONOLÓG, monologuri, s.n. 1. Scenă dintr-o lucrare dramatică în care un personaj, fiind singur pe scenă, își exprimă cu glas tare gândurile. ♦ *Monolog interior* = procedeu literar specific romanului sau nuvelei de analiză psihologică, prin care este reprodus fluxul gândirii personajului. ♦ Lucrare dramatică de proporții reduse, destinată să fie interpretată de către un singur actor. 2. Vorbire neîntreruptă a cuiva, fără a da altuia timp pentru replică; vorbire cu sine însuși. [Pl. și: *monoloage*] — Din fr. **monologue.**

MONOLOGĂ, *monologhez*, vb. I. Intrans. A vorbi singur, a vorbi cu sine însuși. — Din fr. **monologuer**.

MONOLÓGIC, -Ă, *monologici*, -ce, adj. (Rare) Care se bazează pe monolog (interior), de monolog. — Din fr. **monologique**.

MONÓM, monoame, s.n. 1. Expresie algebrică în care intervin numai semnele înmulțirii și ale împărțirii. 2. Fig. Șir, succesiune neîntreruptă (unul după altul). — Din fr. **monôme**.

MONOMÁN, -Ă, *monomani*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de monomanie. — Din fr. **monomane**.

MONOMANIÁC, -Ă, *monomaniaci*, -ce, adj. (Med.; rar) Monoman. [Pr.: -ni-ac] — Din fr. **monomaniaque**.

MONOMANIE, *monomanii*, s.f. Stare patologică manifestată prin obsesia unui singur gând; idee fixă. — Din fr. **monomanie**.

MONOMEMBRĂ, *monomembre*, adj. (Gram.; despre propoziții) Format dintr-un singur cuvânt. — **Mono-** + **membră**.

MONOMÉR, monomeri, s.m. Substanță chimică simplă, de obicei organică, cu masă moleculară mică și cu caracter nesaturat, care intră în constituția unui polimer. — Din fr. **monomère**.

MONOMETALISM s.n. Sistem monetar bazat pe un singur etalon metalic (aurul sau argintul); teorie care preconizează acest sistem. — Din fr. **monométallisme**.

MONOMETALIST, -Ă, *monometaliști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre sisteme monetare, teorii economice) Care se bazează pe monometalism. 2. Adj., s.m. și f. Adept al monometalismului. — Din fr. **monométaliste**.

MONOMÉTRU, monometre, s.n. 1. Vers compus dintr-un singur metru. 2. Vers compus din metri de același fel. — Din fr. **monomètre**.

MONOMORFEMÁTIC, -Ă, *monomorfematici*, -ce, adj. (Lingv.) Format dintr-un singur morfem. — **Mono-** + **morfem** + suf. -atic.

MONOMOTÓR, monomotoare, adj., s.n. (Avion) care este prevăzut cu un singur motor. — Din fr. **monomoteur**.

MONONUCLEÁRĂ, mononucleare, s.f. Globulă albă a sângelui cu un singur nucleu. [Pr.: -cle-a-] — Din fr. **mononucléaire**.

MONONUCLEÓZĂ s.f. (În sintagma *Mononucleoză infecțioasă* = boală infecțioasă acută, benignă, frecventă la copii și la tineri, care se manifestă prin febră și prin creșterea numărului de limfocite și de monocite din sânge și prin mărirea ganglionilor limfatici. [Pr.: -cle-o-] — Din fr. **mononucléose**.

MONOPARENTÁL, -Ă, *monoparentali*, -e, adj. Care are numai un singur părinte, de obicei mama. — Din fr. **monoparental**.

MONOPETÁL, -Ă, *monopetali*, -e, adj. (Despre flori) Cu o singură petală; (despre plante) care are flori cu o singură petală. — Din fr. **monopétale**.

MONOPLÁN, monoplane, s.n. Avion cu o singură aripă, așezată transversal și simetric față de fuselaj. — Din fr. **monoplan**.

MONOPLASTIDĂ, monoplastide, s.f. Organism viu, format dintr-o singură celulă (plurinucleară sau uninucleară). — Din fr. **monoplastide**.

MONOPLEGIE, monoplegii, s.f. Paralizie a unui singur membru sau al unei părți din corp. — Din fr. **monoplégie**.

MONOLOID, -Ă, *monoploizi*, -de, adj. (Biol.; despre celule sau organisme vii, adesea substantivat) Al cărui nucleu are un singur set de cromozomi. — Din engl. **monoploid**.

MONOPODIÁL, -Ă, *monopodiali*, -e, adj. (Bot.; despre ramificațiile tulpinii) Cu un singur ax principal; monopodic. [Pr.: -di-a] — Din engl. **monopodial**.

MONOPÓDIC, -Ă, *monopodici*, -ce, adj. (Bot.) Monopodial. — Din engl. **monopodic**.

MONOPODIE, monopodii, s.f. 1. Structură metrică alcătuită dintr-un singur picior. 2. (Med.) Malformație congenitală caracterizată prin existența unui singur picior. — Din fr. **monopodie**.

MONOPÓDIU, monopodii, s.n. Mod de ramificație a tulpinii în care axul principal crește continuu. — Din fr. **monopode**.

MONOPÓL, monopoluri, s.n. 1. Drept exclusiv al cuiva, de obicei al statului, de a dispune de ceva, de a efectua ceva; dominație într-un domeniu, într-una sau mai multe ramuri economice. ♦ (Pop.) Rachiu

fabricat de o întreprindere care deține un monopol (1). 2. Privilegiu exclusiv, de drept și de fapt, pe care îl posedă un individ, o întreprindere sau un organism public de a fabrica, de a vinde sau de a exploata anumite bunuri sau servicii. ♦ Firmă sau companie care exercită un control exclusiv asupra producției și comercializării unui produs material sau serviciu, pe un anumit teritoriu, astfel încât are posibilitatea să stabilească atât prețul de vânzare unitar, cât și cantitatea de produse sau de servicii oferite. 3. Fig. Drept exclusiv pe care și-l arogă cineva. — Din germ. **Monopol**, fr. **monopole**.

MONOPOLISM s.n. Tendință de a forma monopoluri; sistem de asociere a marilor întreprinderi pentru a forma monopoluri (2). — **Monopol** + suf. *-ism*.

MONOPOLIST, **-Ă**, *monopolisti, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Organizat pe bază de monopol, privitor la monopol. 2. S.m. și f. Persoană care deține un monopol, participant la conducerea unui monopol. — Din fr. **monopoliste**.

MONOPOLIZĂ, *monopolizez*, vb. I. Tranz. 1. A exercita un monopol, a pune stăpânire, cu drept de monopol, pe un domeniu de activitate; a supune unui monopol. 2. Fig. A acapara, a-și aroga drepturi exclusive asupra cuiva sau a ceva; a reține întreaga atenție sau interesul cuiva. — Din fr. **monopoliser**.

MONOPOLIZĂRE, *monopolizări*, s.f. Acțiunea de a *monopoliza* și rezultatul ei. — V. **monopoliza**.

MONOPOLIZĂT, **-Ă**, *monopolizați, -te*, adj. Care ține de regimul monopolurilor, care aparține monopolurilor sau este supus unui monopol. — V. **monopoliza**.

MONOPOLIZĂTOR, **-OĂRE**, *monopolizatori, -oare*, adj. Care monopolizează. — **Monopoliza** + suf. *-tor*. Cf. it. **monopolizzatore**.

MONOPÓST, *monoposturi*, s.n. Mașină de curse căreia i s-au adus îmbunătățiri majore și care nu a fost încă lansată pe pista de concurs. — Din fr. **monoposte**.

MONOPRODUCȚIE, *monoproducții*, s.f. Specializare îngustă a unei economii naționale care se limitează la o singură ramură economică. — **Mono-** + **producție**.

MONOPTÉR, **-Ă**, *monopteri, -e*, adj., s.n. (Edificiu circular) cu acoperișul susținut pe un singur rând de coloane. — Din fr. **monoptère**.

MONORÁI, *monoraiuri*, s.n. Monoșină. — Din fr. **monorail**.

MONOREFRINGENT, **-Ă**, *monorefringenți, -te*, adj. (Fiz.; despre substanțe) Cu monorefringentă. — Din fr. **monoréfringent**.

MONOREFRINGENTĂ s.f. (Fiz.) Proprietate a unei substanțe de a emite o singură rază refractată pentru fiecare rază incidentă. — Din fr. **monoréfringence**.

MONORÍMĂ, *monorime*, adj. (Despre poezii) Care are aceeași rimă la toate versurile. ♦ (Substantivat) Repetare a aceleiași rime într-o strofă sau poem. — Din fr. **monorime**.

MONOSCÓP, *monoscoape*, s.n. Tub cu fascicul electronic, folosit în televiziune pentru generarea unui semnal de imagine corespunzător unei imagini fixe. — Din fr. **monoscope**.

MONOSEMÁNTIC, **-Ă**, *monosemantici, -ce*, adj. (Despre cuvinte) Care are un singur sens. — Din fr. **monosémantique**.

MONOSEMANTISM s.n. (Lingv.) Caracter al cuvintelor monosemantice; monosemie. — Din fr. **monosémantisme**.

MONOSEMÍE s.f. (Lingv.) Monosemantism. — Din fr. **monosémie**.

MONOSEPÁL, **-Ă**, *monosepali, -e*, adj. (Bot.; despre flori) Care are o singură sepală; (despre plante) care are florile cu o singură sepală. — Din fr. **monosépale**.

MONOSILÁB, **-Ă**, *monosilabi, -e*, adj., s.f. (Cuvânt) format dintr-o singură silabă. — Din fr. **monosyllabe**.

MONOSILÁBIC, **-Ă**, *monosilabici, -ce*, adj. Care are o singură silabă; format din monosilabe. ♦ (Despre limbi) Format (mai ales) din cuvinte cu o singură silabă. — Din fr. **monosyllabique**.

MONOSPÉRM, **-Ă**, *monospermi, -e*, adj. (Despre fructe) Care are o singură sămânță. — Din fr. **monosperme**.

MONOSTÍH, *monostihuri*, s.n. Poezie sau strofă alcătuită dintr-un singur vers. ♦ Poem alcătuit din versuri având același metru. — Din fr. **monostiche**.

MONOSTÍL, *monostiluri*, s.n. (Arhit.) Coloană izolată. — Din fr. **monostyle**.

MONOSTRÓFĂ, *monostrofe*, s.f. Poezie formată dintr-o singură strofă. — **Mono-** + **strofă**.

MONOȘINĂ, *monoșine*, s.f. Cale de rulare pentru tracțiune terestră sau suspendată care folosește o singură șină; monorai. — **Mono-** + **șină** (după fr. *monorail*).

MONOTEÍSM s.n. (Bis.) Credință într-o divinitate unică și distinctă de lume. — Din fr. **monothéisme**.

MONOTEÍST, **-Ă**, *monotești, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de monoteism, privitor la monoteism. 2. S.m. și f. Adept al monoteismului. — Din fr. **monothéiste**.

MONOTELÍSM s.n. (Rar) Învățătură creștină, din sec. VII, care nu admite decât o singură voință în Isus Hristos, cea divină. — Din fr. **monothélisme**.

MONOTELÍT, *monoteliti*, s.m. (Rar) Adept al monotelismului. — Din fr. **monothélite**.

MONOTEMÁTIC, **-Ă**, *monotematici, -ce*, adj. Cu o singură temă. — Din engl. **monothematic**.

MONOTÍP, **-Ă**, *monotipi, -e*, adj., (2) *monotipuri*, s.n. 1. Adj. (Rar) Făcut după un singur model, de un singur tip. 2. S.n. (Tipogr.) Mașină care culege și toarnă literele una câte una. — Din fr. **monotype**.

MONOTÍPIST, **-Ă**, *monotipiști, -ste*, s.m. și f. Muncitor care lucrează la monotip (2). — Din it. **monotipista**.

MONOTÓN, **-Ă**, *monotoni, -e*, adj. (Despre glas, sunete, melodii; adesea adverbial) Care are sau care păstrează mereu același ton. ♦ Fig. Care îndispune, plictisește etc. prin lipsa de variație sau de varietate; uniform. — Din fr. **monotone**.

MONOTONÍE, *monotonii*, s.f. Lipsă de varietate în ton; ceea ce este monoton. ♦ Fig. Lipsă de variație sau de varietate; uniformitate plictisitoare. — Din fr. **monotonie**.

MONOTONIZĂ, *monotonizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Livr.) A (se) face monoton. — Din fr. **monotoniser**.

MONOTONIZĂRE, *monotonizări*, s.f. (Rar) Faptul de a (se) *monotoniza*. — V. **monotoniza**.

MONOTONIZĂT, **-Ă**, *monotonizați, -te*, adj. Care a devenit monoton. — V. **monotoniza**.

MONOTRÉM, *monotreme*, s.n. (La pl.) Ordin de mamifere primitive, ovipare, cu cioc și cu corpul acoperit cu păr (sau țepi), cărora le lipsesc mameloanele; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. ♦ (Adjectival) *Mamifer monotrem*. [Var.: **monotremă** s.f.] — Din fr. **monotreme**.

MONOTRÉMĂ s.f. v. **monotrem**.

MONOVALÉNT, **-Ă**, *monovalenți, -te*, adj. (Despre elemente chimice sau radicali chimici) Care are valența unu. — Din fr. **monovalent**.

MONOVERB, *monoverbe*, s.n. Joc distractiv care constă în a reprezenta un cuvânt prin litere combinate între ele sau prin figuri, sensul acestuia reieșind din poziția elementelor componente. — Din it. **monoverbo**.

MONOXÍD, *monoxizi*, s.m. (Chim.) Oxid cu un singur atom de oxigen în moleculă. — Din fr. **monoxyde**.

MONOXÍL, **-Ă**, *monoxili, -e*, adj., s.n. (Barcă primitivă) construită dintr-un trunchi de copac scobit. — Din fr. **monoxyle**.

MONOZAHARÍDĂ, *monozaharide*, s.f. Substanță chimică organică din clasa glucidelor, care poate fi obținută prin hidroliza zaharurilor și care nu se poate desface în zaharide mai simple. — Din fr. **monosaccharide**.

MONSENIÓR, *monseniiori*, s.m. Titlu acordat în Occident principilor din familiile domnitoare, cardinalilor și altor înalți prelați; persoană cu acest titlu. — Din fr. **monseigneur**.

MÓNSTRU, *monștri*, s.m. 1. Ființă mitologică cu corpul format din părți ale unor animale diferite sau din unele părți de om și altele de animal. 2. Ființă care se naște cu mari anomalii fizice; pocitanie; fig. om cu mari defecte morale, om josnic, crud, denaturat. 3. Namilă, matahală. ♦ Fig. (Adjectival) De proporții mari, extraordinar, neobișnuit. — Din lat. **monstrum**, fr. **monstre**.

MONSTRUÓS, **-OÁSĂ**, *monstruoși, -oase*, adj. 1. Care are un aspect respingător, ieșit din comun, care se abate de la normal, ca un monstru, anomal, cu mari anomalii; urât, oribil, hidos; fig. neestetic, neartistice. ♦ Fig. Îngrozitor, rău, denaturat. 2. Exagerat de mare; enorm, colosal. [Pr.: *-stru-os*] — Din fr. **monstrueux**.

MONSTRUOZITÁTE, *monstruozițăți*, s.f. Faptul de a fi monstruos; ceea ce este ieșit din comun și respingător ca aspect, ceea ce este monstruos. ♦ Fig. Ceea ce produce groază, repulsie; grozăvie, cruzime. [Pr.: *-stru-o-*] — Din fr. **monstruosité**.

MONȘÉR s.m. (Fam.) Termen familiar cu care o persoană se adresează unui bărbat. — Din fr. **mon cher**.

MONT, *monturi*, s.n. Parte care rămâne după amputarea unei mâini sau a unui picior; ciot. ♦ Capăt proeminent al unui os sau al unei articulații; spec. proeminență patologică a unui os sau a unei articulații, îndeosebi la degetul gros de la picior. — Din **bont**.

MONTÁ, *montez*, vb. I. Tranz. 1. A fixa la locul lor diferite piese ale unui sistem tehnic; a asambla, a îmbina. ♦ A potrivi, a amplasa la locul de funcționare o parte a unui mecanism, a unui obiect. ♦ A fixa pietre prețioase într-o bijuterie. 2. A pregăti reprezentarea unui spectacol artistic,

a pune în scenă. **3.** Fig. A pune la cale. ♦ A întârâta pe cineva împotriva cuiva; a atâta. — Din fr. **monter**.

MONTĂ², pers. 3 *montează*, vb. I. Tranz. (Despre animale masculine) A efectua o montă, a fecunda. — Din **montă**.

MONTĂJ, *montaje*, s.n. **1.** Montare¹; (concr.) ansamblu, sistem rezultat în urma unei montări. **2.** Reunire a unor imagini (picturale, grafice, fotografice) independente sau a unora care fac parte dintr-o compoziție pentru a obține un ansamblu; (concr.) ansamblu realizat astfel. **3.** Fază finală în tehnica de lucru a unui film, care cuprinde selectarea scenelor, stabilirea ordinii și lungimii definitive a secvențelor, mixajul cu acompaniamentul sonor etc. în conformitate cu succesiunea indicată de scenariu și cu viziunea artistică a regizorului. **4.** Combinarea într-o ordine succesivă logică și într-un tot unitar a scenelor și a episoadelor caracteristice dintr-o operă literară, dintr-o compoziție muzicală etc., în vederea unei transmisii radiofonice, de televiziune sau pentru un spectacol. *Montaj literar*. — Din fr. **montage**.

MONTÂN, **-Ă**, *montani*, **-e**, adj. De munte, de la munte, specific muntelui. — Din lat. **montanus**.

MONTÂNT, **-Ă**, *montanți*, **-te**, adj., s.m. **1.** Adj. Ridicat în sus, înălțat, înalt. **2.** S.m. Bară de lemn sau de metal care se așază vertical într-o construcție și care servește ca piesă de susținere. — Din fr. **montant**.

MONTĂRE¹, *montări*, s.f. Acțiunea de a *monta¹* și rezultatul ei. — V. **monta¹**.

MONTĂRE², *montări*, s.f. Montă (1). — V. **monta²**.

MONTĂT, **-Ă**, *montați*, **-te**, adj. (Despre piese, instalații etc.) Care a fost pus, fixat, îmbinat la locul potrivit. — V. **monta¹**.

MONTATÓR, **-OĂRE**, *montători*, **-oare**, s.m. și f. Tehnician care montează diferite părți ale unor obiecte sau aparate; montor. — **Monta¹** + suf. **-tor**. Cf. it. *montatore*.

MONTĂ, *monte*, s.f. **1.** Împerechere a două animale de sex opus în vederea reproducerii; **montare²**. **2.** Herghelie de armăsari pentru reproducere. — Din fr. **monte**.

MONTGOLFIÉR, *montgolfiere*, s.n. Aerostat primitiv umplut cu aer cald. [Pr.: **-fi-er**. — Var.: **montgolfiérá** s.f.] — Din fr. **montgolfière**.

MONTGOLFIÉRÁ s.f. v. **montgolfier**.

MONTICUL, *monticuli*, s.m. **1.** (Geol.) Formă de relief cu aspect de movilă; munte mic, colină. **2.** (Anat.) Mică proeminență. [Var.: **monticulá** s.f.] — Din fr. **monticule**, lat. **monticula**.

MONTICULÁ s.f. v. **monticul**.

MONTMORILLONÍT, *montmorillonite*, s.n. Alumosilicat natural de magneziu, aluminiu și fier, din grupa mineralelor argiloase, moale, gras, absorbant, de culoare albă, folosit la purificarea diferitelor soluții, în industria textilă, a cauciucului, cosmetică, alimentară etc. [Pr.: **-ri-lo-**] — Din fr. **montmorillonite**.

MONTÓR, **-OĂRE**, *montori*, **-oare**, s.m. și f. (Rar) Montator. — Din fr. **monteur**.

MONTÚRÁ, *monturi*, s.f. Piesă sau parte a unui sistem tehnic în care se montează o altă piesă a acestuia. ♦ Spec. Mod de fixare a pietrelor prețioase într-o bijuterie; garnitură de metal care fixează o piatră prețioasă într-o bijuterie sau care adăpostește mecanismul unui ceasornic. — Din germ. **Montur**, fr. **monture**.

MONTIÁN, **-Ă**, *montieni*, **-e**, s.n., adj. **1.** S.n. Primul etaj al eocenului inferior, caracterizat prin faună de gasteropode, lamelibranhiate și foraminifere. **2.** Adj. Care aparține montianului (1), privitor la montian; din montian. [Pr.: **-ți-an**] — Din fr. **montien**, germ. **Montien**, engl. **Montian**.

MONUMÉNT, *monumente*, s.n. **1.** Operă de sculptură sau de arhitectură destinată să perpetueze amintirea unui eveniment sau a unei personalități remarcabile; *p. ext.* construcție arhitectonică de proporții mari sau de o deosebită valoare. ♦ Fig. Orice operă, document istoric sau creație culturală de însemnătate națională sau internațională. **2.** (În sintagma) *Monument al naturii* = plantă, animal, formațiune naturală, teritoriu etc. de mare însemnătate științifică sau estetică, considerate bunuri ale întregului popor, ocrotite prin lege și conservate pentru posteritate. — Din fr. **monument**, lat. **monumentum**.

MONUMENTÁL, **-Ă**, *monumentali*, **-e**, adj. Care aparține monumentelor, privitor la monumente; *p. ext.* grandios, mareț, impunător prin proporțiile sale. ♦ Fig. Remarcabil. — Din lat. **monumentalis**, fr. **monumental**, it. **monumentale**.

MONUMENTÁLISM s.n. Calitatea a ceea ce este monumental; grandoare, măreție, monumentalitate. — **Monumental** + suf. **-ism**.

MONUMENTALIST, **-Ă**, *monumentaliști*, **-ste**, s.m. și f. (Rar) Autor de lucrări monumentale. — **Monumental** + suf. **-ist**.

MONUMENTALITÁTE s.f. Însușirea de a fi monumental; calitatea a ceea ce este monumental; grandoare, măreție. — Din fr. **monumentalité**.

MONUMENTALIZÁ, *monumentalizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A da sau a căpăta un caracter grandios, mareț. — Din fr. **monumentaliser**.

MONUMENTALIZÁRE, *monumentalizări*, s.f. Acțiunea de a *monumentaliza* și rezultatul ei. — V. **monumentaliza**.

MOP, *mopuri*, s.n. Spălător pentru pardoseli din gresie, mozaic, linoleum etc., format dintr-un pământ din făși de material textil prins într-un mâner lung. — Din engl. **mop**.

MOPS, (1) *mopși*, s.m., (2) *mopsuri*, s.n. **1.** S.m. Câine de talie mică, cu capul mare, globulos, cu botul turtit, cu părul scurt și neted; bulldog. ♦ Epitet dat unei persoane cu nasul turtit. **2.** S.n. Clește cu fălci curbate folosit la strângerea țevilor, a vanelor etc. în cadrul operațiilor de montare. — Din germ. **Mops**.

MOR interj. (De obicei repetat) Cuvânt care redă mormăitul ursului. — Onomatopee.

MORACÉE, *moracee*, s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase, rareori erbacee, cu frunze alterne, întregi sau lobate, cu flori dispuse în inflorescențe și fructe nucule, achene sau drupe, reunite într-un fruct compus; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **moracée**.

MORÁL, **-Ă**, (I) *moralii*, **-e**, adj., (II) *moraluri*, s.n. I. Adj. **1.** Care aparține moralei, conduitei admise și practice într-o societate, care se referă la morală; etic; care este conform cu morala; cinstit, bun; moralicesc. ♦ Care conține o învățătură; moralizator. **2.** Care aparține psihicului, spiritului, intelectului, care se referă la psihic, spirit sau intelect; spiritual, intelectual. II. S.n. **1.** Ansamblul facultăților sufletești și spirituale. **2.** Stare afectivă, dispoziție sufletească temporară care privește puterea, dorința, fermitatea de a suporta pericolul, oboseala, dificultățile. ♦ Curaj, tărie sufletească. ♦ Expr. *A ridica moralul* (cuiva) = a îmbărbăta (pe cineva). *A(-i) scădea* (cuiva) *moralul* = a (se) demoraliza, a (se) descuraja. — Din lat. **moralis**, **-e**, fr. **moral**.

MORÁLÁ, (3) *morale*, s.f. **1.** Ansamblul convingerilor, atitudinilor, deprinderilor reflectate și fixate în principii, norme, reguli, determinate istoric și social, care reglementează comportarea și raporturile indivizilor între ei, precum și dintre aceștia și colectivitate și a căror respectare se întemeiază pe conștiință și pe opinia publică; etică. **2.** Disciplină științifică care se ocupă cu normele de comportare a oamenilor în societate; (concr.) carte care cuprinde aceste norme; etică. **3.** Concluzie moralizatoare cuprinsă într-o scriere, mai ales într-o fabulă; învățătură. ♦ (Fam.) Dojană, mustrare. — Din lat. **moralis**, fr. **morale**.

MORALICÉSC, **-EÁSCĂ**, *moralicești*, adj. (Înv.) Moral (I 1). — **Moral** + suf. **-icesc**.

MORALICÉȘTE adv. **1.** Moralmente. **2.** (Înv.) După regulile moralei. — **Moral** + suf. **-icesște**.

MORALISM s.n. (Rar) Predominare a moralei într-o doctrină (filosofică). — Din fr. **moralisme**.

MORALÍST, **-Ă**, *moralști*, **-ste**, s.m. și f. **1.** Filosof, gânditor, scriitor etc. care se preocupă de probleme de morală. **2.** (Fam.; peior.) Persoană căreia îi place să facă morală, să dojenească mereu. — Din fr. **moraliste**.

MORALITÁTE s.f. Însușirea a ceea ce este moral (I 1); natura, caracterul, valoarea unui fapt, a conduitei unei persoane sau a unei colectivități din punct de vedere moral. ♦ Comportare, conduită, moravuri în conformitate cu principiile morale; cinste, bună purtare. — Din lat. **moralitas**, **-atis**, fr. **moralité**.

MORALIZÁ, *moralizez*, vb. I. Tranz. **1.** A da cuiva învățătură morală. **2.** (Fam.) A face cuiva morală; a mustra, a dojeni. — Din fr. **moraliser**.

MORALIZÁNT, **-Ă**, *moralizanți*, **-te**, adj. (Rar) Moralizator. — Din fr. **moralisant**.

MORALIZÁRE, *moralizări*, s.f. Acțiunea de a *moraliza* și rezultatul ei. — V. **moraliza**.

MORALIZATÓR, **-OĂRE**, *moralizatori*, **-oare**, adj. Care contribuie la crearea unei atmosfere morale, la răspândirea moralei, care dă învățături morale, care moralizează pe cineva; educativ. ♦ (Și substantivat; peior.) Care propovăduiește principiile morale cu ostentație. — Din fr. **moralisateur**.

MORALMÉNTÉ adv. Din punctul de vedere al moralei (1), sub raport moral (I 1); moralicește. — Din fr. **moralement**, it. **moralmente**.

MORÁR, *morari*, s.m. **1.** Proprietar sau conducător al unei mori; muncitor într-o moară. ♦ Muncitor într-o întreprindere în care se macină diferite materii. **2.** Gândac cu aripile lucioase, brune sau negre, care trăiește prin mori; gândac de făină (*Tenebrio molitor*). — **Moară** + suf. **-ar**.

MORATÓRIU, **-IE**, *moratorii*, s.n., adj. **1.** S.n. Amânare pe o anumită perioadă a plății datoriiilor unui debitor, acordată de o instanță judecătorească după declararea lui în stare de faliment; amânare a plății datoriiilor publice și particulare scadente, stabilită prin lege, pe un anumit

timp sau pe întreaga perioadă în care există împrejurări speciale. **2.** Adj. Care ține de moratoriu (1), privitor la un moratoriu; care acordă un termen de plată (amânat). ⇨ *Dobânzi moratorii* = dobânzile pe care urmează să le plătească cineva de la data acordării moratorului până la achitarea datoriilor. *Daune moratorii* = despăgubiri care se acordă creditorului în caz de întârziere de plată a unei obligații de către debitor și care se calculează din momentul trimiterii somației. — Din it. **moratorio**, lat. **moratorium**, germ. **Moratorium**.

MORÁV, -Ă, *moravi, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Moravia. **2.** Adj. Care aparține Moraviei sau moravilor (1), privitor la Moravia ori la moravi. — Din fr. **morave**. Cf. n. pr. *Moravia*.

MORÁVURI s.n. pl. Totalitatea obiceiurilor și deprinderilor unui popor, ale unui grup social sau ale unei persoane; conduită morală, moralitate. ⇨ *Bunele moravuri* = decentă în comportare. — Din **năravuri** (refacut după lat. *mos, moris*).

MORĂ, *more*, s.f. (În prozodia latină) Timp necesar pentru pronunțarea unei silabe scurte. — Din lat. **morā**.

MORĂRĂȘ, *morărași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *morar*; morărele. — **Morar** + suf. *-aș*.

MORĂREĂȘĂ, *morărese*, s.f. Morăriță. — **Morar** + suf. *-easă*.

MORĂREL, *morărei*, s.m. (Rar) Morăraș. — **Morar** + suf. *-el*.

MORĂRESC, **-EĂSCĂ**, *morărești*, adj. (Rar) Care aparține morii sau morarului, privitor la moară sau la morar, caracteristic morii sau morarului. — **Morar** + suf. *-esc*.

MORĂRI, *morăresc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A practica meseria de morar, a fi morar. — Din **morar**.

MORĂRIE s.f. (Rar) Morărit (1). — **Morar** + suf. *-ie*.

MORĂRIȚĂ s.n. 1. Meseria morarului; morărie. **2.** Operație de măcinare a cerealelor (sau a altor materiale). ◆ Ramură industrială care se ocupă cu prelucrarea prin zdrobire și mărunțire a boabelor de cereale, producând făină, crupe, griș, orez decorticat etc. **3.** Impozit care se plătea în trecut în Țările Române pe mori. — V. **morări**.

MORĂRIȚĂ, *morărițe*, s.f. 1. Soție de morar; stăpâna unei mori; morăreasă. **2.** (La sg. art.; reg.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. — **Morar** + suf. *-iță*.

MORB, *morburī*, s.n. (Livr.) Boală. ⇨ *Morbul lui Pott* = tuberculoză osoasă localizată la coloana vertebrală. — Din lat. **morbus**.

MORBID, **-Ă**, *morbi, -de*, adj. Care indică o stare bolnăvicioasă sau rezultă dintr-o astfel de stare; nesănătos (din punct de vedere fizic sau moral). — Din lat. **morbidus**, fr. **morbide**.

MORBIDETĂ s.f. v. **morbidete**.

MORBIDETE s.f. (Livr.) Rafinament bolnăvicios, moliciune, sensibilitate excesivă; lipsă de vitalitate, de energie. ◆ Delicatețe și moliciune reflectate în creații artistice (mai ales plastice). [Var.: **morbidetă** s.f.] — Din it. **morbidezza**, fr. **morbidesse**.

MORBIDITATE s.f. 1. Faptul de a fi bolnav. **2.** Caracterul a ceea ce este morbid; predispoziție la îmbolnăvire. **3.** Raportul dintre numărul bolnavilor și întreaga populație dintr-un loc dat într-o anumită perioadă de timp. — Din fr. **morbidité**.

MORBÓS, **-OĂȘĂ**, *morboși, -oase*, adj. (Rar) Bolnav; bolnăvicios. — Din lat. **morbosus**.

MORCOV, *morcovi*, s.m. 1. Plantă leguminoasă din familia umbeliferelor, cu rădăcina groasă în formă de con, de culoare galbenă-roșiatică și cu gust dulce, folosită în alimentație (*Daucus carota sativa*). ⇨ *Morcov sălbatic* (sau *de câmp*) sau *morcovul câmpului* = rușinea-fetei (*Daucus carota*). **2.** (Arg. și fam.) Fiecare dintre bornele fixate pe marginile unei șosele. — Din bg. **markov**.

MORCOVEANCĂ, *morcovence*, s.f. Plantă erbacee cu frunze lucitoare, cu flori albe dispuse în umbel și cu fructe ovale, care crește în regiunile muntoase (*Pleurosperrum austriacum*). — **Morcov** + suf. *-eancă*.

MORCOVÉL, *morcovei*, s.m. Diminutiv al lui *morcov*. — **Morcov** + suf. *-el*.

MORCOVŪ, **-IE**, *morcovii*, adj. (Rar) De culoarea morcovului; roșcat, portocaliu. — **Morcov** + suf. *-iu*.

MORDACE adj. invar. (Livr.) Mușcător (2). — Din lat. **mordacis**.

MORDACITATE s.f. (Livr.) Caracter mușcător, ironic, caustic (al unui cuvânt, al unui comentariu etc.). — Din lat. **mordacitas**, **-atis**, fr. **mordacité**.

MORDANSĂRE s.f. Tratatment cu substanțe chimice speciale, aplicat fibrelor textile în scopul fixării pe ele a coloranților fără afinitate sau cu afinitate foarte mică pentru fibra respectivă. — Cf. fr. **mordançage**, **mordancer**.

MORDANT, **-Ă**, *mordanți, -te*, adj., s.m. 1. Adj. (Livr.) Mușcător, caustic. **2.** S.m. Substanță chimică care fixează coloranții pe fibrele textile. **3.** S.m. Mordent. [Var.: **mordént** s.m.] — Din fr. **mordant**.

MORDÉNT¹, *mordenți*, s.m. (Muz.) Ornament care constă în succesiunea rapidă a notei reale din melodie cu nota alăturată și revenirea la aceeași notă reală. — Din it. **mordente**.

MORDÉNT² s.m. v. **mordant**.

MORÉNĂ, *morene*, s.f. Formă acumulativă de relief, alcătuită din material detritic transportat de ghețari și depus în locul de topire a gheții. — Din fr. **moraine**.

MORÉNDÓ adv. (Muz.; indică modul de executare) Micșorând treptat intensitatea sunetului până la dispariția lui totală. — Cuv. it.

MORÉNIC, **-Ă**, *morenici, -ce*, adj. (Geogr.) De morenă. — Din fr. **morainique**.

MORÉSC, **-Ă**, (1) *morești*, adj., s.f. 1. Adj. (Înv.) Maur. **2.** S.f. (Muz.) Dans maur cu ritm vioi. [Adj. f. și: *morească*] — Din fr. **moresque**, it. **moresco**.

MORFÉM, *morfeme*, s.n. (Gram.) Element morfologic (afix, accent, desinență, alternanță fonetică, cuvânt auxiliar etc.) cu ajutorul căruia se formează, de la o rădăcină, cuvinte și forme flexionare noi; cea mai mică unitate din structura morfologică a cuvântului cu un sens determinat (lexical sau gramatical). — Din fr. **morphème**.

MORFEMĂTIC, **-Ă**, *morfematici, -ce*, adj. Care ține de morfem, privitor la morfem. — **Morfem** + suf. *-atic*.

MORFINĂ s.f. Substanță alcaloidă extrasă din opiu, folosită drept calmant, narcotic sau stupefiant; morfiu. — Din fr. **morphine**.

MORFINISM s.n. Intoxicație provocată de folosirea excesivă a morfinei. — Din fr. **morphinisme**.

MORFINOMÁN, **-Ă**, *morfinomani, -e*, s.m. și f. Persoană care folosește în mod obișnuit morfină, care suferă de morfinomanie. — Din fr. **morphinomanie**.

MORFINOMANIE s.f. Toxicomanie care constă în introducerea repetată în organism, prin injecții, a unor doze din ce în ce mai mari de morfină. — Din fr. **morphinomanie**.

MORFIU s.n. (Reg.) Morfină. — Din germ. **Morphium**.

MORFOFIZIOLÓGIC, **-Ă**, *morfofiziologici, -ce*, adj. (Biol.) Care ține de morfologie, privitor la morfologie, care se referă la structura și la funcția unui organism sau a unui organ. [Pr.: *-zi-o-*] — Din **morfofiziologie**.

MORFOFIZIOLOGIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studierea raportului dintre structura celulelor, a țesuturilor sau a organelor și funcțiile lor. [Pr.: *-zi-o-*] — **Morfo[logie] + fiziologie**.

MORFOGÉN, **-Ă**, *morfogeni, -e*, adj. (Biol.; rar) Morfogenetic (1). — Din fr. **morphogène**.

MORFOGÉNÉTIC, **-Ă**, *morfogenetici, -ce*, adj. 1. (Biol.) De morfogeneză (1); (rar) morfogen. **2.** (Geol.) Care contribuie la crearea formelor de relief. — Din fr. **morphogénétique**.

MORFOGENÉZĂ s.f. 1. Proces de formare a structurilor morfologice ale organismelor. **2.** Ramură a geomorfologiei care studiază originea formelor de relief; morfogenie. — Din fr. **morphogénese**.

MORFOGENIE s.f. Ramură a geomorfologiei care se ocupă cu studiul originii formelor de relief. — Din fr. **morphogénie**.

MORFOGNOZIE s.f. (Med.) Identificare a formei obiectelor numai prin pipăit. — Din fr. **morphognosie**.

MORFOLEALĂ, *morfoleli*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a *morfoli* și rezultatul ei. — **Morfoli** + suf. *-eală*.

MORFOLÍ, *morfolesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) 1. A mesteca un aliment cu gingiile, în lipsa dinților; a molfăi; *p. ext.* a mânca încet, cu greutate, fără poftă, a mesteca alene; a morfologi. ⇨ Expr. *A morfoli vorbele* = a vorbi nedeslușit, a îngăima, a bolborosi. ◆ A învărti între dinți, a roade un lucru necomestibil. **2.** P. anal. A suci și a răsuci un lucru pe toate părțile; a frământa, a mototoli. ◆ Fig. A degrada, a întina, a terfeli, a deteriora, a strica. — Formație onomatopeică.

MORFOLÍȚI, **-Ă**, *morfoliți, -te*, adj. (Fam.) 1. (Despre vorbe) Îngăimat, nedeslușit. **2.** (Despre obiecte) Terfelit, stricat. — V. **morfoli**.

MORFOLOGÍ, *morfolesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A morfoli (1). — Cf. **morfoli**.

MORFOLÓGIC, **-Ă**, *morfologici, -ce*, adj. 1. Privitor la structura organismelor plantelor și animalelor și la structura solului (terestru). **2.** (Lingv.) Care privește studiul părților de vorbire și flexiunea lor, care ține de morfologie (2), privitor la morfologie. — Din fr. **morfologique**.

MORFOLOGIE s.f. 1. Știință care studiază forma și structura organismelor plantelor și animalelor la nivel macroscopic sau microscopic. **2.** Parte a structurii gramaticale constituită din totalitatea regulilor privitoare la formarea cuvintelor, la structura lor internă și la modificările lor formale în diferitele lor folosiri; parte a gramaticii care se ocupă cu studiul acestor reguli. — Din fr. **morphologie**.

MORFONÉM, *morfoneme*, s.n. (Lingv.) Fonem care intră în alternanță morfologică. — Din fr. **morphonème**.

MORFONOLÓGIC, -Ă, *morfologici, -ce*, adj. (Lingv.) De morfologie. — Din fr. *morphologique*.

MORFONOLOGIE s.f. Disciplină lingvistică având ca obiect studiul morfologiei în morfologie a mijloacelor fonologice ale unei limbi. — Din fr. *morphologie*.

MORFOPATOLÓG, -Ă, *morfopatologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Medic specialist în morfopatologie. — Din *morfopatologie* (derivat regresiv).

MORFOPATOLOGIE s.f. (Biol.) Ramură a morfologiei (1) care studiază forma și structurile diferitelor organe în condiții patologice. — Din fr. *morphopathologie*.

MORGANÁTICĂ, *morganatice*, adj. (În sintagmele) *Căsătorie morganatică* = căsătorie între un bărbat dintr-o familie domnitoare și o femeie de rang social inferior. *Soție morganatică* = soție care a contractat o căsătorie morganatică și care nu beneficiază de toate drepturile acordate soțului. — Din fr. *morganatique*, lat. *morganaticus*.

MORGANISM s.n. (Biol.) Concepție potrivit căreia substratul material al eredității este cromozomul, în care genele sunt dispuse liniar, în puncte precise. — Din germ. *Morganismus*.

MORGANIST, -Ă, *morganisti, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al morganismului. — Din germ. *Morganist*.

MORGĂ¹, *morgi*, s.f. Clădire special amenajată în care se depun cadavrele neidentificate și unde se fac autopsii în cazul când este necesar să se constate cauza morții; institut medico-legal. ♦ Sală specială într-un spital unde se depun morții pentru constatarea cauzei decesului. — Din fr. *morgue*.

MORGĂ² s.f. (Livr.) Atitudine afectată și disprețuitoare; arrogantă, trufie, îngâmfare. — Din fr. *morgue*.

MÓRIA s.f. Tulburare psihică manifestată printr-o stare de euforie, bună dispoziție exagerată și tendința de a face glume. [Pr.: -ri-a] — Din ngr. *moría*.

MORIÓN, (1) morioane, s.n. 1. Coif metalic cu marginea răsfântă și cu o creastă înălțată pe calotă, utilizat în sec. XVI. 2. Varietate de cuarț de culoare neagră sau brună, utilizată ca piatră semiprețioasă la confecționarea unor bijuterii. [Pr.: -ri-on] — Din fr. *morton*.

MORÍSC, -Ă, *morisci, -sce*, s.m., adj. (Rar) 1. S.m. (La pl.) Populație maură din Peninsula Iberică, convertită cu forța la catolicism la sfârșitul sec. XV, persecutată și după creștinare și expulzată din Spania; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. 2. Adj. Care aparține moriscilor (1), privitor la morisci. — Din sp. *morisco*, fr. *morisque*.

MORÍȘCĂ, *morîști*, s.f. 1. Mașină agricolă de vânturat cereale. 2. Râșniță cu care se macină pesmet, cafea, piper etc. 3. Moară mică pusă în mișcare de vânt, de apă sau cu mâna. 4. Jucărie care înfățișează aripile sau roata unei mori de vânt; jucărie care se învârtă în mână și produce un sunet caracteristic (folosită și pentru a speria păsările din semănături). ♦ *Morișcă de vânt* = obiect ornamental, imitând aripile unei mori de vânt, pus pe acoperișul caselor, care, la bătaia vântului, se rotește în direcția acestuia. 5. (În sintagma) *Morișcă hidrometrică* (sau *hidraulică*) = aparat format dintr-un rotor, cu una sau cu mai multe palete, care se rotește sub acțiunea curentului de apă și servește la măsurarea vitezei unui curs de apă. — **Moară** + suf. -ișcă.

MORMÁN, mormane, s.n. Îngrămădire de obiecte de același fel; cantitate (mare) dintr-un material strâns la un loc; grămadă, maldăr. — Et. nec.

MORMĂI, *mormăi*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre urși) A scoate sunete scurte și joase, caracteristice speciei; a mormorosi. ♦ P. ext. (Despre alte animale) A scoate sunete groase asemănătoare cu ale ursului. 2. Fig. (Despre oameni) A vorbi nedeslușit, pe un ton coborât sau nazal, de obicei cu intenția de a manifesta o nemulțumire; a bombăni, a mărâi. ♦ Loc. adv. *Pe mormăite* = mormăind (pentru a-și arăta nemulțumirea); cu nemulțumire, fără plăcere, cântind. [Prez. ind. și: *mormăiesc*. — Var.: (reg.) *mormăi* vb. IV] — **Mor** + **m[or]** + suf. -ăi.

MORMĂIÁLĂ, *mormăieli*, s.f. Mormăit¹. [Pr.: -mă-ia-] — **Mormăi** + suf. -eală.

MORMĂIRE, *mormăiri*, s.f. Acțiunea de a *mormăi* și rezultatul ei. — V. *mormăi*.

MORMĂIT¹, *mormăituri*, s.n. Faptul de a *mormăi*; mormăială, mormăitură; sunete caracteristice pe care le scoate ursul sau, p. ext., alte animale. ♦ Rostire nederulșită, pe ton coborât, a cuvintelor (arătând nemulțumire). — V. *mormăi*.

MORMĂIT², -Ă, *mormăiți, -te*, adj. (Despre cuvinte, sunete) Rostit încet și nedeslușit; îngâimat. [Var.: *mormăit, -ă* adj.] — V. *mormăi*.

MORMĂITURĂ, *mormăituri*, s.f. (Rar) Mormăit¹. [Pr.: -mă-i-] — **Mormăi** + suf. -tură.

MORMĂNT, *morminte*, s.n. Groapă săpată în pământ pentru înhumarea celor decedați; loc special amenajat unde este înmormântat cineva. ♦

Expr. *A duce* (pe cineva) *la mormânt* sau *a băga* (pe cineva) *în mormânt* = a pricinui moartea cuiva; p. ext. a necăji, a chinui foarte mult (pe cineva). *A intra în mormânt* = a muri. ♦ Monument funerar; cavou. [Pl. și: *mormânturi*] — Lat. **monumentum**.

MORMĂNTĂ, *mormăntez*, vb. I. Tranz. (Reg.) A înmormânta. — Din *mormânt*.

MORMĂNTÁL, -Ă, *mormântali, -e*, adj. 1. De mormânt. ♦ *Tăcere* (sau *liniște*) *mormântală* = tăcere (sau liniște) deplină, absolută. 2. De înmormântare, funebru. — **Mormânt** + suf. -al.

MORMĂNTĂRE, *mormăntări*, s.f. (Reg.) În mormântare. — V. *mormănta*.

MORMOLÓC, *mormoloci*, s.m. 1. Larvă cu coadă a batracienilor în prima fază de dezvoltare, având branhii în loc de plămâni. 2. Fig. (Fam.) Om molatic, lipsit de energie, încet în mișcare. ♦ Epitet glumeț dat copiilor mici. — Din sb. *mrmoljak*.

MORMÓN, -Ă, *mormoni, -e*, s.m. și f. Membru al unei secte creștine din Statele Unite ale Americii, care propovăduiește întoarcerea apropiată a lui Isus Hristos și care inițial practica poligamia. — Din fr. **mormon**.

MORMONISM s.n. Doctrina religioasă a mormonilor. — Din fr. **mormonisme**.

MORMOROSÍ, *mormorosesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A mormăi (1). — Contaminare între *mormăi* și *bolborosi*.

MORNĂI vb. IV v. *mormăi*.

MORNĂIT, -Ă adj. v. *mormăit²*.

MOROÁICĂ, *moroaice*, s.f. (În superstiții) Strigoaică. — **Moroi** + suf. -oaică.

MOROCĂNEÁLĂ, *morocăneli*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *morocăni*; mustrare, cicăleală. — **Morocăni** + suf. -eală.

MOROCĂNI, *morocănesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A certa pe cineva mereu;

a mostra, a cicăli. — Cf. magh. *m o r o g*.

MOROCĂNÓS, -OÁSĂ, *morocănoși, -oase*, adj. (Despre oameni) Ursuz, posomorât, tăcut, posac; (despre înfățișarea, manifestările oamenilor) care trădează, exprimă o proastă dispoziție sufletească. — **Morocăni** + suf. -os.

MORÓI, *moroi*, s.m. (În superstiții) Strigoii, vârcolac, pricolici. — Cf. sl. *mora*.

MORÓN s.m. v. *morun*.

MORONĂȘ s.m. v. *morunaș*.

MOROȘAN, -Ă, *moroșeni, -e*, s.m. și f. (Reg.) Maramureșean. — Cf. *maramureșean*.

MORSĂ, *morse*, s.f. Mamifer carnivor din mările polare, lung de 3-4 metri, gros și greoi, cu membre scurte în formă de lopeți, cu caninii superiori foarte dezvoltati; vacă-de-mare (*Odoboenus rosmarus*). — Din fr. *morse*.

MÓRSE s.n. (Și în sintagma *alfabet Morse*) Cod telegrafic în care literele alfabetului sunt reprezentate prin puncte și linii. ♦ (De obicei în sintagmele *aparat sau telegraf Morse*) Aparat cu care se transmit semnale telegrafice cu acest cod. — Din fr. *morse*.

MORT, MOÁRTĂ, *morți, moarte*, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. (Despre ființe) Care nu mai trăiește, care a murit. ♦ Expr. *A se face mort în păpușoi* sau (substantivat) *a face pe mortul în păpușoi* = a se face că nu știe nimic, a simula nevinovăția, a face pe prostul. *A o lăsa moartă (în păpușoi)* = a lăsa o chestiune încurcată, a renunța la ceva. *A fi mort fără (sau după) cineva* sau *ceva* = a nu putea trăi fără cineva sau ceva, a fi îndrăgostit de cineva sau de ceva; a ține mult la cineva sau la ceva. *A fi mai mult mort (decât viu)* = a fi istovit, epuizat (de boală, de frică etc.). *Nici mort sau mort-tăiat* = (în construcții negative) cu niciun preț, sub niciun motiv, în niciun caz. *Mort-copt* = cu orice preț, necondiționat, neapărat; vrând-nevrând, cu chiu cu vai. *A umbla (sau a se ține) mort după...* = a) a lupta, a se zbate pentru a obține ceva; b) a-și manifesta dragostea față de cineva străduindu-se să fie mereu în preajma lui. *A fi beat mort* (sau *mort de beat*) = a fi foarte beat. ♦ *Limbă moartă* = limbă care nu mai este vorbită din motive de ordin istoric, vorbitorii ei dispărând în timp sau suferind transformări radicale. *Inventar mort* = totalitatea uneltelor, a mașinilor, a mijloacelor de transport care aparțin unei gospodării sau unei întreprinderi. *Timp mort* = lipsă de activitate a forțelor de muncă sau a mașinilor; întrerupere neprevăzută a muncii. *Unghi mort* = unghi care nu poate fi atins de un proiectil lansat dintr-o gură de foc deoarece nu se poate realiza o traiectorie corespunzătoare sau din cauza interpușii unor obstacole pe traiectorie. *Punct mort* = poziție a unui mecanism bielă-manivelă care corespunde momentului când biela și manivela au axele în prelungire sau suprapuse. (Expr.) *A ajunge la un (sau într-un) punct mort* = a ajunge la un impas, în imposibilitate de a găsi o soluție. *Linie moartă* = linie de cale ferată care servește numai pentru garare. (Expr.) *A fi (sau a se afla, a trece) pe linie moartă* = a nu mai juca un rol de seamă, a fi înlăturat dintr-un post de răspundere. *Fier-mort* = fier de calitate inferioară. ♦ (Fam.; despre aparate, motoare etc.) Care nu mai funcționează. 2. (Despre părți ale corpului) Cu funcțiile vitale pierdute; paralizat, întepenit. ♦ (Pop.) *Carne* (sau *piele*) *moartă* = carne sau piele

care se formează deasupra rănilor și prin care nu trec ramificațiile nervoase. **3.** (Despre plante) Uscat, veșted. **4.** Fig. (Despre lucruri) Fără viață, neînsuflețit; nemișcat, încrămenit. ♦ Lipsit de zgomot, de activitate, de viață; liniștit. ♦ (Despre culori, nuanțe) Fără strălucire; șters. **II.** S.m. și f. Persoană care a murit, defunct, decedat; trupul neînsuflețit al unei persoane așezat în coșciug sau înmormântat. ♦ Expr. *Mortul de la groapă nu se mai întoarce*, se spune despre un lucru pierdut definitiv, despre ceva care nu mai poate fi îndeprtat. *Apa morților* = fata morgana. A *scula* (sau a *trezi*, a *deștepta*) și *morții* (sau *din morți*), se spune despre zgomote sau surse de zgomote foarte intense și stridente. A *umbla* (sau a *merge*) *ca după mort* = a merge foarte încet. *Ca la mort* = (în legătură cu verbe ca „a se aduna”, „a veni”) în număr (foarte) mare. — Lat. *mortuus*.

MORTADÉLLA s.f. Varietate de cârnat italianesc. — Din it. *mortadella*.

MORTÁL, -Ă, mortali, -e, adj. **1.** Care provoacă moartea, aducător de moarte; ucigaș. ♦ *Salt mortal* = figură acrobatică foarte periculoasă, constând dintr-o mișcare de rotire totală a corpului în aer. **2.** Specific unui mort (II), ca de mort. **3.** (Arg.) Extraordinar, nemaipomenit (de bun, de frumos etc.). — Din lat. *mortalis*, it. *mortale*.

MORTALITĂTE s.f. Indice rezultat din raportarea numărului de decese dintr-o populație, într-o anumită perioadă, la totalul populației respective, pe un anumit teritoriu. ♦ *Mortalitate infantilă* = frecvența deceselor în primul an de viață la o mie de copii născuți vii. — Din fr. *mortalité*, lat. *mortalitas*, -atis.

MORTĂR, mortare, s.n. Material de construcție constituit dintr-un amestec de var, nisip, apă, ciment sau ipsos etc., care se folosește ca element de legătură între materiale de construcție solide. — Din lat. *mortarium*.

MORTĂCIÚNE, mortăciuni, s.f. Stârv, hoit, leș de animale și de păsări; p. ext. cadavru. ♦ Fig. Ființă foarte slabă, lipsită de energie și de sănătate. — Lat. *morticina*.

MORTEZĂ, mortezez, vb. I. Tranz. A prelucra un metal prin așchiere cu ajutorul unei morteze. — Din fr. *mortaiser*.

MORTEZĂRE, mortezări, s.f. Acțiunea de a morteza și rezultatul ei. — V. *morteza*.

MORTEZĂT s.n. Mortezare. — V. *morteza*.

MORTEZĂ, morteze, s.f. Mașină de prelucrare prin așchiere a suprafețelor metalice cu profil complex, cu ajutorul unor cuțițe speciale. — Din fr. *mortaise*.

MORTEZÓR, -OĂRE, mortezori, -oare, s.m. și f. Lucrător la morteză. — Din fr. *mortaiseur*.

MORTIÉR, mortiere, s.n. (Mil.) **1.** Gură de foc de calibru mare sau mijlociu, cu țeavă scurtă și cu traectoria de curbură mare, cu care se trage asupra obiectivelor din spatele unor obstacole. **2.** (În forma *mortieră*) deschidere îngustă în zidul unei fortificații, care permite apărătorilor să tragă cu arma. [Pr.: -ti-er. — Var.: *mortieră* s.f.] — Din fr. *mortier*.

MORTIÉRĂ s.f. v. *mortier*.

MORTIFIANT, -Ă, mortifiant, -te, adj. (Livr.) Chinuitor. [Pr.: -fi-ant] — Din fr. *mortifiant*.

MORTIFICĂ, mortific, vb. I. Tranz. și refl. A (se) supune la chinurile fizice sau morale; a (se) tortura. — După fr. *mortifier*.

MORTIFICĂRE, mortificări, s.f. Acțiunea de a (se) *mortifica* și rezultatul ei; chinuire, torturare. — V. *mortifica*.

MORTIFICĂT, -Ă, mortificați, -te, adj. **1.** (Despre țesuturi organice) Care nu mai este viu; mort, distrus; necrozat, cangrenat. **2.** (Rare) Torturat, chinuit. — V. *mortifica*.

MORTIFICĂȚIE, mortificații, s.f. **1.** Distrugere a unui țesut organic; necrozare. **2.** (Rare) Chinuire, torturare; fig. (la pl.) neplăceri, vexațiuni. — Din fr. *mortification*.

MORTINATALITĂTE s.f. Indice rezultat din raportul dintre numărul de copii născuți morți și numărul total al copiilor născuți vii, într-o anumită perioadă, pe un anumit teritoriu. — Din fr. *mortinatalité*.

MORTUĂR, -Ă, mortuări, -e, adj. Care ține de mort (II), de moarte sau de înmormântare, privitor la mort, la moarte sau la înmormântare; funerar, funebru. [Pr.: -tu-ăr] — Din fr. *mortuaire*, lat. *mortuarius*.

MORTEȘTE adv. (Înv. și reg.) Ca la mort (II), ca după mort. — *Mort* + suf. -este.

MORTIȘ adv. (Pop. și fam.) Cu orice preț, cu încăpățănare, cu insistență. — *Moarte* + suf. -iș.

MORTIÚ adv. (Reg.; în expr.) A *urla a mortiu* = a urla lung și trist (ca o prevestire de moarte). — *Moarte* + suf. -iu.

MORÚĂ, morue, s.f. Pește din mărilă arctice din al cărui ficat se extrage untura de pește; cod² (*Gadus morhua*). — Din fr. *morue*.

MORÚLĂ, morule, s.f. Primul stadiu în dezvoltarea embrionară a metazoarelor, în timpul căruia embrionul capătă aspectul de mură. — Din fr. *morula*.

MORÚN, moruni, s.m. Specie de pește din familia sturionilor, cu corpul masiv, gros, ajungând până la lungimea de 4 m, cu capul mic, cu botul triunghiular, apreciat pentru carnea și icrele lui negre (*Huso huso*). [Var.: *morón* s.m.] — Din bg. *moruna*.

MORUNĂȘ, morunași, s.m. Diminutiv al lui *morun*. ♦ Pește teleostean de ape dulci, asemănător cu crapul, de culoare cenușie-albăstrie, cu botul prelung (*Vimba vimba*). [Var.: *moronăș* s.m.] — *Morun* + suf. -aș.

MÓRVĂ, morve, s.f. Boală contagioasă la cai sau la alte animale, caracterizată prin ulceratii pe mucoasa nazală, pe piele și pe alte organe, și care se poate transmite și la om, fiind mortală; răpciugă. — Din fr. *morve*.

MORVÓS, -OĂSĂ, morvoși, -oase, adj. Bolnav de morvă; răpciugos. — Din fr. *morveux*.

MOSAFÍR, -Ă s.m. și f. v. *musafir*.

MOSC, (1) moști, s.m., (2) moscuri, s.n. **1.** S.m. Mamifer rumegător de mărimea unei căprioare, lipsit de coarne, cu caninii superiori foarte lungi, originar din Asia (*Moschus moschiferus*). **2.** S.n. Substanță cu miros pătrunzător și plăcut, secretată de masculul moscului (1), care se folosește în industria parfumurilor, în cosmetică și în medicină. ♦ *Mosc sintetic* = substanță chimică sintetică, al cărei miros imită pe cel al moscului natural. — Din ngr. *móskos*.

MOSCÁL s.m. v. *muscal*².

MOSCÁT, -Ă, moscați, -te, adj. (Rare) Cu miros de mosc; parfumat cu mosc. ♦ *Bou moscat* = mamifer răspândit în Groenlanda și în regiunile arctice ale Americii, intermediar între oi și vitele cornute, asemănător cu bou, cu corpul acoperit cu păr des și lung, a cărui carne miroasă a mosc (2) (*Ovibos moschatus*). — *Mosc* + suf. -at.

MOSCÁLÉSC, -EĂSCĂ adj. v. *muscălesc*.

MOSCĂLEȘTE adv. v. *muscălește*.

MOSCHÉE, moschei, s.f. Edificiu în care se oficiază serviciul religios la mahomedani. [Pl. și: *moschee*] — Din fr. *mosquée*.

MOSCHICÉSC, -EĂSCĂ, moschicesti, adj. (Înv.) Rusesc; moscovit. — *Mosc* (inv. „Moscova”) + suf. -icesc.

MOSCOVÍT, -Ă, moscoviți, -te, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Moscova. **2.** Adj. Care aparține Moscovei sau moscoviților (1), privitor la Moscova ori la moscoviți; p. ext. rusesc. — Din fr. *moscovite*.

MOSLÍM, moslimi, s.m. (Înv.) Mahomedan. [Var.: *muslím* s.m.] — Din tc. *müslim*.

MOSÓR, mosoare, s.n. Piesă cilindrică de lemn, de metal sau de material plastic, cu capetele în formă de discuri, pe care se înfășoară ață, fire de mătase, sârmă etc.; p. ext. piesa împreună cu firele înfășurate pe ea. — Din tc. *masura*, sb. *mosur*.

MOSORĂ, mosorez, vb. I. Tranz. (Tehn.) A bobina. — Din *mosor*.

MOSORĂRE, mosorări, s.f. (Tehn.) Bobinare. — V. *mosora*.

MOSORÁT, -Ă, mosorați, -te, adj. (Tehn.) Bobinat. — V. *mosora*.

MOSORÉL, mosorele, s.n. Diminutiv al lui *mosor*. — *Mosor* + suf. -el.

MÓSTRĂ, mostre, s.f. **1.** Exemplar luat dintr-o serie de obiecte identice sau cantitate mică dintr-o marfă, dintr-un material etc., după care se pot aprecia anumite însușiri ale acestora; probă, eșantion. ♦ Model. ♦ *Târg de mostre* = târg la care un stat sau diverse întreprinderi expun mostre (1) pentru reclamă și pentru informarea cumpărătorilor. **2.** Fig. Exemplu, pildă. [Var.: (reg.) *mústră* s.f.] — Din ngr. *móstra*.

MOȘ, moși, s.m. **I.** **1.** Bărbat (mai) în vârstă; unchiaș, moșneag; p. restr. apelativ cu care cineva mai tânăr se adresează unui bărbat mai în vârstă. ♦ *Moș Martin* sau (rar) *moș Ursilă* = ursul. ♦ Expr. *A-i veni moș Ene pe la gene* = a i se face somn, a începe să moțâie. **2.** (Înv. și reg.) Bunic; (mai ales la pl.) ascendent (mai îndepărtat), înaintaș, strămoș. ♦ Expr. *De când cu moș Adam* = din vremurile de demult. *Din (sau de la) moși-strămoși* = moștenit de la strămoși, păstrat din generație în generație; de demult, din vremuri străvechi. A *spune* (sau a *înșira*, a *îndruga*) *moși pe groși* (sau *moși păroși*) = a îndruga nimicuri, a spune vorbe fără temeii, minciuni, a povesti lucruri fanteziste. *La moșii cei verzi* = niciodată, la paștele cailor. *De când cu moșii verzi* (sau *roșii*) = de foarte multă vreme. ♦ (Reg.) Unchi. **3.** Personaj mascat, reprezentând un bătrân, care însoțește brezaia sau care apare în diferite creații dramatice populare; moșneag. **4.** (Pop.; la pl.; de obicei art.) Ființe imaginare despre care se crede că alungă iarna; fiecare dintre cele nouă zile din luna martie care urmează după zilele babelor. **5.** (La pl.; în tradițiile populare) Nume dat mai multor sărbători religioase în care se fac slujbe și pomeni pentru morți. ♦ Bălci tradițional organizat în sâmbăta dinaintea Rusaliilor; p. ext. târg care se ține în diverse localități și unde, pe un anumit loc, sunt amenajate și organizate o serie de distracții publice. ♦ Expr. *A se strânge* (sau *a se aduna*) *lumea ca la moși* = a se aduna lume multă pentru a vedea ceva neobișnuit. **II.** Partea cu cârlig

a unei copci. ♦ Disc al unei capse, care se îmbucă în celălalt disc. — Din **moașă** (derivat regresiv).

MOȘCONDÎ, *moșcondesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A moșmoni (2). — Cf. moșcoti, moșmondi.

MOȘCOTÎ, *moșcotesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Intrans. A dibui, a pipăi. 2. Refl. A se învăț de colo până colo, fără rost. — Cf. m o ș m o l i.

MOȘÎ, *moșesc*, vb. IV. (Pop. și fam.) 1. Tranz. A da ajutorul necesar unei femei la naștere; a da nou-născutului primele îngrijiri, a-i tăia buricul. 2. Intrans. și refl. A lucra încet, a se trudi mult la un lucru, a se căzni (fără succes); a se mocăi, a se mocoși. — Din **moașă**.

MOȘIC, *moșici*, s.m. (Fam.; folosit mai ales ca apelativ) Moșuleț. — **Moș** + suf. -ic.

MOȘICĂ, *moșici*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui **moașă**. ♦ Bunică; p. ext. femeie bătrână, băbuță. — **Moașă** + suf. -ică.

MOȘIE, *moșii*, s.f. 1. Mare proprietate funciară aflată în stăpânirea, de obicei ereditară, a unui moșier; proprietate (mare) de pământ cultivabil. ♦ (Înv. și pop.) Avere moștenită; p. gener. orice bun moștenit. ♦ (Fam.) Lucru de care cineva poate dispune cum vrea. 2. (Înv.) Pământ strămoșesc; patrie. — **Moș** + suf. -ie.

MOȘIER, *moșieri*, s.m. Proprietar al unei moșii; latifundiar. [Pr.: -și-er] — **Moșie** + suf. -ar.

MOȘIEREĂSĂ, *moșierese*, s.f. Proprietară a unei moșii; soție de moșier; moșierită. [Pr.: -și-e] — **Moșier** + suf. -easă.

MOȘIERESC, **-EASCĂ**, *moșieresti*, adj. Care aparține moșierului sau moșierimii, privitor la moșier sau la moșierime. [Pr.: -și-e] — **Moșier** + suf. -esc.

MOȘIERÎME s.f. Categorie socială formată din marii proprietari funciari. [Pr.: -și-e] — **Moșier** + suf. -ime.

MOȘIERIȚĂ, *moșierite*, s.f. (Rar) Moșiereasă. [Pr.: -și-e] — **Moșier** + suf. -iță.

MOȘINÓI s.n. v. **mușuroi**!

MOȘIOARĂ, *moșioare*, s.f. Diminutiv al lui **moșie**. [Pr.: -și-oa] — **Moșie** + suf. -oară.

MOȘIRE, *moșiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a **moși** (1); moșit. — V. **moși**.

MOȘIRÓI s.n. v. **mușuroi**!

MOȘIT, *moșituri*, s.n. Faptul de a **moși**; ocupația, îndeletnicirea de moșă. — V. **moși**.

MOȘMOANĂ, *moșmoane*, s.f. 1. Fructul comestibil al moșmonului, aproape sferic, moale, suculent și cu gust dulce-acrișor. 2. Epitet pentru un om moale, nehotărât, molâu. — Din tc. **mușmula**.

MOȘMOĂNE s.f. pl. (Pop.; în superstiții) Vrăji, descântece, farmece; p. ext. obiecte folosite în astfel de practici. — Din **moșmoni** (derivat regresiv).

MOȘMOLÎ vb. IV v. **moșmoni**.

MOȘMÓN, *moșmoni*, s.m. Arbore fructifer din familia rozaceelor, cu tulpina înaltă, cu frunze eliptice, cu flori mari, albe și cu fructe comestibile (*Mespilus germanica*). — Din **moșmoană** (derivat regresiv).

MOȘMONDÎ, *moșmondesc*, vb. IV. Intrans. și refl. (Fam.) A se mișca încet și stângaci; a lucra încet, neîndemânic, a migăli la ceva. — Cf. m o ș m o n.

MOȘMONDÎT, **-Ă**, *moșmondîti*, -te, adj. (Fam.) (Despre lucruri) Făcut la nimereală, fără îndemânare. ♦ (Adesea substantivat) Care lucrează încet, fără spor; neîndemânic, mocăit, mocoșit. — V. **moșmondi**.

MOȘMONÎ, *moșmonesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Intrans. și refl. A face mișcări încete și greoaie. ♦ A lucra încet, neîndemânic și fără spor; a se mocăi, a se mocoși. 2. Intrans. și tranz. A face ceva cu mișcări neprecise, a-și face de lucru; a moșcondi. 3. Intrans. A căuta, a dibui; a adulmea. [Var.: **moșmolî** vb. IV] — Et. nec.

MOȘNEĂG, *moșnegi*, s.m. 1. Bărbat în vârstă; moș. 2. Unul dintre personajele jocului popular numit capra, brezaia sau turca, reprezentând un bărbat bătrân; moș. — Cf. m o ș.

MOȘNEĂN, *moșneni*, s.m. (În Evul Mediu, în Țara Românească) Țăran liber, posesor în devălmășie al unei proprietăți de pământ moștenite de un străbun comun; moștean, răzeș. 2. (Înv.) Moștenitor, succesor. 3. (Înv. și reg.) Băstinaș. — Cf. moștean.

MOȘNEGĂRIE s.f. (Rar.) 1. (Cu sens colectiv) Mulțime de moșnegi. 2. Epitet băjocoritor pentru un moșneag (1). — **Moșneag** + suf. -ărie.

MOȘNEGEL, *moșnegei*, s.m. Moșneguț. — **Moșneag** + suf. -el.

MOȘNEGESC, **-EASCĂ**, *moșnegești*, adj. De moșneag (1), specific moșnegilor. — **Moșneag** + suf. -esc.

MOȘNEGÊȘTE adv. (Rar) În felul moșnegilor, ca moșnegii, bătrânește; p. ext. domol, încet. — **Moșneag** + suf. -ește.

MOȘNEGÛT, *moșneguți*, s.m. (Rar.) Diminutiv al lui **moșneag** (1); moșnegel. — **Moșneag** + suf. -uț.

MOȘNENESC, **-EASCĂ**, *moșnenești*, adj. (În Evul Mediu, în Țara Românească) Care aparține moșnenilor (1), privitor la moșneni, de moșnean; răzeșesc, moșnesc. — **Moșnean** + suf. -esc.

MOȘORÓI s.n. v. **mușuroi**!

MOȘTEÁN, *moșteni*, s.m. (Înv. și reg.) Moșnean (1). — Cf. m o ș n e a n.

MOȘTENESC, **-EASCĂ**, *moștenești*, adj. (Înv. și reg.) De moștean; moșnenesc, răzeșesc. — **Moștean** + suf. -esc.

MOȘTENÍ, *moștenesc*, vb. IV. Tranz. 1. A dobândi un bun, un patrimoniu, o avere etc., prin moștenire. ♦ A deveni succesorul, moștenitorul cuiva. ♦ P. ext. A deține pe cale ereditară o însușire, o caracteristică etc. 2. P. gener. A obține, a dobândi. — Din **moștean**.

MOȘTENÍRE, *moșteniri*, s.f. Faptul de a **moșteni**. 1. Transmitere a patrimoniului unei persoane decedate către una sau mai multe persoane în viață, în temeiul legii, al unui testament sau al unui contract de donație de bunuri viitoare. 2. Fig. Patrimoniu de valori morale, idei, fenomene culturale, intelectuale, artistice care se transmit de la o generație la alta. ♦ P. ext. Caracter fizic, însușiri care se transmit ereditar. — V. **moșteni**.

MOȘTENIT, **-Ă**, *moșteniți*, -te, adj. Rămas de la înaintași; dobândit prin moștenire; ereditar. — V. **moșteni**.

MOȘTENITÓR, **-OĂRE**, *moștenitori*, -oare, s.m. și f. 1. Persoană care moștenește, care are drept de succesiune legală sau testamentară. ♦ Persoană care urmează pe cineva într-un post, într-o demnitate; succesor, urmaș. ♦ (Și adjectival) *Print moștenitor* sau *moștenitorul tronului* = persoană care urmează la tron după moartea unui suveran. 2. Fiu, copil (în raport cu părinții săi). — **Moșteni** + suf. -tor.

MOȘULÊT, *moșuleți*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui **moș** (I 1); moșic, moșulică. — **Moș** + suf. -uleț.

MOȘULICĂ, *moșulici*, s.m. (Fam.; folosit adesea ca apelativ) Moșuleț. — **Moș** + suf. -ulică.

MOȘURÓI s.n. v. **mușuroi**!

MOTÁN, *motani*, s.m. Masculul pisicii; cotoi, motoc, pisoi. ♦ Epitet dat unei persoane tăcute, ascunse, ipocrite, care nu-și exteriorizează gândurile sau sentimentele. — Et. nec.

MOTĂNAȘ, *motănași*, s.m. Diminutiv al lui **motan**; motănel. — **Motan** + suf. -aș.

MOTĂNÉL, *motănei*, s.m. Motănaș. — **Motan** + suf. -el.

MOTĂNÍME s.f. (Cu sens colectiv) Mulțime de motani; neamul motanilor. — **Motan** + suf. -ime.

MOTÉL, *moteluri*, s.n. Unitate hotelieră de dimensiune mică sau medie, amplasată de obicei pe marginea șoselelor intens circulat. — Din fr., engl. **motel**.

MOTELIÉR, **-Ă**, *motelieri*, -e, adj. De motel, specific motelului. [Pr.: -li-er] — **Motel** + suf. -ier (după *hotelier*).

MOTÉT, *motete*, s.n. Gen de muzică vocală religioasă polifonică, cu sau fără acompaniament muzical, în care fiecărei strofe sau fiecărui verset din text îi corespunde o melodică și o ritmică proprii. — Din fr. **motet**.

MOTILITÁTE, *motilități*, s.f. (Fiziol.) Proprietate a unor organe cu musculatura netedă de a efectua mișcări de contracție și de relaxare; motricitate. — Din fr. **motilité**.

MOTÍV, *motive*, s.n. I. Cauza, rațiunea, temeiul subiectiv al unei acțiuni; imboldul care împinge la o acțiune sau care determină o acțiune; mobil. ♦ Loc. adv. *Fără motiv* = nejustificat. ♦ Loc. conj. *Pentru motivul că...* = fiindcă, deoarece. ♦ Pretext. ♦ Loc. conj. *Pe motiv că...* = pretextând că..., aducând argumentul că... ♦ Expr. *A da cuiva motiv să...* = a provoca pe cineva să..., a da cuiva pretext să... II. 1. Cel mai mic element constitutiv al unei piese muzicale, din dezvoltarea căruia ia naștere tema muzicală; temă, melodie, intonație. 2. Element pictural, sculptural sau de brodeie, folosit într-o compoziție decorativă sau arhitecturală. 3. Idee fundamentală sau temă principală a unei opere literare. — Din fr. **motif**, it. **motivo**, germ. **Motiv**.

MOTIVÁ, *motivez*, vb. I. Tranz. A expune cauzele unui fapt, ale unei atitudini, ale unei acțiuni; a aduce explicații, argumente în favoarea unei acțiuni, a unei hotărâri; a justifica. ♦ Spec. (Despre elevi, studenți) A prezenta o motivare (scrisă) pentru justificarea absențelor de la cursuri. ♦ A îndreptăți o acțiune, un gest etc. — Din fr. **motiver**.

MOTIVÁBIL, **-Ă**, *motivabili*, -e, adj. Care poate fi motivat. — **Motiva** + suf. -bil.

MOTIVÁRE, *motivări*, s.f. Acțiunea de a **motiva** și rezultatul ei; justificare. ♦ Spec. Bilet prin care se justifică absențele unui elev sau ale unui student de la cursuri. — V. **motiva**.

MOTIVÁT, **-Ă**, *motivați*, -te, adj. 1. Care se justifică printr-un motiv. 2. (Psih.) Care se produce în vederea unui scop. — V. **motiva**.

MOTIVĂȚIE, *motivații*, s.f. Totalitatea motivelor sau mobilurilor (conștiente sau nu) care determină pe cineva să efectueze o anumită acțiune sau să tindă spre anumite scopuri. — Din fr. **motivation**.

MOTIVAȚIONAL, *-Ă*, *motivaționali*, -e, adj. Care servește de motivație; cu motivație. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **motivational**, engl. **motivational**.

MOTO- Element de compunere însemnând „pus în mișcare cu ajutorul unui motor”, „echipat cu un motor”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. ⇨ (Folosit independent) *Mijloace moto*. — Din fr. **moto**-.

MOTOĂȘCĂ, *motoaște*, s.f. (Reg.) Boccea mică, legăturică făcută dintr-o basma cu capetele înnodate, în care se țin sau se transportă obiecte mărunte. — Din ucr. **motočka**.

MOTOBĂL s.n. Joc sportiv de echipe, în care mingea este lovită de sportivi de pe motocicletă sau cu motocicleta și introdusă în poarta adversarului. — Din fr. **motoball**.

MOTOBLINDĂT, *motoblindate*, s.n. Autovehicul blindat care se mișcă pe pneuri sau pe șenile, dotat cu armament și folosit pe câmpul de luptă. — **Moto-** + **blindat**.

MOTÓC, *motoci*, s.m. (Reg.) Motan. — Cf. m o t a n.

MOTOCÉL, *motocei*, s.m. Ghemuleț; canaf, ciucure. — **Motoc** + suf. -*el*.

MOTOCICLĂȚĂ, *motociclete*, s.f. Autovehicul pe două roți în linie sau cu trei roți în triunghi isoscel, montate pe un cadru, cu motor cu ardere internă, construit pentru una sau două persoane. — Din fr. **motocyclette**.

MOTOCICLISM s.n. Ramură sportivă care se practică pe motociclete (cu două sau cu trei roți) împărțite în clase după capacitatea cilindrică. — Din fr. **motocyclisme**.

MOTOCICLIST, *-Ă*, *motocicliști*, -*ste*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care conduce o motocicletă; sportiv care practică motociclismul. 2. Adj. Care aparține motocicliștilor (1) sau motociclismului, privitor la motocicliști sau la motociclism; care folosește motocicleta. — Din fr. **motocycliste**.

MOTOCICLU, *motocicluri*, s.n. 1. Autovehicul cu trei roți (mai rar, cu două) care are ghidonul fixat pe roata directoare din față. 2. (Înv.) Motocicletă. — Din fr. **motocycle**.

MOTOCOMPRESÓR, *motocompresoare*, s.n. Agregat constituit dintr-un compresor și un motor cu benzină sau electric, montate pe un cadru cu una sau cu două osii, folosit pe șantiere și în ateliere pentru producerea aerului comprimat. — Din fr. **motocompresseur**, rus. **motokompresor**.

MOTOCOSITOĂRE, *motocositori*, s.f. Cositoare mecanică. — **Moto-** + **cositoare**.

MOTOCROS, *motocrosuri*, s.n. Cursă de motociclism care se desfășoară pe teren accidentat și în care plecărilor se dau de obicei în grup, pe clase, după capacitatea cilindrică a motocicletei. ⇨ *Motocros nautic* = cursă care se desfășoară pe apă, cu ambarcațiuni speciale, pe trasee în circuit sau în linie dreaptă; motonautică. — Din fr. **moto-cross**.

MOTOCROSÍȘT, *motocrosiști*, s.m. Sportiv specializat în cursele de motocros. — **Motocros** + suf. -*ist*.

MOTOCULTŪRĂ, *motoculturi*, s.f. Agricultură mecanizată. — Din fr. **motoculture**.

MOTODRÓM, *motodromuri*, s.n. Teren special amenajat pentru exerciții de conducere auto și curse; autodrom. — **Moto-** + [aero]drom.

MOTOFLEȚE, *motofleți*, s.m. (Reg.) Om neîndemânic, moale, prost, nătâng. — Cf. m o t o t o l, n ă t ă f l e t e.

MOTOFREZĂ, *motofreze*, s.f. Mașină agricolă echipată cu motor și un disc cu cuțite care pregătește pământul pentru cultură. — **Moto-** + **freză**.

MOTOFURGONÉT s.n. v. **motofurgoneta**.

MOTOFURGONÉTĂ, *motofurgonete*, s.f. Furgoneta autopropulsată; autofurgoneta. [Var.: **motofurgonét** s.n.] — **Moto-** + **furgoneta**.

MOTOLÓG, *-OĂGĂ*, *motologi*, -*oage*, s.m. și f., adj. (Reg.) (Om) greoi la minte; tont, prost. — Cf. m o t o t o l.

MOTOMECHANIZARE s.f. Mecanizare făcută cu ajutorul motoarelor. — **Moto-** + **mecanizare**. Cf. fr. m o t o m é c a n i s e r.

MOTOMECHANIZĂT, *-Ă*, *motomechanizați*, -*te*, adj. Prevăzut cu mijloace proprii de tracțiune auto. — **Moto-** + **mecanizat**. Cf. it. m o t o m e c c a n i z z a t o.

MOTOMITRALIERĂ, *motomitraliere*, s.f. Autovehicul special, armat cu una sau cu mai multe mitraliere. [Pr.: -li-e-] — **Moto-** + **mitralieră**.

MOTONAUTICĂ s.f. Motocros nautic. [Pr.: -na-u-] — Din fr. **motonautique**.

MOTONĂVĂ, *motonave*, s.f. Navă pusă în mișcare de o elice, de roți cu zbaturi etc., antrenate de unul sau de mai multe motoare cu ardere internă. — **Moto-** + **navă**. Cf. it. m o t o n a v e.

MOTOPLANÓR, *motoplanoare*, s.n. Planor cu motor auxiliar. — Din fr. **motoplanneur**.

MOTOPLŪG, *motopluguri*, s.n. Plug mecanic pus în mișcare de un tractor sau formând un ansamblu cu acesta. — **Moto-** + **plug**.

MOTOPÓMPĂ, *motopompe*, s.f. Agregat constituit dintr-o pompă și un motor (cu benzină sau electric), montate pe un șasiu comun, folosit în grădinarie, la stingerea incendiilor etc. — Din fr. **motopompe**, rus. **motopompa**.

MOTOPROPULSÓR, *motopropulsoare*, s.n. Agregat al avioanelor sau al elicopterelor compus dintr-un motor cu ardere internă sau o turbină cu gaz, cuplat cu o elice propulsatoare sau portantă. — Din fr. **motopropulseur**.

MOTÓR, *-OĂRE*, *motori*, -*oare*, s.n., adj. I. S.n. Mașină de forță care transformă o formă de energie oarecare în energie mecanică convertibilă în lucru mecanic (pentru acționarea altei mașini, a unui vehicul etc.). ⇨ *Motor termic* = motor care transformă energia termică a unui combustibil în energie mecanică. *Motor electric* = motor care transformă energia electrică în energie mecanică. *Motor eolian* = motor care transformă energia vântului în energie mecanică. *Motor hidraulic* = motor care transformă energia hidraulică (a unei mase de apă în mișcare sau a unui fluid sub presiune) în energie mecanică. *Motor cu plasmă* = motor cu reacție în care agentul motor este constituit dintr-un gaz ionizat aflat în stare de plasmă. *Motor fotonic* = motor cu reacție la care agentul motor îl constituie fotonii. *Motor ionic* = motor cu reacție în care agentul motor este constituit din particule încărcate cu aceeași sarcină electrică (ioni pozitivi) accelerate prin mari diferențe de potențial. *Motor nuclear* = motor acționat cu ajutorul energiei nucleare obținute prin fisiune. ⇨ Compus *Motor-rachetă* = sistem de propulsie folosit în atmosfera rarefiată sau în spațiul cosmic, la care combustibilul este un amestec de carburant și comburant. II. 1. Adj. Care pune ceva în mișcare, care produce o mișcare, care comandă o mișcare; motoriu. 2. Adj., s.n. Factor, agent (persoană) care declanșează o acțiune, care stimulează pe cineva sau ceva, care dă impuls unei acțiuni. — Din fr. **motor**, lat. **motor**, germ. **Motor**.

MOTORĂȘ, *motorășe*, s.n. Diminutiv al lui *motor* (I); motor mic, de mică putere. — **Motor** + suf. -*aș*.

MOTOREACTÓR, *motoreactoare*, s.n. Agregat folosit pentru propulsia avioanelor, format dintr-un motor cu ardere internă și un compresor. [Pr.: -re-ac-] — Din fr. **motoréacteur**.

MOTOREȚĂ, *motorețe*, s.f. Motocicletă ușoară, pusă în mișcare de un motor cu putere mică și prevăzută cu pedale pentru acționarea auxiliară cu picioarele. — Din fr. **motorette**.

MOTOREȚÍȘT, *-Ă*, *motorețiști*, -*ste*, s.m. și f. Conducător de motoretă. — **Motoretă** + suf. -*ist*.

MOTORÍŇĂ, *motorine*, s.f. Amestec lichid de hidrocarburi obținut prin distilarea șteiului sau a unor produse sintetice, folosit drept combustibil la motoarele cu autoaprindere sau ca materie primă în industria chimică. — Din germ. **Motorin**.

MOTORÍȘT, *-Ă*, *motoriști*, -*ste*, s.m. și f. (Rare) Specialist în mecanică; persoană care face, repară sau asigură întreținerea utilajelor, a mașinilor, a aparatelor; mecanic. — Din rus. **motorist**.

MOTÓRIU, *-IE*, *motorii*, adj. (Rare) Motor (II). — Din lat. **motorius**.

MOTORIZĂ, *motorizez*, vb. I. Tranz. A înzestra cu motor, cu tracțiune mecanică; a înlocui tracțiunea animală prin tracțiune mecanică. — Din fr. **motoriser**.

MOTORIZĂRE, *motorizări*, s.f. Acțiunea de a *motoriza* și rezultatul ei. — V. **motoriza**.

MOTORIZĂT, *-Ă*, *motorizați*, -*te*, adj. Care utilizează tracțiune mecanică; echipat cu motor. ⇨ (Substantivat, n. pl.) Unitate militară care folosește mijloace mecanizate de luptă, în special tancuri. — V. **motoriza**.

MOTOSCŪTER, *motoscute*, s.n. Scuter cu dubiță folosit în transportul comercial. — Din fr. **motoscooter**, engl. **motor scooter**.

MOTOTÓL, *-OĂLĂ*, *mototoli*, -*oale*, s.n., adj. 1. S.n. Obiect făcut cocoloș; ghem, ghemotoc. ⇨ Expr. *A face* (pe cineva) *mototol* = a doborî (pe cineva) la pământ, a lăsa nemișcat, inert. *A se face mototol* = a se strânge, a se ghemui (de durere etc.). 2. Adj. (Adesea substantivat) Încet la lucru, bleg, moale; nătâng, prost. — Din **mototoli** (derivat regresiv).

MOTOTÓLÍ, *mototolesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) face mototol, a (se) strânge ghem, a (se) ghemui. ⇨ A (se) șifona, a (se) cocoloși; a (se) boți. — Probabil formație onomatopeică.

MOTOTÓLÍRE, *mototoliri*, s.f. Acțiunea de a (se) *mototoli* și rezultatul ei. — V. **mototoli**.

MOTOTÓLÍȚ, *-Ă*, *mototoliți*, -*te*, adj. Făcut mototol (1), strâns ghem; ghemuit; înghesuit. ⇨ Șifonat, boțit. — V. **mototoli**.

MOTOTRICICLĂȚĂ, *mototriciclete*, s.f. Vehicul folosit mai ales pentru transportul mărfurilor, având roata din față directoare și cele două roți din spate motoare. — **Moto**¹- + **tricicletă**.

MÓTRICE, *motrice*, adj. (În sintagma) *Forță motrice* = forță care produce o mișcare, forță care comandă o mișcare. [Acc. și: *mitrice*] — Din fr. *motrice*.

MOTRICITATE s.f. Capacitate a activității nervoase superioare de a trece rapid de la un proces de excitație la altul, de la un anumit stereotip dinamic la altul; *p. ext.* motilitate. — Din fr. *motricité*.

MOTROȘI, *motroșesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. (Reg.) A căuta, a scotoci; a trebălui. — Cf. m a t r ă ș i.

MOTROȘIRE, *motroșiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *motroși*. — V. *motroși*.

MÓTTO, *mottouri*, s.n. Citat luat, de obicei, dintr-o operă consacrată sau semnată de un autor celebru, pus la începutul unei lucrări, a unui capitol etc. cu scopul de a releva ideea fundamentală a scrierii respective. [Scriș și: *moto*] — Din it. *motto*, germ. *Motto*.

MOȚ¹, *moțuri*, s.n. 1. Șuviță de păr (mai lung și mai des) din frunte sau din creștetul capului (la oameni și la animale). ⇨ Expr. (Fam.) (*A fi*) *cu moț* (*în frunte*) sau *mai cu moț* = (a se socoti) mai important, mai deosebit, mai iscusit, mai grozav. *A spune lucrurile cu moț* = a exagera, a înflori ceva. *Moț și el*, se spune când cineva intervine (nechemat) într-o discuție. *A lua* (pe cineva) *de moț* = a trage de păr. ♦ Șuviță de păr legată cu o panglică; *p. ext.* panglica cu care se leagă această șuviță. ♦ (Fam.; mai ales la pl., în forma *moațe*) Șuviță de păr răsucită pe un șiret, o hârtie etc. pentru a se încreți; *p. ext.* șiret, hârtie etc. folosite în acest scop; bigudiu. 2. Smoc de pene de pe capul unor păsări. 3. Panaș, ciucure confecționat din diferite materiale, care se atarnă la fes, scufie, căciuliță etc. 4. Pielea roșie-albăstrui de pe capul curcanului, care atarnă în jos; creastă. ⇨ Compus: *moțul-curcanului* = a) plantă erbacee mare cu flori roșii, roz sau albe în formă de spice care atarnă în jos (*Polygonum orientale*); b) plantă erbacee cu flori roșii, mici, așezate în spice lungi, care atarnă ca o coadă (*Amaranthus caudatus*). 5. Nume dat unor inflorescențe. 6. (Reg.) Plantă acvatică cu flori verzuie, unite în spic, scufie, căciuliță etc. 7. Partea superioară ascuțită, prelungită sau bulbucată, a unor lucruri; vârf. [Pl. și: *moațe*] — Et. nec.

MOȚ², *MOĂȚĂ*, *moți*, *moațe*, s.m. și f. Nume dat locuitorilor din jurul Abrudului și Câmpenilor; *p. ext.* locuitorii autohtoni din partea centrală a Munților Apuseni; moțogan. — De la *moț¹*.

MOȚĂ, *moțez*, vb. I. Tranz. și refl. (Fam.) A(-și) aranja moțul¹ (1); *p. ext.* a (se) găti, a (se) împodobii; a se împoțona. — Din *moț¹*.

MOȚĂRE, *moțări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *moța* și rezultatul ei. — V. *moța*.

MOȚĂT, *-Ă*, *moțați*, *-te*, adj. 1. (Despre oameni și animale) Care poartă moț¹ (1) cu moț. ♦ Fig. Care caută să iasă în evidență, care se crede superior; îndrăzneț. 2. Cu vârf ascuțit, țuguat. — V. *moța*.

MOȚĂI, *moțai*, vb. IV. Intrans. 1. A ațipi șezând; a dormi ușor și intermitent; a picoti, a dormita. 2. A da din cap (în semn de afirmație, de salut, de mustrare). [Prez. ind. și: *moțăiesc*] — *Moț¹* + suf. *-ăi*.

MOȚĂIALĂ, *moțăieli*, s.f. Faptul de a *moțai*; moțait, moțaitură. — *Moțai* + suf. *-eală*.

MOȚĂIT s.n. Moțăială. — V. *moțai*.

MOȚĂITURĂ, *moțăituri*, s.f. (Rar) Moțăială. [Pr.: *-ță-i*] — *Moțai* + suf. *-tură*.

MOȚESC, *-EĂSCĂ*, *moțești*, adj. Care aparține Țării Moților sau moților², privitor la Țara Moților sau la moți², caracteristic moților². — *Moț²* + suf. *-esc*.

MOȚIONAL, *-Ă*, *moționali*, *-e*, adj. (Gram.; despre sufixe) Care servește la moțiune (2); (despre derivate) format cu un astfel de sufix. [Pr.: *-ți-o*] — *Moțiune* + suf. *-al*.

MOȚIUNE, *moțiuni*, s.f. 1. Hotărâre a unei adunări, aprobată prin vot, prin care aceasta își exprimă atitudinea, doleanțele sau revendicările în anumite probleme majore. 2. Procedee de formare a substantivelor feminine de la cele masculine sau a celor masculine de la feminine prin adăugarea anumitor sufixe, pentru a exprima deosebirea de sex la oameni și la animale. [Pr.: *-ți-u*] — Din fr. *motion*, lat. *motio*, *-onis*.

MOȚOGĂN, *-Ă*, *motogani*, *-e*, s.m. și f. (Reg.) Moț². — Din *moț²*.

MOȚOGĂNCĂ, *motogance*, s.f. (Reg.) Româncă din Munții Apuseni; moață. — *Moțogan* + suf. *-că*.

MOȚPÂN, *moțpani*, s.m. (Reg.) 1. (Ir.) Domn; boier. 2. Bărbat ușuratic, neresos, ștrengar; om de nimic. — Din pol. *miscipan*, *mospan*.

MOȚPÂNCĂ, *moțpance*, s.f. (Reg.; ir.) Doamnă, boieroaică. — *Moțpan* + suf. *-că*.

MOȚPÂNÓI, *moțpănoi*, s.m. (Reg.; ir.) Augmentativ al lui *moțpan*. — *Moțpan* + suf. *-oi*.

MOUSE, *mouse-uri*, s.n. Dispozitiv acționat manual, conectat la calculator, a cărui deplasare pe o suprafață antrenează deplasarea cursorului pe ecranul monitorului. [Pr.: *maūs*] — Din engl. *mouse*.

MOV adj. invar., (3) *movuri*, s.n. 1. Adj. invar. Care are culoarea violet-deschisă a florilor de stânjenele. 2. S.n. Culoarea, nuanța mov (1). — Din fr. *mauve*.

MOVILĂ, *movile*, s.f. 1. Ridicătură de pământ naturală, mai mică și mai rotunjită decât dealul, care se află de obicei în regiunile de câmpie sau de podișuri joase. 2. Mică ridicătură de pământ sau de pietre, făcută de om pentru a servi ca semn de hotar, de aducere-aminte pentru un mort etc. 3. Grămadă de obiecte (de același fel); morman, maldăr. — Din sl. *mogyla*.

MOVILĂ, *movilesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A așeza grămadă, în formă de movilă. — V. *movilă*.

MOVILIRE, *moviliri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *movili* și rezultatul ei. — V. *movilă*.

MOVILIT, *-Ă*, *moviliți*, *-te*, adj. (Reg.) Așezat, clădit în formă de movilă. — V. *movilă*.

MOVILIȚĂ, *movilițe*, s.f. Diminutiv al lui *movilă*; movilută. — *Movilă* + suf. *-iță*.

MOVILÓI, *moviloaie*, s.n. (Rar) Augmentativ al lui *movilă*. — *Movilă* + suf. *-oi*.

MOVILUȚĂ, *moviluțe*, s.f. Moviliță. — *Movilă* + suf. *-uță*.

MOVIÓLĂ, *moviole*, s.f. Aparat de proiecție pentru montajul filmului sonor. [Pr.: *-vi-o*] — Din fr. *moviola*.

MOZAIC¹, *mozaicuri*, s.n. 1. Lucrare de tehnică decorativă, care constă în ansamblarea artistică a unor bucăți mici de marmură, de ceramică, de sticlă, de smalt etc. de diferite culori, lipite între ele cu mortar sau cu mastic. 2. Fig. Amestec de elemente eterogene. 3. Viroză a plantelor, manifestată prin apariția unor pete decolorate pe frunze, care alternează cu porțiuni colorate normal, având aspectul de mozaic (1). — Din fr. *mosaïque*, it. *mosaico*.

MOZAIC², *-Ă*, *mozaici*, *-ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de mozaism, privitor la mozaism. 2. S.m. și f. Adept al mozaismului. [Pr.: *-za-ic*] — Din fr. *mosaïque*.

MOZAICĂ, *mozaichez*, vb. I. Tranz. (Rar) A decora cu mozaicuri¹; a face să aibă aspect de mozaic¹. [Pr.: *-za-i*] — Din *mozaic¹*.

MOZAICĂR, *-Ă*, *mozaicari*, *-e*, s.m. și f. (Rar la f.) Lucrător specializat în tehnica mozaicului¹, care face lucrări de mozaic¹; mozaist. [Pr.: *-za-i*] — *Mozaic¹* + suf. *-ar*.

MOZAICĂRE, *mozaicări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *mozaica*. [Pr.: *-za-i*] — V. *mozaica*.

MOZAICĂT, *-Ă*, *mozaicați*, *-te*, adj. Care a fost împodobit cu mozaicuri¹; care are aspect de mozaic¹. [Pr.: *-za-i*] — V. *mozaica*.

MOZAISM s.n. Religie monoteistă a evreilor, ansamblul credințelor și al legilor pe care poporul lui Israel, potrivit Vechiului Testament, le-a primit de la Dumnezeu prin intermediul lui Moise; religie mozaică. — Din fr. *mosaïsme*, it. *mosaismo*.

MOZAIST, *-Ă*, *mozaisti*, *-ste*, s.m. și f. Mozaicar. — Din fr. *mosaïste*.

MOZAMBICĂN, *-Ă*, *mozambicani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Mozambicului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Mozambicului sau mozambicanilor (1), care se referă la Mozambic ori la mozambicani. — *Mozambic* (n. pr.) + suf. *-an*.

MOZARTIÁN, *-Ă*, *mozartieni*, *-e*, adj. Care aparține lui Mozart, compus de Mozart; în maniera lui Mozart. [Pr.: *-țar-ti-an*] — Din fr. *mozartien*.

MOZOLEĂLĂ, *mozoleli*, s.f. (Reg.) Faptul de a (se) *mozoli*. — *Mozoli* + suf. *-eală*.

MOZOLÍ, *mozolesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Tranz. A frământa ceva în gură cu saliva, fără a mușca sau a sfărâma cu dinții; a molăi, a morfoli. 2. Tranz. și refl. A (se) murdări, a (se) mânji. ♦ Tranz. A spăla prost, de mântuială, superficial. — Din magh. *majszol*.

MOZOLÍT, *-Ă*, *mozoliți*, *-te*, adj. (Reg.) Murdar; prost spălat. — V. *mozoli*.

MOZZARELLA s.f. Tip de brânză nefermentată, obținută din lapte de bivoliță. [Pr.: *moțarela*] — Din it. *mozzarella*.

MRĂNIȚĂ s.f. Îngrășământ agricol natural provenit din gunoi de grajd bine fermentat sau din resturi vegetale (în special frunze) descompuse. — Din sl. **smradúnica*.

MRĂNIȚÓS, *-OĂSĂ*, *mrănițoși*, *-oase*, adj. (Despre pământ) Peste care se-a împărășit mrăniță; îngrășat cu mrăniță. — *Mrăniță* + suf. *-os*.

MREĂJĂ, *mreje*, s.f. 1. Unealtă de pescuit formată dintr-o plasă foarte ușoară, cu ochiuri relativ mari și împletită din ață subțire, cu ajutorul căreia se pescuiește în porțiunile liniștite ale apelor curgătoare sau în bălți. ♦ Coteț de pescuit. 2. Fig. (Mai ales la pl.) Mijloc viclean de a prinde sau de a înșela pe cineva; cursă, laț; *p. ext.* situație în care se află o persoană ademenită. ♦ Ceea ce încătușează libertatea, independența cuiva. 3. P. anal. (Adesea la pl.) Pânză de păianjen. [Var.: *mréjă* s.f.] — Din sl. *mréza*.

MREĂNĂ, *mrene*, s.f. Pește de rău înrudit cu crapul, cu corpul alungit, cu solzi de culoare verde-cenușie pe spate și alburie pe burtă, care poate

ajunge până la o greutate de 4-5 kg (*Barbus barbus*). — Din bg. **mrăna**, sb. **mrēna**.

MRĂJĂ s.f. v. **mreajă**.

MREJĂ, *mrelesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A împleți mreje. ♦ Fig. A umbla cu intrigi. — Din **mreajă**.

MRENĂȚĂ, *mrenuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *mreană*. — **Mreană** + suf. *-uță*.

MU interj. (Adesea repetat și cu „u” prelungit) Cuvânt care redă strigătul specific al vitelor cornute. — Onomatopee.

MUABIL, **-Ă**, *muabili*, -e, adj. (Livr.) Schimbător. [Pr.: *mu-a*] — Din fr. **muable**.

MUABILITATE s.f. (Livr.) Capacitate, posibilitate de schimbare; instabilitate. [Pr.: *mu-a*] — Din fr. **muabilité**.

MUC, (I) *mucri*, s.n., (II) *muci*, s.m. I. S.n. **1.** Vârf (înnegrit prin ardere) al unui fitil de lampă, de lumânare, de candelă; *p. gener.* fitilul întreg. **2.** Bucătică rămasă dintr-o lumânare aproape consumată sau dintr-o țigară fumată. II. S.m. (Mai ales la pl.) Secreție (văskoasă) produsă de glandele nazale și eliminată prin nări. ♦ Expr. (Fam.) *A-i pica mucul* (sau *mucii*) *unde* (sau *la cineva*), se spune despre cineva care merge prea des unde. *A-i pica mucul* (sau *mucii*) *după cineva* = a fi foarte îndrăgostit de cineva. *Nu dai nici mucii pe el*, se spune despre o persoană lipsită de orice valoare. — Refăcut din pl. **muci** <lat. *mucci*).

MUCALIT, **-Ă**, *mucaliți*, -te, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Care știe să stărnească râsul, păstrând un aer serios; poznaș. — Din tc. **mukallit**.

MUCALITLĂC, *mucalitălcuri*, s.n. (Înv.) Vorbă de râs, glumă; povestire nostimă. — Din tc. **mukallitlik**.

MUCĂR, *mucări*, s.n. (Mai ales la pl.) Unealtă în formă de foarfece cu care se taie capătul ars al muclei lumânării sau al candelii, pentru a înviora flacăra; mucarniță. — **Muc** + suf. *-ar*.

MUCARÉR, *mucareruri*, s.n. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) **1.** Firman de reînnoire a domniei sau de confirmare a domniilor români de către Poarta Otomană. **2.** Sumă de bani plătită Porții Otomane de către domnii Țărilor Române, începând din sec. XVII, pentru a obține la fiecare trei ani reînnoirea domniei. — Din tc. **mukarrer**.

MUCĂRNIC, *mucarnici*, s.m. (Rar) Slujbaş care avea sarcina să aprindă și să stingă felinarele sau lumânările de pe străzi. — **Mucar** + suf. *-nic*.

MUCĂRNIȚĂ, *mucarnițe*, s.f. (Înv.) Mucar. — **Muc** + suf. *-arniță*.

MUCAVĂ, *mucavale*, s.f. Produs industrial de papetărie, realizat din diferite semifabricate fibroase, folosit la lucrările de legătorie, la confecționarea cutiilor, ambalajelor etc. — Din tc. **mukavva**.

MUCĂRI, *mucăresc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) **1.** A rețeza mucul unei lumânări care fumegă. **2.** A rețeza vârful unor tulpini, al unor inflorescențe. — **Muc** + suf. *-ări*.

MUCĂRIT s.n. (Reg.) Faptul de a *mucări*. — V. **mucări**.

MUCEA s.m. și f. (Fam.) Copil căruia îi curg mucii (II); *p. ext.* copilândru; epitet dat unui tânăr care are pretenții nepotrivite cu vârsta. — **Muc** + suf. *-ea*.

MUCED, **-Ă**, *mucezi*, -de, adj. Care este acoperit, pătruns de mucegai; mucegăit, mucegăios. ♦ (Despre cărți, hârtie) Îngălbenit de vreme; degradat. ♦ (Reg.) De culoarea mucegaiului; fumuriu, negru-vânat. — Lat. **mucidus**.

MUCEGĂI, *mucegaiuri*, s.n. Nume dat ciupercilor saprofite sau parazite care se dezvoltă pe suprafața substanțelor organice, pe ziduri, pe pietre etc. sub forma unui strat ca pâsla, cenușiu sau verzui, și care provoacă degradarea mediului pe care se dezvoltă; *p. ext.* igrasie; mucezeală. [Var.: **mucgăi** s.n.] — Din **muced**.

MUCEGĂI, pers. 3 *mucegăiește*, vb. IV. Intrans. și refl. A prinde mucegai, a se acoperi, a fi pătruns de mucegai; a mucezi. [Var.: **mucgăi** vb. IV] — Din **mucegai**.

MUCEGĂIALĂ, *mucegăieli*, s.f. Strat de mucegai; *p. ext.* igrasie. — **Mucegai** + suf. *-eală*.

MUCEGĂIOS, **-OASĂ**, *mucegăioși*, -oase, adj. (Rar) Muced. — **Mucegai** + suf. *-os*.

MUCEGĂIRE, *mucegăiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *mucegăi*; mucezure. — V. **mucegai**.

MUCEGĂIT, **-Ă**, *mucegăiți*, -te, adj. Acoperit de mucegai; mucezit, muced. [Var.: **mucgăit**, **-ă** adj.] — V. **mucegăi**.

MUCENIC¹, *mucenici*, s.m. (Pop.; de obicei la pl.) Un fel de colăcel (împletit în formă de 8) preparat din aluat copt sau fiert, cu nuci și cu zahăr sau cu miere, care se mănâncă în ziua de 9 martie. — Cf. rus. m u č n i k „plăcintă de seară”.

MUCENIC², **-Ă**, *mucenici*, -ce, s. m., s. f. **1.** S.m. și f. Martir creștin din primele secole după Hristos; *p. gener.* persoană care suferă, care se

sacrifică pentru ideile, convingerile sale. **2.** S.m. pl. Sărbătoare creștină pentru pomenirea a patruzeci de martiri, care se prăznuiește la 9 martie. — Din sl. **mučenikŭ**.

MUCENICIE, (2) *mucenicii*, s.f. **1.** Viața de suferință, de chin a mucenicului² (1). **2.** P. gener. Suferință extremă, martiriu, chin. — **Mucenic**² + suf. *-ie*.

MUCENIȚĂ, *mucenițe*, s.f. Mucenică² (1). — Din sl. **mučenica**.

MUCEZEALĂ, *mucezeli*, s.f. Faptul de a *mucezi*; (concr.) mucegai. — **Mucezi** + suf. *-eală*.

MUCEZI, *mucezesc*, vb. IV. Intrans. și refl. A prinde mucegai; a (*se*) mucegai. ♦ Fig. A trăi inactiv, a duce o viață monotonă; a lăncezi. — Din **muced**.

MUCEZIRE, *muceziri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *mucezi*; mucegăire. — V. **mucezi**.

MUCEZIT, **-Ă**, *muceziți*, -te, adj. Mucegăit. — V. **mucezi**.

MUCHE s.f. v. **muchie**.

MUCHIE, *muchii*, s.f. **1.** Linie de intersecție a două fețe ale unui corp geometric. ♦ Loc. adv. *Pe muchie* = la limită, la extremă. **2.** Margine, dungă a unui lucru, a unei suprafețe. ♦ Expr. *Bătuți pe muchie* = (despre o sumă de bani) din care nu lipsește nimic, care este întreagă, exactă. **3.** Marginea din afară, porțiune laterală a unor obiecte. ♦ Marginea palmei dinspre degetul cel mic. ♦ Partea opusă tășului unor unelte de tăiat. ♦ Expr. (*Ca sau cât*) (*de*) *o muchie de cuțit* = foarte îngust, foarte subțire; foarte puțin. *Pe muchie de cuțit* = într-o situație critică, în primejdie. **4.** Partea cea mai înaltă, ascuțită și prelungită, a unui munte, a unui deal, a unei stânci; creastă, coamă, culme; *p. ext.* coastă a unui munte sau a unui deal; pantă, povârniș. [Pr.: *-chi-e*. — Var.: **múche** s.f.] — Probabil lat. ***mutila** (= *mutulus*).

MUCHIER, *muchiere*, s.n. Rindea care servește la îndreptatul muchiilor scândurilor. [Pr.: *-chi-er*] — **Muchie** + suf. *-ar*.

MUCIGĂI s.n. v. **mucegai**.

MUCIGĂI vb. IV v. **mucegăi**.

MUCIGĂIT, **-Ă** adj. v. **mucegăit**.

MUCILAGINÓS, **-OĂSĂ**, *mucilaginoși*, -oase, adj. Ca mucilagiul; vâscos. — Din fr. **mucilagineux**, lat. **mucilaginosus**, it. **mucilagginoso**.

MUCILĂGIU, *mucilagii*, s.n. **1.** Substanță cleioasă care se află în semințele de cereale, de leguminoase sau de plante uleioase, folosită, pentru proprietățile ei emoliente, în medicină, la aplicarea de cataplasme, loțiuni etc. **2.** Material cleios (dăunător) rezultat prin degradarea compușilor celulozei din pasta de hârtie, sub acțiunea unor ciuperci și bacterii. ♦ Material cleios obținut prin măcinarea și hidratarea pastei de hârtie, până la pierderea caracterului ei fibros. — Din fr. **mucilage**, lat. **mucilago**.

MUCINĂ, *muține*, s.f. Substanță semifluidă care intră în componența mucoasei gastrice și a unor mucusuri. — Din fr. **mucine**.

MUCIÓRNIȚĂ s.f. Nămol rău mirositor care se găsește pe fundul lacurilor și al mlaștinilor, provenit din putrefacția plantelor acvatice plutitoare. — Et. nec.

MÚCLES interj. (Arg.) Tăcere! ssst! [Var.: **mócles** interj.] — Din țig. **muk les**.

MUCOASĂ, *mucoase*, s.f. (Anat.) Membrană care căptușește organele cavitate și canalele ce se deschid la exterior sau în altă cavitate. — Din fr. **muqueux**, -euse, lat. **mucosus**.

MUCOITINĂ, *mucoitine*, s.f. Component al mucinei, obținut prin hidroliza acesteia. [Pr.: *-co-i*] — Din fr. **mucoitine**.

MUCOPOLIZAHARIDĂ, *mucopolizaharide*, s.f. Substanță alcătuită din polizaharide și proteine, care se găsește în organismul animalelor, ca parte constitutivă a cartilajelor. — Din fr. **mucopolysaccharide**.

MUCOPROTEIDĂ, *mucoproteide*, s.f. Materie mucoasă care se găsește în secrețiile glandelor din corpul animalelor. — Din fr. **mucoprotéide**.

MUCÓS, **-OASĂ**, *mucoși*, -oase, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care are mucii la nas, căruia îi curg mucii, plin de mucii. ♦ Epitet dat unei persoane tinere obraznice, neserioase sau cu pretenții nepotrivite cu vârsta; țângău. **2.** (Despre membranele unor organe) Care produce mucus. **3.** (Despre secreții organice) Care are aspect cleios, gelatinos. — **Muc** + suf. *-os*.

MUCOZITATE, *mucozități*, s.f. Cantitate mare de mucus. ♦ Lichid vâscos pe care îl conțin unele plante. — Din fr. **mucosité**, it. **mucosità**.

MUCULEȚ, (1) *muculeți*, s.m., (2) *muculețe*, s.n. **1.** S.m. (Rar) Diminutiv al lui *muc*; mucușor. **2.** Rest de țigară, de lumânare; mucușor. — **Muc** + suf. *-uleț*.

MÚCUS s.n. Secreție produsă de celulele mucoase ale unor glande. — Din lat., fr. **mucus**.

MUCUȘÓR, (1) *mucușori*, s.m., (2) *mucușoare*, s.n. **1.** (Rar) Muculeț (1). **2.** Muculeț (2). — **Muc** + suf. *-ușor*.

MUDEJĂR, **-Ă**, *mudejari*, -e, s. m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (În Castilia) Musulman care și-a păstrat religia sub dominația creștină. **2.** Adj. (În

sintagma *Arta mudejară* = artă musulmană, dezvoltată în Spania, după Reconquista, adaptată și integrată artei occidentale. [Pr.: *mudehar*] — Din fr. *mudéjar*, sp. *mudéjar*.

MUDÍR, *mudiri*, s.m. (Înv.) Administrator al unei unități teritoriale. — Din tc. *müdir*.

MUEZÍN, *muezini*, s.m. Musulman însărcinat să anunțe din minaret ora fiecăreia dintre cele cinci rugăciuni rituale zilnice. [Pr.: *mu-e*] — Din tc. *müezzin*.

MUFĂ, *mufe*, s.f. (Tehn.) 1. Cilindru de metal care servește la îmbinarea sau la ramificarea conductelor, a cablurilor etc.; manșon. 2. Partea lărgită de la capătul unui tub care servește la îmbinarea acestuia cu alt tub. — Din germ. *Muffe*.

MUFLĂ, *mufle*, s.f. 1. Cameră a unui cuptor industrial sau de laborator, cu pereții refractari, în care materialul supus încălzirii nu vine în contact direct cu combustibilul sau cu gazele de ardere. 2. Dispozitiv construit din mai mulți scripeți, folosit pentru ridicarea greutăților mari. — Din fr. *moufle*.

MUFLÓN, *mufioni*, s.m. (La pl.) Gen de mamifere care cuprinde reprezentanți ai ovinelor sălbatice, cu coarne groase, în spirală (*Ovis*); (și la sg.) animal care face parte din acest gen. — Din fr. *mouflon*.

MUFLUZ, *-Ă* s.m. și f., adj. v. *mofluz*.

MUFTIU, *muftii*, s.m. Căpetenie religioasă a unei comunități musulmane având competența de a da sfaturi în probleme de respectare a cultului islamic. ♦ *Marele muftiu* = conducătorul cultului islamic dintr-o țară, având și atribuții judecătorești. — Din tc. *müfti*.

MUGET, *mugete*, s.n. I. Strigăt prelung, caracteristic, scos de unele animale cornute; răget. II. P. anal. 1. Strigăt puternic, sfâșietor al omului; urlet, răcnet. 2. Șuierat puternic produs de unele mașini, sirene etc. 3. Zgomot puternic produs de vânt, de furtună, de ape etc.; vuiet, vâjâit. — *Mugi* + suf. *-et*.

MUGI, pers. 3 *mugește*, vb. IV. Intrans. I. (Despre unele animale cornute) A scoate sunete prelungi, caracteristice; a zbiera, a rage. II. P. anal. 1. (Despre oameni) A striga puternic; a urla, a răcni. 2. (Despre unele instrumente muzicale, unelte etc.) A produce (prin lovire, frecare, explozie etc.) sunete puternice, supărătoare. ♦ (Despre arme de foc) A bubui puternic. 3. (Despre ape și despre vânt) A vui puternic; a urla. [Prez. ind. pers. 3 și: *múge*] — Lat. *mugire*.

MUGILÍD, *mugilide*, s.n. (La pl.) Familie de pești marini care au solzi și pe cap (*Mugilidae*); (și la sg.) pește din această familie. — Din fr. *mugilidés*.

MUGÍND, *-Ă*, *muginzi*, *-de*, adj. (Rar) Mugitor. — V. *mugi*.

MUGÍRE, *mugiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *mugi* și rezultatul ei. — V. *mugi*.

MUGÍT s.n. (Rar) Muget. — V. *mugi*.

MUGITÓR, *-OÁRE*, *mugitori*, *-oare*, adj. 1. (Despre unele animale) Care mugește (l); mugind. 2. P. anal. (Despre ape, furtuni) Care vâiește, care urlă cu putere. — *Mugi* + suf. *-tor*.

MUGUR, *muguri*, s.m. 1. Organ al plantelor superioare, format dintr-un vârf vegetativ și din frunze tinere (nedezvoltate încă) acoperite de frunzulițe solzoase. 2. Excrescență mică, de natură patologică, pe unele organe. 3. Parte a pieptului dintre picioarele de dinainte la vitele cornute, la cerb, la căprioară și la alte animale sălbatice. [Var.: *múgure* s.m.] — Cf. alb. m u g u l l.

MUGURÁ vb. I v. *muguri*.

MUGURÁȘ, *mugurași*, s.m. Diminutiv al lui *mugur* (1); mugurel. — *Mugur* + suf. *-aș*.

MUGURÁT, *-Ă* adj. v. *mugurít*.

MÚGURE s.m. v. *mugur*.

MUGURÉL, *mugurel*, s.m. Muguraș. — *Mugur* + suf. *-el*.

MUGURÍ, pers. 3 *mugurește*, vb. IV. Intrans. (Înv. și reg.) A înmuguri. [Var.: *mugurá* vb. I] — Din *mugur*.

MUGURÍRE, *muguriri*, s.f. (Înv. și reg.) Acțiunea de a *muguri* și rezultatul ei; înmugurire. — V. *muguri*.

MUGURÍT, *-Ă*, *muguríți*, *-te*, adj. (Înv. și reg.) Înmușurít. [Var.: *mugurát*, *-ă* adj.] — V. *muguri*.

MUHAFÍZ, *muhafizi*, s.m. (Înv.) Comandant militar turc al unei cetăți. — Din tc. *muhafiz*.

MUHAIÁ, *muhaiete*, s.f. (Înv.; astăzi fam.) Prost, fraier; hahaleră. [Pr.: *-ha-ia*] — Din tc. *mühayye* „pregătít”, „gata”.

MUHÚR s.n. (Înv.; astăzi în filatelie) Pecete, sigiliu. — Din tc. *mühür*.

MUHURDÁR, *muhurdari*, s.m. (Înv.) Dregător însărcinat cu păstrarea sigiliului domnesc. — Din tc. *mühürdar*.

MUIÁ, *moi*, vb. I. 1. Tranz. A introduce un obiect într-un lichid, a îmbiba cu lichid; a înmuia. ♦ Spec. A băga rufe în apă cu un detergent și a le ține câțva timp înainte de a le spăla. ♦ A întinge cu pâine sau cu mămăligă în sos, în grăsime etc. 2. Tranz. A uda, a stropi. ♦ A scălda. 3. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni mai moale, mai puțin consistent, mai puțin

țepăn. ♦ Expr. (Tranz.) A *muia oasele* (sau *ciolanele*) *cuiva* = a bate foarte tare pe cineva. 4. Refl. A-și pierde puterile, a slăbi, a se moleși. ♦ (Despre ger) A scădea în intensitate, a deveni mai puțin aspru. 5. Tranz. și refl. Fig. A (se) potoli, a (se) calma, a (se) liniști. ♦ A (se) îmblânzi, a (se) înduiși; a (se) îndupleca. 6. Tranz. și refl. (Fon.) A (se) palataliza. — Din *moale*. Cf. fr. m o u i l l e r.

MUIÁNT, *-Ă*, *muianti*, *-te*, adj., s. m. 1. Adj. (Tehn.; despre substanțe) Care face să devină elastic, moale, suplu; emolient. 2. S.m. Produs chimic folosit în industria textilă pentru înlăturarea cerurilor și a grăsimilor de pe fibre. — Din fr. *mouillant*.

MUIÁT¹ s.n. *Muiere*². — V. *muaia*.

MUIÁT², *-Ă*, *muiăți*, *-te*, adj. 1. Introdus într-un lichid, umezit, îmbibat cu lichid. 2. Cu hainele îmbibate cu apă; plouat, stropit, udat. 3. Fig. Stors de puteri, lipsit de energie, moleșit, vlăguit. ♦ Abătut, demoralizat, descurajat. ♦ (Despre glas, voce) Potolit, liniștit, calmat; domol, încet. 4. (Despre țesături sau obiecte de îmbrăcăminte) Întrețesut cu fir de aur; *p. ext.* (despre oameni) îmbrăcat cu astfel de haine; îmbrăcat frumos, împodobit. 5. (Fon.; despre consoane) Palatalizat. — V. *muaia*.

MÚICĂ, *muici*, s.f. (Reg.) Mamă, maică. — Cf. m a m á.

MUIERÁTEC, *-Ă* adj. v. *muieric*.

MUIERÁTIC, *-Ă*, *muieric*, *-ce*, adj. (Fam.) 1. Afemeiat. 2. Muieresc, femeiesc. [Var.: *muieric*, *-ă* adj.] — *Muiere*¹ + suf. *-atic*.

MUIERCEA s.f. v. *muieric*.

MUIERCEA, *muierea*, s.m. (Pop.) Bărbat muieric, afemeiat; bărbat căruia îi place să se amestece în indeletniciri specific femeiești, care se comportă ca o femeie. [Var.: *muierce* s.f.] — Din *muiere*¹.

MUIÉRE¹, *muieri*, s.f. (Pop.) 1. Femeie. 2. Spec. Femeie căsătorită; soție. — Lat. *muller*, *-eris*.

MUIÉRE², *muieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *muaia*; *muiat*¹. — V. *muaia*.

MUIERÉSC, *-EASCĂ*, *muierești*, adj. (Înv. și pop.) De *muiere*¹, femeiesc; caracteristic unei femei. — *Muiere*¹ + suf. *-esc*.

MUIERÉȘTE adv. (Înv. și pop.; adesea depr.) Ca o *muiere*¹; femeiește. — *Muiere*¹ + suf. *-ește*.

MUIERETI, (2) *muieturi*, s.n. (Înv. și pop.; azi depr.) 1. (La sg. cu sens colectiv) Mulțime, grup de femei; muietime. 2. (La pl.) Femei. — *Muiere*¹ + suf. *-eti*.

MUIERÍ, *muieresc*, vb. IV. Refl. (Reg.; despre bărbați; depr.) A avea înșușiri sau a adopta atitudini de femeie. — Din *muiere*¹.

MUIERÍME s.f. (Reg.; cu sens colectiv) Muiet (1). — *Muiere*¹ + suf. *-ime*.

MUIERÓS, *-OASĂ*, *muieroși*, *-oase*, adj. 1. (Înv. și reg.; depr.) Femeiesc, muieresc. 2. (Reg.) Afemeiat. — *Muiere*¹ + suf. *-os*.

MUIERÚȘĂ, *muierușe*, s.f. (Rar) Muierușcă (1). — *Muiere*¹ + suf. *-ușă*.

MUIERÚȘCĂ, *muieruște*, s.f. 1. Diminutiv al lui *muiere*¹; muierușă. 2. (Înv. și reg.) Femelă. — *Muiere*¹ + suf. *-ușcă*.

MUJAHEDÍN, *mujahedini*, s. m. Combatant încadrat în unități paramilitare care luptă împotriva dușmanilor islamului. — Din fr. *moudjahidui*.

MUJDÉI, *mujdeie*, s.n. Preparat alimentar din usturoi pisat, apă (sau oțet) și sare, care servește ca adaos la unele mâncăruri. [Var.: *mojdéi* s.n.] — *Must* + *de* + *ai* („usturoi”).

MUJÍC, *-Ă* s.m. și f. v. *mojic*.

MUL¹ s.n. (Geol.) Humus pământos, fin, slab acid, afânat, brun-închis sau negru, caracteristic solurilor în care descompunerea masei vegetale se face mai repede decât acumularea ei. — Din fr. *mull*, germ. *Mull*.

MUL², *muli*, s.m. (Rar) Catâr. — Din lat. *mulus*.

MUL³ subst. v. *mulă*.

MULÁ¹, *mulez*, vb. I. Tranz. 1. A da formă unui obiect, prin presarea materialului plastic în tipare sau în matrice. ♦ Fig. A da forma dorită, a modela, a fasona; a transforma. 2. A scoate în relief, a contura corpul sau o parte a corpului omenesc. ♦ Refl. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A se lipi de corp (scoțându-i în evidență formele). — Din fr. *mouler*.

MULÁ² s.f. v. *mola*².

MULÁJ, *mulaje*, s.n. Reproducere în ipsos, în ceară etc. a unui obiect, obținută prin mulare. ♦ Model executat din pânză sau din hârtie, după care se croiește un obiect de îmbrăcăminte. — Din fr. *moulage*.

MULÁRE, *mulări*, s.f. Acțiunea de a (se) *mula*¹ și rezultatul ei. — V. *mula*¹.

MULÁTRU, *-Ă*, *mulatri*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană născută dintr-un bărbat alb și o negresă sau dintr-o femeie albă și un negru. 2. Adj. Care ține de mulatri (1), privitor la mulatri. — Din fr. *mulâtre*.

MULÁ, *mule*, s.f. (Rar) Mulaj; *p. ext.* tipar, formă [Var.: *mul* subst.] — Din fr. *moule*.

MÚLCOM, *-Ă* adj. v. *molcom*.

MULCOMÍ vb. IV v. **molcomi**.

MULGĂRĂ, *mulgare*, adj., s.f. (Reg.) (Oaie, vacă) mulgătoare. [Pl. și: *mulgări*] — **Mulge** + suf. *-ar*.

MULGĂTOR, -OARE, *mulgători, -oare*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care mulge vacile, oile, caprele. **2.** Adj. (Pop.); despre oi, vaci, capre) Care se (poate) mulge, care are lapte; mulgară. — **Mulge** + suf. *-ător*.

MULGE, *mulg*, vb. III. Tranz. **1.** A extrage, manual sau mecanic, laptele din mamelele sau din ugerul femelelor unor animale domestice. ⇨ *Mașină de muls* = aparat destinat mulgerii mecanice. ⇨ Expr. *Vacă bună de muls* = persoană sau situație care poate fi exploatată, de pe urma căreia, prin abuz, se pot trage foloase. **2.** Fig. A trage foloase, a profita; a exploata pe cineva. **3.** Compus: (Zool.; pop.) *mulge-capre* s.f. = lipitoare. — Lat. **mulgere**.

MULGERE, *mulgeri*, s.f. Acțiunea de a mulge și rezultatul ei; muls¹, mulsoare, mulsură. — V. **mulge**.

MULINĂ, *mulinez*, vb. I. Tranz. A răsuci două sau mai multe fire de mătase pentru a obține un fir mai uniform, cu aspect mai frumos și cu o rezistență mai mare. — Din fr. **mouliner**.

MULINĂRE, *mulinări*, s.f. Acțiunea de a *mulina* și rezultatul ei. — V. *mulina*.

MULINÉT s.n. v. **mulinetă**.

MULINÉTĂ, *mulinete*, s.f. **1.** Dispozitiv folosit în special în pescuitul sportiv cu lanseta, fixat pe vergile de pescuit și constituit dintr-o bobină cu manivelă, care servește la înfășurarea firului, și dintr-un mecanism de frânare. **2.** Mică elice folosită la frânele aerodinamice de încercare. **3.** Elice mică montată în partea anterioară a unei elice propulsoare de avion pentru reglarea automată a pasului acesteia. — Din fr. **moulinet**.

MULINÉU, *mulineuri*, s.n. Fir de mătase, de bumbac sau de lână obținut prin mulinare și folosit la cusături artistice, la broderii etc.; *p. ext.* jurubiță din astfel de fire. — Din fr. **mouliné**.

MULLÍT s.n. Silicat de aluminiu foarte refractar, incolor sau roz, cu luciu sticlos, conținut în materiale aluminos și argiloase. — Din engl. **multite**.

MULS¹, *mulsuri*, s.n. Mulgere. — V. **mulge**.

MULS², *-Ă, mulși, -se*, adj. (Despre vaci, oi etc.) Căreia i s-a extras lapte din mamele sau din uger; (despre lapte) care a fost extras din mamele sau din uger. — V. **mulge**.

MULSOĂRE, *mulsori*, s.f. (Pop.) Mulgere. — **Muls¹** + suf. *-oare*.

MULSURĂ, *mulsuri*, s.f. (Reg.) Mulgere. — **Muls¹** + suf. *-ură*.

MULT, -Ă, *mulți, -te*, adj., adv. **1.** Adj. Care se află în mare număr, în cantitate mare sau în sorturi diferite; de intensitate deosebită, de proporții mari, de durată lungă. ⇨ Loc. adv. *De (mai) multe ori sau în (mai) multe rânduri* = în mod repetat, adesea. ⇨ Expr. *A nu mai avea zile multe* = a fi aproape de moarte. ◆ (Substantivat, n. pl.) Lucruri, fapte, întâmplări numeroase (și variate). ⇨ Expr. *A nu ști multe = a)* a trece repede la acțiune, a lua hotărâri energice; *b)* a se supăra ușor. *Mult cu multul* sau *multul cu mult* = oricât de mult, foarte mult. *Multe (și de) toate* = lucruri de tot felul; probleme variate. *Multe și mărunte = a)* lucruri, probleme de tot felul; *b)* fleacuri, nimicuri. *Și mai multe nu* = neapărat, cu orice preț. **2.** Adv. În cantitate însemnată, în mare măsură; în mod intens, stăruitor; cu valoare mare; pe o distanță mare; în timp îndelungat; de repetate ori. ⇨ *Cu mult* = în foarte mare măsură. *Cel mult = a)* maximum; *b)* în cel mai bun caz. *Mai mult = a)* în special, mai ales, îndeosebi; *b)* (reg.; în construcții negative) de acum înainte, din acest moment. *De mult = a)* dintr-o vreme îndepărtată, de altădată; din vechime; *b)* de timpuriu, devreme. ⇨ Loc. conj. *De mult ce* = din cauza, datorită cantității, duratei, intensității (extreme) etc. ⇨ Expr. *Mai mult sau mai puțin* = oarecum, relativ. (*Asta e prea mult* = (asta) întrece măsura, depășește ceea ce trebuie sau se cuvine. *Mult și bine* = vreme îndelungată. *A nu mai avea mult = a)* a fi aproape de sfârșitul unei acțiuni; *b)* a fi aproape de sfârșitul vieții, a nu mai avea de trăit decât puține zile. ◆ (Înv. și reg.; înaintea unui adjectiv sau a unui adverb, dă acestora valoare de superlativ) În cel mai înalt grad; foarte, extrem. [Gen.-dat. pl. m. și f. *multora*] — Lat. **multus, -a, -um**.

MULTI- Element de compunere exprimând ideea de pluralitate, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. **multi-**.

MULTIANUAL, -Ă, *multianuali, -e*, adj. Din mai mulți ani. [Pr.: *-ti-a-nu-a-*] — **Multi-** + **anual**.

MULTICÉL, -ICĂ, *multicele, -ele*, adj., adv. Multișor. ⇨ Loc. adv. *De multicele* = cam de multă vreme. — **Mult** + suf. *-icel, -icică*.

MULTICELULĂR, -Ă, *multicelulari, -e*, adj. Care este alcătuit din (mai) multe celule; pluricelular. — Din fr. **multicellulaire**.

MULTICOLÓR, -Ă, *multicolori, -e*, adj. Colorat în culori variate; care are mai multe culori; policrom. — Din fr. **multicolore**, lat. **multicolor**.

MULTICULTURÁL, -Ă, *multiculturali, -e*, adj. (Despre țări, regiuni etc.) Care are mai multe culturi. — Din engl. **multicultural**, fr. **multiculturel**.

MULTICULTURALISM s.n. Coexistența a mai multor culturi diferite, într-o societate etc. — Din engl. **multiculturalism**.

MULTICULTURALITĂTE s.f. Existența mai multor culturi în cadrul aceleiași țări. — Din fr. **multiculturalité**.

MULTIDIMENSIONÁL, -Ă, *multidimensional, -e*, adj. Care are mai multe dimensiuni; pluridimensional [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **multidimensionnel**.

MULTIDIMENSIONALITĂTE s.f. Caracterul a ceea ce este multidimensional; pluridimensionalitate. [Pr.: *-si-o-*] — **Multidimensional** + suf. *-itate*.

MULTIDISCIPLINĂR, -Ă, *multidisciplinari, -e*, adj. (Despre domenii ale științei) Care este fundamentat pe transferul de concepție și metodologie între două sau mai multe discipline; pluridisciplinar, interdisciplinar. — Din fr. **multidisciplinaire**, engl. **multidisciplinary**.

MULTIDISCIPLINARITĂTE s.f. Caracter multidisciplinar; pluridisciplinaritate, interdisciplinaritate. — **Multidisciplinar** + suf. *-itate*.

MULTIFÓRM, -Ă, *multiformi, -e*, adj. Care are sau poate avea mai multe forme, aspecte. — Din fr. **multiforme**.

MULTIFUNCIÓNÁL, -Ă, *multifuncionali, -e*, adj. (Despre obiecte) Care poate îndeplini mai multe funcții, cu mai multe întrebunțări. [Pr.: *-ți-o-*] — **Multi-** + **funcțional**.

MULTIFUNCIÓNALITĂTE s.f. Calitatea de a fi multifuncțional. [Pr.: *-ți-o-*] — **Multi-** + **funcționalitate**.

MULTIGRĂD, -Ă, *multigrade*, adj. (Despre substanțe, uleiuri etc.) A cărei viscozitate nu este influențată de variațiile de temperatură. — Din fr. **multigrade**.

MULTILATERÁL, -Ă, *multilaterali, -e*, adj. Care îmbrățișează mai multe aspecte ale realității, care se desfășoară pe mai multe planuri, orientat în mai mult sensuri. — Din fr. **multilatéral**.

MULTILATERALITĂTE s.f. Faptul de a fi multilateral, însușirea, starea a ceea ce este multilateral. — **Multilateral** + suf. *-itate*.

MULTILINGV, -Ă, *multilingvi, -e*, adj. (Rar) Care este sau poate fi exprimat în mai multe limbi. — Din fr. **multilingue** (după *bilingv*).

MULTILINGVISM s.n. (Rar) Caracterul a ceea ce este multilingv. — Din fr. **multilinguisme** (după *bilinguism*).

MULTILOBÁT, -Ă, *multilobați, -te*, adj. (Despre frunze) Care este divizat în numeroși lobi. — Din fr. **multilobé**.

MULTIMÉDIA adj. invar. Referitor la mai multe media²; difuzat prin mai multe media. *Campanie publicitară multimedia*. — Din fr. **multimédia**.

MULTIMÉTRU, multimetre, s.n. Aparat electric pentru măsurarea tensiunilor, curenților și uneori a rezistențelor electrice. — Din fr. **multimètre**.

MULTIMILENĂR, -Ă, *multimilenari, -e*, adj. Care datează de mai multe milenii, care a dăinuit timp de mai multe milenii. ◆ *P. ext.* Extrem de vechi. — **Multi-** + **milenar**.

MULTIMILIARDĂR, -Ă, *multimiliardari, -e*, s.m. și f., adj. (Persoană) care are o avere de mai multe miliarde. [Pr.: *-li-ar-*] — Din fr. **multimilliardaire**.

MULTIMILIONĂR, -Ă, *multimilionari, -e*, s.m. și f., adj. (Persoană) care are o avere de mai multe milioane. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **multimillionnaire**.

MULTINAȚIONAL, -Ă, *multinaționali, -e*, adj. (Despre state) În care trăiesc mai multe națiuni; (despre acțiuni) la care participă mai multe națiuni. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **multinational**.

MULTIPĂR, -Ă, *multipari, -e*, adj. (Despre animale) Care naște mai mulți pui deodată. ◆ (Despre femei; și substantivat, f.) Care a avut mai mulți copii, mai multe nașteri. — Din fr. **multiplaire**.

MULTIPARTÍD, multipartide, adj. (În sintagma) *Sistem multipartid* = sistem politic în care există mai multe partide. — Din engl. **multipartide**.

MULTIPARTIDÍSM, s.n. Sistem multipartid. — Din engl. **multipartidism**.

MULTIPARTÍT, -Ă, *multipartiți, -te*, adj. Cu mai multe părți. — Din fr. **multipartite**.

MULTIPLÁN, multiplane, adj., s.n. (Avion) cu mai multe aripi suprapuse. — Din fr. **multiplan**.

MULTIPLÉT, multipleți, s.m. (Fiz.) Grup de linii spectrale cu frecvențe foarte apropiate. — Din fr. **multiplet**.

MULTIPLÉX adj. invar. (În sintagma) *Sistem multiplex* = procedeu folosit în telecomunicații pentru transmiterea simultană a mai multor mesaje pe același circuit al unei linii electrice sau prin intermediul aceleiași unde electromagnetice. — Din fr. **multiplex**.

MULTIPLICĂ, multiplic, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A face să fie sau a deveni mai numeros. **2.** Tranz. A reproduce un obiect, un text etc. în mai multe exemplare prin diverse procedee tehnice. **3.** Tranz. (Mat.) A efectua operația de înmulțire; a înmulți. — Din lat. **multiplicare**, fr. **multiplier**.

MULTPLICĂBIL, -Ă, *multiplicabili*, -e, adj. Care poate fi multiplicat. — **Multiplica** + suf. -bil (după fr. *multipliable*).

MULTPLICĂRE, *multiplicări*, s.f. Acțiunea de a (se) *multiplica* și rezultatul ei; înmulțire, sporire, reproducere, multiplicare. — V. **multiplica**.

MULTPLICATIV, -Ă, *multiplicativi*, -e, adj. Care multiplică. ◊ (Gram.) *Numeral multiplicativ* = numeral care arată în ce proporție crește o cantitate sau se desfășoară o acțiune. — Din fr. **multiplicatif**.

MULTPLICATOR, (1) *multiplicatori*, s.m., **(2)** *multiplicatoare*, s.n. **1.** S.m. (Mat.) Factor al unui produs; număr sau expresie cu care se înmulțește o altă expresie matematică. **2.** S.n. Aparat sau mașină de multiplicare, în special aparat care multiplică un text. — Din fr. **multiplicateur**, lat. **multiplicator**.

MULTPLICĂȚIE, *multiplicații*, s.f. (Rar) Multiplicare. — Din fr. **multiplication**, lat. **multiplicatio**.

MULTIPLICITĂȚE s.f. Faptul de a fi în număr mare; mulțime; pluralitate, diversitate. ◊ (Mat.) Număr care arată de câte ori o soluție satisface o anumită ecuație. — Din fr. **multiplicité**, lat. **multiplicitas, -atis**.

MULTIPLU, -Ă, *multipli*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. (Mat.) Număr întreg divizibil cu un număr întreg dat; produs rezultat din înmulțirea unui număr dat cu un număr întreg. **2.** S.m. (Mat.) Fiecare dintre unitățile de măsură mai mari decât unitatea-tip, considerate în raport cu aceasta. **3.** Adj. (La pl.) Care este în număr mai mare și de mai multe feluri; numeros, felurit. **4.** Adj. (La sg.) Care are o structură complexă, care prezintă aspecte diverse; multilateral. — Din fr. **multiple**, lat. **multiplus**.

MULTIPOL, -Ă, *multipli*, s.m. **1.** Sistem de perechi de sarcini electrice, una pozitivă și una negativă, egale ca mărime. **2.** Rețea electrică având mai multe borne de acces. — **Multi** + **pol**.

MULTIPOLĂR, -Ă, *multiplari*, -e, adj. (Despre mașini electrice) Care are mai multe perechi de poli magnetici sau mai multe borne electrice de acces. — Din fr. **multiplolaire**.

MULTIPROGRAMĂRE, *multiprogramări*, s.f. (Inform.) Tehnică de exploatare a unui sistem de calcul prin care două sau mai multe programe sunt rulate simultan de un calculator. — După engl. **multiprogrammy**.

MULTISECULAR, -Ă, *multiseculari*, -e, adj. Care durează sau care există de mai multe veacuri. — Din fr. **multiséculaire**.

MULTISPOT adj. invar. (Electron.; despre tuburi catodice) Cu mai multe spoturi. — Din engl. **multispot**.

MULTIȘOR, -OARĂ, *multișori*, -oare, adj., adv. (Fam.) Diminutiv al lui *mult*; (care este) destul de mult, cam mult; multicel. ◊ *De multișor = a*) loc. adj. care datează, există de mult timp; vechi; **b**) loc. adv. de o vreme destul de îndelungată. — **Mult** + suf. -ișor.

MULTITUDINE, *multitudini*, s.f. Mulțime (de oameni); număr mare (de lucruri); aspect variat (sub care se prezintă o problemă). — Din lat. **multitudo, -inis**, fr. **multitude**.

MULTIVĂLV, -Ă, *multivalvi*, -e, adj. (Bot.; despre fructe) Cu mai multe valve. — Din fr. **multivalve**.

MULTIVIBRATOR, -Ă, *multivibratoare*, s.n. Circuit electronic, generator de oscilații de relaxare, folosind rezistoare, condensatoare și elemente neliniare de circuit. — Din fr. **multivibrateur**.

MULTIVITAMINĂ, *multivitamine*, s.f. Compus organic complex care conține mai multe vitamine. — Din engl. **multivitamin**.

MULTIVITAMINIZĂT, -Ă, *multivitaminizați*, -te, adj. Cu multe vitamine. — De la **multivitamină**.

MULTĂM interj. (Pop.; adesea cu valoare verbală) Cuvânt cu care se răspunde la o urare sau la un salut ori prin care se exprimă cuiva mulțumirea, recunoștința etc. pentru un serviciu, un dar etc. — Din **mulțămii** (derivat regresiv).

MULTĂMI vb. IV v. **mulțumi**.

MULTĂMIRE s.f. v. **mulțumire**.

MULTĂMIT, -Ă adj. v. **mulțumit**.

MULTĂMITOR, -OĂRE adj. v. **mulțumitor**.

MULTĂMIRE, *mulțimi*, s.f. **1.** (La sg., adesea cu determinări) Număr mare de ființe sau de lucruri, cantitate mare. **2.** (La sg.) Lume multă strânsă laolaltă, grămadă de oameni; *spec.* masele largi ale populației; colectivitate. **3.** (Mat.) Ansamblu de obiecte, numite elemente, grupate fie prin indicarea tuturor elementelor, fie prin formularea unei proprietăți caracteristice lor și numai lor. ◊ *Mulțime vidă* = mulțime **(3)** care nu conține nici un element. *Mulțimi disjuncte* = mulțimi **(3)** care nu au nici un element comun. *Mulțimi echivalente* = mulțimi **(3)** între care se poate stabili o corespondență biunivocă. — **Mult** + suf. -ime.

MULTĂMESC interj. (Adesea cu valoare verbală) Cuvânt cu care se exprimă cuiva recunoștința pentru ceva sau ca răspuns la o urare, la un salut etc.

MULTĂMI, *mulțumesc*, vb. IV. **1.** Intrans. A exprima (cuiva) recunoștința sau satisfacția pentru o manifestare de politețe, un dar, un bine etc. care i s-a făcut. **2.** Tranz. A răsplăti, a recompensa pe cineva. **3.** Tranz. A satisface pe cineva, a face pe placul cuiva; a bucura. **4.** Refl. A fi, a se socoti satisfăcut; a nu pretinde mai mult. ◊ (Pop.) A se lăsa de ceva, a renunța la..., a se sătura de... [Prez. ind. și: (reg.) *mulțăm*. — Var.: (reg.) **mulțămii** vb. IV] — Din formula de urare (*la*) *mulți ani!*

MULTĂMIRE, *mulțumiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *mulțumi*; exprimare a recunoștinței; răsplătire. ◊ Satisfacție, plăcere, bucurie, fericire, mulțumită; cuvânt, gest prin care se mulțumește **(1)** cuiva pentru ceva. [Var.: (reg.) **mulțămire** s.f.] — V. **mulțumi**.

MULTĂMIȚI, -Ă, *mulțumiți*, -te, adj., s.f., prep. **1.** Adj. Care se simte bine, căruia nu-i lipsește nimic; satisfăcut, îndestulat. ◊ Bucuros. **2.** S.f. (Înv. și pop.) Recunoștință (exprimată prin cuvinte sau prin recompense materiale); (concr.) ceea ce se oferă drept răsplătă. **3.** S.f. (Înv. și pop.) Bucurie, satisfacție. **4.** Prep. (În forma *mulțumită*; construit cu dativul) Datorită..., cu ajutorul..., prin intermediul... [Var.: (reg.) **mulțămiț**, -ă adj.] — V. **mulțumi**.

MULTĂMITOR, -OĂRE, *mulțumitori*, -oare, adj. **1.** Care corespunde cerințelor, care produce mulțumire; satisfăcător; care convinge, convingător. **2.** (Astăzi rar; și substantivat) Care exprimă sau păstrează recunoștința; recunoscător. [Var.: (reg.) **mulțămitor**, -oăre adj.] — **Mulțumi** + suf. -tor.

MULĂRĂ, *muluri*, s.f. Profil arhitectural în relief cu funcție ornamentală. — Din fr. **moulure**.

MUMĂ s.f. v. **mamă**.

MUMBAȘIR, mumbașiri, s.m. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Slujbaș însărcinat cu încasări și cu execuții fiscale. [Var.: **bumbașir s.m.] — Din tc. **mübaşir**.**

MUMETAL s.n. Aliaj de nichel, crom, cupru și fier, cu permeabilitate magnetică mare, folosit la fabricarea miezurilor magnetice pentru transformatoare. [Pr.: *miumetal*] — Din engl. **mu-metal**.

MUMIE, *mumii*, s.f. Cadavru conservat printr-o îmbalsămare specială. ◊ Fig. (Depr.) Om foarte slab, foarte palid sau lipsit de vlagă. — Din ngr. **múmia**, it. **ummia**, germ. **Mumie**.

MUMIFIĂ vb. I v. **mumifica**.

MUMIFIANT, -Ă, *mumifianți*, -te, adj. Care mumifică. [Pr.: -fi-anț] — **Mumifia** + suf. -ant.

MUMIFIAT, -Ă adj. v. **mumificat**.

MUMIFICĂ, *mumific*, vb. I. **1.** Tranz. A îmbalsăma; a transforma în mumie. ◊ Refl. Fig. (Rar) A încremeni, a se opri la un anumit stadiu de dezvoltare. **2.** Refl. (Despre fructe) A se zbărci, a se usca ca urmare a atacului unor ciuperci. [Var.: **mumifă** vb. I] — Din it. **mummificare**. Cf. fr. **mumifier**.

MUMIFICĂRE, *mumificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *mumifica* și rezultatul ei. [Var.: **mumifiere** s.f.] — V. **mumifica**.

MUMIFICĂȚ, -Ă, *mumificați*, -te, adj. Transformat în mumie; *p. ext.* uscat, zbârcit. [Var.: **mumifăt**, -ă adj.] — V. **mumifica**.

MUMIFICĂȚIE, *mumificații*, s.f. (Rar) Mumificare. — Din fr. **mumification**, it. **mummificazione**.

MUMIFIÉRE s.f. v. **mumificare**.

MUNCĂ, *munci*, s.f. **1.** Desfășurare a unei activități fizice sau intelectuale îndreptată spre un anumit scop; activitate prin care omul modifică și adaptează lucrurile din natură pentru satisfacerea trebuințelor sale. ◊ (La pl.) Lucru la câmp, lucrul câmpului; lucrări agricole. **2.** (Concr.) Folos material, bun agonisit prin lucru; agoniseală, câștig, profit. **3.** Efort de a realiza ceva; strădanie; ocupație, indeletnicire. **4.** (Înv. și pop.; la pl.) Torturi, cazne. **5.** (Înv. și pop.) Durere, suferință (fizică sau morală); chin. ◊ Spec. (Sens curent; la pl.) Durerile nașterii. — Din sl. **monka**.

MUNCÉL, muncete, s.n. Munte sau deal mic, care constituie o treaptă mai coborâtă a unui lanț sau a unui masiv muntos, cu structură cutată, alcătuit din roci dure. — Lat. **monticellus**.

MUNCÍ, *muncesc*, vb. IV. **1.** Intrans. A desfășura o activitate, a depune un efort fizic sau intelectual pentru a produce, a crea ceva; a avea o ocupație; a lucra. ◊ Tranz. A efectua munci agricole, a lucra pământul, câmpul. **2.** Refl. A-și da osteneala; a se strădui, a se trudi. **3.** Tranz. (Înv. și pop.) A suporta la cazne, a tortura. **4.** Refl. și intrans. (Înv. și pop.) A suporta suferințe fizice sau morale; a se chinui, a pătimi. ◊ Tranz. (Despre sentimente, gânduri etc.) A provoca suferințe (morale sau fizice), a preocupa în mod intens, a consuma. ◊ Expr. (Refl.) *A se munci cu gândul* = a se frământa. — Din sl. **mončiti**.

MUNCIRE, *munciri*, s.f. (Înv. și pop.) Acțiunea de a (se) *munci* și rezultatul ei; suferință, tortură, chin. — V. **munci**.

MUNCÎT, -Ă, *munciți*, -te, adj. 1. Ostenit, trudit, istovit. 2. (Despre terenuri agricole) Lucrat, cultivat. 3. Câștigat, agonisit cu multă osteneală. ♦ Făcut, executat cu multă trudă, cu atenție, cu mîgală. 4. (Înv.) Torturat, chinuit. — V. **munci**.

MUNCITOR, -OĂRE, *muncitori*, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care muncește; *p. ext.* harnic, activ. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) care lucrează nemijlocit pentru obținerea unor bunuri sau în activitatea de întreținere și reparare a acestora. 3. Adj., s.m. și f. (Înv.) (Persoană) care torturează, chinuiește, căznește. — **Munci** + suf. -tor.

MUNCITOREȘC, -EASCĂ, *muncitorești*, adj. Care aparține muncitorilor (2), privitor la muncitori. — **Muncitor** + suf. -esc.

MUNCITOREȘTE adv. Ca muncitorii (2), în felul muncitorilor. — **Muncitor** + suf. -ește.

MUNCITORÎME s.f. Totalitatea muncitorilor (2); mulțime de muncitori. — **Muncitor** + suf. -ime.

MUNCULIȚĂ, *munculițe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *muncă*; muncușoară. — **Muncă** + suf. -uliță.

MUNCUȘOARĂ, *muncușoare*, s.f. (Pop.) Munculiță. — **Muncă** + suf. -ușoară.

MUNDĂN, -Ă, *mundani*, -e, adj. (Livr.) Lumesc. — Din lat. **mundanus**.

MUNDÎR, *mundire*, s.n. (Înv.) Tunică sau, *p. gener.*, uniformă (militară). [Var.: **mondîr** s.n.] — Din rus. **mundir**, magh. **mondúr**, **mundér**.

MUNDIRĂȘ, *mundirașe*, s.n. (Înv.) Diminutiv al lui *mundir*. [Var.: **mondîrăș** s.n.] — **Mundir** + suf. -aș.

MUNGERIE, *mungerii*, s.f. (Înv.) Lumânărie. — **Mungiu** + suf. -ărie.

MUNGÎU, *mungii*, s.m. (Înv.) Lumânărar. — Din tc. **munçu**.

MUNICIPĂL, -Ă, *municipali*, -e, adj. Care aparține unui municipiu, privitor la un municipiu, de municipiu. — Din fr. **municipal**.

MUNICIPALITĂTE, *municipalități*, s.f. Administrația unui municipiu (1); totalitatea organelor de conducere ale unui municipiu; persoanele care alcătuiesc aceste organe; *p. ext.* oraș municipal; municipiu (1). — Din fr. **municipalité**.

MUNICIPALIZĂ, *municipalizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A transforma un oraș în municipiu (1). — Din fr. **municipaliser**.

MUNICIPALIZĂRE, *municipalizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a municipaliza și rezultatul ei. — V. **municipaliza**.

MUNICIPIU, *municipii*, s.n. 1. Oraș mare, având un rol economic, social, politic și cultural însemnat; *p. ext.* administrația unui astfel de oraș; municipalitate. 2. Nume dat orașelor romane (din Italia sau din imperiu) care aveau dreptul la autonomie în treburile interne. — Din lat. **municipium**.

MUNIFICENT, -Ă, *munificenți*, -te, adj. (Livr.) Foarte darnic; generos. — Din fr. **munificent**.

MUNIFICENȚĂ, *munificențe*, s.f. (Livr.) Generozitate. — Din fr. **munificence**, it. **munificenza**.

MUNIȚIE, *muniiți*, s.f. Denumire generică dată cartușelor pentru armamentul de infanterie, grenadelor de tot felul, proiectilelor de artilerie, bombelor de aviație etc. — Din germ. **Munition**, lat. **munition**, fr. **munition**.

MUNTE, *munți*, s.m. 1. Ridicătură a scoarței pământului mai mare decât dealul, de obicei stâncoasă și depășind înălțimea de 800 de metri. ♦ Expr. *Prin munți și văi* = peste tot, pretutindeni, pe tot întinsul. ♦ Regiune, zonă muntoasă. 2. Fig. Grămadă, cantitate mare (și înaltă) din ceva; morman. ♦ Om foarte înalt (și solid). 3. (În sintagma *Munte de pietate* = întreprindere de credit specializată în acordarea de credite pe baza amanetării obiectelor de uz personal; casă de lombard. — Lat. **mons**, -tem.

MUNTEAN, -Ă, *munteni*, -e, s.m., adj. 1. S. m. Persoană originară sau locuitor din Muntenia. 2. S. m. Persoană care locuiește la munte sau este originară de la munte. 3. Adj. Care aparține locuitorilor de la munte, specific locuitorilor de la munte; muntenesc. — **Munte** + suf. -ean.

MUNTEANCĂ, *muntence*, s.f. 1. Femeie care face parte din populația Munteniei sau care este originară de acolo. 2. Femeie care locuiește la munte sau este originară de la munte. — **Muntean** + suf. -că.

MUNTENESC, -EASCĂ, *muntenesți*, adj. 1. Care aparține Munteniei sau muntenilor (1), privitor la Muntenia sau la munteni, care provine din Muntenia. 2. De (la) munte. — **Muntean** + suf. -esc.

MUNTENÊȘTE adv. 1. Ca muntenii (1), în graiul locuitorilor din Muntenia. 2. Ca la munte, în felul muntenilor (2). — **Muntean** + suf. -ește.

MUNTENISM, *muntenisme*, s.n. Particularitate lingvistică specifică graiului din Muntenia. — **Muntenia** (n. pr.) + suf. -ism.

MUNTENIZĂ, *muntenizez*, vb. I. Refl. și tranz. (Rar) A-și însuși sau a face să-și însușească felul de a fi sau de a vorbi al muntenilor (1). — **Muntean** + suf. -iza.

MUNTENIZĂRE, *muntenizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a se munteniza și rezultatul ei; adoptare a graiului sau a obiceiurilor din Muntenia. — V. **munteniza**.

MUNTENIZĂT, -Ă, *muntenizați*, -te, adj. (Rar) Adaptat la specificul muntenesc (1); transformat după modelul graiului din Muntenia. — V. **munteniza**.

MUNȚICËL, *munțicei*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *munte* (1); munișor. — **Munte** + suf. -icel.

MUNȚIȘOR, *munțișori*, s.m. (Rar) Munțicel. — **Munte** + suf. -ișor.

MUNTÔS, -OĂSĂ, *muntoși*, -oase, adj. Cu munți, format din munți, bogat în munți; de munte, al muntelui. — **Munte** + suf. -os.

MUR¹, *muri*, s.m. Nume dat mai multor specii de arbuști din familia rozaceelor, cu tulpina spinoasă, cu frunze palmat-compuse, cu flori albe sau roz dispuse în umbel și cu fructele comestibile (*Rubus*). — Lat. **morus**.

MUR², *muri*, s.m. (Înv.) Zid. — Din lat. **murus**.

MURĂ, *murez*, vb. I. Tranz. 1. A ține unele legume într-o soluție de oțet sau în saramură pentru a le face să se crească și să se conserve. ♦ Refl. (Despre unele legume ținute în oțet sau în saramură) A deveni acru și bun de mâncat; a se acri. 2. A conserva nutrețurile în stare suculentă printr-un proces de fermentare. 3. A muia în apă plantele textile (în cursul procesului de prelucrare); a pune la topit. 4. Fig. A uda tare, până la piele. — Din **moare** (derivat regresiv).

MURĂL, -Ă, *murali*, -e, adj. Aflat pe un zid; destinat să stea pe un perete. ♦ *Pictură murală* = pictură care, datorită tehnicii folosite (frescă, tempera etc.) aderă perfect la zidul pe care este executată. *Hartă murală* = hartă mare de atârnat pe perete. — Din fr. **mural**, lat. **muralis**.

MURALIST, -Ă, *muraliști*, -ste, s.m. și f. Specialist în picturi murale. — Din engl. **muralist**.

MURĂRE, *murări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *mura* și rezultatul ei. — V. **mura**. **MURĂT, -Ă**, *murăți*, -te, adj. 1. (Despre unele legume) Fermentat, acrit (într-o soluție de oțet sau în saramură). 2. (Despre plante furajere) Conservat printr-un proces de fermentare. 3. Fig. Ud până la piele, ud leocăc. — V. **mura**.

MURĂ¹, *mure*, s.f. Fructul comestibil, negru și lucios, al murului¹. ♦ Expr. *Mură-n gură* = lucru (obținut) fără muncă, fără osteneală, de-a gata. — Lat. **mora** (pluralul, devenit sg., al lui **morum** „mură”).

MURĂ², *mure*, s.f. (Reg.; mai ales la pl.) Glandă, ganglion de la pieptul sau de la gâtul unor animale. — Cf. alb. m u l l e.

MURĂ³, *mure*, s.f. Parămă folosită pentru a trage spre proră colțurile inferioare ale velelor pătrate. — Din it. **mura**.

MURĂTURĂ, *murături*, s.f. Legumă sau fruct fermentat, conservate în saramură sau în oțet. — **Mura** + suf. -ătură.

MURDĂR, -Ă, *murdari*, -e, adj. 1. Plin de pete, acoperit de praf, de murdărie, îmbăcșit de necurătenie; nespălat, întinat. ♦ (Despre ființe) Care nu se spală, care nu respectă curățenia. ♦ (Despre apă, lumină etc.) Lipsit de claritate; turbure. 2. Fig. Josnic, mârșav, ticălos, degradant. ♦ (Despre cuvinte) Necuviincios, obscen, trivial. — Din tc. **murdar**.

MURDĂRI, *murdăresc*, vb. IV. Tranz. și refl. 1. A (se) face murdar, a (se) umple de murdărie; a (se) păta, a (se) mânji. 2. Fig. A (se) compromite, a (se) înjosi, a (se) degrada. — Din **murdar**.

MURDĂRIE, *murdării*, s.f. 1. Stare a ceea ce este murdar (1); (concr.) strat de necurătenie care acoperă sau îmbăcșește ceva; resturi nefolositoare; gunoi. ♦ Excremente. 2. Fig. Caracter, comportare, faptă vrednică de dispreț, degradantă, josnică; imoralitate, mârșăvie. ♦ Vorbă necuviincioasă, obscenă. — **Murdar** + suf. -ie.

MURDĂRIRE, *murdării*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *murdări* și rezultatul ei. — V. **murdări**.

MUREȘEAN, -Ă, *mureseni*, -e, s.m. adj. (Bărbat) originar sau locuitor din regiunea Mureșului. — **Mureș** (n. pr.) + suf. -ean.

MUREȘEANCĂ, *muresence*, s.f. 1. Femeie originară sau locuitoare din regiunea Mureșului. 2. (Art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. — **Mureșean** + suf. -că.

MURG¹, *murguri*, s.n. 1. (Înv. și pop.) Amurg. 2. (Rar) Zori de zi. — Et. nec.

MURG², -Ă, *murgi*, -ge, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre unele animale, mai ales despre cai sau despre părul lor) Negru-roșcat, castaniu-închis sau cenușiu; *p. gener.* de culoare închisă. 2. S.m. și f. Cal de culoare **murgă²** (1); *p. gener.* cal. ♦ Expr. *A intrat murga în sat* = s-a înserat. — Cf. alb. m u r g.

MURGI¹, pers. 3 *murgește*, vb. IV. Intrans. (Înv. și reg.) A se însera, a amurgii. — Din **murg¹**.

MURGI², *murgesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A căpăta o culoare închisă, întunecată. — Din **murg²**.

MURGIȚ s.n. (Înv. și reg.) Amurg. — V. **murg¹**.

MURGULËT, *murguleți*, s.m. (Rar) 1. Diminutiv al lui **murg²** (2); murgușor. 2. (Art.) Numele unui dans popular din Muntenia, cu ritm vioi; melodie după care se execută acest dans. — **Murg²** + suf. -uleț.

MURGUȘÓR, *murgușori*, s.m. (Rar) Murguleț (1). — **Murg**² + suf. *-ușor*.
MURGÚT, *-Ă*, *murguți*, *-e*, adj., s.m. și f. (Rar) Diminutiv al lui *murg*². — **Murg**² + suf. *-uț*.

MURÍ, *mor*, vb. IV. Intrans. 1. A înceta de a mai trăi, de a mai fi în viață; a răposa, a deceda, a succomba, a expia. ⇨ Expr. *A muri cu zile* = a deceda în urma unei boli insuficient îngrijite sau în împrejurări neprevăzute. ⇨ (Prin exagerare) A suferi foarte tare, a se simți covârșit de o durere, de un sentiment etc. ⇨ (Cu determinări introduse prin prep. „după”) A ține foarte mult la cineva sau la ceva, a-i plăcea nespun, a iubi cu patimă. 2. (Despre plante) A se usca, a se veșteji. 3. Fig. A înceta de a mai fi văzut sau auzit; a se pierde treptat, a se stinge. — Lat. *moriri*.

MURIBÚND, *-Ă*, *muribunzi*, *-de*, adj., s.m. și f. (Ființă) pe moarte, în agonie; *p. ext.* (ființă) fără vlagă, foarte slabă care nu mai are mult de trăit. — Din fr. *moribond*, lat. *moribundus* (după *muri*).

MURÍD, *muride*, s.n. (La pl.) Familie de rozătoare mici, cu coadă lungă și cu bot ascuțit (*Muridae*); (și la sg.) animal din această familie. — Din fr. *muridés*.

MURÍND, *-Ă*, *murinzi*, *-de*, adj., s.m. și f. (Înv.) 1. Adj. Care se află pe moarte; care este specific muribundului. 2. S.m. și f. Muribund. — V. *muri*.

MURÍRE, *muriri*, s.f. (Înv.) Faptul de a *muri* (1); moarte. — V. *muri*.
MURÍȘ, *murisuri*, s.n. (Reg.) Loc unde cresc tufe de mur¹; desiș de mur¹. — **Mur**¹ + suf. *-iș*.

MURÍȘOARĂ, *murisoare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *mur*¹. — **Mur**¹ + suf. *-ișoară*.

MURITÓR, *-OÁRE*, *muritori*, *-oare*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care nu trăiește veșnic, care este în mod inevitabil supus morții. ⇨ Expr. *Muritor de foame* = foarte sărac. 2. S.m. și f. Om (considerat ca ființă trecătoare); pământean. — **Muri** + suf. *-tor*.

MURMUI, *múrmui*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A murmura. [Prez. ind. și *murmuiesc*] — Onomatopee.

MURMUIĂLĂ, *murmuieli*, s.f. (Înv.) Murmur (1). — **Murmui** + suf. *-eală*.

MURMUITÓR, *-OÁRE*, *murmuitori*, *-oare*, adj. (Înv.) Murmurător. [Pr.: *-mu-i-*] — **Murmui** + suf. *-tor*.

MÚRMUR, *murmure*, s.n. 1. Succesiune de sunete (slab și monoton articulate), de cuvinte rostite încet și neclar; zgomot confuz de voci; rumoare, murmuială. ⇨ P. anal. Zgomot surd și continuu produs de un motor sau de o mașină în acțiune; zumzet, bâzâit. ⇨ Exprimare a unei nemulțumiri, a unei dezaprobări prin cuvinte rostite cu jumătate de glas; protest înfundat al unei mulțimi; cârteală, murmurare. 2. Zgomot ușor, prelung și monoton produs de o apă curgătoare, de frunzișul mișcat de vânt etc. — Din lat. *murmur*, fr. *murmure*.

MURMURĂ, *múrmur*, vb. I. 1. Tranz. și intrans. A rosti cuvinte sau a intona o melodie încet, nedeslușit, monoton, șoptit. ⇨ Intrans. A protesta cu jumătate de glas; a se plânge, a cârți, a bombăni. 2. Intrans. (La pers. 3) A produce un zgomot ușor și continuu; a fremăta; a susura. — Din lat. *murmurare*, fr. *murmurer*.

MURMURĂRE, *murmurări*, s.f. Acțiunea de a *murmura* și rezultatul ei. — V. *murmura*.

MURMURĂTÓR, *-OÁRE*, *murmurători*, *-oare*, adj. Care murmură; șopotitor, susurător, murmuitor. — **Murmura** + suf. *-ător*.

MURMURĂND, *-Ă*, *murmurânzi*, *-de*, adj. (Rar) Murmurător, șopotitor. — V. *murmura*.

MÚRSĂ¹, *murse*, s.f. 1. (Reg.) Băutură fermentată preparată din miere amestecată cu apă sau cu lapte; hidromel. 2. (Înv.) Suc, zeamă, must (de fructe, de flori etc.). — Lat. [aqua] *mulsa*.

MÚRSĂ², *murse*, s.f. (Înv.) Semn mic și negru pus pe obraz pentru a imita o aluniță; aluniță artificială. — Et. nec.

MURSECĂ, *múrsec*, vb. I. Tranz. 1. (Pop.) A mușca rupând, sfâșiind. 2. (Reg.) A strivi, a zdrobi oasele sau carnea unei ființe (vii); a învineți. ⇨ Fig. A bate pe cineva. [Var.: *mursică* vb.] — Lat. *morsicare*.

MURSECÁT, *-Ă*, *mursecați*, *-te*, (Pop.); despre ființe vii sau despre carnea lor) Rupt, sfâșiat cu dinții. — V. *murseca*.

MURSCĂ vb. I v. *murseca*.

MURUI, *muruiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A acoperi pereții sau pardoseala unei case cu un strat neted de lut muiat cu apă; a lipi. ⇨ A astupa crăpăturile din pereții lucrărilor subterane cu un material argilos. 2. A unge suprafața unui aluat cu muruială (3), înainte de a-l băga în cuptor. 3. A mânji, a murdări; a măzgăli. — Cf. *mur* o v a t i.

MURUIĂLĂ, *muruieli*, s.f. (Reg.) 1. Muruire. 2. (Concr.) Lut sau alt material cu care se muriește un perete, pardoseala etc. 3. (Concr.) Amestec de făină cu apă, ouă etc. cu care se unge pâinea, mălaiul etc., înainte de a fi băgate în cuptor. — **Murui** + suf. *-eală*.

MURUIRE, *muruiiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *murui* și rezultatul ei; muruială. — V. *murui*.

MURUIT, *-Ă*, *muruiți*, *-te*, adj. (Reg.) 1. (Despre pereți) Acoperit, lipit cu muruială (2). 2. Murdar, mânjit. — V. *murui*.

MUS, *muși*, s.m. Elev marinar. — Din fr. *mousse*.

MUSACĂ, *musacale*, s.f. Mâncare preparată din carne tocată și felii de vinete, de cartofi sau de dovlecei, așezate în straturi alternative și coaptă în cuptor. — Din tc. *musakka*.

MUSAFÍR, *-Ă*, *musafiri*, *-e*, s.m. și f. Persoană care vizitează pe cineva sau căreia i se oferă vremelnice ospitalitate; oaspete, invitat. [Var.: *mosafir* -ă s.m. și f.] — Din tc. *misafir*.

MUSAFÍRLĂC, *musafirlăcuri*, s.n. (Înv.; azi depr.) 1. Vizită; *p. ext.* schimb de vizite, petrecere. 2. (Cu sens colectiv) Musafiri mulți și de tot felul. — Din tc. *misafirlik*.

MUSAGÉT, *musageți*, s.m. Conducător al muzelor în Antichitatea greco-romană. — Din fr. *musagète*.

MÚSAI adv. (Pop.) 1. Neapărat, negreșit, în mod necesar. 2. (Cu funcție predicativă) E absolut necesar, trebuie. 3. Cu insistență, cu încăpățănare, morțiș. — Din magh. *muszaj*.

MUSÁIP, *musaiپی*, s.m. Înalt demnitar la curtea sultanului; confident al sultanului; consilier, sfetnic al domnului. — Din tc. *musahip*.

MUSCÁL¹, *muscaluri*, s.n. (Înv. și pop.) Nai. — Din tc. *miskal*.

MUSCÁL², *muscali*, s.m. 1. (Înv. și pop.) Locuitor din orașul Moscova sau din împrejurimi; *p. gener. rus;* (la pl. art.) poporul rus. 2. (Înv. și reg.) Birjar (de origine rusă). ⇨ Birja. [Var.: *moscál* s.m.] — Din rus., ucr., pol. *moskal*.
MUSCALAGIU, *muscalagii*, s.m. (Înv. și pop.) Cântăreț din nai; naist. — Din tc. *miscalci*.

MUSCÁR, *muscari*, s.m. 1. Pescar care prinde peștele cu undița, întrebuintând ca nadă muște. 2. Numele mai multor păsări migratoare insectivore (*Muscicapae*). 3. Gândăcel insectivor de formă lunguiață, cu gâtul de culoare roșie, cu o pată neagră pe partea ventrală și cu aripile negre (*Catharis fusca*). — **Muscă** + suf. *-ar*.

MUSCARDÍNĂ, *muscardine*, s.f. Boală a viermilor de mătase, provocată de o ciupercă și manifestată prin apariția unor pete de culoare închisă. — Din fr. *muscardine*.

MUSCARÍNĂ s.f. Alcaloid foarte toxic, puternic inhibitor cardiac, prezent în unele ciuperci otrăvitoare. — Din fr. *muscarine*.

MUSCÁT adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. (Despre struguri sau vin) Tămâios. 2. S.n. Vin care se obține din struguri muscați (1) ⇨ (Urmat de determinări care arată varietatea) *Muscat otonei*. — Din fr. *muscat*.

MÚSCĂ, *muște*, s.f. I. 1. Denumire dată mai multor genuri de insecte cu aparatul bucal adaptat pentru supt și înțelept, dintre care cea mai cunoscută (*Musca domestica*) trăiește pe lângă casa omului; *p. gener. (pop.)* nume dat oricărei insecte mici, zburătoare, căreia nu i se cunoaște numele. ⇨ Expr. *Să se audă musca!* = să fie tăcere deplină, să fie liniște perfectă. *Rău de muscă* = a) (despre cai) nărăvaș; b) (despre oameni) care nu-și poate înfrâna simțurile; senzual. *A cădea* (sau *a se băga*) *ca musca-n lapte* = a sosi undeva într-un moment rău ales sau a interveni într-o discuție în mod nepotrivit. *A fi* (sau *a se ști*, *a se simți*) *cu musca pe căciulă* = a fi (sau a se ști, a se simți) vinovat. *A se aduna* (sau *a se strânge*, *a veni*) *ca muștele* (la miere) = a se aduna undeva în număr mare. *A muri ca muștele* = a muri în număr foarte mare. *A se speria de toate muștele* = a se speria de orice fleac, de toate nimicurile. ⇨ Compuse: *musca-tețe* = insectă din Africa Ecuatorială, care transmite boala somnului (*Glossina palpalis*); *muscă-columbacă* = insectă de circa 5 mm lungime, care inoculează la vite și la oameni o substanță foarte toxică (*Simulium columbaczensis*); *muscă-verde* = insectă de culoare verde, cu reflexe metalice, care depune ouăle pe cadavre, pe alimente (mai ales pe carne) etc. (*Lucilia caesar*); *muscă-cenușie-de-carne* = insectă de culoare cenușie, care depune larvele pe alimente, pe carne etc. (*Sarcophaga carnaria*); *muscă-de-cal* = insectă de culoare brună-roșcată, parazită pe suprafața corpului unor animale (*Hippobosca aequina*); *muscă-cireșelor* = insectă de culoare neagră care depune ouă în cireșe în perioada coacerii (*Rhagoletis cerasi*); *muscă-de-varză* = insectă ale cărei larve atacă varza și alte plante din familia cruciferelor (*Chortophila brassicae*); *muscă-mare* (sau *-albastră*, *-de-carne*) sau *musca-hoiturilor* = specie de muscă mare, cu abdomenul albastru lucios, care își depune ouăle pe cadavre, pe alimente etc. (*Calliphora vomitoria*); *muscă-bețivă* = insectă foarte mică, care trăiește în rioari și își depune ouăle în must (*Drosophila funebris* sau *fenestrarum*). ⇨ *Muscă artificială* = imitație de insecte sau de larve, montată pe cârligul de pescuit și folosită ca momeală pentru pești. 2. (Înv. și pop.) Albină. II. P. anal. 1. (La oameni) Smoc de păr lăsat să crească sub buza inferioară. ⇨ *Mustată* foarte mică. 2. (Reg.) Cavitate înnegrită pe care o prezintă dinții calului, după care i se poate aprecia vârsta. 3. (Pop.) Vână neagră la rădăcina nasului (evidentă la unele persoane). 4. (La tir) Punct negru situat în mijlocul panoului de tragere; (la pl.) lovituri în centrul țintei. 5. (Reg.) Punct de broderie la cusăturile cu motive naționale. 6. (Sport)

Categorii de greutate în care sunt încadrați sportivii între 49 și 51 kg la box, iar la lupte juniorii până la 48 kg și seniorii până la 52 kg. — Lat. **musca**.

MUSCĂLÉSC, -EASCĂ, *muscălești*, adj. (Înv. și pop.) Care aparține muscalilor², privitor la muscalii², care provine din țara muscalilor²; rusesc. [Var.: **moscălesc, -ească** adj.] — **Muscal**² + suf. -esc.

MUSCĂLÉȘTE adv. (Înv.) Rusește. [Var.: **moscălește** adv.] — **Muscal**² + suf. -ește.

MUSCĂLÍME s.f. (Înv.) Mulțime de muscalii²; totalitatea muscalilor². — **Muscal**² + suf. -ime.

MUSCĂRIE, s.f. Mulțime de muște, roi de muște; muscărimă. — **Muscă** + suf. -ărie.

MUSCĂRÍME s.f. Muscărie. — **Muscă** + suf. -ărimă.

MUSCÉL, *muscele*, s.n. Culme deluroasă prelungită, puțin înaltă și cu povârnișuri domoale, care face tranziția între regiunea de munte și cea de deal, fiind de obicei acoperită cu pășuni, fânețe și livezi cu pomi fructiferi. [Var.: **mușcel** s.n.] — Et. nec.

MUSCHÉT s.n. v. **muschetă**.

MUSCHETĂR, *muschetari*, s.m. Soldat infanterist înarmat cu muschetă în Evul Mediu; nobil care făcea parte din corpul de cavalerie în serviciu la curtea regilor Franței. [Var.: **mușchetăr** s.m.] — Din fr. **mousquetaire**.

MUSCHÉTĂ, *muschete*, s.f. Armă de foc portativă din Evul Mediu, cu fitil, asemănătoare cu arcebuza. [Var.: **muschét** s.n.] — Din fr. **mousquet**.

MUSCHETĂRIE, *muschetării*, s.f. (Rar) Mulțime de muschete, totalitatea muschetelor. — **Muschetă** + suf. -ărie.

MUSCHETÓN, *muschetoane*, s.n. Veche armă de foc de calibru mai mare decât muscheta. — Din fr. **mousqueton**.

MUSCÓI, *muscoi*, s.m. Augmentativ al lui *muscă* (I); *p. restr.* muscă mare. — **Muscă** + suf. -oi.

MUSCOVÍT, *muscovite*, s.n. Varietate de mică incoloră sau de culoare albă-gălbuie, utilizată ca izolatant termic și electric. — Din fr. **muscovite**, rus. **muskovite**.

MUSCULĂR, -Ă, *musculari, -e*, adj. Care aparține mușchilor² (1), privitor la mușchi². [Var.: **mușchilăr, -ă** adj.] — Din fr. **musculaire**.

MUSCULĂT, -Ă, *musculati, -te*, adj. (Rar) Musculos. — Din lat. **musculus**. Cf. fr. m u s c l é.

MUSCULATÚRĂ, *musculaturi*, s.f. Totalitatea mușchilor² (1) corpului sau ai unui organ; sistemul muscular al corpului. [Var.: **mușchilătură** s.f.] — Din fr. **musculature**.

MUSCULÍȚĂ, *musculițe*, s.f. Diminutiv al lui *muscă* (I); muscă mică; muscuță. ⇨ *Musculiță de brânză* = muscă mică, neagră, lucioasă, ale cărei larve trăiesc pe alimente, alterându-le (*Piophila casei*). *Musculiță de oțet* (sau *bețivă*) = gen de insectă din ordinul dipterelelor, ale cărei larve trăiesc în materii care fermentează sau putrezesc (*Drosophila*). — **Muscă** + suf. -uliță.

MUSCULÓS, -OĂSĂ, *musculoși, -oase*, adj. Care are mușchi² (1) puternici; plin de mușchi²; mușchos², musculat. [Var.: **mușchilós, -oasă** adj.] — Din fr. **muscleux**, lat. **musculosus**.

MUSCÚȚĂ, *muscuțe*, s.f. (Rar) Musculiță. — **Muscă** + suf. -uță.

MUSELÍM, *muselimi*, s.m. Locuitor de guvernator al unui district la turci. — Din tc. **müselim**.

MUSELÍN s.n. v. **muselină**.

MUSELÍNĂ, *museline*, s.f. Țesătură de bumbac sau de mătase, subțire și străvezie, din care se confecționează îmbrăcăminte ușoară, perdele etc. ⇨ Stofă de lână foarte fină. [Var.: **muselín, muslín** s.n.] — Din fr. **mousseline**, pol. **múslin**, tc. **muslín**.

MUSIC-HALL, *music-halluri*, s.n. Spectacol bazat în general pe o acțiune dramatică unitară, care se desfășoară alternând scenele vorbite cu numere muzicale și coregrafice, cu largă răspândire în sec. XX; *p. ext.* teatru sau local public în care se reprezintă astfel de spectacole. [Pr.: *müzik-hol*] — Din engl., fr. **music-hall**.

MUSÍU s.m. (Înv.) Termen de adresare către un bărbat. — Din fr. **monsieur**.

MÚSLI s.n. pl. Amestec de fulgi de cereale și de fructe uscate, care se consumă de obicei muiate în lapte. — Din fr. **mu(e)slil**, germ. **müesli**.

MUSLÍM s.m. v. **moslim**.

MUSLÍN s.n. v. **muselină**.

MUSÓN, *musoni*, s.m. Vânt periodic stabil, caracteristic pentru părțile sudice ale Asiei, care bate șase luni dinspre continent spre ocean (iarna) și șase luni dinspre ocean spre continent (vara) — Din fr. **mousson**.

MUSÓNIC, -Ă, *musonici, -ce*, adj. Referitor la muson, al musonilor; legat de muson. — **Muson** + suf. -ic.

MUST, *musturi*, s.n. 1. Suc dulce care nu a început încă să fermenteze, obținut prin zdrobirea și presarea boabelor de struguri sau, *p. ext.*, a altor

fructe ori plante. 2. Zeamă, suc pe care îl conțin unele fructe. 3. Seva arborilor. 4. (Pop.) Zeamă din gnoiiul vitelor. 5. Lichid cu care este îmbibat pământul după topirea zăpezii. — Lat. **mustum**.

MUSTĂȚĂ, *mustăți*, s.f. I. 1. Părul care crește deasupra buzei superioare la bărbați. ⇨ Expr. (Fam.) *A-i råde* (sau *a-i zâmbi* cuiva) *mustața* = a se bucura. *A råde* (sau *a zâmbi*) *pe sub mustața* = a råde (sau a zâmbi) pe ascuns sau reținut (și ironic). *A trage* (sau *a duce*) *la mustața* = a bea mult.

◆ (La pl.) Fire lungi de păr care cresc împrejurul botului unor animale. 2. Fiecare dintre antenele insectelor și ale crustaceelor. II. P. anal. 1. (La pl.) Fire lungi și subțiri care cresc pe spicul cerealelor. 2. (Pop.; la pl.) Mătasea porumbului. 3. (Pop.; la pl.) Rădăcinile adventive ale porumbului, cepei, viței-de-vie etc. 4. (La pl.) Fire de sârmă întrebuințate în construcții pentru susținerea structurii sau a tavanelor false; vergele de oțel care rămân la exterior după turnarea unei piese de beton. [Var.: (pop.) **mustéată** s.f.] — Lat. — V. ***mustacea**.

MUSTĂCÍ, *mustăcesc*, vb. IV. Intrans. (Fam.) 1. A råde pe sub mustața, a zâmbi reținut. 2. A strâmba din nas, a fi nemulțumit de ceva. — Din **mustața**.

MUSTĂCIOĂRĂ, *mustăcioare*, s.f. Diminutiv al lui *mustața* (I). — **Mustața** + suf. -ioară.

MUSTĂCIOȘ, -OĂSĂ, *mustăcioși, -oase*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care are mustăți (I) mari și dese. 2. (Despre cereale) Cu țepi lungi și deși. 3. (Despre unele plante) Cu mustăți (II 3). [Var.: **musteciós, -oasă** adj.] — **Mustața** + suf. -ios.

MUSTĂCÍRE, *mustăciri*, s.f. (Rar) Faptul de a *mustăci*; semn de nemulțumire, cărtire. — V. **mustăci**.

MUSTĂREĂȚĂ s.f. (Pop.) Sevă; *spec.* seva arborilor. — **Must** + suf. -ăreață.

MUSTĂRIE, *mustării*, s.f. Loc unde se face sau se vinde must (1). — **Must** + suf. -ărie.

MUSTEĂȚĂ s.f. v. **mustața**.

MUSTECÍOȘ, -OĂSĂ adj. v. **mustăcios**.

MUSTELÍDĂ, *mustelide*, s.f. (La pl.) Familie de mamifere carnivore mici și mijlocii, cu corpul suplu, coada lungă și cu picioarele mici, a căror blană, la unele specii, este prețioasă; (și la sg.) animal care face parte din această familie. — Din fr. **mustélidés**.

MUSTÍ, pers. 3 *mustește*, vb. IV. 1. (Despre lichide) A se ivi (din abundență), a ieși la suprafața îmbibând totul. 2. A fi plin de sevă sau de alt lichid. — Din **must**.

MUSTIMÉTRU, *mustimetre*, s.n. Instrument destinat măsurării densității și procentului de zahăr din must. [Var.: **mustométru** s.n.] — Din fr. **mustimètre**.

MUSTÍRE, *mustiri*, s.f. Acțiunea de a *musti* și rezultatul ei. — V. **musti**.

MUSTOMÉTRU s.n. v. **mustimetre**.

MUSTÓS, -OĂSĂ, *mustoși, -oase*, adj. 1. (Despre fructe) Plin de must; zemos, succulent. 2. (Despre pământ) Gras, mănos. — **Must** + suf. -os.

MUSTRĂ, *mústru*, vb. I. Tranz. și refl. (recipr.) A (se) dojeni, a(-și) imputa, a(-și) reproșa. ⇨ Expr. (Tranz.) *A-l muștra* (pe cineva) *cugetul* (sau *conștiința*) = a avea remușcări, a se căi. — Lat. **monstrare**.

MUSTRÁRE, *mústrări*, s.f. Acțiunea de a (se) *muștra* și rezultatul ei; dojană. ⇨ Sancțiune disciplinară care constă în notificarea scrisă făcută unui angajat care nu și-a îndeplinit obligațiile de serviciu și căruia i se recomandă să ia măsuri de îndreptare. ⇨ *Mustrare de conștiință* = (mai ales la pl.) părere de rău, remușcare, căință. — V. **muștra**.

MUSTRÁ¹, *mustre*, s.f. (Înv. și pop.) Exercițiu militar; instrucție, manevră. [Var.: **mústru, múștru** s.n.] — Din pol. **musztra**, magh. **muștra**.

MUSTRÁ² s.f. v. **moștră**.

MUSTRĂTOR, -OÁRE, *mústrători, -oare*, adj. (Adesea adverbial) Dojenitor; plin de reproșuri. — **Muștra** + suf. -ător.

MUSTRU s.n. v. **muștră¹**.

MUSTUÍ, *mustuiesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Tranz. A zdrobi și a presa strugurii pentru a obține mustul. 2. Refl. (Despre fructe) A fermenta. — **Must** + suf. -ui.

MUSTUÍALĂ, *mustuieli*, s.f. (Pop.) Faptul de a *mustui*; (concr.) amestec de must, resturi de boabe și de ciorchini, obținut prin mustuire. — **Mustui** + suf. -eală.

MUSTUÍRE, *mustuiri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *mustui* și rezultatul ei. — V. **mustui**.

MUSTUITÓR, *mustuitoare*, s.n. (Pop.) Unealtă de lemn formată dintr-un băț ramificat la capăt, cu care se zdrobesc strugurii pentru a se obține mustul. [Pr.: -tui-] — **Mustui** + suf. -tor.

MUSTUITÚRĂ, *mustuituri*, s.f. (Pop.) Struguri zdrobiți înainte de a fi storși; mustuia. [Pr.: -tu-i] — **Mustui** + suf. -tură.

MUSULMÁN, -Ă, *musulmani*, -e, adj., s.m. și f. Mahomedan; *p. restr.* turc. — Din fr. *musulman*.

MUȘAMÁ, *mușamale*, s.f. 1. Pânză impermeabilă prin lăcuire sau prin ceruire pe una dintre fețe, folosită în gospodărie, în ateliere etc. pentru protecție; obiect făcut dintr-o asemenea pânză. ⇨ Expr. *A face (un lucru) mușama* = a ascunde, a mușamaliza. 2. (Art.) Numele unui dans popular vici, jucat de perechi în cerc; melodie după care se execută acest dans. — Din tc. *mușamba*.

MUȘAMALIZÁ, *mușamalizez*, vb. I. Tranz. (Fam.) A ascunde, a acoperi o acțiune urâtă, necinstită, neprobabilă; a cocoloși. — **Mușama** + suf. *-iza*.

MUȘAMALIZÁRE, *mușamalizări*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a mușamaliza și rezultatul ei. — V. **mușamaliza**.

MUȘCÁ, *mușc*, vb. I. 1. Tranz. A-și înfige dinții în ceva și a strânge tare (provocând durere, răniind sau sfâșiind). ⇨ Expr. *A-și mușca mâinile* (sau *degetele*) = a) a avea reumușcări; b) a se înfuria. *A-și mușca limba* (sau *buzele*) = a-și ascunde un sentiment puternic, a se stăpâni. *A-l mușca pe cineva de inimă să...* = a se lăsa ispitit să..., a fi cât pe-acți să... *A mușca pământul* = a cădea la pământ (rănit sau mort); *p. ext.* a muri (1). ⇨ (Despre insecte) A pișca, a înțeapa; a pricinui durere, usturime. ◆ Fig. A provoca cuiva o senzație chinuitoare, neplăcută (de frig, foame etc.). 2. Intrans. și tranz. A rupe cu dinții o porțiune dintr-un aliment (pentru a mânca). 3. Tranz. Fig. A ataca cu vorbe răutăcioase, sarcastice; a înțeapa. — Et. nec.

MUȘCÁRE, *mușcări*, s.f. Acțiunea de a mușca și rezultatul ei; mușcat. — V. **mușca**.

MUȘCÁT s.n. (Rar) Mușcare. — V. **mușca**.

MUȘCÁTÁ, *mușcate*, s.f. Numele mai multor plante erbacee perene, cu frunze reniforme, palmat-lobate și cu flori roșii, albe sau roz dispuse în umbel, cultivate ca plante decorative (*Pelargonium*). — Din bg. *muškato*, magh. *muskáta*.

MUȘCÁTÓR, -OÁRE, *mușcători, -oare*, adj. 1. Care mușcă; care provoacă o senzație dureroasă de arsură, de usturime. 2. Fig. (Despre oameni; *p. ext.* despre cuvinte) Plin de ironie; malițios, caustic, înțepător. — **Mușca** + suf. *-ător*.

MUȘCÁTÓRÁ, *mușcători*, s.f. 1. Acțiunea de a mușca și rezultatul ei. ◆ Senzație dureroasă de arsură, usturime. ◆ Felul în care apropiere cineva dinții pentru a mușca. ◆ Fig. Vorbă mușcătoare, ironie usturătoare; înțepătură. 2. Rană, semn produs prin mușcare. 3. Bucată dintr-un aliment atât cât poate cineva mușca o dată. — **Mușca** + suf. *-ătură*.

MUȘCÉL s.n. v. **muscel**.

MUȘCHETÁR s.m. v. **muschetar**.

MUȘCHI¹, *mușchi*, s.m. (La pl.) Clasă de plante criptogame fără rădăcină, care cresc în grupuri de fire permanente verzi în locurile umede și umbroase și au ca organe de reproducere anteridii și arhegoane; (și la sg.) plantă din această clasă. ◆ Numele unor licheni asemănători cu plantele descrise mai sus. — Lat. **musculus** (< *musculus*).

MUȘCHI², *mușchi*, s.m. 1. Organ al corpului la toate vertebratele și la majoritatea nevertebratelor, format dintr-un țesut fibros și cărnos care, datorită proprietăților lui fundamentale, contractibilitatea și elasticitatea, pune în mișcare diferite organe și părți ale corpului. 2. Bucată de carne de animal desprinsă din regiunea șirei spinării, întrebuințată în alimentație. — Lat. **musculus** (< *mus*).

MUȘCHIÓ¹, -OÁSA, *mușchioși, -oase*, adj. (Rar) Care a prins mușchi¹, acoperit cu mușchi¹. — **Mușchi¹** + suf. *-os*.

MUȘCHIÓ², -OÁSA, *mușchioși, -oase*, adj. (Rar) Musculos. — **Mușchi²** + suf. *-os*.

MUȘCHIULÁR, -Ă adj. v. **muscular**.

MUȘCHIULATURÁ s.f. v. **musculatură**.

MUȘCHIULÉT, *mușchiuleți*, s.m. Diminutiv al lui **mușch²** (2). — **Mușchi²** + suf. *-uleț*.

MUȘCHIULÓS, -OÁSA adj. v. **musculos**.

MUȘETÉL s.m. Plantă erbacee anuală, medicinală, din familia compozitelor, cu frunze divizate și cu flori albe pe margini și galbene în centru, foarte aromatice, grupate în capitule terminale; romaniță (*Matricaria chamomilla*). — **Mușat** (reg. „frumos”) + suf. *-el*.

MUȘINÁ, pers. 3 *múšinā*, vb. I. Tranz. și intrans. (Reg.; despre unele animale) A adulmea, a mirosi; a căuta. — Et. nec.

MUȘINÓ¹ s.n. v. **mușuroi¹**.

MUȘIRÓ¹ s.n. v. **mușuroi¹**.

MUȘIRO² vb. IV v. **mușuroi²**.

MUȘIROÍT s.n. v. **mușuroit**.

MUȘIŢÁ, *mușițe*, s.f. 1. Nume dat îngrămădirii de insecte care se formează în jurul butoaielor cu vin, al vaselor de oțet sau al fructelor în fermentație. 2. Mulțime de larve care se dezvoltă vara pe carne sau pe

cadavre din ouăle depuse de o specie de muscă. 3. (Reg.) Nume dat unor insecte parazite care atacă rădăcinile și frunzele unor plante. 4. (Reg.) Mușegai; umezeală. — Din bg. **mușica**.

MUȘLUÍ, pers. 3 *mușluește*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre unele animale) A scotoci cu botul pentru a găsi de mâncare, a umbla adulmecând; a mușina. — Cf. *mușina*.

MUȘTÁR (1) s.m., (2, 3) s.n., (4) *muștaruri*, s.n. 1. S.m. Nume dat mai multor plante erbacee anuale din familia cruciferelor, cu tulpini ramificate, cu flori galbene și cu semințe mici, rotunde (*Brassica, Sinapis*). 2. S.n. Sămânța muștarului (1), folosită la prepararea unui condiment picant sau pentru cataplasme contra durerilor nevralgice. 3. S.n. Condiment sub formă de pastă moale, de culoare galbenă-verzuie, obținut prin prelucrarea semințelor descrise mai sus cu adaos de zahăr, sare, acid acetic, cimbru etc. ⇨ Expr. (Fam.) *A-i sări* (cuiva) *muștarul* = a se înfuria, a se supăra. 4. S.n. (La pl.) Diferite sorturi de muștar (3). — Din magh. **muștar**.

MUȘTARIÉRÁ, *muștariere*, s.f. (Rar) Vas special în care se păstrează muștarul (3). [Pr.: *-ri-e-*] — **Muștar** + suf. *-ieră* (după fr. *moutardier*).

MUȘTEÁ, *muștele*, s.f. Ciocan de cizmărie sau de joacărie cu care se bat cusăturile sau se netezește pielea. — Din tc. **mușta**.

MUȘTERÍU, *mușterii*, s.m. (Pop.) Cumpărător, client. — Din tc. **múșteri**.

MUȘTIÚC, *muștiucuri*, s.n. 1. Piesă detașabilă (de ebonită, de os sau de metal) la instrumentele muzicale de suflat, prin care se suflă. 2. Capătul metalic cu care se termină un furtun și care servește la concentrarea și dirijarea jetului de lichid. 3. Piesă de metal sau de lemn căptușită cu tablă și montată la capătul de presare al preselor folosite la fasonarea cărămizilor, a țiglelor etc. — Din germ. **Mundstück**.

MUȘTRU s.n. v. **muștră¹**.

MUȘTRULÍ, *muștruluesc*, vb. IV. Tranz. 1. (Fam.) A deprinde soldații cu exerciții militare; a instrui. ◆ *P. ext.* A instrui, a învăța cu asprime; a struni. 2. (Fam.) A muștra, a dojeni, a certa; a bate. — **Muștru** + suf. *-ului*.

MUȘTRULUIÁLÁ, *muștruluieli*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a muștrului și rezultatul ei; muștrare, dojană; *p. ext.* bătaie. — **Muștrului** + suf. *-eală*.

MUȘUNÓ¹ s.n. v. **mușuroi¹**.

MUȘURÓ¹, *mușuroaie*, s.n. 1. Moviliță formată din țărâna pe care o aruncă la suprafața solului furnicile, cărțițele etc. când își sapă coridoarele subterane; *p. ext.* grup de furnici care locuiesc într-un furnicar; furnicar. 2. Grămadă de pământ adunată la rădăcina unor plante pentru a le sprijini, a le feri de vânt, de îngheț sau pentru a le favoriza dezvoltarea. 3. (Urmat de determinări) Grămadă (mică). 4. (Reg.) Ridicătură mică de pământ; movilă, deal. [Var.: (înv. și reg.) **moșinó, moșiró, moșoró, moșuró, mușinó, mușiró, mușunó** s.n.] — Lat. **mus araneus**.

MUȘUROÍ², *mușuroiesc*, vb. IV. Tranz. A îngrămădi pământ la rădăcina unei plante, pentru a o proteja sau pentru a favoriza dezvoltarea ei. ◆ Refl. Fig. A se aduna, a se strânge, a se grămădi. [Var.: **mușirof** vb. IV] — Din **mușuroi¹**.

MUȘUROÍRE, *mușuroiri*, s.f. Acțiunea de a (se) mușuroi² și rezultatul ei; mușuroit. — V. **mușuroi²**.

MUȘUROÍT s.n. Mușuroire. [Var.: **mușirof** s.n.] — V. **mușuroi²**.

MUT, -Ă, *muți, -te*, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Care nu poate vorbi, care este lipsit de facultatea vorbirii. ⇨ Expr. (Substantivat; fam.) *Asta să i-o spu lui mut*, se spune cuiva în afirmațiile căruia n-ai încredere, care exagerează, care minte. *Unde a dus (surdul roata și) mutul iapa* = foarte departe. 2. Adj. (Despre acțiuni, atitudini ale omului) Care se face, se petrece în tăcere, care nu se exprimă prin cuvinte. ⇨ *Cor mut* = ansamblu vocal care execută o melodie fără cuvinte. *Film mut* = film cinematografic care înregistrează numai imagini, fără coloană sonoră. *Scenă mută* = scenă dintr-o lucrare dramatică în care personajele nu vorbesc, ci își exprimă sentimentele prin gesturi, atitudini, mimică etc. *Literă mută* = literă din cadrul unui cuvânt care nu se pronunță. 3. Adj. Care nu vrea sau nu poate să vorbească la un moment dat sau în anumite împrejurări; *p. ext.* căruia nu-i place să vorbească (mult), care este tăcut din fire, taciturn. ◆ (Adverbial) Fără zgomot. 4. Adj. (Despre elemente ale naturii etc.) Tăcut, liniștit. 5. S.m. și f. (Reg.) Om slut; om neprețut, prost, nătâng. — Lat. **mutus, -a, -um**.

MUTÁ, *mut*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) mișca din locul în care se găsește și a (se) așeza în alt loc; a (se) deplasa; a (se) strămuta, a (se) transfera. ⇨ Expr. (Tranz.; fam.) *A-i muta (cuiva) fălcile* (sau *căpriorii*) = a-i trage (cuiva) o palmă cu putere, a lovi peste obraz. ◆ A (se) transfera dintr-un serviciu în altul. 2. Refl. A se stabili (cu locuința) în alt loc, a-și schimba domiciliul. 3. Tranz. (Înv. și pop.) A înlocui, a schimba (cu altceva sau cu altcineva); a modifica, a transforma. ◆ A schimba cursul, direcția. ⇨ Expr. *A-și muta gândul* = a se răzgândi, a renunța. 4. Tranz. (La jocul de șah) A efectua o mutare. — Lat. **mutare**.

MUTÁBIL, -Ă, *mutabili*, -e, adj. (Rar) Care poate fi mutat, deplasat; care poate fi schimbat, transformat. — Din fr. *mutable*, lat. *mutabilis*.

MUTABILITATE s.f. (Rar) Înșurirea de a fi mutabil. — Din fr. *mutabilité*, lat. *mutabilitas*, -atis.

MUTACIOM s.n. 1. Refuz deliberat de comunicare în virtutea unei tendințe similatorii sau datorită atitudinii de supraestimare, opoziționism etc. 2. Pronunțare a unei consoane (mai ales a lui *m, b, p*) în locul alteia. — Din fr. *mutacisme*.

MUTAGÉN, -Ă, *mutageni*, -e, adj., s.m. (Biol.) (Agent) care produce modificări în structura genetică a organismelor la nivel de genă, cromozom, gnom. — Din fr. *mutagène*.

MUTAGENÉZĂ, *mutageneze*, s.f. (Biol.) Proces de modificare a materialului genetic datorită unui agent mutagen. — Din fr. *mutagenèse*.

MUTĂNT, *mutanți*, s.m. 1. (Biol.) Individ cu caractere transmisibile, diferite de cele ale formei parentale. 2. (Mitol.) Personaj fabulos (zeu, vrăjitor, animal etc.) care are capacitatea de a se metamorfoza într-o altă ființă, plantă, fenomen al naturii etc. — Din fr. *mutant*.

MUTĂRE, *mutări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *muta* și rezultatul ei; mutat. 2. (Spec.) Deplasare a pieselor făcută alternativ de adversari în cursul unei partide de șah. — V. *muta*.

MUTĂT, *mutaturi*, s.n. Mutare. — V. *muta*.

MUTĂTIS MUTĂNDIS loc. adv. Schimbând ceea ce este de schimbat. — Expr. lat.

MUTĂTIV, -Ă, *mutativi*, -e, adj. (Rar) Cu caracter de mutație. — Din engl. *mutative*.

MUTATÓR, *mutatoare*, s.n. Aparat sau instalație care transformă curentul electric alternativ în curent continuu sau cel continuu în alternativ și care permite variația amplitudinii, a frecvenței și a fazei curentului alternativ. 2. Genă care mărește rata generală a mutațiilor (2). — Din fr. *mutateur*.

MUTĂȚIE, *mutății*, s.f. 1. Schimbare de domiciliu sau de sediu; îndeplinire a formelor legale în legătură cu mutarea dintr-o locuință sau dintr-o localitate în alta; viză de mutare. ♦ Înregistrare a unei schimbări intervenite în statutul personal sau de serviciu al unei persoane sau în situația militară a cuiva. 2. Prefacere, transformare, schimbare, modificare (radicală). ♦ Spec. (Biol.) Modificare a înșurșurilor ereditare ale organismului apărută în urma restructurărilor și schimbărilor materialului genetic (cromozomi și gene). ♦ Spec. (Fon.) Transformare sistematică a unei serii de sunete în altele. ♦ *Mutație consonantică* (sau *a consoanelor*) = transformare a unor consoane ocluzive în limbile germanice. 3. (Jur.) Transmitere a unui bun dintr-o proprietate în alta. — Din fr. *mutation*, lat. *mutatio*.

MUTAȚIONISM s.n. Teorie biologică potrivit căreia speciile noi sunt produsul mutațiilor (2), fără intervenția selecției. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. *mutationnisme*.

MUTAȚIONIST, -Ă, *mutaționiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al mutaționismului. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. *mutationniste*.

MUTĂLĂU, *mutălăi*, s.m. (Reg.) Om tăcut, care vorbește puțin; om posac, morocănos; *p. ext.* om prost, nerod. — *Mut* + suf. -ălău.

MUTĂTOR, -OARE, *mutători, -oare*, adj., s.f. 1. Adj. (Reg.) Care se poate mișca, care se mută dintr-un loc în altul. 2. S.f. Plantă erbacee agățătoare, veninoasă, din familia cucurbitaceelor, cu rădăcina groasă, cărnoasă, cu flori albe-gălbui și cu fructele în formă de boabe roșii (*Bryonia dioica*). — *Muta* + suf. -ător.

MUTÉLCĂ, *mutelci*, s.f. Piesă de metal de mărime variabilă care are la mijloc o gaură cu filet în care se îmbucă spirala unui șurub sau o tijă cu filet. — Din pol., ucr. *muterka*.

MUTÉSC, -EĂSCĂ, *mutești*, adj. (Rar) Caracteristic muților; care nu se exprimă prin vorbe. [Var.: *mutésc, -ească* adj.] — *Mut* + suf. -esc.

MUTÉȘTE adv. Pe tăcute, fără vorbă. [Var.: *mutéște* adv.] — *Mut* + suf. -ește.

MUTICĂ, *mutice*, adj. (Despre frunze) Care se termină cu un organ prelungit (spin etc.). — Din fr. *mutique*, lat. *muticus*.

MUTILĂ, *mutilez*, vb. I. Tranz. A tăia, a amputa (o parte a corpului), a schilodi; *p. ext.* a sluți, a desfigura. — Din fr. *mutiler*, lat. *mutilare*.

MUTILĂNT, -Ă, *mutilanți, -te*, adj. Care mutilează. — Din fr. *mutilant*.

MUTILĂRE, *mutilări*, s.f. Acțiunea de a *mutila* și rezultatul ei; schilodire; *p. ext.* sluire, desfigurare. — V. *mutila*.

MUTILĂT, -Ă, *mutilați, -te*, adj. Ciuitit, schilodit; *p. ext.* desfigurat. — V. *mutila*.

MUTILATÓR, -OARE, *mutilatori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care mutilează; mutilant. — Din fr. *mutilateur*.

MUTISM s.n. Muțenie; *p. ext.* tăcere încăpățânată. — Din fr. *mutisme*.

MUTITÁTE s.f. (Med.) Muțenie (1). — Din fr. *mutité*.

MUTÓN¹, *mutoni*, s.m. (Biol.) Cea mai mică unitate din interiorul unei gene care, dacă e schimbată, poate provoca o mutație (2). — Din fr., engl. *mouton*.

MUTÓN² s.n. Blană de oaie vopsită și prelucrată. ♦ Haină confecționată din această blană. — Din fr. *mouton*.

MÚTRĂ, *mutre*, s.f. (Fam.) Figură, obraz, față; *p. ext.* înfățișare, fizionomie. ♦ Expr. *Nu e de mutra lui* = e mai presus de ceea ce i se cuvine. *După mutra cuiva* = după condiția socială a cuiva. *A face mutre* = a face mofturi, nazuri, a nu fi de acord. ♦ *P. ext.* Persoană, individ. — Din ngr. *mútra* (pl. lui *mútron*).

MUTRIȘOARĂ, *mutrișoare*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *mutră*. — *Mutră* + suf. -ișoară.

MUTUÁL, -Ă, *mutuali*, -e, adj. Care se face în mod reciproc și simultan. ♦ *Inducție mutuală* = inducție electromagnetică exercitată reciproc între două circuite străbătute de curenți electrici variabili. ♦ (Impr.) Care are loc reciproc și fără cuvinte. [Pr.: -tu-a] — Din fr. *mutuel*.

MUTUALISM s.n. 1. Sistem de solidaritate și de ajutor reciproc. 2. (Biol.) Viețuire laolaltă a mai multor organisme diferite ca specie. [Pr.: -tu-a-] — Din fr. *mutualité*.

MUTUALIST, -Ă, *mutualiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al mutualismului. [Pr.: -tu-a-] — Din fr. *mutualiste*.

MUTUALITÁTE s.f. Caracterul a ceea ce este mutual; *p. ext.* mutualism. [Pr.: -tu-a-] — Din fr. *mutualité*.

MUTULĂ, *mutule*, s.f. (Arhit.) Ornament al antablamentului în stilul doric, care corespunde cu trigliful. — Din fr. *mutule*.

MUTULICĂ, *mutulici*, s.m., s.f. 1. S.m. și f. (Fam.) Persoană tăcută, timidă, care vorbește puțin; persoană prostuță, bleagă. 2. S.f. (Bot.) Plantă al cărei rizom se întrebunțează ca leac împotriva durerilor abdominale (*Scopalia carniolica*). — *Mut* + suf. -ulică.

MUȚENIE, *muțenii*, s.f. 1. Stare a celui mut, lipsă a capacității de a vorbi; mutism, muție. 2. Tăcere, liniște deplină. [Pr.: ni-e] — *Mut* + suf. -enie.

MUȚÉSC, -EĂSCĂ adj. v. *mutesc*.

MUȚÉȘTE adv. v. *mutește*.

MUȚÍ, *muțesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) 1. A pierde facultatea de a vorbi; a deveni mut. 2. (Despre sunete, voci etc.) A scădea în intensitate; a amuți. — Din *mut*.

MUȚÍE s.f. (Pop.) Muțenie. — *Mut* + suf. -ie.

MUȚÍRE, *muțiri*, s.f. Faptul de a *muți*; muțenie, tăcere. — V. *muți*.

MUȚÍU adv. (Reg.; în expr.) A *lătra* a *muțiu* = a lătra înfundat. — Contaminare între *mut* și *pustiu*.

MUȚUNÁCHE, *muțunache*, s.m. Păpușă (în teatrul de marionete) care reprezintă un personaj amuzant sau grotesc; maimuțoi. ♦ Epitet dat unui tânăr splicuit, de o eleganță exagerată și ușor ridicolă; filfizon. [Var.: *muțunáchi* s.m.] — Cf. ngr. *m u t s u n a*.

MUȚUNÁCHI s.m. v. *muțunache*.

MÚZĂ, *muze*, s.f. 1. (În mitologia greacă) Fiecare dintre cele nouă divinități alegorice ocrotitoare și inspiratoare ale artelor și ale științelor, considerate fiice ale lui Zeus și ale Mnemosinei; *spec. zeită* a poeziei, care inspiră pe poeți. 2. Inspirație poetică. 3. (Livr.) Poezie, literatură. — Din lat., it. *mus*, fr. *muse*, ngr. *músa*, germ. *Muse*.

MUZEÁL, -Ă, *muzeali, -e*, adj. Care aparține unui muzeu, care se referă la un muzeu, de muzeu. [Pr.: -ze-a] — *Muzeu* + suf. -al. Cf. germ. *m u s e a l*.

MUZEÍSTIC, -Ă, *muzeistici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține muzeologiei, referitor la muzeologie. 2. S.f. Muzeologie. — *Muzeu* + suf. -istic.

MUZEOGRAF, -Ă, *muzeografi, -e*, s.m. și f. Specialist în muzeografie. [Pr.: -ze-o-] — Din fr. *muséographe*.

MUZEOGRAFÍC, -Ă, *muzeografici, -ce*, adj. Care aparține muzeografiei, privitor la muzeografie, de muzeografie. [Pr.: -ze-o-] — Din fr. *muséographique*.

MUZEOGRAFÍE s.f. Disciplină care se ocupă cu clasarea, inventarierea și descrierea obiectelor din patrimoniu, realizarea concretă a muzeelor, valorificarea colecțiilor unui muzeu. [Pr.: -ze-o-] — Din fr. *muséographie*, germ. *Museographie*.

MUZEOLÓG, -Ă, *muzeologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în muzeologie. [Pr.: -ze-o-] — Din *muzeologie* (derivat regresiv).

MUZEOLÓGÍE s.f. Știință care are ca obiect studiul organizării muzeelor, având ca obiect principal cercetarea și conservarea patrimoniului. [Pr.: -ze-o-] — Din fr. *muséologie*.

MUZEOTÉHNICĂ s.f. Ramură a muzeologiei consacrată metodelor și mijloacelor folosite aplicativ în cadrul unui muzeu. [Pr.: -ze-o-] — *Muzeu* + *tehnică*.

MUZÉU, *muzeu*, s.n. Instituție care se ocupă cu strângerea, păstrarea, cercetarea, punerea în valoare și expunerea obiectelor care prezintă interes istoric, științific, artistic etc.; clădire în care sunt păstrate și expuse astfel de obiecte. ⇨ Loc. adj. *De muzeu = a*) rar, prețios; **b**) (ir.) învechit. — Din lat. *museum*, germ. *Museum*, fr. *musée*.

MUZICAL, *-Ă, muzicali*, *-e*, adj. **1.** Care aparține muzicii (**1**), privitor la muzică, de sau pentru muzică. ♦ În care se execută piese, compoziții muzicale. ♦ Înzeștrăat cu simț, cu talent pentru muzică. **2.** (Despre sunete, voce etc.; adesea adverbial) Armonios, melodios. — Din fr. *musical*.

MUZICALISM s.n. Tendință în arta modernă după care muzica poate fi reprezentată pictural prin culori, arabescuri etc. — Din fr. *musicalisme*.

MUZICALITATE s.f. Caracter muzical; însușirea de a fi muzical; armonie, sonoritate armonioasă. ♦ Particularitate, în special a poeziei, rezultată din aliterațiile, ritmul, cadența și intonația versurilor. — Din fr. *musicalité*.

MUZICALIZĂ, *muzicalizez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A face să fie muzical. — Din engl. *musicalize*.

MUZICALIZĂRE, *muzicalizări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *muzicaliza*. — V. *muzicaliza*.

MUZICALIZĂT, *-Ă, muzicalizați*, *-te*, adj. (Livr.) Care a devenit muzical. — V. *muzicaliza*.

MUZICĂNT, *-Ă, muzicanți*, *-te*, s.m. și f. **1.** Persoană care cântă la un instrument muzical. **2.** Persoană a cărei profesie este practicarea muzicii; lăutar. **3** (Inv.) Persoană care cunoaște, se ocupă cu muzica, are aptitudini pentru muzică; *p. ext.* compozitor. — Din it. *musicante*, germ. *Musikant*.

MUZICĂ, (**4**) *muzici*, s.f. **1.** Artă de a exprima sentimente și idei cu ajutorul sunetelor combinate într-o manieră specifică. **2.** Știință a sunetelor considerate sub raportul melodiei, al ritmului și al armoniei. **3.** (Adesea fig.) Creație componistică, melodie, cântec; *p. ext.* executare sau audiere a unei compoziții muzicale. ⇨ Expr. (Fam.) *A-i face (cuiva) muzică = a-i face (cuiva) gălăgie, scandal*. **4.** Orchestră. ⇨ *Muzică militară = fanfară. Muzica*

sferelor = preținse sunete bizare emise de vânturile solare și de pulsațiile corpurilor planetelor; cântecul planetelor. — Din lat., it. *musica*, fr. *musique*, germ. *Musik*.

MUZICIÂN, *-Ă, muzicieni*, *-e*, s.m. și f. Persoană care compune sau execută compoziții muzicale. ♦ Persoană care cunoaște arta muzicii (**1**). [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. *musicien*.

MUZICOGRĂF, *-Ă, muzicografi*, *-e*, s.m. și f. Specialist în muzicografie. — Din fr. *musicographe*.

MUZICOGRĂFIC, *-Ă, muzicografici*, *-ce*, adj. De muzicografie. — Din fr. *musicographique*.

MUZICOGRAFIE s.f. Totalitatea studiilor consacrate muzicii. — Din fr. *musicographie*.

MUZICOLÓG, *-Ă, muzicologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în muzicologie. — Din fr. *musicologue*.

MUZICOLÓGIC, *-Ă, muzicologici*, *-ce*, adj. Referitor la muzicologie, care aparține muzicologiei. — *Muzicologie* + suf. *-ic*.

MUZICOLOGIE s.f. Știință care studiază muzica în toate domeniile și manifestările ei. — Din it. *musicologia*, fr. *musicologie*.

MUZICOMÂN, *-Ă, muzicomani*, *-e*, s.m. și f. (Rar) Persoană pasionată de muzică; meloman. — Din fr. *musicomane*.

MUZICOMANIE s.f. (Rar) Pasiune (exagerată) pentru muzică. — Din fr. *musicomanie*.

MUZICOTECĂ, *muzicoteci*, s.f. Colecție de piese muzicale; *p. ext.* mobilă în care se păstrează astfel de colecții; încăpere special dotată pentru audierea muzicii. — Din fr. *musicothèque*.

MUZICOTERAPIE s.f. Tratament al unor boli nervoase cu ajutorul audițiilor muzicale. — Din fr. *musicothérapie*.

MUZICŪȚĂ, *muzicuțe*, s.f. Mic instrument muzical de suflat; armonică de gură. ♦ (Arg.) Gură (considerată ca organ al vorbirii); *p. ext.* scandal, ceartă. — *Muzică* + suf. *-uță*.

